

Commentarii in Lucam
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ
ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

72.476

Οί άπ' άρχής αύτόπται καί ύπηρετάι γενόμενοι τοῦ Λόγου. (Cod. A f. 2 b, E f. 5)

Τοῦ Λόγου δὲ τοῦ ἐνυποστάτου καί ζῶντος αύτόπτας εἰπὼν τοὺς ἀποστόλους, συμπεφώνηκε τῷ Ἰωάννῃ λέγοντι τὸν Λόγον σάρκα γεγονέναι, καί ἐσκηνωκέναι ἐν ἡμῖν, καί τεθεωρηῆσθαι τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός. Διὰ γὰρ τῆς σαρκὸς, θεωρητὸς ὁ Λόγος κατέστη, ὄρατῆς οὐσης καί ψηλαφητῆς καί ἀντιτύπου, ἀθεώ ρητος ὢν τὸ καθ' ἑαυτόν· καί πάλιν ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἐπιστολῇ· "Ὁ ἦν άπ' άρχής, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, καί αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ Λόγου ζωῆς, καί ἡ ζωὴ ἐφανερώθη." Οὐκ ἀκούεις ὅτι ψηλαφητὴν ὀνομάζει τὴν ζωὴν; ἵνα ἐνανθρωπήσαντα νοῆς τὸν Υἱὸν, καί ὄρατὸν μὲν κατὰ σάρκα, ἀόρατον δὲ κατὰ τὴν θεότητα. Οὗτος ἔσται μέγας, καί Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται. (A f. 17) Ἰσοκλεῆς γὰρ τῷ φύσαντι, κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἰσομέτρως ἔχων ὃ ἐξ αὐτοῦ πεφηνῶς Υἱὸς νοοῖτ' ἂν εἰκότως. Οὐ γὰρ ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος οἰκονομικῶς, μειονεκτεῖτο κατὰ τι γοῦν ὄλως αὐτοῦ· οὐδὲν γὰρ εἰς ἰδίαν ἠδικήθη φύσιν, ἀπό γε τῶν καθ' ἡμᾶς γενέσθαι δι' ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἄτρεπτος κατὰ φύσιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· διὰ τοῦτο καί Θεὸς καί Ὑψιστος καί Κύριος ὀνομάζεται καί διὰ τῆς ἀγγέλων φωνῆς. Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. (E f. 50 b, F f. 734) Ἀποροῦσι δὲ πάλιν τινὲς, 72.477 εἰ ὃ τῶν ὄλων Θεὸς τὰ γενόμενα ἤδη καί πραχθέντα, δύναται ποιῆσαι μὴ γεγενῆσθαι ποτε· κατὰ τὸ, "Οὐκ ἀδυνατήσῃ αὐτῷ πᾶν ῥῆμα." Οὐ γὰρ λέγομεν ὡς μὴ γενόμενα, ἀλλὰ μὴ γεγενῆσθαι τὴν ἀρχὴν· οἷον εἰ τὴν πόρνην δύναται ποιῆσαι παρθένον ἐκ κοιλίας μητρὸς, ἵνα μήτε εἶη ποτὲ πόρνη, μήτε λέγοιτο, ὅτι παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ. Πρὸς οὓς ἐροῦμεν, ὅτι ζητεῖσθαι χρὴ παρ' ἡμῶν τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν εἰ μεγάλη καί ἀξία γαστος, ὅτε τὸ δρώμενον ἐστὶν οὐκ ἀπεικὸς τῇ θείᾳ δόξῃ· οὐ γὰρ ὅτι πάντα δύναται, διὰ τοῦτο καί τῶν ἀτόπων αὐτὸν ἐργάτην ὀραῖσθαι προσήκει· νοοῦμεν γὰρ ὅτι ἄτοπον ἐστὶ τὸ λέγειν, εἰ δύναται ὁ Θεὸς ἑαυτὸν ποιῆσαι μὴ εἶναι Θεὸν, ἢ ἀμαρτίας δεκτικὸν, ἢ μὴ εἶναι ἀγαθὸν, ἢ ζωὴν, ἢ δίκαιον. Δεῖ τοίνυν παραιτεῖσθαι παντὶ σθένει τὰς ἀτόπους οὕτω τῶν ἐρωτήσεων. Διὰ τί δὲ Θεὸς οὐ δύναται τὴν πορνεύσαντα μὴ ποιῆσαι μὴ γεγενῆσθαι ποτε πόρνην; Ὅτι οὐ δύναται τὸ ψεῦδος ἀλήθειαν ποιῆσαι· καί οὐκ ἀσθενείας ἔγκλημα τοῦτο, ἀλλὰ φύσεως ἀπόδειξις οὐκ ἀνεχομένης τι παθεῖν, ὃ μὴ αὐτῇ πρέπει· ἀλλότριον δὲ Θεοῦ τὸ ψεῦδος παντελῶς. Ψεῦσμα γὰρ ἐστὶ τὸ τὴν πορνεύσαντα ποιῆσαι μὴ πορνεύσαι ποτε. Δεῖ δὲ, ὡς ἔφην, τὰς οὕτως εὐήθεις τῶν ἐρωτήσεων καί πολὺ ἄτοπον ἐχούσας μὴδὲ προσεῖσθαι τὴν ἀρχὴν, μὴδὲ τὴν θείαν ἀγνοεῖν φύσιν, μᾶλλον δὲ τῆς φύσεως ἐκείνης ἐξαίρετα. Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. (E f. 56, F f. 740) Οὐκ ἀκούεις καί τοῦ Δαβὶδ ψάλλοντος· "Ἴδου ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοὶ ὃ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς;" Κληρονομία γὰρ Κυρίου οἱ διὰ πίστεως αὐτῷ υἰοθετηθέντες, οἱ καί μισθὸς εἰσι Χριστοῦ, τοῦ γεγονότος καρποῦ τῆς παρθενικῆς γαστρὸς· κατὰ τὸ, "Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καί δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου." Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν, κ.τ.λ. (B f. 16, H f. 44 b.) Αἰνίττεται ὃ

βραχίων τὸν ἐξ αὐτῆς φύντα Λόγον. Ὑπερηφάνους δὲ λέγει τοὺς πονηροὺς δαίμονας μετὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν πεσόντας δι' ἔπαρσιν, καὶ τοὺς Ἑλλήνων σοφοὺς τὴν δοκοῦσαν τοῦ κηρύγματος μωρίαν μὴ προσδεξαμένους, καὶ Ἰουδαίους πιστεῦσαι μὴ βουληθέντας, οἵτινες διεσκορπίσθησαν, ἀνάξια διανοηθέντες περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· δυνάστας δὲ τοὺς Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαίους φησὶ τοὺς τὰς πρωτοκαθεδρίας μεταδιώκοντας. (A f. 9 b, E f. 59, H f. 48.) Οἰκειότερον δὲ ταῦτα περὶ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων νοεῖν· τούτους γὰρ καταθραυνομένους τῆς ὑπ' οὐρανὸν διεσκορπίσεν ἐπιδημήσας ὁ Κύριος, καὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπ' αὐτῶν, πρὸς τὴν ὑπακοὴν ἑαυτοῦ ἀντιμετέστησε. Ταῦτα γὰρ πάντα ἀκολούθησε τῇ προφητείᾳ· Καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε τὰ πεινούς. (A f. 9 b, H f. 48) Μεγάλα ἐφρόνουν 72.480 οἱ σκορπισθέντες δαίμονές τε καὶ διάβολος, Ἑλλήνων τὲ σοφοὶ (ὡς ἔφη) καὶ Φαρισαῖοι καὶ Γραμματεῖς· ἀλλὰ τούτους καθεῖλε, καὶ ὕψωσε τοὺς ταπεινώσαντας ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα, δεδωκὼς αὐτοῖς ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· ἀπρακτῆσαι δὲ τὰς καθ' ἡμῶν ποιήσας βουλάς τῶν τῇ διανοίᾳ ὑπερηφάνων· ἥσάν ποτε καὶ Ἰουδαῖοι τῇ δυναστείᾳ γαυρούμενοι· ἀλλὰ καθηρέθησαν δι' ἀπιστίαν· οἱ δὲ ἐξ ἔθνων ἄσημοι ὄντες καὶ εὐτελεῖς, διὰ πίστιν ὑψώθησαν. Πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. (B f. 16, H f. 44 b, E f. 59 b) Πεινῶντας μὲν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων λέγει· ἐλίμωπτον γὰρ πλὴν Ἰουδαίων μόνων· οὗτοι δὲ ἐπλούτουσαν τῇ νομοθεσίᾳ, τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀγίων προφητῶν· αὐτῶν γὰρ νομοθεσία ἢ υἰοθεσία, ἢ λατρεία, αἱ ἐπαγγελίαι· ἀλλ' οὗτοι μὲν ὑπερμαζήσαντες, καὶ λίαν τῷ ἀξιώματι ἐπαρθέντες, διὰ τὸ μὴ ταπεινῶς προσελθεῖν τῷ ἐνανθρωπήσαντι, ἐξαπεστάλησαν κενοὶ, μηδὲν ἐπιφερόμενοι, μήτε πίστιν, μήτε γνῶσιν, μήτε ἐλπίδα ἀγαθῶν· ἐκπεπτώκασι γὰρ καὶ τῆς ἐπιγείου

Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς μελλούσης ἡλλοτριώθησαν ζωῆς τε καὶ δόξης, ἐπειδὴ οὐκ ἐδέξαντο τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἐσταύρωσαν τὸν Κύριον τῆς δόξης, καὶ ἐγκατέλιπον τὴν πηγὴν τοῦ ζῶντος ὕδατος, καὶ ἐξουθένησαν τὸν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθόντα· διὰ τοῦτο καὶ ἤλθεν ἐπ' αὐτοὺς λιμὸς ὁ πᾶν των χαλεπώτατος, καὶ δίψα δίψης ἀπάσης πικροτέρα· οὐ γὰρ ἦν λιμὸς ἄρτου αἰσθητοῦ, οὐδὲ δίψα ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἔθνων πεινῶντες καὶ διψῶντες καὶ ἐν κακοῖς τὴν ψυχὴν τηκόμενοι, ἐπειδὴ τὸν Κύριον προσήκαντο, ἐνεπλήσθησαν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν· μετέβη γὰρ εἰς αὐτοὺς τὰ τῶν Ἰουδαίων καλά. Ἄντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. (E f. 59 b, F f. 744) Ἄντελάβετο Ἰσραὴλ, οὐ τοῦ κατὰ σάρκα, τοῦ τῷ ὀνόματι ψιλῶ σεμνυνομένου, ἀλλὰ τοῦ κατὰ πνεῦμα, τοῦ τὴν δύναμιν τῆς προσηγορίας τετηρηκότος, τουτέστιν τῶν εἰς αὐτὸν ὀρώντων καὶ πιστευόντων καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ υἰοθετουμένων, καθὼς καὶ τοῖς πάλαι προφήταις καὶ πατριάρχαις ὁ λόγος καὶ ἡ ὑπόσχεσις· δύναται δὲ καὶ πρὸς τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ τοῦτο ἀρμόσαι· πολλὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν μυριάδες ἐπίστευσαν. "Ἐμνήσθη δὲ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, καθὼς ἐπηγγείλατο τῷ Ἀβραάμ." Καὶ εἰς πέρας ἤγαγεν ὅπερ ἦν εἰπὼν πρὸς αὐτὸν, ὅτι "Εὐλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς" ἐπληροῦτο δὲ αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἐξ αὐτῆς μέλλοντος γενναῖοι τοῦ κοινοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅς ἐστι τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἐν ᾧ τὰ ἔθνη εὐλογοῦνται· "Σπέρματος γὰρ Ἀβραάμ ἐπελάβετο," καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, καὶ οὕτω τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν ἐπλήρωσε. 72.481 Ἦγειρε κέρασ σωτηρίας ἡμῖν. (E f. 26, H f. 54 b) Λαμβάνεται δὲ τὸ κέρασ οὐ μόνον ἀντὶ δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ βασιλείας· ἀμφοτέρα δὲ ὁ Χριστός ἐστιν, ὁ ἐκ τῆς πατριᾶς καὶ τοῦ γένους Δαβὶδ ἀνατείλας ἡμῖν Σωτήρ· αὐτὸς γὰρ ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν

βασιλευόντων, καὶ ἡ ἀκαταμάχητος δύναμις τοῦ Πατρὸς. Ποιῆσαι ἔλεος. (I f. 133) Ἐλεος καὶ δικαιοσύνη Χριστός· ἠλεήθημεν γὰρ δι' αὐτοῦ, καὶ δεδικαιώμεθα τοὺς τῆς φανερῆς λότητος ῥύπους ἀπονιψάμενοι, διὰ πίστεως δηλονότι τῆς εἰς αὐτόν. Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ. (A f. 12 b, ε. φ. 30, H f. 58) Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦτο σκόπει, ὅτι Ὑψιστός ἐστιν ὁ Χριστός, οὗ προέδραμεν Ἰωάννης καὶ τῆ γεννήσει καὶ τῷ κηρύγματι· καὶ τί λοιπὸν φήσουσιν οἱ ἐλαττοῦντες αὐτοῦ τὴν θεότητα; Πῶς δὲ οὐ βούλονται συνιέναι, ὅτι τὸ, "Καὶ σὺ προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ," παρὰ Ζαχαρίου εἴρηται, ὡς καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν αὐτοῦ γεγονότων, ὡς Θεοῦ δηλαδὴ; Ἐπιφάναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις. (E f. 29 b) Τοῖς οὖν ἐν νόμῳ καὶ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν λύχνος ἦν οἷα τις Χριστοῦ προβαδίζων ὁ Βαπτιστής, καὶ περὶ αὐτοῦ προανεφώνηκεν ὁ Θεός· "Ἡτοιμάσα λύχνον τῷ Χριστῷ μου." Προετύπου δὲ αὐτὸν καὶ ὁ νόμος, κελεύων ἄσβεστον διατηρεῖσθαι τὸν λύχνον ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ· ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι χρόνον βραχὺν ἐπ' αὐτῷ ἠσθέντες διὰ γε τὸ προσδραμεῖν αὐτοῦ τῷ βαπτίσματι, καὶ θαυμάσαι τὸν βίον, εὐθὺς κατεκοίμησαν αὐτὸν τῷ θανάτῳ, μόνον οὐκ ἔχοντες τὸν ἀειφανῆ λύχνον κατασβεννύοντες· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ ἔλεγε περὶ αὐτοῦ· "Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων· ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε μικρὸν ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ." Τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. (I f. 132) Ἐπλανᾶτο μὲν γὰρ ἡ ὑπ' οὐρανὸν τῆ κτίσει παρὰ τὸν Κτίστην λατρεύουσα, καὶ τῷ τῆς ἀμαθείας κατεμελαίνετο σκότῳ, καὶ νύξ οἷα τις ταῖς ἀπάντων διανοίαις ἐμπίπτουσα, τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν ὄραν οὐκ ἀφίει· ἀνέτειλεν δὲ τοῖς ἕξ Ἰσραὴλ φωτὸς καὶ ἡλίου δίκην ὁ τῶν ὄλων Κύριος.

72.484 ΚΕΦ. Β.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, κ.τ.λ. (A f. 14 b, E f. 63 b, F f. 750, H f. 63 b) Χρησίμως δὲ καὶ ἀναγκαίως ἐπεσημήνατο ὁ εὐαγγελιστὴς τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεννήσεως καιρὸν. Ἴνα γὰρ μάθωμεν, ὡς βασιλεὺς τῶν ἐκ φυλῆς Δαβίδ, οὐκ ἦν παρὰ τῶν ἕξ Ἰσραὴλ, ἀλλ' οἱ παρ' αὐτοῖς ἄρχοντες ἐκλελοίπασιν, εἰκότως διαμέμνηται τῶν τοῦ Καὶ σαροῦ θεσπισμάτων, ὡς ὑπὸ σκῆπτρα λοιπὸν ἔχοντος μετὰ τῶν ἄλλων τὴν Ἰουδαίαν· οὕτω γὰρ κεκέλευκε γενέσθαι τὴν ἀπογραφὴν. Διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ. (E f. 63 b, F f. 748 b) Ἡ μὲν οὖν τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων βίβλος εἰς τὸν Ἰωσήφ τὴν γενεαλογίαν κατάγουσα, ἐκ τοῦ Δαυιδικοῦ ἔχοντα οἴκου τὸ γένος, ἔδειξε δι' αὐτοῦ καὶ τὴν Παρθένον τοῦ Δαβίδ συμφυλέτιν, τοῦ θεοῦ νόμου τὰς συζυγίας ἀπὸ φυλῆς θεσπίζοντος γίνεσθαι τῆς αὐτῆς. Ὁ δὲ τῶν οὐρανίων ὑποφίτης δογμάτων, ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος, ἀναφανδὸν διασαφεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἕξ Ἰουδα μαρτυρῶν ἀνατεῖλαι τὸν Κύριον. (E f. 70, F f. 754 b) Ἀλλὰ διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα συνενεχθεῖσαι φύσεις τὴν ἀληθινὴν, εἰς δ' ἐξ ἀμφοῖν Θεὸς καὶ Υἱὸς, οὐκ ὡς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν· δύο γὰρ φύσεων ἔνωσις γέγονε· διὸ ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἔννοιαν, Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον κηρύττομεν, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσει ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. Ὁρῶμεν γὰρ ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἑνῶσιν ἀδιάσπαστον, ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως· ἡ γὰρ σὰρξ σὰρξ ἐστὶ, καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σὰρξ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λόγος Θεός ἐστι καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποίησατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. Εἰ δὲ καὶ διάφοροι καὶ ἀλλήλαις ἄνισοι τῶν εἰς ἐνότητα

συνδεδραμηκότων αἱ φύσεις, ἀλλ' οὖν εἷς ὁ ἐξ ἀμφοῖν γε μόνος· καὶ οὐ διαιρετέον τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς ἄνθρωπον ἰδι κῶς, καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι φαμεν Χριστὸν Ἰησοῦν, τὴν τῶν φύσεων εἰδότα διαφορὰν, καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις αὐτὰς διατηροῦντα. Σὺν Μαριάμ τῇ μεμνηστευμένη αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύω. (A f. 14, E f. 64, F f. 748 b, H f. 62) Ὁ δέ γε ἱερὸς εὐαγγελιστῆς, μεμνηστεύσθαι φησι τῷ Ἰωσήφ τὴν Μαριάμ, δεικνὺς ὡς ἐπὶ μόνοις τοῖς μνήστροις ἢ σύλληψις, καὶ παράδοξος ἢ γέννησις τοῦ Ἐμμανουήλ, καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὐκ ἀκολουθοῦσα νόμοις· οὐ γὰρ τέτοκεν ἡ ἀγία Παρθένος, 72.485 ἀνθρωπίνου σπέρματος λαβοῦσα καταβολήν. Καὶ τίς ὁ τοῦδε λόγος; Ἡ πάντων ἀπαρχὴ Χριστὸς, ὁ δεῦτερος Ἀδάμ, κατὰ τὰς Γραφάς, γεννητὸς γέγονε Πνεύματος, ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς παραπέμψῃ τὴν χάριν· ἐμέλλομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς, οὐκ ἀνθρώπων ἔτι χρηματίζειν τέκνα, Θεοῦ δὲ μᾶλλον, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ἀναγέννησιν ἐν πρώτῳ λαχόντες Χριστῷ· ἵνα γένηται αὐτὸς πρωτεύων ἐν πᾶσι, καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος. Οἰκονομικώτατα δὲ τῆς ἀπογραφῆς ὁ καιρὸς πέπομφεν εἰς Βηθλεὲμ τὴν ἀγίαν Παρθένον, ἵνα ἑτέραν ἴδωμεν προφητεῖαν ἐκτετελεσμένην· γέγραπται γὰρ ὡς ἔφημεν· "Καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθὰ, ὀλιγοστὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ." (B f. 22) Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας, ὅτι εἰ σαρκὶ γεγέννηται ἡ Παρθένος, διέφθαρται· εἰ δὲ οὐ διέφθαρται, κατὰ φαντασίαν γεγέννηται, φαμέν· Ὁ προφήτης λέγει, ὅτι [Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ] εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθε καὶ μένει ἡ πύλη κεκλεισμένη. Καὶ εἰ ἀσυγχύτως ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἀσπόρως πάντως συλληφθεὶς, ἀφθόρως γεγέννηται. Καὶ ἔτεκε τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. (A f. 25, B f. 22 b, E f. 71, F f. 755 b, H f. 71) Ποῖον ἄρα πρωτότοκον; Πρωτότοκον λέγει νῦν, οὐ τὸν πρῶτον ἐν ἀδελφοῖς, ἀλλὰ τὸν καὶ πρῶτον καὶ μόνον· ἔστι γὰρ τι καὶ τοιοῦτον εἶδος ἐν ταῖς σημασίαις τοῦ πρωτοτόκου· καὶ γὰρ καὶ πρῶτόν ἐστιν ὅτε τὸν μόνον ἢ Γραφὴ καλεῖ· ὡς τό· "Ἐγὼ εἰμι Θεὸς πρῶτος, καὶ μετ' ἐμοῦ οὐκ ἔστιν ἕτερος." Ἴνα οὖν δείξῃ, ὅτι οὐ ψιλὸν ἄνθρωπον ἐγέννησεν ἡ Παρθένος, ἐπήγαγεν τὸν πρωτότοκον· ἕτερον γὰρ οὐκ ἔσχεν υἱὸν, μείνασα παρθένος, ἀλλὰ τὸν τοῦ Πατρός· περὶ οὗ καὶ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ βοᾷ· "Κἀγὼ πρῶτότοκον θήσομαι αὐτὸν ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς." Τούτου καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος διαμνημονεύει λέγων· "Ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ." Εἶτα πῶς εἰσβέβηκεν εἰς τὴν οἰκουμένην; Ἐξω γὰρ ὑπάρχει αὐτῆς, οὐ τοπικῶς μᾶλλον, ἀλλὰ φυσικῶς· ἕτερος γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ παρά γε τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Εἰσβέβηκε δὲ εἰς αὐτὴν γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ μέρος αὐτῆς χρηματίσας διὰ τὴν σάρκωσιν· καὶ τοι γὰρ μονογενὴς ὑπάρχων θεϊκῶς, ἐπειδὴ γέγονεν ἡμῶν ἀδελφός, ταύτη τοι καὶ ὠνομάσθη πρωτότοκος, ἵνα ὡς ἀπαρχὴ τῆς τῶν ἀνθρώπων υἰοθεσίας γεγονῶς, καὶ ἡμᾶς υἱοὺς Θεοῦ γενέσθαι παρασκευάσῃ. (E f. 73, F f. 758) Ὅστε τὸ πρωτότοκον, περὶ τῆς οἰκονομίας εἰρησθαι νόμιζε· κατὰ γὰρ τὴν θεότητα μονογενὴς· πάλιν μονογενὴς μὲν καθ' ὃ Λόγος ἐστὶν ἐκ Πατρός· ἀδελφοὺς κατὰ φύσιν οὐκ ἔχων, οὐδὲ ἑτέρῳ τινὶ συνταττόμενος· εἷς γὰρ καὶ μόνος ὁ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· πρωτότοκον δὲ 72.488 διὰ τὴν πρὸς τὰ κτίσματα συγκατάβασιν. Ὅτε μὲν οὖν μονογενὴς ὀνομάζεται, οὐδεμιᾶς αὐτῷ προσπελεγμένης αἰτίας, καθ' ἣν ἐστὶν μονογενὴς, τοῦτο καλεῖται, ἀλλ' ἀπολελυμένως, Μονογενὴς Θεὸς ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός. Ὅτε δὲ πρωτότοκον αὐτὸν αἰθεῖται καλοῦσι Γραφαί, εὐθύς ἐπιφέρουσι καὶ ὢν ἐστὶ πρωτότοκος, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν καὶ ταύτην ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν. Φασὶ γὰρ πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν· τὸ μὲν, καθ' ὃ γέγονεν ὁμοῖος ἡμῖν κατὰ

πάντα χωρίς ἀμαρτίας· τὸ δὲ, καθ' ὃ πρῶτος αὐτὸς εἰς ἀφθαρσίαν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἀνέστησε· καὶ ἔστι μονογενὴς μὲν κατὰ φύσιν, ἅτε δὴ μόνος ὢν ἐκ Πατρὸς Θεοῦ ἐκ Θεοῦ, καὶ μόνος ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ Θεοῦ ἀναλάμψας, καὶ φῶς ἐκ φωτός· πρωτότοκος δὲ δι' ἡμᾶς ἵν' ἐπειδὴ καλεῖται τῶν πεποιημένων πρωτότοκος, δι' αὐτὸν σώζεται τὰ κατ' αὐτόν· εἰ γὰρ δεῖ πάντως αὐτὸν εἶναι πρωτότοκον, μενοῦσι πάντως καὶ ὢν ἐστι πρωτότοκος· εἰ δὲ, κατ' Εὐνόμιον, πρωτότοκος ἐκ Θεοῦ λέγεται ὡς τῶν πολλῶν πρῶτος γεννηθεὶς, ἔστι δὲ καὶ ἐκ Παρθένου πρωτότοκος, εἴη ἂν καὶ ἐξ αὐτῆς ὡς πρῶτος ἐτέρου· εἰ δὲ μόνος, ἀλλ' οὐ πρὸ ἄλλων γεννηθεὶς, ἐκ Μαρίας πρωτότοκος κέκληται, καὶ ἐκ Θεοῦ ἄρα πρωτότοκος, οὐχ ὡς πολλῶν πρῶτος, ἀλλ' ὡς μόνος γεννηθεὶς. Ἔτι εἰ τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων αἷτια ὠμολόγηται, πρῶτον δὴ ἦν Θεὸς καὶ Θεοῦ Υἱός, τῶν ἄρα υἱῶν λεγομένων αἷτιος ὁ Υἱός, ὡς ἐξ ἐκείνου λαχόντων τὴν κλήσιν. Ὁ ἄρα αἷτιος τῶν δευτέρων υἱῶν, λέγοιτ' ἂν πρωτότοκος δικαίως, οὐχ ὡς πρῶτος ἐκείνων ὑπάρξας, ἀλλ' ὡς πρῶτος τῆς υἱοῦ προσηγορίας γενόμενος αὐτοῖς αἷτιος· καὶ ὡς περ τὸ λέγεσθαι πρῶτον τὸν Πατέρα· "Ἐγὼ γὰρ, φησὶν, εἰμὶ πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα," οὐκ ἀναγκάσει πάντως αὐτὸν συγγενῆ τοῖς μετ' αὐτὸν νοεῖσθαι, οὕτω κἂν πρῶτος λέγεται τῆς κτίσεως ὁ Υἱός, εἴτ' οὖν πρωτότοκος πρὸ πάσης κτίσεως, οὐ πάντως ἔσται τῶν ποιημάτων εἶς· ἀλλ' ὡς περ ὁ Πατὴρ ἄρ χὴν ἑαυτὸν τῶν πάντων ἀποδεικνύων ἔλεγεν, "Ἐγὼ εἰμὶ πρῶτος," οὕτω καὶ ὁ Υἱός πρῶτος τῆς κτίσεως λέγεται· δι' αὐτοῦ γὰρ τὰ πάντα γέγονεν, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ πάντων κτισμάτων ἀρχή, ὡς Κτίστης καὶ Δημιουργός. Καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. (A f. 29, E f. 78 b, F f. 763, H f. 81 b) Εὐρεν ἀποκτηνωθέντα τὸν ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο ἐν φάτνῃ ὡς ἐν τάξει τροφῆς τέθειται, ἵνα τὸν κτηνοπρεπῆ μεταμείψαντες βίον, εἰς τὴν ἀνθρώπῳ πρέπουσαν ἀνακομισθῶμεν σύνεσιν· καὶ οἱ κτηνώδεις τῇ ψυχῇ, προσελθόντες τῇ οἰκείᾳ τραπέζῃ τῇ φάτνῃ, εὐρωμεν μηκέτι χόρτον, ἀλλ' ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τὸ τῆς ζωῆς σῶμα. 72.489 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες. (B f. 23 b.) Ποιμέσι δὲ πρῶτον ἀποκαλύπτεται τὸ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ὑμνούμενον μυστήριον, οἵτινες τύπον ἐπέιχον τῶν τὰς Ἐκκλησίας μελλόντων ποιμαίνειν· αὐτοὺς γὰρ ἔδει καὶ πρῶτους ἀκούειν τὸ, Ἐπὶ γῆν εἰρήνη, διότι καὶ οἱ πνευματικοὶ ποιμένες ἔμελλον τὴν εἰρήνην ἐπιφωνεῖν παντὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματι· ἔτι δὲ τὸ τῶν ποιμένων πρόσωπον, καὶ ἡ γενομένη διὰ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτοῖς χαρὰ σημαίνει σαφῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλανώμενον ἦλθε πρόβατον ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ποιμένας γὰρ οὐδὲν οὐ τως εὐφραίνειν οἶδεν, ὡς ἡ τοῦ ἀπολωλότος βοσκή ματος εὐρεσις· ὅπερ οὐκ ἦν ἐτέρου τινὸς εὐρεῖν, ἢ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ. Εἶτα ἐπειδὴ Βηθλεὲμ οἶκος ἄρτου ἐρμηνεύεται, ποῦ ἔμελλον οἱ ποιμένες μετὰ τὸ κήρυγμα τῆς εἰρήνης ἐπείγεσθαι, ἢ ἐπὶ τὸν πνευματικὸν οἶκον τοῦ οὐρανοῦ ἄρτου, τοῦτέστι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ἣ μυστικῶς καθ' ἐκάστην ἱερουργεῖται ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ἄρτος, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ; (A f. 29 b. B f. 23 b, E f. 79 b, F f. 764, H f. 83 b, K f.3) Ποιμένες γεγόνασι τῶν μυσταγωγουμένων ἀπαρχή· βλέπει δὲ πάλιν ὁ τύπος εἰς ἀλήθειαν· ποιμέσι γὰρ τοῖς πνευματικοῖς ἐμφανῆ καθίστησιν ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς, ἵν' αὐτὸν τοῖς ἄλλοις εὐαγγελί ζωνται· καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ τότε ποιμένες ἐδι δάσκοντο μὲν παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, δραμόντες δὲ, τοῖς ἐτέροις ἀπήγγελλον. Ἄγγελοι δὲ οὖν τῶν περὶ αὐτοῦ κηρυγμάτων ἀπάρχονται· καὶ δοξολογοῦσιν ὡς Θεὸν τὸν κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς παραδόξως γεγεννημένον· Θεὸς γὰρ ἦν ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὁ τῶν ὄλων Κύριος, ἵνα λύση τὴν ἄρὰν τὴν ἐπὶ τῇ πρώτῃ γυναικί· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτήν· "Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα." Ὡς γὰρ εἰς θάνατον τίκτουσαι, τὸ τῆς ἀνίας ἐσχίκασι κέντρον· ἐπειδὴ δὲ γυνὴ τέτοκε κατὰ σάρκα τὸν Ἐμμανουήλ, ὅς ἐστι ζωὴ, λέλυται τῆς ἀρᾶς ἡ

δύναμις, συναπέσβη τῷ θανάτῳ καὶ τὸ ἐν λύπαις γεννᾶν τὰς ἐπὶ γῆς μητέρας. Βούλει καὶ ἑτέραν αἰτίαν τοῦ πράγματος ἐκμαθεῖν; Μέννησο τοῦ σοφωτάτου Παύλου γεγραπτός περὶ Χριστοῦ· "Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα." Τί οὖν ἐστὶ τὸ, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας ἀπεστάλθαι λέγειν τὸν Υἱόν; Ἐμφωλεύει μὲν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν, τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, καὶ τῶν ἐμφύτων ἐπιθυμιῶν τὸ ἔκτοπον κίνημα· ὁ δὲ γε τοῦ Θεοῦ Λόγος γενόμενος ἄνθρωπος, ἁγίαν εἶχε τὴν σάρκα καὶ πάναγνον ἀληθῶς· καὶ ἐν 72.492 ὁμοιώσει μὲν τῆς ἡμετέρας σαρκὸς, οὐ μὴν ἔτι καὶ κατ' αὐτήν· ἀπήλλακτο γὰρ εἰς ἅπαν τῶν ἐμπεφυκότων τοῖς ἡμετέροις σώμασι μολυσμῶν, κινήματος καὶ ροπῆς τῆς ἡμᾶς ἀποφερούσης ἐφ' ἃ μὴ θέμις. Ἄλλ' αὕτη μὲν ἡ αἰτία τῆς τοῦ Σωτῆρος σαρκώσεως. Καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν. (A f. 30 b, E f. 108 b, E f. 81, F f. 766, H f. 86, I f. 75) Ὅταν ἴδῃς βρέφος ἐσπαργανωμένον, μὴ μέχρι μόνης τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ τὴν σεαυτοῦ διάνοιαν στήσης, ἀλλ' ἀναπήδησον εἰς θεωρίαν τῆς θεοπρεποῦς δόξης αὐτοῦ· ἀνάβηθι τὸν οὐρανόν· οὕτως αὐτόν ἐν τοῖς ἀνωτάτω θεωρήσεις ὑψώμασι, τὴν ὑπερτάτην ἔχοντα δόξαν, ὅψει καθημένον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου· ἀκούση τῶν Σεραφίμ ὑμνολογούντων αὐτόν, πλήρη τε εἶναι λεγόντων τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ. Γέγονε δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· δόξα γὰρ Θεοῦ περιήστραψε τοὺς ποιμένας· καὶ πλῆθος ἦν στρατιᾶς οὐρανοῦ δοξολογούντων Χριστόν. Πλειστοὶ μὲν γὰρ ἐγεννήθησαν κατὰ καιροὺς ἅγιοι προφηταί, ἀλλ' οὐδεὶς ἐκείνων ἐδοξολογήθη πώποτε διὰ φωνῆς ἁγέλων· ἄνθρωποι γὰρ ἦσαν καὶ ἐν μέτροις τοῖς καθ' ἡμᾶς οἰκείται Θεοῦ γνήσιοι. Χριστὸς δὲ οὐχ οὕτως· Θεὸς γὰρ ἐστὶ καὶ Κύριος καὶ προφητῶν ἁγίων ἀποστολεὺς, καὶ ὡς ὁ Ψάλλων φησὶ, "Τίς ἐν

νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ, καὶ τίς ὁμοιωθήσεται ἐν υἱοῖς Θεοῦ;" Ἡμῖν μὲν γὰρ τοῖς ὑπὸ ζυγὰ καὶ φυσικὴν δουλείαν, ἐν χάριτος τάξει προσενέμηται παρ' αὐτοῦ τὸ τῆς υἰότητος ὄνομα· Χριστὸς δ' ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, τουτέστιν ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ φύσιν Υἱὸς, καὶ ὅτε γέγονε σὰρξ· μεμένηκε γὰρ ὃ ἦν, καίτοι προσλαβὼν ὃ οὐκ ἦν· ὅτι ἐστὶν ἀληθὲς ὃ φημι, πιστῶσεται πάλιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγων· "Ἴδου ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ· βούτυρον καὶ μέλι φάγεται· πρὶν ἢ γνῶναι αὐτόν προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν. Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ

πονηρία τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν;" Καίτοι πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι παιδίον νεογνὸν καὶ ἀρτιθαλές, καὶ οὐκ ἔχον ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἡλικίας τὸ δύνασθαι τινος, ἀνικάνως ἔχει πρὸς διάκρισιν πονηροῦ τε καὶ ἀγαθοῦ πράγματος; Οἶδε γὰρ ὅλως οὐδέν· ἀλλ' ἔν γε τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ θαῦμα μέγα καὶ ἐξαισίον ἦν· ἡσθιε μὲν γὰρ, ὡς βρέφος ὢν ἔτι, βούτυρόν τε καὶ μέλι· βούτυρον δὲ καλεῖ τὸ γάλα τῆς Παρθένου ὁ προφήτης, διὰ τὸ μὴ ἐκ θηλότητος καὶ ἡδονῆς καὶ ἐκλύσεως γεγενῆσθαι αὐτὸ, πεπηγὸς δὲ εἶναι καὶ στερεόν, μηδὲ πικρίαν ἔχειν τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τοῦ μέλιτος τὴν γλυκύτητα· εἴ γε πάντα τὰ Θεοῦ, γλυκύτερά ἐστιν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον. (I f. 76) Ἄμα μὲν ἐγεννήθη Χριστὸς, καὶ ἡ τοῦ διαβόλου δύναμις ἐσκυλεύετο· ἐθρησκεύετο μὲν ἐν Δαμασκῷ, καὶ πλειστοὺς εἶχεν ἐκεῖ τοὺς

προσκυνοῦντας αὐτόν· ἀλλ' ἐν καιρῷ τοῦ τόκου τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ ἡ τῆς ἐκείνου τυραννίδος ἰσχὺς συνεθραύετο· ἐσαγηνεύοντο οὖν πρὸς ἐπίγνωσιν 72.493 ἀληθείας οἱ ἐξ ἔθνων. (I f. 76) Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ διαφοροῖς ὀνόμασιν τὸν τῶν ὄλων Θεὸν

ἀποκαλεῖν, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν κατὰ και ροὺς δρωμένων ἔσθ' ὅτε προσεπινοεῖν τὰς κλήσεις· τοῦτο τετήρηται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· Θεὸς γὰρ ἔστιν ἀληθινός· ἐπιδείξειεν ἂν τό· "Ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνόμευσον." (I f. 78 b) Ἀρχὴ γὰρ αὐτοῦ γέγονεν ὁ σταυρός, δι' οὗ βεβασίλευκεν τῆς ὑπ' οὐρανόν· εἴπερ ἔστιν ἀληθὲς ὅτι γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου σταυροῦ. (I f. 82) Ἐπιτήρησον, ἀγαπητέ, καὶ σύνες, ὅτι οὐκ εἰς τὰς τῶν ἔθνων συνηθείας ἐξέβησαν οἱ ἡγιασμένοι διὰ τῆς πίστεως, ἀλλ' εἰς τὰς αὐτῶν μᾶλλον εἰσηλθον οἱ κεκλημένοι· κρεοφαγοῦσιν μὲν οἱ θῆρες, λύκος τε καὶ λέων, ἄρκος τε καὶ πάρδαλις· ποαφάγα δέ εἰσι τὰ τῶν ζώων ἡμερα, ἔριφοί τε καὶ ἄρνες καὶ μόσχοι. Ἄλλ' οἱ θῆρες δέ, φησὶν, τοῖς ἡμέροις συν βοσκήσονται, καὶ τὰς αὐτῶν ἔδονται τροφάς. Οὐκοῦν οὐ τὰ ἡμερα πρὸς τὰς τῶν ἀγρίων ἐκβέβηκε συνηθείας, ἐκεῖνα δέ μᾶλλον εἰς τὰς τούτων, ὡς ἔφην, μεταπεφοίτηκε. Μετέστησαν γοῦν ἐξ ἀγρίου φρονήματος εἰς τὴν ἀγίοις πρέπουσαν ἡμερότητα· μετα βέβληνται διὰ Χριστοῦ, καὶ γεγονασιν ἄρνες, οἱ λύκοι· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἐξημερῶν αὐτοῦς, καὶ συνείρων, ὡς ἔφην, τοὺς δύο λαοὺς εἰς φρόνημα τὸ θεοφιλές. Τοῦτο πάλαι καὶ ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς ἀναπεφώνηκε λέγων. "Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, δότε μεγαλωσύνην Κυρίῳ καὶ Θεῷ ἡμῶν. (A f. 30 b, E f. 82, F f. 766 b, H f. 86 b) Ἐπειδὴ γὰρ Θεὸς ἦν ἀπορρήτως σεσαρκωμένος, μόνος ἦδει τὸ ἀγαθὸν, καὶ πονηρίας τῆς ἐν ἀνθρώποις ἐλεύθερος ἦν· ἴδιον δὲ τοῦτο τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας· τὸ γὰρ φύσει καὶ ἀραρότως καὶ ἀμεταπτώτως ἀγαθὸν, πρέποι ἂν αὐτῇ τε καὶ μόνη ἰδικῶς· "Οὐδεὶς γὰρ ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός," κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Οὐκοῦν, μὴ ὡς βρέφος ἴδης ἀπλῶς τὸν ἐν φάτνῃ κείμενον, ἀλλ' ἐν πτωχεῖα τῇ καθ' ἡμᾶς τὸν πλούσιον ὡς Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο δοξολογούμενον καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἀγίων ἀγγέλων· ὁποῖος καὶ ὁ ὕμνος ἦν· "Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία." Ἄγγελοι μὲν γὰρ καὶ πᾶσαι αἱ ἀνωτάτω δυνάμεις τὴν ἐκνεμηθεῖσαν αὐτοῖς σώζοντες τάξιν, καὶ εἰρηνεύουσι πρὸς Θεόν· κατ' οὐδένα γὰρ τρόπον τὸ αὐτῷ δοκοῦν παρατρέχουσιν, ἀλλ' εἰσὶν ἐν ἐδραιότητι τῇ κατὰ δικαιοσύνην καὶ ἀγιασμόν· ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες, τοῖς τοῦ Δεσπότης θελήμασι τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας ἀνταναστήσαντες, πολεμίων ἐν τάξει γεγόναμεν αὐτῷ. Λέλυται δὲ τοῦτο διὰ Χριστοῦ· καὶ γὰρ ἔστιν αὐτὸς ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ συνῆψε ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τὴν ἐχθροποιὸν ἀμαρτίαν ἐκ μέσου τι θεῖς, καὶ δικαίων ἐν πίστει, καὶ καλῶν ἐγγὺς τοὺς ὄντας μακράν· καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, κτίσας τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν 72.496

εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάττων ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα· εὐδόκησε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ, συν εἰραίτε τοῖς ἄνω τὰ κάτω, καὶ ἀγέλην ἀποφῆναι μίαν, τοὺς τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· γέγονεν οὖν ἡμῖν εἰρήνη τε καὶ εὐδοκία Χριστός. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, κ.τ.λ. (B f. 24 b) Ἔστι νοεῖν ὡς ἀρχάγγελος ἦν, ὁ τοῖς ποιμέσι τὴν χαρὰν εὐαγγελισάμενος, ἅμα τῇ ὑπ' αὐτὸν στρατιᾷ κατιῶν ἐπὶ τὰ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων εὐαγγέλια· κἂν τέως μονώτατος αὐτοῖς διελέγετο, μὴ ὑποπιπτούσης ταῖς αὐτῶν ὄψεσι τῆς ὑπ' αὐτὸν στρατιᾶς, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀόρατον. Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως. (A f. 33 b, E f. 89, H f. 96) Τέως οὖν ἴδομεν αὐτὸν, διὰ τῶν ἀρτίως ἀνεγνωσμένων, τοῖς διὰ Μωϋσέως εἰκοντα νόμοις· μᾶλλον δὲ τὸν νομοθέτην αὐτὸν καὶ Θεὸν, ὡς ἄνθρωπον τοῖς ἑαυτοῦ θεσπίσμασιν ὑποκείμενον· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, διδάξει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος· "Ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ."

Οὐκοῦν τῆς τοῦ νόμου κατάρας ἐξεπρίατο Χριστὸς τοὺς ὄντας μὲν ὑπὸ νόμον, οὐ μὴν ἔτι [εἰσιν ἔτι] καὶ τετηρηκότας αὐτόν. Ἐξεπρίατο δὲ πῶς; Πληρώσας αὐτόν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον· Ἴνα λύση τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως τὰ ἐγκλήματα, εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἑαυτὸν παρέστησεν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ· γέγραπται γάρ, ὅτι "Ὡσπερ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς, δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί." Ὑφῆκε τοίνυν τῷ νόμῳ μεθ' ἡμῶν τὸν ἀρχένα, οικονομικῶς καὶ τοῦτο πράττων· ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Ἐνστάσης δὴ οὖν τῆς ὀγδόης, ἐν ἧ σὺνηθες ἦν τὴν ἐν σαρκὶ τελεῖσθαι περιτομὴν, κατὰ γε τὸ δοκοῦν τῷ νόμῳ, περιτέμνεται καὶ αὐτὸς ὁ τὸν νόμον δούς τῷ Μωϋσῆ, καὶ πρὸ τούτου τῷ Ἀβραάμ. Δέχεται καὶ τὸ ὄνομα, τουτέστι τὸ, Ἰησοῦς· ἐρμηνεύεται δὲ τοῦτο, Σωτηρία λαοῦ· οὕτω γὰρ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὀνομάζεσθαι τὸν ἴδιον Υἱὸν γεννηθέντα κατὰ σάρκα ἐκ γυναικός· γέγονε γὰρ τότε σωτηρία λαοῦ, καὶ οὐχ ἑνὸς, μᾶλλον 72.497 δὲ παντὸς ἔθνους, καὶ πάσης τῆς ὑπ' οὐρανόν· ἐν ταύτῳ τοιγαροῦν τὸ τῆς περιτομῆς ἐτελεῖτο χρῆμα, καὶ τὴν κλῆσιν ἐδέχετο. Καὶ τί τὸ αἰνίγμα, φέρε δὴ πάλιν ἴδωμεν. Ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Ἡ περιτομὴ οὐδὲν ἐστὶ, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστίν." Ἄρ' οὖν τὸ μηδὲν τηρεῖσθαι προστέταχε διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ κόλασιν ἐπαρτήσας τοῖς παραβαίνουσιν αὐτήν; Ναί, φαίην ἄν· ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὴν τοῦ πράγματος φύσιν, οὐδὲν ἐστὶ παντελῶς· ὠδίνει δὲ μυστηρίου τύπον· κατὰ γὰρ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀνεβίω Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, καὶ δέδωκεν ἡμῖν τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν. Προστέταχε γὰρ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος." Τελεῖσθαι δὲ φαμεν τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν ἐν καιρῷ μάλιστα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὅτε καὶ μετόχους ἡμᾶς ἀποφαίνει Χριστὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.(E f. 89 b) Καὶ τούτου πάλιν εἰς τύπον ἦν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος Ἰησοῦς, ὁ μετὰ Μωϋσέα στρατηγήσας· διεβίβασε γὰρ πρότερον τὸν Ἰορδάνην τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ· εἶτα καθίσας εὐθὺς μαχαίραις περιέτεμε πετρίναις. Οὐκοῦν ὅτε διαβῶμεν τὸν Ἰορδάνην, τότε Χριστὸς ἡμᾶς περιτέμνει τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐ σάρκα καθαίρων, ἀποκείρων δὲ μᾶλλον τὸν ἐν ψυχαῖς μολυσμόν. Ἐν ὀγδοῇ τοιγαροῦν περιτέμνεται Χριστὸς, καὶ τὴν κλῆσιν, ὡς ἔφην, λαμβάνει. Τότε γὰρ, τότε σεσώσμεθα παρ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ· "Ἐν ᾧ γὰρ, φησὶ, περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε." Οὐκοῦν ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε, καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ περιτομὴ· ἀπέθανε γὰρ, ἵνα ἡμεῖς οἱ συναποθανόντες αὐτῷ, αὐτοῦ ἀποθανόντος τῇ ἁμαρτίᾳ, μηκέτι ζήσωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ. Διὸ εἴρηται· "Εἰ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν" Ἀποθανεῖν δὲ λέγεται τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐχ ὅτι ἡμαρτεν ("Οὐδὲ γὰρ ἁμαρτίαν ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ"), ἀλλὰ διὰ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν. Ὡσπερ οὖν συναπεθάνομεν αὐτῷ ἀποθνήσκοντι, καὶ συναναστῶμεν αὐτῷ. Πάλιν ἐπειδὴ γέγονεν μεθ' ἡμῶν ὁ Υἱὸς, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ τῶν ὄλων Κύριος, ταύτη τοι καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς οὐκ ἀτιμάζει μέτρον, ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν ὑπὸ τὸν αὐτὸν νόμον γέγονε, καίτοι νομοθέτης ὢν αὐτὸς ὡς Θεός· περιτέμνεται ὀκταήμερος μετὰ Ἰουδαίων, ἵνα τὴν συγγένειαν βεβαιώσῃ, ὅπως μὴ ἀρνήσωνται αὐτόν· ἐκ σπέρματος γὰρ Δαβὶδ προσεδοκᾶτο ὁ Χριστός· καὶ ἔδειξε τὸ τεκμήριον τῆς συγγενείας. Εἰ γὰρ καὶ περιτμηθέντος αὐτοῦ ἔλεγον, Τοῦτον οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν· εἰ μὴ περιετμήθη κατὰ σάρκα, καὶ τὸν νόμον ἐφύλαξεν, ἔσχεν ἂν πρόφασιν 72.500 εὐλογον αὐτῶν ἢ ἄρνησις· μετὰ μέντοι τὸ περιτμηθῆναι αὐτόν, πέπαυται ἡ

περιτομή, είσαχθέντος ἡμῖν τοῦ σημαιομένου δι' αὐτῆς, ἥτοι τοῦ βαπτίσματος· διὰ τοῦτο ἡμεῖς οὐκέτι περιτεμνόμεθα. Δοκεῖ γάρ μοι ἡ περιτομή τρία τινὰ πραγματεύεσθαι· ἐν μὲν, οἶονεὶ σημείω τινὶ καὶ σφραγίσει τοὺς ἐγγόνους Ἀβραὰμ ἀφορίζουσα, καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν διαστέλλουσα· δεύτερον, ἐν ἑαυτῇ τὴν τοῦ θεοῦ βαπτίσματος προτυποῦσα χάριν καὶ δύναμιν· ὥσπερ γὰρ ὁ περιτεμνόμενος, εἰς λαὸν Θεοῦ διὰ τῆς σφραγίδος πάλαι ἐχρημάτιζεν· οὕτως ὁ βαπτιζόμενος σφραγίδα τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτῷ τυπωσάμενος, εἰς υἰοθεσίαν Θεοῦ ἀναγράφεται. Καὶ τρίτον, σύμβολον τῶν ἐν χάριτι καθισταμένων πιστῶν, οἱ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ παθῶν τὰς ἐπαναστάσεις τῷ τμητικῷ τῆς πίστεως λόγῳ, καὶ πόνοις ἀσκητικοῖς ἐκ τέμνουσι καὶ ἀπονεκροῦσιν, οὐ σῶμα τέμνοντες, ἀλλὰ τὴν καρδίαν καθαίροντες, καὶ πνεύματι οὐ γράμματι περιτεμνόμενοι· ὧν καὶ τὸν ἔπαινον (E f. 90) οὐκ ἀνθρωπίνης ἐπικρίσεως δεῖσθαι, ἀλλὰ τῆς ἄνωθεν ἡρτῆσθαι ψήφου, Παῦλος ὁ θεῖος

διαμαρτύρεται. (E f. 120 b, K f.4 b) Ἰόντος τοίνυν τοῦ νόμου κατὰ γυναικὸς ἀπάσης τικτούσης ἄρσεν ἢ θῆλυ, καὶ γενικωτάτην ἡμῖν ποιουμένου τὴν κατάρρησιν, ὑπὲρ εξαίρεται τῆς δυσφημίας ἡ ἀγία Παρθένος, ἥς ἐκ φῦναί φαμεν τὸ κατὰ σάρκα Χριστόν. Θεὰ γὰρ, εἴ σοι δοκεῖ, τοῦ νόμου τὸ ἀκριβές· "Γυνή" γὰρ, φησὶ, καὶ οὐ πᾶσα τυχὸν ἀδιακρίτως, ἀλλ' "ἣτις ἂν σπερματισθῇ καὶ τέκη ἄρσεν, ἀκάθαρτος ἔστω." Ἐνταῦθα δὲ ἐκ Πνεύματος ἀγίου τὸ θεῖον συνέστη σῶμα, πλαστοουργούμενον ἀρρήτως ἐν τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ, καὶ τῶν τῆς φύσεως νόμων ὀλίγα πεφροντικός· ἥκιστα γὰρ σπερματικῆς ἐδεῖτο καταβολῆς ὁ τῶν ἀγίων πρωτότοκος, ἡ ἀπαρχὴ λαχόντων τὴν ἐκ Θεοῦ διὰ Πνεύματος ἀναγέννησιν· περὶ ὧν εἴρηται σαφῶς· "Οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς ἢ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν." Διέδρα δὲ οὖν τὴν ἐκ νόμου καταβολὴν ἡ ἀγία Παρθένος, σπερματισθεῖσα μὲν οὐδαμῶς, ἐνεργεῖα δὲ τῇ διὰ Πνεύματος τὸ θεῖον ἡμῖν ἀποκυήσασα βρέφος. (E f. 120, H f. 103 b) Μετὰ τὸ περιτμηθῆναι, τὸν τοῦ καθαρισμοῦ πάλιν ἀναμένει καιρὸν· καὶ ὅτε ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι (πλήρωσις δὲ ἡμερῶν ἢ τεσσαρακοστὴ ἦν), τότε ἀνάγεται εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰς ὄψιν ἄγεται τοῦ Πατρὸς, ὡς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ὁ συνεδριάζων αὐτῷ Θεὸς Λόγος, ὁ καὶ διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς ἐν τοῖς πρωτοτόκοις γραφόμενος. Ἄγια γὰρ καὶ ἱερὰ τῷ Θεῷ καὶ τὰ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως πρωτότοκα, ἅπερ ἔθυσον αὐτῷ κατὰ νόμον. ὦ μεγάλης οἰκονομίας! ὦ βάθους πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Ὁ ἐν κόλποις ὧν τοῦ Πατρὸς, ᾧ τὰ πάντα προσάγεται δουλοπρεπῶς, ὁ ταῖς παρὰ πάντων λατρείαις δοξαζόμενος, ὅτε γέγονεν ἐν 72.501 τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, τῷ ἰδίῳ Γεννήτορι προσφέρει θυσίαν. ὦ τοῦ παραδόξου πράγματος! Τοὺς τοῦ νόμου τύπους τετήρηκεν ἡ ἀλήθεια. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτι καὶ νομοθέτης ἦν ὡς Θεὸς, καὶ ὑπὸ νόμον ὡς ἄνθρωπος. Τί δὲ δὴ προσκεκόμικεν; Ὡς πρωτότοκος καὶ ἄρσεν, ζευγὸς τρυγόνων καὶ δύο νεοσσὸς περιστερῶν, κατὰ τὸ τῷ νόμῳ διηγορευμένον. Ἀλλὰ τί βούλεται ταῦτα δηλοῦν; Ἡ μὲν τρυγῶν, ἔστι λαλίστατον ἐν στρουθίοις· ἡ δὲ περιστέρα, ζῶον ἡπιον καὶ πρᾶον. Γέγονε δὲ τοιοῦτος εἰς ἡμᾶς ὁ τῶν ὄλων Ποιητὴς καὶ Κύριος, πραότητα μὲν τὴν εἰς ἄκρον ἔχων, τρυγόνος δὲ δίκην κατακληθήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ τῆς ἑαυτοῦ καλλιφωνίας τὸν ἴδιον ἀμπελῶνα πληρῶν, τουτέστιν ἡμᾶς τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν. Γέγραπται γοῦν ἐν τῷ Ἀσματι τῶν ἁσμάτων, ὅτι "Φωνὴ τῆς τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῆ ἡμῶν· αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσι" λελάληκε γὰρ πρὸς ἡμᾶς τὸ θεῖόν τε καὶ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, τὸ παντὸς τοῦ κόσμου σωτήριον, ὁ Χριστός. Ἐσφάζετο μὲν οὖν τρυγῶν καὶ περιστέρα, ἵνα πάλιν αὐτὸς ὡς διὰ τύπων ἡμῖν σημαίνηται, τὸν ὑπὲρ τῆς κόσμου ζωῆς ὑπομένων θάνατον κατὰ σάρκα. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ εὐφωνοτάτη τρυγῶν, αὐτὸς ἡ ἀκέραιος περιστέρα. Ἐαυτὸν οὖν ἄρα

προσκεκόμικεν ὁ Χριστὸς καθ' ἓνα καιρὸν ὁμοῦ τοῖς τύποις τὴν ἀλήθειαν εἰς ὁμοίαν εὐωδίας, ἵν' ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ προσαγάγη τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, λύση τε οὕτω τὴν ἐφ' ἡμᾶς γενομένην ἀποστροφὴν, διὰ τε τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν κατὰ πάντων ἡμῶν τυραννήσασαν ἀμαρτίαν, καὶ οὕτως ἐπισκοπῆς ἀξιώση τῆς πατρικῆς. Ἡμεῖς γὰρ ἤμεν οἱ πάσαι βοῶντες· "Ἐπιβλέψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με," ὡς ὁ Ψάλλον φησίν. "Ὁφθαλμοὶ γὰρ, φησὶ, Κυρίου ἐπὶ δικαίους." Οὐ γὰρ ἐπιβλέπει Κύριος τοὺς ταῖς ἀμαρτίαις ἐνεχομένους, ἀλλ' ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντα αὐτοῦ τοὺς θεῖους λόγους· ἔδει οὖν καθαρθῆναι πρότερον ἡμᾶς, καὶ οὕτως ἀξιωθῆναι Θεοῦ ἐποψίας· κεκερδάκαμεν δὲ τοῦτο διὰ τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ γεννωμένου ἐκ γυναικὸς, καὶ γενομένου ὑπὸ νόμον. Ἀλλὰ ζητητέον πρῶτον μὲν, περὶ τίνος γέγραπται τὸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν· δεύτερον δὲ, περὶ τοῦ παραστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ· καὶ τρίτον, τί σημαίνει τὸ ζευγὸς τῶν τρυγόνων, καὶ οἱ δύο νεοσσοὶ τῶν περιστερῶν. Εἰ γὰρ τὸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, περὶ τῆς ἀγίας Θεοτόκου, ἢ περὶ τοῦ μακαρίου Ἰωσήφ, ἢ περὶ τοῦ Κυρίου νομίσει τις λέγεσθαι, ἀσεβήσει. Οὕτε γὰρ ὁ Ἰωσήφ ἔγνω τὴν ἀγίαν Παρθένον, οὕτε αὐτὴ ἐν ἀνομίαις συνέλαβε, καθὼς αἱ ἄλλαι γυναῖκες, ἵνα περὶ τοῦ καθαρισμοῦ ἑαυτῶν προσενέγκωσιν· ἀλλ' ἀσπόρως συνέλαβε, καὶ ἀφθόρως ἔτεκεν. Ὅπου δὲ οὐ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς σύνοδος, οὐχ 72.504 ὕπνος καὶ ἡδονή, οὐ συνδυασμὸς καὶ μίξις, τίς χρεια καθαρισμοῦ; Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ Κυρίου τοῦτο εἴρηται, τοῦ ἀκηράτου καὶ ὑπὲρ πᾶσαν καθαρότητα. Καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κ.τ.λ. (A f. 36 b, E f. 121, H f. 105 b) Πάλιν συνετέλεσε τοῖς δασμολογοῦσι τὸ δίδραχμον, καίτοι συντελέσαι μὴ ὀφείλων διάγε τὸ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν Υἱός· συνετέλεκε δὲ, ὅτε γέγονεν ὑπὸ νόμον. Ἔδει γὰρ, ἔδει πληροῦν τὴν οἰκονομίαν, ἣν κατεδέξατο δι' ἡμᾶς. Αὐτὸν δὲ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ διδράχμου καταβολῇ γραφόμενον ὡς Σωτῆρα καὶ Λυτὴν εὐρήσομεν. Ἦν μὲν γὰρ τὸ δίδραχμον, νομίσματος εἶδος, βασιλικὴν ἔχοντος εἰκόνα, συνετελεῖτο δὲ κατὰ τὸν νόμον ὑπὲρ δύο κεφαλῶν. Ὅρα τοίνυν ἐν τῷ διδράχμῳ πάλιν τὸν Χριστὸν ἀνατυπούμενον. Αὐτὸς γὰρ ὑπάρχων ἢ εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, τὸ νόμισμα τὸ ἐξ οὐρανοῦ, προσεκόμισεν ἑαυτὸν τῶν δύο λαῶν τὸ ἀντίλυτρον, τοῦ τε ἐξ Ἰουδαίων, φημί, καὶ τοῦ ἐξ ἐθνῶν. Καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸν ἐν ἀγκάλαις αὐτοῦ. (A f. 38, E f. 109, E f. 125, M f. 258 b) Εἰσεφέρετο μὲν ἐν τῷ ἱερῷ ὁ Χριστὸς βρέφος ὢν ἔτι βραχύτε καὶ ὑπομάζιον, καὶ τὰ ὠρισμένα τῷ νόμῳ προσῆγε, ζευγὸς τρυγόνων καὶ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν· σωφροσύνης τε καὶ πραότητος ὁ τύπος, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ βίου διαφορᾶς, ὧν [Cod. ὡς] ἀμφοτέρων νομοθέτης, γάμου τε καὶ ἀγαμίας. Εἴποισ γὰρ ἂν τοὺς μὲν εὐζώνους καὶ πνευματικωτέρους καὶ τὸν μονήρη βίον ἐπανηρημένους, εἶναι τὰς περιστεράς· τοὺς δὲ παιδοποιίας καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας πεπονημένους πρόνοϊαν, τρυγόνας. Ὁ δὲ γε μακάριος Συμεὼν, προφητικῇ χάριτι τετιμημένος, δέχεται μὲν εἰς ἀγκάλας αὐτὸν, θυμηδίας τε τῆς ἀνωτάτω πιμπλάμενος, εὐλογεῖ τὸν Θεὸν, λέγων· "Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα. Πόθεν ἀπολύεις; Ἐκ τοῦ βιωτικοῦ σκάμματος· λύτρα γὰρ καὶ δεσμοκτήριον ὁ βίος. Ὁ γὰρ μέλλων εἰρήνην ποιεῖν τῷ κόσμῳ παρεγένετο, ὁ συνάπτων τὸν οὐρανὸν τῇ γῆ, ὁ κατασκευάζων τὴν γῆν οὐρανὸν διὰ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας. "Ὅτι εἶδον τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν." Προητοίμαστο γὰρ τὸ Χριστοῦ μυστήριον καὶ πρὸ αὐτῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς· πεφανέρωται δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς· γέγονε δὲ φῶς ἐν σκότει καὶ πεπλανημένοις καὶ ὑπὸ χεῖρα πεσοῦσι διαβολικῆν· κέκληνται γὰρ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Υἱοῦ, ὅς ἐστι φῶς τὸ ἀληθινόν· ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν τοῦ Ἰσραὴλ. Εἰ γὰρ καὶ γεγονασί τινες ἐξ αὐτῶν ὕβρισται καὶ ἀπειθεῖς καὶ

ἀσυνεσίας ἔμπλεω τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀλλ' οὖν σέσωσται τὸ κατάλειμμα, καὶ δεδόξασται διὰ Χριστοῦ. Ἀπαρχὴ δὲ τούτων οἱ θεσπέσιοι γεγονάσι μαθηταί, ὧν ἡ τῆς εὐκλείας φαιδρότης, ὄλην περιαστράπτει τὴν ὑπ' οὐρανόν· δόξα δὲ καὶ 72.505 ἑτέρως τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Χριστὸς, ὅτι προῆλθεν ἐξ αὐτῶν κατὰ σάρκα, καίτοι Θεὸς ὧν ἐπὶ πάντας καὶ προαιώνιος. Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ. (A f. 39, E f. 128 b) Τέθειται μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Ἐμμανουήλ εἰς τὰ θεμέλια Σιών, λίθος ὧν ἐκλεκτὸς ἀκρογωνιαίος, ἔντιμος. Ἄλλ' οἱ μὲν ἐπ' αὐτῷ πιστεύσαντες, οὐ κατησχύνθησαν· οἱ δὲ ἄπιστοι, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον οὐκ ἰσχύσαντες ἰδεῖν, πεσόντες συνετρίβησαν. Ἔφη γάρ που πάλιν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ· "Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ κατασυνθῆ· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέση, λικμήσει αὐτόν." Ἄλλ' ἠσφαλίσατο τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ προφήτης, λέγων· "Κύριον αὐτὸν ἀγιάσετε, καὶ αὐτὸς ἔσται σου φόβος· καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πεποιθῶς ἦς, ἔσται σοι εἰς ἀγιασμόν, καὶ οὐχ ὡς λίθου προσκόμματι συναντήσεσθε αὐτῷ, οὐδὲ ὡς πέτρα πτώματος." (A f. 39, E f. 129) Οὐκοῦν ἐπειδήπερ Κύριον καὶ Θεὸν ὄντα τὸν Ἐμμανουήλ οὐχ ἠγίασεν ὁ Ἰσραὴλ, οὔτε μὴν ἠθέλησεν ἐπ' αὐτῷ πεποιθῆναι, περιπταί σας ὡς λίθῳ διὰ τὴν ἀπιστίαν, συνετρίβη καὶ πέπτωκεν· ἀνέστησαν δὲ πολλοί, τουτέστιν οἱ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν παραδεξάμενοι. (A f. 39 b, E f. 130, H f. 116) Ἡ καὶ ὡς ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος, "Ἰουδαίους μὲν ἔστι σκάνδαλον ὁ σταυρὸς, ἔθνεσι δὲ μωρία." Καὶ πάλιν· "Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἔστι· τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν, δύναμις Θεοῦ εἰς σωτηρίαν." Διὰ τοῦτο εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον ὁ Κύριός ἐστι. Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία. (A f. 40, B f. 31, E f. 131, H f. 117) Συντομώτερον δὲ εἰπεῖν, ῥομφαίαν ἐν τούτοις καταδηλοῦσθαί φαμεν, ὡς ἐν εἶδει μαχαίρας τὸν πειρασμόν, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ πάθος τὸ ἐκ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀπονοίας ἐπενηνεγμένον τῷ Ἐμμανουήλ. Καὶ ἔοικέ γε συνιέναι οὕτως, καὶ μὴν καὶ εἰπεῖν ὁ δίκαιος Συμεὼν· μόνον γὰρ οὐχὶ ῥομφαία κατεσφάζετο ἡ ἀγία Παρθένος, σταυρούμενον ὀρώσα τὸν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα κατὰ γε τὴν σάρκα. Τοιοῦτον καὶ τὸ παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ· "Ῥομφαία, ἐξεγέρθητι ἐπὶ τὸν ποιμένα μου" τουτέστιν, Ἐνεργείσθω λοιπὸν τὸ σωτήριον πάθος, καὶ ὁ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀναδείξεως ἠκέτω καιρὸς. Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥξανε, κ.τ.λ. (A f. 42, B f. 32, E f. 109 b., E f. 135 b., H. f. 124) Τὸ δὲ λέγειν, ὅτι "Τὸ παιδίον ἠῤῥξανε καὶ ἔκρα ταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ," ταῦτα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰρηῆσθαι δεκτέον. Ἄθρει δέ μοι τῆς οἰκονομίας τὸ βάθος· 72.508 Ἀνθρώπινον ὑπομένει τόκον, καίτοι τὸ ἄναρχον καὶ ἄχρονον θεϊκῶς ἔχων ὁ Λόγος· ἐν αὐξήσει σώματος ὁ παντέλειος ὡς Θεός, ἐν ἀδρότητι μελῶν ὁ ἀσώματος· πληροῦται σοφίας, αὐτὸς ὧν ἡ πᾶσα σοφία. Καὶ τί πρὸς τοῦτό φαμεν; Ὅρα διὰ τούτων τὸν ἐν μορφῇ τοῦ Πατρὸς ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς, τὸν πλούσιον ἐν πτωχείᾳ, ἐν ταπεινώσει τὸν ὑψηλόν, τὸν τὸ πλήρες ἔχοντα θεϊκῶς, ἐν τῷ λέγεσθαι λαβεῖν· οὕτω κεκένωκεν ἑαυτὸν Θεὸς ὧν ὁ Λόγος. Τὰ γὰρ ἀνθρωπίνως περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, τὸν τῆς κενώσεως διαδεῖ κνυσι τρόπον. Οὐ γάρ ἐστι τῶν ἐνδεχομένων εἰς ἰδίαν φύσιν ὑποστῆναι τι τοιοῦτον, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντα Λόγον· ἀλλ' ὅτε γέγονε σὰρξ, ἦγουν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, τότε τίκεται μὲν ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα, λέγεται δὲ καὶ ὑπομεῖναι τὰ ἀνθρώπινα. Ἦν μὲν γὰρ ἰκανὸς Θεὸς ὧν ὁ Λόγος, εἰς μέτρον ἀνδρὸς τελείου, καὶ ἐκ μήτρας εὐθύς τὴν ἰδίαν ἀναβιβάσαι σάρκα· ἀλλ' ἦν οὐ μακρὰν τερατοποιίας τὸ δρώμενον. Διὰ τοῦτο τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἔθεσί τε καὶ νόμοις, τὸ κρατεῖν ἐδίδου καὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ σαρκός. Οὕτω καὶ ἐν σοφίᾳ προκόπτειν ἂν λέγοιτο, οὐ προσθήκην σοφίας δεχόμενος, καθ' ὃ νοεῖται Θεὸς ὁ ἐν πᾶσι παντέλειος, καὶ ἀπροσδεῆς

εἰσάπαν τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωματῶν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου τῆ τοῦ σώματος ἡλικία συνεκτείνοντος κατὰ βραχὺ τῆς σοφίας τὴν ἔκφανσιν. (A f. 42 b., H f. 124 b) Προκόπτει δὲ ἡλικία μὲν σῶμα, σοφία δὲ ψυχὴ. Θεότης γὰρ οὐδετέραν ἐπὶ δοσιν ἐπιδέχεται· παντέλειος γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Εἰκότως δὲ συνέζευξε τῆ τῆς ἡλικίας αὐξήσει, τὴν τῆς σοφίας ἐπίδοσιν· πρὸς γὰρ τὸ μέτρον τῆς τοῦ σώματος ἡλικίας, ἀπεκάλυπτεν ἡ θεία φύσις τὴν οἰκείαν σοφίαν. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς. (A f. 45, B f. 32, E f.110, E f. 109, H f. 132 b) Εἰπὼν ὁ εὐαγγελιστῆς, ὅτι προέκοπτεν ὁ Ἰησοῦς ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, δείκνυσι τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἀληθῆ. Ἀποφέρει γὰρ αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἅμα τῆ ἁγία Παρθένῳ, ἑορτῆς κα λούσης εἰς τοῦτο· εἰτά φησιν ἀπομεῖναι μὲν αὐτὸν, εὐρεθῆναι δὲ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ἱερῷ μεταξὺ τῶν διδασκάλων καθήμενον, ἐρωτῶντά τε καὶ ἀποκρινόμενον, δῆλον δὲ ὅτι τὰ πάλαι τῷ νόμῳ διηγορευμέ να· εἶτα θαυμαζόμενον ἐπὶ ταῖς ἐρωτήσεσιν ὑπὸ πάντων καὶ ταῖς ἀπολογίαις. Ὅραξ ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι προκόπτοντα διὰ τοῦ γινώσκεισθαι πολλοῖς ὅτι τοιοῦτός ἐστιν. Ὁ Πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. (B f. 33) Ἦδει μὲν γὰρ ἡ μήτηρ αὐτοῦ μὴ τέκνον εἶναι αὐτὸν τοῦ Ἰωσήφ· ἀλλὰ διὰ τὴν ὑποψίαν τῶν Ἰουδαίων τοῦτό φησι· καὶ ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι "Ὁ 72.509 πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε," ὁ Σω τῆρ πρὸς τοῦτο λέγει· Οὐκ ἤδείτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρός μου δεῖ εἶναί με; (A f. 45 b, E f. 110 b, η φ, 134) Ἐνταῦθα οὖν πρῶτως τοῦ ἀληθῶς Πατρός φανερώτερον μνημονεύει, καὶ παραγυμνοῖ τὴν ἑαυτοῦ θεότητα. Ἐπειδὴ γὰρ ἔφασκεν ἡ ἁγία Παρθένος· "Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως;" τότε δὴ, τότε τῶν ἀνθρωπίνων ἐπέκεινα μέτρων ἑαυτὸν ὄντα δεικνύς, καὶ διδάσκων ὅτι γέγονε μὲν ὑπουργὸς τῆς οἰκονομίας αὐτὴ τεκοῦσα τὴν σάρκα, φύσει δὲ καὶ ἀληθείᾳ Θεὸς ἦν, καὶ Υἱὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς ὄντος Πατρός, φησίν· "Οὐκ ἤδείτε," κ.τ.λ.(A f. 45 b., E f. 110 b., H f. 134) Ἐν ταῦθα οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου ἀκούοντες, ὅτι Θεοῦ ἦν ὁ ναὸς, καὶ νῦν ἐν ἰδίῳ ὁ Χριστὸς, ὁ καὶ πάλαι διὰ τοῦ νόμου γραφόμενος, καὶ ὡς ἐν σκιάις καὶ τύποις μορφούμενος, αἰδεῖσθωσαν λέγοντες, ὅτι οὐχ ὁ Δημιουργὸς, οὐδὲ ὁ Θεὸς τοῦ νόμου, οὐδὲ ὁ Θεὸς τοῦ ναοῦ, οὗτός ἐστιν ὁ Πατήρ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρά Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. (A f. 46, B f. 33 b., E f. 112, H f. 136 b) Φησὶν ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης· "Καὶ ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας." Ποῖποτε προκόψει τὸ πλήρες; ἢ ποῖαν ὄλως ἐπιδέξεται προσθήκην, οὗ ἐπέκεινα μηδέν; Οὐκοῦν οὐ καθ' ὃ Λόγος ἐστὶ καὶ Θεὸς προκόπτειν εἴρηται, ἀλλ' ὅτι μειζόνως αἰεὶ θαυμαζόμενος, χαριέστερος παρά τοῖς ὀρώσι διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀπεδείκνυτο, προκοπούσης, ὡς ἔστι μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστερον, τῆς τῶν θαυμάτων ἕξεως ἐν ταῖς τῶν ὀρώντων διανοίαις, ἥπερ αὐτοῦ τοῦ τελείου πρὸς χάριν ὡς Θεοῦ. Σκόπει δὲ ὡς τὸ ἔν τινι προκόπτον, ἕτερόν ἐστι παρ' ἐκεῖνο ἐν ᾧ προκόπτειν λέγεται. Εἰ τοίνυν ἐν σοφίᾳ προκόπτειν εἴρηται, οὐχ ἡ σοφία προέκοπτεν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τὸ ἀνθρώπινον. Ἀποκαλυπτομένης γὰρ καὶ φανερουμένης ὁσημέραι τῆς θεότητος ἐν αὐτῷ, αἰεὶ θαυμαστότερος παρά τοῖς ὀρώσιν ἐγένετο. Καὶ ἐπιτήρει ὡς οὐκ εἶπεν, Ὁ Λόγος δὲ προέκοπτεν, ἀλλ' "Ὁ Ἰησοῦς," ἵνα μὴ γυμνὸν νοήσης τὸν Λόγον· ἀλλ' ὅτι γέγονε σὰρξ, καὶ προκόπτειν λέγεται, ὅτε τὸ προκόπτειν πεφυκὸς ἀνεδέξατο, τουτέστι τὸ ἀνθρώπινον. Τῆς οὖν ἀνθρωπότητος ἂν εἴη, καὶ κατὰ ταύτης ἂν φέροιτο εὐλόγως τὸ, προέκοπτεν. Οὕτω γὰρ ἕκαστον τῶν λεγομένων ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει κείσεται, οὔτε τῶν ὅσα πρέπει γυμνῷ τῷ Λόγῳ καταφερομένων εἰς τὸ ἀνθρώπινον, οὔτε μὴ τῶν ἀνθρωπίνων ἀναβαινόντων εἰς τὸν τῆς θεότητος λόγον.

72.512 ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου. (A. f.49, H f. 145 b) Οὐκ ἠγγνόησεν ὁ μακάριος Ἡσαΐας τῶν Ἰωάννου κηρυγμάτων τὸν σκοπὸν, ἀλλ' ἄνωθεν καὶ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου μαρτυρῶν, τὸν μὲν Χριστὸν, Κύριον ἐκάλεσε καὶ Θεόν· τὸν δὲ Ἰωάννην, διάκονον αὐτοῦ καὶ ὑπηρέτην ὠνόμαζε· καὶ ὅτι λύχνος ἦν, τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ προεισβεβηκῶς, ἑσφόρος ἡλίου προάγγελος, τῆς μελλούσης ἐφ' ἡμᾶς διαυγάζειν ἡμέρας κατασημαίνων τὴν ἄφιξιν· καὶ ὅτι φωνὴ ἦν, οὐ λόγος προτρέχων τοῦ Ἰησοῦ, ὡς φωνὴ τοῦ λόγου. Ἐτοιμάσατε τὰς ὁδοὺς Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. (A f. 49, E f. 143 b, F f. 776, H f. 145 b) Ἀπόλεκτος εἰς ἀποστολὴν καὶ τέλος ἦν προφητῶν ἀγίων ὁ Ἰωάννης. Ὅθεν ὡς μὲν οὐπω παρόντος Κυρίου, τὸ, "Ἐτοιμάσατε, φησὶ, τὴν ὁδὸν Κυρίου·" τουτέστιν, Εὐτρεπίσθητε πρὸς παραδοχὴν ὧν ἂν βούλοιτο νομοθετεῖν ὁ Χριστός· ἀποστήσατε τὰς καρδίας τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς· καταλήξατε τῶν τύπων· παύσασθε τοῦ φρονεῖν τὰ διεστραμμένα. Κατέδειξε δὲ καὶ παρόντα, λέγων· "Ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου." (A f. 49, E f. 143 b, F f. 776, H f. 145 b.) Τί δὲ βούλεται τὸ, "Εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;" Εὐθεῖα μὲν πᾶσα λεία τε καὶ εὐχερὴς ἢ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποφέρουσα τρίβος· διεστραμμένη γε μὴν ἢ ἑτέρα, τουτέστιν ἢ εἰς φαυλότητα κατασύρουσα τοὺς δι' αὐτῆς ἐρχομένους. Γέγραπται γὰρ περὶ τῶν τοιούτων· "Ὡν αἱ τρίβοι σκολιαὶ, καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν." Οὐκοῦν ἢ τῆς διανοίας εὐθύτης, ὀρθῆ τις ὡσπερ ἐστὶν ὁδὸς, οὐκ ἔχουσα τὸ διεστραμμένον. Τοιοῦτος ἦν ὁ θεσπέσιος Ψαλμῶδός, ψάλλων τε καὶ λέγων· "Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή." Καὶ ὁ μὲν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς παραγγέλλων ἔλεγε τῷ λαῷ· "Εὐθύνατε τὰς καρδίας ὑμῶν πρὸς τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ· ὁ δὲ Ἰωάννης, "Εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους ὑμῶν." Τοῦτο δὲ ἐστὶ, τὸ εὐθεῖαν εἶναι τὴν ψυχὴν, τὸ κατὰ φύσιν νοερὸν αὐτῆς ὡς ἐκτίσθη δεικνύειν. Ἐκτίσθη δὲ καλὴ καὶ λίαν εὐθής· ὅταν δὲ ἐκκλίνῃ καὶ ἐν διαστροφῇ τοῦ κατὰ φύσιν γένηται, τοῦτο κακία καὶ διαστροφή ψυχῆς λέγεται. Οὐκοῦν οὐκ ἔστιν δυσχερὲς τὸ πρᾶγμα· ἐὰν γὰρ μείνωμεν ὡς γεγόναμεν, ἐν τῇ ἀρετῇ ἔσμεν. (A f. 49, E f. 144. E f. 776 b, H f. 146) Ἀλλ' ὡσπερ τινὸς ἀνταναφωνοῦντος καὶ λέγοντος, Πῶς ἐτοιμάσομεν τὴν ὁδὸν Κυρίου, ἢ πῶς εὐθείας αὐτοῦ τὰς τρίβους ποιήσομεν; πολλὰ γὰρ ἐστὶ τὰ μεταξὺ παρεμποδῶν τοῖς εὐβιοῦν ἐθέλουσιν, ὁ μισόκαλος Σατανᾶς, τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἢ ἀνοσία πληθὺς, αὐτὸς τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος ὁ ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἀνθοπλιζόμενος ταῖς εἰς τὸ ἀγαθὸν τοῦ νοῦ 72.513 ῥοπαῖς· πολλὰ δὲ πρὸς τούτοις ἕτερα πάθη, τῆς τοῦ ἀνθρώπου διανοίας κατακρατεῖ· τί οὖν ἄρα δράσομεν, τσαούτης δυσχερείας κειμένης; πρὸς ταῦτα τῆς προφητείας ὁ λόγος ὑπαντᾷ λέγων· "Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται ἡ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας· καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ." Εἰσὶ μὲν γὰρ λεωφόροι τινὲς ἢ καὶ τρίβοι, βάσιμοι μὲν ἠκιστὰ γε, τραχεῖαι δὲ οὕτως, ὡς πῆ μὲν ἀνίστασθαι πρὸς ὄρη τε καὶ βουνοὺς, πῆ δὲ καταφέρεσθαι, καὶ εἰς κρημνοὺς ἀποφέρεσθαι· αἱ δὲ τοιαῦτα τῶν ὁδῶν ὡς ἐν ὕψει τε καὶ βάθει, δυσπόρευτοι λίαν εἰσίν. Εἰ δὲ δὴ γένοιτό πως ὑφίζησαι μὲν τὰ ὑψοῦ καὶ ἀνάντη, ἀνεπίμπλασθαι δὲ τὰ ἐν κοίλῳ καὶ βάθει, τότε δὴ εἰς εὐθεῖαν ἔσται τὰ σκολιὰ, καὶ εἰς ψιλὰ πεδία καὶ οἶον ὑπτίαν ἔχοντα τὴν ὁδὸν τὰ τραχεὰ τε καὶ φαραγγώδη ποτέ. Τοῦτο γέγονε νοητῶς διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἰσχύος. Πάλαι μὲν γὰρ δυσπόρευτα ἦν τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς τε καὶ πολιτείας τὰ βάσιμα, διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὸν ἀπάντων νοῦν κοσμικαῖς ἐπιθυμίαις· ἐπειδὴ

δὲ ὁ πάντων Θεὸς γεγωνὼς ἄνθρωπος κατήργηκεν ἐν τῇ σαρκὶ τὴν ἁμαρτίαν, λεία πάντα γέγονε καὶ εὐήλατα· οὐχ ὕψος, οὐ βάθος τοῖς εὐδοκιμεῖν ἐθέλουσιν ἀπαντᾶ, ἀλλὰ πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεΐαν μετεποιήθη τρίβον. Αὐτὸς γὰρ λείαν ἡμῖν καὶ εὐδρομωτάτην ἀπέφηνε τὴν εἰς εὐσέβειαν ὁδὸν, οὐδὲν ἔχουσαν τὸ ἄναντες ἢ τὸ κοῖλον καὶ κάτω, δι' ἃ τραχεῖα ποτε καὶ δυσπόμευτος ἦν. Πάντα γὰρ τὰ σκολιὰ γέγονεν εὐθέα, ὡς αὐτὸς που πάλιν ὁ προφήτης φησὶν Ἡσαΐας· "Ὀδοὺς εὐσεβῶν εὐθεΐα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν δικαίων." Ἐκ μέσου μὲν γὰρ ἡ τῶν δαιμόνων ἀπηλάθη πληθὺς· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ διάβολος κατηργήθη σὺν ἐκείνοις· νενέκρωται δὲ καὶ τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, καὶ πάσας ἡμῶν ὁ Σωτὴρ ἰᾶται τὰς νόσους. Καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. (A f. 49 b, E f. 145 b, F f. 777 b, H f. 147 b) Τεθέεται δὲ πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, δηλονότι τοῦ Πατρός· Σωτήρα γὰρ ἡμῖν πέπομφε τὸν Υἱόν. Σάρκα δὲ ἐν τούτοις ὀλοκλήρως τὸν ἄνθρωπον νοητέον, καὶ πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος ὑποληπτέον. (A f. 50, E f. 146, φ 779, H f. 149) Οὕτω γὰρ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· οὐκέτι μόνος ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ πᾶσα σὰρξ. Ὁ γὰρ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος, οὐ συνεσταλμένην ἔχει τὴν ἡμερότητα, οὔτε μὴν ἐν διέσωσεν ἔθνος· σεσαγήνευκε δὲ μᾶλλον τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ἐφώτισε τοὺς ἐσκοτισμένους· καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας ὑμνούμενον· "Πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἤξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε. "Σέ σωσται δὲ ὁμοῦ τὸ κατάλειμμα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς καὶ τοῦτο πάλαι προανεφώνηκεν (σιζ) ὁ μέγας Μωϋσῆς, οὕτω λέγων· "Εὐφράνθητε μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ." Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις ὁ Βαπτιστής, κ.τ.λ. (A f. 51, E f. 148 b, F f. 780 b, H f. 151) Καὶ 72.516 νῦν δὲ Πνεύματος ἁγίου μεμεστωμένος ὁ μακάριος Βαπτιστής, οὐκ ἠγνόησε τῆς Ἰουδαίων δυστροπίας τὰ κατὰ Χριστοῦ τολμήματα. Προέγνω γὰρ, ὅτι καὶ ἀπιστήσουσιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἰοβόλον αὐτῶν κινήσαντες γλώτταν, λοιδορίας βαλοῦσι. Πρὸς ἐκεῖνα τοῖνυν βλέπων, ἐλέγχει αὐτούς, ὅτι καίτοι νόμον ἔχοντες λαλοῦντα τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ προαγορεύσεις προφητῶν ἀποφερούσας εἰς τοῦτο, νωθοὶ γεγόνασι ταῖς ἀκοαῖς, καὶ ὀκνηροὶ πρὸς πίστιν τὴν ἐπὶ γε τῷ πάντων Σωτήρι Χριστῷ· "Τίς γὰρ ὑμῖν ὑπέδειξε φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;" Ἄρ' οὐχ ἡ θεόπνευστος Γραφή, τοὺς μὲν εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας, μακαρίους εἶναι λέγουσα, τοὺς γε μὴν ἀπίστους καὶ ἁμαθεῖς, σκληραῖς καὶ ἀφύκτων ὑποπεσεῖσθαι δίκαις προαγγέλλουσα; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. (A f. 51 b, E f. 150, F f. 781, H f. 153) Ἔστι καρπὸς μετανοίας, προηγουμένως μὲν, ἢ εἰς Χριστὸν πίστις· πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία· καὶ ἀπλῶς τὰ ἀντικείμενα τῇ ἁμαρτίᾳ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, ἅπερ ὁ μετανοῶν καρποφορεῖν ὀφείλει ἄξια τῆς μετανοίας. Ἐπήγαγε δέ· "Μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ." (E f. 150 b, F f. 781 b.) Ὅρα ὅπως εὐτεχνέστατα λίαν τὴν ἀσύνετον αὐτῶν ὀφρὺν καταφέρει, καὶ ἀσυντελὲς εἰς ὄνησιν αὐτοῖς φαίνει τὸ ἐξ Ἀβραάμ γενέσθαι κατὰ τὴν σάρκα; Τί γὰρ ἡ σαρκὸς εὐγένεια τοὺς ἔχοντας ὠφελεῖ, εἰ μὴ διὰ τῶν ὁμοίων ἔρχοιντο σπουδασμά των, καὶ τῆς τῶν τεκόντων ἀρετῆς κατόπιν; "Εἰ γὰρ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, φησὶ πρὸς αὐτούς ὁ Σωτὴρ, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἄν." Τὴν ἐν ἧθει καὶ τρόποις συγγένειαν ζητεῖ ὁ Θεός. Μάταιον οὖν τὸ προγόνοις ἐπαυχεῖν ἀγίοις καὶ ἀγαθοῖς, ἀπολιμπάνεσθαι δὲ μακρὰν τῆς ἐκείνων ἀρετῆς. (A f. 52, E f. 151 b, F f. 783, H f. 155) Ἄλλ' εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, φησὶν ὁ Ἰουδαῖος, πῶς ἔτι τὸ σπέρμα Ἀβραάμ πληθύνεται, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία σωθήσεται, ἢ φάσκουσα πληθύνειν αὐτοῦ τὸ σπέρμα ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ; Διὰ τῆς τῶν ἔθνων κλήσεως, ὧ Ἰουδαῖε· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀβραάμ, ὅτι "Ἐν Ἰσαὰκ

κληθήσεται σοι σπέρμα" καὶ, ὅτι "Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε" δηλοῖ δὲ τὸ, "ἐν Ἰσαὰκ," τὸ κατ' ἐπαγγελίαν. Οὐκοῦν πατὴρ τέθεται πολλῶν ἐθνῶν, τῶν διὰ πίστεως δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ· καὶ περὶ αὐτῶν ἔφη που Θεὸς, καὶ διὰ φωνῆς τοῦ Ἰεζεκιήλ· "Καὶ ἐκπάσω τὴν καρδίαν αὐτῶν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτῶν, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν σαρκίνην, τοῦ εἶδέναι αὐτοὺς ἐμὲ, ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος." (A f. 52 b, H f. 156) Ἴνα δὲ καὶ ἔτι μειζόνως ὠφελῆ τοὺς ἀκροωμένους ὁ μακάριος Βαπτιστής, προσεπάγει τι καὶ ἕτερον· Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται. (A f. 52 b, H f. 156) Ἡ ἀξίνη ἐν τούτοις ὀνομάζει τὴν τομωτάτην ὀργὴν, ἣν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπήνεγκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἕνεκα· ἐπενήνεκται γὰρ αὐτοῖς ὡς πέλεκυς, 72.517 ἡ ὀργή. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ προφήτης Ζαχαρίας φανερόν ἐποίει, λέγων· "Ἔσται ὁ κοπετὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ὡς κοπετὸς ῥοῶνος ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομέ νου." Ἔφη δὲ καὶ Ἱερεμίας, ὡς πρὸς αὐτήν· "Ἐλαίαν ὠραίαν εὐσκίον τῷ εἶδει ἐκάλεσε Κύριος τὸ ὄνομά σου· εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτήν· μεγάλη ἡ θλίψις ἐπ' αὐτήν, ἠχρεῖωθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς, καὶ Κύριος τῶν δυνάμεων ὁ καταφυτεύσας σε, ἐλάλησεν ἐπὶ σὲ κακά." Εἰς τοῦτο λήψη καὶ τὴν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περὶ τῆς συκῆς παραβολὴν. Οὐκοῦν ὡς ἄκαρπον καὶ οὐκ εὐγενὲς ἔτι φυτὸν ἐξεκόπη παρὰ Θεοῦ· πλὴν οὐκ εἰς τὴν ρίζαν τὴν ἀξίνην τεθεῖσθαι φησιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ρίζαν, τουτέστιν ἐγγὺς τῆς ρίζης. Ἐξεκόπησαν γὰρ οἱ κλάδοι, καὶ οὐκ ἐκ ρίζης αὐτῆς ἀνεβοθρεύθη τὸ φυτόν· σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ οὐχ ὀλόρριζος ἀπόλωλεν. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι. (A f. 53, H f. 157 b) Τρία τάγματα εἰσήγαγε Λουκᾶς ὁ μακάριος, πυθανόμενα τοῦ Ἰωάννου, ὄχλους, τελώνας, στρατιώτας τὸ τρίτον· καθάπερ δέ τις ἐπιστήμων ἰατρὸς ἐκάστω τῶν παθῶν τὸ πρόσφορόν τε καὶ εἰκὸς ἐπιφέρει βοήθημα, οὕτως καὶ ὁ Βαπτιστής ἐκάστω τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸν ἐπωφελῆ καὶ πρέποντα λόγον ἐδίδου· τοῖς μὲν ὄχλοις βαδίζουσιν εἰς μετάνοιαν, φιλαλλήλῳ φρονήματι κεχρησθαι κελεύων· τελώναις δὲ, τὴν εἰς ἀκαθέκτους πλεονεξίας ἀποκλείων ὁδόν· τοῖς γε μὴν στρατιώταις τὸ μηδένα διασεῖν, πανσόφως ἐπιφωνῶν, ἀρκεῖσθαι δὲ τοῖς ὀψωνίοις. Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, κ.τ.λ. (A f. 53 b, E f. 155, F f. 786, H f. 159) Οὕτως ἦν ἀξιάγαστος καὶ μέγας ὁ Ζαχαρίου παῖς, ὡς εἰς τοῦτο ὑπονοίας ἐλθεῖν τοὺς τῶν Ἰουδαίων δήμους, μὴ ἄρα πως αὐτὸς εἶη ὁ Χριστὸς, ὁ καὶ διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς γραφόμενος, καὶ διὰ προφητῶν ἀγίων προκεκηρυγμένος. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ εἰς τοῦτο ὑπο οἷας προῆλθόν τινες, ἀποκείρει ὑποψίαν, Δεσποτικοῖς ἀξιώμασι ὡς οἰκέτης παραχωρῶν· ἀμέτρητον γὰρ τὸ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καί που ταῦτα λέγοντα τὸν ἱερὸν εὐρήσομεν Βαπτιστὴν ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἰωάννην εὐαγγελικῇ συγγραφῇ· ἔφη γὰρ οὕτως· "Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον ὡς οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου." Ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασιν λέγων· Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, κ.τ.λ. (A f. 53 b, E f. 155, F f. 786, H f. 159 b) Ἀποφίνας τοίνυν ἑαυτὸν οὐκ ὄντα Χριστὸν, ἐπιφέρει λοιπὸν ἀποδείξεις, δι' ὧν ἔστι μαθεῖν, ὡς ἀμέτρητόν τι μεταξὺ διαφαίνεται Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δούλου καὶ Δεσπότου, τοῦ προβαδίζοντος οἰκετικῶς, καὶ τοῦ θεοπρεπῶς ἀναλάμποντος· εἶπερ ὑπάρχων τοσοῦτος εἰς ἀρετὴν ὁ μακάριος Βαπτιστής, οὐκ ἄξιον ἑαυτὸν εἶναι φησιν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν τοῦ ἀποθίγειν τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Εἶτα τούτοις ἕτεραν ἀπόδειξιν 72.520 εὐθύς ἐπιφέρει· "Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ὕδατι, ἐκεῖνος δὲ ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Μόνης γὰρ καὶ ἰδικῶς ἔργον ἔστι τῆς πάντα ὑπερκειμένης οὐσίας, τὸ ἐνιέναι δύνασθαι τισὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ θείας φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνειν τοὺς προσιόντας αὐτῇ· ἐνυπάρχει δὲ τοῦτο, οὐ κατὰ λήψιν καὶ μέθεξιν τὴν

παρ' ἐτέρου τινός, ἀλλ' οἴκοθεν καὶ οὐσιωδῶς τῷ Χριστῷ βαπτίζει γὰρ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶ, καὶ καρπὸς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος· ἀλλ' ἔδρα τοῦτο καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, εἷς ὢν Υἱὸς μετὰ τῆς ἀρρήτως τε καὶ ἀπερινοήτως ἐνωθεί σης αὐτῷ σαρκός. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Βαπτιστῆς προειπὼν, "Οὐκ εἶμι ἄξιος, ἵνα λύσω τὸν σφαιρῶ τῆρα τῶν ὑποδημάτων (οὕτω δὲ εἰώθασιν λέγειν τὸ ἄκρον τοῦ ὑποδήματος, τὸ εἰς ὃξὺ λῆγον· τοιοῦτοις γὰρ χρῶνται οἱ βάρβαροι), προσεπήνεγκεν εὐθύς· "Οὗτος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί·" καὶ πόδας δηλονότι καὶ ὑποδήματα ἔχων. Οὐ γὰρ τοι φαίη τις ἄν, εἶγε νοῦν ἔχοι, ὡς ἄσαρκος ὢν ὁ Λόγος, καὶ οὕτω γενόμενος καθ' ἡμᾶς, πόδας εἶχε καὶ ὑποδήματα· ἀλλ' ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τὸ εἶναι Θεὸς οὐκ ἀπώλεσεν, ἐνήργηκε πάλιν καὶ οὕτω θεοπρεπῶς, τὸ Πνεῦμα διδοὺς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· ἦν γὰρ ἐν ταύτῳ Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Ἀλλὰ, Ναὶ, φησὶν, ἐνήργηκεν ὁ Λόγος τὰ θεοπρεπῆ διὰ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβίδ. Οὐκοῦν ἀντεροῦμέν σοι ταῦτα λέγοντι, τοῦ Ἰωάννου τὰ ῥήματα· ἔφη γὰρ πρὸς Ἰουδαίους· "Ὅπισθ' ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου, καὶ γὰρ οὐκ ἤδιν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζει ἐν ὕδατι, αὐτός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἄν ἴδῃς καταβαῖνον τὸ Πνεῦμα, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι ἀγίῳ· καὶ ἐγὼ εἶρακα καὶ με μαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ." Ἴδου δὲ, σαφῶς ἄνδρα λέγων, πρὸ αὐτοῦ γενέσθαι φησὶ, καὶ εἶναι πρῶτον αὐτοῦ, προϋπάρχοντα δηλονότι θεοῦ κῶς, κατὰ γε τὸ παρ' αὐτοῦ σαφῶς εἰρημένον τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι·" εἶτα πρὸς τούτῳ καὶ καταβῆναί φησιν ἐπ' αὐτόν τὸ Πνεῦμα ἐξ οὐρανοῦ. Ἄρ' ἐπὶ γυμνὸν καὶ ἄσαρκον ἔτι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον καὶ ταβῆναί φησιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὸν τοῦ Πνεύματος χορηγόν, τοῦ ἰδίου Πνεύματος μέτοχον ἀποφαίνουσιν; Ἡ μᾶλλον ἐκεῖνό φησιν, ὅτι τὸ Πνεῦμα λαβὼν ἀνθρωπίνως, βαπτίζει θεϊκῶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ ἔστιν αὐτός ὁ εἷς τε καὶ μόνος, καὶ ἀληθῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὡς αὐτὸς μεμαρτύρηκεν ὁ μακάριος Βαπτιστῆς; (A f. 54 b, E f. 157, F f. 788, H f. 162) Ῥητέον καὶ οὕτως· Τάχα δὲ τῆ τοῦ Πνεύματος σημασία, τὴν τοῦ πυρός συνέδησεν ὁ μακάριος Βαπτιστῆς, οὐκ ἐν πυρὶ πάντας βαπτισθήσεσθαι λέγων ἡμᾶς διὰ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν τὴν ζωοποιὸν διὰ τῆς τοῦ πυρός σημασίας σημαίνων· ἐκ γὰρ τῆς διαφοροῦ περι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργείας, διαφορὸς λαμβάνει τὸ ἐν Πνεύματι τὰς προσηγορίας. 72.521 Διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ. (A f. 56, E f. 158 b, F f. 789, H f. 168) Ἴδου δὲ φησὶν ὁ μακάριος Βαπτιστῆς, Χριστῷ διαφέρειν ὡς Δεσπότη τὴν ἄλωνα· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ αὐτὴν καθαίρει, διιστάς καὶ διακρίνων ἀπὸ τοῦ σίτου τὸ ἄχυρον. Διανομέα τε καὶ οἶονεὶ σημαντόρα τῶν ἐκάστω πρεπόντων, ὁφθήσεσθαι λέγει, ὡς τὸν μὲν δίκαιόν τε καὶ ἀγαθόν, σίτου δίκην ταῖς οὐρανίαις εἰσκομίζειν ἀύλαϊς, πυρὸς δὲ ποιεῖσθαι τροφήν, ἀχύρου τρόπον ἀποτιναχθέντα τὸν ἄδικον. Ὁ μὲν γὰρ σίτος, φησὶ, εἰς ἀποθήκην εἰσκομίζεται, τουτέστιν ἀσφαλείας ἀξιούται τῆς παρὰ Θεοῦ, φειδοῦς τε καὶ φυλακῆς καὶ ἀγάπης· τὸ γε μὴν ἄχυρον ὡς ἄχρηστος ὕλη, πυρὶ δαπανᾶται. (A f. 56 b, E f. 158 b, F f. 789 b, H f. 168 b) Ἄκουε δὲ τί καὶ διὰ Ἱερεμίου φησὶν ὁ Θεός, σύγκρισιν προφητῶν καὶ ψευδοπροφητῶν ποιούμενος· "Τί τὸ ἄχυρον πρὸς τὸν σῖτον;" ἤγουν ἢ κουφολογία πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ Θεοῦ λόγος τροφιμωτάτην ἔχει τὴν δύναμιν· ὁ δὲ τῶν ἀνοσίων ψευδοδιδασκάλων, εὐδιαθρυπτότατός τε καὶ ἀχυρώδης ὑπάρχων, οὐδεμίαν τοῖς ἀκροωμένοις ἐμποιεῖ τὴν ὄνησιν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανόν. (E f. 163, F f. 793) Βαπτίζεται δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ὕδατι

καὶ καθαίρων αὐτὰ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἅγιος γάρ ἐστιν ἅγιον ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος· καὶ οὐκ ἂν αὐτὸς ἐδεήθη τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐδὲ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τυχεῖν, ὥσπερ ἡμεῖς κερδαί νομεν δι' αὐτοῦ· ἐκ τοῦ πληρώματος γὰρ αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Ἐκπορεύεται μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἔστι δὲ καὶ ἴδιον τοῦ Υἱοῦ. Καὶ γοῦν εἴρηται πλεισταχοῦ Πνεῦμα Χριστοῦ, τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα· καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος, ποτὲ μὲν· "Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Χριστοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν· εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ." Καὶ πάλιν· "Ὅτι δὲ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράζον· Ἄββᾶ ὁ Πατήρ." Οὐκοῦν ἐκπορεύεται μὲν, ὡς ἔφην, ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, χορηγεῖ δὲ αὐτὸ τῇ κτίσει καὶ δίδωσι τοῖς ἀξίοις ὡς φύσει τε καὶ ἀληθῶς Υἱὸς, ὁ μονογενῆς αὐτοῦ Λόγος, καὶ τοῖς τοῦ Πατρὸς ἀξιώμασι διαπρέπων. Καὶ γοῦν ἔφασκεν· 72.524 "Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐστι." Πῶς οὖν ἐβαπτίζετο, φησὶν, ἐδέχετο δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα; Καί φαμεν, ὅτι οὐκ ἦν ἐν χρεία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁ Κύριος, ὁδὸν δὲ ἡμῖν ἐπενόησε σωτηρίας ὁ φιλόανθρωπος. Πιστεύοντες γὰρ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην ὁμολογίαν ποιούμενοι ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων, πάντα μὲν ῥύπον τὸν ἐξ ἁμαρτίας ἀπονιπτόμεθα, καταπλουτοῦμεν δὲ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν, καὶ θείας φύσεως ἀποτελούμεθα κοινωνοὶ, καὶ τὴν τῆς υἰοθεσίας κερδαίνομεν χάριν. Ἦν οὖν ἀναγκαῖον, καθέντα πρὸς κένωσιν ἑαυτὸν τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθεῖν οὐκ ἀπαξιώσαντα, παντὸς ἀγαθοῦ πράγματος ὑποτύπωσιν γενέσθαι καὶ ὁδόν. Ἵνα τοίνυν μάθωμεν καὶ αὐτὴν τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ὅσα κερδαίνομεν τῇ τοιαύτῃ προσιόντες χάριτι, ἄρχεται τοῦ πράγματος αὐτὸς, καὶ βαπτισθεὶς προσεύχεται, ἵνα σὺ μάθῃς, ἀγαπητέ, ὅτι τοῖς ἅπαξ καταξιωθεῖσι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πρᾶγμα πρεπωδέστατον ἢ ἀδιάλειπτος προσευχή. Ἀνεωχθῆναι δὲ φησι τὸν οὐρανὸν ὁ εὐαγγελιστής, ὡς πάλαι κεκλεισμένον. Ἔφη γὰρ ὁ Χριστός· "Ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγῶτα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου." Ὡς γὰρ μιᾶς ἤδη ποί μνης ἀποδεδειγμένης τῆς τε ἄνω καὶ τῆς κάτω, καὶ ἐνὸς ἅπασιν ἀναδειχθέντος ἀρχιποιμένος, ἀνεώχθη μὲν ὁ οὐρανός, συνήφθη δὲ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις ὁ ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος· καταπεφοίτηκε δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα πάλιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους ἡμῶν δευτέρᾳ· καὶ ὡς ἐν πρώτῳ Χριστῷ, οἰκονομικῶς οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλ' ἡμῖν γε αὐτὸ δεχομένῳ· πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ πεπλουτήκαμεν. Οἰκονομικώτατα τοίνυν ὑπομένει μεθ' ἡμῶν τὰ ἀνθρώπινα. Ἐπεὶ, ποῦ κεκενωμένον ὀψόμεθα, καίτοι τὸ πλήρες ἔχοντα θεϊκῶς; ποῦ συνεπτώχευσεν ἡμῖν, εἰ μὴ τῇ καθ' ἡμᾶς πτωχείᾳ συμπλάττεται; Ἔφη δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωνὴ ἐπὶ Χριστῷ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὡς δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον λαβών· "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός." Ὁ γὰρ φύσει καὶ ἀληθῶς καὶ μονογενῆς Υἱὸς, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς, εἰς Υἱὸν ὀρίζεται Θεοῦ, οὐχ ἑαυτῷ τοῦτο δεχόμενος (ἦν γὰρ καὶ ἔστιν, ὡς ἔφην, Θεὸς ἀληθινός), ἀλλ' ἵνα εἰς ἡμᾶς παραπέμψῃ τὴν δόξαν. Γέγονε γὰρ ἡμῶν ἀπαρχή, καὶ πρωτότοκος, καὶ δεύτερος Ἀδάμ· διὰ τοῦτο ἐν αὐτῷ πάντα καινὰ γεγενῆσθαι λέγεται. Ἀποδυσάμενοι δὲ τὴν ἐν Ἀδὰμ παλαιώσιν, τὴν ἐν Χριστῷ καινότητα πεπλουτήκαμεν. Καταβῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. (B f. 40 b) Εἰ ἐν καιρῷ τοῦ βαπτίσματος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δέχεται, τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων εἴη ἂν καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων. Οὐ γάρ τοι καθ' ὁ Θεὸς ἐστιν ἀγιάζεται, τὸ Πνεῦμα λαβών (αὐτὸς γὰρ ὁ ἀγιάζων ἐστίν), ἀλλὰ καθ' ὁ πέφυκεν ἄνθρωπος. Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος. (E f. 167, F f. 797) Τοῦτο τοῦ Σαμοσατέως τὸ 72.525

παραλήρημα, κακῶς ἐκδεχομένου τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν, ὅτι "Ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος" καὶ οὐ συνιέντος ὅτι αὐτὸς ἦν, καὶ ἤρξατο, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ αὐτό. Ἦν μὲν γὰρ αἰεὶ ὡς Θεός, ἤρξατο δὲ ὡς ἄνθρωπος, ὅτε τὸ ἡμέτερον ἐπτώχευσεν· ἄρχεται δὲ, ἵνα σὺ καταργήσης τὴν προτέραν γέννησιν, καὶ ἀναλάβης δευτέραν διὰ τῆς παλιγγενεσίας. (A f. 62 b, E f. 167 b, F f. 797, H f. 187 b) Οὕτω πολὺ τι τὸ βλάβος καὶ ἀδόκητον συμβαίνει ἐκ τοῦ φυλάττεσθαι τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος χάριν εἰς μακρὰν καὶ ὑπέρωρον ἀναβολὴν. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐκ ἀσφαλῆς ἡ ἐλπίς, εἰ καὶ τῶν οἰκείων τις ἐπιτεύξεται βουλευμάτων· ἐκβεβηκός δὲ πάλιν εἰς τέλος αὐτῷ τοῦ σκοποῦ, ἀγιάζεται μὲν, πλὴν μόνην ἔχει τῶν πλημμελημάτων τὴν ἄφεσιν, καὶ τὸ τάλαντον ἀποκομίζει τῷ Δεσπότη ζηρὸν, οὐδὲν ἐπεργάσασθαι σχολάσας αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛ. Δ΄.

Ἰησοῦς δὲ Πνεύματος ἀγίου πλήρης ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου. (A f. 72, E f. 112 b, H f. 218) Ἐνταῦθά μοι βλέπε τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τῷ Χριστῷ τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριτι κατακεχρισμένην, καὶ ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ἐστεφανωμένην. Πάλαι μὲν γὰρ ὑπισχνεῖτο λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὅτι "Ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός [ξοδ, ξ μενδοσε Πατρός] μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα." Πεπλήρωται δὲ εἰς ἡμᾶς ὡς ἐν πρώτῳ Χριστῷ τὸ ἐπηγγελμένον· καὶ περὶ μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων, ἀκαθ' ἑκτὼς ἐκκεκλικότων εἰς φιλοσαρκίαν, ἔφη που Θεός· "Οὐ μὴ καταμείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκα;" ἐπειδὴ δὲ πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὴν διὰ Πνεύματός τε καὶ ὕδατος ἀναγέννησιν πεπλουτήκαμεν, χρηματίζομεν δὲ οὐκέτι σαρκὸς καὶ αἵματος τέκνα, Πατέρα δὲ μᾶλλον καλοῦμεν τὸν Θεὸν, ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως ὡς τετιμημένοι λοιπὸν, καὶ τὸ λαμπρὸν ἔχοντες τῆς υἰοθεσίας καύχημα, θείας φύσεως γεγόναμεν κοινωνοὶ διὰ μετοχῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ὁ δὲ ἐν ἡμῖν πρωτότοκος, ὅτε γέγονεν ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, δέχεται πρῶτος τὸ Πνεῦμα, καίτοι τοῦ Πνεύματος δοτὴρ ὑπάρχων αὐτὸς, ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς ἔρχηται δι' αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα, καὶ τῆς πρὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα κοινωνίας ἢ χάρις. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Παῦλος διδάσκει ἡμᾶς, λέγων περὶ τε αὐτοῦ καὶ ἡμῶν· "Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου." Ἐπειδὴ γὰρ ὅλως οὐκ ἐπαισχύνεται καλεῖν ἡμᾶς ἀδελφούς, διὰ τοι τὸ 72.528 ὑπελθεῖν τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν, διὰ τοῦτο τὴν ἡμῶν πτωχείαν εἰς ἑαυτὸν μεταθεῖς, ἀγιάζεται μεθ' ἡμῶν, καίτοι τὴν κτίσιν ἅπασαν ἀγιάζων αὐτὸς, ἵνα μὴ φαίνεται τὸ τῆς ἀνθρωπότητος παραιτούμενος μέτρον, ὁ τῆς ἀπάντων σωτηρίας ἕνεκα καὶ ζωῆς ἄνθρωπος γενέσθαι μὴ φυγῶν, καὶ ἐν ὁμοίωσει τῇ πρὸς ἡμᾶς γενόμενος κατὰ πᾶν ὅτιοῦν, δίχα μόνης ἀμαρτίας. Καὶ ἦγετο ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον. (A f. 72 b, B f. 44, H f. 220) Τὸ γὰρ, "ἦγετο," οὐ τὸ, ἀπεφέρετο, μᾶλλον ἐστίν, ἀλλ' ὅτι διῆγε καὶ ἐπολιτεύετο. Κατειθίσαμεθα γὰρ που καὶ ἡμεῖς αὐ τοῖ περι παντὸς ζῶντος ἐν ἐπιεικείᾳ, λέγειν· Ὁ δεῖνα τυχὸν καλῶς ἑαυτὸν ἄγει. Ἐπολιτεύετο τοίνυν ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν τῷ Πνεύματι, τουτέστι πνευματικῶς. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις. (A f. 73, B f. 44, H f. 221) Νενήστευκε τοίνυν ὁ Κύριος, οὐδὲν παντελῶς τῇ τοῦ σώματος χρεῖα διδούς εἰς τροφήν· οὐκ αὐτὸς νηστείας προσδεόμενος, ἀλλὰ τύπον ἡμῖν τὰ καθ' ἑαυτὸν εἰς ὑπογραμμὸν ἀνατιθεῖς, καὶ εἰκόνα ποιούμενος τῆς παρ' ἡμῖν ἐξαιρέτου καὶ θαυμασμένης ζωῆς. Πόθεν γὰρ ἦν εἰδέναι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι τὸ ταῖς ἐρήμοις

ἐνδαιτιᾶ σθαι χρήσιμον αὐτοῖς καὶ ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν; Ἀποφοιτῶσι γὰρ ὥσπερ κυμάτων ζάλης, καὶ τῶν εἰ καίων τοῦ παρόντος βίου περισπασμῶν, καὶ μονον ουχί, κατὰ τὸν μακάριον Ἰωσήφ, ἀποδύονται τῷ κό σμω πάντα τὰ αὐτοῦ. Δείκνυσι τοίνυν τοῖς οὕτω ζῆν ἐλομένοις, ἀναγκαίαν οὔσαν τὴν ἐγκράτειαν, ἧς νη στεία καρπός· ἡττηθήσεται γὰρ οὕτω πειράζων ὁ Σατανᾶς, Καὶ σὲ τοίνυν δεῖ πρότερον ἐνδύσασθαι τὴν ἐξ ὕψους δυνάμιν, τουτέστι μέτοχον ἀποφανθῆναι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τότε τὴν ἀξιέραστον καὶ τετι μνημένην παρὰ Θεῶ κατορθοῦν ἐλέσθαι ζωὴν. Τότε τὰς ἐρήμους καταλήψη σὺν ἀνδρεία πνευματικῇ· τότε νηστεύσεις ἀγίως, καὶ κατανεκρώσεις τὰς ἡδονὰς, καὶ κρείττων ἔση τοῦ πειράζοντος Σατανᾶ. (A f. 73, B f. 44 b, H f. 221 b) Ἴδου γέγονεν ἐν τοῖς ἀθλοῦσιν ὁ ἀθλοθέτης ὡς Θεός· ἐν τοῖς στεφανουμένοις, ὁ τὰς τῶν ἁγίων στεφανῶν κεφαλάς. Ἴδωμεν τοίνυν τῶν παλαισμάτων τὸ εὐτεχνές, τῆς τοῦ δια βόλου σκαιότητος τὴν ἀνατροπήν. Τεσσαρακοστῆς εἰς νηστείαν δαπανηθείσης ἡμέρας, ὕστερον ἐπέινασε· καίτοι δίδωσιν αὐτὸς τοῖς πεινῶσι τροφήν· καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ, ἢ τῶν ὄλων σύστασις· ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἐχρῆν τὴν καθ' ἡμᾶς πτωχείαν οὐκ ἀτιμάσαντα, τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων μὴ εἰσάπαν ἀποφοιτᾶν, συγκεχώρηκε τῇ τῆς σαρκὸς φύσει ζητῆσαι τὰ ἕαυ τῆς· οὕτως αὐτὸν πεινάσαι φαμέν. Νηστεύσας γε μὴν ἀποχρώντως, καὶ δυνάμει θεοπρεπεῖ, ποτοῦ καὶ σιτίων δίχα τὴν σάρκα τηρήσας ἀδιάφθορον, ἐφήσι μόλις τὰ οἰκεῖα παθεῖν αὐτὴν· πεινῆσαι γὰρ λέγει· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Ἴνα δι' ἀμφοῖν εὐτέχνως Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχων, ἐπιγινώσκηται εἰς καὶ ὁ αὐτὸς δηλονότι, καὶ θεϊκῶς ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνως. 72.529 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, κ.τ.λ. (A f. 73 b, B f. 45, H f. 224 b) Εἶτα προσέρχεται πειράζων ὁ Σατανᾶς, συνεργὸν ὥσπερ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυστροπίας, τὸ τοῦ λιμοῦ πάθος ἔσεσθαι προσ δοκῶν· κατισχύει γὰρ ἡμῶν πολλάκις, τὰς ἐν ἡμῖν ἀσθενείας εἰς ἐπικουρίαν δεχόμενος τῶν ἑαυτοῦ σκεμμάτων ἧτοι ἐπιχειρημάτων· ἐνόμισεν αὐτὸν ἐτοίμως ἐπιπηδᾶν τῷ βούλεσθαι παρακειμένους ἰδεῖν ἄρτους. Ἐφηγοῦν· "Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ ἵνα ὁ λίθος οὗτος ἄρτος γένηται." Προσέρχεται μὲν, ὡς ἀνθρώπῳ κοινῶ, καὶ ὡς ἐνὶ τῶν ἁγίων· πλὴν ὕπ οπτος ἦν, μὴ ἄρα πως αὐτὸς εἶη ὁ Χριστός· πῶς οὖν ἠθέλησε τοῦτο μαθεῖν; Ἐνενόησεν ὡς θεοπρεποῦς ἰσχύος ἀποτέλεσμα καὶ ἔργον ἐστὶ, τὸ μεταστῆσαι φύσιν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν· Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ποιῶν ταῦτα καὶ μετασκευάζων. Οὐκοῦν ἂν τοῦτο, φησὶ, γένηται, αὐτὸς που πάντως ἐκεῖνός ἐστιν, ὁ κατὰ τῆς ἐμῆς δυναστείας ἤξιεν προσδοκώμενος· ἐὰν δὲ μὴ μεταβάλη, πρὸς ἄνθρωπον ἔχω, καὶ ἀποβέβληκα τὸν φόβον, καὶ τῶν κινδύνων ἀπήλλαγμα. Διὰ τοῦτο Χριστός, ἄτε δι' εἰδῶς τοῦ θηρίου τὴν σκέπην, οὔτε μεταβέβληκεν, οὔτε μὴν ἔφη μὴ δύνασθαι τοῦτο δρᾶν, ἡγουν μὴ ἐθέλειν· ἀποσειεται δὲ μᾶλλον ὡς ὄχληρόν καὶ περιττὸν λέγων· "Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος," τουτέστιν, ἐὰν ὁ Θεὸς δύναμιν δῶ τῷ ἀνθρώπῳ, δύναται μὴ φαγεῖν, καὶ ζῆν ὡς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ῥήματι Θεοῦ ἔζησαν ἄσιτοι τεσσαράκοντα ἡμέρας. Εἰ οὖν δυνατὸν δίχα ἄρτου ζῆν, ἵνα τί ποιῶ τὸν λίθον ἄρτον; Οὔτε οὖν λέγει, Οὐ δύναμαι, ἵνα μὴ ἀρνήσῃ τε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· οὔτε, ὅτι δύναμαι, ἵνα μὴ γνοὺς ἐκεῖνος ὅτι Θεὸς ἐστὶν, ᾧ μόνῳ τὰ τοιαῦτα δυνατὰ, ἀποστῆ ἀπ' αὐτοῦ. (A f. 74, H f. 225) Καί μοι ὄρα τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἐν Χριστῷ, τὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ ἀκρασίας ἀποβάλλουσαν αἰτιάματα. Διάβρωσεως ἐν Ἀδὰμ νενικήμεθα· δι' ἐγκράτειαν ἐν Χριστῷ νενικήκαμεν. (A f. 74 b, H f. 226) Τοῖς μὲν ἀπὸ γῆς σιτίοις τὸ γήϊνον ἡμῶν τρέφεται σῶμα, καὶ ζητεῖ πρὸς ἐπικουρίαν τὸ συγγενές· ψυχὴ δὲ ἢ λογικὴ λόγῳ τῷ θεῷ πρὸς εὐεξίαν ἀδρύνεται τὴν πνευματικὴν· αἱ μὲν γὰρ ἀπὸ γῆς τροφαὶ τὸ συγγενές τρέφουσι σῶμα· αἱ δὲ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ νευροῦσι τὸ πνεῦμα. Τροφή νοῦ,

ὁ λόγος ὁ παρὰ Θεοῦ, καὶ ἄρτος πνευματικὸς, στηρίζων ἀνθρώπου καρδίαν, κατὰ τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν ὑμνούμενον· τοιαύτας δὲ εἶναι φαμεν καὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων ἀγγέλων τὰς τροφάς. Ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης. (A f. 74 b, H f. 227) Ἄλλ', ὦ κακοῦργε, καὶ πονηρὲ, καὶ ἀλιτήριε, πῶς ἐτόλμησας τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς κτίσεως δεῖξαι πάσας βασιλείας, καὶ εἰπεῖν, ὡς Ταῦτα πάντα ἐμά ἐστι· νῦν οὖν εἰ πεσὼν προσκυνήσεις μοι, σοὶ δώσω; Πῶς ἐπαγγέλλη τὰ μὴ σά; Τίς σε κατέστησε κληρονόμον τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας; 72.532 Τίς ὑπέταξέ σοι τὴν ὑπ' οὐρανόν; Ἐξ ἀπάτης 72.532 ἤρπασας· οὐκοῦν ἀπόδος ἐνανθρωπήσαντι τῷ Υἱῷ τῷ πάντων Δεσπότῃ· ἄκουε τί φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ σοῦ "Μὴ καὶ σοὶ ἠτοιμάσθη βασιλεύειν; φάραγγα βαθεῖαν, πῦρ καὶ θεῖον καὶ ξύλα κείμενα· ὁ θυμὸς Κυρίου ὡς φάραγξ ὑπὸ θεοῦ καιομένη." Ὁ δὲ κληρὸν ἔχων τὴν ἄβυσσον φλόγα, πῶς τῷ βασιλεῖ τῶν ὄλων ἐπαγγέλλεις τὰ αὐτοῦ; Προσεδόκησας ἔχειν προσκυνητὴν ὃν τρέμει τὰ σύμπαντα, καὶ δοξολογοῦσι τὰ Σεραφίμ καὶ πᾶσαι αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις; Γέγραπται· "Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις." (B f. 47 b) Ἀπτόμενος ὡσπερ τῶν σπλάγχχνων αὐτοῦ, ταύτην παρεκόμισεν εὐκαίρως τὴν ἐντολήν· πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ, πᾶσαν ἐπλάνησε τὴν ὑπ' οὐρανόν· αὐτὸς ἦν ὁ πανταχοῦ προσκυνούμενος· ὁ δὲ γε τοῦ Θεοῦ νόμος ἔξω τιθεὶς αὐτὸν τῆς ἐξ ἀπάτης αὐτῷ πεπορισμένης ἀρχῆς, ἐνὶ τῷ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς ὄντι Θεῷ προσέταξε προσκυνεῖν, καὶ αὐτῷ μόνῳ τὰς λατρείας ἐπιτελεῖν. Εἰ ὁ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. (A f. 75 b, B f. 47 b, H f. 230) Τρίτην πείραν ὁ διάβολος προσάγει τὴν τῆς κενοδοξίας· "Βάλε σεαυτὸν κάτω," λέγων, εἰς ἐπίδειξιν τῆς θεότητος· ἀλλ' οὐ κατήνεγκε διὰ τῆς ἐπάρσεως, ἀλλ' ἔξω βέβληκε καὶ εἰς τοῦτο σκοποῦ· "Εἴρηται γὰρ, φησὶ, Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου." Οὐ γὰρ τοῖς πειράζουσι χαρίζεται ὁ Θεὸς τὰς ἐπικουρίας, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· οὐ γὰρ ὅτι φειδοῦς ἡμᾶς ἀξιοῖ, διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἐπιδεικτικῶν ὀφείλομεν. Πρὸς τούτοις οὐδέποτε Χριστὸς τοῖς πειράζουσιν αὐτὸν ἐδίδου σημεῖον· "Γενεὰ γὰρ, φησὶ, πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ." Τοῦτο καὶ νῦν ἀκουέτω πειράζων ὁ Σατανᾶς. Οὐκοῦν νενικήκαμεν ἐν Χριστῷ· καὶ ὁ ποτε κρατήσας ἐν Ἀδὰμ, ἀπῆλθε κατησχυμμένος, ἵν' ἡμεῖς ὑπὸ πόδας ἔχωμεν αὐτόν. Ὅτε γὰρ νενίκηκεν ὁ Χριστὸς, τότε καὶ εἰς ἡμᾶς παραπέμπων τὸ δύνασθαι νικᾶν, "Ἴδου δέδωκα, φησὶν, ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων, καὶ σκορπίων, καὶ δὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ." Γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε. (B f. 47 b) Ὅρα δὲ πῶς κακοῦργως πειράται διὰ τῆς χρήσεως τῶν Γραφῶν καθελεῖν τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, ὡς δεομένου ἀγγελικῆς βοηθείας· ὡς μέλλοντος προσκόπτειν, εἰ μὴ ἄγγελοι αὐτῷ βοηθεῖεν. Οὐ γὰρ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἴρηται ἡ χρῆσις τοῦ ψαλμοῦ· οὐδὲ γὰρ δεῖται ἀγγέλων Δεσπότης. Τὸ δὲ πτερύγιον, οἰκοδόμημα ἦν ὑψηλὸν ἄγαν, παρωκοδομημένον τῇ πλευρᾷ τοῦ ἱεροῦ. (A f. 75 b, H f. 230 b) Ἀναφέρουσι μέντοι κακῶς τινες τὸν 72.533 ψαλμὸν εἰς τὸ τοῦ Κυρίου πρόσωπον· καὶ τοὺς στίχους συνάπτοντες, οὕτως ἀναγινώσκουσι· "Ὅτι σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου, τὸν Ὑψιστον ἔθου καταφυγὴν σου." Φασὶ γοῦν ὅτι ὁ Κύριος καταφυγὴν ἔχει τὸν Ὑψιστον, δηλονότι τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα. Γέγονε δὲ πρόφασις αὐτῶν τῆς τοιαύτης ἐννοίας ὁ Σατανᾶς· αὐτὸς γὰρ οὕτω νενόηκε τοὺς στίχους, εἰπὼν· "Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. Γέγραπται γὰρ, ὡς τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ." Συκοφάντης γὰρ ὑπάρχων καὶ πλάνος ὁ Σατανᾶς, καὶ τὰ περὶ ἡμῶν εἰρημένα αὐτῷ προσάπτει τῷ προσώπῳ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἄλλ' ἡμεῖς οὐχ οὕτως νοοῦμεν, ὡς νοεῖν ἔθος τῷ Σατανᾶ· εἰ δὲ οὕτω νενοήκασιν Ἀρειανοὶ, θαυμαστὸν οὐδέν· ἀκολοθοῦσι γὰρ τῷ ἰδίῳ πατρὶ, ὃς ψεύστης ἐστὶ, καὶ ἀλήθεια ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι, κατὰ τὴν

τοῦ Σωτῆρος φωνήν· εἰ γάρ ἐστι κατ' αὐτοὺς ἀληθὲς τὸ τοιοῦτον, ἐλπίδα μὲν ἡμεῖς τὸν Χριστὸν πεποιήμεθα, αὐτὸς δὲ καταφυγὴν ἔχει τὸν Πατέρα· οὐκοῦν βοηθουμένῳ προσπεφύγαμεν, Σωτῆρα καλοῦμεν τὸν παρ' ἐτέρου σωζόμενον. Οὐκ ἔστι ταῦτα, μὴ γένοιτο. Λέγομεν τοίνυν τοῖς οὕτω φρονεῖν εἰωθόσιν Ἐτέραν ἡμῖν ἀναγγέλλετε πλάνησιν· ἔξω τῆς βασιλικῆς καὶ εὐθείας ἔρχεσθε τρίβου· εἰς ἀκάνθας καὶ βόθρους πίπτετε· τῆς ἀληθείας ἐκπεπτώκατε· ἴσος ἐστὶ κατὰ πάντα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· Ὑψιστος καθὰ καὶ ὁ Πατήρ. Ὁ μὲν οὖν Σατανᾶς τούτοις ἐχρήσατο τοῖς στίχοις ὡς ἐπ' ἀνθρώπου κοινοῦ τοῦ Σωτῆρος· ἐπειδὴ γάρ ἐστιν ὄλος σκότος, καὶ κατεσκοτισμένην ἔχει τὴν διάνοιαν, οὐ συνῆκε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ὅτι ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου παντὸς δικαίου εἴρηται βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου, ὄντος Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ· ἠγνόησέ τε πρὸς τούτῳ, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ οἰκονομικῶς πειραζόμενος. Ὁ μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ὡς ἐπ' ἀνθρώπου κοινοῦ, ἢ καὶ ὡς ἐφ' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν εἰρησθαι τοὺς λόγους ὑπελάμβανεν· ἄτοπον ἡμᾶς τοὺς εἰδότας ἀκριβῶς τὸ μυστήριον, καὶ πεπιστευκότας ὅτι Θεὸς ἐστὶ καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ ὅτι δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, ὑπονοεῖν περὶ αὐτοῦ τοὺς στίχους εἰρησθαι. Οὐχ ἀρμόζει τοίνυν τῷ προσώπῳ τοῦ Σωτῆρος τὸ λέγεσθαι· "Τὸν Ὑψιστον ἔθου καταφυγὴν σου." Αὐτὸς γάρ ἐστὶν Ὑψιστος, ἢ πάντων καταφυγὴ, ἢ πάντων ἐλπίς, ἢ πάντα ἰσχύουσα τοῦ Πατρὸς δεξιὰ· κἂν τις αὐτὸν καταφυγὴν θεῖτο, οὐ προσελεύσεται πρὸς αὐτὸν κακὰ· αὐτὸς γὰρ ἐντελεῖται τοῖς ἀγγέλοις, λειτουργικοῖς οὖσι πνεύμασιν, ὅπως φρουρῶσι τὸν δίκαιον. Ὡσπερ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες, ὅταν ἴδωσιν ὄδον τραχεῖαν καὶ δύσβατον, ἀρπάζουσιν εἰς χεῖρας τὰ βρέφη, μὴ πως ἀδικηθῆ τρυφερὸν ἔχοντα τὸν πόδα, καὶ οὕτω διὰ σκληρᾶς ὁδοῦ βῆναι δυνάμενα, οὕτω καὶ αἱ λογικαὶ δυνάμεις τοὺς οὕτω πονεῖν ἰσχύοντας, νηπιοπρεπῆ δέ πως 72.536 δυνάμιν, ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ. Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν. (A f. 77, H f. 234 b) Ἀφείς τὰς ἐν ταῖς πόλεσι διατριβάς, ταῖς ἐρήμοις ἐνηυλίζετο· ἐκεῖ νενήστευκε πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ἐκεῖ νενίκηκεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐκεῖ συνέτριψε τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων, ἐκεῖ, καθὰ φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τοῦ ἐχθροῦ ἐξ ἔλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, καὶ πόλεις καθήρηται, τουτέστιν ὡς πύργοι καὶ πόλεις ὄντες· κατευμεγεθήσας τοίνυν τοῦ Σατανᾶ, καὶ στεφανώσας ἐν ἑαυτῷ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν τοῖς κατ' ἐκείνου βραβεῖοις, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, ἐνεργεῖα τε καὶ δυνάμει χρώμενος, πλείστας τε θεοσημείας ἀποτελῶν, καὶ πολὺ τὸ θαῦμα παρεχόμενος. Εἰργάζετο δὲ τὰς θεοσημείας, οὐκ ἔξωθεν καὶ πεπορισμένην τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν λαβὼν, καθὰ καὶ ὁ τῶν ἀγίων χορὸς, ὑπάρχων δὲ μᾶλλον φύσει τε καὶ ἀληθῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ, καὶ κληρὸν ἴδιον ἔχων τὰ αὐτοῦ· καὶ γὰρ ἔφη πρὸς αὐτὸν, ὅτι "Πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς." Δεδόξασται τοίνυν ὡς ἰδία δυνάμει καὶ ἐνεργεῖα χρώμενος τῇ τοῦ ὁμοουσίου Πνεύματος. Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ· καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν. (A f. 77, H f. 235) Ἐπειδὴ ἐχρῆν λοιπὸν ἐμφανῆ ἑαυτὸν καταστήσαι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐκλάμψαι μυστήριον τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτὸ, καὶ ὅτι κέχρισται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰς σωτηρίαν τῆς ὑπὸ οὐρανὸν, πανσόφως καὶ τοῦτο οἰκονομεῖ· χαρίζεται δὲ τοῦτο πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς ἐν Ναζαρέτ, οἷς καὶ συνετράφη, κατὰ γέ φημι τὴν σάρκα. Εἰσελθὼν τοίνυν ἐν τῇ συναγωγῇ, δέχεται βιβλίον εἰς ἀνάγνωσιν· καὶ ἀνοίξας, προφητικὴν ἐπελέξατο ῥῆσιν, τὸ περὶ αὐτοῦ λαλοῦσαν μυστήριον. Ἐναργέστατα δὲ διὰ τούτων αὐτὸς ἦν ὁ λέγων διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ὡς καὶ ἕναν θρωπήσει καὶ ἀφίξεται διασώσων

τὴν ὑπ' οὐρανόν· κεχρίσθαι γὰρ οὐχ ἑτέρως φαμέν τὸν Υἱὸν, πλὴν ὅτι κατὰ τὴν σάρκα γενόμενον δηλονότι καθ' ἡμᾶς καὶ ἐνανθρωπήσαντα· Θεὸς γὰρ ὑπάρχων ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς δίδωσι μὲν θεϊκῶς τὸ Πνεῦμα τῇ κτίσει, δέχεται δὲ αὐτὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ πᾶσαν ἀγιάζων τὴν κτίσιν, ἅτε καὶ ἐξ ἁγίου Πατρὸς πεφηνῶς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ προχεόμενον Πνεῦμα καὶ ταῖς ἄνω δυνάμεσιν ἐνιεῖς ὡς ἑαυτοῦ, καὶ προσέτι τοῖς ἐπεγνωκόσιν αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν. Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ ἔνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίζεσθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κ.τ.λ. (B f. 50) Σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ, ὡς τὸ τῆς κε νόσεως ὑφειμένον, καὶ ὑποβεβηκός, καὶ αὐτὸ τὸ Χριστὸς ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα δι' ἡμᾶς κατεδέξατο. Τὸ γὰρ Πνεῦμα, φησὶν, ὅπερ ἐστὶ φυσικῶς ἐν ἐμοὶ 72.537 διὰ τὸ ταῦτον τῆς οὐσίας καὶ τῆς θεότητος, τοῦτο ἐπ' ἐμέ παραγέγονεν καὶ ἔξωθεν· ὡσπερ καὶ ἐν Ἰορδάνῃ ἐν εἶδει περιστερᾶς ἐπεφοίτησεν, οὐχ ὡς μὴ ὑπάρχον ἐν ἐμοὶ, ἀλλ' οὐ εἶνεκεν ἔχρισέ με. Τίνος δὲ εἶνεκεν χρισθῆναι προεἰλετο; Ἡμῶν τῶν ἐρήμων γενομένων τοῦ Πνεύματος διὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀπόφασιν, τό· "Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκα." Ταῦτα ὁ ἐνανθρωπήσας τοῦ Θεοῦ Λόγος φησὶ· Θεὸς γὰρ ὢν ἀληθινὸς ἐξ ἀληθινοῦ Θεοῦ τοῦ Πατρὸς, καὶ δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἀτρέπτως γεγονώς, μεθ' ἡμῶν κέχρισται τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως, τοῦ Πνεύματος αὐτῷ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἐπιφοιτήσαντος ἐν εἶδει περιστερᾶς. Πάλαι μὲν γὰρ συμβολικῶς ἐχρίοντο βασιλεῖς τε καὶ ἱερεῖς, ἀγιασμοῦ τινα μετοχὴν ἐκ τούτου κερδαίνοντες· ὁ δὲ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας, τῷ νοητῷ τῆς ἀγαλλιάσεως ἐλαίῳ, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσῃ ἐχρίσθη· τοῦτο ἡμῖν λαμβάνων, οὐχ ἑαυτῷ· καὶ γὰρ ἀποπτάντος τοῦ Πνεύματος, καὶ μὴ καταμείναντος ἐν ἡμῖν διὰ τὸ εἶναι ἡμᾶς σάρκα, πένθους ἦν πλήρης ἡ γῆ, ἅτε μετουσίας ἐστερημένη Θεοῦ.(B f. 50 b) Ἐκήρυξε δὲ καὶ αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, ἦν καὶ ἐνήργησε, δῆσας τὸν ἰσχυρὸν τὸν τυραννικῶς καταδυναστεύσαντα τοῦ γένους ἡμῶν Σατανᾶν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσας ἡμᾶς. (A f. 77, H f. 235 b) Ὡσπερ μέντοι τὸ, ἔχρισέ με, τῇ ἀνθρωπότητι πρέπει· χρίεται γὰρ οὐχ ἡ θεία φύσις, ἀλλὰ τὸ ἡμῖν ὁμογενές· οὕτω καὶ τὸ, ἀπέσταλκέ με, τῷ ἀνθρωπίνῳ λογιστέον.(A f. 77 b, H f. 236) Καὶ τοὺς πάλαι τὴν ἐκ τοῦ διαβόλου ἀχλὺν ἔχοντας εἰς καρδίαν, λαμπροὺς ἀπέφηνεν, οἷά τις δικαιοσύνης ἥλιος ἀνίσχων, καὶ υἱοὺς ἀποφήνας οὐκ ἐτι νυκτὸς καὶ σκότους, ἀλλὰ φωτὸς καὶ ἡμέρας, κατὰ τὴν Παύλου φωνήν· καὶ οἱ τυφλοὶ ὄντες· ἐτύφλωσε γὰρ τὰς καρδίας αὐτῶν ὁ ἀποστάτης· ἀνέβλεψαν, καὶ ἐπέγνωσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ καθὼς φησὶν Ἡσαΐας, γέγονεν αὐτοῖς τὸ σκότος εἰς φῶς· τουτ' ἐστίν, οἱ ἀμαθεῖς γεγόνασι σοφοί· οἳ ποτε πλανῶμενοι τὰς τῆς δικαιοσύνης ἐγνώκασιν ὁδοὺς. Φησὶ δὲ πού καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ· "Δέδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἔθνων, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει." Ἀφίκετο γὰρ ὁ Μονογενὴς εἰς τόνδε τὸν κόσμον, καὶ τοῖς ἐκ γένους, τουτέστι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· ἐξ αὐτῶν γὰρ πέφηνε τὸ κατὰ σάρκα· τὴν καινὴν δέδωκε διαθήκην, τὴν πάλαι προηγγελμένην διὰ φωνῆς προφητῶν· ἐνήστραψε δὲ καὶ τοῖς ἔθνεσι τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον φῶς· καὶ τοῖς ἐν ἄδου πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξε, καὶ τοῖς καθειργμένοις ἐν οἴκῳ φυλακῆς ἐπεφάνη, καὶ πάντας ἀνήκε δεσμῶν καὶ ἀνάγκης. Ταῦτα δὲ πῶς οὐκ ἂν ἔχοι σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ· ὅτι καὶ Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Χριστός; Τί δὲ τὸ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει; Τὸ ἐλευθέρους ἐκπέμψαι, οὐς συνέθραυσε νοητῶς ραβδί ζων ὁ Σατανᾶς. Τί δὲ τὸ κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου 72.540 δεκτόν; Τὸ τὴν ἑαυτοῦ εὐαγγελίσασθαι παρουσίαν, τὸ τὸν καιρὸν ἐνστήναι τοῦ Κυρίου, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ· δεκτὸς γὰρ ἐνιαυτὸς, καθ' ὃν ἐσταυρώθη Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν· δεκτοὶ γὰρ τότε

γεγόναμεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καρποφορηθέντες δι' αὐτοῦ. Διὸ ἔλεγεν· "Ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." Καὶ γοῦν ἀνεβίω τριήμερος, πατήσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος. Εἶτα τοῖς μαθηταῖς προσεφώνει· "Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία," καὶ τὰ ἐξῆς. Δεκτὸς οὖν ἐνιαυτὸς ἐκεῖνός που πάντως, καθ' ὃν εἰσεδέχθημεν τὴν πρὸς αὐτὸν λαχόντες οἰκείωσιν, ἀποनिψάμενοι τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως γενόμενοι κοινωνοί, διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἦγουν δεκτὸς ἐνιαυτὸς, καθ' ὃν πεφανέρωκε τὴν δόξαν αὐτοῦ, διὰ τὰς (ξοδδ. τῆς, σεδ μαλυι τὰς) ὑπὲρ λόγον θεοσημείας. Ἐδεξάμεθα γὰρ ἀσμένως τὸν τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας καιρὸν, ὃν δὴ καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος καταμεμήνυκεν λέγων· "Ἴδου νῦν καιρὸς εὐρόσδε κτος, ἴδου νῦν ἡμέρα σωτηρίας" ὅτε οἱ πτωχοὶ, οἱ παντὸς ἀγαθοῦ νενοσηκότες τὴν ἔνδειαν ποτε, ἐλπίδα τε μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ· οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἐξ ἔθνῶν· τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπλούτησαν, τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον κεκερδάκασι θησαυρόν, τὸ εὐαγγελικὸν δηλονότι καὶ σωτήριον κήρυγμα, δι' οὗ γεγόνασι καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας μέτοχοι, καὶ συμμερισταὶ τῶν ἁγίων, καὶ κληρονόμοι τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον. "Ὁφθαλμὸς γὰρ οὐκ εἶδε, φησὶ, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν." "Ἡ τάχα που καὶ τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι, δεδωρῆσθαί φησιν ὁ λόγος ἐν τούτοις τῶν διὰ Χριστοῦ χαρισμάτων τὴν ἄφθονον χορηγίαν. Συντετριμμένους δὲ φησὶ τὴν καρδίαν, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ εὐδιάθρυστον ἔχοντας νοῦν, καὶ ταῖς τῶν παθῶν προσβολαῖς ἀντιφέρεσθαι μὴ δυναμένους, ὑπενηνεγμένους δὲ οὕτως αὐταῖς, ὡς αἰχμαλώτους εἶναι δοκεῖν. Τούτοις ἴασίν τε καὶ ἄφεισιν ἐπαγγέλλεται· τυφλοῖς δὲ οὖσιν αὐτοῖς δίδωσι καὶ ἀνάβλεψιν· οἱ γὰρ τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα λατρεύοντες, "καὶ τῷ ξύλῳ λέγοντες, Πατήρ μου εἶ σύ· καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με," εἶτα τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν οὐκ ἐπεγνωκότες, πῶς οὐκ ἂν εἶεν τυφλοὶ, καὶ φωτὸς τοῦ θεοῦ καὶ νοητοῦ γυμνὴν ἔχοντες τὴν καρδίαν; Τούτοις ἐνίησιν ὁ Πατὴρ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὸ φῶς. (H f. 237) Κέκληνται γὰρ διὰ πίστεως, καὶ ἔγνωσαν αὐτόν, μᾶλλον δὲ ἐγνώσθησαν ὑπ' αὐτοῦ· καὶ υἱοὶ νυκτὸς ὄντες καὶ σκότους, φωτὸς γεγόνασι τέκνα· διηύγασε γὰρ αὐτῶν ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνίσχεν ἥλιος, καὶ λαμπρὸς ἀνέτει λεν ἑωσφόρος. Λυπεῖ δὲ οὐδὲν καὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἐφαρμόσαι πάντα τὰ εἰρημένα· καὶ γὰρ ἦσαν πτωχοὶ καὶ συντετριμμένοι τὴν καρδίαν, καὶ οἷον αἰχμαλῶτοι καὶ ἐσκοτισμένοι· οὐ γὰρ ἦν ἐπὶ 72.541 γῆς ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός. Ἀλλὰ "πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρηώθησαν." ἀφῖκται δὲ ὁ Χριστὸς, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων εὐαγγελιζόμενος τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὰ κατορθώματα (τοιαῦτα δὲ ἦν καὶ τὰ τῶν ἐθνῶν ἀρρώσθημα), λελύτρωνται δὲ δι' αὐτοῦ· πεπλουτήκασι γὰρ τὴν παρ' αὐτοῦ σοφίαν, καὶ συνετοὶ γεγόνασι, καὶ ἀσθενῆ καὶ συντεθραυσμένην οὐκέτι τὴν διάνοιαν ἀνέχουσιν, ὑγιαῖ δὲ καὶ ἐρρώμενην, καὶ ἐπιτηδείως ἔχουσαν πρὸς παραδοχὴν καὶ κατόρθωσιν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ σωτηρίου πράγματος. Ἐδει γὰρ σοφίας καὶ συνέσεως τοῖς πεπλανημένοις, οἱ διὰ πολλὴν ἀβελτηρίαν προσεκύνησαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ ξύλα καὶ λίθους ἐπεγράφοντο θεοῦς. Ἄλλ' οἱ πάλαι Χριστὸν οὐκ εἰδότες, διὰ τὸ ἐν ἀχλύϊ καὶ σκότῳ τελεῖν, Θεὸν αὐτὸν ἐπεγράψαντο. Τούτων ὑπαναγνωσθέντων τοῖς συνειλεγμένοις, ὁ μὲν πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς ἑαυτὸν ἐπέστρεψε, θαυμαζόντων τάχα πῶς οἶδε γράμματα, μὴ μεμαθηκώς. Ἐπειδὴ δὲ ἔθος ἦν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας ἐκπεπεράνθαι λέγειν, ἢ ἐπὶ τισὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐνδόξως βεβασιλευκῶτων, ἢ γοῦν ἐπὶ προφήταις ἁγίοις· (B f. 51) συνιέντες γὰρ οὐδὲν τῶν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένων ὀρθῶς, ἐτέραν ὥχοντο τρίβον, ἕξω πίπτοντες σκοποῦ· ἵνα δὲ μὴ

πάλιν λέ γωσί τι τοιοῦτον περὶ τῆς εἰρημένης προφητείας, ἀναγκαίως προασφαλίζεται, καί φησιν, ὅτι "Σήμερον αὕτη ἡ γραφή πεπλήρωται ἐν τοῖς ὤσιν ὑμῶν," ἑαυτὸν ἐναργῶς παριστὰς ἐν τούτοις τὸν διὰ τῆς προφητείας προηγορευμένον. (A f. 78, H f. 237 b) Αὐτὸς γὰρ εὐηγγελίσαστο τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν· αὐτοὶ γὰρ ἦσαν πτωχοὶ, μηδὲν ἔχοντες, μὴ Θεὸν, μὴ νόμον, μὴ προφήτας· ἢ καὶ ἅπασιν ἀπλῶς τὸν πλοῦτον οὐκ ἔχουσι πνευματικόν. Αὐτὸς αἰχμαλώτους ὄντας ἐρρύσατο, τὸν ἀποστάτην τύραννον καθελὼν, τουτέστι τὸν Σατανᾶν. Αὐτὸς τὸ θεῖον καὶ νοητὸν φῶς ἐνήστραψε τοῖς ἐσκοτισμένην ἔχουσι τὴν καρδίαν. "Ἐφη γοῦν· "Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλήλυθα." Αὐτὸς ἀπέλυσε τῶν τῆς ἀμαρτίας δεσμῶν, δηλονότι τοὺς συντεθραυσμένην ἔχοντας τὴν καρδίαν· (B f. 51) ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν αὐτὸς ὑπέδειξε ζωὴν, καὶ τὴν δικαίαν ἠπέλιψε κρίσιν. Αὐτὸς ἐκήρυξεν ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν, καθ' ὃν τὸ κήρυγμα τοῦ Σωτῆρος ἐγένετο· ἐνιαυτὸν γὰρ δεκτὸν, τὴν προτέραν αὐτοῦ οἶμαι λέγεσθαι παρουσίαν· ἡμέραν δὲ ἀνταποδόσεως, τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον, κ.τ.λ. (A f. 78, H f. 237 b, E f.113 b) Μὴ γὰρ συνιέντες τὸν κεχρισμένον καὶ ἀπεσταλμένον, καὶ τῶν οὕτω τεθραυσμένων πραγμάτων ἀποτελεστὴν, εἰς τὰ συνήθη κατεκομίζοντο, καὶ ψυχροὶ λογοῦσιν ἀβούλως· καίτοι γὰρ τεθραυμάκωτες ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, κατευτελίζειν ἠθέλον· ἔφασκον γάρ· "Οὐχ υἱὸς ἐστὶν Ἰωσήφ οὗτος;" Καὶ τί τοῦτο παραλύει τοῦ θαυματουργοῦ τὴν δόξαν; Τί τὸ κωλύον 72.544 αὐτὸν εἶναι σεπτὸν τε καὶ ἀξιάγαστον, εἰ καὶ υἱὸς ἦν, ὡς ἐνομιζέτο, τοῦ Ἰωσήφ; Οὐχ ὄρας τὰς θεοσημείας, πεσόντα τὸν Σατανᾶν, νενικημένας τὰς τῶν δαιμονίων ἀγέλας, διαφόρων νοσημάτων ἐλευθέρους γε γονότας πολλούς; Ἐπαινεῖς τὴν χάριν τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῦ ταῖς διδασκαλίαις, εἶτα σμικρολογεῖς Ἰουδαϊκῶς ὅτι πατέρα τὸν Ἰωσήφ ἐπεγράφετο; Ὡ πολλῆς ἀβουλίας! Ἀληθὲς ἐπ' αὐτοῖς εἶπεῖν· "Ἴδου λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος· ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν· ὠτα αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἀκούουσιν." Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, κ.τ.λ. (A f. 78, B f. 51 b, E f.113 b, H f. 238) Κοινὸς λόγος παρὰ Ἰουδαίων ἦν, ἀστεῖσμοῦ χάριν ἐξευρημένος· τοῖς γὰρ ἀρρώστοισι τῶν ἰατρῶν ἐπεφώνουν τινές· "Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν." Ὡσανεὶ οὖν τοῦτο προτείνας αὐτοῖς τὸ ῥητὸν ὁ Χριστὸς ἔλεγεν, ὅτι Πολλὰ βούλεσθε παρ' ἐμοῦ γενέσθαι σημεῖα, παρ' ὑμῖν μάλιστα παρ' οἷς καὶ ἐτρέφην· ἀλλ' οἶδα τὸ κοινὸν δήπου καὶ ἅπασιν συμβαῖνον πάθος· καταφρονεῖται γὰρ πως αἰεὶ καὶ τὰ ἐξαιρέτα τῶν πραγμάτων, ὅταν μὴ σπανίζῃ παρά τισιν, ἀλλ' ἔχωσιν ἐπ' ἀδείας αὐτά. Οὕτω καὶ ἐπ' ἀνθρώπων· ὁ γὰρ συνήθης καὶ παρῶν αἰεὶ, καὶ τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ τιμῆς ἀποστερεῖται πολλάκις παρὰ τῶν εἰδότεων αὐτόν. Ἠλεγξε μὲν οὖν αὐτοὺς ἀσυνέτως τὰ τοιάδε λέγοντας· "Οὐχ ὁ υἱὸς ἐστὶ τοῦ Ἰωσήφ οὗτος;" Πλὴν ἔχεται τοῦ σκοποῦ τῆς μυσταγωγίας, καί φησιν· "Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐστὶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ." Πολλὰ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου, κ.τ.λ. (A f. 78 b, E f.113 b, H f. 239) Ἐπειδὴ γὰρ, ὡς ἔφην, τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας εἰς τέλος ἦχθαι διεβεβαιοῦντό τινες τῶν Ἰουδαίων, ἢ ἐπὶ προφήταις ἀγίοις, ἢ ἐπὶ τισι τῶν ἐνδόξων παρ' αὐτοῖς γεγονότων, ἀποφέρει χρησίμως αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ὑπονοίας, πρὸς μίαν χήραν ἀπεστάλθαι Ἠλίαν εἰπὼν, ἕνα δὲ θεραπεῦσαι λεπτρὸν τὸν προφήτην Ἐλισσαῖον, Νεεμᾶν τὸν Σύρον· διὰ τούτων τὴν ἐξ ἐθνῶν σημαίνων Ἐκκλησίαν, τὴν μέλλουσαν αὐτὸν ὑποδέχεσθαι, καὶ τῆς λέπρας ἐλευθεροῦσθαι, διὰ τὴν ἀναισθησίαν τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, κ.τ.λ. (A f. 80, H f. 245 b) Ἐπειδὴ τὴν πονηρὰν αὐτῶν γνώμην ἔστιξε, διὰ τοῦτο πρὸς ὄργας ἀνεκαίοντο· καὶ διὰ τὸ εἶπεῖν· "Σήμερον ἡ γραφή αὕτη πεπλήρωται," ἡ λέγουσα,

"Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐνόμισαν γὰρ αὐτὸν ἐξισοῦν ἑαυτὸν τοῖς προφήταις, καὶ τῆς πόλεως αὐτὸν ἐκβάλλουσι· καθ' ἑαυτῶν μᾶλλον τὴν δίκην ὀρίζοντες, καὶ βεβαιοῦντες τὸ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον· ἐκπεπτῶ κασι γὰρ αὐτοῖ τῆς ἄνω πόλεως, τὸν Χριστὸν μὴ προσδεξάμενοι. Ἴνα δὲ μὴ μόνον ἐλέγξη δυσσεβῆ σαντας μέχρις ἐπιχειρημάτων, συγκεχώρηκε προελθεῖν τὰ καθ' ἑαυτοῦ τολμήματα· τῶν μὲν γὰρ ἄκριτος ἦν ἡ ὀρμή, καὶ ὁ φθόνος ἀτίθαστος· μέχρι γοῦν 72.545 ὄφρυός τοῦ ὄρους ἀποκομίζοντες, κρημνῶν ἐνιέναι ἐπεχείρουν. "Ὁ δὲ διεξήει διὰ μέσου αὐτῶν," οὐδ' ὅσον εἰπεῖν λόγον τινὰ θέμενος τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν· οὐ τὸ παθεῖν φεύγων, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐλήλυθεν, ἀλλὰ καιρὸν ἀναμένων ἐπιτήδειον· ἀρχὴ γὰρ νῦν τοῦ κηρύγματος, καὶ ἄκαιρον ἦν τὸ παθεῖν, πρὶν ἢ κηρύξαι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Ἦν γὰρ ἐπ' αὐτῷ τὸ παθεῖν καὶ τὸ μὴ παθεῖν, καὶ Κύριος ἦν τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων· τοῦτο τεκμήριον τοῦ, καὶ ὅτε ἔπαθεν, ἐκόντα πεπονθέναι, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἔπαθεν, εἰ μὴ ἑαυτὸν ἐπέδωκεν. Καὶ κατήλθεν εἰς Καπερναοῦμ, πόλιν τῆς Γαλιλαίας. (A f. 80 b, E f.114, H f. 246) Οὐς οὐ μεθίστησι λόγος πρὸς τὸ εἶδέναι σαφῶς τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεὸς καὶ Κύριος, τούτους σαγηνεύει πρὸς τὸ εὐήνιον ἢ τῶν σημείων ἐπίδειξις. Χρησίμως οὖν καὶ ἀναγκαίως προσεπάγει πολλάκις ταῖς μυσταγωγίαις τὰς μεγαλουργίας· ἄπιστοι μὲν γὰρ οἱ τῆς Ἰουδαίας οἰκῆτορες, καὶ τοὺς τῶν καλούντων εἰς σωτηρίαν ἀτιμάζοντες λόγους, μάλιστα δὲ πάντων οἱ ἀπὸ τῆς Καπερναοῦμ· ἠτιᾶτο γοῦν αὐτὴν ὁ Κύριος λέγων· "Καὶ σὺ, Καπερναοῦμ, ἡ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ἄδου καταβιβασθήσῃ." Ἀλλὰ καίτοι γινώσκων, ὡς ἀπειθεῖς τε καὶ σκληροκάριοι, προσέβαλε μὲν αὐτοῖς ὡσπερ ἰατρὸς ἄριστος τοῖς εἰς ἐσχάτην πεσοῦσι νόσον, πειράται δὲ ἀπαλλάττειν τοῦ κακοῦ· φησὶ γὰρ αὐτὸς, ὅτι "Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες." Ἐδίδασκε τοίνυν ἐν συναγωγαῖς ἐν πολλῇ παρρησίᾳ· τοῦτο γὰρ καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου προηγόρευσε λέγων· "Οὐκ ἐν κρυφῇ λελάληκα, οὐδ' ἐν τόπῳ γῆς σκοτεινῷ." Ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐν παρρησίᾳ πολλῇ τοὺς περὶ αὐτοῦ ποιεῖσθαι λόγους προσέτατε, λέγων· "Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἶπατε ἐν τῷ φωτὶ, καὶ ὁ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων." Καὶ ἐν Σαββάτῳ ὅτε ἤργουν, διελέγετο αὐτοῖς. Θεθαυμάκασι τοίνυν τῆς μυσταγωγίας τὴν δύναμιν, καὶ τὸ τῆς ἐξουσίας μέγεθος· ἦν γὰρ ἐν ἐξουσίᾳ, φησὶν, ὁ λόγος, οὐ κολακευτικός, ἀλλὰ προτρεπτικός εἰς σωτηρίαν. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐνόμιζον εἶναι Χριστὸν, πλὴν ὅτι καθ' ἓνα τῶν ἀγίων, καὶ ἐν τάξει προφήτου παρελθεῖν εἰς μέσον. Ἴνα δὲ μείζονα τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν τε καὶ ὑπόνοιαν ἔχωσι, τὸ προφητικὸν ἐκβαίνει μέτρον· οὐ γὰρ εἴρηκε ποτε· Τάδε λέγει Κύριος, καθάπερ ἀμέλει κάκεῖνοις ἦν ἔθος, ἀλλ' ὡς τοῦ νόμου Κύριος, τὰ ὑπὲρ νόμον ἐλάλει. Ἔλεγε γοῦν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου· "Καὶ διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην αἰώνιον, τὰ ὅσα Δαβὶδ τὰ πιστά. Ἴδου μαρτύριον ἐν ἔθνεσι δέδωκα αὐτὸν, ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἔθνεσιν." Ἔδει γὰρ οἰκῆτην μὲν ὄντα Μωϋσέα, τῆς μὴ μενούσης σκιᾶς γενέσθαι διάκονον· ἐξαγγελία δὲ τῆς διηνεκοῦς καὶ μενούσης λατρείας τὸν αἰώνιον, φημὶ δὴ τὸν Χριστόν. Τίς δὲ ἡ αἰὼνιος διαθήκη; Τὰ ἱερά θεσπίσματα τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα Χριστοῦ· τὰ ὀσιουργὰ καὶ πιστοποιαῖ· καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, ἀγνὸς ὡς 72.548 ἀγνοποιός· καὶ τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆμα, ζωὴ, ὡς ζωοποιόν. "Τὰ ῥήματα γὰρ, φησὶ, ἃ ἐγὼ ἐλάλησα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ," τουτέστι πνευματικὰ καὶ ζωοποιά. Πλὴν ἄθρει τῆς προφητείας τὸ ἀκριβές· εἰπὼν Ἡσαΐας ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι "Ἴδου μαρτύριον τοῖς ἔθνεσι δέδωκα αὐτὸν," διαμαρτυρούμενον ὡσπερ ὡς δεκτὰ καὶ ταῦτα γεγονάσι, ἵνα μὴ τις ἓνα τῶν ἀγίων προφητῶν ὑπάρχειν αὐτὸν ὑποτοπήσειεν, εἰδείη δὲ μᾶλλον πᾶς ὅστισοῦν, ὡς τῇ τῆς κυριότητος διαπρέπει δόξη· Θεὸς γὰρ ὢν

ἐπέφανεν ἡμῖν· οὐ μόνον αὐτὸν μαρτύριον δεδόσθαι φησὶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἔθνεσιν. Οἱ μὲν μακάριοι προφηταί, καὶ πρὸ αὐτῶν ἔτι Μωϋσῆς, μέτρον ἔχοντες τὸ οἴκε τικόν, τὸ "Τάδε λέγει Κύριος" ἐπεφώνουν ἀεὶ τοῖς ἀκρωμένοις, οὐχ ὡς προστάσσοντες μᾶλλον, ἀλλ' ὡς θείαις διακονοῦντες φωναῖς. Ὁ δὲ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θεοπρεπεστάτους ἐποιεῖτο λόγους· ἐθαυμάζετο γοῦν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐδίδασκεν αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ Γραμματεῖς αὐτῶν· οὐ γὰρ ἦν ὁ λόγος αὐτῷ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὢν ὁ νομοθέτης, μετετίθη τὸ γράμμα πρὸς ἀλήθειαν, καὶ τοὺς τύπους εἰς ἐμφάνειαν τὴν πνευματικὴν· ἄρχων γὰρ ἦν, καὶ τοῦ προστάττειν ταύτην ἔχων τὴν ἐξουσίαν. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, κ.τ.λ. (A f. 80 b, H f. 247) Καὶ μετ' ἐξουσίας τῆς θεοπρεποῦς τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπέτιμα πνεύμασιν. Ἴνα γοῦν μὴ ἀπιστῶμεν, γείτονα τοῖς λόγοις ἐποιεῖτο τὴν θεοσημεῖαν. Εἶδομεν ἐν τῇ ἐρήμῳ νενικημένον παρ' αὐτοῦ τὸν ἀλιτήριον Σατανᾶν, καὶ τρισὶ καταρράγεντα πτώμασιν· εἶδομεν αὐτοῦ πάλιν κατασειομένην τὴν δύναμιν, καὶ πίπτουσαν τὴν καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν· εἶδομεν ἑαυτοὺς ὡς ἐν ἀπαρχῇ τῷ Χριστῷ τοῖς πονηροῖς ἐπιπλήττοντας πνεύμασιν. Ὡς γὰρ καὶ τοῦτο πρὸς καύχημα βλέπει τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, ἐξ αὐτῶν μαθήσει τῶν τοῦ Σωτῆρος ῥημάτων· κατεψεύδοντο μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· "Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμόνων." Εἶτα πρὸς αὐτοὺς πλεῖστά τε ὅσα καὶ ἀναγκαστικῶς, ὕστερον ἔφη· "Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ." Εἰ γὰρ ἄνθρωπος γεγωνῶς καθ' ὑμᾶς, φησὶ, ἐν ἐξουσίᾳ καὶ βασιλείᾳ τῇ θεοπρεπεῖ τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιπλήττω πνεύμασιν, ἢ ὑμετέρα φύσις ἐστὶ τῇ τοιαύτῃ δόξῃ στεφανουμένη· ὑμεῖς γὰρ ὀραῖσθε δι' ἐμοῦ τε καὶ ἐν ἐμοὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν καταπλουτήσαντες. (B f. 53) Ἐλαύνοντο τοίνυν τὰ πονηρὰ δαιμόνια, καὶ δὴ καὶ πρὸς αἴσθησιν ἐνηνεγμένα τῆς ἀνικητοῦ δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ μὴ φέροντες τὰς προσβολὰς τῆς θεότητος, τυραννικὸν καὶ πανοῦργον ἀνεφθέγγοντο· "Ἐα, λέγοντα· τί ἡμῖν καὶ σοί;" τουτέστι· Τί οὐκ ἔα ἡμᾶς χώραν ἔχειν, περιαιρῶν τῆς ἀσεβείας τὴν πλάνην; Εἶτα εὐφημεῖν ὑποκρίνονται, καὶ ἅγιον τοῦ 72.549 Θεοῦ καλοῦσιν αὐτόν· ὠμήθησαν γὰρ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης εὐφημίας, κενῆς δόξης ἀποτελοῦσιν αὐτὸν ἑραστήν, καὶ ἀποσχέσθαι παρασκευάζουσι τοῦ ἐπιπλήττειν αὐτοῖς, οἷον ἀντὶ χάριτος διδόντα χάριν· ἀλλ' οὐκ ἐπιτεύξετα δόλιος θήρας. Θεὸς γὰρ οὐ μὴ κτηρίζεται, ἀποφράττει δὲ αὐτῶν τὰς ἀκαθάρτους γλώσσας ὁ Κύριος. Εἶτα προστάττει τῶν ἐχόντων ἀποφοιτᾶν. Οἱ δὲ τῶν οὕτω μεγάλων θεωροῖ γεγονότες, καταπλήττονται τοῦ λόγου τὴν ἐξουσίαν· οὐ γὰρ εὐχὴν ἀνατείνων, ἢ γοῦν παρ' ἐτέρου τὸ δύνασθαι κατορθοῦν αἰτήσας πώποτε, τὰς θεοσημεῖας ἐπλήρου, ἀλλ' αὐτὸς ὢν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ, ὁ ζῶν τε καὶ ἐνεργῆς, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, ἐκεῖνος ἦν ὁ συντρίβων τὸν Σατανᾶν, καὶ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων ἀποφράττων τὸ βέβηλον στόμα. Εἰσηλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. (A f. 81, B f. 53 b, E f. 114 b, δ φ. 17, H f. 249) Θέασαι τοίνυν, πῶς κατέλυσε παρ' ἐνὶ τῶν μαθητῶν, ἀνθρώπῳ πένητι καὶ ἀσήμῳ κατὰ τὸν βίον, ὁ τὴν ἐκούσιον δι' ἡμᾶς ὑπομείνας πτωχεῖαν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν, καὶ μάθωμεν τοῖς ταπεινοῖς συναπάγεσθαι, καὶ μὴ κατεπαίρεσθαι τῶν ἐν ἐνδείᾳ καὶ θλίψει. Ἐπίστησι τῇ τοῦ Σίμωνος οἰκίᾳ ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐρίσκει πυρετῶσαν τὴν αὐτοῦ πενθεράν· καὶ ἐπιστὰς ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. Μήποτε οὖν ἐν μὲν τῷ, "Ἀφῆκεν αὐτήν ὁ πυρετὸς," εἰρημένῳ ὑπὸ Ματθαίου καὶ Μάρκου, οὐδενὸς περὶ ζώου ἐμφαίνεται τοῦτον πυρετὸν ἐνεργοῦντος· ἐν δὲ τῷ, "Ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν," εἰρημένῳ ὑπὸ

Λουκά, οὐκ οἶδα εἰ μὴ ἀναγκασθησόμεθα τὸ ἐπιτιμώμενον ζῶον εἰπεῖν μὴ χωροῦν τὴν τοῦ ἐπιτιμῶντος ἐνέργειαν· ἄψυχον γὰρ καὶ μὴ αἰσθανόμενον ἐπιτιμίας, ἐπιτιμαῖσθαι οὐκ εὔλογον λέγειν. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν εἶναί τινος κακῶ τικὰς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος δυνάμεις, καὶ οὐ πᾶν τως κατηγορήσωμεν τῆς ψυχῆς τῶν πασχόντων ὡς ἐκ τούτων βλαπτομένης. Οὐδὲ γὰρ ἐπεὶ ἔπαισε τὸν Ἰὼβ ἔλκει πονηρῶ, λαβὼν ὁ διάβολος τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ διὰ τοῦ σώματος πειράσαι αὐτὸν, περὶ τοῦτο κατ' ἡγορητέος ὁ Ἰὼβ, ἀθλήσας καὶ γενναίως ὑπομείνας τὴν πληγὴν. Μόνον εἶη λέγεσθαι, εἴ ποτε κατὰ σωματικούς πειραζόμεθα πόνους, τὸ, Ἄλλὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μὴ ἄψητε· ὡς καὶ ὁ Κύριος ἐπιτιμῶν ἰᾶται τοὺς ἔχοντας. Ἐπιτίθησι δὲ καὶ τὰς χεῖρας ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν νοσούντων, καὶ ἀπήλλαττεν αὐτοὺς τοῦ νοσήματος, δεικνύς ὅτι τῆς τοῦ Λόγου δυνάμεως τὴν ἐνέργειαν πεφόρηκεν ἡ ἀγία σὰρξ, ἣν ἰδίαν ἐποίησατο, θεοπρεπῆ δύναμιν ἐμφυτεύσας αὐτῇ. (A f. 81 b, B f. 53 b, H f. 249 b) ἵνα μάθωμεν ὡς καίτοι καθ' ἡμᾶς γε γονῶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐδὲν ἡττόν ἐστι καὶ οὕτω Θεός, πάντα πληρῶν εὐκόλως καὶ διὰ τῆς οἰκείας σαρκός· εἰργάζετο γὰρ καὶ δι' αὐτῆς τὰ παρὰ δόξαν· καὶ μὴ σφόδρα θαυμάσης, διαλογίζου δὲ μᾶλλον ὡς καὶ ἐν σκευῇ χαλκῶ γεγονὸς τὸ πῦρ, τῆς ἰδίας αὐτῷ θερμότητος ἐντίθησι τὴν ἐνέργειαν. Οὕτω 72.552 τοίνυν καὶ ὁ παναλκῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐνώσας ἑαυτῷ κατὰ ἀλήθειαν ἔμψυχόν τε καὶ ἔννοον τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ναὸν, τῆς ἰδίας αὐτῷ καὶ θεοπρεποῦς ἰσχύος ἐνεφύτευσε τὴν ἐνέργειαν· καὶ γοῦν Ἰουδαίους ἐκδυσωπῶν· "Εἰ οὐ ποιῶ, φησὶ, τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύετε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε." Ἔστι τοίνυν ἰδεῖν μαρτυροῦσης ἀληθείας αὐτῆς, ὡς οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ παρ' ἑαυτὸν ἀνά μέρος ὄντι καὶ νοουμένῳ τῷ ἐκ γυναικός, τὴν ἰδίαν ἔδωκε δόξαν ὁ Μονογενὴς, ἀλλ' ὡς εἰς ὑπάρχων Υἱός, μετὰ τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ ἀγίου σώματος, εἰργάζετο τὰς θεοσημείας· προσκυνεῖται δὲ καὶ παρὰ τῆς κτίσεως ὡς Θεός. Καὶ γοῦν εἰσηλθε μὲν εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, ἐπειδὴ γύναιον ἐπὶ κλίνης ἔρριπτο, λάβρω πυρετῷ δαπανώμενον· καίτοι δυνάμενος εἰπεῖν ὡς Θεός· Ἀπόθου τὴν νόσον, ἀνάστηθι, τοῦτο μὲν οὐ πεποίηκεν· ἐνεργὸν δὲ πρὸς θεραπείαν ἀποφαίνων τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, Θεοῦ γὰρ ἦν σὰρξ, ἠψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ παραχρῆμα, φησὶ ἡ Γραφή, ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός. Ἄλλ' ὑποδεξώμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν· ὅταν γὰρ εἰσβάλῃ καὶ ἐν ἡμῖν, καὶ ἔχωμεν αὐτὸν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, τότε τῶν ἐκτόπων ἡδὸ νῶν τὴν πύρωσιν ἀποσβέσει, ἐγερεῖ δὲ καὶ εὐρώστους ἀποφανεῖ, πνευματικῶς δηλονότι, ὥστε καὶ ὑπηρετεῖν αὐτῷ, τουτέστι τὰ δοκοῦντα αὐτῷ πληροῦν. (A f. 81 b, E f. 114 b, H f. 251) Ἄθρει δὲ μοι πάλιν ὄσσην ἔχει τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός ἐπαφή· ἐλαύνει γὰρ καὶ ποικίλας νόσους, καὶ δαιμονίων ὄχλον, καὶ τὴν τοῦ διαβόλου δύναμιν καταστρέφει, καὶ τοσοῦτον δῆμον θεραπεύει ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ. Καίτοι γὰρ λόγῳ καὶ νεύματι πληροῦν δυνάμενος τὰς τερατουργίας, ἵνα τι τῶν ἀναγκαίων διδάξῃ, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιφέρει τοῖς οὖσιν ἐν ἀρρώσταις. Ἔδει γὰρ, ἔδει μαθεῖν ἡμᾶς, ὅτι τῆς τοῦ Λόγου δυνάμεως τὴν ἐνέργειαν πεφόρηκεν ἡ ἀγία σὰρξ, ἣν αὐτὸς ἰδίαν ἐποίησατο, θεοπρεπῆ τὴν δύναμιν ἐμφυτεύσας αὐτῇ. Οὐκοῦν ἀπτέσθω καὶ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ἡμεῖς αὐτοῦ διὰ τῆς μυστικῆς εὐλογίας, ἵνα καὶ ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ψυχικῶν ἀρρώσθημάτων, καὶ τῆς τῶν δαιμονίων ἐφόδου καὶ πλεονεξίας. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ λαλεῖν. (A f. 81 b, H f. 251) Οὐκ ἠφίει τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας ὁμολογεῖν αὐτόν· οὐ γὰρ ἔδει τῆς ἀποστολικῆς λειτουργίας τὴν δόξαν ἀρπάζειν αὐτοὺς, ἀλλ' οὔτε ἔδει ἐξ ἀκαθάρτου γλώττης λαλεῖσθαι τοῦ Χριστοῦ μυστήριον· ὥστε κἂν λέγωσιν τι τῶν ἀληθῶν, πιστευέτω μηδεὶς· οὐ γὰρ διὰ σκότους τὸ φῶς γινώσκειται· καὶ τοῦτο διδάξει λέγων ὁ Χριστοῦ μαθητής· "Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ

πρὸς σκότος; ἢ τίς συμφώνησις Χριστῶ πρὸς Βελίαν;" ΚΕΦ. Ε΄. Καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἀλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. (A f. 82 b, B f. 54 b, E f.114 b, H f. 253 b) Θαυμάσωμεν τῆς οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές, τὸ ἐπί γε 72.553 τῆ θήρα τῶν τεθηρευκόντων τὴν ὑπ' οὐρανόν, φημί δὴ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, οἱ καὶ ἀλιεύειν εἰδότες, ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ γεγόνασι λῖνον· ἵνα καὶ αὐτοὶ τὴν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων σαγήνην χαλάσαντες, προσκομίσωσιν αὐτῶ τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ γοῦν ἔφη που δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ἀλιεῖς πολλοὺς, λέγει Κύριος, καὶ ἀλιεύσουσιν αὐτούς· καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστελῶ πολλοὺς θηρευτὰς, καὶ θηρεύσουσιν αὐτούς." Καὶ τοὺς μὲν ἀλιεῖς, τοὺς ἀγίους ἀποστόλους φησὶ, θηρευτὰς δὲ τοὺς κατὰ καιροὺς τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους τε καὶ μυσταγωγούς. Σὺ δέ μοι σκόπει, ὡς οὐ κηρύττει μόνον, ἀλλὰ καὶ σημεῖα ἐπιδείκνυται, ἐνέχυρα τῆς αὐτοῦ παρέχων δυνάμεως, καὶ τῆ τῶν θαυμάτων ἐπιδείξει βεβαιῶν τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ ἀρκούντως τοῖς ὄχλοις διείλεκται, τρέπεται πάλιν πρὸς τὴν συνήθη μεγαουργίαν, καὶ διὰ τῶν ἀλιευτικῶν ἐπιτηδευμάτων ἀλιεῖ τοὺς μαθητὰς· ἵν' εἰδεῖεν ὡς πανσθενὲς ἔχει τὸ θέλημα, καὶ τοῖς θεοπρεπεστάτοις αὐτοῦ νεύμασιν ἢ κτίσις ὑπηρετεῖ. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα· Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, κ.τ.λ. (A f. 82 b, E f.115, H f. 254) Καὶ γοῦν μετὰ τὴν αὐτάρκη διδασκαλίαν, ἐπειδὴ καὶ ἔργον ἔδει θεῖον προσθεῖναι τοῖς λόγοις ἐπ' ὠφελεία τῶν θεωμένων, προσέταξε τοῖς περὶ τὸν Σίμωνα, βραχὺ τῆς γῆς ἀποφέρεσθαι, καὶ καθεῖναι πρὸς ἄγραν τὸ δίκτυον. Οἱ δὲ δι' ὅλης μὲν ἔφασκον κοπιάσαι νυκτὸς, λαβεῖν δὲ μηδέν· πλὴν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καθῆκαν τὸ λῖνον, καὶ μεστὸν εἶχον εὐθὺς τῶν τεθηρευμένων· ἵνα διὰ πράγματος ἐναργοῦς, καὶ ὡς ἐκ τύπου καὶ εἰκόνας, τοῦ παραδόξως τετελεσμένου πληροφορηθῶσιν, ὅτι οὐκ ἄμισθος ὁ πόνος αὐτῶν, οὔτε ἄκαρπος ἢ σπουδὴ ἦν ἂν ποιήσαιντο, τῆς εὐαγγελικῆς μυσταγωγίας τὸ λῖνον ἀπλώσαντες, ἀλλ' ἐν αὐτῶ πάντῃ τε καὶ πάντως τὰς τῶν ἐθνῶν ἀγέλας συλλέξουσι. Πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει· οὐ γὰρ ἰσχύσαντες ἀνελκύσαι τὸ λῖνον Σίμων τε καὶ οἱ σὺν αὐτῶ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐκπλήξεως μὴ τολμώντες λαλήσαι, ἀπὸ γὰρ τοῦ θαυμάζειν εἰς ἀφωνίαν περιέστησαν, κατένευσαν, φησὶ, τοῖς μετόχοις, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ἀλιευτικῶν ἐπιτηδευμάτων, ὥστε συλλαβέσθαι αὐτοῖς, καὶ συνδιασῶσαι τὴν ἄγραν. Πολλοὶ γὰρ τοῖς τῶν ἀγίων ἀποστόλων συνήραντο καὶ συναίρονται πόνοις, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, οἱ τὰς ἱεράς ἡμῖν τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων ἀνερευνῶντες Γραφὰς, καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι ποιμένες τε καὶ διδάσκαλοι, καὶ λαῶν ἡγούμενοι, καὶ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ἐπιστήμονες· ἀναφέρεται γὰρ ἔτι τὸ λῖνον, πληροῦντος αὐτὸ Χριστοῦ, καὶ καλοῦντος εἰς ἐπιστροφὴν τοὺς ἐν βυθοῖς θαλάσσης, κατὰ τὸ γεγραμμένον. τουτέστι τοὺς ἐν ζάλῃ καὶ κύμασιν ὄντας κοσμικοῖς. 72.556 Ἴδὼν δὲ Σίμων Πέτρος, κ.τ.λ. (A f. 83, H f. 255) Διὰ ταῦτα καὶ Πέτρος, ἐπειδὴ τῆ μνήμη τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων προσέπεσε, τρέμει καὶ δέδοικε, καὶ ὡς ἄναγνος, τὸν καθαρὸν οὐ θαρρῆναι ὑποδέξασθαι, διὰ δειλίαν ἐπαινουμένην· ἔμαθε γὰρ, κατὰ τὸν νόμον, ἀνά μέσον ἀγίου καὶ βεβήλου διαστέλλειν. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας, κ.τ.λ. (A f. 84, E f.115 b, δ φ. 18 b, H f. 259 b) Πλὴν ἐπ' αἰνοῦ παντὸς ἀξία τοῦ προσελθόντος ἡ πίστις· μεμαρτύρηκε γὰρ τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ διὰ νευμάτων θεοπρεπῶν ἐλευθεροῦσθαι ζητεῖ, καίτοι τὸ πάθος οὐκ ἴασιμον· οὐ γὰρ οἶδεν ἢ λέπρα ταῖς τῶν ἰατρῶν ἐμπειρίαις παρὰ ραχωρεῖν· ἀλλὰ τεθέαμαι, φησὶν, ἐλαυνομένους ἐν ἐξουσίᾳ θεοπρεπεῖ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, νοσημάτων πολλῶν ἀπαλλαττομένους ἑτέρους. Συνῆκα ὡς θεῖα τινὶ καὶ ἀμάχῳ χειρὶ τὰ τοιαῦτα γίνεται· ὁρῶ δὲ, πρὸς τούτῳ, χρηστὸν ὄντα καὶ ἐτοιμότατον, κατοικτεῖροντα τοὺς προσιόντας αὐτῶ. Τί τοίνυν τὸ

κωλύον ἐλεῖσθαι κάμῃ; Καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστός; Βεβαιοῖ ἐν αὐτῷ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δὲ τούτῳ πληροφορίαν ἐργάζεται· δέχεται γὰρ τὴν αἴτησιν, καὶ ὁμολογεῖ τὸ δύνασθαι, καὶ φησι· "Θέλω, καθαρῶς ἵσθαι." Χαρίζεται δὲ αὐτῷ καὶ ἀφήν τῆς ἀγίας αὐτοῦ καὶ πανσθενεστάτης χειρὸς, καὶ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ τὸ πάθος ἦν ἐκπο δῶν.(A f. 84 b, H f. 260 b) Σὺ δέ μοι θαύμασον ἐν τούτοις, θεϊκῶς τε ἅμα καὶ σωματικῶς ἐνεργοῦντα Χριστόν· θεϊκὸν μὲν γὰρ τὸ θέλειν οὕτως, ὡς παρ ἴστασθαι αὐτῷ πάντα ὅσα ἠθέλησεν· ἀνθρώπινον δὲ τὸ ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα. Εἷς οὖν ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται Χριστός, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν. (A f. 84 b, B f. 58, E f.115 b, δ φ. 18 b, H f. 261) Ἦρκει μὲν γὰρ καὶ σιωπῶντος αὐτῆ τοῦ πράγματος ἢ φύσις ἀπαγγεῖλαι πᾶσι τοῖς εἰδόσιν αὐτὸν τὴν τοῦ θεραπεύσαντος δύναμιν· αὐτὸς δὲ παραγγέλλει μηδενὶ εἰπεῖν· τί δήποτε; Ἴνα μάθωσιν ἐντεῦθεν οἱ τὴν τῶν ἰαμάτων χάριν παρὰ Θεοῦ δεχόμενοι, μὴ τὰς παρὰ τῶν θεραπευομένων εὐφημίας αἰτεῖν, μήτε μὴν τοὺς παρὰ τινων ἐπαίνους, ἵνα μὴ εἰς ὑπεροψίαν ἐκπέσοιεν, τὸ πάντων τῶν κακῶν αἴσχιστον (αλ. Cod. ἔσχατον) πάθος. Οἰκονομικῶς δὲ φησι προσάγειν τὸ δῶρον τῷ λεπρῷ κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον τοῖς ἰερεῦσιν· ἤθελε μὲν γὰρ ὁμολογουμένως μεταστῆσαι τὴν σκιά, καὶ μεταπλάσαι τοὺς τύπους εἰς πνευματικὴν λατρείαν· ἀλλ' ἐπειδὴ μήπω πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν Ἰουδαῖοι προσέκειντο ταῖς Μωϋσέως ἐντολαῖς, ὡς ἔτι τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἰσχυόντων, ἐπιτρέπει τῷ 72.557 λεπρῷ τοῦτο ποιεῖν εἰς μαρτυρίαν αὐτοῖς. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι; Πρόφασιν αἰεὶ ποιούμενοι τὴν εἰς τὸν νόμον αἰδῶ, καὶ διάκονον τῆς ἄνωθεν ἐντολῆς γεγενῆσθαι λέγοντες τὸν ἱεροφάντην Μωϋσέα, μικρὰ φρονεῖν ἐσπούδαζον περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· καὶ γοῦν ἔφασκον ἐναργῶς· "Ἡμεῖς οἶδαμεν ὡς Μωϋσεὶ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ, οὐκ οἶδα μεν πόθεν ἐστίν." "Ἐδει τοίνυν αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν ἀναπειθεσθαι τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸ Μωϋσέως μέτρον κατόπιν ἔρχεται τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ· ὁ μὲν γὰρ ἦν ὡς θεράπων πιστὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὁ δὲ ὡς Υἱός, ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς· καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ θεραπεύσαι τὸν λεπρὸν ἔξεστιν ἰδεῖν, καὶ μάλα σαφῶς ἐν ἀπαραβλήτοις ὑπεροχαῖς τῶν Μωϋσέως νόμων ὄντα Χριστόν. Ἐλεπρώθη μὲν γὰρ ἡ Μαριάμ, ἀδελφὴ δὲ Μωϋσέως αὕτη, κατελάλησε γὰρ αὐτοῦ· καὶ κατεδάκνετο μὲν λίαν ἐπὶ τούτῳ Μωϋσῆος· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν ἱκανὸς ἀποστῆσαι τοῦ γυναιχοῦ τὴν νόσον, προσέπιπτε τῷ Θεῷ λέγων· "Ὁ Θεός, δέομαί σου, ἴασαι ταύτην." Πρόσχετος τοίνυν ἀκριβῶς· αἴτησις ἦν ἐκεῖ, διὰ προσευχῆς τῆς ἄνωθεν ἡμερότητας ἡξίου τυχεῖν· ὁ δὲ γε τῶν ὄλων Σωτῆρ μετ' ἐξουσίας ἔφη τῆς θεοπρεποῦς· "Θέλω, καθαρίσθαι." Οὐκοῦν μαρτύριον τοῖς ἱερεῦσιν ἦν ἡ τῆς λέπρας ἀποβολή, καὶ ἦν ἐντεῦθεν εἰδέναι τοὺς τὴν κρείττονα ψῆφον ἀπονέμοντας τῷ Μωϋσεῖ, ὅτι τῆς ἀληθείας ἔξω βαδίζουσιν· ἔδει γὰρ, ἔδει Μωϋσέα μὲν θαυμάζειν ὡς νόμου διάκονον, καὶ χάριτος ὑπεροχὸν λαληθείσης δι' ἀγγέλων, ὑπερθαυμάζειν δὲ τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ δοξολογεῖν αὐτὸν ὡς Υἱὸν ἀληθινὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. (A f. 85, H f. 262) Ἴδοι δ' ἂν τις τὸ κατὰ Χριστὸν βαθὺ καὶ μέγα μυστήριον, ἐν τῷ Λευϊτικῷ ἡμῖν γραφόμενον· μεμολυσμένον μὲν γὰρ ἀποφαίνει τὸν λεπρὸν ὁ διὰ Μωϋσέως νόμος· ἐκπέμπεσθαι δὲ προστέταχεν τῆς παρεμβολῆς, ὡς ἀκάθαρτον· ὅτε δὲ συμβαίνοι καταλωφῆσαι τὸ πάθος, τότε δὴ, τότε παραδεκτὸν γενέσθαι κελεύει. Εἶτα καὶ τίνα τρόπον ἔσται καθαρὸς, διασαφεῖ λέγων· "Οὗτος ὁ νόμος τοῦ λεπροῦ, ἢ ἂν ἡμέρα καθαρῶς, καὶ προσαχθήσεται πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ ἐξελεύσεται ὁ ἱερεὺς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἰᾶται ἢ ἀφή τῆς λέπρας ἀπὸ τοῦ λεπροῦ· καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ λήψονται τῷ κεκαθαμένῳ δύο ὀρνίθια ζῶντα καθάρᾳ· καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ σφάξουσιν τὸ ἐν εἰς ἀγγεῖον ὄστράκινον ἐφ' ὕδατι ζῶντι· καὶ τὸ

ὄρνιθιον τὸ ζῶν λήψεται αὐτὸ, καὶ βάψει εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὄρνιθίου τοῦ σφαγέντος ἐφ' ὕδατι ζῶντι, καὶ περιῤῥανεῖ ἐπὶ τὸν καθαρισθέντα ἀπὸ τῆς λέπρας ἐπτάκις, καὶ καθαρισθήσεται· καὶ ἐξ αποστελεῖ τὸ ὄρνιθιον τὸ ζῶν εἰς τὸ πεδίον." Δύο μὲν οὖν τὰ πτηνὰ καὶ ἀκίβδηλα, τουτέστι καθαρὰ, καὶ μηδὲ μίαν ἔχοντα διαβολὴν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου· καὶ τὸ μὲν ἐν ἐσφάζετο ἐφ' ὕδατι ζῶντι· τό γε μὴν ἕτερον μένον ἔξω σφαγῆς, εἶτα βαπτισθὲν ἐν τῷ αἵματι τοῦ τετελευκότος, ἐξεπέμπετο. Ὑπεμφαίνει δ' ἂν ὁ τύπος ἡμῖν τὸ μέγα καὶ σε πτόν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μυστήριον· ἦν μὲν γὰρ ἄνωθεν, τουτέστιν ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐξ οὐρανῶν, ὁ Λόγος· ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως πτηνῶ παρεικὰ ζεται. Καταπεφοίτηκε δὲ οἰκονομικῶς, εἰς ὁμοίωσιν 72.560 τὴν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἔλαβε δούλου μορφήν· πλὴν καὶ οὕτως ἄνωθεν ἦν· καὶ δ' οὖν ἔφασκεν Ἰουδαίους ἐναργῶς προσλαλῶν. "Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου τούτου." Καὶ πάλιν· "Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου." Ὡς γὰρ ἔφην ἀρτίως, καὶ σὰρξ γεγωνῶς, ἡγουν τέλειος ἄνθρωπος, οὐ γήϊνος ἦν, οὐ χοϊκὸς καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' οὐράνιος καὶ ὑπερκόσμιος καθ' ὃ νοεῖται Θεός. Πλὴν ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς ὄρνι θίοις, σαρκὶ μὲν παθόντα κατὰ τὰς Γραφὰς, μείναντα δὲ καὶ ἐπέκεινα τοῦ παθεῖν· καὶ ἀποθνήσκοντα μὲν ἀνθρωπίνως, ζῶντα δὲ θεϊκῶς· ζωὴ γὰρ ὁ Λόγος. Καὶ γοῦν ὁ πάνσοφος μαθητῆς, θανατωθῆναι μὲν αὐτὸν ἔφη σαρκί, ζωοποιηθῆναι δὲ πνεύματι. Πλὴν εἰ καὶ τοῦ παθεῖν τὸν θάνατον εἰς ἰδίαν φύσιν ἅμοι ρος ἦν ὁ Λόγος, ἀλλ' οὖν οἰκειοῦται τὸ πάθος τῆς ἑαυτοῦ σαρκός. Ἐβαπτίζετο γὰρ τὸ ὄρνιθιον τὸ ζῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ τετελευτηκότος· πεφυρμένον δὲ τῷ αἵματι, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ κοινωνῆσαν τοῦ πάθους, εἰς τὴν ἔρημον ἐξεπέμπετο· ἀναπεφοίτηκε γὰρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός· καὶ ξένον ἦν ἐν οὐρανοῖς τὸ θέαμα. Κατεπλήττετο γοῦν ἡ τῶν ἀγγέλων πληθὺς, ἐν εἴδει βλέπουσα τῷ καθ' ἡμᾶς, τὸν βασιλέα τῆς γῆς, καὶ τῶν δυνάμεων Κύριον· καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· "Τίς οὗτος ὁ παραγινόμενος ἐξ Ἐδώμ;" τουτέστιν ἐκ γῆς· "ἐρύθημα ἱματίων αὐτοῦ ἐκ Βοσόρ;" διερμηνεύε ται δὲ σὰρξ, ἥτοι συνοχή καὶ θλίψις. Εἶτα τούτοις προσεπυθάνοντο· "Τοιαῦται αἱ πληγαὶ αἱ ἀνά μέ σον τῶν χειρῶν σου;" Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· "Ἄς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγαπητοῦ μου." Ὡσπερ γὰρ ἀπιστήσαντι τῷ Θωμᾶ οἰκονομικώτατα λῖαν καὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ἐπίδεικνὺς τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς τῶν ἡλῶν τύπους ἐκέλευε ψηλα φᾶν καὶ τὰς ἐν τῇ πλευρᾷ διατρήσεις, οὕτω καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ γεγωνῶς, πεπληροφόρηκε τοὺς ἀγίους ἀγγέλους ὅτι δικαίως τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἐκ βέβληται καὶ ἀπώλισθεν ὁ Ἰσραὴλ· διὰ τοῦτο π. ε. φ. υρμένον ἐν αἵματι τὸ ἄμφιον, καὶ τὰς ἐν χερσὶν ἐπεδείκνυτο πληγὰς, οὐκ ἀναποβλήτους ἔχων αὐτάς· ἐγγεγερμένος γὰρ ἐκ νεκρῶν, ἀπεδύσατο τὴν φθορὰν, καὶ σὺν αὐτῇ πάντα τὰ ἐξ αὐτῆς· ἀλλ' ἵνα οἰκονομικῶς νῦν γνωρισθῇ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἢ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, ἦν ἐποίησεν ἐν τῷ Χριστῷ. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· Πῶς οὖν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν φῆς Υἱὸν καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καίτοι δύο παρενηγεμένων ὄρνιθίων; Ἡ τάχα που καταδείξειεν ἂν οὐκ ἀσυμφανῶς ὁ νόμος, ὡς δύο πάντως εἰσὶν υἱοὶ καὶ Χριστοί; Καὶ δυσσεβείας μὲν εἰς τοῦτο κατ ἐβιβάσθησαν ἤδη τινές, ὡς οἴεσθαί τε καὶ λέγειν, ἕτερον μὲν εἶναι Χριστὸν ἰδικῶς τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἕτερον δ' αὖ τὸν ἐκ σπέρματος Δαβίδ· ἡμεῖς δὲ φαμεν τοῖς ὧδε ταῦτ' ἔχειν ἐξ ἀμαθίας ὑπειληφόσιν· Ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· "Εἰς Κύ 72.561 ριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα." Οὐκοῦν εἰ δύο φα σιν υἱοὺς, δύο δὴ πάντως ἂν εἶεν οἱ κύριοι, δύο δὲ πίστεις, τосαῦτα δὲ βαπτίσματα. Ψευδομαθήσει οὖν ὁ Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, καθά φησιν αὐ τός· ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, μὴ γένοιτο. Οὐκοῦν ἓνα Κύριον ἴσμεν, τουτέστι μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον σεσαρκωμένον·

οὐκ ἀνά μέρος τιθέντες ἄνθρωπον καὶ Θεόν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός Λόγον, ἄνθρωπον γενέσθαι διαβεβαιούμενοι, μετὰ τοῦ μεῖναι Θεόν. Ἐπειδὴ λεγέτωσαν οἱ δι' ἐναντίας· Εἰ δύο φασὶν υἱούς, ἓνα μὲν ἰδικῶς τὸν ἐκ σπέρματος Δαβίδ, ἕτερον δ' αὖ ἀνά μέρος τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός Λόγον, ἄρ' οὐκ ἀμείνων κατὰ φύσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρός Λόγος τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβίδ; Εἶτα τί δράσομεν τὰ δύο ὀρώντες πτηνὰ, οὐχ ἑτεροφυῆ ὄντα ἀλλήλων, ὁμοειδῆ δὲ μᾶλλον, καὶ κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διαφέροντα, κατὰ γε τοῦ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστίν· Οὐκοῦν συγχωρεῖτωσαν διὰ τὸ τῶν πτηνῶν ὁμοειδές, μηδὲν ἀνθρώπου διαφέρειν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον· ἀλλ' οὐκ αὖξονται· πολὺ γὰρ τὸ μεταξὺ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος· πλὴν χρὴ τὰ παραδείγματα κατὰ τὸν αὐτοῖς πρέποντα νοεῖσθαι λόγον· ἡττᾶται γὰρ τῶν ἀληθῶν, καὶ μερικὴν ἔσθ' ὅτε ποιεῖται τῶν σημαινομένων τὴν ἔνδειξιν. Φαμέν δὲ, ὡς σκιά καὶ τύπος ὁ νόμος ἦν, καὶ οἷόν τις γραφὴ παρατιθεῖσα πρὸς θεῶν τοῖς ὀρώσι τὰ πράγματα. Αἱ δὲ σκιά τῆς τῶν γραφόντων ἐν πίνακι τέχνης, τὰ πρῶτα τῶν χρωμάτων εἰσὶν· αἷς εἶπερ ἐπενεχθεῖεν τῶν χρωμάτων τὰ ἄνθη, τότε δὴ, τότε τῆς γραφῆς ἀπαστράψει τὸ κάλλος. Ἐπειδὴ οὖν ἔδει τὸν διὰ Μωϋσέως νόμον καταγράψαι σαφῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, οὐκ ἐν ἐνὶ τῶν ὀρνιθίων ἀποθνήσκοντά τε ὁμοῦ καὶ ζῶντα καταδείκνυσιν αὐτὸν, ἵνα μὴ τερατοποιῶ σκηνικὴ δόξη εἶναι τὸ δρώμενον· ἀλλ' ἐδέχεται μὲν ὡς ἐν ἐνὶ παθόντα τὴν σφαγὴν· κατεδείκνυ δὲ τὸν αὐτὸν ἐν ἑτέρῳ ζῶντά τε καὶ ἀφειμένον. Ἀποφῆναι δὲ τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον οὐκ ἔξω βαίνοντα τοῦ εἰκότος, δι' ἑτέρας ἱστορίας πειράσομαι. Εἰ γὰρ τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπεθύμησεν ἰδεῖν καταγεγραμμένην ὡς ἐν πίνακι τὴν ἐπὶ τῷ Ἀβραὰμ ἱστορίαν, πῶς ἂν αὐτὸν ἐχάραξε ζωγράφος; Ἄρ' ἐν ἐνὶ πάντα δρώντα; ἢ ἀνά μέρος καὶ ἑτεροίως, ἢ ἡγουν ἑτεροειδῶς πλεισταχοῦ τὸν αὐτόν; Οἷον, φημί, ποτὲ μὲν ἐφιζήσαντα τῇ ὄνω συμπαραληφθέντος τοῦ παιδὸς καὶ ἐπομένων τῶν οἰκετῶν· ποτὲ δὲ αὖ πάλιν ἀπομεινάσης τῆς ὄνου κάτω τοῖς οἰκέταις ὁμοῦ, καταφορτίσαντα μὲν τοῖς ζύλοις τὸν Ἰσαὰκ, ἔχοντα δὲ μετὰ χεῖρας τὴν μάχαιραν καὶ τὸ πῦρ· καὶ μὴν καὶ ἑτέρωθι, τὸν αὐτὸν ἐν εἶδει πάλιν ἑτέρῳ, συμποδίσαντα μὲν τὸ μειράκιον ἐπὶ τὰ ζύλα, ὀπλίσαντα δὲ τῇ μαχαίρᾳ τὴν δεξιάν, ἵν' ἐπαγάγοι τὴν σφαγὴν. Ἄλλ' ἦν οὐχ ἕτερος καὶ ἕτερος Ἀβραὰμ, πλεισταχοῦ τῆς γραφῆς ὀρωμένης ἑτέρως, ἀλλ' ὁ αὐτὸς πανταχοῦ, ταῖς τῶν πραγμάτων χρεῖαις συγκαθισταμένης αἰετῆς τοῦ γράφοντος τέχνης· οὐ γὰρ ἦν ἐνδεχόμενον ἐν ἐνὶ 72.564 κατιδεῖν αὐτὸν πάντα δρώντα τὰ εἰρημένα. Γραφὴ τοιγαροῦν καὶ τύπος ἦν ὁ νόμος, πραγμάτων ὠδινόντων ἀλήθειαν· ὥστε κἂν δυὰς ὀρνέων ἦν, ἀλλ' εἷς ἦν ὁ ἐν ἀμφοῖν, καὶ ὡς ἐν πάθει καὶ ἔξω πάθους, καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὲρ θάνατον, καὶ ἀναβαίνων εἰς οὐρανοὺς ἀπαρχὴ τις ὥσπερ δευτέρα τῆς ἀνθρωπότητος ἀνανεωθείσης εἰς ἀφθαρσίαν· αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ἐνεκαίνισε τὴν εἰς τὸ ἄνω τρίβον, καὶ ἐψόμεθα κατὰ καιροῦς αὐτῷ· τό γε μὴν τὸ ἐν τῶν ὀρνιθίων σφάζεσθαι, ἐν δὲ τῷ τοῦ σφαγέντος αἵματι τὸ ἕτερον βαπτίζεσθαι μὲν, ἀποπέμπεσθαι δὲ τῆς σφαγῆς, ἂν τίτυπον δ' ἂν εἶη τῶν ἀληθινῶν· ἀπέθανε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον βεβαπτίσμεθα, καὶ σέσωκεν ἡμᾶς αἵματι τῷ ἰδίῳ. Αὐτὸς δὲ ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι, κ.τ.λ. (A f. 87, H f. 269) Περὶ αὐτὸν μὲν ἦν τῶν βασκάνων τὸ θέατρον· Γραμματεῖς δὲ οὗτοι καὶ Φαρισαῖοι, καὶ τῶν παραδόξως ἐπιτελουμένων ἐγίνοντο θεωροὶ, καὶ κατηκροῶντο διδάσκοντος· καὶ ἦν, φησὶ, δύναμις Θεοῦ εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν· [ἴτα Cod. αὐτόν] ἄρα ὡς τοῦ Θεοῦ διδόντος αὐτῷ τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τὰς θεοσημείας; ἄρα τὴν παρ' ἑτέρου δύναμιν ἐδανείζετο; Καὶ τίς ὁ φάναι ταῦτα τολμῶν; Αὐτὸς γὰρ μᾶλλον ἦν ἐξ ἰδίας ἰσχύος ἐνεργῶν ὡς Θεὸς καὶ Κύριος, καὶ οὐχ ὡς θείας χάριτος μέτοχος. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ ἀξιοῦνται πολλάκις χαρισμάτων πνευματικῶν·

ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν ἐνιαχοῦ καὶ ἀσθενοῦν τὰς ἔσθ' ὅτε, καθ' ὃν οἶδε λόγον αὐτὸς ὁ τῶν
 θείων χαρισμάτων διανομεύς· ἐπὶ δέ γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτήρος τοιοῦτον οὐδὲν,
 ἀλλ' ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτὸν, οὐκ ἀνθρωπίνη μάλλον, ἀλλὰ καὶ θεία καὶ ἄμαχος ἰσχύς·
 Θεὸς γὰρ ἦν, καὶ Υἱὸς Θεοῦ. (δ φ. 19) Μόνο ὁ Χριστὸς ὡς διδάσκαλος καὶ σοφία ὢν τοῦ
 Πατρὸς διδάσκει· οἱ γὰρ ἄλλοι πάντες ἐξ αὐτοῦ δεχόμενοι διδάσκουσιν· ἦν δὲ, φησὶν,
 καὶ δυνάμις Κυρίου ἐπ' αὐτὸν εἰς τὸ ἰᾶσθαι πάντας, τουτέστιν, οὐκ ἂν θρωπίνην εἶχεν
 ἰσχὺν εἰς τὸ ἰᾶσθαι, ἀλλὰ θείαν τινὰ καὶ ἄμαχον. Οἱ μὲν ἄλλοι ἅγιοι, ποτὲ μὲν
 λαμβάνουσι τὸ δύνασθαι ποιεῖν ἰάσεις, ποτὲ δὲ οὐ. Ἰησοῦς δὲ, ὡς Θεός, καὶ δυνάμις ὢν
 τοῦ Πατρὸς, αἰεὶ πάντας ἐθεράπευσεν. Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον
 ὃς ἦν παραλελυμένος, κ.τ.λ. (δ φ. 19) Εἶτα οὐκ εὐαριθμήτου πλήθους τῶν Γραμματέων,
 φησὶν, καὶ Φαρισαίων συνειλεγμένου, ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς
 ἦν παράλυτος· καὶ μὴ δυνηθέντες διὰ τῆς θύρας εἰσελθεῖν, ἀνεκόμισαν ἐπὶ τὸ δῶμα, ὡς
 ξένῳ καὶ καινῷ ἐπιχειρῆσαι πράγματι· ἀνασπᾶσαντες γὰρ τὸν κέραμον, μετεκίνησαν
 τὴν ἀποκειμένην ὕλην· καὶ ὅμως τούτων γινομένων, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐμακροθύμει, καὶ οἱ
 παρόντες ἐσιώπων, τὴν ἔκβασιν βουλόμενοι θεωρῆσαι, καὶ ἰδεῖν τί λαλεῖ καὶ τί ποιεῖ.
 Ἀναστομῶσαντες τοίνυν τὸ δωμάτιον, χαλῶσι τὸν κράβαττον, 72.565 καὶ φέρουσι
 μέσον τὸν παραλελυμένον. Τί οὖν ὁ Κύριος; Ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, οὐ τὴν
 παραλελυμένου, ἀλλὰ τῶν κομισάντων· ἔνεστι γὰρ καὶ ἄλλον δι' ἄλλων πίστιν
 θεραπεύεσθαι ἢ καὶ αὐτὸν τὸν παράλυτον πιστεύσαντα ἰάσατο. Εἶποι δ' ἂν τις ὑπαιθρον
 εἶναι τὸν τόπον, εἰς ὃν διὰ τῶν κεράμων κατ' ἐβίβασαν τὴν κλίνην τοῦ παραλύτου,
 μηδὲν παντελῶς τῆς στέγης ἀνατρέψαντες. Εἰπὼν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Σωτὴρ· "Ἄνθρωπε,
 ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου," κοινῶς τῇ ἀνθρωπότητι τοῦτο λέγει· ἔμελλον γὰρ οἱ
 πιστεύοντες εἰς αὐτὸν, ἰαθέντες τῶν ψυχικῶν παθῶν μάτων τὰς ἁμαρτίας ἅς πρῶτον
 ἐπλημμέλουν ἀφίεσθαι. Ἦ τοῦτο φησὶν· Ἔδει με πρὸ τοῦ σώματος ἰάσασθαί σου τὴν
 ψυχὴν. Ἐπεὶ ἂν μὴ τοῦτο γένηται, ἐπὶ πλεῖον ἁμαρτάνεις λαβὼν ἰσχὺν εἰς τὸ περι
 πατεῖν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐζήτησας τοῦτο, ἀλλ' ἐγὼ ὡς Θεὸς ὁρῶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη ἐξ ὧν
 καὶ ἡ νόσος σοι συμβέβηκε. (A f. 87, B f. 58 b, E f.116, H f. 269 b) Καλῶς οὖν ὁ Σωτὴρ,
 ἐπειδὴ ἀναγκαῖον ἦν, οὐκ εὐαριθμήτου πληθύος τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων συνει
 λεγμένης, γένεσθαι τι τῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεστάτων εἰς ὄνησιν αὐτῶν, μικρὰ γὰρ
 ἐφρόνουν περὶ αὐτοῦ, ὠκονομήθη τι πάλιν τῶν τεθναμασμένων· ἔρριπτο μὲν γὰρ ἐπὶ
 κλίνης παράλυτος ἀνὴρ, ἀνιάτῳ νόσῳ κεκρατημένος· ἐπειδὴ ἀσθενοῦσα πρὸς τὸ συμβᾶν
 ἢ τῶν ἰατρῶν ἠλέγχετο τέχνη, πρὸς τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανῶν ἰατρὸν παρὰ τῶν
 οἰκείων ἀπεκομίζετο. Ὡς δὲ ἦν ἐν ὄψει λοιπὸν τοῦ θεραπεύειν ἰσχύοντος, δεκτὴ μὲν
 αὐτοῦ γέγονεν ἡ πίστις· ὅτι δὲ ἔστιν ἁμαρτίας ἀναιρετικὴ, δείκνυσιν εὐθύς ὁ Χριστός·
 ἐπεφώνει γὰρ τῷ κειμένῳ· "Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου." Ἄλλ' ὡς γε οἶμαι, πρὸς
 τοῦτο ἔρει τις· Ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου ἐβούλετο, καὶ πῶς ἄφεςιν αὐτῷ τῆς ἁμαρτίας
 Χριστὸς ἐπηγγέλλετο· Ἵνα μάθης ὅτι σεσιγημένως καὶ ἀψοφητὶ Θεὸς κατασκέπτεται τὰ
 ἀνθρώπινα, καὶ ἐφορᾷ τῆς ἐκάστου ζωῆς τὴν ὁδόν· οὕτω καὶ γέγραπται· "Ἐνώπιον γὰρ
 εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρῶν, εἰς δὲ πάσας τὰς τροχιάς αὐτοῦ σκοπεύει."
 Ἐπειδὴ δὲ ἔστιν ἀγαθός, καὶ πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, διασημήχει πολλάκις ἐξ
 ἁμαρτιῶν τοὺς ἐνειλημμένους, ἀρρώστιαν ἐμβάλλων τῷ σώματι· οὕτω γὰρ πού φησι
 διὰ φωνῆς Ἱερεμίου· "Πόνῳ καὶ μάστιγι παιδευθήσῃ, Ἱερουσαλήμ." Ἐφη δὲ πού καὶ ὁ
 Παροιμισιαστής· "Υἱὲ, μὴ ὀλιγώρει παιδεῖαν Κυρίου, μὴ δὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος·
 ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται." Καλῶς οὖν
 ἄρα Χριστὸς τὰς τοῦ νοσεῖν ἀφορμὰς, καὶ οἶον τοῦ πάθους τὴν ρίζαν, τουτέστιν τὴν

ἀμαρτίαν, προαποκείρην ἐπαγγέλλεται· ἐξαιρεθείσης γὰρ ταύτης, δι' ἣν καὶ τὸ πάθος, ἔδει πάντως συναναيرهθῆναι τὴν νόσον. Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι λέγοντες, κ.τ.λ. (A f. 87 b, E f.116 b, H f. 271) Ὁ μὲν οὖν, 72.568 ὅπερ εἴρηται, θεοπρεπεστάτην ἔχων τὴν ἐξουσίαν, τὴν τῶν ἀμαρτιῶν ἄφεσιν ἐπηγγέλλετο· θορυβεῖ δὲ πάλιν ὁ λόγος τὸ δυσμαθὲς καὶ βάσκανον τῶν Φαρισαίων ἐργαστήριον· προσελάλουν γὰρ ἀλλήλοις· Τίς οὗτός ἐστιν ὃς λαλεῖ βλασφημίας; Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔφης ταῦτα, ὧν Φαρισαῖε, περὶ αὐτοῦ, εἰ τὰς θείας ἠπίστασο Γραφάς, εἰ τῶν προφητικῶν ἐμέμνησο λόγων, εἰ τὸ σεπτὸν καὶ μέγα τῆς ἐνανθρωπήσεως συνήκας μυστήριον. Βλασφημίας δὲ ἐγκλήματι περιβάλλουσι, τὴν ἐσχάτην αὐτοῦ καθορίζοντες δίκην, καὶ θάνατον καταψηφιζόμενοι· τὸν γὰρ εἰπόντα δυσφημίας κατὰ τοῦ Θεοῦ θάνατον ὑπομένειν ὁ διὰ τοῦ Μωϋσέως προσέτατε νόμος. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τοῦτο τετολμή κασι, δείκνυσιν εὐθὺς ὅτι Θεὸς ἐστιν, ἵνα πάλιν οὐ φορητῶς δυσσεβοῦντας ἐλέγξῃ. Τί γὰρ, φησὶ, διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Οὐκοῦν, ὅταν λέγεις, ὧν Φαρισαῖε, τίς δύναται ἀμαρτίας ἀφιέναι, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός; ἔρω σοι κἀγώ· τίς δύναται καρδίας εἰδέναι καὶ τοὺς ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας λογισμοὺς καθορᾶν, εἰ μὴ ὁ Θεός; Αὐτὸς γὰρ πού φησι διὰ φωνῆς τῶν προφητῶν, ὅτι "Ἐγὼ Κύριος ἐτάζων καρδίας, καὶ δοκιμάζων νεφρούς." Ἐφη δὲ πού καὶ ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν· "Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν." Οὐκοῦν ὁ εἰδὼς καρδίας τε καὶ νεφρούς ὡς Θεός, οὗτος ἀφήσιν καὶ ἀμαρτίας ὡς Θεός. Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, κ.τ.λ. (A f. 88, H f. 272) Εἶτα ἐπειδὴ ἐν μὲν γὰρ τῷ εἰπεῖν, "Ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου," τόπος ἐστὶ πολλάκις ἀπιστίας εὐάφορμος· ἀφιέμενας γὰρ ἀμαρτίας ἄνθρωπος οὐχ ὁρᾷ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς· τὸ δὲ ἀποβαλεῖν τὴν νόσον, καὶ ἀναστάντα περιπατεῖν τὸν παράλυτον, ἀπόδειξιν ἔχει σαφῆ τῆς θεοπρεποῦς ἰσχύος, ἐπάγει· "Ἐγερθεὶς ἄρον τὸ κλινίδιον σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου." (A f. 88, H f. 273) Ὁ δὲ καὶ πέπρακται· ὑπενόστησε γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν, τῆς οὕτω μακρᾶς ἀρρώστιας ἀπηλλαγμένος. Δέδεικται τοίνυν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας. Καὶ περὶ τίνος ἄρα τοῦτο φησιν; ἄρα περὶ αὐτοῦ ἢ καὶ περὶ ἡμῶν, Ἀληθὲς τοῦτο τε κἀκεῖνο· αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς ἐνανθρωπήσας Θεός, ὡς τοῦ νόμου Κύριος, ἀφήσιν ἀμαρτίας· ἐλάβομεν δὲ καὶ ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ ἀξιοθαύμαστον χάριν· ἐστεφάνωσε γὰρ τὴν ἀνθρώπου φύσιν καὶ τῇ τοιαύτῃ τιμῇ· καὶ γοῦν ἔφη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Καὶ πάλιν· "Ἄν τινων ἀφήτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφιένται αὐτοῖς· ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται." Πότε δὲ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς εὐρίσκειται λέγων; Ὅτε πατήσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος καὶ ἐγνηγερμένος ἐκ νεκρῶν, ἐνεφύσησεν αὐτοῖς λέγων· "Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον." Ἀποδείξας γὰρ αὐτοὺς τῆς αὐτοῦ φύσεως κοινωνοὺς, καὶ ἐνοὶ 72.569 κίσας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τότε καὶ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἀπέφηνε κοινωνοὺς, δούς ἐξουσίαν ἀφιέναι τε καὶ κρατεῖν ἀμαρτίας. Ὅτι τοίνυν ἡμεῖς αὐτὸ δὴ τοῦτο πληροῦν προστετάγμεθα, πῶς οὐ πολὺ μᾶλλον αὐτὸς ἀφήσιν ἀμαρτίας, ὁ δούς ἐτέροις τὴν ἐξουσίαν τοῦ δύνασθαι τοῦτο δρᾶν; Καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευῖν. (A f. 88 b, B f. 60, E f.116 b, H f. 275) Τε λώνης γὰρ ἦν ὁ Λευῖς, ἀνὴρ ἄπληστος εἰς φιλοκερδεΐας, ἀχάλινος εἰς πλεονεξίαν, τῶν οὐδὲν αὐτῷ προσηκόντων ἄδικος ἐραστής· τοῦτο γὰρ τοῖς τελῶναις τὸ ἐπιτήδευμα. Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν ἠρπάζετο τῶν τῆς ἀδικίας ἐργαστηρίων, καὶ σέσωσται παραδόξως, κεκληκόςτος αὐτὸν τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· ἔφη γὰρ αὐτῷ· "Ἀκολούθει μοι· ὁ δὲ πάντα ἀφείξ, ἠκολούθησεν αὐτῷ." (A f. 89, H f. 276 b) Ὁρᾶς ὡς ἀληθεύει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος,

ὡς Χριστὸς ἦλθεν ἁμαρτωλοὺς σῶσαι; Ὁρᾶς ὡς σαρ-κωθεὶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος τὰ σκευὴ τοῦ διαβόλου μετέστησεν εἰς ἑαυτόν; Καὶ σέσωσται μὲν ὁ Λευΐς, ἡμῖν δὲ τὸ πρᾶγμα χρηστὰς ἐνεποίησε τὰς ἐλπίδας. Ὡς γὰρ σώσει τὸ μετανοεῖν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος δεδιδάγμεθα. Πιστώσεται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης Θεὸς διὰ φωνῆς προφήτου λέγων· "Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ σωθήσεσθε, οἱ ἅπ' ἐσχάτου τῆς γῆς." Ἄλλ' οὐδὲν τούτων τοὺς Φαρισαίους ἐνέτρεψεν· ἀλλ' ἐγκαλοῦσι τοῖς μαθηταῖς· ἄκουε γάρ· Καὶ ἐγόγγυζον οἱ Γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες, κ.τ.λ. (Α f. 89, Ε f.117, γ φ. 11 b, Η f. 277 b) Ἄλλ' εἰσὶ τινες οἱ τῆς θείας γαληνότητος ἐπιχειροῦντες ἀποστρεῖν τοὺς ταῖς ἁμαρτίαις ἐνειλημμένους· οὐ γὰρ παραδέχονται τὴν μετάνοιαν, ἀλλ' οἷον ἐπιτιμῶσι τῷ σώζοντι, ζητοῦντι τὰ ἑαυτοῦ, καὶ πανταχόθεν συλλέγοντι τὸ ἐσκορπισμένον. Πρὸς οὓς ἐροῦμεν· Ἐγόγγυζον πρὸ ὑμῶν οἱ Φαρισαῖοι, κεκλημένον ὀρῶντες τὸν Λευῖν, καὶ τελωνῶν ὄχλον συναγηγερ μένων καὶ συνεσιωμένων τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ. Εἶτα προσιόντες τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, κατητιῶντο λέγοντες· Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; Ἄλλ' ἤκουον· Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ. Ὁ γὰρ τῶν ὄλων Σωτῆρ, ἄτε δὴ ἰατρὸς ὑπάρχων πνευμάτων, οὐκ ἀποφοιτᾷ τῶν δεομένων αὐτοῦ, καὶ ὡς διασμηξαι δυνάμενος, τοῖς οὐπω κεκαθαρμένοις οἰκονομικῶς συνηλιζέτο. Ἴδω μὲν δὲ, Φαρισαῖε, τοῦ σοῦ φρονήματος τὴν ἀγερωχίαν· ὁποῖων σοι γεγονέναι αἰτιαμάτων πρόξενος ἢ κατὰ τῶν ἐν ἁμαρτίαις ὄφρὺς, αὐτὸν λάβωμεν ἐξηγητὴν, 72.572 τὸν πάντα εἰδότα Χριστόν· ἔφη γὰρ περὶ Φαρισαίου μεγαλαυχοῦντος ἐν τῷ προσεύχεσθαι, καὶ τελώνου τινὸς ἑαυτοῦ κατηγοροῦντος· "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κατέβη δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρ' ἐκεῖνον τὸν Φαρισαῖον." Ἄρ' οὖν δεδικαίωται ὁ τελώνης, ὁμολογήσας τὴν ἁμαρτίαν ὑπὲρ τὸν ὑπερόπτην Φαρισαῖον. (β.φ.60) Δι' ἣν δὲ αἰτίαν ἐπιλαμβάνονται οἱ Φαρισαῖοι τοῦ Σωτῆρος ἁμαρτωλοῖς συνεσθίοντος; Ὅτι νόμος ἦν διαστέλλειν ἀνά μέσον ἀγίου καὶ βεβήλου, τουτέστιν ἡγιασμένον μὴ συναναμίγνυσθαι βεβήλοις· τοῦτον ἐκδικοῦντες δῆθεν τὸν νόμον ἐνεκά λου· τὸ δὲ ἦν φθόνος κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ φιλοσκωμοσύνη. Δείκνυσιν οὖν αὐτοῖς, ὅτι οὐχ ὡς κριτὴς πάρεστι νῦν, ἀλλ' ὡς ἰατρὸς· καὶ ποιεῖ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἰατρικῇ, συνὼν τοῖς ἰάσεως δεομένοις. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ πρώτου τὸν λόγον ἐδέξαντο, καὶ ἕτερον προστιθέασιν αἰτιώμενοι τὸ μὴ νηστεύειν τοὺς μαθητὰς, ἐντεῦθεν βουλόμενοι πορίσασθαι λαβὴν κατ' αὐτοῦ. (Α f. 89 b, Β f. 60, Η f. 278 b) Ὅρα δὲ τὴν ἐπιμονὴν τῆς κακουργίας αὐτῶν. Ἐπειδὴ τοῦ πρώτου τὸν λόγον ἐδέξαντο, ἅπ' ἄλλων εἰς ἄλλα μεταβαίνουσι, βουλόμενοι λαβὴν ποιήσασθαι καὶ ἀποφῆναι τοὺς ἀγίους μαθητὰς, καὶ αὐτὸν δὲ σὺν αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν, ὀλίγα τοῦ νόμου πεφροντικότητας· ἀλλ' ἀκούουσι πάλιν· Νυμφὼν ἐστὶ νῦν, καιρὸς κλήσεως, καιρὸς διδασκαλίας· ἀνατρέφονται οἱ παῖδες, γαλουχοῦνται οἱ κεκλημένοι, οὐκ ἔχει καιρὸν ἢ νηστεία. Ναὶ γὰρ, φασὶ, συνεσιᾶσθε τελώναις καὶ ἁμαρτωλοῖς, καίτοι τοῦ νόμου προστάττοντος μὴ συναναμίγνυσθαι τοῖς ἀκαθάρτοις τὸν καθάρων· καὶ πρόφασις ὑμῖν τοῦ παραβαίνειν τὸν νόμον, ἢ φιλανθρωπία γέγονε. Διὰ τί μὴ νηστεύετε κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς τοῖς ἐπιεικέσι καὶ ζῆν ἐθέλουσι νομικῶς; Πρὸς δὲ τὰ τοιαῦτα φαίη τις ἄν· Ὅλως γὰρ οἶδας, ὧ Ἰουδαῖε, τοῦ νηστεύειν τὴν ὁδόν; Νενήστευκάς ποτε κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Ὡς γὰρ φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὐρίσκετε τὰ θελήματα ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ὑποχειρίους ὑμῖν ὑπονύσσετε. Εἰ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινὸν, ἵνα τί μοι νηστεύετε; Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος." Εἶτα, πῶς ὁ νηστεύσαι μὴ εἰδὼς, αἰτιᾷ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ὅτι μὴ νηστεύουσι κατὰ σέ; Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον οἱ διὰ τῆς νέας καὶ ἐν Χριστῷ διαθήκης

σεσο φωμένοι, νηστεύουσι λογικῶς· τοῦτο μὲν, ταπει νοῦντες ἑαυτοὺς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸ βλητον ὡσπερ ἐφ' ἑαυτοῖς ἄγοντες δίκην, τὴν ἀπό γε τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀσιτίας, ἵνα πλημμελημάτων ἀμνηστίαν κομίσωνται, ἢ γοῦν ἕτερον χάρισμα κερ δάνωσι πνευματικόν, ἢ καὶ τὸν τῆς ἀμαρτίας κατα νεκροῦντες νόμον τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκός· ταύτην δὲ οὐκ οἶσθα τὴν ὁδόν, ὧ Φαρισαῖε· οὐ γὰρ παρεδέξω τὸν ἐξ οὐρανοῦ νυμφίον, τὸν ἀπάσης ἄρε τῆς σπορέα καὶ διδάσκαλον, δηλονότι Χριστόν. Ἔτι οἱ μὲν ἅγιοι διὰ τοῦτο νηστεύουσιν, ἵνα κατατήκον τες τὸ σῶμα, κατευνάσωσι τὰ ἐν αὐτῷ πάθη· ὁ δὲ 72.573 Χριστὸς οὐ χρεῖαν εἶχε νηστείας πρὸς κατόρθωσιν ἀρετῆς, παντὸς ὦν πάθους, ὡς Θεὸς, ἐλεύθερος· πλὴν οὔτε οἱ συνόντες αὐτῷ, μεταλαμβάνοντες τῆς δι' αὐ τοῦ χάριτος, καὶ ἰσχυροποιούμενοι, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενοι καὶ δίχα νηστείας· εἰ δὲ καὶ ἐνήστευσε τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, οὐχ ἵνα νεκρώσῃ ἐν ἑαυτῷ τὰ πάθη, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἀνθρώποις τὸν τῆς ἐγκρατείας ἐν ἑαυτῷ διαγράψῃ νόμον. Εἰκότως τοίνυν ἀπολογεῖται λέγων ταῦτα ἅπερ ἐπάγει ὁ εὐ ἀγγελιστῆς. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; (A f. 90, H f. 279 b) Ἄθρει δὴ μοι πάλιν, πῶς αὐτοὺς ἀποφαίνει Χριστὸς οὐ μετεσχηκότας τῆς ἐορτῆς, ἀλλ' ἡμοιρηκότας εἰσάπαν τῆς ἐπ' αὐτῷ θυμηδίας, ἕξω τε κειμένους πανηγύρεως οἴκουμεν κῆς· πανηγυρις γὰρ, καὶ ἕτερον οὐδὲν, ἢ τοῦ Σωτῆ ρος ἡμῶν εἰς τόνδε τὸν κοσμὸν ἀνάδειξις, καθάπερ τινὰ νύμφην συνάπτουσα νοητῶς αὐτῷ τὴν ἀνθρώπου φύσιν· ἴν, ἢ πάλαι στείρα, εὐκαρπος γένηται καὶ γονιμωτάτη. Οὐκοῦν τοῦ μὲν νυμφῶνος υἱοὶ πάντες, ὅσοι κέκληνται παρ' αὐτοῦ διὰ τοῦ νέου τε καὶ εὐ ἀγγελικοῦ κηρύγματος· οὐκέτι δὲ καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, μόνη προσέχοντες τῇ τοῦ νόμου σκιᾷ. (A f. 90, H f. 180 b) Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τοῖς τοῦ νυμφῶνος υἱοῖς συγκεχώρηκε τὸ ὡς ἐν καιρῷ καὶ χρεῖα μὴ χρῆναι πονεῖν, ὡς ἐορτὴν τελοῦντας πνευ ματικὴν, ἵνα μὴ ἀπόβλητος ἢ νηστεία γένηται παρ' ἡμῖν εἰς ἅπαν, οἰκονομικώτατα λίαν ἐπιφέρει λέγων· Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι καὶ ὅτε ἀπαρθῆ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος· τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκεί ναις ταῖς ἡμέραις. (A f. 90, H f. 280 b) Πάντα γὰρ καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν. Τί δὲ ἐστι τὸ ἀρθῆναι ἀπ' αὐτῶν τὸν νυμ φίον; Τὸ ἀναληφθῆναι δηλονότι. Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, κ.τ.λ. (A f. 90 b, B f. 60 b, γ φ. 12, H f. 281) Ὅτι δὲ ἀπαράδεκτα τοῖς τὴν νομικὴν ἔχουσιν ἀγωγὴν τὰ διὰ Χριστοῦ θεσπίσματα, καὶ ἀχώρητά πῶς εἰσιν ἀνθρώπων καρδίαις οὐπω λαχούσαις τὸν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀνακαινισμόν, διαδείκνυσι λέγων ὁ Κύ ριος, μὴ δύνασθαι ράκος ἱματίου καινῷ προσβάλλε σθαι· μήτε μὴν ἀσκούς παλαιοὺς οἶνον νέον δύνασθαι χωρεῖν. Πεπαλαίωται μὲν γὰρ ἡ πρώτη διαθήκη, καὶ οὐκ ἦν ἄμεμπτος· οὐκοῦν οἱ ταύτη προσκαθήμε νοι, καὶ τὴν γηράσασαν ἐντολὴν εἰς νοῦν ἔχοντες, ἀμέτοχοι μὲν εἰσι τῆς ἐν Χριστῷ καινότητος· "Πάντα γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ καινά·" σεσαθρωμένην δὲ τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀσύμβατοί τε καὶ ἀσυναφεῖς εἰσι τοῖς τῆς νέας διαθήκης ἱερουργοῖς. Καὶ γοῦν δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν ἔφη που περὶ αὐτῶν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ὅτι "Καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν αὐτοῖς." Ψάλλει δὲ καὶ Δαβίδ· "Καρδίαν καθα ρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὺ ἐγκαί νισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου." Προσ τετάγμεθα δὲ καὶ ἀποδύσασθαι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδύσασθαι 72.576 δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Συμβουλεύει δὲ καὶ Παῦλος λέγων· "Μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μετα μορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοδς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον." Οὐκοῦν οἱ μήπω τὸν ἐν πνεύματι λαχόντες ἀνακαινισμόν, οὐδὲ δοκιμάζειν ἴσασι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον· ἀσκὸς τοιγαροῦν

παλαιός, ἡ τῶν Ἰου δαίων καρδία· καὶ οὐ κεχώρηκε διὰ τοῦτο τὸν οἶνον τὸν νέον, τουτέστι τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον θέσπισμα, τὸ καρδίαν εὐφραῖνον ἀνθρώπου. Ἡμᾶς δὲ μεστοὺς τῶν τοιούτων ἀγαθῶν ἀπέφηνεν ὁ Χριστός.

ΚΕΦΑΛ. 55΄.

Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς Σάβ βασι, (A f. 91 b, B f. 61 b, H f. 284 b) Ἔτι καινὴν διαθήκην ἡμῖν ὑπισχνεῖται Θεός, ὡς παλαιωθείσης τῆς πρώτης, καὶ ἐγγὺς γενομένης ἀφανισμοῦ, κατὰ τὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου φωνήν. Καὶ γέ φησι δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινὴν· οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, τοῦ ἔξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου." Οὐκοῦν εἰ ἐτέρα παρὰ τὴν πρώτην ἐστὶ καὶ δευτέρα ἢ καινὴ, πᾶσά πως ἀνάγκη τοὺς ἀποπεραίνειν αὐτὴν ἐθέλοντας οὐχὶ τοῖς ἀρ χαίοις κεχρηῆσθαι νόμοις, ἀλλὰ τοῖς εἰς καινότητα πολιτείας εὐαγγελικῆς ἀποφέρειν εἰδόσιν. Ἄλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων εἰς νοῦν ἐσχηκότας ἔνεστιν ἰδεῖν τοὺς Γραμματέας τε καὶ Φαρισαίους· ἀνεπιστήμονες γὰρ παντελῶς τῶν ἱερῶν εἰσι Γραμμάτων· εἰς δὲ γέγονεν αὐτοῖς ὁ σκοπὸς, τὸ διασύρειν αἰεὶ τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον κήρυγμα. Ἐφεδρεύουσι γοῦν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, ἐπομένοις ἀπερισπάστως τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ φασιν αὐτῷ περὶ αὐτῶν· Ἴδου τοῖς νομικοῖς ἐντάλμασιν ἐναντιουμένους ὁρῶ μεν τοὺς ὑπὸ σοῦ παιδαγωγούμενους· δρῶσι γὰρ ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν τοῖς Σάββασι· τοῦ γὰρ νόμου κελεύοντος ἀργεῖν ἐν Σαββάτῳ, καὶ μηδενὸς παντὰ πασιν ἄπτεσθαι πόνου, περιτρίβουσι ταῖς χερσὶν ἀστάχυας οἱ μαθηταί. Σὺ δὲ αὐτὸς εἶπέ μοι, τὴν σαββατικὴν σαυτῷ τράπεζαν παραθεῖς, οὐ συνθραύεις τὸν ἄρτον; Τί οὖν ἐτέρους αἰτιᾶ; Ἴνα δέ σοι καὶ αὐτοὺς ἐπιτειχίσωμεν τοῦ Σωτῆρος τοὺς λόγους, ἄκουε· Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς; Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε Δαβὶδ; κ.τ.λ. (A f. 91 b, B f. 61 b, H f. 284 b) Ἄλλὰ καίτοι ταῦτα πεπραχῶς ὁ Δαβὶδ, παρὰ γε τὸ τῷ νόμῳ δοκοῦν, τοῦ παντὸς παρ' ἡμῖν ἀξιοῦται θαύματος, ὀρθῶς καὶ δικαίως· καὶ γὰρ ἦν ἀληθῶς ἅγιος καὶ προφήτης. Οὐκοῦν τοῦ διὰ Μωϋσέως νόμου φάσκοντος ἐναργῶς, "Κρῖμα δίκαιον κρίνατε, καὶ οὐ λήψη πρόσωπον ἐν κρίσει," πῶς τοὺς ἐμοὺς, φησὶ, κατ' ἐκρίνατε μαθητὰς, καὶ εἰς δεῦρο θαυμάζοντες ὡς 72.577 ἅγιον καὶ προφήτην τὸν μακάριον Δαβὶδ, καίτοι τὴν Μωϋσέως ἐντολὴν οὐ τηρηκότα; (α φ 92, B f. 287) Διὰ μὲν οὖν τῶν ἄρτων, σαφῶς ὁ ἄρτος ἡμῖν ὃ ἐξ οὐρανοῦ δείκνυται προκεισόμενος ἐν ἀγίαις τραπέζαις ἐκκλησιῶν. Ὅσα δὲ σκευὴ τῆς τραπέζης, δι' ὧν ἡ μυστικὴ χρεια πληροῦται, τῶν θείων κειμηλίων τύπος ἂν εἴη σαφής. Πνευματικῶς δὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους· περὶ ὧν ἐξῆς δὲ εἰρήσεται, ὅτε εἰς αὐτοὺς διὰ τοὺς μαθητὰς ἡμῖν ὁ λόγος περὶ ελευθεύεται. 9 Καὶ ἐδίδασκεν. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἢ δεξιὰ ἦν ξηρά. 9 (A f. 92 b, B f. 61 b, γ φ. 12 b, H f. 288 b) Ἐδίδασκε δὲ πάντως που τὰ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ὅσα τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας ἐμφανῆ καθίστη τὴν ὁδὸν τοῖς ἀκρωμένοις· εἶτα ταῖς μυσταγωγίαις ἐπομένην εὐθὺς τῆς θεοπρεποῦς ἰσχύος ἐποιεῖτο τὴν ἐπίδειξιν, μονονουχὶ καταλαβαίνων τῷ λόγῳ τὴν εἰς τὸ πιστεῦ εσθαι τρίβον· μεθίστησι γὰρ ἔσθ' ὅτε τὸ θαῦμα πρὸς πίστιν, κὰν ἀπιστῆται λόγος. Φαρισαῖοι δὲ παρετηροῦντο αὐτὸν, εἰ ἐν Σαββάτῳ θεραπεύσει. Τοιοῦτος γὰρ ἐστὶ βάσκανος ἀνήρ· τὰς ἐτέρων εὐφημίας τροφὴν ποιεῖται τῇ νόσῳ, καὶ ταῖς ἐτέρων εὐκλείαις ἀδίκως ἐπιμαίνεται. Καὶ τί πρὸς τοῦτο πάλιν ὃ πάντα εἰδὼς, ὃ τὰς καρδίας ἐτάζων καὶ γινώσκων τὰ ἐν αὐταῖς; "Τὸ γὰρ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστὶ," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Εἶπε τῷ ξηρὰν ἔχοντι

τὴν χεῖρα· "Στήθι εἰς τὸ μέσον." Καὶ τίς ὁ λόγος τοῦ πράγματος; Τάχα ὅπως καλέση πρὸς ἔλεον τὸν ἀπηνῆ καὶ ἀφιλοικτείρμονα Φαρισαῖον· τάχα δυσωπήσει τὸ πάθος αὐτοῦ, καὶ τὰς τοῦ φθόνου φλόγας ἡρεμεῖν ἀνα πείσει. Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τι· ἔξεστι τοῖς Σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; κ.τ.λ.9 (A f. 92 b, H f. 289) Σοφωτάτη δὲ λίαν ἡ πεῦσις, πρέπουσα ταῖς ἐκείνων ἀβελτηρίαις ἢ πρότασις. Εἰ μὲν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοποιεῖν ἐν Σαββάτῳ, καὶ τὸ κωλύον οὐδὲν ἐλεεῖσθαι παρὰ Θεοῦ τοὺς κάμνοντας, παῦσαι συλλέγων τῆς κατὰ Χριστοῦ συκοφαντίας τὰς ἀφορμὰς, καὶ τῆς σαυτοῦ κεφαλῆς καταχέων τὴν δίκην, ἦν ἐπήρτησεν ὁ Πατὴρ τοῖς ἀτιμάζουσι τὸν Υἱόν. Ἦκουσας λέγοντος περὶ αὐτοῦ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· "Καὶ συγκόψω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι." Εἰ δὲ οὐκ ἔξεστιν εὖ ποιεῖν ἐν Σαββάτῳ, καὶ κεκώλυκεν ὁ νόμος σώζεσθαι ψυχὴν, γεγονός τοῦ νομοθέτου κατήγορος· διαβέβληκας ἐντολὴν, ἐφ' ἣ καὶ τεθαύμασται ἢ διὰ Μωϋσέως διακονία. Ἄλλ' οὐχ ἑαυτῷ, φησὶν, ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὸν ἐπὶ τῷ Σαββάτῳ τέθεικε νόμον, ἡμῖν δὲ μᾶλλον τοῖς ὑπέχουσιν αὐτῷ τὸν ἀχένα. Καλῶς ἔφη· ἐπαινώ τοὺς λόγους· οὐκοῦν ἀνάγκης καὶ νόμου τὸ Θεῖον ἐλεύθερον. Πῶς οὖν αἰτιᾶ καὶ ἐν Σαββάτῳ Χριστὸν ἐλεεῖν ἐθέλοντα καὶ εὐεργετοῦντα ψυχὴν; Ὅταν δὲ καὶ ἐπὶ τῷ Σαββάτῳ τεθέντα νόμον πολυπραγμονεῖν ἐθέλωμεν, 72.580 ἐλεημοσύνης ἕνεκα τῆς παρὰ Θεοῦ διωρισμένον εὐρήσομεν· ἐκέλευσε γὰρ ἀργεῖν ἐν Σαββάτῳ, καὶ μηδενὸς τὸ σύμπαν ἄπτεισθαι πόνου, ἀνίσθαι δὲ μᾶλλον καὶ αὐτοῖς ὁμοῦ τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων· ἔφη γὰρ, ὅτι "Ἴνα ἀναπαύσῃται ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτήνός σου." Ὁ δὲ καὶ βοῦν ἐλεῶν, καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτηνῶν, πῶς οὐκ ἂν ἠλέησεν ἄνθρωπον ἐν Σαββάτῳ δεινῆ καὶ ἀφύκτω περιπεσόντα νόσω; 9Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας.9 (A f. 93, γ φ. 13, H f. 280 b) Οὐκ ἄρκει σοι τὸ παράδοξον εἰς πίστιν; Ὅραξ ἐνεργοῦντα θεοπρεπῶς, καὶ μετ' ἐξουσίας τῆς ἀνωτάτω θεραπεύοντα τοὺς ἐν ἀρρώστιας, καὶ τὸν ἐκ φθόνου καὶ βασκανίας ὠδίνεις φόνον; 9Ἐξήλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύχεσθαι.9 (A f. 93 α β, B f. 62, γ φ. 13 b, H f. 290 b σθ.) Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν ἡμετέραν, καὶ εἰς ὄνησιν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν εἰργάζετο Χριστὸς, καὶ πνευματικῆς πολιτείας εἰκόνα τρόπον τινὰ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθεῖς, ἀληθινούς ἤθελεν ἀποφαίνειν προσκυνητάς. Ἴδωμεν τοίνυν ὡς ἐν εἰκόνι καὶ τύπῳ πραγμάτων τῶν γεγεννημένων διὰ Χριστοῦ, τίνα τρόπον ἡμᾶς ποιεῖσθαι προσήκει τὰς πρὸς Θεὸν ἰκετείας. Λάθρα, καὶ κεκρυμμένως, καὶ οὐδενὸς ὀρώντος, προσεύχεσθαι χρή· τοῦτο γὰρ ὑποδηλοῖ τὸ εἰς ὄρος κατὰ μόνας καὶ ὡς ἐν σχολῇ προσεύχεσθαι τὸν Ἰησοῦν καὶ τοῦτο αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν εἰπών· "Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου." Ἀφιλοδόξως γὰρ καὶ ὀσίους ἐπαίροντας χεῖρας προσεύχεσθαι δεῖ, καὶ ὡς περ εἰς ὕψος εἰς τὸ τῆς θεοπτίας ὕψος ἀναπῆ δῶντος τοῦ νοῦ, καὶ ἀποφοιτῶντος μὲν θορύβου παντὸς, ἀποτρέχοντος δὲ καὶ μερίμνης κοσμικῆς· δεῖ δὲ τοῦτο δρᾶν, οὔτε ἀψικόρως, οὔτε ἀδρανῆ ἔχοντας ὀλιγοψυχίαν· ἐντόνως δὲ μᾶλλον, καὶ ἐν σπουδῇ, καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἔχοντας τὴν ὑπομονήν. Ἀκήκοας γὰρ ὅτι οὐχ ἀπλῶς ἠύξατο Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι καὶ διενυκτέρευσε τοῦτο δρῶν. Οὐκ ἀνέξεται δὲ ἴσως ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς ταῦτα λεγόντων ἡμῶν· φησὶ γὰρ· Προσεύχεται καὶ ζητεῖ παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἅπερ οὐκ ἔχει. Πῶς οὖν ἔτι φατὲ καὶ ὁμοούσιον αὐτῷ ἴσον τε κατὰ πάντα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀπεικικότα; Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ χρεῖττονος εὐλογεῖται· μείζων δὲ πάντως ὁ διδοὺς τοῦ παρακαλοῦντος τι λαβεῖν. Οὐκοῦν ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων διδασκέτωσαν ἡμᾶς οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες, τίνος εἶναι νομίζουσιν ἐπιδεᾶ τὸν Υἱόν; Τί δὲ ὡς οὐκ ἔχων ἐζητεῖ λαβεῖν; Φῶς ἐστὶ τὸ ἀληθινόν, ζωὴ κατὰ φύσιν, καὶ ζωοποιός, καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος, σοφία καὶ δικαιοσύνη, κτίστης καὶ δημιουργός

τῶν ὄλων, παντὸς ἐπέκεινα γενητοῦ, βασιλεὺς τῶν ὄλων, ταμίας οὐρανοῦ καὶ γῆς, δοτὴρ ἀγαθοῦ παντὸς ὁμοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Καὶ τοῦτο μαθήση γεγραφότος τισὶ τοῦ μακαρίου Παύλου." Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." 72.581 Τοῖς ἀνωτάτω θρόνοις ἐμπρέπει, δοξολογεῖται παρὰ πάσης κτίσεως λογικῆς· οὐκοῦν ἀπάντων ἐστὶ τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς θεοπρεπῶν ἀξιομάτων οὐσιωδῶς κληρονόμος. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς αὐτὸν, ὡς "Πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ ἐστὶ· καὶ τὰ σὰ, ἐμὰ· καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς." Ὁ δὲ πάντα ἔχων ἴδια τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τίνος ἔτι λείπεται; Εἰ δὲ ὄλως λείπεται τινος, καὶ τοῦτο εἶναί φασιν ἀληθές, οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἐν χρεῖα καθέστηκεν τινων. Εἰ γὰρ πάντα τὰ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ Πατρὸς ἐστὶ, λείπεται δὲ τινος ὁ Υἱός, τοιοῦτος ἄρα ἐστὶ καὶ ὁ Πατὴρ· αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ πάντα τὰ τοῦ Υἱοῦ. Ἄλλ' ἐστὶ παντέλειος ὁ Πατὴρ, δεῖται δὲ ὄλως οὐδενὸς τῶν θεοπρεπῶν ἀγαθῶν· οὐκοῦν παντέλειος ὁ Υἱός, ὡς πάντα ἔχων τὰ τοῦ Πατρὸς, εἰκῶν ἐστὶ καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ χαρακτήρι φαίνεται πάντως τὸ πρωτότυπον, καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ πάντως ὁ χαρακτήρ. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἐκείνους. Φασὶ δὲ καὶ οἱ ταῖς Νεστορίου κενοφωνίαις συνηρπασμένοι, ὡς ἀνάρμοστον δὲ παντελῶς Θεῷ κατὰ φύσιν ὄντι τῷ Υἱῷ, προσεύχεσθαι· πρέπει δὲ μᾶλλον ἀνθρώπῳ τῷ κατὰ συνάφειαν αὐτῷ συναφθέντι, τουτέστι τῷ ἐκ σπέρματος Δαβίδ. Αὐτὸς οὖν ἄρα ἦν ὁ τὴν εὐχὴν ἀνατείνων. Τί οὖν πρὸς τοῦτο ἐροῦ μιν; Ἦγνοήσατε παντελῶς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς τὸ μυστήριον· μνημονεύσατε λέγοντος τοῦ μακαρίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου· "Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο." Καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐμφανὲς κατέστησε, λέγων περὶ αὐτοῦ· "Οὐ γὰρ δὴ που ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρμα τὸς Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται· ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι ταῖς ἀμαρτίαις τοῦ λαοῦ." Ἀνθ' ὅτου δὴ οὖν τὸν γεννηθέντα μὲν θεϊκῶς, ὡς Λόγον ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἑαυτὸν δὲ καθέντα πρὸς κένωσιν, καὶ πρὸς ἀδελφότητα τὴν πρὸς ἡμᾶς, διὰ τοῦ γε νέσθαι καθ' ἡμᾶς, ὁμοιωθῆναί τε κατὰ πάντα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, δίχα μόνης ἀμαρτίας, τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἐκπέμπεται μέτρων. Ἐπειδὴ γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας, οὐκ ἀπαξιοῖ τὰ ἀνθρώπινα· τύπους ἡμεῖς τῆς εἰς λῆξιν ἐπιεικειᾶς ποιούμενος τὰ καθ' ἑαυτόν· ἴν', ὡς ἔφη, τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ κατακολουθεῖν σπουδάσωμεν. 9Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, κ.τ.λ.9 (A f. 93 b, B f. 63, γ φ. 13 b) Διανυκτερεύσας εἰς προσευχὴν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ἀρρήτως τε καὶ ἀπερινοήτως, καὶ ὡς μόνος οἶδεν αὐτὸς, τὰς πρὸς γε τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεὸν 72.584 διαλέξεις ποιησάμενος, καὶ τύπον ἡμῖν σωτηριώδους πράγματος ἑαυτὸν παραθεῖς· ἐδίδαξε γὰρ τίνα τρόπον ὀρθῶς τε καὶ ἀωμῆτως χρῆσθαι ποιεῖσθαι τὰς προσευχάς, κάτεισιν ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ τοὺς τῆς οἰκουμένης μυσταγωγούς ἀναδείκνυσιν.(A f. 94) Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτούς· "ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου." Ταύτης δὲ τῆς τῶν ἀγίων ἀποστόλων προβολῆς μνημονεύει λέγων καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ, ὡς πρὸς Χριστόν· "Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, μνησθήσονται τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ." Καὶ μὲν γὰρ ὄντες ἐν σώματι, ἐμνημόνευον τῆς δόξης Χριστοῦ, πόλεσί τε καὶ χώραις τὸ αὐτοῦ λαλοῦντες μυστήριον. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὰς ἄνω κέκληνται μόνας, οὐδὲν ἥττον ἡμῖν καὶ οὕτω διαλέγονται περὶ αὐτοῦ, διὰ τῆς πανσόφου συγγραφῆς ἧς πεποίηται περὶ αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν κατὰ Μωϋσέως νόμον χειροτονηθέντες ἱερούργοι, Ἀαρῶν δηλονότι καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἱεροπρεπέσιν ἐσθήμασιν αἰσθητῶς κατεκαλλύοντο· οἱ δὲ γε θεσπέσιοι μαθηταί, χαρίσμασι τοῖς πνευματικοῖς

δια πρόποντες, τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων τὴν δια κονίαν ἐνεχειρίζοντο· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτούς· "Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε. δαιμόνια ἐκβάλλετε, λεπρούς καθαρίζετε, νεκρούς ἐγείρετε." Καὶ γοῦν, τὴν Χριστοῦ φοροῦντες δύναμιν, κατέπληττον πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Πλὴν ὄρα τὴν εἰς ἄκρον νῆσιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ· οὐ γὰρ ἀπλῶς ἀναδειχθῆναι τοὺς ἀγίους ἀποστόλους φησὶν, ὄνομαστί δὲ μᾶλλον ἐπ' ἐνηνεγμένης αὐτοῖς καὶ τῆς τῶν προτέρων μνήμης, ἵνα μή τις ἑαυτὸν ἐγγράψαι τολμήσῃ τῷ χορῷ τῶν ἐξελεγεμένων. Ὡς γὰρ ὁ Παῦλός φησιν· "Οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ." Καὶ γοῦν ὄνομαστί τῶν ἀγίων ἀποστόλων κεκλημένων εἰς τὸ μέγα τοῦτο καὶ λαμπρὸν ἀξίωμα, πρὸς τοῦτό τινες καθίκοντο κατὰ καιροὺς ἀπονοίας καὶ θράσους, ὡς ἀποστόλους ἑαυτοὺς ὄνομασαι Χριστοῦ, καὶ τιμὴν ἀρπάσαι τὴν οὐκ ἐκνεμηθεῖσαν αὐτοῖς. Τούτων οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ πεποίηται μνήμην· φασὶ γάρ· "Οἱ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι 72.585 ἴσμεν, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀγγέλους δικαιοσύνης." Καὶ οὐ θαῦμα· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς, μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. Οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται εἰς ἀγγέλους δικαιοσύνης. Οὐδένα τοίνυν ἴσμεν ἡμεῖς ἢ παραδεξόμεθα, πλὴν ὅτι μόνους τοὺς διὰ τῶν εὐαγγελικῶν γραμμάτων ὀνομασμένους, καὶ τὸν μετ' ἐκείνους ἀναδεδειγμένον, τὸν σοφώτατον Παῦλον· ὃ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ μεμαρτύρηκε λέγων· "Ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς ἐστὶ μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον πάντων τῶν ἐθνῶν." (Α f. 94, Η f. 293) Τούτους προανεντύπου μὲν ὁ νόμος, προεκήρυξαν δὲ καὶ προφήται. Γέγραπται γοῦν ἐν Μωσαϊκῷ βιβλίῳ· "Καὶ λήψεσθε σεμίδαλιν, καὶ ποιήσετε αὐτὴν δώδεκα ἄρτους· καὶ ἐπιθήσετε αὐτοὺς δύο θέματα, ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὴν καθαρὰν, ἔναντι Κυρίου· καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὸ θέμα λίβανον καὶ ἄλας· καὶ ἔσονται εἰς ἄρτους, εἰς ἀνάμνησιν προκείμενα τῷ Κυρίῳ." Ἄρτος μὲν γὰρ ὁ ἐξ οὐρανῶν κατελθὼν, καὶ ζωὴν διδὼν τῷ κόσμῳ, τίς ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Χριστόν; Κατὰ μίμησιν δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν, ἄρτοι κέκληνται καὶ οἱ μακάριοι μαθηταί· μέτοχοι γὰρ γεγονότες τοῦ τρέφοντος ἡμᾶς εἰς ζωὴν αἰώνιον, τρέφουσι καὶ αὐτοὶ διὰ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας τὴν δικαιοσύνην. Ὡσπερ δὲ φῶς ὑπ' ἀρχῶν τὸ ἀληθινὸν ὁ Σωτὴρ, φῶς ὀνόμασε καὶ τοὺς μαθητάς· "Ὑμεῖς γὰρ ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου." οὕτως καὶ αὐτὸς ὢν ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ἐχαρίσατο τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὸ ἐν τάξει νοεῖσθαι τῶν ἄρτων. Καὶ μοι βλέπε τοῦ νόμου τὸ εὐτεχνές. Ἐπιθήσετε γὰρ, φησὶν, ἐπὶ τοὺς ἄρτους λίβανον καὶ ἄλας. Καὶ ὁ μὲν λίβανος εὐωδίας ἐστὶ σύμβολον· οἱ δὲ ἄλας, συνέσεως καὶ φρενῶν· ἐνυπῆρχον δὲ ἄκρως ἀμφοτέρω τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· εὐώδης γὰρ ἦν ὁ βίος αὐτοῖς· καὶ γοῦν ἔφασκον, ὅτι "Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ." Ἦσαν δὲ, πρὸς τοῦτω, καὶ πανσύνετοι. Ἀκούω δὲ καὶ τοῦ προφήτου Δαβὶδ ψάλλοντός τε καὶ λέγοντος περὶ αὐτῶν· "Ἐκεῖ Βενιαμὴν ἐν ἐκστάσει ἄρχοντες Ἰούδα ἡγεμόνες αὐτῶν, ἄρχοντες Ζαβουλῶν, ἄρχοντες Νεφθαλίμ." Σχεδὸν γὰρ ἐξ ἀπάσης φυλῆς τῆς ἐξ Ἰσραὴλ ἀπό-λεκτοι γεγόνασιν οἱ μακάριοι μαθηταί· καὶ φωστῆρες ἦσαν οἰκουμενικοὶ, λόγον ζωῆς ἐπίσχοντες· καὶ τό γε παράδοξον· εὐγλωττίαν μὲν γὰρ ἔχουσι λαμπρὰν οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ, καὶ εὐστομοῦσιν ἄγαν· οἱ δὲ γε τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μαθηταὶ, ἄνθρωποι γε γόνασι χειροτέχνηται, καὶ θαλασσοῦργοι, καὶ ἰχθυοθηραὶ, οὐ κόμπον ἔχοντες λόγων, οὐ λέξεων εὐπορίαν δεδοκιμασμένων· ἀλλ' ἰδιῶται μὲν τῷ λόγῳ, πλούσιοι δὲ τῇ γνώσει· καὶ σεσίγηται μὲν τὰ Ἑλλήνων γράμματα, καὶ ἡ τῶν λέξεων εὐκομπία· κατακρατεῖ 72.588 δὲ τῆς ὑπ' οὐρανὸν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἢ δύνამις. Τούτων διαμέμνηται Θεὸς καὶ διὰ φωνῆς Ἰερεμίου, λέγων περὶ τοῦ πάντων ἐχθροῦ, φημὶ δὴ τοῦ Σατανᾶ· "Οὐαὶ, ὁ πληθύνων αὐτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ βαρύνων τὸν

κλοιόν αὐτοῦ στιβαρῶς" ὅτι ἐξαίφνης ἀναστήσονται οἱ δάκνοντες αὐτὸν, καὶ ἐκνήψουσιν οἱ ἐπίβουλοί σου, καὶ ἔση εἰς διαρπα γῆν αὐτοῖς. Ἄπαντας μὲν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους οὐκ ὄντας αὐτοῦ, συνήγαγεν ὁ Σατανᾶς, καὶ ἰδίους ἀπέφηνε προσκυνητὰς, καταβαρύνων αὐτοῦ τὸν κλοιόν· ἀλλ' ἐξένηψαν οἱ διαρπάζοντες αὐτοῦ τὰ σκευή· ἐθήρευσε γὰρ τῆς ἀποστολικῆς μυσταγωγίας τὸ δίκτυον ἅπαντας τοὺς πεπλανημένους, καὶ προσ ἐκόμισαν τῷ Θεῷ τὴν ὑπ' οὐρανόν. 9 Ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ. 9 (A f. 94 b) Ἄθρει δὴ μοι τῆς χειροτονίας τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ἐν παραβύστῳ καὶ λεληθότως πε πράχθαι φησὶν αὐτὸς ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστῆς, συναγηγευμένων δὲ μᾶλλον πολλῶν μαθητῶν ὄχλου τε πολλοῦ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἰουδαίων χώρας, καὶ ἐκ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος. Οὗτοι δὲ ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἦγουν ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις χωλεύοντες, καὶ τιμῶντες μὲν ἐκ μέρους τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθη, τῶν γε μὴν τῆς εἰδωλολατρίας αἰτία μάτων οὐκ εἰσάπαν ἀποφοιτήσαντες. Πέπρακται τοίνυν ἡ χειροτονία, τούτων πάντων παρόντων, καὶ ἐφ' ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν τέθινται μυσταγωγοί· ὁ δὲ καὶ πεπράχασι, καλοῦντες μὲν Ἰουδαίους ἐκ νομικῆς λατρείας, τοὺς δὲ γε τῶν δαιμονίων θερα πευτὰς ἐκ πλάνης Ἑλληνικῆς, εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ἀναδείξας δὲ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, πλείστων ὄσων καὶ ἀξιαγάστων σημείων γέγονεν ἀποτελεστής, δαιμονίοις ἐπιπλήττων, ἀνιάτων ἀρῶν στημάτων ἐλευθερῶν τοὺς προσιόντας αὐτῷ, καὶ θεοπρεπεστάτην ἀποφαίνων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἴν' εἶδειεν οἱ ἐπ' αὐτῷ συνδεδραμηκότες Ἰουδαῖοί τε καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἑλλήνων χώρας, ὅτι τετίμηται τῷ τῆς ἀποστολῆς ἀξιώματι παρὰ Χριστοῦ, καὶ οὐχ ἑνὸς ὄντος τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου κοινού, Θεοῦ δὲ μᾶλλον ὡς ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, καὶ τὴν ἰδίαν σώζοντος δόξαν· "Δύναμις γὰρ παρ' αὐτοῦ ἐξ ἤρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας." (E f.118) Οὐ γὰρ ἰσχὺν ἐδανείζετο τὴν παρ' ἐτέρου Χριστός, ἀλλ' αὐτὸς ὢν φύσει Θεός, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ, τὴν ἐπὶ τοῖς κάμνουσιν ἐκπέμπων δύναμιν, ἰᾶτο πάντας. Εἰ δὲ βούλει καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀποστολικῶν μαθεῖν ὀνομάτων, ἴσθι ὅτι Πέτρος μὲν ἐρμηνεύεται, ἐπιλύων, ἢ ἐπιγνούς· Ἀνδρέας δὲ, δύναμις εὐ πρεπῆς, ἢ ἀποκρινόμενος· Ἰάκωβος, περνιστῆς πόνου· Ἰωάννης, Κυρίου χάρις· Ματθαῖος, δεδωρημένος· Φίλιππος, στόμα χειρῶν, ἢ στόμα λαμ πάδος· Βαρθολομαῖος, υἱὸς κρεμάσας ὕδατα· Θωμᾶς, ἄβυσσος, ἢ δίδυμος· Ἰάκωβος Ἀλφαίου, περνισμὸς βαδίσεως ζωῆς· Ἰούδας, ἐξομολόγησις· καὶ Σίμων, ὑπακοή. 9 72.589 9 Μακάριοι οἱ πτωχοί. 9 (A f. 95 b, B f. 63 b, E f.118) Εἰς καινότητα μὲν οὖν ζωῆς εὐαγγελικῆς μετὰ τὴν χειροτονίαν καταρῥυθμίζων τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ Σωτὴρ, ταῦτά φησι. Περὶ ποίων δὲ ἄρα πτωχῶν ταῦτα ἔλεγεν, ἀναγκαῖον ἰδεῖν. Ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ Ματθαῖον, μακαρίους ἔσεσθαι φησι τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, καὶ αὐτῶν εἶναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἵνα νοῶμεν πτωχὸν τῷ πνεύματι, τὸν μετριόφρονα καὶ συνεσταλμένον ὡσπερ ἔχοντα νοῦν· ἀξιοζήλωτος δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ Θεῷ γνώριμος. Καὶ γοῦν ἔφη δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;" Ἔφη δὲ καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ, ὅτι "Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει." Ναὶ μὲν καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, φησὶν, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ τα πεινὸς τῇ καρδίᾳ." Ἐν δὲ γε τοῖς προκειμένοις ἡμῖν ἀναγνώσμασι, μακαρίους ἔσεσθαι φησι τοὺς πτωχοὺς, οὐ προσκειμένου τοῦ, πνεύματι. Οὕτω δὲ φα σιν οἱ εὐαγγελισταί, οὐκ ἀλλήλοις ἐναντιούμενοι, ἀλλὰ μεριζόμενοι πολλακίς τὰ διηγήματα· καὶ ποτὲ μὲν διὰ τῶν αὐτῶν βαδίζουσι κεφαλαίων, ποτὲ δὲ τὸ τῷ ἐνὶ παραλειφθῆν, ἕτερος ταῖς ἰδίαις ἐντίθησι συγγραφαῖς· ἵνα μηδὲν τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν λαθεῖν δυνηθῇ τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστόν. Ἔοικε τοίνυν πτωχοὺς

όνομάζειν έν τούτοις, τούς φιλο κερδείας κρείττονας, καί τόν τρόπον ἔχοντας άφιλο άργυρον. Καί γοῦν ό σοφώτατος Παῦλος άρίστων ήμίν μαθημάτων εισηγητής άναδείκνυται, λέγων· "Αφιλάργυρος ό τρόπος, άρκούμενος τοίς παροῦσι." Προσετίθει δέ τούτοις, ώς "Έχοντες δέ διατροφάς καί σκεπάσματα, τούτοις άρκεσθησόμεθα." Έδει γάρ, ἔδει τό σωτήριο καί εύαγγελικόν μέλλοντας αυτούς διαγγέλλειν κήρυγμα, άφιλόπλουτον ἔχειν τό φρόνημα, καί εύσυχολον έπί τά κρείττω τήν έπιθου μίαν. Ού πάντων δέ τών έν εύπορία όντων ό λόγος καθάπτεται, μόνων δέ εκείνων τών περι τά χρήματα τόν πόθον κεκτημένων. Τίνες δέ είνιν οὔτοι; Οί μέν τής τοῦ Κυρίου φωνής άκούοντες λέγοντες· "Μή θησαυρίζετε ύμίν θησαυρούς έπί τής γής," κ.τ.λ. 9 Μακάριοι οί πεινώντες νῦν, ότι χορτασθή σεσθε.9 (A f. 97 b, B f. 64 b, γ φ. 14 b) Καί τοι πάλιν έν τῷ Ματθαίω φησί· "Μακάριοι οί πεινώντες καί διψώντες τήν δικαιοσύνην, ότι αυτοί χορτασθήσονται." ένταῦθα δέ τούς πεινώντας άπλῶς, μακαρίους ἔσεσθαι φησι. Φαμέν οῦν ότι μέγα μέν καί έξαίρετον τό πεινήν καί διψήν τήν δικαιοσύνην, τουτέστι, καθάπερ τινός τροφής καί ποτοῦ μετα ποιείσθαι φιλεῖν τών εἰς εύσέβειαν σπουδασμάτων· τουτο γάρ ή δικαιοσύνη δηλοῖ. Έπειδή δέ χρή ταίς άρτίως ήμίν ειρημέναις εκδόσεις ενόμενην άπο φήναι καί τήν έν τούτοις διάνοιαν, πάλιν εκείνό φα μεν· έμακάρισεν ό Σωτήρ τούς τήν έθελούσιον άγα πώντας πτωχείαν, ύπερ γε τοῦ καλῶς καί άπερι σπάστως τόν άποστολικόν διανῦσαι δρόμον. Τῷ γάρ 72.592 μή ἔχειν χρυσίον ή άργύριον έν ταίς ζώναις, ή δύο χιτῶνας, ἔπεται πάντως πλείστης όσης αυτούς άνα σχέσθαι σκληραγωγίας, καί μόλις αυτούς εύπορήσαι τροφής· φορτικόν δέ τουτο τοίς έν πενία καί διωγμοίς· ταύτητοι καί μάλα εικότως ό καρδιάς είδῶς, μικροψυχεῖν οὔκ ἔα πρὸς τά εκ τής πτωχείας συμ βαίνοντα. Τούς γάρ νῦν πεινώντας τής εἰς αυτόν εύσεβείας ένεκα, χορταθήσεσθαι φησι· τουτέστι τοίς δοθησομένοις έντρυφήσουσιν άγαθοίς, νοητοίς δέ δηλονότι καί πνευματικοίς. 9 Μακάριοι οί κλαίοντες νῦν, ότι γελάσετε.9 (A f. 98 b) Μακαρίζει τούς κλαίοντας, καί φησιν ότι γελάσουσι· κλαίειν δέ φαμεν, οὔ τούς άπλῶς τό έξ όμμάτων καθιέντας δάκρυον· κοινόν γάρ τουτο καί πᾶσι συμβαῖνον πιστοίς καί άπίστοις, εἴπερ τι γένοιτο τών ειωθότων καταλυπεῖν· εκείνους δέ μάλλον τούς τόν ίλαρόν καί έξίτηλον, καί έν τρυφαίς όντα ταίς σαρκικαίς φεύγοντας βίον· εκείνους μέν γάρ έν τῷ τέρπεσθαι καί γελαῖν εἶναί φαμεν. Τούς δέ γε τό τρυφαῖν καί άνίεσθαι σαρκικῶν παραιτουμένους, καί μονονουχι κλαίοντας διά τοῦ μισεῖν τά έν κόσμῳ, μακαρίους εἶναί φησιν ό Σωτήρ· οὔκοῦν πτωχεῦσαι κελεύσας, καί τά έπόμενα τῇ πτωχείᾳ τιμαίς σε. f. ανοῖ ταῦτα δέ έστι, τών εἰς τρυφάς έπιτηδείων ή σπάνις, καί τό κατηφές διά τήν θλίψιν. Γέγραπται γάρ ώς πολλαί αί θλίψεις τών δικαίων, καί εκ πα σῶν αυτών ρύσεται αυτούς ό Κύριος. 9 Μακάριοί έστε, όταν μισήσωσιν ύμᾶς οί άν θρωποι, κ.τ.λ.9 (A f. 99 b, B f. 64 b) Ήδη μέντοι ό Κύριος τόν διωγμόν άπήγγειλε, πρὶν άποσταλῆναι τούς άποστό λους. Προέλαβε τό εύαγγέλιον τήν έκβασιν· έχρην γάρ πάντως αυτούς τό εύαγγελικόν διαγγέλλοντας κήρυγμα, καί Ιουδαίους μέν άφιστώντας τής κατά νόμον λατρείας, ίνα τής εύαγγελικῆς εύζωίας είδειεν τήν όδόν, τούς δέ γε είδωλολάτρας εἰς τήν τής άληθείας έπίγνωσιν σαγηνεύοντας, προσκροῦσαι πολλοίς άφι λοθείοις τε καί άνοσίοις άνδράσιν· οὔτοι γάρ πολέ μους καί διωγμούς τοίς τόν Ήησοῦν καταγγέλλουσιν έπεγείρουσι, διώκοντες τήν εύσέβειαν. Ήνα τοίνυν ένστάντος τοῦ καιροῦ, καθ' όν έμελλεν ἔσεσθαι ταῦτα παρά τινων, μή εἰς άνοήτους έμπίπτωσιν άκηδίας, προαπαγγέλλει χρησίμως, ώς καί τών σκυθρωπῶν ή έφοδος, έμμισθος ἔσται καί έπωφελής αυτοίς. Όνει δίσουσι γάρ, φησιν, ύμᾶς ώς πλάνους καί άπαταιῶ νας· άφορίσουσιν έαυτῶν, τουτέστι τής πρὸς έαυτούς φιλίας καί κοινωνίας· αλλά μηδεῖς

ἔστω παρ' ὑμῖν, φησὶ, τῶν τοιούτων ὁ λόγος· τί γὰρ ἀδικήσει τῆς ἐκείνων γλώττης τὸ ἄτακτον τὸν εὖ βεβηκότα νοῦν; Τοῖς γὰρ εὐσεβῶς εἰδόσι φιλοσοφεῖν, οὐκ ἄκαρπον ἔσεσθαι φησὶ τὴν ἐπὶ τούτων ὑπομονὴν, ἀλλ' εὐθυ μίας τῆς ἀνωτάτω πρόξενον. Διαδείκνυσσι δὲ πρὸς τούτῳ χρησίμως, ὡς ξένον αὐτοῖς οὐδὲν συμβήσεται καὶ ταῦτα παθοῦσιν· ἔσονται δὲ μᾶλλον κατ' ἐκεῖ νους, οἱ καὶ πρὸ αὐτῶν τοὺς θεῖους καὶ ἄνωθεν τοῖς ἐξ 72.593 Ἰσραὴλ διαπορθμεύοντες λόγους, ἐδιώχθησαν, ἐπίσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, λοιδοριῶν ἠνέσχοντο ἀδίκως αὐτοῖς ἐπενηνεγμένων. Οὐκοῦν δίδωσιν ἐκεῖνο νοεῖν, ὡς ὧν ἂν γένοιτο μιμηταὶ, τούτων ἔσονται καὶ κοινωνοί· καὶ προφητικῶν στεφάνων οὐκ ἄμοι ρήσουσι, τὴν ἐκείνοις ἐντριβῆ βαδίσαντες ὁδόν. 90ὐαὶ ὑμῖν, τοῖς πλουσίοις.⁹ (A f. 100 b) Προαναφωνήσας αἰτίαν παντὸς ἀγαθοῦ τὴν διὰ Θεὸν πτωχείαν, καὶ τὸ πεινῆν καὶ κλαίειν οὐκ ἄμισθον ἔσεσθαι τοῖς ἀγίοις εἰπὼν, μεθ' ἴσθησι τὸν λόγον ἐπὶ τὰ ἐναντίως ἔχοντα τούτων, καὶ διαδείκνυσιν αὐτὰ κολάσεως ὄντα καὶ δίκης ἐμποιητικά, ἵνα τῇ μὲν τῶν στεφάνων ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῇ τοῦ μακαρισμοῦ ἐφέσει, σαγηνεύωνται πρὸς τοὺς πόνους, καὶ τὴν διὰ Θεὸν αἰρεῖσθαι πτωχείαν πείθωνται· τῷ δὲ φόβῳ τῆς ἐπηρεημένης κολάσεως, φεύγωσι τὸ πλουτεῖν, καὶ τὸ ἐν τρυφαίᾳ εἶναι καὶ γέλῳτι, τουτέστιν ἐν τέρψει κοσμικαῖς. Καὶ τοὺς μὲν κληρονόμους ἔσεσθαι τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας φησὶ, τοὺς δὲ ἐσχάταις περιπεσεῖσθαι συμφοραῖς· "Ἀπέχετε γὰρ, φησὶ, τὴν παράκλησιν ὑμῶν." Ἐξεστὶ δὲ τοῦτο ἰδεῖν, ὡς ἐν πίνακι καλῶς γεγραμμένον, ἐν τῇ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ Λαζάρου παραβολῇ· "Ἀπέλαβες γὰρ, φησὶ πρὸς τὸν πλούσιον, τὰ ἀγαθὰ σου ἐπὶ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος τὰ κακά· νῦν δὲ αὐτὸς ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὁδοῦ νᾶσαι." Ἀλλὰ φέρε, καθ' ἑαυτοὺς ἐκεῖνο γυμνάσω μεν. Ἄρα, εἴ τίς ἐστι πλούσιος ἐν κόσμῳ, οὗτος ἀπώλισθε πάντως τοῦ προσδοκᾶν ἐλεεῖσθαι παρὰ Θεοῦ; Οὐ τοῦτο φαμεν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον· ἐξῆν τῷ πλουσίῳ κατελεῆσαι τὸν Λάζαρον, ὡς καὶ τῆς αὐτοῦ παρακλήσεως γένηται κοινωνός. Καὶ γοῦν ὁ Σωτὴρ τοῖς τὸν ἐπίγειον ἔχουσι πλοῦτον, ὁδὸν ὑπέδειξε σωτηρίας, εἰπὼν· "Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ, ἵνα ὑποδέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς ἑαυτῶν σκηνάς." Ἐγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.⁹ (α φ 101 b, B f. 66, E f.118 b) Ἀληθεύει λέγων ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι "Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καὶ κτῆσις· πάντα γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ καινὰ, καὶ διαθήκη, καὶ νόμος, καὶ πολιτεία." Ἄθρει δὲ ὅπως πρεπωδεστάτη λίαν ἐστὶ τοῖς ἀγίοις μυστ' αγωγοῖς ἢ τοιάδε πολιτεία τε καὶ ζωὴ, οἱ ἔμελλον τοῖς ἀπανταχόσε γῆς τὸ σωτήριον ἐξαγγέλλειν κήρυγμα. Καὶ ἦν ἐντεῦθεν προσδοκᾶν, οὐκ εὐαριθμῆ τους ἔσεσθαι τοὺς διώκοντας αὐτοὺς καὶ πολυτρόπως ἐπιβουλεύοντας· ἀλλ' εἰ συνέβη ταῖς τοιαύταις λύπαις ἀχθεσθῆναι τοὺς μαθητὰς, εἴτα θέλειν ἀμύνεσθαι τοὺς λελυπηκότας, ἐσίγησαν ἂν καὶ παρέδραμον αὐτοὺς, οὐκέτι τὸ θεῖον αὐτοῖς παρατιθέντες κήρυγμα, οὐ καλοῦντες εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας. Ἔδει τοίνυν ταῖς οὕτω σεπταῖς ἀνεξικακίαις, τὸν τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν ἀναχαιτίσαι νοῦν, ἵνα πάντα γενναίως φέρῃσι τὰ συμβαίνοντα, κἂν ὑβρίζωσι 72.596 τινες, κἂν ἀνοσίως ἐπιβουλεύωσι. Πέπραχε δὲ τοῦτο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων αὐτὸς εἰς ὑποτύπωσιν ἡμετέραν· ἔτι γὰρ ἀπηρετημένος τοῦ τιμίου σταυροῦ, καίτοι τῆς Ἰουδαίων πληθῆος ἐπιγελώσης αὐτῷ, τὰς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα λιτὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἐποίητο, λέγων· "Ἄφες αὐτοῖς, ὅτι οὐκ οἶδας τί ποιῶσι." Ναὶ μὲν καὶ ὁ μακάριος Στέφανος, καίτοι βαλλόμενος λίθοις, θεῖς τὰ γόνατα, προσηύξατο λέγων· "Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην." Καὶ ὁ θεῖος δὲ Παῦλός φησὶ· "Λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· δυσφημούμενοι, παρακαλοῦμεν." Οὐκοῦν ἀναγκαῖα μὲν ἢ τοιάδε παραίνεσις τῶν ἀγίων ἀποστόλων· χρησιμωτάτη δὲ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, εἰς γε τὸ χρῆναι βιοῦν ὀρθῶς καὶ τεθουμασμένως· μεστὴ γὰρ ἐστὶ πάσης φιλοσοφίας· δυσκατόρθωτον δὲ ἀποτελοῦσιν

αὐτὴν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις προλήψεις οὐκ ἀγαθαί, καὶ τῶν ἐν ἡμῖν ὄντων παθῶν ἡ
δυσ καταγώνιστος τυραννίς· διόπερ εἰδὼς ὡς ψυχικὸς ἄνθρωπος ταῦτα οὐ δέχεται,
μωρίαν ἠγούμενος τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια καὶ ἀδύνατα εἰς κατόρθωσιν, διαιρῶν τοὺς
τοιούτους ἀπὸ τῶν ἀκούειν δυναμένων· Ὑμῖν λέγω, φησὶ, τοῖς ἀκούουσιν, καὶ ποιεῖν
ἐτοίμως τὰ λεγόμενα προαιρουμένοις. Τὸ γὰρ εὐδόκιμον εἰς ἀνδρείαν τὴν πνευματικὴν,
ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ πόνοις διαφαίνεται. Μίμησαι οὖν ἐν τούτοις Χριστόν· "Ὁς
λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπεῖλει· παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δι
καίως." Ἄλλ' ἴσως κατὰ σαυτὸν, ἐκεῖνο ἐρεῖς· Θεὸς ἦν ὁ Χριστὸς, ἐγὼ δὲ ἄνθρωπος
ἀσθενῆς, ἔχων τὴν διάνοιαν ἀσθενῆ, καὶ ἀνικάνως ἔχουσαν πρὸς τὸ δύνασθαι καὶ
πλεονεξίας καὶ λύπης κατευμεγεθῆσαι. Ὁρθῶς ἐρεῖς· εὐόλισθος γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς
εἰς τὸ πλημμελεῖν. Πλήν ἐκεῖνο φημι· Οὐκ ἀφῆκέ σε γυμνὸν τῆς παρ' αὐτοῦ φειδοῦς καὶ
ἀγάπης ὁ Κύριος· ἔχεις αὐτὸν ἐν σεαυτῷ, ἦτοι ἐντός, διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οἶκος
γὰρ ἐσμεν αὐτοῦ, καὶ ταῖς τῶν ἀγαπῶντων αὐτὸν ψυχαῖς ἐναυλίζεται. Αὐτὸς σε νευροῖ
πρὸς τὸ φέρειν γενναίως τὰ παρεμπύπτοντα, καὶ ταῖς τῶν πειρασμῶν ἐμβολαῖς
ἀντανίστασθαι νεανικῶς· "Μὴ νικῶ τοῖνον ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ
κακόν." Ἐτῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην.⁹ (A f. 103, B f. 65 b)
Τέλος νόμου καὶ προφητῶν γενέσθαι Χριστόν, ὁ σοφώτατος ἔφη Παῦλος· παιδ ἀγωγεῖ
γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ τὸ αὐτοῦ μυστήριον. Ἄλλ' ὡς αὐτὸς ἔφη πάλιν ὁ μακάριος Παῦλος,
ἐλθούσης τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ διαγωγὸν ἐσμεν· οὐ γὰρ ἔτι τὰς φρένας νηπιάζομεν,
ἠϋξήθημεν δὲ μᾶλλον εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ
Χριστοῦ. Ἔδει τοῖνον ἡμῖν οὐ γάλακτος, τροφῆς δὲ μᾶλλον τῆς στερεωτέρας· τοῦτο ἡμῖν
χαρὶ ζεται Χριστὸς, τῆς ὑπὲρ νόμον δικαιοσύνης ἔμφα νίζων τὴν ὁδόν· ἔφη γὰρ αὐτὸς
τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ περισσεύση ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν
πλέον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρι 72.597 σαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρα νῶν." Εἶτα, τί τὸ περιττὸν ἐν δικαιοσύνῃ τῇ κατὰ ἐ, φημι, τὸ εὐαγγελικὸν καὶ
σωτήριον κήρυγμα, δι εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Ὁ νόμος ὁ διὰ Μωϋσέως, τοῖς ἀρχαιοτέροις
τεθεσπισμένος, διὰ τῶν ἴσων ἔρχεσθαι πραγμάτων ἐκέλευε· κενώλυκε δὲ τὸ ἀδικεῖν, καὶ
οὐχὶ δὴ μᾶλλον προηδικημένους ἀνεξικακεῖν, ὅπερ ὁ τοῦ Εὐαγγελίου βούλεται νόμος·
"Οὐ γὰρ φονεύσεις, φησὶν, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιορκήσεις." Ἔτι τε πρὸς τούτοις·
"Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, χεῖρα ἀντὶ χειρὸς, πόδα ἀντὶ ποδός, τραῦμα ἀντὶ
τραύματος, μῶλωπα ἀντὶ μῶλωπος." Ταυτὶ δὲ κελεύοντος ἦν, μὴ ἀδικεῖν ἐτέρους· ἢ
γοῦν προηδικημένους, μὴ πέρα τῶν ἴσων τὰς κατὰ τὸν ἀδικήσαντα ἐκτείνειν ὀργάς.
Ἄλλ' ἦν οὐ πάντως ἀρέσκουσα τῷ Θεῷ τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ἢ δύνამις· γέγονε δὲ
τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐν τάξει παιδαγωγοῦ κατὰ βραχὺ προσεθίζοντος εἰς δικαιοσύνην
σύμμετρον, καὶ ἀναβιβάζοντος εὐφυῶς ἐπὶ τὸ τέλος ἔχειν ἀγαθόν· γέγραπται γάρ·
"Ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς, τὸ ποιεῖν τὰ δίκαια." Πᾶσα δὲ λοιπὸν τελειότης ἐν Χριστῷ καὶ τοῖς
αὐτοῦ θεοπίσμασι· "Τῷ γὰρ τύπτοντί σε, φησὶν, ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πᾶρ εχε καὶ τὴν
ἄλλην." Τῆς εἰς λῆξιν ἀνεξικακίας ἐν τούτοις ὁδὸς ἡμῖν ὑποδείκνυται. Βούλεται δὲ,
πρὸς τούτῳ, καὶ χρημάτων εἶναι καταφρονητὴν, ὥστε, κἂν εἰ μόνον ἱμάτιον ἔχοι, μὴ
ἀφόρητον ἠγεῖσθαι τὸ συναποβαλεῖν αὐτῷ καὶ τὸν χιτῶνα τυχόν. Ἀρετὴ δὲ αὕτη ψυχῆς
ὀλοτρόπως ἀπεστραμμένης τὸ φιλόπλουτον πάθος· "Μὴ γὰρ ἀπαίτει, φησὶ, τὸν αἶροντά
τι τῶν σῶν· ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε, δίδου." ὅπερ ἀγάπης καὶ φιλοπτωχίας
τεκμήριον. Τὸν δὲ φιλοικτίρμονα χρὴ πάντως εἶναι καὶ ἀμνησίκακον· ὥστε καὶ τὰ
φίλων εἰς ἐχθροὺς ἐργάζεσθαι. Ἐκαθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς
ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.⁹ (A f. 106, B f. 66, E f.119, γ φ. 15 b) Ἄλλ' ἦν εἰκὸς οἰηθῆναι τοὺς

ἀγίους ἀποστόλους τάχα που δυσκατόρθωτα εἶναι ταυτί. Ὁ τοίνυν πάντα εἰδῶς, τὸν τῆς ἐν ἡμῖν φιλαυτίας δέχεται νόμον βραβευτὴν ὧν ἂν βούλοιτό τις παρ' ἑτέρου τυχεῖν. Γενοῦ τοι οὗτος, φησὶν, εἰς ἑτέρους αὐτὸς, ὁποίους περ ἂν εἶναι θέλης περὶ σέ· εἰ μὲν σκληροὺς καὶ ἀσυμπαθεῖς, θρασεῖς καὶ ὀργίλους, μνησικάκους καὶ πονηροὺς, ἔσο καὶ αὐτὸς τοιοῦτος· εἰ δὲ τούναντίον, χρηστοὺς καὶ ἀμνησικάκους, μὴ ἀφόρητον ἡγοῦ τὸ εἶναι τοιοῦτος· καὶ τάχα που τοῖς οὕτω διακειμένοις πε ριττὸς ὁ νόμος, ἐγγράφοντος Θεοῦ ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὴν τοῦ ἰδίου θελήματος γνῶσιν· "Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, φησὶ Κύριος, δίδους δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς." 9Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες.9 (A f. 109 b) Μέγα τῆς ἐλεημοσύνης τὸ καύχημα. Καὶ γοῦν γέγραπται, ὡς "Μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων." Μορφοὶ γὰρ ἡμᾶς πρὸς Θεὸν ἢ ἀρετῇ, καὶ τῆς ἀνωτάτω φύσεως οἰονεῖ τινὰς χαρὰ κτῆρας ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐνεργάζεται. 72.600 9Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὲ κριθῆτε.9 (A f. 110, E f.119) Παγχάλεπον ἀποκείρει πάθος τῶν ἡμετέρων διανοιῶν, ὑπεροψίας ἀρχὴν καὶ γένεσιν. Καίτοι γὰρ δέον τινὰς ἑαυτοὺς κατασκέπτεσθαι καὶ κατὰ Θεὸν πολιτεῦσθαι, τοῦτο μὲν οὐ δρῶσιν, πολυπραγμονοῦσι δὲ τὰ ἑτέρων· κἂν ἀσθενοῦντας ἴδωσί τινὰς, ὡσπερ εἰς λήθην ἐρχόμενοι τῶν ἰδίων ἀρρώστημάτων, φιλοσογίας ὑπόθεσιν ποιοῦνται τὸ χρῆμα, καὶ καταλαλιᾶς ἀφορμὴν· καταψηφίζονται γὰρ αὐτῶν, οὐκ εἰδότες ὅτι νοσοῦντες τὰ ἴσα τοῖς παρ' αὐτῶν διαβεβλημένοι, ἑαυτοὺς κατακρίνουσι. Οὕτω που καὶ ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος· "Ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων." Καίτοι μᾶλλον ἐχρῆν ἀσθενοῦντας ἐλεεῖν, ὡς ταῖς τῶν παθῶν ἐφ' ὁδοῖς ὑπεστρωμένους, καὶ τοῖς ἀμαρτίας βρόχοις ἀφύκτως ἐνείλημμένους, καὶ ὑπερέχεσθαι τῶν τούτων, καὶ παρακαλεῖν αὐτούς, καὶ διεγείρειν εἰς νῆψιν, καὶ πειρᾶσθαι μὴ τοῖς ἴσοις περιπεσεῖν αἰτία μασιν. Ὁ γὰρ κρίνων τὸν ἀδελφὸν, καθά φησιν ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον· εἰς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ κριτῆς." Ἄνω γὰρ δεῖ τῆς ἀμαρτανούσης ψυχῆς εἶναι τὸν ταύτης κριτὴν· σὺ δὲ μὴ τοιοῦτος ὧν, τί κρίνεις τὸν πλησίον; Ἀπολογησεται τῷ κριτῇ ὁ ἀμαρτάνων· εἰ δὲ τολμᾶς κατακρίνειν, καίτοι τούτου μὴ ἔχων τὴν ἐξουσίαν, κατακριθήσῃ μᾶλλον αὐτὸς, ὡς οὐκ ἔωντος τοῦ νόμου τὸ κρίνειν ἑτέρου· ὁ γὰρ μὴν συνέσει κυβερνώμενος, οὐκ εἰς τὰς ἑτέρων ἀμαρτίας ὄρα, οὐδὲ τί ἐστὶ τὸ φαῦλον ἐν τῷ πέλας περιεργάζεται, ἀλλ' ἐν τοῖς ἰδίοις ἐνατενίζει κακοῖς· τοιοῦτος ἦν ὁ μακάριος Ψαλμωδός, προσπίπτων Θεῷ καὶ λέγων ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων· "Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται;" Ποτὲ δὲ πάλιν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως τὴν ἀσθένειαν προῖσχύμενος, εὐλογον ἀπήτηι συγγνώμην, λέγων· "Μνήσθητι ὡς χοῦς ἐσμεν. 9Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν.9 (A f. 111, E f.119) Γείτονα ὡσπερ ταῖς εἰρημέναις ἐπιεικείαις τὸν περὶ τῆς ἐλεημοσύνης ποιεῖται λόγον· ἄριστον γὰρ τὸ χρῆμα, καὶ Θεῷ θυμηρέστατον, καὶ ὁσίαις ψυχαῖς ὅτι μάλιστα πρέπον· "Γίνεσθε γὰρ, φησὶν, οἰκτίρμονες, καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν." "Ὅτι δὲ πλουσιωτέρα χεὶρ ληψόμεθα τὴν ἀνταπόδοσιν παρὰ τοῦ πάντα πλουσίως νέμοντος Θεοῦ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, αὐτὸς πεπληροφόρηκεν εἰπὼν· "Μέτρον καλὸν, πεπιεσμένον καὶ σεσαλευμένον καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν." Καὶ δοκεῖ μὲν πως εἰσφέρεισθαι τῷ πρώτῳ τὸ δεῦτερον· εἰ γὰρ μέτρον ὑπερεκχυνόμενον ληψόμεθα, πῶς ᾧ μέτρῳ μετροῦμεν ἀντιμετρηθήσεται ἡμῖν; Ἔοικε γὰρ ἐν τούτοις ἰσότης μᾶλλον οὐ πλεονασμὸς εἶναι τὴς δοθησομένης ἡμῖν ἀμοιβῆς. Τί οὖν ἄρα φαμέν; Ἀπαλλάξει πραγμάτων ἡμᾶς ὁ σοφώτατος Παῦλος, τῶν ζητουμένων τὴν λύσιν ἐπενεγκών· ἔφη γὰρ, ὅτι "Ὁ σπεύρων φειδομένως, ἀντὶ τοῦ, συμμέτρως καὶ συνεσταλμένη χεὶρ, φειδομένως καὶ θε 72.601

ρίσει· και ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει·" τουτέστι, εἰ δέ τις μὴ ἔχοι, οὐχ ἡμαρτε τοῦτο μὴ δρῶν· καθ' ὃ γὰρ ἂν ἔχοι, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει. Τοῦτο καὶ ὁ διὰ Μωϋσέως ὑπ' ἐτύπου νόμος· προσεκόμεζον γὰρ εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ, τὸ κατὰ χεῖρά τε καὶ ἰσχὺν, ἕκαστος τῶν ὑπὸ τὸν νόμον· οἱ μὲν μόσχους, οἱ δὲ κριοὺς, ἢ ἄμνους, ἢ τρυ γόνας, ἢ περιστεράς, ἢ σεμίδαλιν ἐλαιοβρεχῆ. Πλὴν ὁ καὶ τοῦτο προσάγων τὸ οὕτω μικρὸν καὶ εὐπόρι στον, διὰ τὸ μόσχον μὴ ἔχειν, ἴσος ἦν ἐκείνῳ κατὰ πρόθεσιν. 9Εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς.9 (A f. 111, B f. 67 b) Ἀναγκαιοτάτην ταύτην τῶν εἰρημένων προσέθηκε τὴν παραβολὴν. Ἐμελλον ἔσεσθαι μυσταγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς ὑπ' οὐρανὸν οἱ μακάριοι μαθηταί· ἔδει τοίνυν αὐτοὺς ἀρτίως ἔχον τὰς εἰς εὐσέβειαν ἀναφαίνεσθαι τῶν ἀπάντων, ἐχρῆν εἰδέναι τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν ὁδὸν, καὶ τεχνίτας εἶναι πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, καὶ τὸν ἀκριβῆ καὶ σωτήριον καὶ ἀποξεσμένον εἰς ἀλήθειαν ἐνιέναι λόγον τοῖς πεπαιδευμένοις· ὡς ἤδη προαναβλέψαν τὰς, καὶ τῷ θεῷ φωτὶ καταλαμπομένην τὴν διάνοιαν ἔχοντας· ἵνα μὴ τυφλοὶ τυφλῶν εἶεν ὁδηγοί· οὐ γὰρ οἱ ἐν σκότῳ τῆς ἀγνωσίας ἐνισχημένοι, τοὺς τὰ ὅμοια νοσοῦντας, εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ὁδηγῆσειεν· εἰ γὰρ τοῦτο βουλευθεῖεν, εἰς τὸν βόθρον τῶν παθῶν ἀμφοτέροι ἐγκυλισθήσονται. Εἶτα τὸ φιλόκομπον πάθος τῆς ἀλαζονείας τῶν πολλῶν ἀναιρῶν, ἵνα μὴ τῶν διδασκόντων φιλονικοῖεν ὑπερβαίνειν τι μὴν, ἐπήγαγεν· "Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ." Κἂν εἰ γένοιτο προελθεῖν εἰς τοῦτό τινας ὥστε καὶ ἰσάμιλλον τοῖς παιδεύουσι κατακτῆσασθαι τὴν ἀρετὴν, εἰς τῶν διδασκόντων στήσονται μέτρον, κάκεινων ἔσονται μιμηταί· καὶ πιστώσει πάλιν ὁ Παῦλος, λέγων· "Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ." Τοῦ τοίνυν διδασκάλου μήπω κρίνοντος, τί κρίνεις αὐτός; Οὐ γὰρ ἦλθε κρίναι τὸν κόσμον, ἀλλ' ἐλεῆσαι.(A f. 111) Κατὰ δέ γε τὴν προτέραν διάνοιαν, Εἰ ἐγώ, φησὶν, οὐ κρίνω, μηδὲ σὺ ὁ μαθητὴς· εἰ δὲ καὶ μεῖζοσιν ἐνέχη ἐφ' οἷς ἔτερον κρίνεις, πῶς οὐκ ἂν αἰσχυνθεῖς εἰς αἴσθησιν ἐλθῶν; Τοῦτο διὰ παραβολῆς ἐτέρας ὁ Κύριος παρίστη λέγων· 9Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου; (A f. 111, B f. 68, ξ φ 119) Ἐξ ἀναγκαίων ἡμᾶς ἀναπειθεὶ συλλογισμῶν, ἀποσχέσθαι μὲν τοῦ βούλεσθαι κρίνειν ἐτέρου, τὰς ἑαυτῶν δὲ μᾶλλον καρδίας περιεργάζεσθαι καὶ τῶν ἐνόνητων αὐταῖς παθῶν ἀπαλὰ λάττεσθαι ζητεῖν, αἰτοῦντας τοῦτο παρὰ Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ ἰώμενος τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, καὶ ψυχικῶν ἡμᾶς νοσημάτων ἐλευθερῶν. Τί γὰρ εἰ νοσῶν αὐτὸς τὰ ἔτι μεῖζον καὶ χαλεπώτερα τῶν ὄνητων ἐν ἐτέροις, ἀφείς τὰ κατὰ σαυτὸν, ἐκείνοις ἐπιτιμᾶς; Οὐκοῦν ἅπασιν μὲν τοῖς ἐθέλουσιν εὐσεβεῖν, ἀναγκαῖα εἰς ὄνησιν ἢ ἐντολὴ, μάλιστα δὲ τοῖς τὸ διδάσκειν ἐτέρου ἐγκεχειρισμένοις. Εἰ μὲν εἶεν 72.604 ἀγαθοὶ καὶ νηφάλιοι, καθάπερ εἰκόνα ζωῆς εὐάγγελικῆς τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐνστήσαντες, τοῖς μὴ τὰ ἴσα δρᾶν ἐλομένοις εὐπροσώπως ἐπιτιμήσουσι, ὡς μὴ τοὺς ἐνούσης αὐτοῖς ἐπεικειᾶς ἀναμάξαντας τρὸ πους· εἰ δὲ ῥάθυμοί τινες εἶεν, καὶ ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἠδοναῖς εὐάλωτοι, πῶς ἂν ἐτέροις τὰ ἴσα νοσοῦσιν ἐπιτιμήσειαν; Διὰ τοῦτο σοφῶς οἱ μακάριοι μαθηταὶ γεγράφεσσι τε καὶ λέγουσι· "Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὡς μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα," ὡς ἔφη Χριστὸς, ὁ τῶν στεφάνων διανομεὺς καὶ τοῖς πλημμυλοῦσι τὰς δίκας ἐπάγων· "Ὅς ἂν ποιῆσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·" ὁ δὲ μὴ ποιήσας καὶ διδάξας, ἐλάχιστος· ἐπεὶ πῶς ὁ πολλαῖς καὶ μεγάλας ἔσθ' ὅτε καταπνιγόμενος ἀμαρτίαις κατακρίνεις τὸν ὀλίγοις ἔνοχον πταισμάσι; Πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου· "Ἄφες ἀναβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, αὐτὸς τὴν δοκὸν ἔχων ἐν σεαυτῷ," ὁ μεγάλας ἀμαρτίαις ἔνοχος; τοῦτο γὰρ ἢ δοκὸς σημαίνει. Πῶς κατακρίνεις τὸν ὀλίγον παντελῶς ἢ καὶ ἔσθ' ὅτε μηδὲν ἡμαρτηκότα; 9Ἐκβαλε πρῶτον

τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου.9 (A f. 111) Τουτέστι, σαυτὸν ἐπίδειξον καθαρὸν τῶν μεγάλων ἀμαρτημάτων, καὶ τότε σύμβουλος ἔσῃ τῷ πταίοντι μικρά. Οὐκοῦν ἑαυτῷ μὲν ἔσται διδάσκαλος ὁ σοφὸς, ἕτερον δὲ οὐ κατακρινεῖ. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωϋσέως παραγγέλλει, λέγων· "Πρὸς εχε, φησὶ, σεαυτῷ, οὐχ ἑτέρω." τὸ δὲ, "Πρόσεχε," ἀντὶ τοῦ, Περιβλέπου τὰ κατὰ σαυτὸν.(A f. 111 b) Ἄλλ', ὡς Δέσποτα, φαίη ἄν, οἶμαι, τίς, πῶς ἄρα δια γνωσόμεθα τὸν ἔχοντα μὲν ἐν ὀφθαλμῷ τὴν δοκὸν, ἐπι πλήττοντα δὲ τοῖς κάρφον ἔχουσι καὶ ἀσθενοῦσιν ἐκ μέρους; Χαλεπὸν οὐδὲν ἐν τούτῳ, φησὶ· πρόκειται γὰρ τοῖς ἐθέλουσιν εὐκόλως ἰδεῖν.(B f. 68) Οὐκ οὖν ὁ ἐκάστου βίος τῶν αὐτοῦ τρόπων ἔσται παρα δεικτικός· οὐ γὰρ τοῖς ἔξωθεν ὠραϊσμοῖς, καὶ πε πλασμέναις ἐπιεικείαις τὸ τῆς ἀληθοῦς εὐζωΐας χαρακτηρίζεται κάλλος, ἀλλ' ἐξ ὧν ἄν ἐργάσαιτό τις. Τοῦτο πάλιν ἔφη που ὁ Χριστός· "Προσέχετε ἀπὸ τῶν ἐρχομένων πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες." Ἴδου δὴ πάλιν οὐκ ἐκ τῶν ἐνδυμάτων, ἀλλ' ἐξ ὧν εἰσι κατὰ ἀλήθειαν οἱ πρὸς ἡμᾶς ἐρχόμενοι, διαγινώσκεσθαι δεῖν αὐτοὺς ἐπιτάττει Χριστός· "Ἀπὸ γὰρ τοῦ καρποῦ, φησὶ, τὸ δένδρον γινώσκεται." Ὡσπερ ἐστὶν ἀμαθὲς τὸ ἐν ἀκάνθαις ζητεῖν τὰ τῶν ὠρίμων ἐξαιρέτα. σταφυλὴν τέ φημι καὶ σύκον [αλινς Cod.9 σύκα], οὕτω κατα γέλαστον ἐννοεῖν ἐν ὑποκριταῖς καὶ βεβήλοις εὐρεῖν δύνασθαί τι τῶν τεθουμασμένων, ἤγουν ἀρετῆς εὐ γένειαν· τούτους καὶ τριβόλους καὶ βάτους φαίη τις ἄν. Παρὰ τοῖς τοιοῦτοις γλυκὺ μὲν οὐδὲν, πικρὰ δὲ πάντα καὶ δυσγενῆ· οὐ γὰρ ἐν ἀκάνθαις φύεται σύ κον, οὐδὲ ἐν βάτῳ τίκτεται σταφυλή· οὐκοῦν οὐκ ἀπὸ γε τῶν σχημάτων, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἐκάστῳ βε βιωμένων, διαγνωστέον τὸν διδάσκαλον. Εἴρηται ταῦτα 72.605 καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· πλὴν ἐκεῖ μὲν περὶ τῶν πλάνων, ἐνταῦθα δὲ περὶ τῶν κεκαθαρμένων καὶ καθαιρόντων ἑτέρους, καὶ περὶ τῶν ἀκαθάρτων καὶ καθαίρειν ἄλλους πειρωμέ νων. Παραβολικῶς δὲ τούτους μὲν ὠνόμασε δένδρα, καρποὺς δὲ τὰς πράξεις αὐτῶν· καὶ παραινεῖ προσέχειν ταῖς πράξεισι τούτων, αἱ εἰσι καρπὸς, καὶ μὴ τοῖς λόγοις, οἱ εἰσι φύλλα. 9'Ο ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν.9 (A f. 112) Ἀποδείξας ἐν τοῖς προλαβοῦσι, πόθεν ἄν διαγνωσθεῖ ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ πονηρὸς, ὅτι ἐπὶ τῶν ἔργων, ὡς τὸ δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ, νῦν καὶ δι' ἑτέρου σημείου τοῦτο κατασκευάζει. Ὁ μὲν γὰρ ἀγαθὸς, φησὶν, ὡς ἐξ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας, πηγάζει τὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ μὴ οὕτως ἔχων, φαυλότητι δὲ καὶ πονηρίᾳ κεκρατημένον ἔχων τὸν νοῦν, ἐνδῶ σει πάντως τὰ ἐν τῷ βάθει κεκρυμμένα· τὰ γὰρ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἐπιπηδᾷ διὰ τοῦ πρὸς τὰ ἄνω τρέ χοντος λόγου. Οὐκοῦν ὁ χρηστὸς τοὺς τρόπους τὰ αὐτῷ πρέποντα λαλεῖ· ὁ δὲ φαῦλός τε καὶ πονηρὸς τὴν ἐν τῷ βάθει κειμένην ἀκαθαρσίαν ἐρεύζεται. 9Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε;9 Μόνη μέντοι πρέπει τῇ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀνωτάτω φύσει τὸ τῆς κυριότητος ὄνομά τε καὶ πράγματα· κρατεῖ γὰρ καὶ κατεξουσιάζει τῶν ὄλων· "Εἷς γὰρ Κύριος, μία πίστις, ἕν βάπτισμα." Καὶ αὐθις· "Εἶπερ εἰσι θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα." Μόνον οὖν εἰδότες τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς Κύριον, τὸν συμβασιλεύοντα τῷ Θεῷ καὶ Πα τρὶ Θεὸν Λόγον, οὕτως αὐτὸν ὀνομάζομεν· ἀλλὰ, "Τί δῆτα, φησὶ, καλεῖτε Κύριον," οὐ ποιεῖτε δὲ ἄ λέγω; ἀληθὲς γὰρ τὸ δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν εἰρημένον· "Εἰ Πατὴρ εἰμι ἐγώ, ποῦ ἦν ἡ δόξα μου; Καὶ εἰ Κύριός εἰμι ἐγώ, ποῦ ἐστὶν ὁ φόβος; Υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ δούλος τὸν κύριον αὐτοῦ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ." Ἐπισφαλὲς οὖν ἄρα καὶ τῆς ἐσχάτης ἄξιον δίκης, τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι θέλειν τῷ τῶν ὄλων κρατοῦντι Χριστῷ. Κατίδη δ' ἄν τις ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, κάκ τῶνδε μέντοι· τὸν μὲν γὰρ γνήσιον οἰκέτην, ἐξαιρέτοις τιμαῖς στεφανούμε νον, τὸν δὲ

ἀπειθή καὶ ῥάθυμον, εἰς τὸ σκότος δρα μόντα τὸ ἐξώτερον. Οἱ γὰρ λαβόντες τὰ τάλαντα, καὶ διπλασιάσαντες τῷ δεσπότη τὸ δοθὲν, ἐπαίνους τετί μνηται· τὸν γε μὴν εἰς γῆν καταχώσαντα τὸ δοθὲν ὡς ῥάθυμον, σκληρᾶ καὶ ἀφύκτω περιβέβληκε δίκη. Κάκεινο δὲ, οἶμαι, τοῖς εἰρημένους προσεπενεχθῆναι δεῖ. Ἐν γὰρ τῷ βούλεσθαι τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὑποκεῖσθαι λόγοις, καὶ δουλεύειν αὐτῷ, τὸ τῆς ἔλευθερίας ἀξίωμα διὰ τῶν αὐτοῦ πάλιν νευμάτων καταπλουτήσομεν. Ἐφη γοῦν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· "Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταὶ μου ἔστε, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡ 72.608 ἀλήθεια ἐλευθεροῖ ὑμᾶς." Οὐκοῦν τῆς ἐλευθερίας τὴν δόσιν διὰ τῆς ὑπακοῆς κερδαίνομεν· τοῦτο δὲ ἔστιν ἡ ὑπὲρ αὐτῷ δουλεία· τοῦτο καὶ υἱοῦς ἡμᾶς ἀποτελεῖ καὶ κληρονόμους Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμους αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὸς σε πάλιν πιστῶσεται λέγων· "Πᾶς ὁ ποιῶν ἁμαρτίαν, δοῦλος ἐστὶν τῆς ἁμαρτίας" ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. "Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροί ἔστε." Οὐκοῦν εἰ Δε σπότην ὀνομάζομεν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστὸν, ποιῶμεν ἃ λέγει· "Οὐ πᾶς γὰρ, φησὶν, ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Ὅποια γε μὴν ἡ ὄνησις ἐν τῷ βούλεσθαι τηρεῖν τὰ προστεταγμένα, τί δ' ἂν γένοιτο βλάβος ἐν τῷ μὴ ὑποτάττεσθαι θέλειν, αὐτὸς ἐδίδαξεν ὁ Σωτὴρ εἰπὼν· Ἡπᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με, ὁμοίος ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, κ.τ.λ.9 (αφ. 112 b, εφ. 68 b) Ὁ γὰρ εὐπειθῆς καὶ εὐάγωγος, οὐκ ἀκροατῆς νόμου γενόμενος μᾶλλον, ἀλλὰ ποιητῆς ἔργων, ἐδραιοτάτην ἔξει τὴν στάσιν, τὴν ἐν παντὶ πράγματι καλῶ τε καὶ ἀγαθῶ· ἔσται δὲ οἰκία παραπλήσιος ἰδρυμένη καλῶς, καὶ ἀκατάσειστον ἐχούση τὸν θεμέλιον· ὥστε κἂν χειμάρρου δίκην ἦτοι πλημύρας ὑδάτων προσβάλωσιν οἱ πειρασμοὶ, καὶ ἡ τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν ἀγριότης, πείσεται τῶν ἀπευκτῶν οὐ δέν. Ὁ δὲ μόνην ὑπέχων τὴν ἀκοὴν οἷς ἂν λέγοι Χριστὸς, ἀπόθετον δὲ εἰς νοῦν ἔχων οὐδὲν, οὔτε μὴν καταρθώσας τι τῶν κεκελευσμένων, ἔσται πάλιν οἰκία προσεοικῶς ἐτοιμοτάτη πρὸς πτώσιν· κατενεχθῆσεται γὰρ ἐφ' ἃ μὴ θέμις, κατερεθιζούσης ἡδονῆς, καὶ εἰς τοὺς τῆς ἁμαρτίας ἐκφερούσης βόθρους. (B f. 68 b) Δεῖ γὰρ διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀσκήσεως βεβαιοῦν ἑαυτοὺς τοῖς τοῦ Κυρίου παραγγέλμασιν, ἵνα μὴ καθάπερ βιαίων ὑδάτων προσβαλοῦσα ἡδονή, σαθρὰ τὰ ἐν ἡμῖν δόγματα διασκεδάσῃ· ἀλλ' ἐνευδοκιμήσῃ τοῖς ἐναντίοις πράγμασιν, ἀκατάλυτος οὕσα ἡ ἀρετή· καὶ μὴ τῷ πτώματι περιφανεῖς, ἀλλὰ τῇ νίκῃ γενόμεθα. Περιφανὲς γὰρ καὶ τὸ πτώμα τῶν μεγάλα δεδιδαγμένων, ὅταν μεγάλων ἀποπίπτωσιν. Ἀθλίους δὲ ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἡ περὶ τοὺς πόνους ὀλιγωρία, καὶ τὸ τῆς κρίσεως σαθρὸν καὶ ἀβέβαιον· οὗτοί εἰσιν οἱ τοῖς μωροῖς ὁμοιωθέντες, οἱ ἐπὶ τῆς ψάμμου τῆς κατὰ τὴν γνώμην ἀβεβαιότητος, τὸν θεμέλιον τῆς πνευματικῆς τιθέντες οἰκοδομῆς, ὃν ὀλίγαι ψεκάδες πειρασμῶν, καὶ βραχὺς χειμάρρους τῶν τοῦ πονηροῦ προσπαιγμάτων ὑφελκύσας, τὴν ὑποβάθραν διέλυσέ τε καὶ διεσκόρπισε, μηδὲ ὀλίγον ἐπισχόντα πρὸς τὴν βροχὴν καὶ τὰ πνεύματα.

ΚΕΦ. Ζ΄.

Οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὔρον.9 (A f. 114) Ὅσα δὲ οὖν ψήφῳ Θεοῦ τῆς μὲν πρὸς 72.609 αὐτὸν οἰκειότητος ἀπώλισθεν ὁ Ἰσραὴλ· ἀντεισκέ κληταὶ δὲ καὶ προσελήφθη τὰ ἔθνη, ἐτοιμοτέραν ἔχοντα τὴν καρδίαν εἰς τὸ πιστεύειν εἰς αὐτόν. Καὶ πιστῶσεται πάλιν ἡμᾶς τοῦτο λέγων ὁ θεσπέσιος Μελωδὸς περὶ αὐτῶν· ποτὲ μὲν· "ὅτι

Τὴν ἑτοι μασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν, προσέσχε τὸ οὖς σου." ποτὲ δέ· "Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν, μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν." Εἰ γὰρ καὶ πολλαῖς ἁμαρτίαις ἦσαν βεβαρημένοι, ἀλλ' ὅμως ἐτάχυναν πρὸς παραδοχὴν τῶν Χριστοῦ παιδευμάτων. Περὶ δέ γε τοῦ Ἰσραὴλ προφητικὸς φησι λόγος· "Ἀπώσεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὅτι οὐκ εἰσήκουσαν αὐτοῦ, καὶ ἔσονται πλαγῆται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. 9 Ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναῖν.9 (A f. 115 b) Ὅρα δὲ πῶς παραδόξοις συνείρει παρὰ ῥάδοξα. Καὶ ἐκεῖ μὲν καλούμενος ἀπαντᾷ· ἐνταῦθα μὴ καλούμενος παραγίνεται· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν ἐκάλει ἐπὶ νεκροῦ ἀνάστασιν, ἀλλ' αὐτόκλητος ἐπὶ ταύτην ἀφικνεῖται. Οἰκονομικώτατα δέ μοι δοκεῖ, τῷ πρώτῳ συνάψαι καὶ τοῦτο· οὐδὲν γὰρ ἦν τὸ ἀπεικὸς ἐν νοεῖν, ὡς ἐνστήσεται τις ἔσθ' ὅτε τῇ τοῦ Σωτῆρος δόξῃ μαχόμενος, εἶτα λέγων· Τί τὸ θαῦμα ἐπὶ γε τῷ παιδί τοῦ ἑκατοντάρχου τετελεσμένον; Ἄρρωστος ἦν, οὐ πάντως ἔμελλε τελευτᾶν· καὶ τοῦτο γέγραφεν ὁ εὐαγγελιστὴς, τὰ πρὸς χάριν μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς ἀλήθειαν ἀφηγοῦμενος· ἵνα τοίνυν τὴν ἀκόλαστον τῶν τοιοῦτων ἀποφράξῃ γλῶσσαν, τεθνεῶτι τῷ νεα νίσκῳ Χριστὸν ὑπαντῆσαί φησι, μονογενεῖ υἱῷ χήρας· ἔλεεινὸν τὸ πάθος καὶ θρῆνον κινήσαι δυνάμει, καὶ δακρύων ἀφορμὰς· εἶπετο δὲ τῷ πάθει μεθύουσα καὶ παρειμένη λοιπὸν ἢ γυνή, καὶ πολλοὶ σὺν αὐτῇ. 9 Προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ.9 (A f. 115 b) Διὰ τί δὲ οὐ λόγῳ μόνον ἐπλήρου τὸ θαῦμα, ἀλλὰ καὶ ἤψατο τῆς σοροῦ; Ἴνα γνοίης ὡς ἔστιν ἐνεργὲς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπου τὸ ἅγιον σῶμα Χριστοῦ· σῶμα γὰρ ἐστὶ ζωῆς, καὶ σὰρξ τοῦ πάντα ἰσχύοντος Λόγου καὶ τὴν αὐτοῦ πεφόρηκε δύναμιν. Ὡσπερ γὰρ σίδηρος ὀμιλήσας πυρὶ, τὰ πυρὸς ἐνεργεῖ, καὶ τὴν αὐτοῦ χρεῖαν πληροῖ, οὕτως, ἐπεὶ δὴ περὶ ἰδία γέγονε τοῦ Λόγου ἢ σὰρξ τοῦ τὰ πάντα ζωογονοῦντος, ταύτη τοι ζωοποιός τι καὶ αὐτὴ, καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς ἀναιρετική· ζωοποιὸν γὰρ τὸ σῶμα Χριστοῦ εἶναι πιστεύομεν, ἐπεὶ ἐστὶ τοῦ ζῶντος Λόγου ναός τε καὶ ἐνδιαίτημα, πᾶσαν ἔχον αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν. Οὐκ ἠρκέσθη τοίνυν μόνῳ τῷ προστάξει, καίτοι λόγῳ κατορθοῦν εἰθισμένος ὅσα περ ἂν βούλοιο, ἀλλ' ἐπετίθει τῇ σορῷ καὶ τὰς χεῖρας, δεικνὺς ὡς καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ τὴν ζωοποιὸν ἐνέργειαν ἔχει. 9 Ἐλαβε δὲ φόβος ἀπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, κ.τ.λ.9 (A f. 115 b, E f.120 b) Μέγα καὶ τοῦτο παρὰ γε ἀναισθητῶ καὶ ἀχαρίστῳ λαῷ· μικρὸν γὰρ ὕστερον οὐδὲ προφήτην οὐδὲ εἰς ἀγαθὸν τοῦ λαοῦ πεφηνότα νομίζουσιν αὐτόν· ἀλλὰ τὸν θανάτου καταλυτὴν θανάτω παραδίδωσιν· οὐκ εἰδότες ὅτι τότε δὴ, τότε κατέλυε θάνατον, ἠνίκα ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν ἀνάστασιν ἐποίησατο. 72.612 Ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ.9 (A f. 116, B f. 70 b, E f.120 b) Ἐλαθε τὸ παρὰ δόξον τοῦ θαύματος οὐδένα τῶν ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ· ἀπαγγέλλουσι δὲ τοῦτο καὶ αὐτῷ τῷ ἀγίῳ Βαπτιστῇ τῶν ἐπιτηδείων τινὲς ἦτοι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ὁ δὲ δύο τινὰς ἀπολέγηδην ἀποκρίνας τῶν ἄλλων, πέμπει πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἐρομένους αὐτόν, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος, ἢ γοῦν ἕτερον προσδοκᾶσθαι χρή. Οὐκ ἠγνόησέ γε μὴν ὁ μακάριος Βαπτιστὴς τὸν ἐνανθρῶ πῆσαντα τοῦ Πατρὸς Λόγον· μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς· ἦδει γὰρ καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος· εἰργάζετο δὲ τι σοφὸν καὶ εὐμήχανον, καὶ ὅπερ ἦν εἰκὸς οὐ μετρίως ὀνήσειν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ μαθητευομένους· οἱ μὲν γὰρ οὕτω Χριστὸν ἰδόντες, ἦτοι τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν, ἠρέμα πως καὶ ὑπεδάκνοντο, θαυματουργοῦντος αὐτοῦ καὶ ταῖς τῶν δρωμένων ὑπερβολαῖς νικῶντος τὸν Βαπτιστὴν. Καὶ δὲ προσήεσαν ποτε, φθόνῳ τε καὶ λύπῃ κατατετηγμένοι, καὶ νοσημάτων Ἰουδαϊκῶν οὐκ ἀμοιροῦσαν ἔχοντες τὴν καρδίαν· ἔφασκόν τε τῷ μακαρίῳ Βαπτιστῇ· Ῥαββὶ, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὃ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν· οὐ γὰρ ἠθέλον ἕτερόν τινα βαπτίζειν ὅλως, καὶ τῆς Ἰωάννου κατ' ἐπαίρεσθαι τιμῆς· ἐδιδάσκοντο δὲ παρ' αὐτοῦ τῆς Χριστοῦ δόξης τὸ

ὑπερκεείμενον, καὶ τὴν ἀπαράβλητον ὑπερβολὴν. Ἦκουον γὰρ λέγοντος αὐτοῦ· "Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε ὡς εἶπον· Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκεῖ νου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἐστηκώς καὶ ἀκούων αὐτοῦ τῆς φωνῆς, χαρᾶ χαίρει διὰ τὴν χαρὰν τοῦ νυμφίου· αὕτη οὖν ἡ ἐμὴ χαρὰ πεπλήρωται· ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι." Καὶ οὐ δήπου φαμέν ὡς ἐλάττων ἑαυτοῦ γέγονε· κατὰ τι γοῦν ὅλως ὁ μακάριος Βαπτιστής, προσθήκην αἰεὶ δεχομένης τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, παρά γε τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις μεμένηκεν ὁ μακάριος Ἰωάννης. Οὐ γὰρ ἦν ἐτέρωσέ ποι προελθεῖν αὐτὸν δύνασθαί ποτε· Θεὸς δὲ ὢν φύσει, καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀπορρήτως γεγεννημένος ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος, εἰς δύνάμιν αἰεὶ τὴν αὐτῶν πρέπουσαν ἀναφοιτῶν, παρὰ πάντων ἐθαυμάζετο· ταύτη τοι φησί· "Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι." Τοῦ γὰρ αἰεὶ προκόπτοντος, ὁ ἐν ταυτότητι μένων, ἐλαττοῦσθαι δοκεῖ. Ἵνα τοίνυν βεβαίαν ἐργάσθαι πίστιν, εἰς αὐτὸν δηλονότι, τοῖς ἔτι ὀκλάζουσι καὶ οὐπω πεπληροφορημένοις ὡς αὐτὸς εἶη Χριστός, προσποιεῖται τὴν ἄγνοιαν· εἶτα πέμπει πρὸς αὐτὸν ἐρομένους καὶ λέγοντας· "Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;" Ἐρχόμενος δὲ ποῦ; φαῖεν ἂν ἴσως τινές. Καὶ δοκεῖ μὲν τισι τοιοῦτόν τι νοεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε, φησί, πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸν ἐκ τῆς Ἡρώδου σκαιότητος θάνατον ὑπομένειν ὁ Βαπτιστής, προαποδημεῖν δὲ ὡσπερ Χριστοῦ, καὶ τῆς εἰς τὸν ἄδην ἀφίξεως προβαδίζειν ὡς πρόδρομος, ἐρωτᾷ, 72.613 φησί, εἰ αὐτὸς ἤξει κάκεισε, λυτρωσάμενος τοὺς ἐν σκότῳ καὶ σκιάθῃ θανάτου. Ἐκβλητός δὲ παντελῶς ἡ τοιάδε δόξα· οὐδαμοῦ γὰρ εὐρήσομεν τὴν θεοπνευστον Γραφὴν ἀπαγγείλασαν, ὅτι καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ πνεύμασι προκατήγγειλε τοῦ Σωτῆρος τὴν ἀφίξιν ὁ μακάριος Βαπτιστής. Ἀληθὲς δὲ κάκεινο εἶπεῖν· ὅλην γὰρ ἅπαξ οὐκ ἠγνοηκώς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς τὴν δύνάμιν, ἦδει πάντως πού ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅτι καὶ τοὺς ἐν ἄδῃ λυτρώσεται, καὶ αὐτοῖς ἐπιλάμψει χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ πάντος γενόμενος θανάτου, ἵνα, ὡς Παῦλός φησι, καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. Τί οὖν ἄρα βούλεται νοεῖν, ἐρωτῶν καὶ λέγων· "Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;" Ἐφην, ὅτι πλάττεται τὴν ἄγνοιαν οἰκονομικῶς, οὐχ ἵνα μάθοι μᾶλλον αὐτός· ἦδει γὰρ ὡς πρόδρομος τὸ μυστήριον· ἀλλ' ἵνα πληροφορηθεῖεν οἱ αὐτοῦ μαθηταί, ὅση τις ἐστὶν ἡ τοῦ Σωτῆρος ὑπεροχή· καὶ ὅτι τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὁ λόγος τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Κύριον ἤξοντα προμεμήνυκεν· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἦσαν οἰκέται, προαπεσταλμένοι Δεσπότου, ἐτοιμάζοντες τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὰ γέγραπται. Ἐκλήθη τοίνυν διὰ τῶν προφητῶν ὁ ἐρχόμενος, ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος. Ψάλλει γοῦν ὁ προφήτης Δαβὶδ, καὶ φησιν· "Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, τουτέστιν ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ, καὶ ἐν κυριότητι καὶ ὑπεροχῇ τῇ πάντων ἐπ' ἐκεῖνα. Καὶ τοῦτο πάλιν αὐτὸς καταμεμήνυκεν ἐφεξῆς, εἰπὼν· "Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν." Ἦλθε μὲν γὰρ Μωϋσῆς, καὶ μετ' αὐτὸν ἐστρατήγησε τῶν ἐξ Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ· καὶ καθεξῆς, οἱ μακάριοι προφήται, καὶ οὐδεὶς ἐκείνων ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῖς ἐπὶ γῆς ἐπιλάμψαι λέγεται. Θεὸς δὲ Κύριος ὢν φύσει καὶ ἀληθῶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐπέφανεν ἡμῖν· οὕτως αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὠνόμαζε, λέγων Ἀββακοῦμ τῷ προφήτῃ· "Ἐτι μικρὸν ὁ ἐρχόμενος ἤξει καὶ οὐ χρονιεῖ." Ναὶ μὴν καὶ δι' ἑτέρου προφήτου πάλιν ὠδέ φησιν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος· "Χαῖρε καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών, ὅτι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι, καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος· καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός." Ὁ δὲ καὶ εἰς πέρας ἐκβεβηκός, δι' αὐτῶν ἔστιν ἰδεῖν τῶν πραγμάτων· οὐκοῦν ὡς ἔκ γε τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τὸ ὄνομα λαβὼν ὁ

θεσπέσιος Βαπτιστής, έρομένους απέστειλεν τών αὐτοῦ γνωρίμων τινάς, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος. 9᾽ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλούς. 9 (A f. 116 b) Εἰδὼς τοίνυν ἅτε Θεὸς ὢν τὴν διὰ νοίαν, μεθ' ἧς αὐτοὺς ἔπεμψεν ὁ Ἰωάννης, καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ πράγματος, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκεῖ νων ἀφίξεως, κατ' ἐκεῖνο δὴ μάλιστα τοῦ καιροῦ, πολλαπλασιῶς τῶν ἤδη γεγενημένων εἰργάζετο τὰς 72.616 θεοσημείας, καὶ πολλοὺς ἐθεράπευσεν· οὐκ ἐκεῖνον διδάσκων, πῶς γὰρ τὸν πεπεισμένον; ἀλλὰ τούτους τοὺς ἀμφιβάλλοντας. Γεγονότες οὖν ἄρα τῆς ἐνούσης μεγαλοπρεπείας ἐπόπται καὶ θεωροί, καὶ πολὺ τὸ θαῦμα τῆς ἐνούσης αὐτῶ δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας ἐν ἑαυτοῖς συλλέξαντες, προσάγουσι τὴν ἐρώτησιν, ὡς ἐξ Ἰωάννου λέγοντες, Εἰ αὐτός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος; Ἐνταῦθά μοι βλέπε τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές· οὐ γὰρ ἀπλῶς ἔφη τὸ, Ἐγὼ εἰμι, ἀλλ' ἀποφέρει μᾶλλον αὐτοὺς εἰς τὴν δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πληροφορίαν, ἵνα εὐαφόρμως τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν παραδεξάμενοι, ὑπονοστήσωσι πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτούς· ὅθεν οὐδὲ πρὸς τὰ ῥήματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ πέμψαντος ἀπεκρίνατο. Πορευθέντες γὰρ, φησὶ, ἀπαγγείλατε Ἰωάννη ἅπερ ἠκούσατε μὲν διὰ τῶν προφητῶν, εἶδετε δὲ πληρῶς θέντα δι' ἐμοῦ. Ἐκεῖνα γὰρ οἰκονομικῶς εἰργάζετο κατ' ἐκεῖνο μάλιστα καιροῦ, ἅπερ αὐτὸν ἐπιτελέσειν, ὅταν ἦκοι πρὸς ἡμᾶς, οἱ προφητῆται διήγγειλον. Τίνα δὲ ταῦτα; Τυφλῶν διόρθωσις, λεπτῶν κάθαρσις, κωφῶν ἀκοή, νεκρῶν ἔγερσις, καὶ τὰ ἐξῆς· ἐφ' οἷς ἐπάγει θεοπρεπῶς· "Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῆ ἐν ἐμοί." Τί τοῦτο λέγων, ἢ δεῖξαι βουλόμενος, ὡς καὶ αὐτοῦ τὰ βλέφαρα, ἢ φησὶν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ ἐν καρδίᾳ αὐτοῖς στρεφόμενα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου διέφυγεν οὐδαμῶς; αὐτοὶ γὰρ ἄντικρυς οἱ σκανδαλιζόμενοι. 9᾽ Ἡρξάτο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου. 9 (A. f.118) Ὅρα δὲ πάλιν ἐν τούτοις ὅσῃν ἐποίησατο τὴν οἰκονομίαν ὁ Σωτῆρ. Πολλὸς αὐτῶ καὶ μακρὸς περὶ τοῦ ἀγίου Βαπτιστοῦ κεκίνηται λόγος· τὴν μὲν γὰρ, ὅθεν ἦν εἰκὸς ἀδικηθήσεσθαι πρὸς αὐτὸν, ἀπεκρούσατο δόξαν· προφήτου δὲ τι πλέον ἔχειν εἰπὼν, ἀξιοθαύμαστον ἤδη καὶ ἀξιέραστον τοῖς ἀκρωμένοις ἐδείκνυεν. Εἶτα εἰκόνα ὡσπερ αὐτὸν ἀναθεὶς τῆς ἐνούσης ἀρετῆς, ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ἔχουσαν τὸ ἀκρότατον, ἀντιπαρατίθησι τὸ μείζονως ἀγαθὸν, τὸν ἄρτι τῆς βασιλείας ἀψάμενον, καὶ εἰς Υἱὸν ἀναγεννηθέντα Θεοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος· βασιλείαν γὰρ οὐρανῶν τὴν τοῦ Πνεύματος δόσιν εἶναί φαμεν, κατὰ τό· "Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν." Μείζων οὖν ἄρα παντὸς γεννητοῦ γυναικὸς, ὁ τῆς τοῦ Πνεύματος ἀναγεννῆσει τετιμημένος· οἱ γὰρ ἔτι τέκνα καλοῦνται σαρκὸς, οἱ δὲ πατέρα τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἐπιγράφονται, οὐκέτι χρηματίζοντες γεννητοῖ γυναικῶν, ὡς Ἰωάννης καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ γεννητὸν 72.617 θέντες, καὶ θείας κοινωνοὶ γενόμενοι φύσεως. Οὐκ οὖν κἂν ἐλάττονες ὦμεν τῶν τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην κατωρθωκότων, κατὰ γὰρ τὴν τῆς ζωῆς ἀγιότητά φημι, ἀλλ' ἐν μείζονσι γεγόναμεν διὰ Χριστόν. Μεμνησθαι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι καίτοι τοιοῦτος ὑπάρχων εἰς ἀρετὴν ὁ Βαπτιστής, ὁμολογεῖ σαφῶς ἐν χρεῖᾳ καθεστηκέναι τοῦ ἀγίου βαπτίσματος· "Ἐγὼ γὰρ, φησὶ, χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι." Οὐκ ἂν δὲ ἐδεήθη, εἰ μὴ τι πλέον ἦν ἐν αὐτῶ, καὶ τῆς ἐν νόμῳ δικαιοσύνης ὑπερκειμένον. Κάκεῖνο δὲ τὸ, ἐκ τῶν Ἰωάννου ἡμερῶν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἀρπάξασθαι, οὐκ εἴρηται ὡς οὐδενὸς πρὸ αὐτοῦ ταύτην ἀρπάσαντος. Ποῖ γὰρ ποτε τῶν προφητῶν ἡ ἐλπίς οἰχήσεται; τί δὲ ὁ τοσοῦτος τῶν ἀγίων πράξει χορὸς, εἴπερ ἔξω τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κείσεται; Ἄλλ' ὅτι κατὰ τὸν Ἰωάννου καιρὸν, καὶ λοιπὸν ἐφεξῆς, ἡ τοῦ Πνεύματος δόσις, καὶ ἡ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος εἰς Θεὸν ἀναγέννησις, διὰ πίστεως ἀρπάσσεται. 9᾽ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; κ.τ.λ.9 (B f. 71 b). Μὴ σχῆμα ἔχει περίβλεπτον; μὴ βασιλικὸν ἀξίωμα; μὴ

βασιλικὰς εἶχεν ἐντολάς; καὶ γράμματα, καὶ δόγματα, καὶ νόμους ἐπέφερετο βασιλικούς; μὴ λαμπρὸς ἦν κατὰ τὸ φαινόμενον; Οὐχὶ τρίχινον ἱμάτιον ἐφόρει; οὐκ αὐτοσχέδιον εἶχε τροφήν; Μὴ τι τοιοῦτον προετρέψατο ὑμᾶς ἐκεῖ ἀπελθεῖν; Εἰ δὲ ὡς εἰς προφήτην χρησίμως ἐξήλθετε, ναὶ λέγω ὑμῖν καὶ περισσότερον προφήτου. Ὁ μὲν γὰρ προφήτης προλέγει μόνον, οὗτος δὲ οὐ μόνον ἤξοντα προμεμήνυκεν, ἀλλὰ καὶ ὑπέδειξεν, εἰπὼν· "Ἴδε ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου." Ἄγγελον δὲ τὸν Ἰωάννην καλεῖ, οὐχ ὅτι ἦν ἄγγελος, ἄνθρωπος γὰρ ἦν τὴν φύσιν, ἀλλ' ὅτι ἀγγέλου ἔργον ἐποίησεν, ἀγγέλλων τοῦ Χριστοῦ τὴν παρουσίαν. Εἶτα τὸ, "περισσότερον προφήτου," παρατιθέμενος, τὸ, "Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου ἔμπροσθέν σου," διηγεῖται. Μείζων γὰρ προφήτου ὁ μαρτυρούμενος ὑπὸ Θεοῦ, ὅτι ἄγγελος αὐτοῦ ὢν, ἀποστέλλεται πρὸ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, κατασκευάσων τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Μαρτυρία γὰρ με γάλη περὶ Ἰωάννου, "καὶ περισσότερον προφήτου." Ὅτι προφητευομένου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσεσθαι, καὶ οὗτος συμπροεφητεύθη αὐτῷ, ὡς προελευσόμενος αὐτοῦ ὁ ἄγγελος. 9Μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδεὶς ἐστίν.9 (B f. 72). Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Ἰωάννης, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ὅσοι πρὸ αὐτοῦ γεγονάσιν, γεννητός ἐστι γυναικός· οἱ δὲ τὴν πίστιν προσηκάμενοι, οὐκέτι γεννητοὶ γυναικῶν, ἀλλ' υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζουσι· "Ὅσοι γὰρ, φησὶν, ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν." καὶ ὁ Παῦλος· "Ὅτι δὲ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ 72.620 ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν κράζον, Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ." Ὅτε γὰρ ἀνεβίω Χριστὸς σκυλεύσας τὸν ἄδην, τότε τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν τὸ τῆς υἰοθεσίας δέδωκε Πνεῦμα, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς· "Ἐνεφύσησε γὰρ αὐτοῖς, λέγων· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ὅπως γεγονάσι θείας κοινωνοὶ φύσεως, τὸ Δεσποτικὸν καὶ κατεξουσιάζον τῶν ὄλων πλουτήσαντες Πνεῦμα, ταύτη τοι καὶ θεοπρεπὲς ἀξίωμα περιτέθεικεν αὐτοῖς, τὸ ἀφιέναι φημι τὰς ἁμαρτίας ὧν ἂν βούλωνται, κρατεῖν δὲ καὶ τὰς ἐτέρων. Ὅτι δὲ πρὸ τῆς ἀναφοιτήσεως οὐκ ἦν ἐν ἀνθρώποις τῆς υἰοθεσίας τὸ Πνεῦμα, ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δηλοῖ, λέγων· "Οὐδέπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη;" δόξαν, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνοδὸν λέγων. Ἐκεῖ γὰρ ἀναφοιτήσας ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἔπεμψεν ἡμῖν ἀντὶ ἑαυτοῦ τὸν Παρὰ κλητὸν, καὶ ἐν ἡμῖν ἐστὶ δι' αὐτοῦ· καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξεν, εἰπὼν· "Ἐὰν μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς." Λοιπὸν οὖν κἂν ἐλάττους ὦμεν τῶν τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην ἐχόντων, κατὰ γε τὴν τῆς ζωῆς ἀστειότητά φημι, ἀλλ' ἐν μείζουσι γεννητῶν γυναικός διὰ Χριστόν. 9Ὅμοιοί εἰσι παιδίους τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοισι.9 (A f. 118 b, B f. 73, E f.121 b). Ἦν τάχα που παιγνίου τις τρόπος παρὰ τῶν Ἰουδαίων παισὶν οὐ τως ἔχων· Εἰς μέρη δύο πληθὺς παιδίων ἐτέμνετο, ἃ καὶ τὴν τοῦ βίου γελῶντα τύρβην καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων τὸ ἀνώμαλον, καὶ τῶν ἐτέρων τὴν εἰς ἕτερα δεινὴν καὶ ἀθρόαν μεταβολὴν, τὰ μὲν ἠϋλοῦν, τὰ δὲ ἐθρήνου· ἀλλ' οὔτε τοῖς αὐλοῦσι καὶ χαίρουσιν οἱ θρηνοῦντες συνήδοντο, οὔτε μὴν τοῖς κλαίουσιν οἱ τὸν αὐλὸν ἔχοντες, συνεπλάττοντο. Εἶτα ἀλλήλοις ἐν ἐκάλουσαν τινὰ τὸ ἀσυμπαθὲς ἤγουν ἀδιάθετον. Τοιοῦτόν τι πεπονθέναι τοὺς τῶν Ἰουδαίων δήμους ὁμοῦ τοῖς προεστηκόσιν, ἰσχυρίζετο Χριστός. (B f. 73) Ἦλθον γὰρ οἱ προφήται τὰ ἐσόμενα προαναφωνοῦντες σκυθρωπά, καὶ πρὸς θρῆνον διεγερτικά· εἶτα μετ' ἐκείνους ἐλίλυθεν ὁ Χριστὸς, καὶ οἱ ἀπὸ στολοῦ αὐλοῦ δίκην ἐξηχοῦντες τὸ τῆς βασιλείας κήρυγμα, καὶ τὴν χάριν τῆς μετανοίας. Ἄλλ' οἱ σκληροκαρδιοὶ Ἰουδαῖοι οὐ μόνον οὐκ ἐκόψαντο ἐπὶ τοῖς προτέροις,

ἀλλ' οὐδὲ ὠρχήσαντο ἐπὶ τοῖς δευτέροις, μηδὲν ἔργον ἀρετῆς διαπραξάμενοι. Ὁ ἑλλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, μήτε ἄρ-τον ἐσθίων μήτε οἶνον πίνων.⁹ (A f. 118 b, B f. 73). Διὰ ποίου πράγματος σα γηνευθήσῃ πρὸς πίστιν, ἀσύνετE. f. αρισαῖε, πάντα διασύρων ἀδιακρίτως, καὶ οὐδὲν ἀξιῶν ἐπαινεῖν; Προεβάδισε τοῦ Σωτῆρος ὁ μακάριος Βαπτιστής, "Μετανοεῖτε," λέγων, "ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Ἀξιόχρεως ἦν εἰς τὸ δύνασθαι πείθειν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ ἀξιαγάστου 72.621 ζωῆς μαρτυρούμενος· εἶτα κακίζει τὸν τοιοῦτον ἀποτολμᾶς, ὃς ἔδει μᾶλλον τοῦ παντὸς ἀξιούσθαι θαύματος; Δαιμονᾶν ἔφης τὸν κατανεκροῦντα ταῖς ἀσιτίαις τῆς ἀμαρτίας τὸν νόμον, τὸν φωλεύοντα τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, καὶ ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς ἡμῶν; Ὁδὸς ἦν ὁ μακάριος Βαπτιστής τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας. Ἰδωμεν δὲ καὶ τὸν ἕτερον, ὃς δοκεῖ πως τὴν ἐναντίαν ἰέναι τρίβον τῆς τοῦ ἀγίου Βαπτιστοῦ πολιτείας. Οὐκ ἦν ἐν ἐρήμῳ Χριστὸς, ἐν ἅσκει δὲ μᾶλλον ἐποιεῖτο τὴν διατριβὴν ὁμοῦ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· καὶ ἡ δίαίτα δὲ οὐ σκληραγωγίαν εἶχε τοιαύτην, ὅποια τις ἦν ἡ τοῦ ἀγίου Βαπτιστοῦ. Ἄρ' οὖν ἐπαινεῖς κἂν τοῦτον; Οὐδαμῶς· γέγονας δὲ φιλαίτιος καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ. Ἐφης γάρ· "Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης." Ποῦ δὲ τοῦτο δεῖ κνύειν ἔχεις; Καὶ τοὶ Μαρίας καὶ Μάρθας ὑποδεξαμέ νων ἐν Βηθανίᾳ ποτὲ, εἶτα μιᾶς τῶν ὠνομασμένων περὶ πολλὴν διακονίαν περισπωμένης, ἀνακόπτων ὁράται Χριστὸς τὸ πέρα μέτρου, καὶ καταρῥυθμίζων ἡμᾶς εἰς αὐτάρκειαν· ἔφη γάρ· "Μεριμνᾶς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά;" ὀλίγων δὲ ἐστὶ χρεῖα, ἢ ἑνός. Ἦν δὲ τοιοῦτος ἀεὶ τε καὶ πανταχοῦ. Τελώναις δὲ συνηυλίζετο, ἀνάλωτος ὢν αὐτὸς ἀμαρτίας παντελῶς· ἔφη γάρ· "Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας;" Οὐκοῦν οὐδὲν ἂν ἡδίκηθη καὶ συνὼν ἀμαρτωλοῖς, τούναντίον δὲ πάσης αὐτοῖς ὠφελείας καὶ σωτηρίας ἐγίνετο πρόξενος· ἔλεγε γάρ· "Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες." Ὑμᾶς μὲν γὰρ ὁ διὰ Μωϋσέως νόμος μὴ συνδιστάσθαι πο νηροῖς ἐκέλευσεν, ἵνα μὴ ὡς ἀσθενεῖς καὶ πρὸς ἀμαρ τίαν εὐκόλοι, ῥαδίως εἰς τὸν αὐτὸν τῆς ἀσεβείας ἐμ πέσητε βυθόν. Εἰ γὰρ ἐδραῖοι ἦτε πρὸς ἀρετὴν, καὶ πρὸς εὐσεβείαν εἶχετε βεβηκότα τὸν νοῦν, οὐκ ἂν κεκώλυκε. Χριστὸς δὲ τί ἂν πάθοι τῶν ἀδικεῖν πE. f. υκότων; Ἄλλ' ἡγνόησας παντελῶς τὸ περὶ αὐτοῦ μυστήριον. Θεὸς γὰρ ὢν Λόγος, γέγονε μεθ' ἡμῶν, τουτέστιν ἐσαρκώθη δι' ἡμᾶς, οὐχ ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ· τοῦ δὲ κα τακρίνοντος ἦν, τὸ μὴ συνεῖναι θέλειν τοῖς οὔσιν ἐν ἀμαρτίαις· τοῦ δὲ σώζειν ἐθέλοντος, τὸ καὶ συνιέναι καὶ νουθετεῖν, καὶ τῶν αἰσχιόνων ἀναπειθεῖν ἀπο φοιτᾶν· καὶ τῆς εἰς τὸ φαῦλον ὁδοῦ, τὴν τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς ἀνθελέσθαι τρίβον· οὐκ ἤλθε καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Οὐ μολύνεται ἡλῖος πᾶσαν φωτίζων τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἀκαθάρτοις πολλοῖς σώμασιν ὀμιλῶν· οὐδὲ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἡλῖος ἀδικηθεῖν ἂν κατ' οὐδένα τρόπον, πονηροῖς ἀνθρώποις συναναστροφόμενος. Μηδεὶς δὲ τὸ ἑαυτοῦ μέτρον Δεσποτικοῖς ἀξιῶμασιν ἀμιλλᾶσθαι ζητεῖτω· ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν ἕκαστος λογιζόμενος, τὴν τῶν τοιούτων φευγέτω συνήθειαν· "Φθειροῦσι γὰρ ἦθη χρηστὰ ὀμιλία κακαί." Νουθετεῖν δὲ τοὺς τοι οὕτους, τὸ κωλύον οὐδέν. Ὁ ἠρώτα δὲ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ.⁹ (A f. 119 b). Κέκληται μὲν οὖν παρ' ἐνός τῶν Φαρισαίων ὁ Κύριος· ἐπειδὴ δὲ χρηστός ἐστὶ καὶ φιλ 72.624 ἄνθρωπος, καὶ πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, κατένευσεν αἰτοῦντι τὴν χάριν, καὶ εἰσελθὼν κατεκλίθη. Εἶτα γύναιον ἐπεῖσ τρέχει, ἀκόλαστον μὲν ἐν τῷ βίῳ γενόμενον, πιστὴν δὲ προαίρεσιν ἐπιδεικνύμενον, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς φθά σαι μῶμον οὐκ ἀγνοήσασα, παρεκάλει Χριστὸν ὡς ἀποσμηξαι δυνάμενον καὶ ἀπαλλάξαι παντὸς αἰτία ματος, καὶ τῶν ἡμαρτημένων δωρήσασθαι ἄφεσιν. Ἐδρα δὲ τοῦτο σταῖσα ὀπίσω·

ἔμπροσθεν γὰρ ἐστά ναι οὕτω ἡδύνατο πρὸ τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν.

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

Εἶπε διὰ παραβολῆς.9 (A f. 121, B f. 76 b, E f.122 b). Οἱ μακάριοι προφήται πολυτρόπως τοὺς περὶ Χριστοῦ πεποιήνται λόγους. Οἱ μὲν γὰρ ὡς φῶς ἤξοντα προαπήγγελον· οἱ δὲ καὶ ἐν τάξει καὶ ὑπεροχῇ τῇ βασιλικῇ· καὶ γοῦν ἔφη τις αὐτῶν· "Μακάριος ὃς ἔχει ἐν Σιών σπέρμα, καὶ οἰκείους ἐν Ἱερουσαλήμ! Ἴδου καὶ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρ ξουσι. Καὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος κρύπτων τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ κρυβήσεται ὡς ἄφ' ὕδατος φερομένου." Ὅτι δὲ κεκρυμμένος αἰεί πως τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, δῆλον. Οὕτως ἡμῖν αὐτὸν καὶ ὁ μακάριος Ψαλμωδὸς εἰσεκεκόμικε λέγοντα· "Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου." Ἔθρει δὲ οὖν εἰς πέρας ἐκβεβηκὸς τὸ παρ' αὐτοῦ διηγορευμένον. Πλειστή μὲν γὰρ πληθὺς συναγήγερτο περὶ αὐτὸν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἰουδαίας· προσελάλει δὲ αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς· ἀλλ' ἐκείνοις μὲν οὐκ οὖσιν ἀξίοις μαθεῖν τὰ μυστήρια τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, ἀσυμφανῆς ἦν ὁ λόγος· λόγου γὰρ ἠξίου οὐδενός, τὸ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν προσήκασθαι· ἀντέπραπτον δὲ ἀνοσίως καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ κηρύγμασι. Καὶ γοῦν ἐπετίμων τοῖς ἐθέλουσι προσεδρεύειν αὐτῷ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῖς διφῶσι μὴ σταγωγίαν, δυσσεβοῦντές τε καὶ λέγοντες· "Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται, τί ἀκούετε αὐτοῦ;" Οὐκοῦν οὐκ ἐκείνοις δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἡμῖν δὲ μᾶλλον τοῖς ἐτοιμοτέροις εἰς πίστιν· δέδωκε γὰρ ἡμῖν αὐτὸς τὸ δύνασθαι νοεῖν παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα. (A f. 122). Ῥητέον δὲ καὶ ἔτι, ὅτι εἰκόνες εἰσὶν ὡσπερ αἱ παραβολαὶ πραγμάτων οὐχ ὁρατῶν, νοητῶν δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶν· ὃ γὰρ ἰδεῖν οὐκ ἔνεστι τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς, τοῦτο δείκνυσιν ἢ παραβολὴ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι, διὰ τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ οἷον ἀπτῶν πραγμάτων διαμορφούσα καλῶς τὴν τῶν νοητῶν ἰσχύνητα. Ἴδωμεν τοίνυν ὁποῖαν ἡμῖν ἐξυφαίνει τὴν νόησιν, τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος. 72.625 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ λέγοντες, τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη.9 (A f. 122 b, B f. 68). Τίς δὲ ἄρα ἐστὶ τῆς παραβολῆς ὁ σκοπὸς, καὶ ὅποι ποτὲ βλέπει τῆς παραβολῆς τὸ βάθος, παρ' αὐτοῦ μάθωμεν τοῦ συνθέντος αὐτήν. Ἦγνόησαν ταῦτα πρὸ ἡμῶν οἱ μακάριοι μαθηταί, καὶ προσήεσαν τῷ Σωτῆρι, παρακαλοῦντες καὶ λέγοντες· "Τί ἐστὶν αὕτη ἡ παραβολή;" (A f. 123, E f.123). Ἄλλ' ἴδωμεν ποία τίς ἐστὶν ἡ πρόφασις, δι' ἣν ἀρπάζεται τὰ ἐν ταῖς ὁδοῖς. Σκληρὰ καὶ ἀνήροτός ἐστὶ πᾶσά πως ὁδός, διὰ τὸ τοῖς ἀπάντων ὑποκεῖσθαι ποσὶ, καὶ οὐδὲν αὐταῖς ἐγχώννυται τῶν σπερμάτων. Οὐκοῦν ὅσοι τὸν νοῦν ἔχουσι σκληρὸν, οὐκ εἰσδύεται ἐν αὐτοῖς θεῖόν τι καὶ ἱερὸν νοθεύημα, δι' οὗ δύναται καρποφορεῖν τὰ εἰς ἀρετὴν αὐχήματα. Οὗτοι τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ αὐτῷ δὴ τῷ Σατανᾷ, πεπατημένη γεγονάσιν ὁδός, οὐς οὐκ ἔστι ποτὲ καρπῶν ἀγίων γενέσθαι τροφούς, στεῖραν καὶ ἄγονον ἔχοντας τὴν καρδίαν. Πάλιν εἰσὶ τινες ἀπεριεργάστως ἔχοντες τὴν πίστιν ἐν ἑαυτοῖς, ὡς ἐν ἀπλό τητι λόγων. Οὗτοι ἄρριζον ἔχουσι τὴν εὐσέβειαν· εἰς ἰόντες γὰρ ἐν ἐκκλησίαις, ἐπιγάννυνται μὲν τῷ πλήθει τῶν συναγηγεμένων, καὶ ἀσμένως προσίενται τὰς μυσταγωγίας· πλὴν οὐ κεκριμένως, ἀλλ' ἐξ ἐλαφρῶν θελημάτων. Ἀποφοιτήσαντες δὲ τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς λήθην εὐθύς ἀποφέρονται τῶν ἱερῶν μαθημάτων. Κἂν μὲν μὴ χειμάζηται τὰ Χριστιανῶν, σῶζουσιν ἐκείνοι τὴν πίστιν· διωγμοῦ δὲ θορυβήσαντος, φυγάδα τὸν νοῦν ἔχουσι. Πρὸς οὓς ὁ προφήτης Ἰερεμίας φησὶν· "Ἀναλάβετε ὄπλα καὶ ἀσπίδας." Μάλιστα μὲν γὰρ ἄμαχον ἔχει τὴν χεῖρα ὁ διασώζων Θεός, καὶ καθάφησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς

οὐκ ἔασει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν." Πλὴν εἰ γένοιτό πως καὶ τῆς εἰς Χριστὸν εὖσε βείας ὑπεραθλοῦντας παθεῖν, τότε πάντη τε καὶ πάντως ἐσόμεθα ζηλωτοί. Καὶ γοῦν, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ· "Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι," καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ μόνοις δὲ λόγοις ταῦτα ἡμᾶς ἐξεπαίδευεν, ἀλλὰ καὶ ἔργοις. Τέθεικε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ αἷματι τῷ ἰδίῳ κατεκτήσατο τὴν ὑπ' οὐρανόν. Ἔσμεν τοιγαροῦν οὐχ ἑαυτῶν, τοῦ πριαμένου δὲ μᾶλλον καὶ διασώσαντος, καὶ αὐτῷ τὴν ἑαυτῶν ὀφείλομεν ζωὴν. Ὡς γὰρ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, διὰ τοῦτο Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰς ἀκάνθας αἷς ὁ θεῖος ἀποπνίγεται σπόρος. Τί πάλιν φησὶν ὁ Σωτὴρ; Ἐνίσει μὲν οὖν αὐτὸς τὸν σπόρον, ὁ δὲ καὶ τοι ταῖς τῶν δεξαμένων ἐναπομείνας ψυχαῖς, καὶ οἶον ἀνασχῶν ἤδη καὶ ἐν ἀργαῖς τοῦ φαίνεσθαι διελάσας, ὑπὸ μεριμνῶν συμπνίγεται κοσμικῶν, καὶ καθά φησιν 72.628 Ἱερεμίας, γίνεται δράγμα μὴ ἔχον ἰσχύον τοῦ ποιῆσαι ἄλευρον. "Νεώσατε τοίνυν ἑαυτοῖς νεώματα, ἕτερος προφήτης φησὶ, καὶ μὴ σπεῖρητε ἐν ἀκάνθαις." Οὐκοῦν ἵνα ὁ θεῖος ἡμῖν ἐξανθήσῃ σπόρος προαποβάλωμεν τῆς ἑαυτῶν διανοίας μερίμνας κοσμικάς. (A f. 123 b, B f. 78 b) Εἴη δ' ἂν γῆ πίων καὶ εὐτοκος, ποιοῦσα καρπὸν ἑκατονταπλασίονα, ψυχαὶ καλάι τε καὶ ἀγαθαί, εἰς βάθος δεχόμεναι τὰ τοῦ λόγου σπέρματα, καὶ κατέχουσαι, καὶ γενναίως τρέφουσαι. Περὶ τῶν τοιούτων ἂν λέγοιτο καὶ μάλα δικαίως, τὸ δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· "Καὶ μακαριοῦσιν ὑμᾶς πάντα τὰ ἔθνη, διότι ἐγένεσθε ὑμεῖς γῆ θελητή." "Ὅταν γὰρ εἰς νοῦν καθαρὸν τῶν παρενοχλεῖν εἰωθότων θεῖος ποτὲ λόγος κατενεχθῆ, τότε δίδωσι ρίζαν εἰς βάθος, καὶ ἀστάχυος δίκην ἐπιπηδᾷ, καὶ τελεσφορεῖται καλῶς. Πλὴν ἐκεῖνο χρήσιμον οἶμαι χρηστομαθεῖν ἐλομένοις εἰπεῖν. Ὁ γὰρ τοι Ματθαῖος αὐτὸ δὲ τουτὶ τὸ κεφάλαιον ἡμῖν ἐξηγούμενος, τὴν ἀγαθὴν ἔφη γῆν ἐκδοῦναι καρπούς ἐν τρισὶ διαφοραῖς. Ἡ μὲν γὰρ, φησὶν, ἐποίησεν ἑκατὸν, ἡ δὲ ἐξήκοντα, ἡ δὲ τριάκοντα. Ἄθρει δὲ οὖν ὅπως τρεῖς ἔφη Χριστὸς εἶναι τὰς βλάβας, καὶ ὁμοίως ἰσαριθμούς αὐταῖς τὰς εὐδοκιμήσεις. Τὰ μὲν γὰρ εἰς τὴν ὁδὸν πίπτοντα τῶν σπερμάτων, ὑπὸ πτηνῶν διαρπάζεται· τὰ δὲ ἐν τοῖς πετρώδεσιν ἐξανθήσαντα μόνον, οὐκ εἰς μακρὰν ξηραίνεται. Τὰ δὲ ταῖς ἀκάνθαις, ἐναποπνίγεται. Γῆ δὲ ἡ θελητὴ καρπούς ἀποτίκτει, τοὺς ἐν τρισίν, ὡς ἔφη, διαφοραῖς, ἑκατὸν καὶ ἐξήκοντα, καὶ τριάκοντα· ὡς γὰρ ὁ πάνσοφος γράφει Παῦλος, "ἕκαστος ἡμῶν ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως." Οὐ γὰρ ἐν ἴσῳ μέτρῳ πάντη τε καὶ πάντως τὰς τῶν ἀγίων εὐδοκιμήσεις γεγεννημένας εὐρίσκομεν. Πλὴν ζηλοῦν ἀναγκαῖον τὰ μείζονά τε καὶ ὑπερκείμενα τῶν χθαμαλωτέρων. 9Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.9 (B f. 79 b) Ὁ δὲ τῆς Μωϋσέως νομοθεσίας εἰπὼν, "Τίμα τὴν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται." ἡμῖν δὲ ἐπιτάξας καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, ἄρα αὐτὸς ὠλιγόρει τῆς εἰς τὴν μητέρα τιμῆς, καὶ ἀπωθεῖται τὴν εἰς τοὺς ἀδελφούς ἀγάπην; Οὐδαμῶς. Τί οὖν ἄρα διδάξαι βούλεται; Εἰς ὕψος αἶρει μέγα τὴν εἰς ἀνθρώπους ἀγάπην, οἵπερ ἂν ἐθέλοιεν τοῖς αὐτοῦ πείθεσθαι νόμοις· καὶ τὰς ἀνωτάτω τιμὰς ὀφείλειν ἡμῖν βούλεται, ὡς μητράσι καὶ ἀδελφοῖς. Εἰ γὰρ μητέρα καὶ ἀδελφούς αὐτοῦ εἶναί φησι τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ποιοῦντας αὐτόν, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὡς ἐκκεκριμένην καὶ ἀξιόληπτον χαρίζεται τὴν ἀγάπην τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ; Οὕτω γὰρ ἦν πείσαι πάντας ἦκειν ἐπὶ τὸ βούλεσθαι τοῖς αὐτοῦ καταπειθεσθαι λόγοις. 9Αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.9 72.629 (A f. 125 b, B f. 80, E f. 123 b) Διέπλει μὲν ὁμοῦ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις Χριστὸς τὴν Τιβεριάδα θάλασσαν ἦτοι λίμνην. Ἐγήγερται δὲ κατὰ τοῦ

σκάφους ἀδόκητός τε καὶ ἀπηνῆς χειμῶν, καὶ ταῖς τῶν ἀνέμων ἐμβολαῖς ὑψοῦ τὸ κῦμα κυρτούμενον, τὸ τοῦ θανάτου δέος ἐνετίθει τοῖς μαθηταῖς· τεθορύβηται γὰρ οὐ μετρίως, καὶ τοι τὸ θαλασσοεργεῖν εἰδότες, καὶ κλύδωνος οὐκ ὄντες ἀπείρατοι. Ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν τοῦ κινδύνου τὸ μέγεθος πρὸς ἀφόρητον αὐτοὺς ἐκάλεϊ δειλίαν, ὡς ἑτέραν οὐκ ἔχοντες τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα, πλὴν ὅτι μόνον αὐτὸν τὸν τῶν δυνάμεων Κύριον, δῆλον δὲ ὅτι Χριστὸν, διανιστῶσι λέγοντες· "Ἐπιστάτα, σῶσον, ἀπολλύμεθα." Καθευδῆσαι γὰρ αὐτὸν ὁ εὐαγγελιστῆς φησί· ὁ δὲ Μάρκος προστίθησιν ὅτι καὶ ἐν προσκεφαλαίῳ, δεικνύς τε τὸ ἄτυπον, καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν ἡμᾶς παιδεύων φιλοσοφίαν. Οἰκονομικώτατα δέ μοι καὶ τοῦτο λίαν πεπραχθαι δοκεῖ, ἵνα μὴ εὐθύς ἀρξαμένου τοῦ κλύδωνος ἐπιπηδᾶν τῷ σκάφει, τὴν παρ' αὐτοῦ ζητῶσιν ἐπικουρίαν· ἀλλ' οἷον ἀκμάσαντος ἤδη τοῦ κακοῦ, ἐμφανεστέρα γένηται τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας ἢ δύναις, μαινομένην καθιστῶσα θάλασσαν, καὶ μεθ' ἱστῶσα πρὸς γαλήνην μεγάλην, ὡς μηδὲ ἴχνος ἐπι μείναι τῆς ταραχῆς. Εἰ γὰρ ἐγρηγορότος ἐγένετο, ἢ οὐκ ἂν ἐφοβήθησαν, ἢ οὐκ ἂν παρεκάλεσαν, ἢ οὐδ' ἂν ἐνόμισαν αὐτὸν δύνασθαι τι τοιοῦτον εἰπεῖν. Διὰ τοῦτο καθεύδει, διδούς καιρὸν τῇ δειλίᾳ, τρανοτέραν αὐτοῖς ποιῶν τῶν γινομένων τὴν αἴσθησιν. Οὐ γὰρ ὁμοίως τις ὄρα τὰ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις σώμασι γινόμενα, καὶ τὰ ἐν ἑαυτῷ. Ἐπεὶ οὖν πάντας εὐεργετῆ θέντας εἶδον, ἑαυτοὺς δὲ οὐδενὸς ἀπολελαυκότας, ὑπτιοί τε ἦσαν, ἔδει δὲ αὐτοὺς διὰ τῆς οἰκείας αἰσθήσεως ἀπολαῦσαι τῶν εὐεργεσιῶν, συγχωρεῖ τὸν χειμῶνα γυμνασίας ἔνεκεν, καὶ τὸ θορυβηθῆναι συμπερόντως ἐγένετο, ὥστε μείζον φανῆναι τὸ θαῦμα, καὶ διηνεκῆ γενέσθαι τοῦ συμβάντος τὴν μνήμην. Προσδοκησάντων γὰρ ἀπόλλυσθαι πρότερον, τότε ἐσώθησαν, ἵνα ὁμολογήσαντες τὸν κίνδυνον, μάθωσι τοῦ θαύματος τὸ μέγεθος. Πλὴν, ὡς ἔφην, διανιστῶσι λέγοντες· "Σῶσον, ἀπολλύμεθα." Ἐνταῦθα μοι βλέπε μετὰ πίστεως ὀλιγοπιστίαν· πιστεύουσι μὲν γὰρ ὅτι σῶσαι δύναται, ὡς δὲ ὀλιγόπιστοι, λέγουσιν ὅτι "Ἀπολλύμεθα." Οὐ γὰρ ἦν ἐφικτὸν ἀπολέσθαι ποτὲ, συνόντος αὐτοῖς τοῦ πάντα ἰσχύοντος. (A f. 126) Ἄλλ' ἐγήγερται παραχρῆμα Χριστὸς, ὁ πάντων ἔχων τὴν ἐξουσίαν, καὶ καθίστησι μὲν εὐθύς τὸν κλύδωνα, συνέστειλε δὲ τὰς τῶν πνευμάτων ὀρμάς, καὶ τὸν θόρυβον ἔπαυσε, καὶ δι' αὐτῶν ἔδειξε τῶν πραγμάτων ὅτι Θεὸς ἐστι. Λεγέσθω τοίνυν παρ' ἡμῶν τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν· "Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, καὶ τὸν σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραῦνεις." Καταστήσας δὲ τὸν κλύδωνα τῆς θαλάσσης, καὶ χειμαζομένην ἅμα τῷ σκάφει τῶν ἁγίων μαθητῶν τὴν πίστιν μεθίστησι πρὸς τὸ ἀραρὸς, καὶ οἶονεῖ γαλήνην αὐτοῖς ἐνεργάζεται, τὰ τῆς ὀλιγοπιστίας περιστεύλας κύματα. Καὶ μετὰ τοῦ χειμῶνος τῶν ὑδάτων, τὸν χειμῶνα τῆς ψυχῆς αὐτῶν λύει, ἐπιτιμῶν καὶ παιδεύων ὁμοῦ, ὡς τὸν φόβον οὐχ ἢ τῶν 72.632 πειρασμῶν ἐργάζεται ἐπαγωγῆ, ἀλλὰ τὸ τῆς διανοίας ἀσθενές. Ἔφη γοῦν· "Ποῦ ἢ πίστις ὑμῶν;" Ὁ γε μὴν ἕτερος τῶν εὐαγγελιστῶν εἰπεῖν αὐτὸν διατείνεται· "Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι;" Θορυβεῖ γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ τὸν εὐβερηκότα νοῦν, ἐπισκήψας ἀδοκῆτως φόβος θανάτου. Διὰ τοῦτο προσήεσαν ποτὲ λέγοντες τῷ Χριστῷ· "Πρόσθετε ἡμῖν πίστιν." Λείπεται τοῦ τελείου πρὸς πίστιν, ὁ τοῖς τῆς ὀλιγοπιστίας ἐγκλήμασιν ὑπενηνεγμένος. Ὡσπερ γὰρ ὁ χρυσὸς ἐν πυρὶ δοκιμάζεται, οὕτως καὶ πίστις ἐν πειρασμοῖς. Πλὴν ἀσθενῆς ὁ ἀνθρώπου νοῦς· δεῖται δὲ πάντως τῆς ἄνωθεν χειρὸς, εἰς τὸ δύνασθαι διενεγκεῖν ἀνδρείως τὰ παρεμπίπτοντα. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ἐδίδασκεν, εἰπὼν· "Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν." Ὁμολογεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, γράφων· "Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἔνδυνα μουντί με Χριστῷ." Πausαμένου δὲ τοῦ χειμῶνος, καὶ εἰς γαλήνην καὶ εὐδίαν, νεύματι Χριστοῦ, τῆς θαλάσσης μεταβληθείσης, καταπεπληγμένοι τὴν θεοσημεῖαν οἱ μαθηταί, παρεψιθύριζον

ἀλλήλοις λέγοντες· "Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει, καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;" Ἄρ' οὖν ὡς οὐκ εἰδότες αὐτὸν, τὸ, "Τίς οὗτός ἐστι;" παρηγόρευον ἀλλήλων; Εἶτα, πῶς οὐκ ἀπίθανον παντελῶς τὸ χρῆμά ἐστιν; Ἦδεσαν γὰρ ὄντα Θεὸν καὶ Υἱὸν Θεοῦ τὸν Ἰησοῦν, καταπληττόμενοι δὲ τῆς ἐνουσήσας αὐτῷ δυνάμεως τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν· καίτοι καθ' ἡμᾶς ὄντι τε καὶ ὄρω μένῳ κατὰ τὴν σάρκα, λέγουσι τό· "Τίς οὗτός ἐστιν;" ἀντὶ τοῦ, Πόσος καὶ οἶος, καὶ ἐν ὅσῳ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐπιτάσσει τοῖς ὕδασι καὶ τῷ ἀνέμῳ, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; Ἐπιτακτικὸν γὰρ ἐστὶ τὸ ἔργον, Δεσποτικὴ πρόσταξις, καὶ οὐκ ἀξίωσις οἰκετικῆ. Μέγα καὶ τοῦτο πρὸς θαῦμα καὶ ὄνησιν τοῖς ἀκροωμένοις· ὑπακούει γὰρ ἡ κτίσις οἷς ἂν ἐπιτάττει βούλεται Χριστός. Ἀμέλει καὶ τὸν τῆς ἐπιτιμῆσεως τρόπον ἐν ἐξουσίᾳ θεοπρεπεῖ γενέσθαι φησὶν ὁ Μάρκος. Ἔφη γὰρ εἰπεῖν τῇ θαλάσῃ τὸν Κύριον· "Σιώπα, πεφίμωσο." Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ, ἠκολούθησε τὸ πρόσταγμα· καὶ ἡ θάλασσα ἐπαφρί ζουσα τοῖς κύμασι, ἤκουσε τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, καὶ πέπαυται τοῦ χειμῶνος, καὶ γινώσκει τὸν ἀπ' ἀρχῆς αὐτὴν συναγαγόντα προστάγματι, τὸν θέμενον ἄμμον ὄριον αὐτῇ, ὃ οὐχ ὑπερβήσεται. (A f. 126) Καὶ τύπος τοῦ περὶ τοὺς μαθητὰς συμβάντος ὕστερον. Λίμνη γὰρ ἡ Ἰουδαία, περὶ ἣν κατέβη λαίλαψ πολλὴ τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ μανίας τῶν Ἰουδαίων· ἐταράχθησαν δὲ οἱ μαθηταί, ὥστε καὶ φυγεῖν. Ἄλλ' ὡσπερ ἐξ ὕπνου ἀνέστη ὁ Σωτὴρ, καὶ πάλιν οἱ μαθηταί ἐν γαλήνῃ. Ἐπιστὰς γὰρ αὐ τοῖς, εἶπεν· "Εἰρήνη ὑμῖν." Ἐτέρως δὲ, ἐν σχῆματι θαλάσσης τοῦδε τοῦ καθ' ἡμᾶς νοουμένου κόσμου, σκάφος ἡ Ἐκκλησία νοηθήσεται, πλωτῆρας ἔχουσα τοὺς ἡγιασμένους, οἳ καὶ διὰ τοῦ καταδέξασθαι τὴν πίστιν, συνόντα διὰ παντὸς ἔχουσι τὸν Χριστόν. Ἄλλὰ καὶ δεινὸς ἔσθ' ὅτε χειμῶν καταρρήγνυται, καὶ μυρία περιστάσεων τοῦ ἁγίου σκάφους κατεξανίσταται κύματα, ἀναρίθμητοι δὲ ὡσπερ πα 72.633 φλάζουσι πειρασμοὶ, καὶ μὴν καὶ πνευμάτων πονηρῶν ἀγριότης ἐγκατασκήψασα, πρὸς αὐτὸ καταφέρει τοῦ θανάτου τὸ δεῖμα. Καὶ σύνεστι μὲν τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις Χριστός· διὰ δὲ τὸ πολλάκις ἐφεῖναι παθεῖν οἰκονομικῶς, ἀπομιμῆσθαι πῶς δοκεῖ τὸν νυστά ζοντα. Ὅταν τοίνυν ὑπέρμετρος ἀληθῶς, καὶ οὐκέτι τοῖς πλωτῆρσι φορητὸς ὁ θόρυβος ἦ, καὶ πρὸς ἄκρον ἤδη τοῦ κακοῦ τὰ πρόβατα βλέπη, τότε προσήκει βοᾶν μονονουχὶ λέγοντας· "Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς, Κύριε;" Ἀμελητὶ γὰρ διαναστήσεται, καὶ πάντα μὲν ἐκποδῶν ποιήσει φόβον· ἐπιτιμήσει δὲ τοῖς πειράζουσι, καὶ μεταστήσει τὸ πένθος εἰς εὐθυμίαν, εὐ δὴν ἀπλώσας τὴν ἀπαλήν καὶ ἀκύμονα· περιόψεται γὰρ οὐδαμῶς τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποιθότας. Ἐκατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, κ.τ.λ.9 (A f. 127, B f. 80 b, E f.124) Προσωρμίσθη ὁ Σωτὴρ τῇ Γεργεσηνῶν, ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς· Εἶτά τις ὑπήντησεν ἀνὴρ, ὃς ἦν ἐνδιαίτημα πολλῶν καὶ ἀκαθάρτων πνευμάτων, ἔξω καὶ νοῦ καὶ φρενὸς ὑπάρχων, καὶ οὐδὲν ἀπεοικῶς τῶν τεθνεώτων ἤδη καὶ ἐν γῆ κειμένων· μᾶλλον δὲ τάχα που καὶ ἐν τοῖς ἔτι χεῖροσι· γυμνὸς γὰρ τὰ τῶν τεθνεώτων μνήματα περιφοιτῶν, τῆς τῶν δαιμονίων ἀπανθρωπίας ἀπὸ δειξίς ἦν. Ἐφήσιν γὰρ τινὰς οἰκονομικῶς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ὑπ' αὐτοῖς γίνεσθαι, οὐχ ἵνα πάθωσι μᾶλλον, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς δι' αὐτῶν μάθωμεν ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐκεῖνοι περὶ ἡμᾶς, οὕτω τε παραιτώμεθα τὸ ὑποκεῖσθαι θέλειν αὐτοῖς· ἐνὸς γοῦν πεπονθότος, οἰκοδομοῦνται πολλοί. Ὁ Γεργεσηνός, ἤγουν ἡ ἐν αὐτῷ λανθάνουσα τῶν δαιμονίων ἀγέλη, προσέπιπτε τῷ Χριστῷ, καὶ ταῦτα ἐβόα· "Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;" κ.τ.λ. Καὶ μοι ἐνταῦθα βλέπε, θάρσει πολλῶν καὶ ἀπονοῖα συμπεπλεγμένην δειλίαν· δεῖγμα μὲν γὰρ ἀπονοῖας διαβολικῆς, τὸ τολμῆσαι λέγειν· "Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;" Δειλίας δὲ, τὸ δέεσθαι ἵνα μὴ βασανισθῇ. Ἄλλὰ γὰρ εἰ οἱ δας ὄλως αὐτὸν Υἱὸν ὄντα τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ὁμολογεῖς ὅτι Θεὸς ἐστὶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς.

Εἶτα πῶς τὰ μὴ σὰ, μᾶλλον δὲ τὰ αὐτοῦ, διαρπάζεις; Εἶτα λέγεις· "Τί ἐμοὶ καὶ σοί;" Καὶ τίς ἀνέξεται τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων μέχρι παντὸς ἀνεῖναι Βαρβάρους τοὺς ὑπὸ σκῆπτρα κειμένους; Τὰς σαυτῶ πρεπούσας ἐρεύγου φωνάς· αὗται δέ εἰσιν ἐν τῷ, Δέομαί σου, μὴ με βασανίσῃς. Καὶ ἄθρει δὴ μοι πά λιν τὴν ἀπαράβλητον δόξαν τοῦ πάντων ἐπέκεινα, φημί δὴ Χριστοῦ τὴν ἀκαταγώνιστον ἰσχύν. Συντριβεὶ τὸν Σατανᾶν, ἐθελήσας μόνον τοῦτο παθεῖν αὐτόν. Πῦρ αὐτῷ καὶ φλόγες εἰσὶ τὰ Χριστοῦ ῥήματα. Ἀληθὲς οὖν ὅτι, καθά φησιν ὁ μακάριος Ψαλμωδός, "Τὰ ὄρη ἐτάκῃσαν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ." Ὅρεσι γὰρ τὰς ὑψηλὰς καὶ ὑπερηφάνους παρεικάζει δυνάμεις πονηρὰς δηλονότι. Πλὴν ὡς πυρὶ προσβαλοῦσαι τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν δυνάμει τε καὶ ἐξουσίᾳ κατατήκονται κηροῦ δίκην. (A f. 127) Ἦρώτα Χριστὸς, καὶ προστέταχεν εἰς 72.636 πείν τί τὸ ὄνομα αὐτῷ. Ἄρ' οὖν οὐκ εἰδὼς ἤρετο, καὶ ὡς εἶς τῶν καθ' ἡμᾶς ἐζήτηε μαθεῖν; Καίτοι πῶς οὐκ ἀσύνετον παντελῶς τὸ φράσαι τι τοιοῦτον ἢ νοεῖν; Πάντα γὰρ οἶδεν ὡς Θεός, καὶ καρδίαν ἐξετάζει καὶ νεφρούς. Ἦρετο οἰκονομικῶς, ἵνα μὰ θωμεν ὅτι πολλὴ δαιμονίων πληθὺς μίαν ἀνθρώπου ψυχὴν κατενεύματο. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Κύριος ἤδει τὸ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων δαιμόνων, οἱ δὲ ὀρῶντες, ἓνα μὲν ἄνδρα ἔβλεπον, μιᾶς δὲ προφερομένης φωνῆς ἤκουον, λέγει· "Εἰπέ, τί ὄνομά σοι;" ἵνα μὴ αὐτὸς εἰπὼν ὅτι Πολλοὶ εἰσιν, ἀπιστηθῆ, ἀλλ' αὐτοὶ ὁμολογήσωσιν ὅτι πολλοὶ τυγχάνουσι. 9Καὶ παρεκάλει αὐτόν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ, κ.τ.λ.9 (B f. 82 b) Ὡς γὰρ ἐτέρων ἤδη προαπεσταλμέ νων, οἱ καταλειφθέντες τὸ χρεῖμα ἐπεφρίκεσαν. 9Παρεκάλουν αὐτόν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν.9 (A f. 127 b) Ἦτησέ γε μὴν ἢ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἀγέλη τὴν ἴσην τε καὶ ὁμοίαν ἑαυτῇ τῶν χοίρων ἀγέλην. Κατένευσε δὲ Χριστὸς οἰκονομικῶς, καίτοι τὸ παρ' αὐτῶν ἐσόμενον οὐκ ἠγνοηκώς. Δέδωκε γὰρ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς, ἵνα ἡμῖν γένηται καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, ὠφελείας πρόφασις καὶ ἀσφαλείας ἐλπίς. Αἰτοῦσι γὰρ χοίρων τὴν ἐξουσίαν, ὡς οὐκ ἔχοντες δηλονότι· οἱ δὲ τῶν οὕτω μικρῶν καὶ εὐτε λεστάτων οὐκ ἔχοντες ἐξουσίαν, πῶς ἂν ἀδικήσιάν τινα τῶν ἐσφραγισμένων παρὰ Χριστοῦ, καὶ τῆς εἰς αὐτόν ἐλπίδος ἀνηρητημένων; Καὶ μὴν καὶ τοῦτο πρὸς τούτοις ἔξεστι μαθεῖν, ὡς ἀπὸ γε τοῦ συμβεβηκότος τῇ τῶν χοίρων ἀγέλη, ὅτι εἰσιν οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες κακοὶ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῖς γενομένων ἐπὶ βουλοὶ. Τοῦτο γὰρ ἐκδειξίειεν ἂν καὶ μάλα σαφῶς τὸ κατακρημνίσαι τοὺς χοίρους, ἐναποπνίζαι τε τοῖς ὕδασι. Καὶ διὰ τοῦτο κατένευσε αἰτοῦσιν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς, ἵνα ἐκ τοῦ συμβεβηκότος μάθωμεν ἡμεῖς ὁποῖοί τινές εἰσιν, ὡς ἀπηνεῖς τε καὶ θηριώδεις. 9Εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Τίς ὁ ἀψάμενός μου;9 (A f. 130) Οὐκ ἠγνοήθη δὲ τὸ παράδοξον, καίτοι γὰρ πάντα εἰδὼς ὁ Σωτὴρ, ὡς μὴ εἰδὼς ἐρωτᾷ, καὶ φησι· "Τίς ὁ ἀψάμενός μου;" Οὐκ ἀπιθάνως δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰπόντων, ὅτι "Οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσιν," ὁ μέγιστον ἦν σημεῖον τοῦ καὶ σάρκα αὐτόν ἀληθῆ περικεῖσθαι, καὶ πάντα τύφον καταπατεῖν, οὐδὲ γὰρ πόρρωθεν εἶποντο, ἀλλὰ συνεῖχον αὐτόν πάντοθεν· αὐτὸς τὸ πραχθὲν εἰς μέσον συναγει, καὶ ἐπέμενε λέγων, ὅτι "Ἡψατό μού τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνωνα δύναμιν ἐξεληθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ;" πρὸς τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἀκούοντων παχύτερον ἀποκρινόμενος. Ἄρ' οὖν φιλοδόξως ὁ Κύριος οὐκ ἀφῆκε λαθεῖν τῆς θεοπρεποῦς ἐνεργείας τὴν ἔνδειξιν, ἢ τοι τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῷ γυναικίῳ παράδοξον; Οὐ τοῦτο φαμεν· πῶς γὰρ, ὁ κελεύων σιγαῖν πολλαχοῦ; Ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον· βλέπει γὰρ εἰς ὄνησιν πανταχοῦ 72.637 τῶν καλουμένων εἰς τὴν διὰ πίστεως χάριν· οὐκοῦν πολλοὺς μὲν ἠδίκησεν ἀγνοηθὲν τὸ σημεῖον· γεγὼνός δὲ γνώριμον, ὠφέλησεν οὐ μετρίως, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὸν ἄρχοντα τῆς συναγωγῆς. Ἀσφαλεστέραν γὰρ ἐτίθει τὴν τοῦ προσδοκηθέντος ἐλπίδα· καὶ ἀραρότως ἐδίδου θαρρῆναι, ὅτι καὶ τῶν τοῦ θανάτου βρόχων ἐξαρπάσει Χριστὸς τὸ θυγάτριον αὐτοῦ. (A f. 150 b) Οὐ γὰρ ἐξῆν τοῖς μὴ

καθαροῖς, ἢ ἄψασθαί τινος τῶν ἁγίων, ἢ ἐγγὺς γενέσθαι ἀνδρὸς ἱεροῦ. Πεπληροφορήμεθα τοίνυν ὡς Θεὸς ἀληθινὸς ἐστὶν ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ ἀπὸ γε τοῦ παραδόξως ἐν ηῤῥημένον, καὶ ἐξ ὧν ἔφη θεοπρεπῶς: "Ἐγὼ γὰρ καὶ ἔγνω, φησί, δύνάμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ." Ἔστι δὲ μέτρων ἐπέκεινα τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ τάχα που καὶ ἀγγελικῶν, τὸ δύνασθαι δύνάμιν ἐκπέμψαι τινὰ, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῆς ἰδίας φύσεως, τουτέστιν ἀφ' ἑαυτῶν. Πρέπει δὲ μόνῃ τὸ χρῆμα τῆ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀνωτάτω φύσει· οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν τοῖς κτίσμασι φέρει τινὰ δύνάμιν ἰατρικὴν, ἢ γοῦν ἑτέραν τινὰ ἰδίαν, ἀλλὰ θεόσδοτον. 9Καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα.9 (H f. 30) Πλὴν ἀλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ θαύματος ἱστορία· χρῆ δὲ ἴσως καὶ ἰσχυρότερον αὐτὴν θεωρῆσαι καὶ ὑψηλότερον. Οἱ μὲν οὖν ἀπλούστεροι θαυμαζέτωσαν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ κατὰ ταῦτα· οἰκοδομεῖ γὰρ καὶ σωματικῶς νοούμενα· οἱ δὲ δυνάμει νοι διαβαίνειν ἐπὶ τὸ βλέπειν ὅτι καὶ ταῦτα τυπικῶς συνέβαινε ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ δι' ἡμᾶς, εὐξάμενοι τῷ Θεῷ, αἰτήσωμεν λόγον ἐλθεῖν τὸν σαφηνίζοντα καὶ ταῦτα· πῶς ὁ Ἰησοῦς πρὸς ἀρχισυναγώγου θυγατέρα προηγουμένως ἀπήει, οὐ πρὸς τὴν αἰμορροοῦσαν, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῷ ἀπαντῶσαν· καὶ ὅτι προηγουμένως ἀπιόντος αὐτοῦ πρὸς ἐκείνην, πρώτη αὕτη θεραπέυεται. Ἦλθε γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ προηγουμένως εἰς τὴν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, καὶ εὗρεν αὐτὴν νοσοῦσαν καὶ ἀποθανοῦσαν. Τὰ γὰρ παραπτώματα τοῦ Ἰσραὴλ πεποίηκεν αὐτὴν ἀποθανεῖν· ἡ δὲ αἰμορροοῦσα ἢ ἐν τῇ ὁδῷ, ἢ ἀκαθαρσίας πεπληρωμένη, ἢ ῥέουσα οὐκ ἐν καιρῷ ἀφέδρου, ἀλλ' αἰεὶ αἰμορροοῦσα, αὕτη πρὸ ἐκείνης πιστεύει τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐκεῖ μὲν οὗτος ἀπέρχεται, αὕτη δὲ κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου ἄψασθαι θέλει. Ὁ δὲ Λουκᾶς, ὃ μὴ εἶπε Ματθαῖος, προσέθηκεν ὅτι δῶδε καετῆς ἦν ἡ τοῦ ἀρχισυναγώγου θυγάτηρ. Καὶ ἡ αἰμορροοῦσα δώδεκα ἔτη εἶχεν αἰμορροοῦσα· οὐκοῦν ἅμα τῇ γενέσει ἐκείνης, αὕτη αἰμορροεῖ. Ἐν ἀπαθείᾳ γὰρ ἐστὶν ἐκείνη ὅσον χρόνον ζῆ ἡ Συναγωγὴ, καὶ ὁ αὐτὸς ὅρος τοῦ χρόνου τοῦ τέλους ἐκείνης, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς σωτηρίας ταύτης ἐστί. Δώδεκα ἐτῶν ἐκείνη ἀποθνήσκει, καὶ δώδεκα ἐτῶν τοῦ πάθους αὕτη πιστεύσασα θεραπεύεται, ἥτις οὐκ ἴσχυεν ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἰατρῶν θεραπευθῆναι. 72.640 Πολλοὶ γὰρ ἰατροὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἔθνων ὑπέσχοντο θεραπεῦσαι. Ἐὰν ἴδῃς τοὺς φιλοσοφοῦντας ἐπαγγελιομένους ἀλήθειαν, ἰατροὶ εἰσι θεραπεῦσαι πειρῶμενοι. Ἄλλ' αὕτη δαπανήσασα τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, οὐκ ἴσχυεν ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἰατρῶν θεραπευθῆναι· ἤψατο δὲ τοῦ κρασπέδου τοῦ Ἰησοῦ διὰ πίστεως, καὶ ἰάθη. Ἐὰν ἴδωμεν τὴν πίστιν ἡμῶν τὴν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, καὶ νοήσωμεν πηλίκος ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνος ἠψάμεθα αὐτοῦ, ὁψόμεθα ὅτι πρὸς σύγκρισιν τῶν ἐν αὐτῷ κρασπέδων, κρασπέδου ἠψάμεθα· ἀλλ' ὅμως τὸ κράσπεδον θεραπεύει ἡμᾶς, καὶ ποιεῖ ἀκούειν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ· "Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε." Καὶ ἐὰν θεραπευθῶμεν, καὶ ἡ θυγάτηρ ἀναστήσεται τοῦ ἀρχισυναγώγου. "Ὅταν γὰρ τὸ πλήρωμα τῶν ἔθνων εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται."

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ἔδωκεν αὐτοῖς δύνάμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν.9 (A f. 132, B f. 88, E f.125 b, δ φ. 34 b) Ἀληθὲς εἶπεῖν, ὅτι πόνων ἀγαθῶν ὁ καρπὸς εὐκλείης. Τοὺς γὰρ τοὶ τὴν πάναγνον καὶ ἀβέβηλον, κατὰ γε τὸ ἀνθρώποις ἐγχωροῦν κατορθοῦν ἐθέλοντας ζωὴν, τοῖς παρ' ἑαυτοῦ χαρίσμασι καταφαιδρύνει Χριστὸς, καὶ πλουσίαν αὐτοῖς τῶν κατωρθωμένων ἀγιοπρεπῶς χαρίζεται τὴν

ἀντέκτισιν, καὶ δόξης αὐτοὺς τῆς ἰδίας καθίστησι κοινωνούς. Δέχου τοῦ πράγματος ἀπὸ δειξιν σαφῆ τε καὶ ἑναργῆ, τοὺς ἀγίους ἀποστόλους. Ὅρα γεγονότας ἐκπρεπεστάτους, καὶ τῇ ὑπὲρ ἄνθρωπον δόξῃ κατεστεμμένους, νέμοντος αὐτοῖς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο Χριστοῦ· "Δέδωκε γὰρ αὐτοῖς, φησὶ, δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν." Ἄλλ' ὅρα πάλιν τὸν ἕναν θρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ Λόγον, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπερτρέχοντα μέτρον, καὶ τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασι διαπρέποντα· ἐπέκεινα γὰρ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων, τὸ δίδόναι κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων οἷς ἂν βούληται τὴν ἐξουσίαν, καὶ μὴν καὶ τὸ δύνασθαι νοσημάτων ἐλευθεροῦν τοὺς ἐνείλημμένους, καὶ μόνου Θεοῦ· ἡ γὰρ τῆς ἀνωτάτω φύσεως ὑπεροχὴ τε καὶ δόξα οὐδενὶ τῶν ὄντων ἔνεστι φυσικῶς, πλὴν ὅτι αὐτῷ τε καὶ μόνῳ. Ἄξια τοίνυν θαύματος ἢ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐκνεμηθεῖσα χάρις· ἐπέκεινα δὲ παντὸς ἐπαίνου καὶ θαύματος, ἢ τοῦ νέμοντος ἀφθορία· τὴν ἑαυτοῦ γὰρ αὐτοῖς, ὡς ἔφην, χαρίζεται δόξαν. Ἄνθρωπος ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων δέχεται πονηρῶν, καὶ τὴν οὕτως ὑπέροπτον ὄφρυν, τὴν τοῦ διαβόλου φημί, καταστρέφει. Καὶ τοι λέγοντός ποτε· "Τὴν οἰκουμένην ὄλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσσίαν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἄρῳ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύζεται ἢ ἀντίπη μοι." Ἐσφάλλετο δὲ τῆς ἀληθείας, καὶ διημάρτηκε τῆς ἐλπίδος, ὃ σοβαρὸς καὶ θρασὺς, καὶ τῆς ἀπάντων ἀσθενείας κατακαυχόμενος. Ἀντέταξε γὰρ αὐτῷ τοὺς τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων ἱερουργούς, ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν 72.641 προκεκηρύγμενον, περὶ τε τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν, ὡς "Ἐξαίφνης ἀναστήσονται οἱ δάκνοντα αὐτὸν, καὶ ἐκνήψουσιν οἱ ἐπίβουλοί σου, καὶ ἔσῃ εἰς διαρπαγὴν αὐτοῖς." Μόνον γὰρ οὐχὶ κατεδηδόκασι τὸν Σατανᾶν, ἐπιβουλεύοντες αὐτοῦ τῇ δόξῃ, καὶ διαρπάζοντες αὐτοῦ τὰ σκεύη, καὶ προσκομίζοντες Χριστῷ διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτόν. Εἶτα πόθεν εἰς ἀνθρώπους ἢ λαμπρὰ καὶ διαβόητος οὕτω κατενήνεκται χάρις, πολυπραγμονῶμεν, εἰ δοκεῖ. Οὐκοῦν ἐστεφάνωσε τῇ τοιαύτῃ τιμῇ τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς κατ' οὐδένα τρόπον ἐκβεβηκῶς, ἐνήργηκε τὰ θεοπρεπῆ, συνέτριψε τὸν Σατανᾶν ῥήματι τῷ πανσθενεστάτῳ, ἐπετίμησε πνεύμασι πονηροῖς. Αὕτη γέγονεν ὁδὸς τοῦ δύνασθαι πονηροῖς ἐπιπλήττειν πνεύμασι, τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. (A f. 132 b) Τί δὲ ἄρα γε εἰκὴ τοιοῦτους ἀπέφηνε τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀναγκαιῶν ἐκπρεπεστάτους; Καὶ τοι πῶς τοῦτο ἐστὶν ἀληθές; Ἐδει γὰρ, ἔδει τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων διακόνους ἐπιδεδειγμένους κατορθοῦν δύνασθαι τὰ παράδοξα, καὶ δι' αὐτῶν πιστεύεσθαι τῶν ἐκτελεσμάτων ὅτι τέ εἰσι Θεοῦ διάκονοι, καὶ μεσίται τῆς ὑπ' οὐρανὸν, καλοῦντες ἅπαντας εἰς διαλλαγὴν καὶ εἰς τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν. Τοῖς μὲν γὰρ νουνεχεστέροις, ἀπόχρη καὶ λόγος ἔσθ' ὅτε πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· τοῖς γε μὴν οὐχ ἑτοιμῶς ἔχουσιν εἰς παραδοχὴν ὧν ἂν τις λέγοι, δεῖ δὴ θαυμάτων καὶ τερατουργίας. Καλοῦνται γὰρ οὕτω μόλις πρὸς τὴν ἀλήθειαν. 9εῖπε πρὸς αὐτούς· Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν. 9 (A f. 133, δ φ. 34 b) Οὕτω δὴ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους κατακοσμήσας, ἰέναι προστέταχεν ἐπὶ τὸ χρῆναι λαλεῖν τοῖς ἀπανταχόσε γῆς τὸ αὐτοῦ μυστήριον. Ταύτη τοι καὶ εὐζωνοτάτους εἶναι κελεύει, καὶ μερίμνης ἀπάσης κοσμικῆς ἀπαλλάττεσθαι βούλεται, ὡς μηδὲ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καὶ ἀπαραιτήτου ποιεῖσθαι τινὰ λόγον. Κόσμον γὰρ αὐτοῖς, καὶ οἷόν τινὰ στέφανον ἔσεσθαι φησὶ, τὸ κεκτῆσθαι μηδὲν· μήτε μὴν ἐπικομίζεσθαι τι παράπαν, μὴ ῥάβδον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ ἀργύριον, μὴ χιτῶνας δύο· μονονουχὶ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἐκεῖνο λέγων· "Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μερίμναν σου, καὶ αὐτός σε διαθρέψει." Καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθές ὅπερ αὐτὸς ἔφη Χριστός· "Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ." Ἴνα τοίνυν μονοειδῆ καὶ

μονότροπον ἔχωσι τὴν ζωὴν, εἰς μόνον ὀρῶντες τὸ χρῆναι μὴ σταγαγεῖν, μηδένα προστέταχε ποιῆσθαι λόγον ἢ ἀμφίων ἢ τροφῆς. Ἀλλὰ φαίη τις ἄν. Καὶ πόθεν αὐτοῖς προσγένειτο τῶν ἀπαραιτήτως ζητουμένων ὁ πόρος; Διαδείκνυσι καὶ τοῦτο εὐθύς λέγων· 9Καὶ εἰς ἣν οἰκίαν εἰσέλθητε, κ.τ.λ.9 (A f. 133, B f. 88 b, δ φ. 34 b) Ἀρκέσει, φησὶν, ὁ παρὰ τῶν μυσταγωγουμένων καρπός· ἐκεῖνοι παρ' ὑμῶν τὰ πνευματικὰ λαμβάνοντες, τῶν σωματικῶν ποιήσονται πρόνοιαν. Ἐν οἰκίᾳ δὲ μιᾷ μένειν τε αὐτοὺς προστέταχε καὶ [μὴ] ἀπ' αὐτῆς ἐξέρχεσθαι ὥστε μήτε τὸν δεχόμενον λυπεῖν, μήτε αὐτοὺς δόξαν λαβεῖν γαστριμαργίας καὶ εὐκολίας. Ἔδει γὰρ μήτε 72.644 τοὺς ἅπαξ λαβόντας ἀποστερεῖσθαι τῆς δωρεᾶς, μήτε μὴν αὐτοὺς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἐγκοπὴν τινα δοῦναι ταῖς εἰς τὸ θεῖον κήρυγμα σπουδαῖς τε καὶ προθυμίαις, ἐλκομένους παρὰ πολλῶν, οὐχ ἵνα τι τῶν ἀναγκαίων ἔσθ' ὅτε μανθάνωσιν, ἀλλ' ἵνα τράπεζαν αὐτοῖς παραθεῖεν ἀβρᾶν, καὶ πέρα τῆς χρείας. Ὅτι δὲ οὐκ ἄμισθον τὸ τιμᾶν ἀγίους, ἐκ τῶν τοῦ Σωτῆρος εἰσόμεθα λόγων. Ἔφη γὰρ πρὸς τοὺς μαθητάς· "Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται καὶ τὸν ἀποστείλαντά με." Οἰκονομικῶς, καὶ εἰς ἴδιον πρόσωπον τὰς εἰς τοὺς ἀγίους ἀναφέρει τιμὰς, ἵνα πανταχόθεν αὐτοῖς ὑπάρχη τὸ ἀσφαλές. Καὶ εἶπερ ἐστὶν ἐν παντὶ καλῶ καὶ ἐν ἐλπίσι λαμπραῖς ὁ δεχόμενος αὐτοὺς, πῶς οὐ πάντη τε καὶ πάντως, καὶ ἔμπαλιν, ἀληθές; Ἀθλιότητος γὰρ τῆς ἐσχάτης ἐπὶ μεστος ἂν γένοιτό τις, τὸ χρῆναι τιμᾶν τοὺς ἀγίους, οὐδενὸς ἀξιώσας λόγου. Διὰ τοῦτο φησὶν· "Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ἐκτινάξατε ἐπ' αὐτούς." Δεῖ γὰρ παρὰ τῶν μὴ δεξαμένων αὐτοὺς, μήτε μὴν ἀνασχομένων τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων, μηδὲν τὸ παράπαν ἐθελῆσαι λαβεῖν. Ἀπίθανον γὰρ κομιδῇ τοὺς ἀτιμάζοντας τὸ σωτήριον κήρυγμα καὶ τὸν οἰκοδεσπότην, περὶ τοὺς οἰκέτας ὀρᾶσθαι χρῆστούς, ἢ τὰς παρ' αὐτῶν εὐλογίας ζητεῖν 9Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ.9 (A f. 134 b) Οἱ μὲν δαιμονίων ζητούντες ἀπ' ἀλλαγῆν, οἱ δὲ καὶ ἀρρώστημάτων ἀπόθεσιν ἦσαν, οἱ καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ μυσταγωγίας γλιχόμενοι, προσεδρεύοντες τε καὶ μάλα εὐτόνως. 9Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, κ.τ.λ.9 (A f. 134 b, ξ. φ. 126) Κλινούσης τῆς ἡμέρας, καὶ ὅσον οὐδέπω προσδοκωμένης ἔσεσθαι τῆς ἐσπέρας, προενόουν τῶν ὄχλων οἱ μαθηταί, καὶ δὴ καὶ προσήεσαν, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν παρακλήσεις προσάγοντες. Καὶ τί, τὸ Ἀπόλυσον ἐστίν, ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς· οἱ μὲν ὡς ἔφην τῶν ἐπομένων αὐτῷ, πονηρῶν πνευμάτων συνεχόντων αὐτοὺς, ἀπαλλάττεσθαι παρεκάλουν· οἱ δὲ καὶ ἐτέρων ἀρρώστημάτων ἐζήτουν ἐκ θεσιν. Ὡς οὖν εἰδότες μαθηταί ὅτι κατανεύσας μόνον, ἀποπεραίνει τοῖς κάμνουσι τὸ ποθούμενον, τὸ Ἀπόλυσον αὐτοὺς, φασί· καὶ οὐκ αὐτοὶ μᾶλλον ἀκηδιῶντες ὡς παρακαμάσαντος τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ τῆς εἰς τοὺς ὄχλους ἀγάπης ἐχόμενοι, καὶ οἷον μελετῶντες ἤδη τὴν ποιμενικὴν ἐπιστήμην, καὶ τοῦ κήδεσθαι λαῶν ἀρχόμενοι. Πλὴν ὄρα τὴν ἀπαράβλητον ἡμερότητα τοῦ παρακαλουμένου. Οὐ γὰρ μόνον ἐκεῖνα δίδωσιν, ἅπερ ἂν αἰτῶσιν ὑπάρξαι παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ, ἀλλὰ γὰρ προστίθησιν αὐτοῖς τὰ ἐκ τῆς φιλοτίμου δεξιᾶς, τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν διὰ τρόπον παντὸς ἀνακτώμενος καὶ τρέφων εἰς εὖαν δρίαν δηλονότι πνευματικὴν· ἐκέλευε γὰρ καὶ δια νέμειν αὐτοῖς τροφάς. Ἀλλ' ἦν ἄπορον τὸ χρῆμα τοῖς μαθηταῖς· ἐπεκομίζοντο γὰρ οὐδὲν, πλὴν ἄρτων πέντε καὶ ἰχθύων δύο· καὶ ἀπήγγελλον τοῦτο προσίοντες αὐτῷ.(B f. 90) Ἴνα δὲ καὶ ἔτι μεῖζον εἰς 72.645 ὕψος τὸ θαῦμα τρέχη, καὶ Θεὸς ὢν φύσει, διὰ τρόπου παντὸς ἐπιγινώσκηται, πολυπλασιάζει τὸ βραχύ· βλέπει τε εἰς οὐρανόν, οἷον τὴν ἄνωθεν εὐλογίαν αἰτῶν. Ἔδρα δὲ καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς, οἰκονομικῶς· ἔστι μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ πάντα πληρῶν, ἢ ἄνωθεν καὶ παρὰ Πατρὸς εὐδοκία. Ἴνα δὲ μάθωμεν ὅτι τραπέζης ἀρχόμενοι, καὶ μέλλοντες ἄρτον διακλᾶν, Θεῷ προσάγειν ὀφείλομεν, ὑπταίαις

ὡσπερ ἐνθέντες χερσὶ, καὶ τὴν ἄνωθεν εὐλογίαν ἐπ' αὐτὸν καταφέρειν, ἀρχὴ καὶ τύπος καὶ ὁδὸς τοῦ πράγματος γέγονεν ἡμῖν οικονομικῶς. (B f. 90 b) Εἶτα ὅποι ποτὲ προ ἔβη τὸ θαῦμα; Κατεκορέσθη πληθὺς ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγων, εἰς πέντε γὰρ ἐξετείνετο χιλιάδας, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Τοῦτο γὰρ ἕτερός τις τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν τοῖς ἑαυτοῦ προσεπήνεγκε λόγους. Καὶ οὐ μέχρι τούτου τὸ παράδοξον· ἀλλὰ γὰρ καὶ κόφιννοι συνελέγησαν κλασμάτων δώδεκα. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Πληροφορία σαφής, ὅτι τῆς φιλοξενίας τὸ χρῆμα, πλουσίαν ἔχει παρὰ Θεοῦ τὴν ἀντέκτισιν. "Ἐξεσι δὲ καὶ ἰδεῖν τοῖς ἀρχαιότεροις θαύμασι τὰ νέα συμβαίνοντα, καὶ μιᾶς ὄντα καὶ τῆς αὐτῆς δυ νάμεως ἐνεργήματα. "Ἐβρεξεν ἐν ἐρήμῳ τὸ μάννα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· "Ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς· ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος," κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ὑμνούμενον. Ἄλλ' ἰδοὺ πάλιν ἐν ἐρήμῳ τοῖς ἐν ἐνδείᾳ τροφῆς κεχορηγήκεν ἀφθόνως, οἶον ἐξ οὐρανοῦ καθιεῖς αὐτήν. Τὸ γὰρ πολυπλασιάσαι τὸ βραχὺ, καὶ οἶον ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν οὕτω πολλὴν ἀποθρέψαι πληθύν, οὐκ ἀπεικὸς ἂν εἴη τῷ πρώτῳ σημείῳ. Ἐπερώτησεν αὐτοὺς λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; (A f. 135 b) Πρῶτον ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἄξιον ἰδεῖν, τί τὸ κεκληκὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ τοῦτο δραμεῖν, καὶ προτεῖναι τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις τὴν πεῦσιν, ἡγουν τὴν ἐρώτησιν. Οὐδὲν γὰρ ἔξω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ καθήκοντος λόγου, καὶ λαλεῖ καὶ ἐργάζεται. Τί οὖν ἄρα φαμέν; Ἐθρεψεν ἐν ἐρήμῳ τοὺς ὄχλους οὐκ εὐαριθμήτους ὄντας ἄρτοις πέντε, συνδιαθρύψας ἰχθύδια δύο· πεπλεόνακε δὲ οὕτως τὰ ἐκ μηδενὸς, ὥστε καὶ κλασμάτων ληφθῆναι κοφίνους δώδεκα. Κατεπλήττοντο τοίνυν ὁμοῦ τοῖς ὄχλοις οἱ μακάριοι μαθηταὶ καὶ Θεὸν ὄντα καὶ Θεοῦ Υἱὸν κατὰ ἀλήθειαν, δι' αὐτῶν τεθέανται τῶν κατ' ὠρθωμένων. Εἶτα τῶν ὄχλων ἀποφοιτήσας, καὶ γε γονῶς καταμόνας, εἰς προσευχὰς συνετείνετο, τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν καὶ κατὰ τοῦτο τιθεῖς, μᾶλλον δὲ δι' δασκαλικῶν μαθημάτων εὐτεχνίαν διδάσκων τοὺς μαθητάς. Δεῖ γὰρ, οἶμαι, τοὺς λαῶν προεστηκότας, καὶ καθηγεῖσθαι λαχόντας τῶν αὐτοῦ θρεμμάτων, ἐν πράγμασιν ἀναγκαίοις εἶναι διὰ παντός, κάκεῖνα δρῶντας ὁρᾶσθαι, τὰ ἐφ' οἷς ἡδηται Θεός. Καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε," φησὶν. Οὐκοῦν ὁ μὲν τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος, τύπον ἑαυτὸν, ὡς ἔφην, πολιτείας ἀγίου πρεποῦς ἐποιεῖτο τοῖς μαθηταῖς, καταμόνας προσευχόμενος μετὰ μόνων αὐτῶν. Ἄλλ' ἦν εἰκὸς θορυβεῖν τὸ πρᾶγμα τοὺς μαθητάς· ἑώρων γὰρ ἄνθρωπον πίνως εὐχόμενον, ὃν χθὲς τεθέανται θαυματουργῶν 72.648 γοῦντα θεοπρεπῶς· οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ ἀπεικὸς, ἐκεῖνό που τάχα πρὸς ἑαυτοὺς εἶπεῖν, τίνα τοῦτον εἶναι νομίζομεν; ἄρα Θεὸν, ἢ ἄνθρωπον, καὶ ὡς ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἡγουν τῶν ἀγίων προφητῶν; Θαυματουργεῖ μὲν γὰρ, ὡς Θεός, ἔστι δὲ ἀνάρμοστον αὐτῷ κατὰ φύσιν Θεῷ τὸ προσεύχεσθαι. Τίνος γὰρ ὄλως δεῖται Θεός; Ἴνα τοίνυν τὸν τῶν τοιοῦτων ἐν νοιῶν ἀποσοβήσῃ θόρυβον, ποιεῖται τὴν πεῦσιν· οὐδὲν μὲν ἡγνοηκῶς τῶν περὶ αὐτοῦ θρυλλομένων παρά γε τοῖς ἔξω ἀποφέρων δὲ μᾶλλον τῆς τῶν πολλῶν ὑπονοίας, καὶ ὀρθὴν αὐτοῖς τὴν πίστιν ἐμφυτεῦσαι θέλων. "Τίνα δὴ οὖν, φησὶν, οἱ ὄχλοι με λέγουσιν εἶναι;" (B f. 91, E f. 126 b) Ὁρᾶς τὸ τῆς πεύσεως εὐτεχνές; Οὐκ εὐθὺς εἶπεν· "Ἔμεῖς τίνα με λέγετε εἶναι;" Ἀποφέρει δὲ μᾶλλον, ἐπὶ τὸν τῶν ἔξω θρύλλον· ἴν' ἐκβαλὼν αὐτὸν καὶ ἀδόκιμον ἀποφήνας, μετασοβήσῃ λοιπὸν εἰς δόξαν ἀληθινήν, ὃ δὴ καὶ πέπρακται. Εἰ πόντων γὰρ τῶν μαθητῶν τὴν τοῦ ὄχλου δόξαν, ἔφη αὐτοῖς· "Ἔμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;" Ὡς πῶς ἐξαίρετον τὸ, ἔμεῖς! Ἐξω τίθησιν αὐτοὺς τῶν ἄλλων, ἵνα καὶ τὰς ἐκείνων φύγωσιν ὑπονοίας, καὶ μὴ μικρὰν ἔχωσι περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν. Ἔμεῖς, φησὶν, οἱ ἐξειλεγμένοι, οἱ ψήφῳ τῇ παρ' ἐμοῦ κεκλημένοι πρὸς ἀποστολήν, οἱ τῶν ἐμῶν τερατουργημάτων μάρτυρες, "τίνα με εἶναί φατε;" Προπηδᾷ δὲ πάλιν τῶν ἄλλων ὁ

Πέτρος, καὶ παντὸς τοῦ χοροῦ γίνεται στόμα, καὶ τὰς φιλοθέους ἐρεύγεται φωνάς· ἀκριβῆ δὲ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁμολογίαν ἐκφέρει, λέγων, Τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ. Ἄσφα λῆς ὁ μαθητής· οὐ γὰρ τοι φησὶν ἀπλῶς Χριστὸν αὐτὸν εἶναι, τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν δὲ μᾶλλον. Πλείστοι μὲν γὰρ οἱ, ὡς ἀπὸ γε τοῦ κεχρίσθαι παρὰ Θεοῦ, κατὰ διαφόρους τρόπους ὠνομασμένοι χριστοί· οἱ μὲν γὰρ ἐχρίσθησαν εἰς βασιλέας, οἱ δὲ εἰς προφήτας, οἱ δὲ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ λαβόντες λύτρωσιν, τουτέστιν ἡμεῖς, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι κατακεχρισμένοι, τὴν τοῦ χριστοῦ κλησὶν ἐσχίκαμεν. Εἴρηται γοῦν διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων· "Μὴ ἄπτε σθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε." Ἡμῶν δὲ περὶ διὰ φωνῆς Ἀββακούμ· "Ἐξῆλθες εἰς σωτήριαν λαοῦ σου, τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου." Οὐκοῦν πλείστοι μὲν οἱ χριστοὶ, κέκληνται δὲ οὕτως ἐπὶ τοῦ πράγματος· εἰς δὲ καὶ μόνος ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· οὐχ ὡς ἡμῶν μὲν ὄντων χριστῶν, καὶ οὐ Θεοῦ μᾶλλον, ἀλλ' ἐτέρου τινός· ἀλλ' ὡς αὐτοῦ καὶ μόνου, ἴδιον ἔχοντος Πατέρα, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Δῆλον οὖν ἐστὶν ὅτι τῆς ἐτέρων πληθῆος ὑπεξαίρων αὐτὸν, προσνεύμηκε τῷ Πατρὶ, ὡς ὄντα μόνον αὐτοῦ. Θεὸς γὰρ ὡς φύσει, καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρός ἐλλάμψας ἐξαίρετως ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος, γέγονε σὰρξ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐκεῖνό γε μὴν ἀναγκαῖον εἶδέναι· ἐν γὰρ τῇ τοῦ Ματθαίου συγγραφῇ, τὸν μακάριον μαθητὴν εὐρήσομεν εἰπόντα· "Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος." Ἐπιτεμῶν δὲ ὡσπερ 72.649 τὴν οἰκονομίαν ὁ σοφώτατος Λουκάς, συμφέρεται μὲν κατὰ τὰς ἐννοίας, βραχυλογήσας δὲ φησι, εἰπεῖν αὐτὸν τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ὁ παρὰ τοῦ Σωτῆρος γεγονὼς πρὸς αὐτὸν, σεσίγηται λόγος. Ἐν δὲ τῷ Ματθαίῳ πάλιν εἰπόντα σαφῶς εὐρήσομεν· "Μακάριος εἶ, Σίμων Βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Ἔστιν οὖν ὁμολογουμένως θεοδίδακτος ὁ μαθητής, εἰς ἐπίγνωσιν αὐτὸν τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου ποδηγήσαντος αὐτοῦ τοῦ Πατρός. Σημειωτέον δὲ ὡς ἓνα τὸν Χριστὸν ὁμολογῆι ὁ σοφώτατος Πέτρος, διὰ τοὺς εἰς δύο τέμνειν τολμῶντας Χριστούς τὸν Ἐμμανουήλ. Οὐ γὰρ ἤρετο αὐτοὺς λέγων· Τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἀλλὰ "Τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;" καὶ τοῦ τον ὁ Πέτρος ὁμολογῆι εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ. Πῶς δὲ ἀξιοθαύμαστος ἢ ὁμολογία Πέτρου, εἰ μηδὲν ἔχοι τὸ βαθὺ καὶ κεκρυμμένον, καὶ οἷον ἀποπτον τοῖς πολλοῖς; Τί γὰρ ὅλως ἀπεκάλυψεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ; Ὅτι ἄνθρωπός ἐστι; Τοῦτο θεοδίδακτόν ἐστιν μυστήριον; Ἐπὶ τούτῳ τεθαύμασται, καὶ τῶν οὕτως ἐξαιρέτων ἠξιώθη γερῶν; Ἦκουσε γάρ· "Μακάριος εἶ, Σίμων Βᾶρ Ἰωνᾶ." Ἀλλὰ τεθαύμασται, καὶ σφόδρα δικαίως. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅν γὰρ τε θέαται ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, τοῦτον πεπίστευκεν εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ Πατρός, τουτέστι σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προελθόντα Λόγον. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο.⁹ (A f. 136 b) Ὁμολογήσαντος τὴν πίστιν τοῦ μαθητοῦ, ἐπετίμησεν αὐτοῖς ὁ Κύριος, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός. Καὶ τοι πῶς μᾶλλον ἔδει τοὺς μαθητὰς τοῖς ἀπανταχόσε κηρύττειν αὐτόν· Τοῦτο γὰρ ἦν ἔργον τῶν παρ' αὐτοῦ προκεχειρισμένων εἰς ἀποστολήν· ἀλλ' ὡς φησι τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, καιρὸς παντὶ πράγματι· ἔδει τοῖς παρ' αὐτοῦ κηρύγμασι ἀκολουθῆσαι τὰ λείποντα τοῖς ἤδη προτετελεσμένοις· τοῦτο δὲ ἦν ὁ σταυρὸς, τὸ πάθος, ὁ κατὰ σάρκα θάνατος, ἢ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις· τὸ μέγα καὶ ἐξαίσιον ἀληθῶς σημεῖον, δι' οὗ μεμαρτύρηται Θεὸς ὢν ἀληθινός, καὶ Υἱὸς κατὰ φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁ Ἐμμανουήλ. Τὸ γὰρ ὅλως καταργῆσαι θάνατον, καὶ ἀνατρέψαι τὴν φθορὰν καὶ σκυλεῦσαι τὸν ἄδην, καὶ καταλῦσαι τοῦ διαβόλου τὴν τυραννίδα, καὶ ἐκ μέσου ποιῆσαι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀνοῖξαι

τοῖς ἐπὶ γῆς τὰς ἄνω πύλας, καὶ συν ἄψαι τὴν γῆν οὐρανῶ, Θεὸν ὄντα κατὰ ἀλήθειαν ἀπέφηνεν αὐτόν. Οὐκοῦν ἐν καιρῶ κελεύει σιγήσαι τὸ μυστήριον, ἄχρις ἂν ὁ σύμπαρ τῆς οἰκονομίας λόγος, εἰς τὸ αὐτῶ πρέπον ἐξέλθῃ πέρας· τότε γὰρ ἐγηγεμένος ἐκ νεκρῶν, ἀπογυμνοῦσθαι τοῖς ἅπαν ταχόσε γῆς προστέταχε τὸ μυστήριον, προθεὶς ἅπασιν τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν, τὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος κάθαρσιν· ἔφη γάρ· "Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξ 72.652 οὐσία, ἐν τε οὐρανῶ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐν εἰσαλάμῃ ὑμῖν. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας." Μεθ' ἡμῶν γὰρ ἐστὶν καὶ ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς ἐναυλίζεται Κύριος. 9^{ος} γὰρ ἂν ἐπαισχυθη με, κ.τ.λ.9 (B f. 92) Πολλὰ κατὰ ταύτῃ ἐργάζεται χρησιμὰ τε καὶ ἀναγκαῖα διὰ τούτων τῶν λόγων. Πρῶτον μὲν δείκνυσιν ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ἔψεται τοῖς αἰσχνομένοις αὐτόν καὶ τοὺς αὐτοῦ λόγους τὸ τῶν ἴσων τυχεῖν. Τί δ' ἂν γένοιτο ἴσον εἰς εὐθυμίας δύναμιν; Εἰ γὰρ ἐπαισχύνεται τις ὁ κριτῆς, ὡς ἐποφείλων αὐτοῖς τὸν τῆς εὐπειθείας μισθόν, καὶ τῆς εἰς αὐτόν ἀγάπης τὰ γέρα, καὶ τὸν τῆς εὐνοίας στέφανον, πῶς οὐκ ἔστιν ἀναμφιλόγως εἰπεῖν, ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ἐν ἀτελευτήτοις ἔσσονται τιμαῖς τε καὶ δόξαις οἱ τῶν οὕτω λαμπρῶν τετυχηκότες ἀγαθῶν; Εἶτα πρὸς τούτοις φόβον αὐτοῖς ἐντίκει, καταβήσεσθαι λέγων ἐξ οὐρανοῦ, οὐκ ἐν μικροπρεπείᾳ τῇ πρώτῃ καὶ ὑφέσει τῇ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ τῇ τοῦ Πατρὸς, δορυφορούντων ἀγγέλων. Οὐκ οὖν παγχάλεπον καὶ ὀλέθρου μεστὸν τὸ καταγνωσθῆναι μὲν ἐπὶ δειλία τε καὶ ἀφιλεργία, καταφοιτήσαντος ἄνωθεν τοῦ κριτοῦ, καὶ ἀγγελικῶν ταγμάτων τῶν περιστηκότων. Μέγα δὲ καὶ παντὸς θαύματος ἄξιον, καὶ τῆς εἰς λῆξιν εὐημερίας πρόξενον, τὸ ἐπὶ τοῖς ἤδη προπεπονημένοις χαίρειν αὐτοὺς, καὶ τὸ προσδοκᾶν τῶν ἰδρώτων τὰς ἀμοιβάς. Ἐπαινεθῆσονται γὰρ οἱ τοιοῦτοι, Χριστοῦ λέγοντος· "Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. 9 λέγω δὲ ὑμῖν· εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, κ.τ.λ.9 (B f. 92, E f. 127, F f. 811 b) Οὕτω τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐσχηκότας τοὺς μαθητὰς, εἰκὸς ἦν ἀνθρώπιναις ἀσθενείαις περιπεσεῖν, καὶ τι τοιοῦτον περὶ αὐτοῦ ἐννενοηκότας εἰπεῖν· Πῶς ἀρνήσεται τις ἑαυτόν; ἢ πῶς ἀπολέσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὐρήσει πάλιν αὐτήν· τί δὲ τοῖς τοῦτο παθοῦσι τὸ ἴσοστα τοῦν ἔσται γέρας; Ἴνα τοίνυν τῶν τοιούτων αὐτοὺς ἀποστήσῃ λογισμῶν, καὶ οἶον μεταχαλκεύσῃ πρὸς εὐανδρίαν, τῆς ἐσομένης αὐτῆς εὐκλείας ἐπιθυμίαν ἐντεκῶν φησι· "λέγω δὲ ὑμῖν, εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων," καὶ τὰ ἐξῆς. Βασιλείαν δὲ Θεοῦ αὐτὴν τὴν θεῶν λέγει τῆς δόξης, ἐν ἧ καὶ αὐτὸς ὀφθήσεται, 72.653 καθ' ὃν καιρὸν ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς. Ἦξει γὰρ ἐν δόξῃ, καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ οὐκ ἐν μικροπρεπείᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς· ταῦτα ὑποσχόμενος ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος, τρεῖς αὐτῶν τοὺς ἀπολέκτους ἔχων. (E f. 344) Δεικνύς ὅτι χθαμαλὸς νοῦς οὐκ ἂν γένοιτο πρὸς θεωρίαν ἐπιτήδειος, ἀλλ' ὁ τῶν γηϊνῶν κατ' ἐπαρθεὶς καὶ ὑπεράνω πάντων τῶν κατὰ σῶμα γε νόμος, καὶ ἕξω φροντίδων βιωτικῶν κατ' ἰδίαν ἐν ἡσυχίᾳ καταστάς, καὶ τῆς τῶν παθῶν ὑψηλότερος καταδυναστείας χρηματίσας. Εἶτα μεταπλάττεται πρὸς ἐξαίρετόν τινα καὶ θεοπρεπῆ λαμπρότητα, ὥστε καὶ ἱματισμὸν αὐτοῦ τῇ τοῦ φωτὸς προσβολῇ διαλάμψει, καὶ ὅσον ἀπαστράψαι δοκεῖν. Εἶτα Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας περιστηκότες τὸν Ἰησοῦν προσελάλουν ἀλλήλοις τὴν ἕξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν, φησὶν, ἐν Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ σωτήριον πάθος. Καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι ὁ διὰ Μωϋσέως νόμος καὶ τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ λόγος, τὸ Χριστοῦ μυστήριον προανέδειξαν, ὁ μὲν ἐν τύποις καὶ σκιαῖς, μονονουχὶ καθάπερ ἐν πίνακι

καταγρά φων αυτό· οί δὲ πολυτρόπως προηγορευκότες, ὡς καὶ ὀφθήσεται κατὰ καιροὺς ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, καὶ τῆς πάντων ἔνεκεν σωτηρίας οὐ παραιτήσεται τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον. Οὐκοῦν ἢ Μωϋσέως καὶ Ἡλιοῦ παράστασις, καὶ τὸ προσλαλεῖν ἀλλήλοις αὐτοὺς, οἰκονομία τις ἦν, εὖ μάλα δεικνύσα, δορυ φορούμενον μὲν ὑπὸ νόμου καὶ προφητῶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὡς καὶ νόμου καὶ προφητῶν Δεσπότην, προδειχθέντα δὲ παρ' αὐτῶν, δι' ὧν ἀλλήλοις συνωδᾷ προεκήρυττον. Οὐ γὰρ ἀσύμβατα τοῖς διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν· καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστι τὸ ἀλλήλοις προσλαλεῖν Μωϋσέα τὸν ἱερωτάτον, καὶ τὸν τῶν προφητῶν πανάριστον Ἠλίαν. Ἄλλ' οἱ μὲν μακάριοι μαθηταὶ βραχύ πως ἀπο νυστάζουσι, τῇ προσευχῇ σχολάζοντος τοῦ Χριστοῦ· εἶτα διαγρηγορήσαντες, θεωροὶ γεγόνασι τῆς οὕτω σεπτῆς καὶ παραδόξου μεταβολῆς· ἤγουν ἀνενεγκόντες τοῦ κάρου, ἐγένωσκον ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν· καὶ οἰηθεὶς λοιπὸν ἴσως ὁ θεσπέσιος Πέτρος, ὅτι τάχα ἔνεστιν ὁ καιρὸς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποδέχεται μὲν τὰς ἐν τῷ ὄρει διατριβάς, σκηναὺς δὲ τρεῖς δεῖν γενέσθαι φησίν. Ἄλλ' οὐκ ἤδει, φησίν, ὃ λέγει· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ λαβεῖν τοὺς ἀγίους τῆς ἐπηγγελμένης ἐλπίδος τὴν μέθεξιν. Οὔσης οὖν ἐν ἀρχαῖς ἔτι τῆς οἰκονομίας, πῶς ἦν εἰκὸς καταλιπεῖν τὸν Χριστὸν τῆς εἰς τὸν κόσμον ἀγάπης, ἀποφοιτήσαντα τοῦ παθεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ; Σέσωκε γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ αὐτὸν ὑπομείνας τὸν κατὰ σάρκα θάνατον, καὶ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καταργήσας αὐτόν. Οὐκ ἤδει τοι γαροῦν ὁ Πέτρος, ὅπερ ἔφη. Ἐγένετο τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον.9 (B f. 93 b) Ἐπειδὴ ἤκουον, ὅτι δεῖ ἀναστῆναι τὴν ἡμετέραν σάρκα, ποίω δὲ σχήματι ἄδηλον ἦν, ἵνα δῶ δεῖγμα τῆς μεταβολῆς, αὐτοῦ τὴν σάρκα μετέβαλεν, ἵνα ἡμῖν τὴν ἐλπίδα βεβαιώσῃ· μεταμορφοῦται τοι γαροῦν ἔμπροσθεν αὐτῶν. Πεπράχθαι δὲ φαμεν τὴν 72.656 μεταμόρφωσιν αὐτοῦ, οὐχὶ δὴ πού τὸ σχῆμα τὸ ἀνθρώπινον ἀποβαλόντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ δόξης τινὸς φωτοειδοῦς περισσελλούσης αὐτὸ, καὶ τὸν ἀτιμότατον τῆς σαρκὸς χαρακτῆρα μεταχρῶννύσης ὡσπερ εἰς ὄψιν εὐκλεεστέραν· κατὰ τὸ, "Σπεύρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ," παρὰ τοῦ θείου Παύλου καλῶς εἰρημένον. Νῦν μὲν γὰρ αὐτὸ τοῦτο σὰρξ ἐστὶ γυμνή, οὐ δόξῃ τινὶ κατακεχρωσμένη, οὐ λαμπρότητι φυσικῇ κατηγλαῖσμένη, ψιλὴν δὲ καὶ μόνην τὴν ἐκ φύσεως ἀδοξίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀσθένειαν ἔχουσα. Κατὰ δὲ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν ἐξαλλαγὴ τις ἔσται θεοπρεπῆς, καὶ δόξης οὐ σχήματος μεταβολή. Θείας γὰρ δόξης ἐπιβλήμασι περιαστράψει λοιπὸν· ἐκλάμπουσι γὰρ οἱ δίκαιοι καθάπερ ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Ἐκείνης οὖν τῆς μελλούσης δόξης ὑπόδειγμα παρεδήλου ἢ παραδειχθεῖσα τοῖς μαθηταῖς μεταμόρφωσις· καὶ σωματικῶς ἐπεδείκνυτο πρὸς τὸ καὶ τοῖς θνητοῖς αὐτῶν εἰς θεὸν ὑποπεσεῖν ὀφθαλμοῖς, εἰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν οὐκ ἤνεγκαν τῆς λαμπρότητος. 9Φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης.9 (B f. 95, F f. 817) Πέπρακται τι καὶ ἕτερον χρήσιμον εἰς βεβαίωσιν τῆς ἐπ' αὐτῷ πίστεως τοῖς τε μαθηταῖς καὶ πᾶσιν ἡμῖν. Ἐκ νεφέλης γὰρ ἄνωθεν ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατεπέμφθη φωνὴ λέγουσα· "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε·" καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὐρέθη φησίν, ὁ Ἰησοῦς ἑστὼς μόνος. Μωϋσέως δὲ καὶ προφητῶν μᾶλλον, αὐτοῦ ἀκούειν ἐπιτάττει. Ἴνα δὲ μὴ συκοφαντῆται παρά τινων ἢ ἀλήθεια λεγόντων, ὅτι Μωϋσέως μᾶλλον ἀκούειν αὐτοὺς προστέταχεν, ἐπεσημίνατο ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων, ὅτι ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὐρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. Αὐτοῦ τοιγαρὸν οὖν προστέταχεν ἀκούειν· καὶ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς τέλος νόμου καὶ προφητῶν· διὸ καὶ πρὸς Ἰουδαίους ἔλεγεν· "Εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν." Ἡ μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωνὴ καλὴ τε καὶ ἀξιάγαστος· ἀκράτῳ δὲ ἤδη κατεχόμενοι οἱ μαθηταὶ δεῖματι,

πίπτουσιν ἐπὶ πρόσωπον, ἵνα πάλιν καὶ διὰ τούτου μάθωμεν, ὡς ἀναγκαιοτάτη τοῖς ἐπὶ γῆς ἢ τοῦ Σωτῆρος γέγονε παρουσία καὶ μεσιτεία γενομένη δηλαδὴ κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπον. Εἰ μὴ γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, τίς ἂν ἡμῶν ἤνεγκεν ἄνωθεν προσβάλλοντα Θεόν; τίς δ' ἂν ὑπέστη τὴν ἄφραστον αὐτοῦ δόξαν, τὴν οὐδενὶ τάχα τῶν γε νητῶν φορητήν; Φῶς γὰρ αὐτὸν οἰκεῖν ἀπρόσιτον, καὶ ὁ θεσπέσιός φησι Παῦλος. 9 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, κ.τ.λ. (B f. 95 b, E f.127 b) Οὐκ ἀμώμητον οὗτος τὴν πρόσδοτον ἐποιήσατο, κατεβόησε γὰρ τοῦ χοροῦ τῶν ἀγίων μαθητῶν, ὡς μὴ ἰσχυσάντων ἐπιτιμῆσαι τῷ δαιμονίῳ. Ἔδει γὰρ τιμῶντα μᾶλλον τὸν Ἰησοῦν τὴν παρ' αὐτοῦ αἰτεῖν ἐπικουρίαν. Διὸ φησιν ὁ Χριστός· "ὦ γενεὰ ἄπιστος!" Διὰ τὴν σὴν, λέγων, ἀπὶ στίαν οὐκ ἐνήργηκεν ἡ χάρις. Ὅτι γὰρ χρὴ μετὰ 72.657 πίστεως καὶ Χριστῷ προσιέναι, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ τὴν τοῦ δύνασθαι θαυματουργεῖν χάριν λαβοῦσιν, αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε, πανταχοῦ τὴν πίστιν αἰτῶν παρὰ τῶν προσιόντων αὐτῷ. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας αὐτοῦ καταβοᾷ ὁ Χριστός, γενεὰν ἄπιστον καὶ διεστραμμένην αὐτόν τε, καὶ τοὺς ὁμογνώμονας αὐτοῦ ἀποκαλῶν· ὁ γὰρ ἄπιστος, καὶ διεστραμμένος πάν τως, κατ' οὐδένα τρόπον ὀρθοποδεῖν εἰδώς· τοῖς οὕτω γνώμης ἔχουσιν ἀνοσιώτατα, οὐκ ἀξιοῖ συνεῖναι Χριστός. Καὶ εἰ χρὴ τι τῶν ἀνθρωπίνων εἰπεῖν, ὀλιγωρεῖ καὶ ἀκηδιᾷ· "Ἔως τίνος, λέγων, ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν;" Ὁ γὰρ λέγων ἀσθενῆ πρὸς τὴν κατὰ τῶν πνευμάτων ἐνέργειαν τοὺς παρ' αὐτοῦ λαβόντας τὴν χάριν, αὐτῆς μᾶλλον κατηγορεῖ τῆς χάριτος, οὐ τῶν λαβόντων αὐτήν. Αὐτοῦ γοῦν ἂν οσίως κατηγορήσεν ὁ εἰπὼν περὶ τῶν μαθητῶν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸ ἐκβαλεῖν. 9 Ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ.9 (B f. 96) Ἔδει μὲν οὖν τὸν τοῦ δαιμονῶντος πατέρα λυπούμενον ἀπελθεῖν, οὐ τετυχηκότα τῆς φιλοτιμίας. Ἴνα δὲ μὴ τις οἴηται καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἀτονῆσαι πρὸς τὴν θαυματουργίαν, ἐπετίμησε τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι, καὶ παραχρῆμα ἐφυγαδεύετο, "Καὶ ἀπ' ἔδωκεν αὐτόν, φησὶ, τῷ πατρὶ αὐτοῦ·" οὐ γὰρ ἦν ἔτι τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ κρατοῦντος πνεύματος. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεσεῖσατο τὴν πλεονεξίαν, γέγονε πάλιν τοῦ ἰδίου πατρὸς τῆ Χριστοῦ δυνάμει, ὃς καὶ τοῖς ἰδίους ἀποστόλοις δέδωκεν ἐξουσίαν τὰς θεοσημείας κατ' ὀρθοῦν, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτιμᾶν πνεύμασι. 9 Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους.9 (B f. 96) Ποία τις ἢ παρασκευάσασα πρόφασις τὸν Χριστὸν ταῦτα νῦν εἰπεῖν πρὸς τοὺς μαθητάς; Ἀνήνεγκε μὲν τοὺς κορυφαίους αὐτῶν εἰς τὸ ὄρος, καὶ μεταμορφωθεὶς ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν δόξαν, μεθ' ἧς κατὰ καιροὺς ἐπιλάμψει· κατελθὼν δὲ ἐκ τοῦ ὄρους, πονηροῦ καὶ ἀπηνουῦς πνεύματος ἠλευθέρωσε τινα. Ἄλλ' ἔδει πάντως αὐτόν τὸ σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομεῖναι πάθος, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀνασχέσθαι σκαιότητος· οὗ γεγονότος, οὐδὲν ἀπεικὸς ἐννοεῖν ἐν θορύβοις ἔσεσθαι τοὺς μαθητάς, καὶ τοιαῦτά που καθ' ἑαυτοὺς ἐννοεῖν τε καὶ λέγειν· Ὁ τοσοῦτος, ὁ νε κρούς ἀναστήσας ἐν ἐξουσίᾳ θεοπρεπεῖ, ὁ θαλάσσαις ἐπιτιμῶν καὶ πνεύμασιν, ὁ λόγῳ συντριβῶν τὸν Σατανᾶν, πῶς ἦλω νυνὶ, καὶ τοῖς τῶν φωνόντων ἐμπέπτωκε βρόχοις; Ἄρ' οὖν ἠπατήμεθα, Θεὸν εἶναι νομίζοντες αὐτόν; Ἴν' οὖν εἶδεῖν τὸ πάντως ἐσόμενον, ἀπόθετον ὡσπερ εἰς νοῦν ποιεῖσθαι κελεύει τὸ μυστήριον· "Θέσθε γὰρ ὑμεῖς, φησὶν, εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν." Τὸ δὲ ὑμεῖς ἐν τούτοις, διαστελλόντός ἐστιν ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐτοῦ. Ἦθελε γὰρ εἰδέναι αὐτοὺς τὸ συμβησόμενον, οὐ μὴν καὶ λαλεῖν ἑτέροις· τοὺς τε γὰρ ἀγελαίους λαθεῖν ἔδει, ὅτι πείσεται· καὶ αὐτοὺς 72.660 πεπληροφορημένους, ὅτι ἀναβιώη πατήσας τὸν θάνατον, διαφυγεῖν ἐτοίμως τὰ ἐκ τοῦ σκανδαλίζεσθαι βλάβη. 9 Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο.9 (B f. 96 b) Πῶς ἠγνόουν οἱ μαθηταὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, πλεισταχοῦ διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς προγραφόμενον; Ἦσαν μὲν γὰρ ἐκ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀγέλης, οὐ

ράθυμοι δὲ οὐδὲ τῶν Μωϋσέως γραμμάτων ἀνεπιστήμονες· καὶ γοῦν διὰ τοῦτο ἀπό λεκτοὶ γεγόνασι παρὰ Χριστοῦ. Ἄλλ' ὡς ὁ μακάριος φησι Παῦλος· "Πῶρως ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄχρι τῆς σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκει ται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κείται μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται." Χρῆ τοιγαροῦν προσιόντας τῷ Χριστῷ λέγειν· "Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου." 9 Εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἶη μείζων αὐτῶν.9 (B f. 96 b) Οὐ πάντας οἶμαι τοὺς μακαρίους μαθητὰς τὴν τοιαύτην ἐσχηκέναι νόσον· ἀπίθανον γὰρ ἅπαντας κοινήν καὶ μίαν εὐθὺς εἰσδέξασθαι νόσον· ἐνὸς δὲ, ὡς οἶμαι, παθόντος αὐτὴν, ἵνα μὴ τινα διαβολὴν κατὰ τινος τῶν συμμαθητῶν ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστὴς ἐξυφαίνων εὐρεθῆ, ἀδιορίστως ἀποφαίνε ται λέγων, ὅτι "Εἰσῆλθε διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἶη μείζων αὐτῶν." (E f.127 b) Πάθος δὴ οὖν διακένου δόξης εἰσδεδράμηκέ τινα τῶν ἀγίων ἀπο στόλων· τὸ γὰρ ὅλως διαλογίζεσθαι τὸ, τίς ἂν εἶη μείζων αὐτῶν, φιλονεικοῦντός ἐστι καὶ τὸ προεστὰ ναι τῶν ἄλλων ἐπιθυμήσαντος. Ἄλλ' ὁ τὰ πάντα εἰδὼς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ μαθητοῦ διανοίᾳ διαλογισμὸν ὥσπερ τινὰ πικρίαν ἄνω φύουσαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, πρὶν εἰς ὕψος ἀρθῆναι, πρὶν ἀδρυνθῆναι, ἐκ ρίζης αὐτῆς ἀναβαθρεύει τὸ κακόν. Ἀρχόμενα γὰρ ἐν ἡμῖν τὰ πάθη, νικᾶται (Cod. νικᾶ) ῥα δίως, ἀδρυνθέντα δὲ δυσἀπόβλητά ἐστι. Πῶς οὖν ἄρα τὸ φιλόδοξον πάθος ἀποκείρει ὁ πνευμάτων ἰατρός; Ἐπελάβετο τὸ παιδίον, καὶ ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ. Ὁφελείας δὲ χάριν ἐποιεῖτο τὸ χρῆμα καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, καὶ ἡμῖν δὲ τοῖς μετ' ἐκεῖνους. Περιβόσκειται γὰρ ἡ τοιαύτη νόσος ὡς ἐπίπαν τοὺς ἀνθρώπους, εἴπερ ἂν εἶεν ἐν ὑπεροχῇ τῇ κατὰ τινων [Cod.9 καταπίνων]. τίνος οὖν ἄρα τύπον καὶ εἰκόνα τὸ παρενεχθὲν ἐποιεῖτο παιδίον; Ἀπονήρου καὶ ἀφιλοδόξου ζωῆς· ἀκαπάλευτον γὰρ ἔχει τὴν γνώμην, ἀνώθευτον τὴν καρδίαν, καὶ ἔστιν ἐν ἀπλότῃ διαλογισμῶν· οὐ φιλοδοξίας ἐρᾶ, οὐκ οἶδεν ὑπεροχῆς τρόπον. Εἶτα φησιν, ὅτι· "Ὁς ἂν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου," καὶ τὰ ἐξῆς· 72.661 τουτέστιν, "Ὁ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας," τὸν μετριόφρονα λέγων, καὶ οὐδὲν ὑψηλὸν περὶ ἑαυτοῦ λογιζόμενον δι' εὐλάβειαν. 9 Ὁς ἂν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, κ.τ.λ.9 (B f. 98 b) Ὅτε τοίνυν τοῖς τιμῶσιν ἀγίους εἶς τε καὶ ὁμοῖος ὁ μισθός, κἂν μικρὸν εἶη τις τυχόν, κἂν τῶν ἐν προὔχοντι μέτρῳ τε καὶ δόξῃ ("Ὁ δεχόμενος γὰρ, φησὶ, τὸ παιδίον τοῦτο, ἐμὲ δέχεται, καὶ τὸν Πατέρα μου"), πῶς οὐχ ἔωλον παντελῶς τὸ ἀλλήλοις φιλονεικεῖν, καὶ πρωτείων ἐρᾶν; Διατρανοῖ δὲ ἐπὶ πλέον τὸν ἐπὶ τούτῳ τῷ λόγῳ σκοπὸν, καὶ φησιν, τὸν μικρότερον ἐν πᾶσι διὰ ταπεινοφροσύνην, τοῦτον εἶναι μέγαν. Διότι γέγραπται, ὅτι "Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται." 9 Εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, κ.τ.λ.9 (B f. 98 b) Δικαίως τοῦτον ἀπεπέμψατο· ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν λαβεῖν τὸν ἑαυτοῦ σταυρὸν, ἡγοῦν ἀποτάξασθαι τοῖς ματαίοις τοῦ βίου τούτου περισπασμοῖς. "Ἡ γὰρ φιλία τοῦ κόσμου ἐχθρὰ τοῦ Θεοῦ ἐστι." Τοιοῦτον ὄντα τὸν ἀνθρωπὸν ἐλέγχει πλαγίως, οὐκ ὀνειδίζων μᾶλλον, ἀλλ' ἐπανορθῶν· διὰ τοῦτο φησιν· 72.664 "Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ." Καὶ ἡ μὲν ἀπλουστερὰ διάνοια αὕτη. Ἔοικε δὲ κατὰ τὴν βαθυτέραν ἐνοίαν ἀλώπεκας καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τὰς πανούργους καὶ δολεράς τῶν δαιμόνων ἀγέλας ἀποκαλεῖν· οὕτω γὰρ πολλαχοῦ τῆς θείας Γραφῆς κέκληνται· "Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικροὺς ἀφανίζοντας ἀμπελώνας." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος τὸν Ἡρώδη ἀλώπεκα προσεῖπε. Καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ γῆ καταβληθέντων σπερμάτων φησὶ, ὅτι τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτὰ, περὶ τῶν

πονηρῶν πνευμάτων λέγων. Ὅτε τοίνυν αἱ τοιαῦται ἀλώπεκες καὶ τὰ πετεινὰ νὰ φωλεοῦς καὶ καταδύσεις ἔχουσιν ἐν ἡμῖν, πῶς ἔλθῃ Χριστός; Ποῦ δὲ ἀναπαύεται; Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου.9 (B f. 99 b) Ἀξιοζήλωτον μὲν οὗτος τὴν ὑπόσχεσιν ἐνεδείξατο καὶ ἐπαινουμένην τὸ δὲ ζητεῖν ἀποτάξασθαι τοῖς οἰκείοις, μεμερισμένην ἔχειν ἐνδείκνυται τὴν διάνοιαν· τὸ γὰρ ἐθέλειν ὅλως προανακοινοῦσθαι τοῖς μὴ ἀποδεχομένοις, οὐ βεβηκότος ἐστὶ λογισμοῦ. Διὸ καὶ φησι πρὸς αὐτόν· "Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ," καὶ τὰ ἐξῆς. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἀροτριῶν, ὅταν ὀκνήσῃ πρὸς τὸ λειπὼν, οὐκ ὄψεται τοὺς καρποὺς πληθύνοντας, οὕτως καὶ ὁ ἐλόμενος μὲν ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ, οὐκ ἀποτασσόμενος δὲ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι, καὶ τοῖς κατὰ σάρκα οἰκείοις, μάλιστα τοῖς μὴ τὸν σκοπὸν ἀποδεχομένοις αὐτοῦ, οὐδαμῶς οὗτος κατορθώσει τὴν ἀγαθὴν εὐτολμίαν, οὐδὲ εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ γὰρ τοιοῦτος ἐπιβάλλει μὲν ἀρότρω τὴν χεῖρα, διὸ πρόθυμός ἐστιν ἀκολουθεῖν· ὀπίσω δὲ βλέπει, διότι ἀναβολῆς πρόφασιν ποιεῖται τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους διάλεξιν καὶ συμβουλήν. Ἄλλ' οὐδαμῶς τοιούτους εὐρήσομεν ὄντας τοὺς ἀγίους ἀποστόλους· ἅμα γὰρ τῷ ἀκοῦσαι τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· "Δεῦτε ὀπίσω μου," ἀφέντες τὸ πλοῖον, καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Οὐς μιμεῖσθαι χρὴ τοὺς ἀκολουθοῦντας Χριστῷ.

ΚΕΦ. Γ΄.

Ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἐτέρους ἑβδομῆκοντα. Καὶ ἐπειδὴ πολλὴ τις ἔμελλεν ἔσεσθαι τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἢ πληθὺς, ἐσαγηνεύετο γὰρ οὐ μόνον ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ γὰρ καὶ αἱ τῶν ἐθνῶν ἀγγέλαι· διὰ τοῦτο ἀνεδείχθησαν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πρὸς τοῖς δύο καὶ δέκα καὶ ἕτεροι ἑβδομῆκοντα. (Τὰ ἀκόλουθα τούτων, οἶον· "Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς," καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ, "Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν," ὅπερ ῥεμβασμὸν δηλοῖ, καὶ μὴ σθὸν αἰτούντων, καὶ διαβολῆς ἐστὶ τεκμήριον· προεγράφετο εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον. Ἔτι δὲ καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα ἕως ὧδε· "Ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με." (B f. 100 b) Τούτου ὁ τύπος καὶ ἐν τοῖς Μωϋσέως προεγράφετο λόγοις· ἑβδομῆκοντα μὲν γὰρ ἐπελέξατο, καὶ αὐτὸς Θεοῦ προστάττοντος· ἐπηφίει δὲ τοῖς ἐξελεγεμένοις τὸ Πνεῦμα Θεός· καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον τοὺς τε δώδεκα μαθητάς, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἑβδομῆκοντα, διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιαῆς σημαιομένους εὐρήσομεν· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ ἐξόδῳ περὶ τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ· "Ἦλθον, φησὶν, Ἐλήμ (ἐρμηνεύεται δὲ ἀνάβασις, ἥτοι αὔξησις), καὶ ἦσαν ἐκεῖ δώδεκα ὑδάτων πηγαὶ, καὶ ἑβδομῆκοντα στελέχη φοινίκων." Ἀναβαίνοντες γὰρ εἰς τελεωτέραν σύνεσιν καὶ αὔξησιν πνευματικῆν, εὐρίσκομεν τοὺς δώδεκα ἀγίους ἀποστόλους, καὶ τοὺς ἀναδειχθέντας ὑπὸ Χριστοῦ ἑβδομῆκοντα. Ἀρρῦόμεθα γὰρ ὡς ἐκ πηγῶν ἁγίων τῶν τοῦ Σωτῆρος μαθητῶν παντὸς ἀγαθοῦ εἴδησιν. Θαυμάζομεν δὲ καὶ τοὺς ἑβδομῆκοντα, καὶ οἶονεὶ φοῖνικας εἶναί φαμεν· εὐκάρδιον γὰρ τὸ φυτὸν, εὖ καρπὸν τε καὶ εὐρίζον, καὶ ἀεὶ τοῖς ὕδασι ἐντεθηλός. Ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. Μὴ βαστάζετε βαλάντιον, κ.τ.λ.9 (B f. 101) Προλέγει τοὺς διωγμοὺς, ἵνα ἐνέγκωσι τὴν πείραν. Καὶ πῶς ἂν περιγένοιτο πρόβατον λύκου; Ἐγὼ, φησὶ, συνέσομαι, καὶ συνασπιῶ, μεταβάλλων τοὺς λύκους εἰς πρόβατα· οὐδὲν γὰρ μου τῷ θελήματι ἀνθέστηκεν· καὶ τοῦτο ἡ πείρα ἔδειξεν ἐπὶ Παύλου· τὸν γὰρ παντὸς λύκου ἀπηνέστερον τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, προβάτου πεποίηκεν ἡμερῶν. (B f. 101) Οὐδὲ τὴν περὶ τοῦ σώματος ἔχειν φροντίδα ἐπιτρέπει,

μη ὅτι περὶ τὰ ἔξω τοῦ σώματος ἀσχολεῖσθαι, ὅπου μὴ δὲ ἐφοδίῳ φροντίσαι, μηδὲ ἐπικομίσασθαι τι τῶν οὐκ ἤδη περικειμένων τῷ σώματι, οἷον ὑποδήματα· ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν πᾶσαν τίθεσθαι 72.668 τὴν φροντίδα. Ἄλλ' οὐδὲ τῆς σπουδῆς παρελκυσμὸν τινα παρῆκε προσδέξασθαι, μηδὲ ἄχρι τοῦ τῶν συντυγχανόντων ἀσπασμοῦ συγχωρήσας ἀφέλκεσθαι· ὃ καὶ πάλαι ὑπὸ Ἑλισσαίου ἐλέγετο τῷ ἀποσταλέντι, εὐθεία ὁρμῇ ἐπὶ τὸ ἔργον χωρεῖν, καὶ μηδὲ εὐλογοῦντα ἀντευλογεῖν. Ζημία γὰρ τῆς σπουδῆς ἢ πρὸς ἑτέρους ἀπόνευσις· μηδὲ τοῦτο, φησὶν, ἐμπόδιον τοῦ κηρύγματος γένηται, ὁμιλίας ἐν μέσῳ παρεμπιπτούσης, καὶ βραδύτητος προφάσει φιλίας. Μηδεμία οὖν διαβολικὴ κακουργία ὑμᾶς ἀποσπάσῃ. 9 Ὑπέστρεψαν μετὰ χαρᾶς, κ.τ.λ.9 Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν, κ.τ.λ.9 (B f. 102 b) Ἵνα γὰρ μὴ νομίζοιντο οἴκοθεν ἦκειν πρὸς τὸ κήρυγμα, ἐμαρτύρει ἡ δοθεῖσα αὐτοῖς τοῦ Πνεύματος χάρις· ἐπαγομένης γὰρ τῷ λόγῳ τῆς θεοσημείας, οὐδεὶς ἂν ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν συκοφαντίας τρόπον. Ἐχαιρον ὡς ἀξιωθέντες θαυματουργεῖν, καὶ ὑποτάσσειν τὰ δαιμόνια. (B f. 103) Τὸ ὡς ἀστραπὴν πεσεῖν, δηλοῖ τὸ ἐξ ὕψους αὐτὸν κατενεχθῆναι πρὸς γῆν, ἐκ δόξης εἰς ἀτιμίαν, ἐξ ἰσχύος εἰς ἀσθένειαν. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς οἰκονομίας τοῦ Σωτῆρος κατεκράτησε τῆς ὑπ' οὐρανὸν, προσκυνηθεὶς σχεδὸν παρὰ πάντων· τότε δὲ πέπτωκεν ὡς ἀστραπὴ, ὃ πάντας ἔχων προσκυνητὰς τοὺς πεπλανημένους, καὶ ὑπὸ πόδας τέθειται τῶν προσκυνούντων· αὐτόν· τοῦτο γὰρ μηνύει τό· "Ἴδου δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων" τοὺς δαίμονας, ὄφεις καὶ σκορπίους καλῶν. 9 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ Πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, κ.τ.λ.9 (A f. 137) Ἴδωμεν δὲ καὶ τοὺς λόγους, οὓς δι' ἡμᾶς ὑπὲρ ἡμῶν Χριστὸς ἐποίησατο πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· "Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις." (B f. 103 b) Ἴδου, φασὶν οἱ διεστραμμένοι τὸν νοῦν, χάριν ὁμολογεῖ τῷ Πατρί· πῶς οὖν οὐκ ἐλάττων αὐτοῦ; Καὶ τί τὸ κωλύον, ὃ βέλτιστοι, φαίη τις ἂν, τὸ ὁμοούσιον Υἱὸν ἀποδέχεσθαι, καὶ ἐπαινεῖν τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, σώζοντα δι' αὐτοῦ τὴν ὑπ' οὐρανόν; Εἰ δὲ νομίζεις διὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἐλάττονα εἶναι, ἄκουσον τῶν ἐξῆς. Κύριον οὐρανοῦ καὶ γῆς τὸν ἑαυτοῦ καλεῖ Πατέρα· ὁ Υἱὸς δὲ τοῦ τῶν ὄλων κρατοῦντος Θεοῦ, πάντως πῶς σὺν αὐτῷ δεσπόζει τῶν ὄλων, καὶ ἐπάνω πάντων ἐστὶν ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ τὴν κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἰσότητά πρὸς αὐτὸν ἔχων οὐσιωδῶς. 72.669 (A f. 137 b. B f. 104) Ἡμῖν ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς κεκρυμμένον καὶ σεσηγημένον παρ' αὐτῷ μυστήριον· δηλὸν δὲ, ὅτι τὸ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς, ὃ προεγνώσθη μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, πεφανέρωται δὲ τοῖς ἐπὶ γῆς ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. Γράφει γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι "Ἐμοὶ, τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων, ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἢ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι." Οὐκοῦν ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς γνώσει ἐκέκρυπτο καὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς, τὸ σεπτὸν καὶ μέγα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μυστήριον· οὕτω καὶ ἡμεῖς προεγνώσθημεν καὶ προωρίσθημεν εἰς υἰοθεσίαν. Καὶ τοῦτο πάλιν ἡμᾶς ὁ σοφώτατος Παῦλος διδάξει γράφων· "Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν." Ἡμῖν οὖν ἄρα τοῖς νηπίοις τὸ κεκρυμμένον καὶ σεσηγημένον ἐκ τῶν αἰώνων μυστήριον ἀπεκάλυψεν ὁ Πατὴρ. Καὶ τοι πρὸ ἡμῶν πλεῖστοί τε ὅσοι καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες ἦσαν κατὰ τόνδε τὸν βίον ἄνδρες τό γε ἦκον ἐν λόγοις σοφοί· ἀλλ' ὡς ὁ

Παῦλός φησιν, "Ἐματαιώθησαν ἐν διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἔσκο τίσθη ἡ ἀσύνητος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἂνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἔρπε τῶν· ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, παρεδόθησαν εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ οὐκ ἐγνώρισεν αὐτοῖς τὸ μυστήριον." Γέγραπται δὲ καὶ ἡμῖν· "Εἴ τις δοκεῖ ἐν τῷ κόσμῳ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός· ἡ γὰρ τοῦ κόσμου τούτου σοφία, μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν." Οὐκοῦν ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι ὁ ψιλὴν καὶ μόνην ἔχων τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν, μωρὸς ἐστὶ καὶ ἀσύνητος παρὰ Θεῷ· ὁ δὲ μωρὸς εἶναι δοκῶν παρὰ τοῖς τοῦ κόσμου σοφοῖς, ἔχων δὲ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τῆς ἀληθοῦς θεοπτίας τὸ φῶς, οὗτος σοφὸς ἐστὶν παρὰ τῷ Θεῷ. Οὐκοῦν τοῖς δοκοῦσιν εἶναι μωροῖς, ἡγουν ἄκακον καὶ νηπιάζουσιν ἐπὶ κακίᾳ τὴν διὰ νοίαν ἔχουσιν, ἀπεκάλυψεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν, ἅτε δὴ καὶ προεγνωσμένοις καὶ προωρισμένοις εἰς υἰοθεσίαν. Οὐκ ἀπίθανον δὲ, ὡς γε οἶμαι, κάκεινο τούτοις ἐπενεγκεῖν. Οἱ Γραμματεῖς τε καὶ οἱ Φαρισαῖοι, καὶ 72.672 οἱ τῶν Ἰουδαϊκῶν κρατοῦντες ταγματῶν, νομομαθείας δόκησιν ἔχοντες, ἐνομίζοντο τινες εἶναι σοφοί· ἀλλ' οὐκ ὄντες τοιοῦτοι κατὰ τὸ ἀληθές, δι' αὐτῶν ἠλέγχοντο τῶν πραγμάτων. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἰερεμίας οὕτω πού φησι πρὸς αὐτούς· "Πῶς ἐρεῖτε ὡς σοφοί ἐσμεν ἡμεῖς, καὶ λόγος Κυρίου μεθ' ἡμῶν ἐστίν; Εἰς μάτην ἐγενήθη σχοῖνος ψευδῆς γραμματεῦσιν· ἠσχύνθησαν σοφοί, ἐπτοήθησαν, καὶ ἐάλωσαν· σοφία τίς ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ὅτι τὸν λόγον Κυρίου ἀπεδοκίμασαν;" Ἐπειδὴ δὲ ἀπεδοκίμασαν αὐτοὶ τοῦ Σωτήρος τὸν λόγον, τουτέστι τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, ἡγουν τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Λόγον, τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον, αὐτοὶ γε γόνασιν ἀδόκιμοι· ἔφη οὖν Ἰερεμίας περὶ αὐτῶν· "Ἀργύριον ἀποδεδοκιμασμένον καλέσατε αὐτούς, ὅτι ἀπεδοκίμασεν αὐτούς Κύριος·" Κέκρυπται καὶ ἀπὸ τούτων τὸ Χριστοῦ μυστήριον· καὶ γοῦν ἔφη πού τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Κύριος περὶ αὐτῶν· "Ἔμιν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται." Ἔμιν δὲ τίσι; Τοῖς πιστεύουσι δηλονότι, τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, τοῖς τὸν νόμον νοοῦσι πνευματικῶς, τούτοις εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ ἀποκαλύψαι τὸν ἴδιον Υἱόν. Ἐπάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου.⁹ (A f. 139, B f. 104) Ἐμφανίζει γοῦν πάλιν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, καὶ τῆς θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς τὸ ἀξίωμα, καὶ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ὅση τε γέγο νεν ἐντεῦθεν ἡ ὄνησις, τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς καθίστησιν ἑναργές· "Ἐπάντα μοι, φησὶ, παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου." Ἦν μὲν γὰρ καὶ ἔστιν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς Κύριος, καὶ σύνθρονος τῷ Πατρὶ, καὶ συγκατάρχων αὐτῷ τῶν ὄλων. Ἐπειδὴ καὶ καθεὶς ἑαυτὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς κεχηρημάτικεν ἄνθρωπος, διαλέγεται πάλιν οὐκ ἀπεικώτως τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ, καὶ τὰς πρεπούσας τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις οὐ παραιτεῖται φωνᾶς, ἵνα πιστεῦται γεγονώς καθ' ἡμᾶς, καὶ τὴν ἡμῶν φορέσας πτωχείαν. Ὁ τοίνυν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ συλλήβδην τῶν ὄλων Κύριος, ἑαυτῷ πάντα παραδεδοσθῆναι φησὶν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς· κεκυρίευκε γὰρ τῆς ὑπ' οὐρανόν. Ἄλλὰ τοῦτο εἰπὼν, ἄνεισιν εὐθύς εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν καὶ ὑπεροχὴν· καὶ διαδείκνυσι κατ' οὐδένα τρόπον, τοῦ ἰδίου Πατρὸς πρὸς ἑαυτὸν ἠττώμενον· τί γὰρ ἔφη πρὸς ἐκεῖνον; Καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν ἀδιδάκτως, φησὶν, εἰ μὴ ὁ Υἱός· οὐδὲ τὸν ὁμοούσιον αὐτῷ Υἱόν εἶδέ τις, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· ὅσοι δὲ ἀποκαλύψεως ἔγνωσαν τὸν Θεόν, οὗτοι οὐ τίς ἐστιν ἔγνωσαν, ἀλλ' ὅτι ἔστιν. (A f. 139 b, B f. 104 b) Οἱ τοί νυν τὰς πρώτας λέξεις, τὰς λεγούσας, "Ἐπάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, εἰς ὑφῆσιν ἐκλαμβάνοντες τοῦ Υἱοῦ, μανθανέτωσαν διὰ τῶν ἐφεξῆς τὴν κατὰ πᾶν ὁτιοῦν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἀπαραλλαξίαν. Πῶς γὰρ οὐδενὸς εἰδότος, καθά φησι, τὸν Υἱόν, εἰ μὴ

μόνου τοῦ Πατρὸς, αὐτοὶ τετολμήκατ'Ε. f. ρονεῖν καὶ λέγειν, ὅτι ἐλάττων ἐστὶν αὐτοῦ, ὡς ἀκριβῶς εἰ δότες αὐτόν; "Ὀν γὰρ μόνος εἶδεν ὁ Πατὴρ, ὑπὲρ 72.673 πάντα νοῦν ἐστὶ καὶ λόγον, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ὑπὸ μόνου γινωσκόμενος τοῦ ἰδίου γεννήματος· μόνη γὰρ οἶδεν ἑαυτὴν ἢ ἀγία καὶ ὁμοούσιος Τριάς, ἢ παντὸς ἐπέκεινα καὶ νοῦ καὶ λόγου· ἀποκαλύπτει δὲ ἡμῖν ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὡς φησι Παῦλος· "Ἡμῖν γὰρ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ." 9Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ' ἰδίαν εἶπε· Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.9 (A f. 140) Τὰ τῶν πραγμάτων ἀπορρήτοτερα, τοῖς ἀναγκαίοις μάλιστα τῶν ἐπιτηδείων, ἀνακοινοῦσθαι χρή, καὶ οὐχὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀπλῶς. Φίλοι δὲ αὐτοῦ μαθητείας ἠξιωμένοι, καὶ πεφωτισμένον ἔχοντες τῆς καρδίας τὸν ὀφθαλμόν, καὶ τὸ οὖς ἔτοιμον εἰς ὑπ' ακοήν. Καὶ γοῦν ἔφη ποτὲ πρὸς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους· "Οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε· ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ Κύριος· ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, ἐγνώρισα ὑμῖν." Τούτοις καὶ τὰ προγεγραμμένα φησὶν οἰκονομικώτατα στραφεὶς πρὸς αὐτούς, τουτέστιν ἐν ἀποστροφῇ ποιησάμενος τοὺς μήτε ὄραν μήτε ἀκούειν ἐθέλοντας, ἀνηκόους δὲ ὄντας, καὶ τυφλὸν ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὸν νοῦν, ὅλον ἑαυτὸν ἐχαρίζετο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· καὶ εἰς αὐτούς ἀφορῶν, μακαρίους ἔφη τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ὀρώντας ἤγουν ὀφρομένους ἃ πρὸ τῶν ἄλλων αὐτοὶ καὶ πρῶτοι τεθέανται. Πεποίηται μὲν οὖν ὁ ἐπὶ τοῦ τοῖς λόγος, ὡς ἀπὸ γε τῆς παρὰ πᾶσι καὶ κοινῆς συνηθείας· πλὴν ἐκεῖνο ἡμᾶς ἐξεπίστασθαι χρή· τὸ γὰρ βλέπειν ἐν τούτοις, οὐκ ἐνεργείας τῆς δι' ὁμμάτων σωματικῶν εἰσκομίζει δῆλωσιν, ἀπολαύσεως δὲ μᾶλλον τῶν δι' αὐτοῦ τοῖς εὐσεβέσι δεδωρημένων· οἶον, ὡς εἴ τις λέγοι· "Ὁ δεῖνα τυχὸν καιροὺς εἶδε καλοῦς, ἀντὶ τοῦ, Ἐν ἀπολαύσει γέγονε καιρῶν ἀγαθῶν. Καὶ τό· "Ἰδοὺς δὲ τὰ ἀγαθὰ Ἰερουσαλήμ," ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον, οὕτω νοήσεις, ἀντὶ τοῦ, Γένοιτό σοι μετὰ σαρξὶν τῶν ἀγαθῶν τῆς Ἰερουσαλήμ, τῆς ἄνω δηλονότι καὶ ἐν οὐρανοῖς. "Ὅτι γὰρ οὐχ' οἱ γεγονότες θεωροὶ τῆς διὰ Χριστοῦ θεοσημείας, εἶεν ἂν μακάριοι πάντη τε καὶ πάντως, πῶς ἔστιν ἀμφιβάλλειν; Πλεῖστοι μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι τεθέανται θεοπρεπῶς ἐνεργοῦντα Χριστόν· ἀλλ' οὐχ' ἅπασιν ἂν πρέποι τὸ μακαρίζεσθαι· πεπιστεύκασιν γὰρ οὐδαμῶς, ἀλλ' οὐδὲ τεθέανται τὴν δόξαν αὐτοῦ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν. Ἀλλὰ γὰρ τίνα τρόπον ἐμακαρίσθησαν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί; Τί δὲ ἄρα τεθεαμένοι; Εἶδομεν τὸν ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὸς Θεὸν Λόγον, δι' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον· τὸν ὁμόθρονον τῷ Πατρὶ, μετ' ἡμῶν, ἤγουν ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, ἵν' ἡμᾶς ἑαυτῷ συμμόρφους ἀποτελέσει, δι' ἀγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης, ἐγχαράττων ἡμῖν τὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος κάλλος, νοητῶς δηλονότι καὶ πνευματικῶς. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ Παῦλος, οὕτω γεγραφώς· "Ὡσπερ γὰρ ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, οὕτω φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ." χοϊκὸν κενὸν ἄνθρωπον εἶναι λέγων, τὸν πρωτόπλαστον Ἀδάμ· ἐπουράνιον δὲ, τὸν ἄνωθεν καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς 72.676 ἐλλάμψαντα Λόγον. Εἶτα γενόμενος ὡς ἔφη, ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς ἔλαβε δούλου μορφήν, ἵν' ἡμᾶς τοὺς ἐν ζυγῷ δουλείας κατεσφιγμένους, φύσει γὰρ δούλον ἐστὶ τὸ ποιηθὲν, ἐλευθέρους ἀποφῆναι, τὰ αὐτοῦ κερδαίνοντας· ὥνο μᾶσμεθα γὰρ υἱοὶ δι' αὐτόν τε καὶ σὺν αὐτῷ· συνεπτῶχευσεν ἡμῖν πλούσιος ὢν, ἵνα τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς τὸν ἴδιον ἀγάγῃ πλοῦτον· ἐγεύσατο θανάτου διὰ ξύλου καὶ σταυροῦ, ἵν' ἐκ μέσου ποιήσῃ τὴν διὰ ξύλου παράβασιν, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις αἰτία ματα καταλύσῃ, καὶ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος ἀποσῆσιν τὸν θάνατον· εἶδομεν πεσόντα τὸν Σατανᾶν· ἐν ταπεινώσει, τὸν ἀλαζόνα· ἄτιμον, τὸν ποτὲ προσκυνούμενον· τὸν ἐν ὑπολήψει θεότητος, ὑπὸ πόδας ἀγίων· ἔλαβον γὰρ ἐξουσίαν πνεύμασιν ἀκαθάρτοις ἐπιτιμᾶν. Ἀξίωμα δὲ τοῦτο πάμμεγα

καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου φύσιν καὶ μόνῳ πρόπον τῷ πάντων ἐπέκεινα Θεῶ· ἀρχὴ δὲ τούτου γέγονεν ἡμῖν, ἐν ἀνθρωπεΐα μορφῇ πεφηνῶς ὁ Λόγος· καὶ γοῦν ἐπέπληττε μὲν τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν. Ἔφασκον δὲ οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, ὅτι "Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων." Πρὸς ταύτας αὐτῶν τὰς ἀνοσίους φωνὰς ὑπήντα λέγων ὁ Κύριος· "Εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Εἰ δ' ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ." Εἰ γὰρ ἐγὼ, φησὶν, ἄνθρωπος καθ' ὑμᾶς γεγωνῶς, ἔχω οὕτως τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας τὴν ἐνέργειαν, ἐφ' ὑμᾶς κατέβη τὸ οὕτω μέγα καὶ ἐξαιρετὸν ἀγαθόν· εὐδοκίμει γὰρ, φησὶ, ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν ἐμοὶ πατοῦσα τὸν Σατανᾶν· οὐκοῦν ἐφ' ἡμᾶς ἔφθασεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τοῦ καθ' ἡμᾶς γεγονότος Λόγου καὶ μετὰ σαρκὸς ἐνεργούντος τὰ θεοπρεπῆ· ἐν τούτοις ὄντας ἑαυτοὺς τεθεάμεθα· καὶ μακάριοι γεγόνασιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί· ἠκούσαμεν αὐτοῦ τῆς ἀρρήτου μυσταγωγίας· ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ἔδειξεν ἡμῖν αὐτὸν ἐν ἰδίᾳ φύσει· ἐμφανῆ κατέστησε τῶν διὰ Μωϋσέως τύπων τὴν ἀλήθειαν. Ταῦτα πολλοὶ τῶν προφητῶν ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, πλεῖστοι δὲ καὶ βασιλεῖς· καὶ γοῦν εὐρήσομεν ποτὲ μὲν λέγοντας· "Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δόξης ἡμῖν." ἔλεος γὰρ σωτήριον ὀνομάζουσι τὸν Υἱόν· ποτὲ δὲ ἄλλιν· "Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐπὶ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου, ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου· τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν εὐφροσύνῃ, μετὰ τοῦ ἔθνους σου." Ἔθνος δὲ ποῖόν ἐστι τὸ ἐξελεγμένον ἐν Χριστῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐξηγήσεται λέγων ὁ σοφώτατος Πέτρος πρὸς τοὺς διὰ πίστεως εὐδοκιμηκότας· "Ἑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασιλείον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ἵνα τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς." 72.677 Ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν, κ.τ.λ.9 (E f. 170) Καιρὸν μὲν ἐκεῖνον φησὶ καθ' ὃν ὁ Σωτὴρ τὰς διατριβὰς ἐπὶ τῆς γῆς ἐποιεῖτο, ὁ πανταχοῦ παρῶν, καὶ τῶν πατρικῶν μὴ ἐξιστάμενος. (A f. 141) Νομικὸν δὲ ἐν τούτοις φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, τὸν νομοῖστορα, κατὰ γὰρ τὴν παρὰ Ἰουδαίων συνήθειαν, ἡγουν τὸν οἰόμενον εἰδέναί τὸν νόμον, οὐ μὴν ἔτι καὶ εἰδότα κατὰ ἀλήθειαν. Οὗτος ἐνόμισε συναρπάσαι Χριστόν· καὶ ἐπὶ τισιν, ἔρω. Λογοποιοὶ τινες ἀθυροστομεῖν εἰωθότες, ἅπασαν περιφοίτων τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ, κατηγοροῦντες Χριστοῦ, καὶ φάσκοντες, ὅτι τὴν μὲν διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐντολὴν ἀνόνητον εἶναι φησὶ, καινὰ δὲ αὐτὸς εἰσφέρει διδάγματα· ἦσαν δὲ τῶν πιστευσάντων ἤδη τινὲς, οἱ τοῖς παρ' ἐκείνων ἀντέπραττον λόγοις, ἀποδεχόμενοι πανταχοῦ τὸ εὐαγγελικὸν σωτήριον κήρυγμα. Ἐθελήσας τοίνυν ὁ νομικός, ἡγουν οἰηθεὶς δύνασθαι παγιδεῦσαι Χριστόν εἰς τὸ λαλήσαι τι κατὰ Μωϋσέως, ἡγουν τῆς δι' αὐτοῦ λαλήθειας ἐντολῆς, κρείττονα τὴν παρ' ἑαυτοῦ διδασκαλίαν εἰπεῖν, πρόσεισι πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων· "Τί ποιήσας, ζῶν αἰώνιον κληρονομήσω." Μεθ' ὑποκρίσεως πρόσεισι, καὶ γνώμης ἐπιπλάστου καὶ τιμᾶν ὑποκρινόμενος, διδάσκαλον ὀνομάζει, ὡς ἂν διὰ τῆς χρηστολογίας ἢ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένη διαλάθη πείρα· ἀλλ' εἴ πεν ἄν τις αὐτῷ τῶν εὐεξιδότων τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον· Εἰ νόμον ἠπίστασο, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ κεκρυμμένης θεωρίας τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν ἡγνόησας ὃν πειράζειν ἐπεχείρεις, εἰδότα τὰ κεκρυμμένα, καὶ καθορᾶν ἰσχύοντα τὰς τῶν προσιόντων αὐτῷ καρδίας. Διδάσκαλον ἀποκαλεῖς, μανθάνειν οὐκ ἀνεχόμενος· ὑποκρίνη τιμᾶν, συναρπάσαι προσδοκῶν. Ἄθρει δέ μοι ἄλλιν τὸ κακὸν εἰς λόγους τοῦ νομικοῦ· ἐξῆν μὲν γὰρ εἰπεῖν· Τί ποιήσας, σωθήσομαι, ἡγουν ἀρέσω Θεῶ, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ λήψομαι μισθόν; Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν ἀφήσιν· κέχρηται δὲ μάλλον ταῖς τοῦ

Σωτήρος φωναῖς, τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς καταχέων τὸν γέλωτα. Ἐπειδὴ γὰρ ἔθος ἦν τῶ πάντων Σωτήρι Χριστῶ περὶ ζωῆς αἰώνιου διαλέγεσθαι συχνῶς τοῖς προσιοῦσιν αὐτῶ, διαλεγόμενος ὡς ἔφην ὁ περίαιτος νομικός, ταῖς αὐτοῦ κέχρησαι φωναῖς. Ἄλλ' εἶπερ ἦσθα φιλομαθῆς ἀληθῶς, ὧ νο μικέ, ἤκουσας ἂν παρ' αὐτοῦ τὰ εἰς ζωὴν ἀποφέροντα τὴν αἰώνιον· ἐπεὶ δὲ πειράζεις κακούργως, οὐδὲν ἕτερον ἀκούσῃ, πλὴν ὅτι μόνον τὰ διὰ Μωϋσέως τοῖς πάλαι τεθεσπισμένα· ἄπερ προδήλως οὐδὲ τὴν αἰώνιον εἶχε ζωὴν ἀντιμισθίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνταῦθα δεδομένην, τῶν τε κακῶν ἀπαλλαγὴν, καὶ τῶν χρηστοτέρων ἀντίδοσιν. "Ἐὰν γὰρ θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, φησὶ, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται." 9Εἶπε δὲ αὐτῶ· Ὁρθῶς ἀπεκρίθης, κ.τ.λ.9 (A f. 143, B f. 106, E f. 177) Πλὴν ἀπαγγείλαντος τοῦ νομικοῦ τὰ ἐγκείμενα τῶ νόμῳ, κολάζων αὐτοῦ 72.680 τὴν πονηρίαν, καὶ τὸ δύστροπον ἐλέγχων φρόνημα Χριστὸς ὁ πάντα εἰδῶς· "Ὁρθῶς ἀπεκρίθης, φησὶ· τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ." Ἐκπέπτωκε τῆς θήρας ὁ νομικός, ἐρράγη τῆς ἀπάτης τὸ λῖνον· οὐκοῦν ἐπιφωμῶμεν αὐτῶ τὸ διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς· "Ἠγρεύθης καὶ ἐλήφθης."(A f. 143 b, E f. 178) Ἀπο τυχῶν τῆς θήρας, ἐκκεκύλισται πρὸς φιλοδοξίαν· ἐξ ἀπάτης εἰς ὑπεροψίαν· ἀλλήλαις ὡσπερ αὐτὸν αἰ κακίαι κιχρῶσιν. Ἠρώτησε γὰρ οὐ μαθεῖν θέλων, ἀλλ' ἦ, φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, θέλων ἑαυτὸν δικαίῳ σαι. Ἄθρει δὲ ὅπως ἐκ φιλαυτίας τε ὁμοῦ καὶ ὑπερσοφίας, ἀναίδην ἀνεφώνει· "Καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον;" Τίς ἐστὶν οὗτος, φησὶν, ἵνα τοῦτον ὡς ἑμαυτὸν ἀγαπήσω; Ὑπερέχω πάντων· εἰμὶ νομικός· κρίνω πάντας, οὐ κρίνομαι παρὰ τινος· δικάζω, καὶ οὐ δικάζομαι· πάντων διαφέρω· πάντων κρείττων τυγχάνω· πᾶσιν ἐπιτάττω· πάντες μου χρῆζουσιν, ἐγὼ δὲ χρῆζω οὐδενός· τίς μου ἄρα ἐστὶ πλησίον, ἵνα τοῦτον ὡς ἑμαυτὸν ἀγαπήσω; Οὐδεὶς αὐ, νομικέ, κατὰ σέ; Πάντων ἐπέκεινα σαυτὸν ἀποφέρεις; Κατ' ἐνεγκε τὴν ὄφρυν· μέμνησο τοῦ λέγοντος παροιμία στοῦ· "Οἱ δὲ ἑαυτοῖς ἐπιγνώμονες, σοφοί." Ὄντως ἐν τούτοις ἡ τῆς ζωῆς δύναμις ἐν τῶ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ πλησίον, οὐκ ἀλλαττομένοις ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιτεινομένοις ὑπὲρ τὰ μέτρα τὰ Ἰουδαϊκὰ, καὶ τῆς ἐπιτάσεως ἐμπεριεχομένης δυνάμει τοῖς εἰρημένους ἐπιτάγμασι. Τὸ γὰρ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ψυχῆς, καὶ ἰσχύος τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν, ὑπεξαίρει τὴν πρὸς χρήματα, τὴν πρὸς ἡδονὴν, τὴν πρὸς κενὴν δόξαν ἀγάπην· ἐξάγει κοσμικῆς διαθέσεως, ἐκλεκτὸν ἀπὸ κόσμου καθίστησι, συνάπτει Χριστῶ, καὶ τὸ ὅλον εἶπειν, Χριστιανὸν ἐξ Ἰουδαίου ποιεῖ. Ἡ τε πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη καλῶς νοουμένη, ὅταν μὴ πρὸς τὸ ὁμοεθνὲς ἢ μόνον, ἀλλὰ πρὸς πᾶν τὸ ὁμογενὲς, ἀκόλουθος τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ καθίσταται· προσλαμβάνουσα καὶ τὸ κατὰ μίμησιν Χριστοῦ, τὸ μὴ μόνον ὡς ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτόν· ὥστε θεῖναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν φίλων· ὅπερ ὁ Κύριος πεποίηκεν. Ἐπαινεθεὶς μὲν τοι ὑπὸ τοῦ Σωτήρος ὁ νομικός, ὡς καλὴν τὴν ἀπόκρισιν ἐποίησατο, τὴν ἀλαζονείαν ἐξέρρηξεν· οὐδένα εἶναι πλησίον ἑαυτοῦ τιθέμενος, ὡς οὐδενός ὄντος αὐτῶ κατὰ τὴν δικαιοσύνην ἔφα μίλλου. Τοιαῦτα δὲ φρονῶν οἷα ἐκεῖνος ὁ Φαρισαῖος, ὁ λέγων· "Οὐκ εἰμὶ ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων." οὐκ εἰδῶς ὡς τοῦτο διαφθείρει τὴν δικαιοσύνην, τὸ μὴ ἐξ ἀγάπης ὁ πράττει ποιεῖν. Ἐνδεῆς οὖν καὶ οὗτος τῆς ἀγάπης ἀλίσκεται· πάντως μὲν καὶ τῆς πρὸς Θεὸν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς γε πρὸς τὸν πλησίον, ἐμφανῶς, ὅπου οὐδὲ εἶναί τινα πλησίον ἑαυτοῦ λογίζεται· δῆλον δὲ ὅτι τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἀγαπῶν ὃν ἐώρακεν, οὐ δύναται Θεὸν ἀγαπᾶν ὃν οὐχ ἐώρακεν. 9Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινε, κ.τ.λ.9 (E f. 179) Ὅρα δὲ πῶς δείκνυσιν τὸν πλησίον ὁ Σωτήρ τίς ἐστίν, οὐ γένει διορίζων, οὐκ ἀρετῇ δο 72.681 κινάζων ἀλλὰ τῇ φύσει συνάπτων, διηγούμενος περὶ τοῦ δεινὰ πεπονθότος ὑπὸ ληστῶν, ὃ φιλανθρωπία παρὰ παντὸς ἀνθρώπου προσήκει, τοῦτο τῆς φύσεως αὐτῆς ἀπαιτούσης. Συνεπιδείκνυται δὲ

έν τῇ πα ραβολῇ καὶ τοῦτο, ὅτι μᾶλλον εὐρίσκει τὸν κατὰ φύσιν πλησίον ὁ μὴ τετυφωμένος, ἤπερ ὁ τετυφω μένος· Σαμαρείτης γὰρ ὑπὲρ ἱερέα καὶ Λευίτην· ὅτι οἱ μὲν κείμενον ἡμιθνήτα καὶ ἐν ἐσχάτοις ὄντα κακοῖς, ἀντιπαρήλθον, οὐδὲν ἐπ' αὐτῶ πεπονθότες ἀνθρώπινον, οὐ τὸ ἐξ ἀγάπης ἔλαιον ἐπιστάξαντες, ἀσυμπαθὲς δὲ μᾶλλον καὶ ἀπηνὲς ἐσχηκότες τὸ φρόνημα. Ὁ γε μὴν ἀλλογενῆς καὶ τελῶν ἐν Σαμα ρείταις πεπλήρωκε τῆς ἀγάπης τὸν νόμον. Ἔκουε γοῦν καὶ τῆς παραβολῆς. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, κ.τ.λ. Ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος, κ.τ.λ.⁹ (A f. 144, B f. 106 b, E f. 180 b) Ἄλλως δὲ, ἐπειδὴ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, "Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκεν, ἀλλὰ παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς," καὶ πᾶσαν μὲν ἐπιθυ μίαν βοσκηματώδη καὶ ἀκόλαστον κατηρρώστησεν· ἀπαρχὴ γενόμενος τοῦ γένους ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ὁ μὴ εἰδὼς ἀμαρτίαν, ἐν ἑαυτῷ πρῶτον ἔδειξε τούτων τῶν κτηνωδῶν παθῶν ὑπεραναβάντας ἡμᾶς· αὐτὸς γὰρ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβά στασε. Διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι τὸν τυχόντα τῆς θερα πείας ἐπὶ τὸ ἴδιον ὑποζύγιον ἀνεβίβασεν· ἐν ἑαυτῷ γὰρ ἡμᾶς ἔφευρεν, ὅτι ἐσμὲν μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ἄλλὰ μὴν καὶ εἰς πανδοχεῖον ἀπήγαγε· πανδοχεῖον δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ, τὴν πάντων γενομένην δεκτικὴν καὶ χωρητικὴν. Οὐκέτι γὰρ κατὰ τὸ στενὸν τῆς νομικῆς σκιάς καὶ τῆς ἐν τύποις λα τρεῖας ἀκούσομεν· "Οὐκ εἰσελεύσεται Ἀμμανίτης καὶ Μωαβίτης εἰς ἐκκλησίαν Θεοῦ·" ἀλλά· "Πο ρευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Καὶ· "Ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστί." Καὶ ἀπαγα γὼν, μείζονος ἐπιμελείας ἤξιωσε. Καὶ γὰρ τῆς Ἐκ κλησίας συλλεγείσης ἐκ τῶν τῇ πολυθειῖᾳ νεκρω μένων ἔθνῶν, αὐτὸς ἦν ὁ Χριστὸς ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οἰκῶν καὶ ἐμπεριπατῶν, καὶ πᾶσαν πνευματικὴν δωρούμενος χάριν. Ὅθεν καὶ τῷ προ εστῶτι τοῦ πανδοχείου (νοηθεῖη δ' ἂν οὗτος τύπον ἐπέχει τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ποιμένων καὶ διδασκάλων) εἰς οὐρανούς ἀνιῶν ἔδωκε δύο δηνάρια, προνοεῖν ἐπιμελῶς τοῦ ἡρρώσθηκός. Καὶ προσθεῖς, ὡς Ἐάν τι προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. Δύο δηνάρια, τὰς δύο Διαθήκας φησὶ, τὴν τε διὰ τοῦ νόμου Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, τὴν τε διὰ τῶν Εὐαγγελίων δοθεῖσαν καὶ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων· καὶ ἀμφοτέρας ἐνός οὔσας Θεοῦ, καὶ μίαν εἰκόνα τοῦ ἄνω καὶ ἐνός βασιλέως φερούσας, ὡς τὰ δηνάρια, καὶ τὸν αὐτὸν μὲν χαρακτῆρα ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ τῶν ἱερῶν λογίων ἐνσφραγιζόμενας καὶ ἐντυπούσας, ἐπέπερ καὶ ἐν αὐτὰς καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα λελάληκεν. Ἐρ 72.684 ῥέτω γὰρ Μάνης, καὶ πρὸ αὐτοῦ Μαρκίων, οἱ ἀθεώ τατοι, διαφόροις θεοῖς ταύτας μερίζοντες· ἐνός γὰρ βασιλέως ἐστί τὰ δύο δηνάρια, καὶ κατὰ ταύτῃ καὶ ὁμοτίμως δοθέντα τῷ προεστῶτι τοῦ πανδοχείου παρὰ Χριστοῦ· ἃ δὴ καὶ λαβόντες οἱ τῶν ἀγιωτά των ἐκκλησιῶν ποιμένες, καὶ μετὰ πόνων καὶ ἰδρώ των ταῖς διδασκαλίαις πλατύναντες, καὶ οἰκοθεν προσδαπανήσαντες, καὶ διὰ τῆς δαπάνης μᾶλλον αὐξήσαντες (τοιούτον γὰρ τὸ νοητὸν ἀργύριον ἐξ ὧν δαπανᾶται, μὴ μειούμενον ἀλλ' αὐξόμενον, ὅπερ ὁ τῆς διδασκαλίας λόγος ἐστίν), ἐπανερχομένῳ τῷ Δε σπότη κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν, ἐροῦσιν ἕκα στος· Κύριε, δύο δηνάρια δέδωκάς μοι· ἰδοὺ προσ δαπανήσας οἰκοθεν, ἕτερα δύο κεκέρδηκα, δι' ὧν τὸ ποίμνιον ἠύξησα. Καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ· "Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου." Ἐτίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς;⁹ (A f. 146, E f. 189 b) Εἰκότως ὁ Κύριος ἤρετο, τίνα τῶν τριῶν πλησίον γενέσθαι νενόμικε τοῦ πε πονθότος; Ὁ δὲ· Ὁ ποιήσας, φησὶ, τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Οὔτε γὰρ ὁ ἱερεὺς, οὔτε ὁ Λευίτης πλησίον γέγονε τοῦ πεπονθότος, ἀλλ' ὁ οἰκτισάμενος. Καὶ πρὸς

ταῦτα Χριστός: "Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως." Ἀνόνητον γὰρ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, τοῖς λαχοῦ σιν αὐτὸ, καὶ τοῖς δοκοῦσιν εἶναι νομομαθεῖσι, τὸ ὠνομάσθαι νομομαθεῖς, εἰ μὴ δι' αὐτῶν εὐδοκιμοῦσι τῶν ἔργων. Ἴδου γὰρ πέπλεκται τῆς ἀγάπης ὁ στέφανος τῷ τὸν πλησίον ἡγαπηκότι· Σαμαρείτης οὗτος ἦν, ἀλλ' οὐκ ἀπόβλητος. Διὰ τοῦτο μεμαρτύρηκεν ὁ πρῶτος ἐν μαθηταῖς, τουτέστιν ὁ μακάριος Πέτρος, ὃς πῶς φήσας: "Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομεν ὅτι οὐκέτι προσωπολήπτης ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνη ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ποιῶν δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι." Προσίσεται γὰρ ἅπαντας τοὺς τῶν ἀγαθῶν ἐπιτηδευμάτων ἐραστὰς ὁ φιλάρετος Κύριος, καὶ ἀσπάζεται, καὶ γνησίους τίθησι, καὶ τῶν μελὸντων ἀξιοῖ ἀγαθῶν. Ἐν τῇ δὲ τῆς ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.⁹ (A f. 146 b) Πλὴν, κατὰ τὴν ἱστορίαν, μέγα τι χρῆμα καὶ ἀξιοκτῆτον ὁ τῆς φιλοξενίας τρόπος· καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος: "Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε." Τοιαύτη τις ἡ Μάρθα ὑποδεχομένη τὸν Κύριον, ἦν καλὸν καὶ μιμήσασθαι· ὡσπερ καὶ τὴν φιλομαθεστάτην αὐτῆς ἀδελφὴν Μαρίαν, ἣ τοῖς τοῦ Σωτῆρος ποσὶ προσιζήσασα, τῶν παρ' αὐτοῦ διδασκάλων τὴν ἑαυτῆς ἐμπύλησι φρένα. Ὀνίνησι δὲ πάλιν καὶ διὰ τούτων ὁ Σωτὴρ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, ἵνα εἰδῶσιν, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον ταῖς τῶν ἐπιδεχομένων αὐτοῦ οἰκίαις ἐνδιαίτῃσθαι χρή. Δεῖ γὰρ εἰσβάλλοντας οὐχ ὑπτιοῦσθαι μᾶλλον εἰς ἀνέσεις, οὔτε μὴ ὄλως δοκεῖν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας καταλύειν παρά τισιν, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον αὐτοῦ ἐπιμεστώσειαν μαθημάτων θείων καὶ ἱερῶν. Οἱ δὲ τὴν ἐστίαν αὐτοῖς ἀνευρύνοντες, ὑπὸν τάττωσαν ἰλαροὶ καὶ πρόθυμοι· οὐχ ὡς διδόντες τι μᾶλλον, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ ληψόμενοι, κατὰ διττὸν τρόπον· πρῶτον μὲν γὰρ ταῖς παρὰ τῶν ξενιζομένων ἐντροφήσουσι μυσταγωγίαις· εἶτα πρὸς τούτῳ καὶ τὸν τῆς φιλοξενίας κερδανούσι μισθόν. Ἐπιδεχόμενοι δὲ εἰς ἐστίαν τοὺς ἀδελφούς, μὴ περισπᾶσθωσαν περὶ πολλὴν διακονίαν, μὴ ζητεῖωσαν τὰ ὑπὲρ χεῖρα καὶ χρεῖαν· λυπεῖ γὰρ πανταχοῦ ἐν παντὶ πράγματι τὸ περιττόν· ἐνεργάζεται μὲν γὰρ τοῖς φιλοξενεῖν ἐθέλουσιν ὄκνον· καμάτου δὲ τοῖς ἐστιωμένοις εὕρισκεται πρόξενον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

Ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον.⁹ (A f. 147) Καὶ τοι Θεὸς ἐστὶν ἀληθινός, καὶ Υἱὸς τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ, καὶ διανέμει μὲν αὐτὸς τῇ κτίσει τὰ πάντα, δι' ὧν ἂν εὖ ἔχοι καὶ σώζηται· δεῖται δὲ ὄλως αὐτὸς οὐδενός· πλήρης γὰρ ἐστὶ, φησὶν, αὐτός· τίνας οὖν ἐν χρεῖα καθεστάναι φαίη τις ἂν αὐτὸν, πάντα ἔχοντα φυσικῶς τὰ τοῦ Πατρός; Ἐφη γὰρ ἑναργῶς, ὅτι "Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστιν." Ἐχει δὲ ὁ Πατὴρ τὸ εἶναι πλήρης ἀγαθοῦ παντός καὶ θεοπρεπῶν ἀξιομάτων. Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Υἱοῦ· καὶ τοῦτο εἰδότες οἱ ἅγιοι λέγουσιν, ὅτι "Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς ἐλάβομεν." Τί δῆτα οὖν προσεύχεται, φησὶν, εἰ πλήρης ἐστὶ, καὶ οὐδενὸς ὄλως δεῖται τῶν τοῦ Πατρός; Πρὸς τοῦτο φαμεν ὅτι δίδωσι μὲν αὐτῷ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος τὸ εἶπερ ἔλοιτο πληροῦν τὰ ἀνθρώπινα, καιροῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο. Εἰ γὰρ ἔφαγε καὶ πέπωκεν, ὑπνοῦ τε μετεσχηκῶς εὕρισκεται, τί τὸ ἄτοπον κἂν εἰ τοῖς καθ' ἡμᾶς συγκαθιστάμενος μέτροις, καὶ ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην ἀποπληρῶν, οὐκ ἀνεπιτήδευτον ἐποιεῖτο τὴν προσευχήν; ἵνα ἡμᾶς διδάξῃ μὴ ῥαθύμους εἶναι πρὸς τοῦτο· συντείνεσθαι δὲ μᾶλλον λιτὰς, οὐκ ἐν πλατεῖαις ἐστώτας μέσαις (ἔδρων γὰρ τοῦτο τῶν Ἰουδαίων τινές, Γραμματεῖς δὲ εἰσιν οὗτοι καὶ Φαρισαῖοι, φιλοδοξίας ἀφορμὴν τὸ χρῆμα ποιούμενοι), καταμόνας δὲ μᾶλλον, ἡσυχῇ τε καὶ ἀνακεχωρημένως, καὶ οἶον μόνους

μόνω λαλοῦντας Θεῶ, καθαρῶ καὶ ἀπερισπάστῳ νῶ. Ἔδει γὰρ ἀγαθοῦ παν τὸς καὶ ἐπωφελεστάτου πράγματος ἀρχὴν καὶ διδά σκαλον οὐχ ἕτερόν τινα ἡμῖν γενέσθαι μᾶλλον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἐν πᾶσι πρωτεύοντα καὶ τὰς παρὰ πάντων δεχόμενον λιτάς. 9 Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε· Πάτερ ἡμῶν, κ.τ.λ.9 (A f. 149) Ὡ πολλῆς ἀφθονίας! ὦ γαληνότητος ἀσυγκρίτου καὶ μόνῳ πρεπούσης αὐτῶ! Τὴν ἰδίαν ἡμῖν χαρίζεται δόξαν, ἀναβιβάζει τὸ δοῦλον εἰς ἐλεύθερον ἀξίωμα, Πατέρα καλεῖν ἐφήσι τὸν Θεόν, ὡς ἐν υἰῶν τάξει γεγεννημένους. Παρ' αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐσχήκαμεν· καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· "Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι." 72.688 Μεμορφώμεθα γὰρ εἰς υἰότητα, διὰ γεννήσεως τῆς πνευματικῆς, τελουμένης ἐν ἡμῖν οὐκ ἐκ σποράς φθαρτῆς μᾶλλον, ἀλλὰ διὰ λόγον ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος, καθὰ γέγραπται· "Βουληθεὶς γὰρ ἀπεκύη σεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων." Ἐφη γὰρ οὕτω τις τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Καὶ αὐτὸς δὲ που Χριστὸς, τὴν τοῦ πράγματος ὁδὸν ἐναργῆ καθίστη, λέγων· "Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ." Μᾶλλον δὲ, δεῖ γὰρ πρὸς ὑμᾶς καὶ τι τῶν ἀπορρήτων εἰπεῖν, αὐτὸς ἡμῖν γέγονε τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ ἀξιοκτῆ του χάριτος ὁδός, καὶ θύρα, καὶ ἀφορμὴ, τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθών· ἔλαβε γὰρ δούλου μορφήν, καίτοι καθ' ὃ νοεῖται καὶ ἔστιν Θεός, ἐλεύθερος ὢν, ἵν' ἡμῖν τὰ ἑαυτοῦ χαρίσθαι. Μόνος γὰρ κατὰ φύσιν ἐλεύθερος αὐτὸς, ὅτι καὶ μόνος ἐστὶν Υἱὸς τοῦ τὰ πάντα ὑπερκειμένου καὶ κατεξουσιάζοντος τῶν ὄλων, φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐλευθέρου Πατρός· πᾶν γὰρ τὸ παρενεχθὲν εἰς γένεσιν, δοῦλον ὑπέχει τῷ κτίσαντι τὸν αὐχένα. Ψάλλει γοῦν ὁ Μελωδός, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· "Ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλά σου." Ὅτι δὲ τὰ ἡμῶν εἰς ἑαυτὸν μεταθεῖς, οἰκονομικῶς δέδωκεν ἡμῖν τὰ ἑαυτοῦ, πιστώσεται γράφων ὁ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων ἱερουργός, ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ὅτι πλούσιος ὢν, ἐπτώχευσεν, ἵν' ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν." Πτωχεῖα μὲν γὰρ τῷ Θεῷ Λόγῳ, τὰ καθ' ἡμᾶς, ἦτοι τὰ ἀνθρώπινα· πλοῦτος δὲ τῇ ἀνθρώπου φύσει, τὸ λαβεῖν τὰ αὐτοῦ· ὢν ἔστι τὸ ἐλεύθερον ἀξίωμα, πρέπον ὡς μάλιστα τοῖς εἰς υἰότητα κεκλιμένοις. Αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ἔφην, τὸ δῶρον· ἔφη γὰρ πρὸς ἡμᾶς· "Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὁ οὐράνιος· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοὶ ἐστε." Ἐπειδὴ γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς, διὰ τοῦτο πεπλουτήκαμεν ἡμεῖς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδελφότητα. Κελεύει τοίνυν παρῆρσιάζεσθαι τε καὶ λέγειν ἐν προσευχαῖς Πατέρα. Οἰκονομικώτατα δὲ λίαν δίδωσι κἀκεῖνο τοῖς προσευχομένοις ἐννοεῖν· εἰ γὰρ Πατέρα καλοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ τῆς οὕτω λαμπρᾶς ἠξιώθημεν τιμῆς, πῶς οὐκ ἀξίως τοῦ τιμηθέντος πολιτευσόμεθα; Τοῦτό τις ἔφη τῶν ἁγίων ἀποστόλων· "Εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε." 9 Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.9 (A f. 149 b) Ἄρα ἀγιασμοῦ προσθήκη ἐγγενέσθαι παρακαλοῦμεν τῷ παναγίῳ Θεῷ; Καὶ μὴν τοῦτο ἐστὶν οὐκ ἄμεμπτον παντελῶς. Πλήρης γὰρ ἐστὶ, καθὰ φησιν αὐτὸς, ἐξ ἑαυτοῦ τε καὶ ἐν ἑαυτῷ παντελής, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ χορηγῶν τῇ κτίσει τὸν ἀγιασμὸν ἐξ ἰδίου πληρώματος. Πρὸς δὲ αὐτοῖς, εὔηθες καὶ καταγέλαστον τὸ νομίζεσθαι τοὺς 72.689 προσευχομένους οὐχ ὑπὲρ γε μᾶλλον ἑαυτῶν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι τὰς λιτάς. Τί οὖν ἄρα ἐστὶ τὸ, "Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου;" Φαμέν, ὅτι οὐχ ἁγία σμοῦ προσθήκη ἐνυπάρξει παρακαλοῦσι τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ. Τίς γὰρ ἐστὶν ὁ μείζων αὐτοῦ, καὶ προσδοῦναί τι δυνάμενος; Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἑαυτοῖς τε καὶ πᾶσιν ὑπάρξει παρακαλοῦσιν. Ὅτε διακείμεθα καὶ πιστεύομεν ὅτι Θεὸς ὁ φύσει

καὶ ἐπὶ πάντα, ἅγιος ἀγίων ἐστὶ, τότε τὸν φόβον αὐτοῦ λαβόντες εἰς νοῦν, ὀρθὴν τε καὶ ἀνεπί ληπτον ἐπιτηδεύομεν ζωὴν· ἵνα οὕτως ἅγιοι γεγο νότες, ἐγγὺς εἶναι δυνηθῶμεν τοῦ ἁγίου Θεοῦ. Γέ γραπται γάρ, ὅτι "Ἄγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι." Ἔφη δὴ που καὶ πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωϋσέα· "Ἐν τοῖς ἐγγίζουσί μοι ἁγιασθήσομαι." Οὐκοῦν ἐν ἡμῖν, φησὶν, ἅγιον ἔστω τὸ ὄνομά σου· τοῦτο γὰρ δὴ τὸ ἁγιασθήτω δηλοῖ. Καὶ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου, τοῦτο παρακαλοῦσιν. Ἐννόησον γὰρ ὅτι παρὰ τοῖς οὐπὼ τὸ τῆς ἀληθείας πλουτήσασι φῶς, μήτε μὴν τὴν πίστιν παραδεξαμέ νοις, ἔτι καταπεφρόνηται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Οὐπὼ γὰρ αὐτοῖς ἅγιον εἶναι δοκεῖ, καὶ σεπτὸν καὶ προσ κυνητόν. Ἐπὰν δὲ τὸ τῆς ἀληθείας αὐτοῖς ἐλλάμψη φῶς, καὶ ὡς ἐκ νυκτὸς καὶ σκοτὸς διαγρηγορήσωσι, μόλις τότε μαθόντες τίς τε καὶ ὅσος ἐστίν, ἅγιον ἀγίων ὁμολογοῦσιν αὐτόν. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, συνήσεις ἐντεῦθεν. Ἔφη τις τῶν ἀγίων προφητῶν· "Κύριον αὐτὸν ἀγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσται σοι φόβος· καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πεποιθῶς ἦς, ἔσται σοι εἰς ἅγια σμόν." Ἄρα οὖν ἡμεῖς ἅγιον ἀποτελοῦμεν τὸν Θεόν, τὸν ἐξ ἰδίου πληρώματος διανέμοντα πλουσίως τῇ κτίσει τὰ παρ' ἑαυτοῦ; Ἀλλὰ δῆλον ὡς ἐκεῖνο διδά σκειν φαμὲν αὐτόν, ὅτι Ἄγιον εἶναι αὐτόν πιστεύετε· τότε γὰρ αὐτόν φοβηθήσεσθε, ἔσται δὲ οὗτος ὑμῖν καὶ εἰς ἁγιασμόν. Γέγραπται δὲ πάλιν περὶ Χριστοῦ· "Ἀγιάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν"· τουτέστι, παρ' οὐδὲν αὐτὴν ἠγήσατο· τέθεικε γὰρ αὐτὴν ὑπὲρ ἡμῶν. Πλὴν ἁγιαζέσθω, φησὶ, παρ' ὑμῶν, τουτέστιν ὁμολογείσθω ἅγιος. Καὶ γὰρ ἐστὶ τοῦτο κατὰ φύσιν, Θεὸς ὢν ἀληθινός, καὶ Υἱὸς Θεοῦ. Τὸ γὰρ ἅγιον οὐ σιωδῶς πρόποι ἂν οὐδενὶ μὲν τῶν ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένων, μόνη δὲ τῇ ἀνωτάτῳ καὶ ὑπὲρ πάντα φύσει. Ὅταν οὖν πιστεύωμεν ὅτι κατὰ φύσιν ἅγιος ἐστὶ, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ "ἀγιάζειν αὐτόν," τότε προσομολογοῦμεν ὅτι καὶ Θεός ἐστὶν ἀληθινός, ἔτι δὲ κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν λοιπῶν, καὶ ἐν ὑπεροχῇ μεγίστη. 9Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.⁹ (A f. 150) Ἀεὶ γε μὴν βασιλεύοντος τοῦ Θεοῦ, καὶ κατακρατοῦντος ὅλων, τί δὴ βούλεται τὸ, "Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου;" Ἐοίκασι τοίνυν ἐπιθυμεῖν οἱ τοῦτο λέγοντες ἐν προσευχαῖς, ἐπιλάμπσαντα πάλιν ἰδεῖν ἐν κόσμῳ τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστόν. Ἦξει γὰρ, ἦξει, καὶ καταβήσεται κριτῆς, καὶ οὐκ ἐν ὑφέσει τότε τῇ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ δορυφορούντων 72.692 ἀγγέλων, ἵνα κρίνη τὸν κόσμον. Ἀπολογίας τοίνυν ὁ τότε καιρὸς, μᾶλλον δὲ δοκιμασίας καὶ ἀνταποδό σεως· πῦρ ἠυτρέπισται τοῖς ἀνόμοις, καὶ δίκη μα κρά, διηνεκῆ κολαστήρια. Εἶτα πῶς ἰδεῖν ἐκεῖνον εὔχονται τὸν καιρόν; Ἄθρει δὴ μοι πάλιν τοῦ Σω τῆρος τὸ εὐτεχνές, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν πραγμά των ἀξιοθαύμαστον οἰκονομίαν. Ἐκέλευσε γὰρ διὰ προσευχῆς αἰτεῖν αὐτόν ἐκεῖνον τὸν ὄντως φρικτὸν ἐπιστῆναι καιρόν, ἵνα εἰδεῖεν ὅτι διαβιοῦν αὐτοὺς ἀναγκαῖον, οὐ ραθύμως ἢ παρειμένως, ἀγιοπρεπῶς δὲ μᾶλλον, καὶ κατὰ γε τὸ αὐτῷ δοκοῦν· ἵνα στεφά νων αὐτοῖς εὔρεθῇ πρόξενος ὁ καιρὸς, καὶ μὴ πυρὸς καὶ δίκης. Τοῖς γὰρ ἀνόμοις καὶ βεβήλοις πρόποι ἂν κατ' οὐδένα τρόπον τὸ λέγειν ἐν προσευχαῖς, "Ἐλ θέτω ἡ βασιλεία σου." Ἦγουν ἴστωσαν ὡς τοῦτο λέ γοντες, μονονουχὶ καταιτιῶνται Θεόν, ὅτι μὴ θᾶπτον αὐτοῖς ὁ τοῦ κολάζεσθαι καιρὸς ἀνίσχει καὶ φαίνεται· τούτοις ἐπιφθέγγεται τις τῶν ἀγίων προφητῶν· "Οὐαὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἡμέραν Κυρίου! Ἴνα τίς ὑμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου, καὶ αὕτη ἐστὶ σκό τος καὶ οὐ φῶς, καὶ γνόφος οὐκ ἔχων φέγγος." Οὐκ οὖν αἰτοῦσιν οἱ ἅγιοι τὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὄλο τελοῦς βασιλείας ἐπιστῆναι καιρόν, ἄτε δὴ πεπονη κόντων ἂ δεῖ, καὶ τῶν ἤδη προειργασμένων αὐτοῖς ζητούντες τὰς ἀμοιβάς. Τεθαρρήκασι γὰρ ὅτι λαμ προὶ παραστήσονται τῷ κριτῇ. 9Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.⁹ (A f. 150 b) Ἄγιοπρεπὲς δὲ καὶ τοῦτο, καὶ παντὸς ἐπαίνου μεστόν. Τὸ γὰρ ἐν γῆ βούλεσθαι κρατεῖν τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ, τί ἂν ἕτερον εἶη,

πλὴν ὅτι τὸ πάντα ἐθέλειν ἀπάσης ἀρετῆς ἀποτελεστὰς εἶναι καὶ ἐπιστήμονας; Οὕτω καὶ διαπρέπειν ἐν οὐρανοῖς τοὺς ἀγίους ἀγγέλους φαμέν. Γέγραπται γὰρ περὶ αὐτῶν· "Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, λειτουργοὶ αὐτοῦ, ποιῶντες τὰ θελήματα αὐτοῦ." Ἰσχύον τὸν παρακαλοῦσι δοθῆναι τοῖς ἐπὶ γῆς οἱ τοῦτο λέγοντες, ἵνα ποιῶσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἄνω καὶ ἐν οὐρανοῖς ἀπομιμῶνται πο λιτείαν, τὴν παρά γέ φημι τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις· ἵνα, ὡς ὁ Παῦλος φησιν, ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες, ἔχωσιν ἐν οὐρανῷ τὸ πολίτευμα. Πρὸς δ' αὖ τούτοις φαμέν, ὅτι τῆς ἀμαρτίας τὴν ἀναίρεσιν αἰτοῦσιν ἰδεῖν οἱ λέγοντες· "Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς." Θέλημα γὰρ, ὡς ἔφην, τοῦ ἐπὶ πάντα Θεοῦ, τὸ ἀγίως πολιτεύεσθαι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· ἵνα τῆς τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησίας, τῆς ἄνω φημι, μίμημα καὶ εἰκὼν ὡσπερ τις, ἢ ἐπὶ γῆς ὀρωμένη, κατευφραίνῃ Χριστόν. 9 Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. 9 (A f. 150 b) Οἶονται δὲ ἴσως τινές, ἀνάρμοστον εἶναι καὶ ἀπεικὸς ἀγίοις τὸ αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ τὰ σωματικά, καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀποφέρουσι τὸ εἰρημένον εἰς πνευματικὴν θεωρίαν· καὶ δὴ καὶ 72.693 ἄρτον φασὶν αὐτοὺς αἰτεῖν, οὐκ ἐπίγειον, οὐ σωματικόν, ἐκεῖνον δὲ μᾶλλον, τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνοντα, καὶ ζῶν τῷ κόσμῳ παρέχοντα, ἢ, ὡς φασιν, ἀληθεῖ οὐσία καὶ ἄσωμάτω, τουτέστι τῇ ψυχῇ· αὕτη γὰρ, διὰ τὸ μὴ ῥευστὸν, κυρίως οὐσία ἐστίν. Ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν ἀγίοις πρόπει ἂν ὅτι μάλιστα τὸ πνευματικῶν χαρισμάτων ἐπείγεσθαι μεταλαχεῖν, φαίην ἂν ἐνδοιάσας οὐδέν· πλὴν ἐκεῖνο ἄξιον ἰδεῖν, ὅτι κἂν ἄρτον αἰτῶσι κοινόν, καὶ τοῦτο δρᾶν αὐτοῖς προστέταχεν ὁ Σωτὴρ, μώμου παντὸς ἐλευθέραν ποιῶνται τὴν πρόσοδον. Ἄθρει γὰρ ὁποῖος τοῖς εἰρημένοις ἐγκέκρυπται νοῦς, δι' ὧν γὰρ προστέταχεν ἄρτον αἰτεῖν, ἦτοι τροφήν τὴν ἐφήμερον, δῆλος ἂν εἴη δῆπουθεν, μηδὲν ἔχειν αὐτοῖς ἐφίεις, ἀγιοπρεπῆ δὲ μᾶλλον ἐπιτηδεύειν πτωχείαν. Οὐ γὰρ τῶν ἐχόντων τὸ αἰτεῖν, ἀλλὰ τῶν ἐν σπάνει καθεστηκότων. Ἐπ' ἂν δέ τις οὐδενὸς ἐν χρεῖα καθεστηκῶς, Θεῷ τῷ πάντα εἰδῶτι λέγει· Δὸς ἄρτον ἡμῖν τὸν ἐφήμερον, δόξειεν ἂν εἰρωνεύεσθαι μᾶλλον, ἢ γοῦν ἀληθῶς βούλεσθαι λαβεῖν. Ἄρτον δὲ τὸν ἐπιούσιον οἱ μὲν εἶναι φασὶ τὸν ἥξοντά τε καὶ δοθησόμενον κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ἵνα νοῆται πάλιν πνευματικῶς· οἱ δὲ καὶ εἰς ἑτέρας ἐννοίας ἀποφέρουσι τὴν φωνήν. Ἄλλ' εἴπερ ἦν ἀληθὲς ὡς ἄρτου τοῦ δοθησομένου κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα μνήμην ποιῶνται προσευχόμενοι, διὰ τί προσεπάγουσι τὸ, "Δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν;" "Ἔστι γὰρ ἔτι διὰ τούτων ἰδεῖν, ὅτι τῆς ἐφημέρου τροφῆς ποιῶνται τὴν αἴτησιν ὡς ἀκτῆμονες δηλονότι. Ἐπιούσιον δὲ τὸν αὐτάρκη νοεῖσθαι χρή· τέθεικέ που τὴν λέξιν καὶ ὁ μακάριος Ἀπόστολος, βραχὺ παραλλάξας, ἐπὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· ἔφη γὰρ αὐτὸν ἑαυτῷ κατασκευάσαι λαὸν περιούσιον, ἀντὶ τοῦ ἐπιούσιου τὸν περιούσιον εἰπὼν, τουτέστι, τὸν ἄρ κοῦντα, καὶ τοῦ τελείως ἔχειν οὐχ ἠττώμενον. 9 Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, κ.τ.λ. 9 (A f. 151) Βούλεται χρηστὸς καὶ ἀμνησικακὸς εἶναι τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ Κύριος· ὡς ἀνεπιπλήκτως δύνασθαι λέγειν ἐν προσευχαῖς· Ἄφες ἡμῖν, ὅτι ἀφήκαμεν. "Ὡ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως!" Πρῶτον αἰτεῖν ἐπιτάττει τῶν αὐτοῖς ἡμαρτημένων τὴν ἄφεσιν, εἶθ' οὕτως ὁμολογεῖν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀφήσουσι καὶ αὐτοί· καὶ ἵνα οὕτως εἴπω, τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀνεξικακίας μιμητὴν τὴν [Cod. μιμητὰς] ἐθέλουσι γενέσθαι τὸν Θεόν, καὶ ἦν ἂν αὐτοὶ παράσχωνται τοῖς ὁμοδόλοις χρηστότητα, ταύτην ἐν ἴσῳ μέτρῳ ζητοῦσι λαβεῖν παρὰ τοῦ τὰ δίκαια νέμοντος, καὶ κατοικτεῖρειν ἅπαντας εἰδῶτος Θεοῦ. Καὶ μή τις οἰέσθω τοῖς τυχοῦσιν ἀπλῶς ἐξεῖναι λέγειν· "Ἄφες ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν." Οὐ γὰρ τοῖς οὖσιν ἐν τῷ πλημμελεῖν ἔτι πρόπει ἂν λέγειν τὸ, "Ἄφες ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν" ἐκεῖνοις μᾶλλον οἵπερ ἂν εἶεν

ἀποφοιτήσαντες μὲν τῶν ἤδη προεπταισμένων, ἀντεχόμενοι δὲ τοῦ διαζῆν λοιπὸν ἐθέλιν ἀγιοπρεπῶς. Δεῖ τοίνυν αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ τῶν ἡμαρτημένων τὴν ἄφεσιν, προαφέντας ἡμᾶς τοῖς κατὰ τι γοῦν προσκεκρουκόσιν, ὅταν εἰς ἡμᾶς 72.696 καὶ μὴ εἰς αὐτὴν τὴν θείαν καὶ ὑπερτάτην ἀμαρτάνωσι δόξαν· οὐ γὰρ ἐκείνων ἡμεῖς ἔσμεν κύριοι, μόνον δὲ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων. 9Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.9 (A f. 152) Μέχρι μὲν τούτου τὴν προσευχὴν ἴσθησιν ὁ Λουκᾶς· ὁ δὲ γε Ματθαῖος εὐρίσκειται προσεπενεγκῶν· "Ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ." Ἔνεστι δὲ τοῖς λόγοις πλείστη τις ἀκολουθία· ἔψεται γὰρ πάντως τῷ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, τὸ ἐκ τοῦ πονηροῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς. Ἡ τάχα που, ταῦτόν εἶναι τις εἰπὼν τὸ ῥυσθῆναι τῷ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τάληθους. Οὐκ ἀνάνδρους δὲ ἡμᾶς οὔτε δειλοὺς εἶναι βούλεται, ταῦτα διδάσκων λέγειν, νεανικούς δὲ μᾶλλον, καὶ ἐφ' ἅπασιν εὐτόλμους τοῖς ἐπαινουμένοις· πρὸς δὲ αὐτοῖς καὶ μετριόφρονας καὶ πτωχοὺς τῷ πνεύματι, καὶ μὴ νομίζεσθαι ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως παντὸς περιεσόμεθα πειρασμοῦ. Ἀφόρητον γὰρ ἔσθ' ὅτε κατεμπίπτει δέος τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς, καὶ εὐτολμώτατον συνθραύει φρόνημα τοῦ πειρασμοῦ τὸ βάρος. Χρὴ τοίνυν μὴ καταθρασύνεσθαι πειρασμῶν, διαλογίζεσθαι δὲ μᾶλλον τῆς ἐν ἡμῖν διανοίας τὸ ἀσθενές. Οὐκοῦν παραιτώμεθα μὲν τὸ πειράζεσθαι καιροῦ δὲ καλοῦντος ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰς τοῦτο, τότε δὴ, τότε παντὶ σθένει χρωμένους ἀγωνίζεσθαι χρὴ. Διττὸν δὲ τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν· ἢ γὰρ τις ὑπὸ τῶν ἑτεροφρόνων πειράζεται, ἢ ὑπὸ τῶν τῆς ἀτιμίας παθῶν. Δεῖ δὴ οὖν ἄρα τοῖς οὕτω δεινοῖς ἐνομιλοῦντας κακοῖς, ἡγουν οὕτω γεγονότας ἐν αὐτοῖς, προσεύχεσθαι τε καὶ λέγειν· "Μὴ εἰσαγάγῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν." Ἐπιπηδήσαντος δὲ πειρασμοῦ, τότε γενναίως ἴστασο, ἐπιτίμησον τῇ σαρκί, χαλινὸν ἐπίθεσ τῷ νῷ, αἴτησον ἐπικουρίαν τὴν παρὰ Θεοῦ. Ἐπικουρήσει γὰρ τότε καὶ παρέξει τὸ νικᾶν ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος. 9Καὶ εἴπε πρὸς αὐτούς· Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον; κ.τ.λ.9 (A f. 153, B f. 112) Θαυμαστή τῶν ἐννοιῶν ἡ τάξις. Ἐδίδαξε μὲν γὰρ ὁ Σωτὴρ, τίνα δεῖ προσεῦχεσθαι τρόπον, αἰτησάντων τοῦτο τῶν ἀγίων ἀποστόλων. Ἄλλ' εἰκὸς τοὺς τὸ σεπτὸν δὴ τοῦτο καὶ σωτήριον ἐσχηκότας μάθημα παρ' αὐτοῦ, ποιῆσθαι μὲν τὰς λιτὰς κατὰ τὸν δοθέντα τύπον, μὴ ἀψικόρως δὲ τοῦτο δρᾶν μηδὲ ῥαθύμως· εἶτα μὴ ἀκουσθέντας ἐκ πρώτης εὐχῆς, ἡγουν καὶ δευτέρας, ἀνακόψαι τὰς ἰκετείας, ὡς οὐδὲν ἐχούσας τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. Ἴνα τοίνυν μὴ τοῦτο πάθοιμεν, μήτε μὴν ἐκ τῆς τοιαύτης μικροψυχίας ὑποστῶμεν ζημίαν, ἐν τρόπῳ παραβολῆς διαδεικνύουσιν ἑναργῶς, ὡς τὸ ῥαθύμιον μὲν εἰς προσευχὰς ἐπιζήμιον, ἐπωφελεστάτη δὲ λίαν ἢ ἔν γε τούτοις ὑπομονή. Φέρε δὴ, μεταστήσωμεν τὸ ὡς ἐν τύπῳ παραβολῆς δεικνύμενον εἰς ἀλήθειαν. Ὅχλησον διὰ προσευχῆς, πρόσθι τῷ φιλαγάθῳ Θεῷ, καὶ μάλα συχνῶς· κἂν ἴδῃς μέλλουσας τῆς χάριτος τὴν 72.697 ἐπίδοσιν, μὴ ἀπογνῶς τῶν προσδοκωμένων, μήτε ἀπολισθήσῃς τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἐκεῖνο ἴσως λέγων καθ' ἑαυτὸν ἀσυνέτως· Προσηλθὸν πολλάκις, δεδάκρυκα, ἐδεήθην, καὶ οὐ προσεδέχθην· οὐ γὰρ ἐκβέβηκέ τι πρὸς πέρας, τῶν αἰτηθέντων παρ' ἐμοῦ. Ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἐννοήσεις κατὰ σαυτόν· Ὑπὲρ ἡμᾶς οἶδε τὰ καθ' ἡμᾶς ὁ τῶν ὄλων ταμίης· αἰτεῖς ἔσθ' ὅτε τὰ τῶν σῶν ἐπέκεινα μέτρων· οἶδεν αὐτὸς ὁ διδοὺς τὸν ταῖς φιλοτιμίαις πρέποντα καιρὸν. Χρὴ τοιγαροῦν ἡμᾶς ἐμφρόνως τε ὁμοῦ καὶ ἐντόνως τὰς πρὸς Θεὸν ποιῆσθαι λιτὰς, κἂν εἰ γένοιτό τις τῶν αἰτημάτων ἀνάκλησις. Τὸ γὰρ ἀνιδρωτὶ πορισθὲν καὶ ἐξ ἐτοίμου ληφθὲν, καταφρονεῖσθαι φιλεῖ. 9Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστάς, κ.τ.λ.9 (A f. 154, B f. 112) Ἐνταῦθα τὸ, λέγω ὑμῖν, ὄρκου δύναμιν ἀποπληροῖ. Οὐ ψεύδεται δὲ Θεός, κἂν ὄρκου δίχα γένηται τὸ ἐπηγγελμένον· ἀπροφάσιστον δὲ ἀποφαίνων τὴν ἡμῶν ὀλιγοπιστίαν, ἔσθ' ὅτε ὄρκῳ βεβαιοῖ τοὺς ἀκρωμένους. Τὸ δὲ ζητεῖτε λέγων, τὸ πονεῖν

ἐπιτάττει· πόνω γὰρ αἰεί πως εὐρίσκεται τὸ ζητούμενον. Ὁ κρούων τῇ χειρὶ προσαράττει τὴν θύραν, ἵνα τὴν τῶν κρουσμάτων ὄχλησιν οὐκ ἐνεγκῶν ὁ τῆς ἐστίας δεσπότης ἀνοίξῃ, καὶ οὐχ ἐκῶν. Μάθε τοίνυν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων τοῦ χρησίμου τὴν θύραν· κρούσον, ὄχλησον, αἴτησον· τοιούτους εἶναι χρὴ τοὺς αἰτοῦντάς τι παρὰ Θεοῦ. Ἐμφρόνως οὖν καὶ εὐτόνως εὐχεσθαι χρὴ. Κἂν ἀναβολὴ τις τῶν αἰτημάτων γένηται, μὴ ναρκᾶν μηδὲ ἀφίστασθαι. Γράφει γοῦν ὁ σοφώτατος Παῦλος· "Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε." Θορυβεῖ μὲν γὰρ ὁ διάβολος οὐ με τρίως, ἀδοκίτοις ἔσθ' ὅτε περιστάσεσιν ἐνιεις, καὶ καταφέρων εἰς πολύτροπον ἀμαρτίαν. Εἶτα πρὸς τούτῳ, τῆς ἐμφύτου φιληδονίας ὁ νόμος, ἐμφωλεύει τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, ἀντιστρατευόμενος τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ναὶ μὴν, καὶ οἱ τοῖς τῆς ἀληθείας πολεμοῦντες δόγμασιν αἰρετικοί. Χρεῖα τοίνυν συχνῆς καὶ ἀλλεπαλλήλου προσευχῆς. Τὰ γὰρ ὄπλα ἡμῶν οὐ σαρκικά, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ. 9Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; (A f. 155) Διδάσκει πάλιν ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ἕτερόν τι τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν. Πρόσιμεν γὰρ ἔσθ' ὅτε τῷ φιλαγάθῳ Θεῷ, τὰς λιτὰς ποιούμενοι, τὰς ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι κατὰ τὸ ἐκάστῳ δοκοῦν· ἀλλ' οὐ διακρίνοντες ἔσθ' ὅτε, ἢ βασανίζοντες, τί μὲν ἐστὶ τὸ ἀληθῶς συμφέρον, καὶ ὅπερ ὀνήνησι δοθὲν παρὰ Θεοῦ· τί δὲ καὶ τὸ ἀδικοῦν, εἰ λάβοιμεν· ἀκατασκέπτοις δὲ μᾶλλον θελημάτων ὀρμαῖς, ἐμπίπτομεν εἰς ἐπιθυμίας ὀλέθρου μεστάς. Ὅταν οὖν τι τοιοῦτον αἰτῶμεν παρὰ Θεοῦ, ληψόμεθα μὲν οὐδαμῶς, γέλωτος δὲ μᾶλλον ἀξίαν ποιούμεθα τὴν λιτήν· καὶ ποία τις ἐστὶν ἡ τούτου πρόφασις, παρ' αὐτοῦ μάθωμεν. Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; Ὡς ἐξ εἰκόνας, φησὶ, ἦτοι παραδείγματος ἐναργοῦς, ἐκ τῶν καθ' ὑμᾶς αὐτοῦ, τὴν τῶν παρ' 72.700 ἑμοῦ λεγομένων δύναμιν ἐννοήσατε. Πατὴρ γέγονας τέκνων, διὰ τρόπου παντὸς ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοστοργίας ὠφελεῖν ἐθέλεις αὐτά. Ὅταν τοίνυν ἄρτον αἰτήσῃ, ἀμελητὶ καὶ χαίρων προσάγεις, εὖ εἰδὼς ὅτι τροφῆς μεταποιεῖται τῆς ἐπωφελοῦς. Ὅταν δὲ διὰ φρενῶν ἔνδειαν τὸ βραχὺ παιδίον, οὐπω διακρίνειν εἰδὼς τὰ ὀρώμενα, αἰτήσῃ λίθον ἵνα φάγῃ, δίδως ἄρα, φησὶν, ἢ μᾶλλον ἀποφέρεις αὐτὸ τῆς εἰς τοῦτο βλαβεραῆς ἐπιθυμίας; Ὁ δὲ αὐτὸς ἔστω λόγος ἐπὶ τε ὄφειος καὶ ἰχθύος, ὡοῦ καὶ σκορπίου. Ὅτε τοίνυν, φησὶν, ὑμεῖς ὄντες πονηροὶ, τουτέστι, κακίας δεκτικὴν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, καὶ οὐ μονότροπον εἰς τὸ ἀγαθόν, καθὰ καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, οἶδατε διδόναι δόματα ἀγαθὰ τοῖς τέκνοις, πόσω μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει πνεῦμα ἀγαθὸν τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; τουτέστι χάριν πνευματικὴν, ἀγαθὴν δὲ πάντως· ἦν εἴπερ τις λάβοι, τρισμακάριος ἔσται. Οὐκοῦν εἴ τι τῶν τοιούτων ἐθέλοις λαβεῖν, πρόσιθι χαίρων· κατανεύσει γὰρ ἐτοιμῶς, φιλάρετος ὢν ὁ ἐν οὐρανοῖς Πατήρ. 9Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.9 (A f. 155, E f.131 b) Κωφὸν ἐν τούτοις τὸν ἄφωνον ὠνομάσθαι φαμέν· οὐ τῆς φύσεως δὲ ἦν τὸ πάθος, ἀλλὰ τοῦ δαίμονος ἐπιβουλή δήσαντος τὴν γλῶσσαν. Διὸ καὶ ἐτέρων δεῖται τῶν προσαγόντων· οὐδὲ γὰρ δι' ἑαυτοῦ παρακαλέσαι ἠδύνατο, ἄφωτος ὢν. Ὅθεν οὐδὲ ἀπαιτεῖ πίστιν αὐτόν ὁ Κύριος, ἀλλ' εὐθέως διορθοῦται τὸ νόσημα. "Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι." Τούτου καθαρισθέντος καὶ τελεσθέντος τοῦ θαύματος, κατεκρότει μὲν ἡ πληθὺς ταῖς εὐφημίαις αὐτόν, καὶ δόξῃ θεοπρεπεῖ στεφανοῦν ἠπέιγετο τὸν θαυματουργόν. Τινὲς δὲ, φησὶν, ἐξ αὐτῶν, οὔτοι δὲ ἦσαν Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, ἀπονοία καὶ φθόνῳ μεθύουσαν ἔχοντες τὴν καρδίαν, προσθήκην τῇ νόσῳ τὸ θαῦμα πεποιήνται. Ἀπιστάντες γὰρ αὐ τοῦ τὰ θεοπρεπῶς εἰργασμένα, τῷ διαβόλῳ προσνευμήκασιν τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν· δι' αὐτοῦ γὰρ αὐτόν ἐκβάλλειν ἔφασαν τὰ δαιμόνια.(A f. 155 b) Καταχωννύων γοῦν ὡσπερ εἰς

ἄβυσσον ὁ Χριστὸς τὰ πονηρὰ δαιμόνια, καὶ οὐχ ἑκόντα μεθ' ἑαυτὰς, διὰ τοῦ τῶν ἐχόντων ἐκπέμπειν αὐτὰ, καίτοι δέον ἐπὶ τούτῳ θαυμάζεσθαι, τοὺς τῶν εἰωθότων φιλοσογεῖν οὐ διέδρα λόγους. Τετολμήκασι γὰρ εἰ πεῖν, ἔγκλημα ποιούμενοι τὴν τερατουργίαν. "Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ." Ἔτε ροι δὲ πειράζοντες," κ.τ.λ. Ἔτεροι δὲ τοῖς ἴσοις τοῦ φθόνου διανυττόμενοι κέντροις, ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ σημεῖον ἰδεῖν παρ' αὐτοῦ· μονονουχὶ βοῶντες· Κἂν ἐξ ἀνθρώπου κακότητες ἐλάσης δαιμόνιον, ἀλλ' οὕτω μέγα τὸ χρῆμά ἐστιν, οὐδὲ θείας ἐνεργείας ἀπόδειξιν ἔχει τὸ δρώμενον. Οὕτω τι τεθεάμεθα τοῖς ἀρχαίοις θαύμασιν ὅμοιον. Δειξόν τι τῶν ἄνωθεν ἀνευδοιάστως ἐνεργουμένων. Διεβίβασε Μωϋσῆς τὸν λαὸν, βάσιμον αὐτοῖς ἀποφίνας τὴν διὰ μέσου θάλατταν· ἐτύπησε τῇ ῥάβδῳ τὴν πέτραν, καὶ ποταμῶν αὐτὴν ἔδειξε μητέρα· ἐξεδόθησαν ἐκ τῆς ἀκροτόμου πηγαί. 72.701 Ὅμοίως ὁ μετ' αὐτὸν Ἰησοῦς ἔστησε τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαῶν, καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα Ἀρνῶν. Ἔστησε τὸν Ἰορδάνην, καὶ τοῖς ἐκείνου νάμασιν ἐνήκε δεσμόν. Σὺ δὲ τούτων ἔδειξας οὐδέν. Τὸ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ βούλεσθαι σημεῖον αἰτεῖν, οὐδὲν ἕτερον ὑπεμφήνειεν ἂν, πλην ὅτι τοιοῦτους ἐσχίκασι ἐπ' αὐτῷ τότε διαλογισμούς. Καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστὸς; Ἐαὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, κ.τ.λ.9 (A f. 155 b) Πρῶτον μὲν ὄντα Θεὸν ἑαυτὸν ἀποφαίνει, διὰ τοῦ καὶ τὸ λάθρα ψιθυρισθὲν παρ' αὐτῶν τοῖς εἰδέναι· ἔγνω γὰρ τοὺς διαλογισμούς αὐτῶν. Ἐπειτα τῆς οὕτω δεινῆς ἀπιστίας αὐτοῦ ἀσεβείας, οὐδὲν ἀπὸ τῶν Γραφῶν φησιν, οὐδὲ γὰρ προσεῖχον, ἀλλὰ καὶ παρερμηνεύειν ἔμελλον, ἀλλ' ἀπὸ τῶν κοινῆ συμβαινόντων. Καὶ πόλις γὰρ, φησὶν, καὶ οἱ κῖα, ἂν σχισθῆ, ταχέως διαλύεται· καὶ βασιλεία, ἧς οὐδὲν δυνατώτερον εἰ οὖν καὶ ἐγὼ δαίμονα ἔχων, δι' ἐκείνου ἐκβάλλω τοὺς δαίμονας, στάσις μετὰξὺ δαιμόνων ἐστὶ· καὶ εἰ κατ' ἀλλήλων ἴστανται, ἀπόλωλεν αὐτῶν ἡ ἰσχύς. Ἰσθησὶ μὲν γὰρ βασιλείας τῶν ὑπὸ χεῖρα τὸ γνήσιον. Ἰσθησὶ δὲ οἴκους τὸ κατὰ μηδένα τρόπον ἀντιφέρεσθαί τινος ἀλλήλοις τῶν ἐν αὐτοῖς. Ἔστησε δ' ἂν καὶ τὴν τοῦ Βεελζεβούλ βασιλείαν, τὸ μὴ αὐτὸν ἑαυτῷ δρᾶν ἐθέλειν τὰ ἐναντία. Πῶς οὖν ἐκβάλλει Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν; Οὐκοῦν οὐχ ἑκόντα τῶν ἀνθρώπων ἐκπέμπεται τὰ δαιμόνια. Οὐ γὰρ μάχεται, φησὶν, ὁ Σατανᾶς ἑαυτῷ· οὐκ ἐπιπλήττει τοῖς ἑαυτοῦ δορυφόροις, συγκροτεῖ δὲ μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν. Λείπεται τοίνυν ἐννοεῖν ὅτι δυὸ νάμει θεῖα συντρίβω τὸν Σατανᾶν. (A f. 156) Τῶν ἀνοσίων Φαρισαίων ἢ δυστροπωτάτη πληθὺς διαβεβλήκασιν τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ συκοφαντεῖν ἀπετόλμων τὴν δόξαν αὐτοῦ, ταῖς τοῦ Βεελζεβούλ συνεργίαις ἐπικουρούμενον, εἰς τὸ δύνασθαι τὰ πονηρὰ τῶν ἡρῶστηκότων ἐξελαύνειν πνεύματα, δυσσεβῶς ὀνομάζοντες. Τοιγάρτοι καὶ διὰ Ὡσηὲ προφήτου τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀθυροστομίας κατεκεκράγει λέγων αὐτὸς ὁ Ἐμμανουήλ· "Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ! δαίμονες εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ. Ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ." 90ὶ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι, (A f. 156) Ἰουδαῖοι γὰρ καὶ ἐξ Ἰουδαίων κατὰ σάρκα γεγόνασιν οἱ μακάριοι μαθηταί. Οὗτοι τὴν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐξουσίαν ἐσχίκασι παρὰ Θεοῦ, καὶ δὴ καὶ ἀπήλλαττον τοὺς ἐνισχημένους, ἐπιφωνοῦντες αὐτοῖς τὸ, "ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ὅτε τοίνυν, φησὶν, οἱ ἐξ ὑμῶν γεγονότες υἱοὶ, ἐν ὀνόματί μου τὸν Βεελζεβούλ συντρίβουσι, ἐπιπλήττοντες αὐτοῦ τοῖς δορυφόροις, καὶ ἀμελητὶ τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ἐκπέμποντες, πῶς οὐκ ἐναργῆς δυσφημία, πολὺ τὸ ἀμαθὲς δὲ ἔχουσα συμπεπλεγμένον, τὸ 72.704 λέγειν ἐμὲ δύναμιν δανεῖσθαι τὴν παρὰ τοῦ Βεελζεβούλ; Κατακριθήσεσθε τοίνυν ὑπὸ τῆς πίστεως ἐξ ὑμῶν γεγονότων υἱῶν, εἴπερ αὐτοὶ μὲν τὴν παρ' ἐμοῦ λαβόντες ἐξουσίαν καὶ δύναμιν παραλύουσι τὸν Σατανᾶν, καὶ οὐχ ἑκόντα τῶν ἐχόντων αὐτὸν ἐκπέμποντες· ὑμεῖς δὲ λέγετε ταῖς ἐκείνου δυνάμεσι κεκρημένον ἐνεργεῖν ἐμὲ τὰς

θεοσημείας. 9Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, κ.τ.λ.9 (A f. 156, B f. 115 b) Ἐπειδὴ, φησὶ, τὸ παρ' ὑμῶν λεγόμενον οὐκ ἀληθές, ἔωλον δὲ μᾶλλον ἔστι καὶ κατεψευσμένον, καὶ συκοφαντίας ἔχον γραφήν, πρό δηλον ὅτι ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. Δάκτυλον δὲ Θεοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμά φησι. Χεὶρ μὲν γὰρ αὐτὸς καὶ βραχίον ὠνόμασται τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐνεργεῖ γὰρ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ. Ἐνεργεῖ δὲ ὁμοίως καὶ Υἱὸς ἐν Πνεύματι. Ὡσπερ οὖν ὁ δάκτυλος ἀπήρτηται τῆς χειρὸς, οὐκ ἀλλότριος ὢν αὐτῆς, ἀλλ' ἐν αὐτῇ φυσικῶς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ συνῆπται πρὸς ἔνωσιν τῷ Υἱῷ, κἂν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορεύηται. Πάντα γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ Υἱὸς ἐργάζεται, διὰ τοῦ ὁμοουσίου Πνεύματος. Πλὴν ἐν δακτύλῳ Θεοῦ, φησὶ, ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, καὶ νῦν οἰκονομικῶς ὡς ἄνθρωπος. Οὐ γὰρ ἂν ἦνεγκαν Ἰουδαῖοι, σαθρὸν καὶ ἄσυν ετον ἔχοντες νοῦν, λέγοντος αὐτοῦ, ὅτι Ἐν Πνεύματί μου ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια.(A f. 156) Καί μοι πρόσχες ἀκριβῶς, ὅτι ἐνεργοῦντος τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ τὰ παράδοξα, τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ἐνεργοῦν αὐτά. Καὶ γὰρ αὐτὸ ἐνήργει ἐν ἐκείνῳ τῷ ναῷ ὧν δὲ μία ἐνέργεια, τούτων καὶ φύσις ἡ αὐτή. Πανταχοῦ τοίνυν συναυνοῦμενοι πρὸς τὸ ἀληθές οἱ πνευματομάχοι, μισεῖωσαν τοὺς τῶν πλάνων ἐμέτους, ἀνανηφέντων πρὸς Θεὸν, αἰτεῖωσαν παρ' αὐτοῦ τῆς ἀληθείας τὸ φῶς· χαρίζεται γὰρ, φιλόανθρωπος ὢν, ὁ Σωτὴρ.(A f. 156 b) Εἰ τοίνυν, φησὶν, ἐγώ, ἄνθρωπος ὢν καὶ γενόμενος καθ' ὑμᾶς, ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, πεπλούτηκεν ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν ἐμοὶ καὶ πρώτῳ τὴν θεοπρεπῆ βασιλείαν· δεδόξασται γὰρ συντρίβουσα τὸν Σατανᾶν, καὶ ἀκαθάρτοις ἐπιτιμῶσα πνεύμασι. Τοῦτο ἐστι τό· "Ἐφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ." 9Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, κ.τ.λ.9 (A f. 156 b) Ἐπειδὴ διὰ πολλῶν ἐννοιῶν τὸν ἐπὶ τούτοις ἰέναι λόγον ἀναγκαῖον ἦν, κέχρηται παραδείγματι σαφεῖ καὶ ἐναργεστάτῳ, δι' οὗ ἄραρεσι τοῖς ἐθέλουσιν ἰδεῖν, ὅτι νενίκηκε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ οἶον ἀπονευρώσας αὐτὸν, καὶ γυμνὸν ἀποφήνας τῆς ἐνούσης ἰσχύος αὐτῷ, δέδωκεν εἰς διαρπαγὴν τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις. Ἔως μὲν γὰρ, φησὶν, ὁ ἰσχυρὸς ἔχει τὸ δύνασθαι, καὶ φυλάττει τὰ ἑαυτοῦ, οὐδεμίαν ὑφορεῖται πλεονεξίαν. Ἐπ' ἂν δέ τις ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν χειρώσῃται αὐτὸν, τότε διαρπάζεται. Τοῦτο ὡς ἐπ' ἀνθρώπων εἴρηται τὸ 72.705 παράδειγμα· πέπονθε δὲ αὐτὸ καὶ ὁ μισόκαλος διὰ βολος· ἦν μὲν γὰρ πρὸ τῆς Σωτῆρος ἐπιδημίας ἐν ἰσχυρῇ πολλῇ, τὰς ἀλλοτρίας ἀγέλας, δῆλον δὲ ὅτι τὰς τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ, συνελάσας ὡσπερ καὶ συν ἔχων εἰς ἰδίαν αὐλήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πάντων ἐπέκεινα τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ πάσης ἰσχύος δοτὴρ, καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος, ἐπεπήδησεν αὐτῷ γενόμενος ἄνθρωπος, διηρπάσθη πάντα αὐτοῦ τὰ σκεύη, καὶ διεδόθη τὰ σκεύη. Οἱ γὰρ πάλαι παρ' αὐτοῦ συνεχό

μενοι πρὸς ἀθείαν καὶ πλάνην, κέκληνται διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ προσεκομίσθησαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς τὸν Υἱόν. 9Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἔστι.9 (A f. 157, E f.132) Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐπεδήμησα, φησὶν, ἵνα πάντας ἐξέλωμαι τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν, ἵνα αἰχμαλώτους ὄντας ἐλευθερώσω, καὶ φῶ τίσω ἐσκοτισμένους, καὶ πεσόντας ἀναστήσω, καὶ συντεθραυσμένους ἰάσωμαι, ἵνα τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, τὰ διεσκορπισμένα παρ' ἐκείνου δηλονότι, συναγάγω εἰς ἓν. Ὁ δὲ γε Σατανᾶς μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, ἐπιχειρεῖ σκορπίζειν ἅ συνῆξα καὶ ἔσωσα. Πῶς οὖν ὁ μαχόμενος ταῖς ἐμαῖς οἰκονομίαις δίδωσί μοι δύναμιν καθ' ἑαυτοῦ; Ἄρ' οὐκ εὐήθεις τὸ οἶεσθαι τοιοῦτόν τι γεγενησθαι; Πόθεν οὖν ἄρα συμβέβηκε τοῖς Ἰουδαίων δήμοις, τὸ κατολισθεῖν εἰς τοιαύτας ἐννοίας περὶ Χριστοῦ, αὐτὸς διεσάφησεν εἰπὼν· 9Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, κ.τ.λ.9 (A

f. 157 b) "Ότι δὲ εἰς Ἰουδαίους ἐστὶ τὸ σύμπαν τοῦτο παράδειγμα, δεδήλωκεν ὁ Ματθαῖος, ἐπιφω νήσας· "Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ." Ἔως μὲν γὰρ ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ θητεύοντες, καὶ τοῖς Αἰγυπτίων διαζώντες ἔθεσί τε καὶ νόμοις, μεστοὶ πάσης ὑπῆρχον ἀκαθαρσίας, ἔνοικον ἦν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν. Ἐπειδὴ δὲ λελύτρωνται διὰ Μωϋσέως, κατοικτεῖροντος Θεοῦ, καὶ νόμον ἐσχίκασι παιδαγωγόν, πρὸς τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας καλοῦντα φῶς, ἀπελήλατο τὸ βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα· ὅτε δὴ καὶ τεθῦκασι τὸν ἄμνόν εἰς τύπον Χριστοῦ, κατεχρίσθησάν τε τῷ αἵματι, καὶ διέδρασαν τὸν ὀλοθρευτήν. Ἐπειδὴ δὲ οὐ πεπιστεύκασι εἰς Χριστόν, ἀλλὰ παρώσαντο τὸν Λυτρωτήν, ἰδοὺ δὴ πάλιν εἰσπέπτωκε τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, καὶ πολὺ χειρόνως ἢ πάλαι· εὔρε γὰρ αὐτῶν τὴν καρδίαν γυμνήν, καὶ σχολάζουσιν ἀπὸ πάσης εὐσεβείας, καὶ οἷον σεσαρωμένην, καὶ κατώκησεν ἐν αὐτοῖς. Ὡς περ γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅταν ἴδῃ καρδίαν ἀνθρώπου σχολάζουσιν ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας, ἐναυλίζεται καὶ κατοικεῖ καὶ ἐπαναπαύεται αὐτῇ οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ψυχαῖς ἀνόμων ἐνδαιτᾶσθαι φιλεῖ. Σχολάζουσι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀπὸ πάσης ἀρετῆς. Γέγονε τοίνυν τὰ ἔσχατα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ χείρονα τῶν πρώτων. Ὡς γὰρ ὁ τοῦ Σωτῆρος ἔφη μαθητής· "Κρεῖττον ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐπιγνοῦσιν, εἰς τὰ ὀπίσω ἀνακάμψαι ἀπὸ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς. Συμβέβηκε γὰρ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· Κύων ἐπὶ 72.708 στρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέρασμα, καὶ ὅς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου." Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν τετολμημένων καταθρήσασαί τις ἂν, ὅτι τῶν ἰδίων ἐμέτων ἤπτοντο πάλιν, καὶ τοῖς ἄνωθεν ἐγκαλινδεῖσθαι βορβόροις ἐξ ὑποστροφῆς ἐμελέτων, καὶ πεπτώκασι εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πλάνησιν. Εἰσέφρησε γὰρ πάλιν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, καὶ γέγονεν αὐτοῖς, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, χείρονα τῶν πρώτων τὰ ἔσχατα. 9. Σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. 9 (B f. 116 b) Ἐκ πονηρίας ἢ αἰτήσις· διὸ οὐδὲ ἐπιτυχάνουσι, κατὰ τὸ· "Ζητήσουσί με κακοὶ, καὶ οὐχ εὐρήσουσιν." Εἴπερ δὲ ἦν ἐφικτὸν μὴ ἂν ἔθε λῆσαι τὸν Ἰησοῦν παθεῖν κατὰ σάρκα τὸν ἐπὶ σταυροῦ θάνατον, οὐδ' ἂν τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις τὸ σημεῖον ἐδόθη. Ἐπεὶ δὲ ἀπαραίτητον ἦν τὸ ἐπὶ σωτηρίᾳ τὸ ὑπ' οὐρανὸν πάθος, δέδοται αὐτοῖς εἰς κατάκριμα. "Ὅτι δὲ πάμμεγα σημεῖόν ἐστι τῆς θεοπρεποῦς δυνάμεως τε καὶ ἐξουσίας τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου τὸ καταργῆσαι τὸν θάνατον διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἀρκέσει, οἶμαι, τοῖς ἐπιεικέσιν εἰς πληροφορίαν τὸ πολλοῖς ἀναπεισθῆναι χρήμασιν τοὺς Πιλάτου στρατιώτας, οἱ τὸν Δεσποτικὸν τάφον ἐτήρου, ἵν' εἴπωσιν, ὅτι Ἡμῶν κοιμωμένων ἐκλάπη νυκτός. Οὐδὲ τούτῳ οὖν τῷ σημείῳ πεπιστεύκασι Ἰουδαῖοι. Διὸ καὶ μάλα εἰκότως ἔφη περὶ αὐτῶν, ὅτι "Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται," κ.τ.λ. 9. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει, κ.τ.λ. (A f. 159) Ἐσπούδασε περὶ τὴν Σολομώντος ἀκρόασιν βάρβαρος γυνή, καὶ τὴν τὴν ὁδὸν διὰ τοῦτο ἐστείλατο, σοφίαν τὴν περὶ τῶν ὀρατῶν καὶ ζώων καὶ βοτανῶν φύσεως ἀκουσομένην. Ὑμεῖς δὲ παρόντες καὶ ἀκούοντες, περὶ ἀοράτων καὶ οὐρανίων πραγμάτων, αὐτῆς τῆς σοφίας ἠκούσης πρὸς ὑμᾶς, καὶ τὸν λόγον ἔργοις καὶ τεραστίοις βεβαιούσης, ἀλλοτριούσθε πρὸς τὸν λόγον, καὶ τὸ θαῦμα τῶν λογίων ἀναισθητῶς παραπέμπεσθε; Πῶς οὖν οὐ πλεῖον Σολομώντος ὧδε, τουτέστι παρ' ἐμοί; Καὶ ὅρα μοι πάλιν τοῦ λόγου τὸ εὐτεχνές· διὰ τί γὰρ τὸ ὧδέ φησι, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον παρ' ἐμοί; Ἴν' ἡμᾶς ἀναπέιση ταπεινοφρονεῖν, κἂν χαρισμάτων ὧμεν ἀνάμεστοι πνευματικῶν. Ἄλλως τε δὲ τὸ ἀπεικὸς ἦν οὐδὲν, Ἰουδαίους ἀκούσαντας ὅτι "Πλεῖον Σολομώντός ἐστι παρ' ἐμοί," τὰ συνήθη πάλιν περὶ αὐτοῦ πειραθῆναι λαλεῖν· Ἴδου καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐπισήμως βεβασιλευκότων ἑαυτὸν εἰναί φησι ἐν ἀμείνοσι. Μετριάζει τοίνυν οἱ κωνομικῶς ὁ Σωτὴρ, τὸ ὧδε λέγων, ἀντὶ τοῦ

παρ' ἐμοί.(A f. 159) Καὶ Νινευίτας δὲ εἰς κατάκρισιν αὐτῶν ἔσεσθαι φησιν ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ. Ἐν 72.709 δρες γὰρ ἦσαν ὡμοί τε καὶ βάρβαροι, Θεὸν οὐκ εἰ δότες τὸ φύσει καὶ ἀληθῶς, τῶν διὰ Μωϋσέως τε θεσπισμένων ἀνήκοοι παντελῶς, προφητικῆς εὐστο μίας ἀνεπιστήμονες. Ἀλλὰ καὶ οὕτω γνώμης ἔχοντες, μετενόησαν, φησὶν, εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· μα κρῶ τοιγαροῦν ἀμείνους τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ κατα κρινουῖσιν αὐτούς, Ἄλλ' ἄκουε καὶ τῶν ῥημάτων· "Ἄνδρες Νινευῖ ἀναστήσονταί ἐν τῇ κρίσει κατὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινουῖσιν αὐτήν, ὅτι μετ ἐνόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλέον Ἰωνᾶ ὤδε." 9 Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας, εἰς κρυπτὴν τίθησι, κ.τ.λ. (A f. 161, B f. 116 b) Καὶ ποία τις ἦν τῶν τοιοῦτων λόγων ἢ χρεῖα; Ἀντιθέσει μάχεται τοῖς Ἰουδαίοις ἐξυρημένῃ διὰ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς σκαιότητος τε καὶ ἀμαθίας. Ἐφασκόν γὰρ θαυματουργεῖν αὐτὸν, οὐχ ἵνα πιστεῦται μᾶλλον, ἀλλ' ἵνα πολλοὺς ἔχη τοὺς ἐπομένους αὐτῷ, καὶ τοὺς παρὰ τῶν ὁρῶν τῶν τὰς θεοσημείας ἀρπάξῃ κρότους. Ἀποκρούεται τοίνυν τὴν ἐπὶ τούτῳ συκοφαντίαν, καὶ δέχεται πρὸς παράδειγμα τὴν τοῦ λύχνου χρεῖαν· κεῖται γὰρ ὁ λύχνος ὑψοῦ καὶ ἐπὶ λυχνίαν ἀεὶ, ἵν' εἴη τοῖς ὁρῶσι χρήσιμος. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν, περινοήσωμεν. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας κατ' ἐσκότισε τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ τοῦ σκότους πατήρ, τοῦτο ἐστὶν ὁ Σατανᾶς, ἀχλύτι τε νοητῇ τὰ πάντα κατεμελαίνετο. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ἐν τούτοις, λύχνον ὡσπερ τινὰ τῇ ὑπ' οὐρανὸν δέδωκεν ὁ Πατήρ τὸν Υἱὸν, ἵνα τὸ θεῖον ἡμῖν ἐναστράψῃ φῶς, καὶ ἀχλύς ἡμᾶς ἐξέλθῃ διαβολικῆς. Ἄλλ', ὡς Ἰουδαῖοι, εἰ μὲν αἰτιᾶ τὸν λύχνον ὅτι μὴ κρύπτεται μᾶλλον, ἀλλ' ὑψοῦ καὶ ἐπὶ λυχνία κείμενος ἐνίησι τοῖς ὁρῶσι τὸ φῶς, ἐγκάλει Χριστῷ μὴ λαθεῖν ἐθέλοντι μᾶλλον, ἀλλ' ὁρᾶσθαι παρὰ πάντων, καὶ φωτίζοντι τοὺς ἐσκοτισμένους, καὶ τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἐνιέντι φῶς. Οὐκοῦν οὐχ ἵνα θαυμάζεται μᾶλλον ἐπλήρου τὰς θεοσημείας, καὶ δι' αὐτῶν ἡξίου γνωρίζεσθαι, ἀλλ' ἵνα πιστεῦται μᾶλλον ὅτι Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἀπέστη τοῦ εἶναι ὁ ἦν. Ὡς ἐπὶ λυχνίας δὲ τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας τῷ κηρύγματι λάμπων, καταφωτίζει τὰς πάντων διανοίας, θείας πληρῶν ἐπιγνώσεως. 9 Ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ.9 (A f. 162) Ἀληθεύει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος, ὅτι Χριστὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι. Ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, ἐπὶ γῆς ὥφθη μετὰ σαρκὸς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη. Τοῦτο γεγονός ἐστὶν ἰδεῖν καὶ διὰ γε τῶν προκειμένων ῥητῶν. Πῶς γὰρ οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι πονηρὸν καὶ βέβηλον ἀεὶ τὸ τῶν Φαρισαίων γεγονός ἐργαστήριον, βάσκανον καὶ ἄλα ζονεῖα σύντροφον, καὶ καταθρασυνόμενον τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ; Πῶς οὖν ἄρα κατέλυσε παρ' αὐτοῖς; Ἄρα ἠγγόνησε τὴν ἐνούσαν αὐτοῖς σκαιότητα; Καὶ πῶς τοῦτο λέγειν ἀσφαλές; Πάντα 72.712 γὰρ οἶδεν ὡς Θεός. Τί οὖν ἐστὶν; Αὐτοὺς μάλιστα νοθετεῖν ἠπειγέτο, τοὺς ἀρίστους τῶν ἰατρῶν ἀπομιμούμενος, οἱ τοῖς ἀρρώστουσι φορτικώτερον τὰς ἐκ τῶν οἰκείων ἐπιτηδευμάτων προσάγουσιν ἐπικουρίας. Ὡς γὰρ αὐτὸς πού φησιν, "Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες." Οὐκ οὖν ὁ μὲν Φαρισαῖος, τό γε ἦκον εἰς τὸν ἐνόητα αὐτῷ σκοπὸν, ἐπὶ ἐστίαν καλεῖ· ὁ δὲ γε τῶν ὄλων Σωτῆρ καθήσῃ μὲν ἑαυτὸν εἰς τοῦτο, καθάπερ ἔφην, οἰκονομικῶς· μυσταγωγίας δὲ πρόφασιν ἐποιεῖτο τὸ χρῆμα. Ἐδίδου δὲ τῷ λόγῳ τὰς ἀφορμὰς ὁ δυσμαθὴς Φαρισαῖος. Ἐθαύμασε γὰρ, φησὶν, ὡς οὐκ ἐβαπτίσθη πρὸ ἀρίστου. Ἐσκανδαλίσθη, φησὶν, ὅτι δικαίου καὶ προφήτου δόξαν ἔχων παρ' αὐτοῖς, ταῖς ἀλογωτάταις αὐτῶν οὐ συνεπλάττετο συνηθείαις. Ἐβαπτίζοντο γὰρ πρὸ τροφῆς, οἷον ῥύπου παντὸς ἑαυτοὺς ἀπαλλάττοντες· ἀσυνέτως δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο. Ἡ μὲν γὰρ διὰ τῶν ὑδάτων ἀπόνιψις χρεῖωδεστάτη λίαν ἐστὶ τοῖς ῥυπῶσι σωματικῶς· ἀκαθαρσίας

γε μὴν τῆς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, πῶς ἂν ἀπαλλάξειέ τινας; Πλὴν ἐκεῖνό φαμεν· ἈσύνετΕ. f. αρισαῖε, μέγα πεφρόνηκας ἐπὶ τῇ τῶν ἱερῶν εἰδήσει Γραμμάτων, τὸν Μωϋσέως νόμον γινώσκεις. Εἶπέ τοιγαροῦν, ποῦ σοι τοῦτο προσ τέταχε Μωϋσῆς; ποῖαν ἔχεις εἰπεῖν ἐντολὴν ὅρι σθεῖσαν παρὰ Θεοῦ, τὴν ἐπὶ γε τῷ δεῖν βαπτίζεσθαι πρὸ τροφῆς; Δέδοται μὲν γὰρ διὰ τῆς Μωϋσέως ἐν τολῆς εἰς ἀποκάθαρσιν ρύπου σωματικοῦ, τὸ ὕδωρ τοῦ ἀγνισμοῦ, τύπον ἐπέχον τοῦ ἀληθῶς ἀγίου καὶ διασηκτικοῦ βαπτίσματος, φημὶ δὴ τοῦ ἐν Χριστῷ. Ἀπελούοντο δὲ ὕδατι καὶ οἱ καλούμενοι πρὸς ἱερούρ γίαν. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Μωϋσῆς ἔλουσεν ὕδατι τὸν Ἀαρὼν, καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς Λευίτας· καταδηλοῦντος τοῦ νόμου διὰ τοῦ τυπικοῦ καὶ ὡς ἐν σκιαῖς βαπτίσματος, ὅτι καὶ ἡ κατ' αὐτῶν ἱερουργία τὸ τέλειον εἰς ἀγιασμόν οὐκ ἔχει, δεῖται δὲ μᾶλλον τοῦ θείου τε καὶ ἱεροῦ βαπτίσματος, εἰς ἀποκάθαρσιν ἀληθῆ· καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἡμῖν ὑποφαίνοντος, ὅτι τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον παρὰ Θεῷ γένος, τουτέστιν ἡμᾶς, τελειοῖ πρὸς ἀγιασμόν, καὶ εἰς ἀπόθεσιν ρύπου παντὸς ὁ τῶν ὅλων Σωτῆρ, διὰ τοῦ ἀγίου καὶ σεπτοῦ βαπτίσματος. Ὁραταί γε μὴν οὐδαμοῦ προστεταχὼς βαπτίζεσθαι πρὸ τροφῆς· τί οὖν τεθαύμακας, ἢ διὰ ποῖαν αἰτίαν ἐσκανδαλίσθης, ὦ Φαρισαῖε; Τί οὖν ὁ Σωτῆρ; Εὐάφορμον ποιεῖται τὴν ἐπίπληξιν. Ἄκουε γάρ· 9Νῦν ὑμεῖς, οἱ Φαρισαῖοι, τὸ ἕξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, κ.τ.λ.9 (A f. 162 b, E f.132 b) Ἐνῆν [αλ.9 ἐξῆν] μὲν καὶ ἑτέροις λόγοις χρήσασθαι τὸν Κύριον, νουθετεῖν ἐθέλοντα τὸν ασύνετον Φαρισαῖον· ἐπιδράττεται δὲ τοῦ καιροῦ, καὶ οἷον ἐκ τῶν ὄντων ἐν χερσὶν ἐξυφαίνει τὴν μυσταγωγίαν. Ὡς γὰρ, ἐν καιρῷ τροφῆς καὶ τραπέζης, ἐναργῆς ὑπόδειγμα δέχεται τὸ ποτήριον καὶ τὸν πίνακα· καὶ διαδείκνυσιν, ὡς καθαρὸς καὶ ἐκνευμένους εἶναι χρὴ τοὺς εἰλικρινῶς λατρεύοντας τῷ Θεῷ, καὶ οὐ δὴ πού μόνης ἐξ ἀκαθαρσίας σωματικῆς, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰς νοῦν ἔσω κεκρυμμένης, καθὰ περ ἀμέλει καὶ τὰ ταῖς τραπέζαις ὑπηρετοῦντα τῶν 72.713 σκευῶν, καὶ τῶν ἕξωθεν ἐλευθεροῦσθαι ρύπων, εἰ ἂν ἔχοι, καὶ προσέτι τουτῷ τῶν ἔσω. Ὁ γὰρ ποιήσας, φησὶ, τὸ ἕξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν· τουτέστιν, ὁ τὸ σῶμα κτίσας, καὶ ψυχὴν εἰργάσατο. Χρὴ τοι γαροῦν ἐνὸς ὄντα ποιήματα τοῦ φιλαρέτου Θεοῦ, σύνδρομον ἔχειν τὴν ἀποκάθαρσιν. Ἄλλ' ἦν ἄηθες τοῦτο τοῖς Γραμματεῦσι τε καὶ Φαρισαίοις· μέχρι γὰρ μόνου τοῦ δοκεῖν εἶναι καθαρὸς αὐτοὺς, πάντα δρᾶν ἐσπούδαζον· τάφοις κεκονιαμένοις προσεοικότες, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνὴν, ἕξωθεν μὲν ὠραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμοντες ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. Ἄλλ' οὐ τοιούτους ἡμᾶς εἶναι βούλεται Χριστὸς, ἀγίους δὲ καὶ ἀμώμους ψυχῆ τε καὶ σώματι. Καὶ γοῦν ἔφη τις τῶν παρ' ἡμῖν· "Καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἀγνίσατε καρδίας, δίψυχοι." Καὶ μὴν καὶ Ἡσαΐας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· "Λούσασθε, φησὶ, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου." Ἐπιτήρησον δὲ τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές· πονηροὶ γὰρ ὄντες ἔσθ' ὅτε λάθοιεν ἂν τινες τοὺς ἀνθρώπων ὀφθαλμοὺς, τοὺς δὲ γε Θεοῦ οὐκ ἔνεστι λαθεῖν. Ποῖον οὖν φάρμακον αὐτοῖς μετὰ τοὺς ἐλέγχους δέδωκεν ὁ Σωτῆρ; 9Πλὴν τὰ ἐνόητα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.9 (A f. 162 b) Καίτοι πλείστας εἶναί φαμεν τῆς εὐδοκίμησης τὰς ὁδοὺς, οἷον πραότητα, ταπεινοφροσύνην, καὶ τὰ τούτοις ἀδελφά· ἀνθότου δὴ οὖν, τῶν τοιούτων ἀφέμενος, φιλοικτεῖρμονας αὐτοὺς γενέσθαι κελεύει; Φιλάργυροι λίαν ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ χρημάτων πορισμοὺς ἀκορέστῳ χειρὶ συλλέγοντες. Καὶ γοῦν ἔφη πού περὶ αὐτῶν ὁ τῶν ὅλων Θεός· "Πῶς ἐγένετο πόρνη, πόλις πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως; Ἐν ἧ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί· τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον, οἱ κάπηλοι σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι, οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χήρας οὐ

προσέχοντες." Κεχώρηκε τοίνυν οικονομικῶς κατὰ τοῦ κρατοῦντος αὐτῶν ἀρρώστη ματος. Ἐποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, κ.τ.λ.9 (A f. 163, E f.133) Ἄ γὰρ ἔδει μάλιστα κατορθεῖν, ταῦτα παρέντες ὡς ἕωλα, τουτέστι τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, μόνας ἐκείνας ἀκριβῶς ἐτήρουν τὰς ἐντολάς, ἤγουν τηρεῖσθαι προσέτατον παρὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν, αἱ πλείστων αὐτοῖς λημμάτων ὁδὸς ἦσαν καὶ ἀφορμή· ὥστε μηδὲ τὰ τῶν λαχάνων λεπτὰ καὶ οὐδενὸς ἄξια λόγου παρατρέχειν 72.716 αὐτοῦς· ἔργον δὲ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν, τὸ κατὰ μὴ δένα τρόπον προσκρούειν αὐτῶ, δεδιέναι δὲ τοῦ παντὸς νόμου τὴν παράβασιν, κρίσεως δὲ ἡ δικαιοκρισία, καὶ τὸ φροντίδος ἴσως ἀξιοῦν τὰ τεθεσπισμένα, καὶ μὴ καταρῥαθυμεῖν μὲν τῶν ἀναγκαίων, μόνους δὲ τοῖς ἐπικερδέσιν ἀκριβῶς ἐνορᾶν, ἀλλ' ἀπροσκληνῆ ποιεῖσθαι τὴν ψῆφον, τὴν ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι· τὸ γὰρ ἄδικα κρίνειν, οὐκ ἀγάπην τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τηροῦντων ἐστὶ. Τὰ τοίνυν ἀναγκαῖα καὶ συνεκτικὰ μὴ τηροῦντες τοῦ νόμου, τὰς δεκάτας λαμβάνειν ἐσπούδαζον καὶ τῶν εὐτελεστάτων. Ἐγαπάτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, κ.τ.λ.9 (A f. 163) Δι' ὧν ἐκείνοις ἐπιτιμᾶ, διὰ τούτων αὐτῶν ἡμᾶς ἀμείνους ἀποτελεῖ· ἀφιλοδόξους γὰρ ἡμᾶς εἶναι βούλεται, καὶ μὴ τὸ δοκεῖν πρὸ τοῦ ἀληθῶς εἶναι μεταδιώκειν· ὅπερ ἐποίουν οἱ Φαρισαῖοι· ἀσπασμὸς γὰρ ὁ παρά τινων, καὶ τὸ προεδρεῦσαι φιλεῖν, οὐ πάντως ἡμᾶς εὐδοκίμους ὄντας ἀποφαίνει· ὑπάρχει γὰρ τοῦτο πολλοῖς καὶ οὐκ ἀγαθοῖς οὖσι. Διαδείκνυσι δὲ τοῦτο λέγων εὐθύς ὁ Σωτὴρ· "Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν."(A f. 163 b, E f.133) Τὸ γὰρ ἀσπασμοὺς ζητεῖν παρὰ πάντων τῶν ἐν ἀγορᾷ, καὶ τὸ προεδρεῦειν συλλόγοις περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι σπουδάζοντες, μνημάτων ἀδήλων οὐδὲν διαφέρουσιν, ἃ διαπρέπει μὲν τοῖς ἕξωθεν κόσμοις, μεστὰ δὲ εἰσι πάσης ἀκαθαρσίας. Ἐνταῦθά μοι βλέπε διαβεβλημένην ἐσχάτως τὴν ὑπόκρισιν, καὶ πρὸς ἀρέσκειαν ἀνθρώπων ἅπαντα διαπράττεσθαι. Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος· "Εἰ ἀνθρώποις ἠρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην. Ἐδιδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.9 (A f. 163 b, B f. 119, ξφ. 133) Δυσφόρητον μὲν αἰεὶ πῶς ἐστὶ παντὶ ἀνθρώπῳ, τὸ ἐλέγχεσθαι· πλὴν οὐκ ἀνόνητον τοῖς ἐπιεικέσι· μεθίστησι γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἄμεινον. Ἄθρει τοῦτο πεπονθότας τοὺς παρὰ γε τοῖς Ἰουδαίοις ὠνομασμένους νομικοὺς. Ὁ μὲν γὰρ Σωτὴρ τῶν ὅλων, ἐπετίμα τοῖς Φαρισαίοις ὡς ἕξω τρέχουσι τῆς εὐθείας ὁδοῦ· πρὸς τοῦτο δὲ τῶν ἀνοσίων νομικῶν ἐχαλέπαινε στίφος· ἑαυτοὺς γὰρ ὑποφέρουσι τοῖς ἐγκλήμασι, καὶ καθ' ἑαυτῶν εἰρῆσθαι νομίζουσιν, ἃ πρὸς ἐκείνους ἔφη Χριστός· ἀλλ' ἦν δὴ που κρεῖττον ἀγαπήσαι μὲν τὸν ἔλεγχον, αἱ τῆσαι δὲ τῶν ἀρρώστημάτων τὴν λύσιν, καὶ μὴ ὑβριν ἀμαθῶς τὸν ἔλεγχον ὀνομάζειν, ἐπωφελῆ ὄντα [καὶ] χρήσιμον. Τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστός; Ἐπιτείνει τὸν ἔλεγχον, καὶ τὴν εἰκαίαν αὐτῶν ὀφρὺν καταφέρει, λέγων· Ἐκαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία, κ.τ.λ.9 (A f. 163 b, B f. 119) Ὡς ἐκ παραδείγματος ἐν ἀργούσ, τὸν πρὸς αὐτοὺς ἐξυφαίνει λόγον· φορτικὸς μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ὁ νόμος ἦν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· 72.717 ὁμολογοῦν δὲ τοῦτο καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, λέγοντες ἐν ταῖς Πράξεσι· "Καὶ νῦν τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ὑμῶν ἴσχυσαν βαστάσαι;" Καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς, προσφωνῶν καὶ λέγων· "Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῦς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." Κοπιῶντας δὲ καὶ πεφορτισμένους, τοὺς ὑπὸ νόμον εἶναι φησι, ἑαυτὸν δὲ πρᾶον ὠνόμαζεν, ὡς οὐκ ἔχοντος τοῦτο τοῦ νόμου. Ὡς γὰρ Παῦλος

φησιν, "Ἄθετῆσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει." Οὐαὶ τοίνυν ὑμῖν, ὦ νομικοί· δυσβάστακτα γὰρ φορτία καταδεσμεύοντες, εἴτα τοῖς ὑπὸ τὸν νόμον ἐπιτιθέντες αὐτὰ, αὐτοὶ τούτοις οὐ προσψαύετε· ἀπαράβατον γὰρ προστάττοντες τηρεῖσθαι τὴν Μωϋσέως ἐντολήν, καὶ δίκην τοῖς ἀθετοῦσιν ἐπιφέροντες, αὐτοὶ λόγου τοῦ μηδενὸς ἠξίου τὸ ἔργασασθαι τι τῶν διατεταγμένων. Τοῖς ταῦτα δρᾶν εἰωθόσι καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἐπιπλήττει, λέγων· "Ὁ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκει; Ὁ λέγων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις; Ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα, ἱεροσυλεῖς; Ὁς ἐν νόμῳ καυχᾶται, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζει;" Ἀδόκιμος [Cod.9 εὐδ.] γὰρ ὁ διδάσκων ἐστίν, ὅταν ἀσύμβατον ἔχη τῷ λόγῳ τὸν τρόπον· τούτῳ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πικρὰν ἐπήρησε δίκην, λέγων, ὡς "Ὁ μὲν διδάξας καὶ ποιήσας, μέγας κληθήσεται· ὃς δ' ἂν διδάξῃ μὲν, μὴ ποιήσῃ δὲ, οὗτος ἐλάχιςτος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν." 9 Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.⁹ (A f. 164, B f. 120, δ φ. 47 b) Ἀδόκιμον ἀποφύνας καὶ αὐτὸ τῶν νομικῶν τὸ παμμόχθηρον ἔργα στήριον, κοινὸν ἅπασιν τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς ἐξυφαίνει τὸν ἔλεγχον· τί δὲ ἄρα φησὶν, ἐρευνήσωμεν ἀκριβῶς. Οἱ μὲν τῶν Ἰουδαίων πατέρες ἀπέκτειναν κατὰ καιροὺς τοὺς ἁγίους προφήτας, τὸν θεῖον αὐτοῖς διαπορθμεύοντας λόγον· οἱ γὰρ ἐξ αὐτῶν γεγονότες, ὁμολογοῦντες ὅτι οἱ προφῆται γεγονάσι σεπτοὶ καὶ τίμιοι, περιήρμωσαν αὐτοῖς τοὺς τάφους, ἦτοι τὰ μνημεῖα, τιμὴν ἀπονέμοντες τὴν τοῖς ἁγίοις πρεπωδεστάτην. Οὐκοῦν ἀπεκτόνασι μὲν οἱ πατέρες αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ προφήτας εἶναι πιστεύσαντες καὶ ἄνδρας ἁγίους, κριταὶ γεγονάσι τῶν ἀποκτεινάντων αὐτούς· δι' ὧν γὰρ τιμᾶν ἐγνώκασι τοὺς ἀνηρημένους, διὰ τούτων αὐτῶν κατηγοροῦσι ὡς ἡσεβηκότων. Ἄλλ' οἱ τῶν ἰδίων πατέρων ἐπὶ ταῖς οὕτω δειναῖς μισοφρονίαις καταψηφισάμενοι, τοῖς ἴσοις ἔμελλον ἀλῶναι κακοῖς, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἰέναι πλημμελημάτων, μᾶλλον δὲ διὰ τῶν ἔτι χειρόνων. "Ἔως μὲν γὰρ τις τὰς ἐτέρων ἀδικίας ἐξετάζει, φυσικῶς λογισμῶς κρίνων, ὁρᾷ τὸ φαῦλον καὶ μέμφεται· αὐτὸς δὲ εἰς τὰ ἴσα πάθη ψυ 72.720 χῆς προαγόμενος, οἷονεὶ τυφλὸς ἐπὶ ταῦτα φέρεται. Ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· προστεθείκασι δὲ ταῖς κατ' αὐτοῦ δυσσεβείαις, καὶ τὰς κατὰ τῶν θεῶν αὐτοῦ μαθητῶν μισοφρονίας. Φησὶ γὰρ πρὸς αὐτούς ὁ Σωτὴρ ἢ τοῦ Θεοῦ σοφία· "Ἀποστελῶ εἰς αὐτούς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκδιώξουσιν," καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ προφήτας μὲν ὧδε τοὺς ἀποστόλους καλεῖ, καὶ τοὺς τῶν ἀποστόλων διαδόχους, τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ποιμένας καὶ διδασκάλους, τοὺς ἐν προφητεῖαις καὶ διδασκαλίαις, ταῖς διὰ τοῦ Πνεύματος δωρεαῖς κεκοσμημένους. Προλέγει τοίνυν τὰ μέλλοντα καταλαβέσθαι τὴν τῶν Ἰουδαίων γενεὰν κακὰ, διὰ τὴν ἀκὸρε στον αὐτῶν μισοφρονίαν· μέλλει γὰρ ἐκζητεῖσθαι τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυθὲν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἕως τῆς γενεᾶς ταύτης. Ζαχαρίαν δὲ ὧδε ἀκόλουθόν ἐστι ἐννοεῖν τὸν τοῦ Προδρόμου πατέρα, ὃν ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἰστόρηται τοὺς Ἰουδαίους ἀνελεῖν μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, διὰ τὸ προφητεῦν αὐτὸν, μᾶλλον δὲ ἀποδεικνύει τὴν Θεοτόκον, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τεθησόμενον Θεὸν καὶ Σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστὸν, οἷα δὴ τινα βασιλέα καὶ Κύριον ἐπὶ τὸ ἔθνος ἀποσταλήσεσθαι αὐτῶν· καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν Παρθένον κατὰ τὴν ἐκ Πνεύματος ἁγίου σύλληψιν, τοῦ τόπου τῶν παρθένων, τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ὄντος μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, μὴ ἀποστῆσαι, καθὰ δὴ γεγαμημένην, ἀλλ' ἔτι παρθένον γινώσκειν αὐτήν, καὶ συγχωρεῖν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον ἐστάναι. Διὰ τοῦτο ταῦτα τοὺς ἀκούοντας εἰς ὀργὴν ἐμπεσεῖν, καὶ ἐπ' αὐτὸν ὀπλί 72.721 σαι τὰς χεῖρας, δεδιότας τὸν ἐκ τῆς αὐτοῦ προφητείας

προσδοκώμενον βασιλέα, φόβω τοῦ μὴ γενέσθαι βασιλεῖ ὑποχειρίους μέλλοντι καταδυναστεύειν αὐτῶν. Τὸν οὖν ταῦτα μαρτυροῦντα περὶ τοῦ τόκου διαχειρίζονται, πρὸς αὐτῶ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸν ἱερέα ἱερουργήσαντα[αλ. ξοδδ. ἱερουργήσαντες.] 9Ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ γενεᾶς ταύτης.9 (A f. 164 b) Εἰ καὶ δεικτικῶς δὲ λέγει, "ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης," οὐχὶ μόνον τάχα που κατασημῆναί φαμεν τοὺς τότε παρόντας καὶ ἀκρωμένους, ἀλλὰ πάντα τὸν φονευτὴν καὶ ὑπὸ τὴν μαιφονίαν πίπτον τα· συντετάξεται γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, ὡς ἀδελφὸν καὶ ὁμογενές· κατὰ τό· "Αὕτη ἡ γενεὰ ζητοῦν τὸν Κύριον." "Καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης." 9Ἦρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, κ.τ.λ.9 (A f. 165, B f. 120, E f.133 b, δ φ. 48) Κλεῖδα γνώσεως αὐτὸν εἶναί φαμεν τὸν νόμον, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς εἰς αὐτόν. Ἦν μὲν γὰρ ὁ νόμος ἐν σκιᾷ καὶ τύπῳ, πλὴν οἱ τύποι διαμορφοῦσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ γράφουσιν αἰ σκιαὶ πολυτρόπως ἡμῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Ἀμνὸς ἐσφάζετο κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον· ἦσθιον τῶν κρεῶν αὐτοῦ, καὶ ἔχριον τῷ αἵματι τὰς φλιάς· καὶ νενικήκασιν τὸν ὀλοθρευτὴν. Ἄλλ' αἷμα προβάτου κοινοῦ οὐκ ἂν ἴσχυσεν ἀνατρέψαι θάνατον· ἐμορφοῦτο δὴ οὖν ὡς ἐν ἀμνῷ Χριστὸς, τὴν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ὑπομένων σφαγὴν, καὶ σώζων αἵματι τῷ ἰδίῳ τοὺς μετέχοντας αὐτοῦ· πλεῖστα δ' ἂν τις πρὸς τοῦτο λέγοι, δι' ὧν ἔνεστιν ἰδεῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς γραφόμενον. Ἔφη δὲ που καὶ αὐτὸς τοῖς Ἰουδαίοις προσλαλῶν· "Ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωϋσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε." Καὶ πάλιν· "Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς, ὅτι ἐν αὐταῖς δοκεῖτε ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ αὐταὶ εἰσιν αἰ περὶ ἐμοῦ μαρτυροῦσαι· καὶ οὐ θέλετε ἔλθειν πρὸς με ἵνα ζωὴν ἔχητε." Ἄπας γὰρ λόγος τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς εἰς αὐτὸν ὄρα, καὶ ἐπ' αὐτῷ συντείνεται. Ἔδει δὴ οὖν τοὺς καλουμένους νομικοὺς, ἅτε δὴ τὸν Μωϋσέως πολυπραγμονοῦντας νόμον, καὶ τὰς τῶν ἀγίων προφητῶν οὐκ ἠγνοηκότας φωνὰς, ἀνοίγειν τρόπον τινὰ τοῖς Ἰουδαίων δήμοις τὰς τῆς γνώσεως θύρας. Παιδαγωγεῖ γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ Χριστόν, ἀποφέρει δὲ εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν ἀγίων προφητῶν εὐσεβῆ κηρύγματα. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ πεπράχασιν οἱ καλούμενοι νομικοί· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων, ἦραν τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· ἵνα τὴν διὰ νόμου χειραγωγίαν ἐννοῆς, ἦτοι τὴν πίστιν, δηλὸν δὲ ὅτι τὴν εἰς Χριστόν· προσγίνεται γὰρ διὰ τῆς πίστεως, τῆς ἀληθείας ἢ γνώσεως. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἡσαΐας οὕτω πού φησι· "Καὶ ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε." "Χωρὶς γὰρ πίστεως, ἀδύνατον εὐαρεστῆσαί ποτε." Ἦραν τοίνυν οἱ νομικοὶ τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· οὐ γὰρ εἶων πιστεῦσαι τινας εἰς τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστόν. Τεθαυματούργηκε πολυτρόπως· οἱ δὲ, καίτοι θαυμάσαι δέον ἐπὶ τούτοις αὐ 72.724 τὸν, διέσυρον τὰς θεοσημείας, καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς σκανδαλίζοντες, ἔφασκον· "Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων." Ὁρᾶς ἐν τούτοις τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως αἴροντας; Ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, φα νερόν καθίστη τοῖς ἀκρωμένοις τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τέλειον καὶ εὐάρεστον· οἱ δὲ καὶ ταύτας αὐτοῦ τὰς μυσταγωγίας οὐκ ἀμωμήτους ἀφέντες εὐρίσκονται· προσεφώνουν γὰρ τοῖς ὄχλοις· "Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί ἀκούετε αὐτοῦ;" Ἦραν οὖν, κατὰ τὸ ἀληθές, τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθον, κεκωλύκασιν καὶ ἐτέρους. 9Ἦρξαντο οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεῖν ὡς ἐνέχουν καὶ ἀποστοματίζουσαν αὐτὸν περὶ πλείονων.9 (A f. 165 b). Ἀσχάλλοντες πρὸς τοὺς ἐλέγχους, ἦρξαντο, φησὶ, δεινῶς ἐνέχουν αὐτῷ. Τὸ δὲ ἐνέχουν, ἀντὶ τοῦ ἐγκοῖσθαι καὶ ἐγκοτεῖν ἦτοι δυσμ[ε]αίνειν ἐστίν. Ἐπεχείρουν δὲ αὐτόν, φησὶ, καὶ ἀποστοματίζουσαν περὶ πολλῶν. Καὶ τί πάλιν τὸ ἀποστοματίζουσαν ἐστίν; Ἀπῆλθον ἐκ

τοῦ παραχρήμα καὶ οἶονεὶ ἄσκε πτὶ πρὸς τὰς πανούργους αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι πεύ σεις, οἰηθέντες ὅτι διαπεσεῖται πάντως, καὶ λαλήσει τι τῶν ὅσα ἐστὶν οὐκ ἔξω διαβολῆς· ἀλλ' οὐκ ἤδεσαν ὄντα Θεὸν, μᾶλλον δὲ καταφρονηταὶ γεγονάσιν, ἀλα ζόνες καὶ ὑβρισταὶ ταύτητοι Χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις, ἤγουν μαθηταῖς, φυλάττεσθαι ἀπ' αὐτῶν παρηγγύα· ἄκουε γοῦν·

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Πρῶτον προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων.⁹ (A f. 165 b) Ἐφ' ἧς καὶ προσέχειν τοὺς μαθητὰς ὁ Κύριος βούλεται· ζύμην ἐν τούτοις, τὴν ὑπόκρισιν λέγων· θεοστυγὲς γὰρ τὸ χρεῖμα· καὶ λαν θάνει μὲν ἔσθ' ὅτε βραχὺ, πλὴν διαπίπτει, καὶ οὐκ εἰς μακράν. Ὡς γὰρ οὐκ ἔνεστι λαθεῖν τὸν τῆς Θεότητος ὀφθαλμὸν τὰ παρ' ἡμῶν δρώμενα, διέδειξεν εἰπὼν· "Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται." (A f. 165 b, E f.133 b) Ἄπας γὰρ ἡμῶν λόγος καὶ πᾶν ἔργον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἔσται φανερόν· περιττὴ τοιγαροῦν ἡ ὑπόκρισις· δεῖ δὲ ἡμᾶς ἀληθινούς ὁρᾶσθαι προσκυνητάς. (A f. 165 b) Ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὴν προτέραν ἐπιβολὴν διδάσκει, ὅτι τὰ κρυφῆ παρ' ἡμῶν καὶ λεγόμενα καὶ πραττόμενα, δῆλα ἔσται τῷ πάντα ὁρῶντι ὀφθαλμῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκκαλυφθήσεται. Ἐλέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου· μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα.⁹ (A f. 165 b, B f. 120 b, E f.134) Εἰς πνευματικὴν εὐανδρίαν ἀλείφει τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. 72.725 "Λέγω γὰρ ὑμῖν, φησὶ, τοῖς φίλοις μου." Οὐχ ἅπασιν οὖν ἀπλῶς πρόπει ἄν, ὡς ἔοικεν, ὁ περὶ τούτων λόγος· ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, οἷς ἂν ἐνυπάρχον ὁρῶτο τὸ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπᾶν αὐτόν· οἷς καὶ ἀρμόζει λέγειν· "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ μάχαιρα;" Οἱ γὰρ μὴ τοιοῦτοι, εὐπαρακόμιστοι λίαν εἰσὶν, καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἐτοιμότεροι· οἱ δὲ τὰ αὐτὰ φρονοῦντες αὐτῷ, καὶ τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ κατακολουθεῖν σπουδάζοντες, φαῖεν ἂν μετὰ τοῦ θεοσπειοῦ Πέτρου· "Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, καὶ ὑμεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπίσασθε." Ἐθελοντὴς γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέμεινε θάνατον, ὡς ἀπαραβλήτον ἔχων τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπην. Ἀκηκόαμεν γοῦν λέγοντος αὐτοῦ ἐναργῶς· "Μεῖζονα ταύτης τῆς ἀγάπης οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις θῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ." Εἶτα πῶς οὐκ ἂν εἴη τῶν ἀποπτωμάτων, μὴ ὡσπερ τι τῶν ἀναγκαιωμάτων ὀφλημάτων ἐκτίσαι Χριστῷ ὅπερ ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ; Χρὴ δὲ καὶ ἐτέρως ζωῆς ἡμᾶς ὄντας ὑπασπιστάς, μὴ δεδιέναι τὸν θάνατον, ἀπομιμῆσθαι δὲ μᾶλλον τῶν ἁγίων Πατέρων τὴν πίστιν. Προσκεκόμικεν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ τὸν μονογενῆ πειραζόμενος, φημὶ δὲ τὸν Ἰσαὰκ, λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δύναται ὁ Θεός. Ποῖον οὖν ἔσται καθ' ἡμῶν τοῦ θανάτου τὸ δεῖμα, καταργούσης αὐτὸν τῆς ζωῆς; Προσενθυμῆσθαι δὲ τούτοις κάκεῖνο προσήκει· εὐρίσκονται γὰρ διὰ πόνων οἱ στέφανοι· καὶ ἄνθρωποι μὲν μέχρι σώματος ἐκτείνουσι τὰς ὀργὰς, καὶ πέρας αὐτοῖς τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῆς, ὁ τῆς σαρκὸς θάνατος· Θεοῦ δὲ κολάζοντος, οὐ μέχρι μόνης σαρκὸς ἢ ζημίας στήσεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ συνυποφέρεται ταῖς αἰκίαις ἢ ἀθάνατος [αλ. ξοδδ.9 ἀθλία] ψυχῆ. Οὐκοῦν εἰσὶ τῷ μᾶλλον ὁ μετ' εὐκλείας θάνατος, εἰς ἀρχὰς ἡμᾶς ἀναφέρων ἀτελευτήτου ζωῆς, ἡτοιμασμένων πάντως που καὶ τῶν ἐκ θείας φιλοτιμίας ἀγαθῶν. (A f. 165 b, A f. 166) Ἴνα δέ τι καὶ ἔτερον ἐπικούρημα ταῖς ἡμετέραις χαρίσεται διανοίαις, προστέθεικεν ἀναγκαίως· "Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἐν [δ'] ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλεησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ." (A f. 166, B f. 121, E f.134)

Προσεπήγαγε δὲ ὅτι καὶ "Αἱ τρί χες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται." Ὁρᾶς ὄσσην ποιεῖται πρόνοιαν τῶν ἀγαπώντων αὐτόν; Εἰ γὰρ μέχρι τῶν οὕτως εὐτελεστάτων ἐκτείνεται, καὶ οἷον κάτεισιν ἐπὶ τὰ πάντων σμικρότατα τῶν ζώων, πῶς ἂν ἐπιλάθοιτο τῶν ἀγαπώντων αὐτόν, ἢ ἀγνοή σείε τι τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς, ὅς γε τοσαύτην αὐτῶν ποιεῖται πρόνοιαν, ὡς ἕκαστα τῶν κατ' αὐ τοὺς εἰδέναι λεπτῶς, καὶ οἷον ἠριθμημένας ἔχειν 72.728 αὐτῶν τὰς τρίχας; Ἡ γὰρ οὐκ ἔασει πεσεῖν εἰς πειρασμόν, ἢ γοῦν οικονομικῶς, ἵνα παθόντες εὐδο κιμήσωμεν· ὁ γὰρ εἰς παγίδα πεσεῖν ἐπιτρέψας, χορηγήσει πάντως τὸ δύνασθαι διενεγκεῖν. 9Πᾶς ὅς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, κ.τ.λ.9 (A f. 166, B f. 121) Ἀλλὰ τίς ἂν εἴη λοιπὸν ὁ Χριστὸν ὁμολογῶν, ἢ καὶ ὅπως ἂν τις αὐτόν ὁμολο γήσειεν ὀρθῶς, πρό γε τῶν ἄλλων ἄξιον ἰδεῖν. Γρά φει τοίνυν ἡμῖν ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τίς ἐπιβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν· τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν· ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἐπ αγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν· ὅτι ἐὰν ὁμολο γήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πι στεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτόν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δι καιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν." Ὅλον ἐν τούτοις τὸ Χριστοῦ μυστήριον εὖ μάλα δι ερμηνεύεται. Χρῆ γὰρ πρότερον τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα Υἱόν, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μονογενῆ Θεὸν Λόγον, Κύριον τῶν ὄλων ὁμολογεῖν· οὐχ ὡς ἔξωθεν καὶ εἰσκεκριμένην λαχόντα τὴν κυριότητα, ἀλλ' ὄντα τοῦτο κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Πατήρ· εἶθ' οὕτω πιστεύειν, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτόν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐνανθρωπήσαντα δηλονότι καὶ σαρκὶ παθόντα δι' ἡμᾶς· ἐγήγεραται γὰρ οὕτως ἐκ νεκρῶν. Κύριος οὖν, ὡς ἔφην, ὁ Υἱὸς, ἀσύντακτος τοῖς ἄλλοις, οἷς τὸ τῆς κυριότητος ὄνομα δοτὸν καὶ εἰσκεκριμένον· μόνος γὰρ Κύριος κατὰ φύσιν, ὁ παντὸς ἐπέκεινα γενητοῦ Θεὸς Λόγος· "Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα." Ἀλλ' οὔτε τοῦ εἶναι Κύριος ὁ Πατήρ ἔξω κείσεται, Θεὸς ὢν φύσει· οὔτε μὴν ὁ Υἱὸς ἀπολισθήσειεν ἂν τοῦ εἶναι Θεός· Κύριος γὰρ ἐστὶ κατὰ φύσιν· ἔνεστι δὲ μόνη τῇ θείᾳ τε καὶ ἀνωτάτω πασῶν οὐσίᾳ, τὸ εἰς ἅπαν ἐλεύθερον, καὶ τὸ ἔξω κείσθαι ζυγοῦ καὶ δου λείας, ἔχειν δὲ μᾶλλον ὑπὸ πόδας δουλοπρεπῶς τὴν κτίσιν ὑποκειμένην· διὰ τοῦτο, καίτοι γενόμενος καθ' ἡμᾶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ τό γε ἦκον εἰς ἀνθρωπότητος μέτρον, ὑπὸ ζυγὰ καὶ δου λείαν ἐνηνεγμένος, συνετέλεσε μὲν τοῖς Ἰουδαίων δασμολόγοις κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον τὸ δίδραγμαν οικονομικῶς, οὐκ ἔκρυψε δὲ τῆς ἐνούσης δόξης αὐτῷ τὸ περιφανές. Ἦρετο γὰρ τὸν μακάριον Πέτρον· "Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνος λαμβάνουσι κῆνσον ἢ τέλη; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Εἰπόντος δὲ ὅτι ἐκ τῶν ἀλλοτρίων· Ἄρα γε, φησὶν, ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί." Κύριος οὖν κατὰ φύσιν ὁ Υἱὸς, ὡς ἐλεύθερος. Καὶ τοῦτο πάλιν ὁ σοφὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε Παῦλος ὡδὶ γεγραφώς· "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατ' ὀπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεῦμα 72.729 τος." Καὶ μικρὸν ἄνωθεν· "Ὁ δὲ Κύριος, τὸ Πνεῦμά ἐστιν. Οὗ δὲ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία." Ἄθρει δὲ ὅπως τὸν Κύριον τὸ Πνεῦμα εἶναι φησιν· οὐχ ὡς ἐν υἰότητι (Πνεῦμα γὰρ ἐστὶ, καὶ οὐχ Υἱός), ἀλλ' ὡς ὁμοούσιον τῷ Υἱῷ, Κυρίῳ τε ὄντι καὶ ἐλευθέρῳ, καὶ τῇ πρὸς αὐτόν ταυτότητι φυσικῇ πρὸς ἐλευθερίαν τὴν θεοπρεπῆ μαρτυρούμενον. Ὅς ἂν οὖν ὁμολο γήσῃ Χριστὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὡς Θεὸν δηλονότι καὶ Κύριον, ὁμολογηθήσεται παρ' αὐτοῦ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. Ποῦ δὲ καὶ ὅπως; Ἡ πάντως κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καθ' ὃν ἐξ οὐρανοῦ καταβήσεται μετὰ

τῶν ἀγγέλων ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πα τρὸς αὐτοῦ, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἐκεῖ στεφανοῖ τὸν γνήσιον ὁμολογητὴν· οἷ γε μὴν ἕτεροι, τουτέστιν οἱ ἀρνησάμενοί τε καὶ ἀτιμάσαντες, ἀρνηθήσονται· μονονουχὶ λέγοντος τοῦ Κριτοῦ αὐτοῖς τὸ διὰ προφητῶν ἀγίων ἐπὶ τισιν εἰρημένον· Καθὼς ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι· "Τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου." Ἀρνήσεται δὲ αὐτούς, ἐκεῖνο λέγων· "Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται τῆς ἀνομίας· οὐκ οἶδα ὑμᾶς." Καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι; Πρῶτον μὲν οἱ, διωγμοῦ καταλαβόντες, τὴν πίστιν ἀποβαλόντες· ἀρνοῦνται δὲ αὐτὸν ὁμοίως αἶρετικῶν παῖδες καὶ διδάσκαλοι, Ἀρειανοὶ τε καὶ τῆς Νεστορίου κενοφωνίας οἱ μαθηταί. 9 Πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, κ.τ.λ.9 (A f. 167, B f. 121 b) Πῶς δὴ ἄρα καὶ τοῦτο νοεῖσθαι προσήκει; Εἰ μὲν γὰρ τοῦτο βούλεται δηλοῦν ὁ Σωτὴρ, ὅτι εἰ λέγοιτό τις λόγος ὑβριστικὸς κατὰ ἄνθρωπου κοινοῦ πρὸς ἡμῶν, ἄφεςιν ἔξει μετανοήσας, δυσχερείας ἡμῖν ἀπάσης ὁ λόγος ἀπήλλακται· ἀγαθὸς γὰρ ὢν φύσει Θεὸς, αἰτιαμάτων ἐλευθεροῖ τοὺς μετανοεῖν ἐλομένους· εἰ δὲ ἐπ' αὐτὸν ὁ λόγος ἔρχεται τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστὸν, πῶς ἀνεύθυνος ἢ καὶ ἔξω δίκης, ὁ λόγον εἰς ἐ[ε]αὐτὸν εἰπών; Φαμὲν οὖν, ὅτι, ὅταν τις οὕτω τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου τὴν δύναμιν ἐκμεμαθηκῶς, οὔτε μὴν ἐγνωκῶς, ὅτι Θεὸς ὢν φύσει, καθῆκεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς κατ' ἡμᾶς, καὶ κε χρημάτικεν ἄνθρωπος, εἶπε τι περὶ αὐτοῦ τῶν μετρίων, καὶ ὅσα συγγνώμης ἐστὶν ἄξια, ταῦτα ὁ Θεὸς ἀφήσει τοῖς ἐξ ἀγνοίας ἡμαρτηκόσιν. Οἷόν τί φημι· Ἐφη πού Χριστός· "Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζῶν διδοὺς τῷ κόσμῳ." ἀγνοήσαντες δὲ τινες τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἄνθρωπον εἶναι κοινὸν οἰηθέντες αὐτὸν, ἔφασκον· "Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει, ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;" Καὶ πάλιν· Εἰσθήκει ποτὲ μυσταγωγῶν ἐν συναγωγῇ, καὶ τεθαύμασται μὲν παρὰ πάντων, τινὲς δὲ, φησὶν, ἔλεγον· "Πῶς οὗτος γράμματα οἶδε, μὴ μεμαθηκῶς;" Ἠγνόησαν γὰρ ὅτι πάντες ἔκειντο ἐν αὐτῷ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. Ταῦτα συγγνώμης ἄξια, ὡς ἐξ ἀγνοίας ἀτημελῶς εἰρημένα. Τοῖς γε μὴν εἰς αὐτὸ τὸ Θεῖον βλασφημήσασιν, ἀδιάφυκτος 72.732 ἡ δίκη, καὶ διηνεκὴς ἢ κόλασις καὶ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Πνεῦμα δὲ φησὶν ἐν τούτοις, οὐχὶ μόνον τὸ ἅγιον, ἀλλὰ γὰρ τὴν ὅλην τῆς Θεότητος φύσιν. Ἐφη δὲ πού καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, ὅτι πνεῦμα ὁ Θεός· οὐκοῦν ἢ κατὰ τοῦ Πνεύματος βλασφημία, κατ' ὅλης ἂν γένοιτο τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας· μία γὰρ ἡ τῆς Θεότητος φύσις ἐν ἀγίᾳ καὶ προσκυνητῇ νοεῖται Τριάδι. 9 Μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολογήσεσθε.9 (A f. 170) Τοσοῦτον ἐπαρτήσας τὸν φόβον ὁ Κύριος, καὶ παρασκευάσας εἰς τὸ γεννικῶς ἀνθίστασθαι τοῖς ἀφιστάσι τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας, περὶ τῶν ἄλλων κελεύει μὴ μεριμνᾶν, τουτέστι περὶ ἀπολογίας· διότι τοῖς πιστῶς καὶ ἀγαπητικῶς διακειμένοις ἐνεργεῖ τὸ Πνεῦμα τοὺς προσήκοντας λόγους, ὡς περὶ διδάσκαλος ἕνδον ἐνοικῶν. 9 Τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς;9 (A f. 171, E f. 190) Κεχειροτόνηται μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὅτε πέφηνε κατ' ἡμᾶς, ἄρχων τε καὶ βασιλεὺς ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. Καὶ τί κατορθώσων, διατρανοῖ πάλιν αὐτός. Ἀφίγμαι γὰρ δὴ, φησὶ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου. Καὶ ποῖον τοῦτο ἐστὶ; βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ φιλάρετος ἡμῶν Δεσπότης, παντὸς ἀποφοιτᾶν γηίνου τε καὶ προσκαίρου πράγματος, μὴ φιλονεικοῦντας ἀδελφοῖς, εἴ κοντας δὲ μᾶλλον αὐτοῖς, κἂν βούλωνται πλεονεκτεῖν. "Ἀπὸ γὰρ τοῦ αἵροντος, φησὶ, τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει·" ζητούντας δὲ μᾶλλον τὰ ὅσα πέρ ἐστι χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς. Τοῖς οὕτω ζῆν εἰωθόσι, νόμους ὀρίζει Χριστός, κατ' οὓς ἂν γένοιτο λαμπροὶ καὶ ἀπόβλεπτοι· ἔφη γοῦν· "Μὴ κτήσησθε ἀργύριον, μήτε χρυσίον, μήτε δύο χιτῶνας, μήτε πήραν, μήτε

χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν." Καὶ πάλιν· "Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρα νοῖς." Καὶ αὖ, ἐπειδὴ τις προσελθὼν νεανίας ἦρετο, "Τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Ὑπαγε, φησὶ, πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ δὸς πτωχοῖς." Οὐκοῦν τοῖς μὲν ὑποφέρουσιν εὐήνιον αὐτῷ τὸν τῆς διανοίας αὐχένα, καὶ διατάττει, καὶ νομοθετεῖ, καὶ μερίζει τὸν οὐράνιον κλῆρον, καὶ διανέμει τὰς πνευματικὰς εὐλογίας· τοῖς γε μὴν μόνον φρονουῖσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἰκότως ἐρεῖ· "Τίς με κατέστησεν ἄρχοντα ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς;" Ἀποσείεται μὲν οὖν ἐκεῖνον, ὡς ὄχληρόν, καὶ οὐδὲν ἐθέλοντα μαθεῖν ὧν εἰδέναι ἐχρῆν. Ἀφήσιν γε μὴν οὐκ ἀνουθετήτους ἡμᾶς, εὐκαίρου δὲ ὡσπερ λαβόμενος ἀφορμῆς, ἐξ υφαίνει λόγον, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ διαμαρτύρεται· Ἐἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, κ.τ.λ.9 72.733 (A f. 171, E f. 190) Βόθρον γὰρ ἡμῖν ὑπέδειξε διαβολικὸν, τὴν πλεονεξίαν, ἣν δὴ καὶ εἰδωλολατρείαν, ὡς ἔφημεν, ὁ σοφὸς ὀνομάζει Παῦλος, ὡς μόνοις τάχα που πρέπουσαν τοῖς οὐκ εἰδόσι Θεὸν, ἢ καὶ ἰσοστά θμῶς ἔχουσιν εἰς βεβήλωσιν τοῦ λατρεύειν τινὰς ζύλους τε καὶ λίθους. Διὰ τοῦτο φησιν· "Ὁρᾶτε καὶ φυλάξασθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας," τουτέστι μικρᾶς τε καὶ μεγάλης· ἀσθενὴς γὰρ πάντως που ὁ πλεονεκτοῦμενος, καὶ εἰς μόνον ἀνατείνων τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ἐφ' οἷς πέπονθεν ἀγανακτῆσαι δυνάμενον. Ὁ δὲ, ἐπεὶ ἐστὶ δίκαιός τε καὶ ἀγαθός, προσίεται μὲν τὴν ἰκετηρίαν, ἐπάγει δὲ τοῖς ἡδικοῦσιν τὰς δίκας. Καὶ τοῦτο μαθήσει, λέγοντος αὐτοῦ διὰ φωνῆς ἀγίων προφητῶν· "Διὰ τοῦτο ἀνθ' ὧν κατεκονδυλίζετε εἰς κεφαλὰς πτωχῶν, καὶ δῶρα ἐκλεκτὰ ἐδέξασθε παρ' αὐτῶν, οἴκους ξυστοὺς οἰκοδομήσετε, καὶ οὐ μὴ κατ' οἰκήσητε ἐν αὐτοῖς· καὶ ἀμπελῶνας ἐπιθυμητοὺς φυτεύσετε, καὶ οὐ μὴ πίητε τὸν οἶνον αὐτῶν· ὅτι ἔγνωσαν πολλὰς ἀσεβείας ὑμῶν, καὶ ἰσχυραὶ αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν." Καὶ πάλιν· "Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι. Μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; Ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὄρα Κυρίου Σαβαὼθ ταῦτα. Ἐὰν γὰρ γένωνται αἱ οἰκίαι ὑμῶν πολλαί, εἰς ἔρημον ἔσονται· μεγάλαι καὶ καλαί, καὶ οὐκ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐταῖς. Οὐ γὰρ ἐργῶνται δέκα ζεύγη βοῶν, ποιήσει κεράμιον ἓν· καὶ ὁ σπείρων ἀρτάβας ἕξ, ποιήσει μέτρα τρία." Οὐκοῦν κατὰ πάντα τρόπον ἀνόνητος ἢ πλεονεξία· καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ἀνωφελής. Οὐ γὰρ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ, φησὶν, ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτοῦ, τουτέστιν, οὐ συνεκτείνεται τῷ πλούτῳ τὸ τῆς ζωῆς μέτρον. Καὶ τοῦτο ἡμῖν σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς ὑπέδειξεν ὁ Σωτὴρ, τὴν τοῖς εἰρημένοισι συνεζευγμένην παραβολὴν εὖ μάλα συντεθεικώς· διδάσκει μὲν οὖν τὰ πάντων ἐξαιρέτα Χριστὸς, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀρετῶν ἀπασῶν τὸ κεφάλαιον τὴν ἀγάπην, ἧς τὸ κάλλιστον ἢ ἐλεημοσύνη καθέστηκεν. Ἄλλ' ὁ μισόκαλος Σατάν, ὁ φαυλότητος ἀπάσης εὐρετής, ὁ τῶν ζιζανίων σπορευτής, ὁ πάσης ἐχθρὸς ἀρετῆς, ὁ τοῖς εὐδοκιμοῦσι μαχόμενος, τοῖς εὖ ποιεῖν δυναμένοις ὄκνον ἔσθ' ὅτε τὸν ἐπιζήμιον ἐργάζεται. Καὶ ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ νόμος ἐγείρει πρὸς ἔλεον λέγων· "Ἀνοίγων ἀνοίξις τὰ σπλάγχνα σου τῷ ἐπιδομένῳ ἐν σοί·" ὁ δὲ, ἀντανίστασθαι καὶ συλλέγειν ἀναπεῖθει τὴν χεῖρα, καὶ σωρεύειν ἐν γῆ, καὶ τρυφᾶς ὑποτίθεσθαι σαρκικάς· ἀποφέρει δὲ καὶ εἰς λήθην θανάτου, καὶ οὐκ ἔᾶ τὸ μέλλον ὄρα, οὐδὲ ἀνθρώπινόν τι λογίζεσθαι. Καὶ ὅρα ὡς ἐν εἰκότι τὸ πρᾶγμα γραφόμενον. Ἐάνθρωπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου.9 (A f. 172, B f. 122 b, E f. 192) Σὺ δέ μοι πρόσχης ἀκριβῶς, ἵνα θαυμάσης τοῦ λόγου τὸ εὐτεχνές. Οὐ 72.736 γὰρ ἔν ἡμῖν εὐφορήσαν ἔδειξε χωρίον, ἀλλ' ὄλην ἔφη χώραν εὐκαρπὸν γενέσθαι τῷ κεκτημένῳ, ἵνα μάθης τοῦ πλούτου τὸ βάθος. Τί οὖν; ὁ πλούσιος, ὁ τοῖς οὕτω πολλοῖς καὶ ἀμέτροις περιεχόμενος ἀγαθοῖς, στενοχωρεῖται πεφροντικῶς,

τὰς τοῦ πένητος λέγει φωνάς. Τί γὰρ ποιήσω, φησὶν ἐκεῖνος, ἐν σπάνει τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχων; Ἀεὶ τὴν οὕτως ἀθλίαν ἐ[κ]πτύει φωνήν. Ἄλλ' ἰδοὺ ταῖς αὐταῖς κέχρηται φωναῖς ὁ πλούσιος σφόδρα ὀδυνώμενος καὶ πάσχων. "Καὶ εἶπε· Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου." Θησαυροὺς οἰκοδομεῖν πλατυτέρους ἐσκέπτετο, μόνος ἀπολαύειν ἤθελε τῶν προσόντων αὐτῶ· οὐκ ἐρᾷ φιλοπτωχίας, τῶν ἐντεῦθεν αὐχημάτων οὐκ ἐφίεται· ἀλλὰ φησι· "Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας." Ἄθρει δὴ καὶ ἔτερον ἀνόητον αὐτοῦ λόγον· "Συνάξω γὰρ, φησὶ, τὰ γεν[ν]ήματά μου." Οὐκ ἐνόμιζε ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἔχειν ὡς ὁ Ἰώβ· ἢ γὰρ ἂν ὡς Θεοῦ οἰκονόμος περὶ ταῦτα διέκειτο· ἀλλ' οἰκείων πόνων γεν[ν]ήματα ᾤετο. Ὅτι δὲ οὐκ ἐκ Θεοῦ τὸ εὖ πράττειν ἑαυτῶ εἶναι νομίζει, δημοῖ σαφῶς ἐξ ὧν λέγει. Συνάξω γὰρ, φησὶ, τὰ γεν[ν]ήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθὰ μου οὐδενὶ μεταδώσω, ἀλλ' ἑμαυτῶ καὶ τῇ ἐμῇ γαστρὶ πάντα ταμιεύσομαι. Τίς γὰρ ἂν οὕτω διανοηθεῖν περὶ τῶν δεομένων, Θεὸν εἰδὼς χορηγὸν ὧν κέκτηται; Τῶν γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ἔχειν τέ τι παρὰ Θεοῦ, καὶ κεχρησθαι κατὰ Θεὸν οἷσπερ ἔχουσιν. (A f. 173 b, E f. 196) Ἄλλ' ὁ πλούσιος οὗτος, οὐ τὰς μενούσας ἀποθήκας οἰκοδομεῖ, ἀλλὰ τὰς καταλυομένας· καὶ τὸ ἔτι τούτου παραλογώτερον, ἑαυτῶ μῆκος ὀρίζει ζωῆς, ὥσπερ ἐκ γῆς καὶ τοῦτο θερίσας· φησὶ γάρ· "Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· Ψυχῇ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά." (A f. 175 b) Ἄλλ', ὦ πλούσιε, φαίη τις ἂν, τοὺς μὲν καρποὺς ἔχεις ἐν ἀποθήκαις, ἔτη δὲ πολλὰ πόθεν ἂν λάβῃς; (A f. 174 b, E f. 198) Τοιοῦτος καὶ ὁ νῦν πλούσιος, τῇ γαστρὶ ἑαυτοῦ ἐπικεκυφῶς, λαιμὸν ἀντὶ λογιμοῦ κεκτημένος, ἀλλ' οὐ κατ' εἰκόνα τοῦ μόνου ἀγαθοῦ ζῶν· διὸ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τοῖς τῆς σαρκὸς δεξιούται βρώμασι, καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐτοῖς μουσαρὰν ἡδονὴν ἐπιτάττει τῇ ψυχῇ· εὐφρόνως γὰρ ὁ Κύριος διὰ τοῦ εὐφραίνου τὰ ὑπογάστρια πάθη ἐδήλωσε, τὰ τῇ πλησμονῇ παρεπόμενα· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ κόρῳ τὰ ἀφροδίσια. Καὶ μὴν ἔδει ἐσθίειν, ὥστε ζῆν· οὐ μὴν ζῆν, ὥστε ἐσθίειν· κατὰ τοὺς θεοποιούντας τὴν γαστέρα καὶ λέγοντας· "Φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὐριον γὰρ ἀποθνήσκομεν." δέον τούναντίον λέγειν· Ἐπεὶ αὐριον ἀποθνήσκομεν, μὴ φάγωμεν μηδὲ πίωμεν. (A f. 174 b) Τί ὠφέλησε τοῦτον τὸν πλούσιον ἢ πολλὴ μέριμνα; Ὅλος ἐστὶ τῆς σαρκὸς. Ἄλλ' ὄραξ ὅσην ὑπέμεινε ζημίαν, ὁ μηδενὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀγαθός, ἑαυτῶ δὲ μόνῳ πλούσιος; πεφρόντικεν, ἵνα πλουτήσῃ· ἠγρύπνησεν, ἵνα συναγάγῃ πολλὰ· συγχαίρει τῇ ἑαυτοῦ γαστρὶ ὡς ἐχούσῃ πολλὰ 72.737 τῶν ἐπιτηδείων· ὅλος ἐστὶ τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων· οὐκ ἀναβλέπει πρὸς Θεόν· οὐχ ὄρα τὰ ἐσόμενα· οὐ λογίζεται τὸν ἐπὶ τοῦ θείου βήματος δικάζοντα Θεόν· οὐχ ὄρα τὸν γείτονα θάνατον· κατεδικάσθη γὰρ τε λευτὴν ἀπροσδόκητον ὁ μισόπτωχος πλούσιος· ἐν τῇ ἐσπέρᾳ τὴν ἐωθινήν τροφήν βουλευόμενος, καὶ τοῦ ὄρθρου μὴ καταλαβὼν τὴν ἀκτίνα. Ἄκουε γὰρ ὅτι κεκολόβωται αὐτῶ ἡ ζωὴ ψήφῳ Θεοῦ. 9^α Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας, τί νῦν ἔσται; 9 (I f. 101 b) Τουτέστιν ἐν στιγμῇ καὶ ἐν ὀλίγῳ παντελῶς καὶ συνεσταλμένῳ καιρῷ τὴν ἀπόλαυσιν ἔχων· κονιορτοῦ γὰρ δίκην οἰχήσεται, πεμπόμενος εἰς ἕτερον, καὶ εἰς οὐς οὐκ ἴσμεν ἔσθ' ὅτε ἢ καὶ τάχα που καὶ εἰς ἐχθρούς. (A f. 175 b, E f. 200 b) Ἄληθές οὖν ἄρα ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἔσται ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ. Τρισμακάριος δὲ καὶ ἐν ἐλπίσι λαμπραῖς, ὁ κατὰ Θεὸν πλουτῶν. Ὁ μὲν γὰρ ταῖς κατὰ γῆν φροντίσι δαπανώμενος, ἐπὶ ζήμιον ἔχει τὸ τέλος, καὶ πένης ἀπελεύσεται πρὸς Θεόν· ὁ δὲ μεριμνῶν τὰ τοῦ Κυρίου, πλουτήσῃ μὲν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, ἔξει δὲ θησαυρὸν ἄσυλον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 9^μ ἠμεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, κ.τ.λ. 9 (A f. 176, B f. 123 b) Τέθειται μὲν δὴ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ διὰ Μωϋσέως νόμος, ἀποφέρων εἰς ἕκαστα τῶν πρακτέων, καὶ τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν αὐτοῖς καθ' ἰστὰς ἐναργές. Οἱ δὲ θυμηδίας τῆς

άνωτάτω πρόφα σιν έποιοῦντο τὸ χρῆμα, λέγοντες· "Μακάριοί έσμεν Ἰσραήλ, ὅτω τὰ ἀρεστὰ Κυρίῳ γνωστὰ ἡμῖν έστιν." Ἐγὼ δὲ φαίην ἄν· Τρισμακάριοί έσμεν ἡμεῖς, παρ' αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος διδασκόμενοι τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ τὸ σωτήριο ἄγαθόν, ἵνα τὴν εὐαγγελικὴν ζωὴν πολιτευσάμενοι, συμβασιλεύσωμεν αὐτῷ. Ὅρα γάρ, ὅπως ἡμᾶς μερίμνης ἐξίστησι περιττῆς, οὐχ ἀπλῶς, "μὴ μεριμνᾶτε," λέγων, προσεπάγων δὲ ὅτι "τῆ ψυχῆ ὑμῶν·" ἀντὶ τοῦ, Μὴ έσπουδασμέ νην ἐν τούτοις δαπανᾶτε. f. ροντίδα, ἀλλὰ τοῖς ὑπερ κειμένοις χαρίζεσθε τὰς σπουδὰς. Ὑπέρκειται δὲ τροφῆς μὲν ψυχῆ, περιβλημάτων δὲ σώμα. Καὶ ἄθρει πῶς οὐχ ἀπλῶς τὸ, "μὴ μεριμνᾶτε" τίθησιν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα λογισμοὺς ἀνακινεῖ ἐκ τῶν ὑπεργγμένων ἡμῖν ἤδη. Ὁ γὰρ τὸ μεῖζον, φησὶ, δούς, πῶς τὸ ἔλατ τον οὐ δώσει; ὁ τὴν τρεφομένην σάρκα διαπλάσας, πῶς τὴν τροφήν οὐ παρέξει; Ἀγῶνος τοίνυν προκειμένου τοῦ περὶ ψυχῆς καὶ σώματος, κολάσεώς τε καὶ δίκης ἐπληρωμένης τοῖς οὐκ ἐθέλουσι ζῆν ὀρθῶς, ἐρρίφθω φροντὶς ἢ ἐπ' ἀμφοῖς καὶ τροφῆ. Ἄλλως τε τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐραστὰς, πῶς οὐκ αἰσχρὸν μεῖρα κωδῶς ἱματίοις ἐφήδεσθαι, καὶ τραπέζαις πολυτελέ σιν; Ἐψεται γὰρ τούτοις εὐθύς καὶ ἡ τῶν ἐτέρων ἐπιθυμιῶν ἀγρία πληθὺς· τοῦτο δὲ έστιν ὄλισθος ἀπὸ Θεοῦ. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς ἐφίεσθαι μᾶλλον τῶν ἀρεσκόν 72.740 των Θεῶ· χορηγήσει γὰρ αὐτὸς τὰ δέοντα καὶ τὰ αὐτάρκη· ἀξιοχρεως δὲ ὁ Δεσπότης, τοῦτό σοι σαφῶς ὑπισχνούμενος, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν ἐλαττόνων, περὶ τῶν μεζόνων ἡμᾶς πληροφορῶν. 9Κατανοήσατε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, κ.τ.λ. (A f. 176 b, E f.134 b). Ὡςπερ εἰς εὐανδρίαν ἡμᾶς ἀναβιβάζων πνευματικὴν, ὡς ἀπὸ γε τῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ κειμένων πτηνῶν έποιεῖτο τὴν πληροφορίαν, λέγων· "Πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς;" οὕτω καὶ νῦν, ὡς ἀπὸ γε τῶν πτηνῶν, ἢ τῶν ἐν ἀγροῖς ἀνθῶν, ἰδρυμένην καὶ ἀκατάσειστον ἐνεργά ζεταί σοι τὴν πίστιν. Ἐνδοιάζειν δὲ ὅλως οὐκ ἐφήσιν ἡμᾶς, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τὴν παρ' αὐτοῦ χαρίζεται φειδῶ, τὸ ἀνευδεδεῖς ἐφ' ἅπασιν διδούσ.(A f. 178, B f. 124, E f.134 b) Ἀληθὲς δὲ τὸ καὶ τὸν Σολομῶντα ἠτῆσθαι τῆς τῶν κρίνων περιβολῆς· τὰ γὰρ τῶν χρωμάτων ἄνθη, ποικίλα τε ὄντα καὶ πολυ εἰδη, ἐν κρίνοις μὲν, καὶ ἐν ἐτέροις τισὶ τῶν φυομένων ἐν ἀγροῖς, ἀξιοθαύμαστον ἔχει τὴν ὥραν· τὸ δὲ πρὸς μίμησιν τὴν αὐτῶν ὑπὸ του τεχνουργούμενον, λείπεται πάντως ἐκείνων, καὶ μόλις ἔρχεται πῶς τῆς ἀληθείας ἐγγύς. Εἰ τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει, πῶς οὐκ ἀληθὲς ὅτι οὐδὲ Σολομῶν, καίτοι φιλότιμος οὕτω γεγονῶς, ἐν ὅλῃ τῆ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων Ἀπόχρη τοιγαροῦν τοῖς σοφοῖς τὸ χρεῖας ἔνεκα καὶ μόνης εὐσχήμονα καὶ εὐπόριστον ἔχειν τὴν στολήν, καὶ σιτίων λιτότητα μὴ ὑπεραίρουσαν τὸ ἀρκοῦν· ἀρκέσει δὲ τοῖς ἀγίοις ἢ ἐν Χριστῷ τροφή, ἢ πνευματικὴ δηλονότι καὶ θεῖα καὶ νοητὴ, καὶ ἡ μετὰ ταῦτα δόξα. Ἦν δὲ καὶ ἐτέρως ἀνάρμοστον, τοὺς ἐτέροις μέλλοντας ἔσεσθαι πολιτείας εὐαγοῦς ὑπο τύπωσιν καὶ ὑπογραμμῶν, εἰς ἐκεῖνα πίπτειν ἀτη μελῶς, ὧν αὐτοὺς ἀποφοιτᾶν συμβουλεύειν ἔδει, παιδαγωγοὺς ὄντας οἰκουμενικούς. Ἐπεβούλευσε δ' ἄν οὐ μετρίως καὶ τῆ τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων σπουδῆ τε καὶ χρεῖα, τὸ φροντίδος κοσμικῆς μεταποιεῖσθαι τοὺς μαθητάς. (A f. 178 b). Ἐπιρρίψωμεν τοίνυν ἐπὶ Κύριον τὴν φροντίδα· μὴ μεριμνήσωμεν τί φάγωμεν ἢ τί πίω μεν, ἢ τί περιβαλώμεθα· μὴ ἐν μικροῖς καὶ εὐτελέσι πράγμασιν ὁ μέγας ἡμῶν δαπανάσθω λογισμός· μὴ δοῦλον ἱματίου καὶ τροφῆς ἀπεργασώμεθα τὸν ἐλεύθερον νοῦν· μεριμνάτω δὲ μᾶλλον ὅσα διασώζει ψυχὴν, ὅσα πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν ἀναφέρει βασιλείαν ὅσα τοὺς στεφάνους ἡμῖν προξενεῖ· ἔργον τοῦτο τῆ ἀνθρώπου διανοία πρεπωδέστατον. Ἄρα γὰρ εἴ τις ἡμᾶς ἐρωτήσῃ, τί μεῖζόν έστιν ἐν ἡμῖν, τί δὲ εἶναι τὸ κάλλιον ὑπειλήφαμεν, τροφήν ἢ σώμα, ἢ ψυχὴν, τίς οὕτως έστιν ἡλίθιος, τίς δὲ οὕτως βραδὺς εἰς τὸ νοῆσαι τὰ χρήσιμα, ὡς μὴ εὐθύς ἀποκρίνασθαι, τὴν

ψυχὴν; Ὅτε τοίνυν μείζων καὶ τροφῆς καὶ ἱματίου ψυχὴ, διὰ τί μὴ μᾶλλον ἐν τοῖς μείζουσιν ἀναλίσκο μεν τὴν φροντίδα, τιμῶμεν δὲ οὕτως τὸ ἔλαττον, καὶ πᾶσαν αὐτῷ χαριζόμεθα τὴν διάνοιαν; Μεριμνᾶς 72.741 ἱματίου καὶ τροφῆς; διὰ τί μὴ μᾶλλον μεριμνᾶς ὅπως διασωθῆς; Μεριμνᾶς τοῦ σώματος; διὰ τί μὴ μεριμνᾶς τῆς ψυχῆς;(A f. 178 b, B f. 124) Ὁ οὕτως ἀγαθὸς Κύριος, ὁ τὸ εὐτελέστατον ἀποτρέφων πετεινὸν, οὐ διαθρέψει τὸν κατ' εἰκόνα οἰκείαν γενόμενον; Ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως τὴν περὶ τὰ προκείμενα φροντίδα κατακιβδηλεύει σοφῶς ὁ Χριστὸς, τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ταῦτα λέγων ἐπιζητεῖν. Ἀναβιβάζει δὲ καὶ εἰς ἄμαχον πίστιν, τοῦ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἔξουσι τὸ ἀνενδεές, εὖ εἰδότες ὧν εἰσιν ἐν χρεῖα τοῦ Πατρὸς αὐτῶν, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ ἐν οὐρανοῖς φησὶ γάρ· "Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγετε, κ.τ.λ., ὑμῶν δὲ ὁ Πατὴρ οἶδεν," κ.τ.λ. Ἐπὶ καιροῦ δὲ σφόδρα Πατέρα φησὶ τὸν Θεὸν, ἵνα εἰδεῖεν, ὅτι τῶν ἰδίων οὐκ ἂν ἐπιλάθοιτο τέκνων, ἀλλ' ἔσται χρηστὸς καὶ φιλόπαις περὶ αὐτούς. Ζητῶμεν τοίνυν μὴ τροφᾶς τὰς ἔξω λόγου καὶ περιττὰς, ἀλλ' ὅσα βλέπει πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς· μὴ πολυτελὲς ἄμφιον, ἀλλ' ὅπως ἂν ἐξελώμεθα καὶ πυρὸς καὶ δίκης τὸ ἴδιον σῶμα, ζητοῦντες αὐτοῦ τὴν βασιλείαν. 9Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον, κ.τ.λ.9 (A f. 180, δ φ. 51 b) Μικρὸν ποίμνιον τοὺς ἀγίους ὀνομάζει· ἐπειδὴ παράκειται μικρότης ἐν κόσμῳ τοῖς ἐκουσίως ἀκτήμοσι καὶ ἀχρημάτοις· τούτοις γὰρ εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ δοῦναι τὴν βασιλείαν. Ὅθεν εὐθὺς ἐπειπὼν ἐδίδαξεν· "Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δότε ἐλεημοσύνην," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἡ μικρὸν ποίμνιον πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πλήθους τῶν ἀπίστων, ἢ καὶ διὰ τὴν ἐκούσιον ταπεινώσιν τοῦ τοιοῦτου ποιμνίου· ὁ κελεύει μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἔνδειαν τῆς σωματικῆς χρείας. Εἰ γὰρ τὴν οὕτω μεγάλην καὶ ἐξαιρετον δίδωσιν ἀπόλαυσιν, ἢτοι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, δώσει πάντως καὶ τὰ τῆ σαρκὶ ἀναγκαῖα καὶ ζωαρκῆ. (A f. 180, B f. 124) Ἀντὶ τοῦ, Μὴ ἀπιστήσης, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως χορηγήσει τὰ ζωαρκῆ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὁ ἐν οὐρανοῖς Πατὴρ. Οὐ γὰρ περιόψεται τοὺς ἰδίους· ἀνοίξει δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὴν χεῖρα, τὴν αἰ πληροῦσαν τὰ πάντα χρηστότητος. Καὶ ποία τούτων ἢ πίστις; "Εὐδόκησε, φησὶν, ὁ Πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν." Ὁ δὲ τὰ οὕτω μεγάλα καὶ ἐξαιρετα διδούς, πῶς ὀκνήσει περὶ τὸ εἶναι χρηστὸς περὶ ἡμᾶς καὶ πλουσίως τὰ ἐπὶ γῆς παρέχειν ἡμῖν ἀγαθὰ; Ἴνα οὖν, φησὶ, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κατακτήσῃσθε, τῶν ἐπὶ γῆς χρημάτων καταφρονήσατε. Μικρὸν δὲ ποίμνιον ὄνομάζει τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· ἠττώμεθα γὰρ τῆς τῶν ἀγγέλων πληθύος ἀμετρήτου οὔσης, καὶ ἀσυγκρίτως πλεονεκτούσης τὰ καθ' ἡμᾶς. Καὶ τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ Σωτὴρ, τὴν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις παρὰ βολὴν ἄριστα συντεθεικώς· ἔφη γὰρ, ὅτι "Τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῆ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἀφήσει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω 72.744 ὑμῖν. ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις." Ἄθρει δὲ οὖν ὅπως, ὅταν εἰς δεκάδας δέκα τῶν λογικῶν κτισμάτων ὁ ἀριθμὸς ἐκτείνηται, ὡς ἐν ἐν τοῖς ἑκατὸν τὸ ἐπὶ γῆς ἐστὶ ποίμνιον· ἀλλ' εἰ καὶ μικρὸν τοῦτο, καὶ φύσει, καὶ ἀριθμῷ, καὶ δόξῃ πρὸς τὰς ἀμετρήτους τῶν ἄνω πνευμάτων ἀγέλας, ἀλλ' ἢ τοῦ Πατρὸς ἀγαθότης, πάντα λόγον ὑπερεκτείνουσα, δέδωκε καὶ αὐτῷ τῶν ὑπερκειμένων πνευμάτων τὸν κληρὸν, τουτέστι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. 9Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην.9 (A f. 180, E f. 201 b) Φορτικὴ μὲν ἴσως τοῖς ἐν πλούτῳ ἢ ἐντολή· ὡς γὰρ αὐτὸς που πάλιν φησὶ, δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Πλὴν τοῖς ἀρτίφροσιν οὐκ ἀνόνητος ἢ ἐντολή· θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς τὴν εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδα· πρόσκαιρος γὰρ ὁ παρῶν βίος

καὶ βραχὺς καὶ συνεσταλμένος, ἄπειρος δὲ καὶ μακρὸς ὁ μετὰ ταῦτα. Ὁ ἐν οὐρανοῖς θησαυρίζων, ἔξει τὴν ἐν οὐρανῷ βασιλείαν, μὴ χερσὶ ληστῶν ἀλισκομένην, μὴ ὑπὸ σπητὸς διαφθειρομένην· ἐπειδὴ ἄσυλος ὁ οὐράνιος πλοῦτος, καὶ ἀπαθὴς διαμένει. Πρόσιθι τοίνυν μὴ ὀκνηρῶς κτῆσαι τοῖς προσκαίροις τὰ αἰώνια· δὸς τὰ μὴ μένοντα, καὶ πλοῦτησον τὰ σωζόμενα· δὸς τὰ ἐπίγεια, καὶ κέρδανον τὰ ἐν οὐρανοῖς· παράθου Θεῷ τὸν σεαυτοῦ πλοῦτον. καὶ εὐρήσεις πολὺχουν ταμιευόμενον· αὐτὸς σε τοῦτο διδάξει καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ψάλλων τε καὶ λέγων ἐν πνεύματι περὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ φιλοικτίρμονος· "Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." 9 Ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.9 (A f. 181) Ἀληθὲς καὶ τοῦτο· οἱ γὰρ φρονοῦντες τὰ πρόσκαιρα, ὅλην ἔχουσιν ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐλπίδα· καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ ἐν οὐρανοῖς, ἐκεῖ τὸν τῆς διανοίας πέμπουσιν ὀφθαλμόν. 9 Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι.9 (A f. 181, B f. 125, δ φ. 51) Διαλέγεται μὲν ὡς πνευματικοῖς, γράφει δὲ πάλιν διὰ τῶν ἐμφανῶν τε καὶ ὀρατῶν πραγμάτων τὰ νοητά· οὐ γὰρ που φαίη τις ἄν, ὅτι τὴν τοῦ σώματος ὀσφὺν διεζωσμένην ἡμᾶς ἔχειν βούλεται, καὶ καιομένους ἐν χερσὶ τοὺς λύχνους· ἀλλὰ τὸ τῆς διανοίας ἔτοιμον εἰς φιλεργίαν τὴν ἐφ' ἅπασιν δηλονότι τοῖς ἐπαινουμένοις, ὑπεμψήνειεν ἄν τὸ διεζῶσθαι τὴν ὀσφύν· ὅ γε μὴν λύχνος, τὴν τοῦ νοῦ γρηγόρησιν καὶ φαιδρότητα νοητὴν ἔοικε παραδηλοῦν, καὶ ὅτι δεῖ παρεσκευασμένους ἐφ' ἡμέραν εἶναι πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἡμᾶς, καὶ τὸ τοῦ Δεσπότου νεῦμα περιμένειν ἐστώσι τοῖς ὀφθαλμοῖς. Ἐγρηγορέναι δὲ φαμεν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ὅταν ἀποσειῆται τὸ ν[ε]υστάζειν ἐπὶ τὸ ράθυμον, δι' οὗ πρὸς πᾶν εἶδος φαυλότητος καθικνεῖσθαι φιλεῖ, μονονουχὶ σβεννύμενος. Ἐγρηγορέναι δὲ οὖν ἡμᾶς κελεύει Χριστός· καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς καταθῆγει λέγων 72.745 ὁ αὐτοῦ μαθητῆς· "Νήφετε, γρηγορεῖτε." Ναὶ μὴν καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ἐγειραι, ὁ καθεύδων." Νηφάλιον γὰρ ἔχειν χρῆ καὶ ἐγρηγορότα τὸν νοῦν καὶ τῆ τῆς ἀληθείας γνώσει καταλαμπόμενον· ὡς ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ χαίροντα, λέγειν, ὅτι "Σὺ φωτιεῖς λύχνον μου, Κύριε, ὁ Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου." (A f. 181 b) Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως, τοιοῦτόν τι προστεταχὸς εὐρίσκεται τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτε εἰς τύπον Χριστοῦ διακελεύεται σφάττεσθαι τὸν ἄμνον, καθὰ μεμαρτύρηκεν ὁ ἱερωτάτος Παῦλος, λέγων· "Τὸ γὰρ πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός." Τοῖς γε μὴν ἐσθίουσι τῶν κρεῶν αὐτοῦ, προσπεφώνηκε λέγων ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς, μᾶλλον δὲ δι' αὐτοῦ ὁ Θεός· "Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν." Χρῆναι γὰρ ἔγωγέ φημι τοὺς ἐν μεθέξει γεγονότας Χριστοῦ, ἐτοίμως ἔχειν εἰς ἔργα χωρεῖν ἄπερ ἂν ἀγίοις πρέπη, καὶ ἐν προθυμίᾳ βαδίζουσιν οἵπερ ἂν ἡμᾶς ὁ θεῖος βούληται νόμος. Ταύτη τοι μάλα εἰκότως ὀδοιπορικὸν αὐτοῖς περιτέθεικε σχῆμα. (B f. 125 b) Ὀδοιπορικὸν γὰρ σχῆμα ὅτι μάλιστα πρεπωδέστατον τοῖς τὸ θεῖον κηρύττουσιν Εὐαγγέλιον. Οὕτω καὶ δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν φησι πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους ὁ Θεὸς τὴν ἐπάνοδον προαναφωνῶν, καὶ πρὸς ταύτην εὐτρεπίζεσθαι προτρέπων· "Σκόπευσον ὁδὸν, κράτησον ὀσφύος, ἄνδρισαι τῆ ἰσχύϊ σου σφόδρα." Ὡς γὰρ αὐτίκα μάλα πρὸς Ἰουδαίαν βαδιουμένους, κρατεῖν ὀσφύος κελεύει· τουτέστιν ἐτοίμως καὶ ἐπιτηδεύως ἔχειν πρὸς τοὺς τῆς ὀδοιπορίας πόνους, καὶ παντὸς πόνου κατανδρίζεσθαι ἀμάχῳ τῆ προθυμίᾳ χρωμένους. (A f. 181 b) Ὅτι δὲ χρῆ παλινδρομήσοντα Χριστὸν ἐξ οὐρανοῦ προσδοκᾶν (καταβήσεται γὰρ ἐν δόξῃ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων), ἐδίδαξεν, εἰπὼν· "Καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον ἑαυτῶν," κ.τ.λ. Καί μοι πάλιν ἐκεῖνο διανοοῦ· ἀναλύσει γὰρ

ὡς ἐκ πανηγύρεως ὁ Χριστός· δι' οὗ διαδείκνυται σαφῶς, ὡς ἔστιν ἀεὶ τὸ Θεῖον ἐν ταῖς αὐτῷ πρεπούσαις ἑορταῖς· ἐκεῖ γὰρ ὅλως τὸ κατηφές οὐδαμοῦ· λυπεῖ γὰρ οὐδὲν τὴν ἀκήρατον φύσιν. (A f. 182) "Ὅταν, φησὶν, ἐλθὼν εὐζώνους εὖρη καὶ ἐγρηγορότας, καὶ πεφωτισμένην ἔχοντας τὴν καρδίαν, τότε δὴ, τότε μακαρίους ἀποφανεῖ." Περιζώσεται γὰρ καὶ διακονήσει αὐτοῖς. Δι' οὐπὲρ ἔνεστι μαθεῖν, ὅτι τοῖς ἴσοις ἡμᾶς ἀνταμείψεται, καὶ οἷον καμόντας ἀνακτήσεται, τρυφὰς ἡμῖν παραθεῖς τὰς πνευματικὰς, καὶ ἀμφιλαφῆ τῶν παρ' ἑαυτοῦ χαρισμάτων ἀπλώσας τράπεζαν. 9Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, κ.τ.λ.9 (A f. 182) Ἐνταῦθά μοι βλέπε τὸ τῆς θείας ἡμερό τητος πλάτος, καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς γαληνότητος τὴν ὑπερβολήν. Οἶδε γὰρ, οἶδε τὸ πλάσμα ἡμῶν, καὶ εὐ ὀλισθον τῆς ἀνθρώπου διανοίας εἰς ἀμαρτίαν. Οἶδεν ὅτι τετυράννευκε καθ' ἡμῶν τῆς φιλοσαρκίας ἢ δὴ ναιμις, καὶ ὁ τοῦ παρόντος βίου περισπασμὸς μονον ουχὶ καὶ οὐχ ἐκόντας καταβιάζεται, πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἀποφέρων τὸν νοῦν. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἀγαθὸς, ἀπογινώσκειν οὐκ ἐᾷ, κατοικτεῖρει δὲ μᾶλ 72.748 λον, καὶ σωτηρίας φάρμακον ἔδωκεν ἡμῖν τὴν μετὰ γνωσιν. Διὰ τοῦτο φησι· "Κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως ποιοῦντας, μακάριοί εἰσιν ἐκεῖνοι." Ἐθελήσεις δὲ πάντως εἰ δέναι σαφῶς, τί δὴ τοῦτο ἐστὶ. Μεριζοῦσι τοίνυν τὴν νύκτα τινὲς εἰς τρεῖς ἢ εἰς (δ φ. 51) τέσσαρας φυ λακάς· οἱ γὰρ τοῖς τεῖχεσι τῶν πόλεων ἐγκαθήμενοι, καὶ τὰς τῶν πολεμίων τηροῦντες ἐφόδους, τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας διαγρηγορήσαντες, παραπέμπουσιν εἰς ἑτέρους τὴν φυλακὴν καὶ ἐγρήγορσιν. Τρεῖς τοίνυν εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῖν ἡλικίαι· πρώτη μὲν καθ' ἣν ἐσμεν ἔτι παῖδες ἄνηβοι, δευτέρα δὲ καθ' ἣν νεα νίαί, καὶ τρίτη καθ' ἣν πρεσβύται. Ἄλλ' ἢ μὲν πρώτη, καθ' ἣν ἔτι παῖδες ἐσμεν, οὐκ εὐθύνεται παρὰ Θεοῦ, ἀξιοῦται δὲ συγγνώμης· ἢ γε μὴν δευτέρα καὶ ἢ τρίτη ὀφείλει τῷ Θεῷ τὴν ὑπακοήν, καὶ τὸ διαζῆν ὀσίως, κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν· οὐκοῦν κἂν εἴ τις καταληφθεῖ τυχῶν ἐν ἐγρηγόρσει, καὶ οἷον ἐν εὐζωνότητι νέος ὢν ἔτι, κἂν εἴτουν τὴν πρε σβυτικὴν ἔχων ἡλικίαν, μακάριος ἔσται· τεύξεται γὰρ τῶν ἐπηγγελμένων παρὰ Χριστοῦ. (A f. 182 b) "Ὅτι δὲ τὸ μὴ ἐγρηγορεῖν ἐπιζήμιον, εὖ μάλα παραδείκνυσι διὰ τοῦδε τοῦ παραδείγματος· ὡς γὰρ ὁ αὐτοῦ φησι μαθητής· "Ἦξει ἡ ἡμέρα Κυρίου, ὡς κλέπτης· ἐν ἧ οὐρανοὶ μὲν ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσόμενα λυθήσεται· γῆ δὲ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κατακαήσεται πάντα· καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν, κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσ δοκῶμεν." Προσεπάγει δὲ τούτοις· "Τούτων δὲ πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ εὐρεθῆναι ἡμᾶς [ἰτα Cod.9 νον ὑμᾶς] ἀγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ;" Οἶδε γὰρ ὅλως οὐδεὶς τὸν τῆς συντελείας καιρόν. 9Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέ γεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;9 (A f. 183) Ἐρωτᾷ Πέτρος εἰ πρὸς πάντας εἶπεν ὁ Κύριος τὴν περὶ τῶν λύχνων παραβολήν. Ἄρα, φησὶ, γενικὸς ὁ νόμος, καὶ ἐν ἴσω μέτρῳ κατὰ πάντων ἔρχεται, ἢ μόνοις ἂν πρέποι τοῖς τῶν ἄλλων ἐξηρημένοις; Εἶτα, τί τὸ θορυβῆσάν ἐστὶ τὸν σοφῶ τατον μαθητήν; ἢ τί παρεκίνησαν εἰς τὸ θελήσαι μαθεῖν τὰ τοιάδε παρὰ Χριστοῦ; Οὐκοῦν ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐροῦμεν· τῶν ἐντολῶν αἱ μὲν ἀποστολικοῖς πρέπουσιν ἀξιώμασιν· αἱ δὲ τοῖς τὴν μείω [Cod. μείζω] τάξιν ἐπέχουσι. Καὶ τοῦτο ἔστιν ἰδεῖν ἀληθὲς ὄν καὶ οὕτως ἔχον, ὡς ἔφην, γεγρα φότος τισὶ τοῦ μακαρίου Παύλου· "Γάλα ὑμᾶς ἐπό τισα, οὐ βρῶμα, οὐπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἔτι δύνασθε." Τελείων γὰρ ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἔξιν ἐχόντων τὰ αἰσθητήρια γεγυμνα σμένα πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ· τοῖς γὰρ τὴν διάνοιαν ἔχουσιν εὐσθενῆ, πρέποι ἂν εἰκότως τὰ μεγάλα καὶ ἐξαίρετα τῶν ἀγιοπρεπῶν ἐνταλμάτων· τοῖς δὲ οὐπω πρὸς τοῦτο ἐληλακόσιν ἰσχύος πνευμα τικῆς, τὰ δυσχερείας ἀπάσης ἀπηλλαγμένα. Ἐν νοήσας τοίνυν ὁ μακάριος Πέτρος τῶν εἰρημένων παρὰ Χριστοῦ τὴν

δύναμιν, εικότως διαπυθάνεται. (A f. 183, δ φ. 51 b) Τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστός; 72.749 Σαφεῖ καὶ ἐναργεστάτῳ παραδείγματι κέχρηται, πρέπουσαν ἀποφαίνων τὴν ἐντολὴν τοῖς ὅτι μάλιστα διαφανεστέροις, καὶ μυσταγωγῶν ἐν τάξει παρελημ μένοις. Ὑποκείσθω, φησὶν, ἄνθρωπος οἰκοδεσπότης, ὃς στείλασθαι μέλλων ἀποδημίαν, ἐνὶ τῶν γνησίων οἰκετῶν ἐνεχείρισε τοῦ παντὸς οἴκου τὴν οἰκονομίαν, ὥστε διδόναι τῇ θεραπείᾳ αὐτοῦ, τουτέστι τοῖς θεοῦ ῥάπουσιν, ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον. Ὅταν τοίνυν, φησὶν, ὑπονοστήσας ἐκεῖνος, καὶ οἶκοι πάλιν ἐλθῶν, οὕτως εὖροι ποιῶντα, καθὼς καὶ διέταξεν, ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἔσται τρισμακάριος· καταστήσει γὰρ αὐτὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ. (A f. 183, δ φ. 51 b) Ὁ μὲν οὖν πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ἐν καιρῷ καὶ χρεῖα διανεμῶν ἐπιστημόνως τοῖς δούλοις τὸ σιτομέτριον, ἦτοι τε πνευματικὰς τροφὰς, μακάριος ἔσται κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· τεύξεται γὰρ τῶν ἔτι μειζόνων, καὶ τὰς τοῖς γνησίοις πρεπούσας ἀμοιβὰς ἀπολήψεται· εἰ δὲ δὴ γένοιτό τις καταφρονητὴς καὶ ῥάθυμος, ταῖς κατὰ τῶν ὁμοδούλων πλεονεξίαις ἐντροφῶν, ἐσθίων τε καὶ πίνων, καὶ εἰς ἐκλύτους ἐξιτηλίας ἀπενηνεγμένος, διχοτομηθήσεται· τουτέστι τὴν ἐσχάτην ὑποστήσεται δίκην, ἐπιφοιτῆσαντος αὐτῷ τοῦ Δεσπότη ἀδοκῆτως. (A f. 185 b) Ἡ μὲν οὖν ἀπλῆ καὶ πρόχειρος τῶν εἰρημένων δύναμις, τοιαύτη τις ἔστι. Μάθωμεν δὲ ἀκριβῶς, τί τὸ ἐντεῦθεν ὑποδηλούμενόν ἐστι. Κεχειροτόνηκεν ὁ Σωτὴρ οἰκονόμους, ὥσπερ τῶν ἰδίων οἰκετῶν, τουτέστι τῶν διὰ πίστεως κεκλημένων εἰς ἐπίγνωσιν τῆς δόξης αὐτοῦ, πιστοὺς ἄνδρας καὶ συνετωτάτους, καὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων ἐπιστήμονας, ἐπὶ τῷ διδόναι τοῖς συνδούλοις αὐτῶν τὸ σιτομέτριον· καὶ οὐχ ἀπλῶς καὶ ἀκατασκέπτως, ἐν καιρῷ δὲ μᾶλλον τῷ δέοντι, τουτέστι τὴν ἀρκοῦσάν τε καὶ πρέπουσαν ἐκάστῳ τροφήν, δῆλον ὅτι πνευματικὴν. Ἀρμόσειε γὰρ ἂν οὐχ ἅπασιν ἀπλῶς τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύουσιν, ὁ περὶ τούτων λόγος. Γέγραπται γοῦν· "Γνωστῶς ἐπίγνωσι ψυχᾶς ποιμνίου σου." Ἐτέρως μὲν γὰρ τὸν ἔτι κατηχούμενον ταῖς τῆς ἀληθείας ἐμβιβάζομεν τριβόις, ἀπλῶς καὶ οὐδὲν ἔχοντι βαθὺ χρώμενοι λόγῳ· ἐτέρως δὲ πάλιν τοὺς ἀδρότεροὺς τὸν νοῦν, καὶ συνιέναι δυναμένους τῆς θεολογίας τὸ ὕψος. Ὁ τοίνυν εἰς δέον οἷς ἔλαβε χρησάμενος, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσι τοῦ Δεσπότη καταστήσεται. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν, ἐτέρωθί που τὸν σπουδαῖον καὶ γνήσιον οἰκέτην ἐπαινῶν τε καὶ λέγων· "Ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου." Ἐὰν δὲ, φησὶ, τὸ σπουδαῖον καὶ γνήσιον εἶναι μεθεῖς, μερίμναις κοσμικαῖς τὸν οἰκεῖον μεθύσκηται νοῦν, καὶ ἀποφέρηται πρὸς ἃ μὴ θέμις, βιαζόμενος καὶ πλεονεκτῶν τοὺς ὑπεζευγμένους, καὶ μὴ διδούς αὐτοῖς τὸ σιτομέτριον, ἐν παντὶ γενήσεται κακῶ· ἔσται δὲ, φησὶ, καὶ ὁ κληρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων. Ὁ γὰρ ὅλως ἐπιβουλεύσας τῇ δόξῃ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐγκεχειρισμένων αὐτῷ ποιμνίων ἀλογῆσαι τολμήσας, κατ' οὐδένα τρόπον διοίσει τῶν οὐκ εἰδῶ των αὐτόν. Καὶ γοῦν ἔφη ποτὲ Χριστὸς πρὸς τὸν μακάριον Πέτρον· "Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ποῖ 72.752 μαινετὰ πρόβατά μου, βόσκε τὰ ἄρνια μου." Εἰ δὲ ὁ ποιμαίνων φιλεῖ, μισεῖ που πάντως ὁ τούτου καταφρονῶν. Εἰ δὲ μισεῖ, καὶ κολάζεται, καὶ τῇ τῶν ἀπίστων ὑποφέρεται δίκη· ὁποῖός τις ἦν ὁ τὸ τὰ λαντον λαβὼν, ἵνα ἐμπορεύσῃται νοητῶς, εἶτα τοῦτο μὲν οὐ πεπραχῶς, προκομίσας δὲ μᾶλλον ἀπολυπλάσιαστον τὸ δοθέν. Ἄλλ' οἷ γε τὰ πέντε λαβόντες ἢ καὶ ἔτι πλείονα, καμόντες τε καὶ φιλεργήσαντες, ἀξιώμασι τετίμηνται τοῖς περιφανεστάτοις. Ἦκουσε γὰρ ὁ μὲν τις· Ἔσο ἐπάνω δέκα πόλεων· ὁ δὲ πέντε. Ὁ δὲ ὑβριστὴς τε καὶ ὀκνηρὸς οἰκέτης, τὴν ἐσχάτην ὑπέμεινε δίκην· ἐπισφαλὲς οὖν πανταχοῦ τὸ ῥάθυμον, εἰς μυσταγωγίαν· ὅθεν γράφει μὲν τισιν ὁ μακάριος Πέτρος· ὅτι "Ποιμαίνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἵν' ὀφθέντος τοῦ πάντων ἀρχιποίμενος, κομίσησθε τὸν μισθόν."

Είδως δὲ τὸ ράθου μον ὀλέθρου πύλην, ἔφη Παῦλος· "Οὐαὶ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι." (A f. 184) "Ὅτι δὲ τοῖς ὀκνοῦσιν εἰς μυσταγωγίαν πικρά τε καὶ ὀδυνηρά καὶ δυσδιάφευκτος ἐπικρέμαται κόλασις, διαδείκνυσιν εὐθύς ὁ Σωτὴρ, τοῖς πρῶτοις ἐπενεγκῶν δύο ἐφεξῆς παραδείγματα. Ἐφη γάρ· "Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλὰς· ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας." (A f. 184 b) Διὰ ποίαν αἰτίαν· καίτοι φαίη τίς ἄν; Πῶς ὁ μὴ γνοὺς, ὑπέχει λόγον; "Ὅτι μὴ ἠθέλησεν εἰδέναι. καίτοι μαθεῖν ἐξόν. Εἰ δὲ ὁ μὴ γνοὺς, ὅλως οὐκ ἄμοιρος ὀργῆς, ὅτι δέον εἰδέναι, κατημέλησε τοῦ μαθεῖν, ποῖος ἀπαλλάξει λόγος, τοῦ χρῆναι πολλὰς ὑπομεῖναι πληγὰς τὸν εἰδότα καὶ ράθυμῆσαντα; Φορτικώτερον οὖν ἄρα τῶν διδασκόντων τὸ κριμα· καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων ὁ Χριστοῦ μαθητῆς· "Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κριμα ληψόμεθα." Πλουσία γάρ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἢ δόσις, παρά γε τοῖς τῶν λαῶν ἡγουμένοις· οὕτω γάρ που καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος Τιμοθέῳ γράφει· "Δώσει σοι ὁ Κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι." Καί· "Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου." Τοῖς δὲ τοιοῦτοις ὡς πολλὰ διδούς ὁ Σωτὴρ, πολλὰ ζητεῖ παρ' αὐτῶν. Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι; Τὸ ἀραρὸς ἐν πίστει, τὸ ἀπλανὲς εἰς μυσταγωγίαν, τὸ βεβηκὸς ἐν ἐλπίδι. τὸ ἀκατάσειστον ἐν ὑπομονῇ, τὸ ἄθραυστον ἐν ἰσχύϊ τῆ πνευματικῆς, τὸ εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων πρόθυμόν τε καὶ εὐσθενὲς, ὡς καὶ ἑτέροις ὑποτύπωσιν εἶναι πολιτείας ἀγγελικῆς. 9 Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; 9 (A f. 185 b) Τοῦτο τὸ πῦρ ἔχοντες οἱ περὶ Κλεό 72.753 παν ἔλεγον· "Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν ἐν τῇ ὀδῶ, ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς Γραφάς;" Πῦρ τοῦτο σωτήριον καὶ ἐπωφελὲς, δι' οὗ πάντες οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπειθυγμένοι τρόπον τινὰ καὶ νεκρωμένοι διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸ μὴ εἰδέναι τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν, ἀναζωπυρούμεθα πρὸς τὴν κατ' εὐσέβειαν ζωὴν, καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες ἀποτελούμεθα κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. Κερδαίνομεν δὲ πρὸς τούτῳ, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν, πυρὸς δίκην ὄντος ἐν ἡμῖν· βεβαπτίσαμεθα γάρ ἐν πυρὶ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἔθος δὲ τῆ θείᾳ Γραφῇ πῦρ ὀνομάζειν ἔσθ' ὅτε τοὺς θεῖους τε καὶ ἱεροὺς λόγους, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν. Ἐφη μὲν γάρ τις τῶν ἁγίων προφητῶν, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "Ὅτι ἐξαίφνης ἤξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς Διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε. Ἴδου ἔρχεται, λέγει Κύριος, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; ἢ τίς ὑποστήσεται ὀπτασίαν αὐτοῦ; Ἴδου αὐτὸς ἐκπορεύεται, ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων· καὶ καθεδεῖται χω νεύων καὶ καθαρίζων ὡς τὸ ἀργύριον καὶ ὡς τὸ χρυσίον." Καὶ ναὸν μέν φησιν ἐνθάδε, τὸ ἄχραντον ἀληθῶς καὶ ἅγιον σῶμα, τὸ διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου ταχθὲν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν δυνάμει τοῦ Πατρὸς. Εἴρηται γάρ που πρὸς τὴν ἁγίαν Παρθένον· "Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι." Ἄγγελον δὲ Διαθήκης αὐτὸν ὀνομάζει τὸν Μονογενῆ, παρὰ τὸ ἀγγέλλειν καὶ διακονεῖν τῇ Πατρὶ εὐδοκίᾳ τῇ εἰς ἡμᾶς γενομένη. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς ἡμᾶς, ὅτι "Πάντα ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἀπήγγειλα ὑμῖν." Γράφει δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὅτι "Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, με γάλης βουλής Ἄγγελος." Ὡσπερ οὖν οἱ τὸν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἐκκαθαίρειν εἰδότες, πυρὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐκτίκουσι ρύπον, οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν μαθημάτων, ἐν δυνάμει Πνεύματος, τὸν ἐκάστου σμήχει νοῦν τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτόν. Ἐφη δὲ που καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεός, πρὸς τὸν

προφήτην Ἰερεμίαν· "Ἴδου δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου πῦρ, καὶ τὸν λαὸν τοῦτον, ξύλα." Καὶ πάλιν "Οὐχ οἱ λόγοι μου ὡσπερ πῦρ, λέγει Κύριος;" Τίς δ' ἂν νοηθεῖη πρὸς ἡμῶν καὶ ὁ ἂν θραξ ὁ τῶν τοῦ προφήτου Ἡσαΐου χειλέων ἀψάμενος, καὶ καθάρισας αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας; Τὸ σω τήριον δηλονότι κήρυγμα, καὶ ἡ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὁμολογία, ἣν εἶπερ τις ἐν στόματι λάβοι, πάντη τε καὶ πάντως διακαθαίρεται. Καὶ πιστώσεται λέγων ὁ Παῦλος, ὅτι "Ἐὰν εἴπῃς ἐν τῷ στόματί σου, Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὡς ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ." Πλὴν ἄνθρακι καὶ πυρὶ τὴν τοῦ θείου κηρύγματος δύναμις ἐοικέναι φαμέν, οὗ τὴν ἀναψίν ἐπισπεύδει ὁ Κύριος 72.756 ρίος· ἐπίστευον γὰρ ἤδη τινὲς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὧν ἀπαρχὴ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ἐξαφθὲν δὲ ἅπαξ τὸ πῦρ, ἀπάσης ἔμμελλε καταδράττεσθαι τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ἐξενεχθείσης εἰς πέρας τῆς πάσης οἰκονομίας· καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων· "Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῆ;" Ὁδοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμενην δοῦναι ἐν τῇ γῆ; (A f. 186, B f. 129, E f.136) Καίτοι Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς· "Αὐτὸς συν ἦψε τοὺς δύο λαοὺς, εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξας ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα;" αὐτὸς συνῆψε τοῖς ἄνω τὰ κάτω. Πῶς οὖν ἔφη· "Οὐκ ἦλθον εἰρήνην δοῦναι;" Τί φῆς, ὦ Δέσποτα; Οὐκ ἦλθες βαλεῖν εἰρήνην; Καίτοι γεγονός ἡμῖν εἰρήνη, κατέλυσας τὸ μεσὸ τοίχον τοῦ φραγμοῦ, ἠφάνισας τὴν διίστῶσαν ἡμᾶς ἀμαρτίαν· εὐηγγελίσω τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς· συνῆψας ἀγέλαις ἀγέλας, ταῖς Ἰουδαίων τὰς ἐξ ἔθνῶν· κατειρήνευσας διὰ τοῦ σταυροῦ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καθὰ γέγραπται· γέγονας ἡμῖν διαλλακτὴς καὶ μεσίτης, καὶ τὴν διὰ μέσου κειμένην ἀμαρτίαν περιελὼν συνῆψας δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Καὶ τὴν εἰρήνην, ἰδίαν εἶναι ἔφη, εἰπὼν· "Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν." Πῶς οὖν οὐκ ἦλθες βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν; πρὸς τίνας ἡμῖν ἡ μάχη; καὶ ὁ τοῦ πολέμου τρόπος, πῶς ἂν γένοιτο παρ' ἡμῶν, ἵνα τὸ ἀνεπίληκτον [Cod. ἐπίληκτον] ἔχοι, καὶ ἀρέσῃ σοι τῷ τὴν εἰρήνην ἰδίαν εἶναι λέγοντι, καὶ ταύτην ἡμῖν δεδωκότι· Οὐκοῦν λυέτω τὸ ζητούμενον Παῦλος, φήσας· "Εἴ τις ἀδελφὸς πόρνος, "καὶ τὰ ἐξῆς," τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν." Δεῖ γὰρ, οἶμαι, παραιτεῖσθαι πόρνους, καὶ τὴν πρὸς τούτους εἰρήνην ζημίας ἠγεῖσθαι πρόξενον· "Φθείρουσι γὰρ ἦθη χρηστὰ ὁμιλία κακαί." Καὶ καθά φησι Δαβίδ· "Μετὰ ὀσίου ὀσιωθήσῃ, καὶ μετὰ στρεβλοῦ, διαστρέψεις. Βούλει καὶ ἑτέρους ἰδεῖν πρὸς οὓς τὸ ἀσπάζεσθαι τὴν εἰρήνην ἐπιζήμιον; Ἄκουε γράφοντος ἑνὸς τῶν ἁγίων μαθητῶν· "Εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, τούτῳ μηδὲ χαίρειν λέγετε." Διδαχὴν δὲ ποίαν, ἢ πάντως ἐκείνην ἣν παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται; Λύκοις εἰκόσασιν τῶν αἰρέσεων οἱ προεστηκότες· εἶτα πῶς εἰρηνεύσει πρὸς λύκον τὸ πρόβατον; Καὶ σκοτεινοὶ μὲν ἐκεῖνοι· "Ὁ Θεὸς γὰρ, φησὶ, τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων." Ἡμεῖς δὲ υἱοὶ φωτός· διηύγασε γὰρ ἡμῖν ἡ διὰ τοῦ Πνεύματος χάρις. "Τίς οὖν κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;" Οὐκοῦν ἀγαπήσωμεν τὴν πρὸς ἀδελφούς καὶ ὁμοπίστους εἰρήνην, παραιτώμεθα δὲ τὴν πρὸς ἐκείνους· δηλον γὰρ, ὅτι χρῆμα μὲν ἡ εἰρήνη καλόν. Ἄλλ' οὐκ ἅπαντες εἰρήνην τὸ ἀκατάψεκτον ἔχει, ἀλλ' ἔστιν ἐπὶ σφαλῆς πολλάκις, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἀποκο 72.757 μίζουσα· ἀλυσιτελὴς γὰρ ἡ πρὸς τοὺς ἑτερόφρονους εἰρήνη, κατὰ γὰρ τὸ τὰ ἴσα ἐκείνοις φρονεῖν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς φίλτρων οἱ πιστοὶ ἀφ' ἴστανται, καὶ συγγενεῖς ἀγνοοῦσι, καὶ πατὴρ υἱοῦ φιλίαν ἀπαναίνεται, καὶ υἱὸς πατρὸς τιμὴν ἀγνοεῖ, καὶ μήτηρ θυγατρὸς φίλτρον ἀπόσαστο. Δεῖ γὰρ τοῖς ὑγιαίνουσι τὸν νοῦν, ἔπεσθαι τοὺς πεπλανημένους, καὶ οὐκ αὐτοῖς μᾶλλον τοὺς ὀρθὰ φρονεῖν αἰρουμένους. Τοῦτο καὶ ἑτέρως ἡμῖν ἔφη ὁ Χριστὸς· "Ὁ φιλῶν

πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος." Οὐκοῦν, ὅταν, εὐσεβείας ἕνεκα τῆς εἰς Χριστὸν, ἐπίγειον ἀρνήση πατέρα, τότε πλουτῆ σεις Πατέρα τὸν ἐν οὐρανοῖς. Κἂν ἀφῆς ἀδελφὸν ἀτιμάζοντα Θεὸν, διὰ τὸ βούλεσθαι λατρεύειν αὐτῷ, παραδέξεται σε Χριστὸς εἰς ἀδελφόν. Δέδωκε γὰρ ἡμῖν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο· "Ἀπαγγελῶ γὰρ, φησὶ, τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου." Γένος εὐρὴ σεις λαμπρὸν καὶ μέγα, τὴν τῶν ἀγίων πληθύν· ἔση σὺν αὐτοῖς κληρονόμος τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμαμάτων. 9^ο Όταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, κ.τ.λ.9 (A f. 187, B f. 129 b, δ φ. 52 b) Ἐπισημαίνονται τὰ τοιαύτα τινές, καὶ ὡς ἐκ πολλῆς ἄγαν ἐπιτηρῆσεως, προαπαγγέλλουσιν ὑετῶν καταδύσεις, ἢ σκληρῶν ἀνέμων ἐφόδους. Πῶς οὖν, φησὶ, τὰ ἐν οὐρανῷ δοκιμάζοντες, τὰ ἐν γῆ γινόμενα σημεῖα οὐ βλέπετε, οὐδὲ δοκιμάζετε τὸν καιρὸν ἐὰν ἦλθεν ὁ προσδοκώμενος;(A f. 187) Ἐδει τοίνυν τοὺς τὰ τῶν καιρῶν σημεῖα τεκμαιρομένους, καὶ τοὺς ἐσομένους ἔσθ' ὅτε χειμῶνας προαπαγγέλλοντες, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις πράγμασιν ἰσχνὸν ἐπαφεῖναι τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν. Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι; Προκατέδειξεν ὁ νόμος τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς ἐπιλάμψιν ἔμελλε τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων σωτηρίας ὑπομεῖναι σφαγὴν. Καὶ γοῦν προστέταχε θύεσθαι τὸν ἀμνὸν εἰς τύπον αὐτοῦ, πρὸς ἐσπέραν καὶ ὑπὸ λύχνους. Ἐμελλε δὲ πάντως τοῖς μὲν εἰς αὐτὸν πιστεύσασιν, ἢ τῆς σωτηρίας ἀνευρύνεσθαι πύλη, καὶ πολλῆ πραγμάτων ὑπάρξειν εὐδία. Καὶ γοῦν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων τὴν γραφομένην νύμφην, ἣτις καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπέχει πρόσωπον, καλῶν εὐρίσκεται Χριστὸς, καὶ λέγων· "Ἀνάστα, ἔλθε, ἢ πλησίον μου, καλὴ μου περιστερὰ, ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμῶν παρήλθεν, ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ, τὰ ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῆ, καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθασεν." Οὐκοῦν, ὡς ἔφην, ἕαρινή τις ὡσπερ εὐδία τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ἀνίσχειν ἔμελλεν. Ὅτι δὲ καὶ οἱ μακάριοι προφήται πολυτρόπως διηγέλασι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, οὐκ ἂν ἐνδοιάσει τις. Ἐδει δὲ οὖν, ἔδει συνετοὺς ὄντας, φησὶ, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἰδόμενα κατα 72.760 νοεῖν, καὶ πρὸς τὰ ἐσόμενα βλέπειν, καὶ τοὺς μετὰ τόνδε τὸν βίον χειμῶνας μὴ ἀγνοεῖν. Νότος γὰρ ἔσται καὶ ὄμβρος· τουτέστιν ἢ διὰ πυρὸς κόλασις θερμὸς γὰρ ὁ νότος, καὶ δεινὴ, καὶ ἄφυκτος τιμωριῶν καταφορὰ, ὑετοῦ δίκην κατεπίπτουσα τῶν ἐαλωκότων. Ἐδει τὸν τῆς σωτηρίας μὴ ἀγνοῆσαι καιρὸν. Οὗτος δὲ ἦν, ὁ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, καθ' ἣν ἢ τελειοτάτη γνῶσις τῆς εὐσεβείας εἰσβέβηκε· καθ' ἣν ἀνέλαμψεν ἢ χάρις δικαιοῦσα τὸν ἀσεβῆ. Καὶ οὐ διὰ γε τοῦ νόμου, τετελείωκε γὰρ οὐδένα, τύπους ἔχων καὶ σκιάς, διὰ πίστεως δὲ μᾶλλον τῆς ἐν Χριστῷ, οὐκ ἐκβαλλούσης τὸν νόμον, ἀποπεραινούσης δὲ αὐτὸν διὰ λατρείας πνευματικῆς. Οὐ δοκιμάζετε τὸν καιρὸν; οὐκ ἐκ τῶν λόγων τὰ πράγματα, [Cod.9 σπέρματα], οὐκ ἐκ τῶν πραγμάτων τοὺς λόγους; Βλέπετε θαύματα, καὶ ὄρατε σημεῖα βεβαιούντα τοὺς λόγους· εἰ μὴ πείθει ὑμᾶς ταῦτα, πειθέτωσαν οἱ μέλλοντες ὑμᾶς καταλήψεσθαι πειρασμοί, τοῦ ναοῦ ἢ καθαίρεισι, τῆς μητροπόλεως ἢ ἄλλωσις, ἢ διαφθορὰ τοῦ ἔθνους· οὐδὲ ταῦτα ὑμᾶς εἰς συναίσθησιν ἄγει; 9^ο Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, κ.τ.λ.9 (A f. 187 b, B f. 130, δ φ. 52 b) Πάνυ χρήσιμον τὸ παράδειγμα πρὸς ὃ λαμβάνεται. Οἱ γὰρ πρὸ δίκης διαλυόμενοι, φρονιμώτεροί εἰσιν, ἂν' ἑαυτῶν τὸ δίκαιον ὀρῶντες. Ὅπερ δὲ καλὸν ἐνταῦθα ποιεῖν, τοῦτο καλὸν ἐστὶ κάκεῖ ποιῆσαι. Ὑποκείσθω τις, φησὶ, ἐφ' ἐνός τῶν τεταγμένων εἰς ἀρχὴν, αἰτίαςίν τινα ποιησάμενος κατὰ σοῦ, εἴτα τοῖς ἀπάγουσιν ἐπὶ τὸ δικαστήριον ὑποδείξας, ἀποφέρεσθαι ποιεῖ. Ἔως τοῖς νυν μετ' αὐτοῦ εἶ ἐν τῇ ὁδῷ, τουτέστι πρὶν ἀφικέσθαι πρὸς τὸν κριτὴν, δὸς ἐργασίαν, ἀντὶ τοῦ πᾶσαν θέσθαι μὴ ὀκνήσης σπουδὴν, ἵνα

ἀπαλλαγῆς αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένοιτο, παραδώσει σε τῷ κριτῇ. Εἶτα, ὅταν ἔνοχος τοῖς ὀφλήμασιν εὐρεθῆς, παραδοθήσῃ τῷ πράκτορι, τουτέστι τοῖς ἀπαιτηταῖς· κάκεινοι σε κατακλείσαντες, ἀπαιτήσουσι καὶ τὸ ἔσχατον λεπτόν. Οὐκοῦν ἔνοχοι μὲν πλημμελήμασί ἐσμεν ἅπαντες οἱ ὄντες ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκάστου γε μὴν ἀντίδικος καὶ κατήγορος, ὁ Σατανᾶς· ἐχθρὸς γάρ ἐστι καὶ ἐκδικητής. Ἔως τοίνυν ἐσμέν ἐν τῇ ὁδῷ, τουτέστιν ἕως οὕτω πρὸς τὸ τῆς ἐνθάδε ζωῆς κατ' ηὐτησάμεν τέλος, ἀπαλλαγῶμεν αὐτοῦ· λύσωμεν τὰς καθ' ἑαυτῶν αἰτίας· τὴν διὰ Χριστοῦ χάριν ἀρπάσωμεν, ἐλευθεροῦσαν ἡμᾶς παντὸς ὀφλήματος, καὶ δίκης ἔξω τιθεῖσαν, κολάσεώς τε καὶ φόβου. Μὴ ἄρα πως ἀναπόνιπτον ἐσχηκότες τὸν μολυσμὸν, ἀπενεχθῶμεν πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ παραδοθῶμεν τοῖς πράκτορσιν, ἧτοι τοῖς κολασταῖς, ὧν οὐκ ἂν τις διαφύγοι τὸ ἀπηνές, ἀπαιτηθήσεται δὲ μᾶλλον τὰς ἐπὶ παντὶ πλημμελήματι δίκας μικρῶ καὶ μεγάλῳ. Τοῦτων ἔσονται μακρὰν οἱ τὸν τῆς Χριστοῦ παρουσίας καιρὸν δοκιμάζοντες, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον οὐκ ἠγνοηκότες.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, κ.τ.λ.9 (A f. 188, E f.156, δ φ. 53)
Ἐοίκασιν οἱ Γαλι 72.761 λαῖοι κατὰ τοὺς χρόνους Πιλάτου ἑστασιακένας, δὲ γμασιν ἐπόμενοι Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου, οὗ καὶ ὁ Λου κᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἐμνήσθη. Ἦν δὲ τὸ δόγμα τοῦ Ἰούδα, ὡς καὶ Ἰώσηπος ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας ἔδειξε, φαντασίαν ἐξαποστέλλον πολλὴν δι' εὐσεβείαν εὐτονίας. Κύριον γὰρ μὴδὲ μέχρι στόματος ἔφασκε δεῖν τινα λέγειν, μὴδὲ κατὰ τινα τιμὴν καὶ φιλοφροσύνην· οὕτω δὲ μὴδὲ τὸν βασιλεύοντα· καὶ πολλοὶ γε αὐτῶν περὶ τοῦ μὴ εἰπεῖν Καίσαρα κύριον, χαλεπωτάτας αἰκίας ὑπέμειναν. Οἱ καὶ ἐδίδασκον μὴ δεῖν παρὰ τὰς διατεταγμένας ἐν τῷ Μωϋσέως νόμῳ θυσίας, ἐτέρας ἀναφέρεσθαι τῷ Θεῷ· διόπερ ἐκώλυον τὰς ὑπὸ τῆς γερουσίας τοῦ λαοῦ παραδεδομένας γίνεσθαι περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἔθνους. Εἰκὸς οὖν ἐπὶ τούτοις ἀγανακτοῦντα πρὸς Γαλιλαίους τὸν Πιλάτον, κελεῦσαι παρ' αὐταῖς αἷς ἐδόκουν κατὰ τὸν νόμον προσφέρειν θυσίας, αὐτοὺς ἀναιρεθῆναι. Ὡς τότε ἀναμιχθῆναι ταῖς προσφερομέναις θυσίαις τὸ αἷμα τῶν προσαγόντων. Ταῦτα οὖν ἐπέπερ ἐδόκει ὑπὲρ εὐσεβείας γίνεσθαι, ἀπήγγελλον τῷ Σωτῆρι, βουλόμενοι τὸ ἐπὶ τούτοις ἀρέσκον αὐτῷ μαθεῖν. Ὁ δὲ, οἰομένων τῶν ἐκ τοῦ λαοῦ δικαιοτάτα κατὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν πεπονθέναι ταῦτα, ἀναιρεθέντας, ἅτε στάσιν κινήσαντας τῷ λαῷ, καὶ ἐπὶ τὸ μισεῖν ἐρεθίσαντας ἄρχοντας κατὰ τῶν ὑπηκόων, τὸ μὲν εἶναι αὐτοὺς ἀμαρτωλοὺς, τίθησιν· οὐ μὴν φησὶ ταῦτα αὐτοὺς πεπονθέναι, ὡς τῶν μὴ πεπονθότων χείρονας. Εἶτ' ἐπὶ τούτοις φησὶν, ὅσον ἐπὶ τῷ ῥητῷ ἀποτρέπων τῆς ἐμφυλίου στάσεως, προφάσει εὐσεβείας ἀναπτομένης, τοὺς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τὸ, Ἐὰν μὴ μετανοήσετε, τουτέστιν, Ἐὰν μὴ μεταβάλησθε τοῦ στασιάζειν καὶ ἀνθίστασθαι τοῖς ἄρχουσιν, ὅπερ οὐ κατὰ βούλημα ποιεῖτε Θεοῦ, πάντες ὁμοίως ἀπολεισθε, καὶ τὸ ὑμέτερον αἷμα ταῖς ὑμέτεραις θυσίαις ἀναμιχθήσεται. Εἶτα τὸ τοῦ πύργου ὑπόδειγμα τοῦ ἐν τῷ Σιλουάμ ἐπάγει, διὰ τοῦ του πάσης τῆς πόλεως τὴν πτῶσιν δηλῶν. Ὡς ἐκ τῆς προφάσεως γὰρ τῶν δεκαοκτῶ, ἐφ' οὓς ὁ πύργος ἔπεσεν, αἰνίττεται ὅτι τὸ μέρος προοίμιόν ἐστι πάσης τῆς πόλεως· οὐ γὰρ δὴ, φησὶν, οἱ ἡ' ὡς ὑπαίτιοι ὄντες ἀπώλοντο μόνοι, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ πόλις τὰ αὐτὰ πείσεται μικρὸν ὕστερον. 9Εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργὸν, κ.τ.λ.9 Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἄφες αὐτήν, κ.τ.λ.

(A f. 189 b) Εἰ μὲν οὖν τις βούλοιτο λέγειν, ἄγ γελον εἶναι τὸν παρὰ Θεοῦ ταχθέντα προεστάναι τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος. Μεμνήμεθα γὰρ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου γε γραφότος, ὅτι εἰστίκει τις τῶν ἀγίων ἀγγέλων, τὰς ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλήμ ἀναφέρων λιτὰς, καὶ λέγων· "Κύριε παντόκρατορ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσεις τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα ἃς ὑπερεῖδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;" Γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῇ Ἐξόδῳ, ὡς καταδιώκοντος τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὁμοίως τοῖς ἰδίους ὑπασπισταῖς τοῦ τῆς Αἰγυπτίων 72.764 ἐξάρχοντος γῆς, εἶτα μέλλοντος συμπλέκεσθαι πρὸς μάχην αὐτοῖς, ἔστη ἄγγελος Θεοῦ ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνὰ μέσον τῶν Αἰγυπτίων, καὶ οὐ συνέμιξαν ἀλλήλοις ὄλην τὴν νύκτα. "Ἔστι τοίνυν τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν, κἀνθάδε νοεῖν τὸν προεστηκότα τῆς Συναγωγῆς ἄγγελον, ἀνατεῖναι ὑπὲρ αὐτῆς τὰς ἰκετηρίας. Εἰ δὲ δὴ τις λέγοι τὸν Υἱὸν εἶναι τὸν γηπόνον, ἔχοι ἂν καὶ τοῦτο τοῖς καθ' ἡκούσι λογισμοῖς οὐκ ἀπεικικότα λόγον. Παράκλητος γὰρ ἡμῶν ἔστι πρὸς τὸν Πατέρα, ἰλαστήριόν τε καὶ γεωργὸς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Καὶ γοῦν αὐτὸς ἔφη περὶ ἑαυτοῦ· "Ἐξῆλθεν ὁ σπεύρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπῆρον αὐτοῦ." Ἀδικήσει δὲ τοῦτο εἰς δόξαν οὐδὲν τὸν Υἱὸν, τὸ περικεῖσθαι, φημὶ, τοῦ γηπόνου τὸ πρόσωπον. Εὐρίσκεται γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ τοῦτο λαβῶν, μῶμον οὐδένα ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑπομείνας πώποτε. "Ἐφη γὰρ ὁ Υἱὸς τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος· ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ Πατὴρ μου ὁ γεωργὸς ἔστι." Πρὸς ἕκαστα γὰρ τῶν προκειμένων θεωρημάτων ἔσθ' ὅτε καὶ ἡ τοῦ λόγου γίνεται διεκβολή. (A f. 189 b) "Ὅτι δὲ ἔμελλε τὴν ἐκβολὴν ὑπομένειν ὁ Ἰσραὴλ διὰ πολλὴν ἀκαρπία, ὑπεσῆμαινέ πως καὶ ὁ μακάριος Βαπτιστής, λέγων· "Ἦδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται," καὶ τὰ ἐξῆς. "Ἔοικε τοίνυν συκῆ παραβάλλειν τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, ὅτι καὶ ἑτέροις αὐτὴν παραβάλλει φυτοῖς τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, ἀμπέλῳ, φημὶ, καὶ ἐλαίᾳ, καὶ δρυμοῖς. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἰερεμίας ποτὲ μὲν περὶ αὐτῆς φησιν, ἦτοι τῶν ἐν αὐτῇ· "Ἄμπελος εὐκληματοῦσα Ἰσραὴλ." Ποτὲ δὲ πάλιν ὡς πρὸς αὐτήν· "Ἐλαίαν ὠραίαν, εὐσκίον τῷ εἶδει, ἐκάλεσε Κύριος τὸ ὄνομά σου· εἰς καιρὸν περιτομῆς αὐτῆς ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτήν· μεγάλη ἡ θλίψις ἐπ' αὐτήν, ἠχρειώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς." "Ἐτερος δὲ τῶν προφητῶν, Λιβάνῳ τῷ ὄρει παρὲν κάζων αὐτήν, οὕτω φησὶ· "Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου." Δεδαπάνηται γὰρ ὡς ὑπὸ πυρὸς, ὁ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις δρυμὸς, τουτέστιν ὁ ἐν αὐτῇ δῆμος. Οὐκοῦν εἰς εἰκόνα δέχεται τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς, ὡς ἔφην, ἡγουν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, τὴν ἐν τῇ παραβολῇ λεγομένην συκῆν. Ἦλθε δὲ, φησὶ, ζῆ τῶν καρπῶν, καὶ οὐχ εὖρε. Τοῦτο τρίτον ἦλθε· τὸ πρῶτον, διὰ Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν· δεύτερον, καθ' ὃν ἦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ κριταί· τρίτον δὲ μετὰ τούτους, καθ' ὃν γεγόνασιν οἱ μακάριοι προφήται μέχρις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐν τούτοις γέγονε τοῖς καιροῖς ἄκαρπος ὁ Ἰσραὴλ. Ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δῆλον δὲ ὅτι καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀπαράδεκτος ἦν ὡς ἐν σκιαῖς καὶ τύποις λατρεία, ἄκαρπος παντελῶς τό γε ἦκον εἰς πνευματικὴν εὐοσμίαν. Γέγονεν οὖν καὶ ἀπόβλητος. Καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· "Θυ σίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, ὀλοκαυτώματα 72.765 καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ εὐδόκησας." Καὶ διὰ Ἡσαΐου· "Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν· Πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε· ἂν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἔστιν." "Ὁ δὲ μισεῖ καὶ βδελύττεται Θεὸς, πῶς ἂν νοηθεῖ καρπὸς εἶναι ψυχῆς νοητὸς, καὶ πνευματικὸς, καὶ εὐπαραδέκτος αὐτῷ; 9 Ἰδοὺ γυνὴ ἦν, πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ.9 (A f. 190, B f. 133) Ἦν δὲ ἐν τῇ Συναγωγῇ γυνὴ ὀκτωκαίδεκα ἔτη ἐξ ἀσθενείας συγκύπτουσα. Ὅνι νησιν οὐ μετρίως τοὺς εὖ φρονούντας

καὶ τοῦτο· δεῖ γὰρ ἡμᾶς πανταχόθεν τὸ χρήσιμον ἐρανίζεσθαι. Ἐξεστὶ δὴ οὖν ἐντεῦθεν ἰδεῖν, ὅτι δέχεται πολλάκις τὴν κατὰ τινων ἐξουσίαν ὁ Σατανᾶς, πλημμελούντων δηλονότι, καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν σπουδασμάτων ἀνθ' ἠρημένων τὸ ῥάθυμον· οὐς δ' ἂν λάβοι, τοιούτους ἐνήσιον ἀρρώσθημασιν ἔσθ' ὅτε σωματικοῖς, κολαστῆς ὑπάρχων καὶ ἀπηνῆς. Δίδωσι δὲ χῶραν αὐτῷ πρὸς τοῦτο οἰκονομικώτατα λίαν ὁ παντεπόπτης Θεός, ἵνα τῷ τῆς δυσπραγίας βάρει κατηχθισμένοι, μεταφοι τᾶν ἔλοιντο πρὸς τὰ βελτίω. Καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Παῦλος, ἐν Κορίνθῳ τινὰ διαβεβλημένον ἐπὶ πορνείᾳ, παραδέδωκε τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ. Οὐκοῦν ἡ συγκεκυφύια γυνὴ τοῦτο λέγεται παθεῖν ἐξ ἀγριότητος διαβολικῆς· ἦτοι, κα θάπερ ἔφην, παρεωραμένη παρὰ Θεοῦ δι' οἰκεία πταίσματα, ἦγουν τῷ καθ' ὅλου λόγῳ καὶ γενικῶ· παραίτιος γὰρ τοῖς ἀνθρωπίνους σώμασι τοῦ νοσεῖν ὁ ἀλιτήριος γέγονε Σατανᾶς, ὅτι καὶ δι' αὐτοῦ τὴν παράβασιν τὴν ἐν Ἀδὰμ ἠρτύσθαι φαμέν, δι' ἧς εἰς ἀσθένειαν καὶ φθορὰν, τὰ τῶν ἀνθρώπων κατεκομίσθη σώματα. Πλὴν ὄντων τῶν ἀνθρώπων ἐν τούτοις, οὐ παρείδεν ἡμᾶς ἀγαθὸς ὢν φύσει Θεός, μακρᾶ δὴ καὶ ἀφύκτω κεκολασμένους νόσω τοὺς κάμνοντας, καὶ ἀπήλλαττε τῶν δεσμῶν, λυτικὴν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν ἀποφαίνων εὖ μάλα τὴν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ παρουσίαν τε καὶ ἀνάδειξιν αὐτοῦ· ἀφίκετο γὰρ ἐκ μορφώσεων τὰ καθ' ἡμᾶς πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς. "Ὁ γὰρ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα· καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς φάρμακον ὀλέθρου· φθόνῳ δὲ διαβόλου, θάνατος εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον." (Α f. 190 b) Ἐπ' ἀνατροπῇ θανάτου καὶ φθορᾶς καὶ φθόνου τοῦ καθ' ἡμῶν γεγονότος παρὰ τοῦ πο νηροῦ καὶ ἀρχεκάκου δράκοντος, ἡ τοῦ Λόγου γέγονε σάρκωσις, ἦγουν ἐνανθρώπησις· καὶ τοῦτο σα φῶς ἡμῖν, δι' αὐτῶν ἐκφαίνεται τῶν πραγμάτων. Ἦλευθέρου τοίνυν τὴν Ἀβραὰμ θυγατέρα τῆς οὕτω μακρᾶς ἀρρώστιας, ἐπιφωνῶν τε καὶ λέγων· "Γύ ναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου." Θεοπρεπεστάτη λίαν ἡ φωνή, ἐξουσίας γέμουσα τῆς ἀνωτάτω! νεύ ματι γὰρ βασιλικῶ τὴν νόσον ἐλαύνει. Προσεπιτίθησι 72.768 δὲ καὶ χεῖρας αὐτῆ· καὶ ἀνωρθώθη, φησι, παρα χρεῖμα. Ἐξεστὶ δὴ οὖν κἀντεῦθεν ἰδεῖν, ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν τε καὶ ἐνέργειαν ἡ ἀγία πεφόρηκε σάρξ· ἴδια γὰρ ἦν αὐτοῦ, καὶ οὐχ ἑτέρου τινὸς παρ' αὐτὸν ὄντος Υἱοῦ καταμόνας καὶ ἰδικῶς, κατὰ γε τό τισιν ἀνοσιώτατα δοκοῦν. 9' Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ Σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, κ.τ.λ.9 (Α f. 190 b) Καίτοι πῶς οὐκ ἔδει μᾶλλον θαυμάσαι Χριστὸν ἀπολύσαντα τῶν δεσμῶν τὴν Ἀβραὰμ θυγατέρα; Εἶδες αὐτὴν παραδόξως τοῦ πάθους ἀπηλ λαγμένην. Οὐκ εἶδες εὐχόμενον τὸν ἰατρὸν, οὐχ ὡς αἴτημα παρ' ἑτέρου λαβόντα τῆς καμνούσης τὴν ἴασιν, ἀλλ' ἐξουσίας ἔργον ἀποτελέσαντα. Ἀρχι συνάγωγος ὢν, τὰ Μωϋσέως οἶσθ' αἰ γράμματα· εἶδες αὐτὸν εὐχόμενον πλεισταχοῦ, καὶ ἐξ ἰδίας δυ νάμεως οὐδὲν ἐνεργήσαντα παντελῶς. Καὶ γοῦν λε πρωθείσης τῆς Μαριάμ διὰ τὸ εἰπεῖν τι μόνον κατ' αὐτοῦ ἐν καταγνώσεως μέρει, καὶ τοῦτο ἀληθές· Γυναῖκα γὰρ, φησὶν, Αἰθιοπίσαν ἔλαβεν ἑαυτῷ· οὐ γέγονε κρείττων τοῦ κακοῦ, προσέπιπτε δὲ μᾶλλον τῷ Θεῷ, λέγων· "Ὁ Θεός, δέομαί σου, ἴασαι αὐτήν." Καὶ ὅμως οὐδὲ ἰκετεύοντος συνεχωρήθη αὐτῆ τῆς ἀμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον. Καὶ ἕκαστος δὲ τῶν ἀγίων προφητῶν, εἴ πού τι καὶ ἐνήργηκεν ὄλως, ἐν δυνάμει Θεοῦ τοῦτο ποιήσας ὁράται. Ἐνταῦθα δέ μοι βλέπε τὸν τῶν ὅλων Σωτήρα Χριστὸν οὐκ εὐχὴν ἀνατείνει σθαι, ἀλλὰ τῆ ἑαυτοῦ δυνάμει ἀνατεθεικότα τοῦ πράγματος τὴν κατόρθωσιν, φωνῆ θεραπεύοντα, καὶ χειρὸς ἀφῆ. Κύριος γὰρ ὢν καὶ Θεός, ἰσοδυναμοῦσαν ἑαυτῷ, πρὸς γε τὸ δύνασθαι, φημί, νοσημάτων ἔλευ θεροῦν, τὴν ἴδιαν ἀπέφηνε σάρκα. Ἐδει δὲ οὖν ἐν τεῦθεν συνεῖναι λοιπὸν τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου

τὴν δύναμιν. (B f. 154) Οὐκοῦν εἴπερ τις ἦν ἀγχίνους ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἐνενόησεν ἂν τίς τε καὶ ὅσος ἐστὶν ὁ Σωτὴρ, ἐκ τῆς οὕτω παραδόξου θεοσημείας, καὶ μὴ ταῦτὰ λέγειν τοῖς ὄχλοις, μηδὲ τοῖς θεραπευομένοις ἐγκαλεῖν τοῦ νόμου τὴν λύσιν, τῆς κατὰ τὸ Σάββατον ἀργίας τὴν παράδοσιν. Ἐργάσασθαι γὰρ ὅλως ἐστὶ τὸ θεραπεύεσθαι· ἀδικεῖται δὲ νόμος, Θεοῦ κατοικτεῖροντος καὶ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου; Τίνι προσ τέταχεν ἀργεῖν ἐν Σαββάτῳ; Ἐαυτῷ μᾶλλον, ἢ σοί; Εἰ μὲν οὖν ἑαυτῷ, μὴ διοικεῖτω τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν Σαββάτῳ· ἀργεῖτω καὶ ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος, μὴ πι πτέωσαν ὑετοὶ, στήτωσαν αἱ τῶν ὑδάτων πηγαί, καὶ ποταμῶν ἀεννάων φοραὶ, καὶ ἀνέμων χρεῖαι. Εἰ δέ σοι προστέταχεν ἀργεῖν, μὴ ἐγκάλει Θεῷ, τὸ καὶ ἐν Σαββάτῳ διδόναι τισὶ μετ' ἐξουσίας τὸν ἔλεον. Διὰ τί δὲ ὅλως καὶ ἀργεῖν ἐκέλευσεν ἐν Σαββάτῳ; Ἴνα, φησὶ, ἀναπαύσῃται ὁ παῖς σου, καὶ ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτήνός σου. Ὅταν οὖν ἀναπαύσῃ τινὰς, νοσημάτων αὐτοῦς ἀνιείς, εἶτα τοῦτο κωλύης αὐτὸς, ἔλυσας ἐναργῶς τὸν ἐπὶ τῷ Σαββάτῳ νόμον, οὐκ ἔων ἀναπαύεσθαι τοὺς ἐν ἀλγήμασιν ὄντας καὶ νόσοις, οὓς ἔδησεν ὁ Σατανᾶς. (A f. 191 b) Ἄλλ' ὁ τῆς ἀχαρίστου συναγωγῆς ἀρχισυνάγωγος, ἐπειδὴ εἶδε τὴν τὰ μέλη δεδεμένην 72.769 γυναῖκα, καὶ ὀρθοποδεῖν μὴ δυναμένην, ἀλλ' εἰς γῆν καὶ ἐπὶ γαστέρα συννεύουσαν, ὑπὸ Χριστοῦ ἠλεημένην, καὶ ἀφῆ μόνῃ τέλει ἀνορθωθείσαν, καὶ τὴν τοῖς ἀνθρώποις οἰκείαν πορείαν ἐν ὀρθίῳ τῷ σχήματι ὀδεύουσαν, καὶ ὑπὲρ τούτου τὸν Θεὸν μεγαλύνουσαν, ἄχθεται τῇ ταύτης λύσει, καὶ ἐπὶ τῇ δόξῃ τοῦ Κυρίου πυρπολούμενος, δεσμεῖται τῷ φθόνῳ· καὶ ἐπηρεάζει τῷ θαύματι, καὶ τὸν Κύριον ἀφείς τὸν ἐλέγξαντα τὴν τούτου ὑπόκρισιν, τοῖς ὄχλοις ἐπιτιμᾷ· ὥστε δόξαι ὅτι διὰ τὸ Σάββατον ἀγανακτεῖ· ἵνα πείσῃ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις διεσκορπισμένους, καὶ ταῖς ἐργασίαις σχολάζοντας, μηδὲ ἐν Σαββάτῳ θεὰ τὰς εἶναι καὶ θαυμαστάς τῶν τοῦ Κυρίου τερατοῦ γημάτων, μὴ ποτε καὶ πιστεῦσωσιν. Ἄλλ' εἶπε ἡμῖν, ὦ βασκανίας ἀνδράποδον, ὁποῖον ἔργον ὁ νόμος ἐκώλυσεν, ὁ εἰπὼν σοι· "Ἀπὸ παντὸς ἔργου χειροκμήτου ἀποστήσῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου;" Ἄρα τὸ διὰ στόματος καὶ διὰ λόγου; Παῦσαι γοῦν ἐσθίων, καὶ πίνων, καὶ ὀμιλῶν, καὶ ψάλλον ἐν Σαββάτῳ. Καὶ εἰ μὴ ταῦτα πράττετε, μηδὲ τὸν νόμον ἀναγινώσκεις, ἵνα τί σοι καὶ τὸ Σάββατον; Ἄλλὰ τὸ διὰ χειρῶν. Καὶ ποῖον διὰ χειρῶν ἔργον, τὸ φωνῆς γυναῖκα ἀνορθῶσαι; Εἰ δ' ὅτι ἔργῳ ἢ γυνὴ τεθεράπεται τοῦτο ἐργασίαν καλεῖς, ἔργον ἐργάζῃ καὶ σὺ τὴν θεραπείαν μεμφόμενος. Ἄλλ' εἶπε, φησὶ· Ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας· καὶ ἀπολέλυται. Τί δέ; οὐ καὶ σὺ λύεις τὴν ζώνην ἐν Σαββάτῳ; οὐ τῶν ποδῶν ἐκλύεις τὸ ὑπόδημα; οὐ τὴν στρωμνὴν στρωννύεις; οὐ τὴν χεῖρα ἀποσμήχεις ῥυπῶσαν ἐν ἐδέσμασι; Πῶς οὖν ἐφ' ἐνὶ μόνῳ λόγῳ τῷ "Ἀπολέλυσαι" ἀγανακτεῖς; Ὅποῖον δὲ καὶ ἔργον ἢ γυνὴ μετὰ τὸν λόγον εἰργάσατο; Ἄρα γε χαλκευτικῆς, ἢ τεκτονικῆς, ἢ οἰκοδομικῆς ἐφήψατο; Ἄρα ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ὑφαντικῆς ἢ ἰστοουργικῆς ἔργον μετεχειρίσατο; Ἄλλ' ἀνωρθώθη, φησὶ· ἔργον γὰρ ὅλως ἐστὶ τὸ θεραπεύεσθαι. Ἄλλὰ γὰρ οὐ διὰ τὸ Σάββατον ἀληθῶς ἀγανακτεῖς, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν βλέπων τιμώμενον καὶ ὡς Θεὸν προσκυνούμενον, μαίνῃ καὶ ἀποπνίγῃ, καὶ τῇ βασκανίᾳ κατατήκῃ· καὶ ἕτερα μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνδομυχᾶς, ἄλλον δὲ σκήπτῃ καὶ προφασίζῃ. Ὅθεν καὶ χαριέστατα ὑπὸ τοῦ Κυρίου τοῦ εἰδότος τοὺς ματαίους σου διαλογισμοὺς ἐλέγχι· καὶ τὴν ἀρμόζουσαν σοὶ δέχῃ προσηγορίαν, ὑποκριτῆς ἀκούσας καὶ εἴρων καὶ ὑπουλος. Ὁ ὑποκριτὰς, ἕκαστος ὑμῶν τῷ Σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βούν αὐτοῦ; κ.τ.λ. Ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραάμ οὖσαν, κ.τ.λ.9 (A f. 192) Σὺ [Cod. οὐ προ σὺ] θαυμάζεις γὰρ, φησὶ, τὸν λύσαντα τὴν τοῦ Ἀβραάμ θυγατέρα· ἀλλὰ βούν μὲν καὶ ὄνον ἀναπαύεις, καμάτων αὐτοῦς ἀνιείς καὶ ἀποφέρων ἐφ' ὕδωρ· σωζομένου δὲ παρὰ δόξῳ ἀνθρώπου νενοσηκότος, καὶ Θεοῦ κατοικτεῖραντος, ἀμφοτέροις ἐπιτιμᾶς ὡς παρανομῆσαι, τῷ

μὲν ὅτι τεθεράπευκε, τῷ δὲ ὅτι τοῦ νοσεῖν ἀπηλλάττετο.(A f. 192) Θέα μοι τὸν ἀρχὶ συνάγωγον, ὅπως ἀτιμότερος αὐτῷ τοῦ κτήνους 72.772 ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, εἴ γε βούνη καὶ ὄνον ἐν Σαββάτῳ προνοίας ἀξιοῖ· τὴν δὲ συγκεκυφύαν γυναῖκα οὐ βούλεται βασκαίνων Χριστῷ ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀσθε νείας, οὐδὲ τὸ κατάλληλον ἀπολαβεῖν σχῆμα.(α φ, 192) Ἄλλ' ὁ τῆς συναγωγῆς ἄρχων ὁ βάσκανος ἐβούλετο τὴν ἀνορθωθεῖσαν γυναῖκα, κατὰ τὰ τετρά ποδα μᾶλλον κάτω κεκυφέναι, ἢ τὸ οἰκεῖον ἀνθρώποις ἀπολαβεῖν σχῆμα· μόνον ἵνα μὴ Χριστὸς μεγα λύνηται, μηδὲ Θεὸς εἶναι ὑπὸ τῶν πραγμάτων κη ρύττηται. Ἐλέγχεται μὲν τοι ὁ ἀρχισυνάγωγος ὑπο κριτῆς ὦν, εἴ γε τὰ μὲν ἄλογα ζῶα ἐν Σαββάτῳ ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀπάγοι, τὴν δὲ γυναῖκα, τὴν οὐ μᾶλλον διὰ τὸ γένος ὅσον διὰ τὴν πίστιν Ἀβραάμ οὖσαν θυγατέρα, οὐκ ἀξιοῖ λυθῆναι τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀσθενείας· ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς νόσου, παράβασιν κρίνει τοῦ Σαββάτου. 9Κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ.9 (A f. 192) Κατησχύνοντο μὲν οἱ διεφθαρμένας τὰς κρίσεις ἐκφέροντες· οἱ τῷ ἀκρογωνιαίῳ προσκόπτοντες, καὶ διὰ τοῦτο συνθλώμενοι· οἱ τῷ ἰατρῷ ἀνθ εσθηκότες· οἱ τῷ σοφῷ κεραμεῖ τὴν τῶν διαστραφέντων σκευῶν ἐπανόρθωσιν ποιουμένῳ ἀντιπίπτοντες· καὶ οὐδὲ μία αὐτοῖς ἀπόκρισις ὑπελείπετο· ἀλλ' ἦσαν αὐτοῖς ἑαυτοῖς ἔλεγχος ἀναντίρρητος, ἐπιστοιμιζόμενοι καὶ ἀποροῦντες ὅτι ἄρα καὶ φθέγγονται. Οὕτως αὐτῶν ἀπέρραψε τὸ θρασὺ στόμα ὁ Κύριος! οἱ δὲ ὄχλοι, οἷα ὠφελούμενοι ἐκ τῶν σημείων, ἔχαιρον· τὸ γὰρ ἔνδοξον τῶν ἔργων καὶ περιφανὲς ἔλυε πᾶσαν ζήτησιν καὶ ἀμφιβολίαν τοῖς μὴ κακοήθως ζητοῦσιν. 9Ὅμοια ἐστὶ κόκκω σινάπεως.9 (A f. 193) Εὐφυνὲς τὸ παράδειγμα, καὶ οὐκ ἀνικάνως ἔχον εἰς παράστασιν τῶν συμβεβηκότων, ἤγουν γενομένων ἐπὶ τῷ θεῷ τε καὶ ἱερῷ κηρύγματι, φημί δὴ τῷ εὐαγγελικῷ, ὃ δὴ καὶ βασιλείαν ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ κερδαίνομεν τὸ συμβασιλεῦσαι Χριστῷ. Καὶ ἦν μὲν ἐν ἀρχαῖς παρ' ὀλίγοις καὶ συνεσταλμένον, ἐπλατύνθη δὲ καὶ διέδραμε μετὰ ταῦτα εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Ἐλαλήθη μὲν γὰρ κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν, ἐν ἣ καὶ εὐαρίθμητοι παντελῶς γεγονάσιν οἱ μακάριοι μαθηταῖ· ἀπειθήσαντος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐν ἐτέλλετο λέγων· "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη," καὶ τὰ ἐξῆς. "Ὡσπερ οὖν τὸ σπέρμα τοῦ σινάπεως, τοῦ μὲν ἐτέρων λαχανικῶν σπερμάτων ἡττᾶται λίαν εἰς τὸ ἐν μεγέθει ποσὸν, ἀνίσχει γε μὴν εἰς ὕψος, λαχανοπρεποῦς ἐπέκεινα μέτρου, ὥστε καὶ στρουθίων ἐναύλισμα γενέσθαι πολλῶν· οὕτω καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τουτέστι τὸ νέον τε καὶ ἱερὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, δι' οὗ πρὸς πᾶν ὄτιον τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων πεποδηγήμεθα, καὶ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν ἐγνώκαμεν, ὡς παρ' ὀλίγοις μὲν ἦν ἀρχαῖς, καὶ οἶον βραχὺ καὶ συνεσταλμένον, προβέβηκε δὲ μετὰ τοῦτο πρὸς αὔξησιν· ὥστε καὶ εἰς σκέπην γενέσθαι τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ, οὓς δὴ καὶ στρουθίοις παρεικαστέον, Θεῷ γὰρ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν ὀλίγοις κομιδῇ μέτροις εἰσίν. Ἐδόθη μὲν γὰρ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ διὰ Μωϋσέως νόμος· ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀνέφικτον διὰ τῆς ἐν αὐτῷ σκιάς, καὶ σωματικῆς λατρείας, διασωθῆναι δύνασθαι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, λοιπὸν ἀναγκαίως τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον ἀνέφου κήρυγμα, καὶ εἰς ὅλην ἐκτέταται τὴν ὑπὸ οὐρανόν. 72.773 (A f. 193 b) Τοῦτο ἡμῖν ἀινιγματωδῶς τὸ Μωσαϊκὸν ἐσήμαινε γράμμα· ἔχει δὲ οὕτως· "Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· Ποίησον σεαυτῷ δύο σάλπιγγας ἐλατὰς, ἀργυρᾶς ποιήσεις αὐτάς, καὶ ἔσονταί σοι ἀνακαλεῖν τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐξαίρειν τὰς παρεμβολάς." Καὶ μεθ' ἕτερα· "Καὶ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς σαλπιοῦσι ταῖς σάλπιγξι· καὶ ἔσται ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν." Ἴν' ἐντεῦθεν ἐννοῆς καὶ τὴν τοῦ νόμου παιδαγωγίαν, καὶ τελείωσιν τὴν διὰ Χριστοῦ διὰ πολιτείας εὐαγγελικῆς καὶ μυσταγωγίας τῆς ὑπὲρ σκίαν καὶ τύπους. Σάλπιγξ δὲ οὖν ὁ νόμος· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον

κήρυγμα· οὕτω γὰρ αὐτοῦ δια μνημονεύει καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, λέγων· "Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ." Μεγάλη γὰρ ὄντως ἀνεφώνησε σάλπιγξ, ἢ διὰ γε τῶν ἀγίων ἀποστόλων, οὐκ ἀθετοῦσα τὴν πρώτην, συνεισδεχομένη δὲ καὶ αὐτήν· διὰ γὰρ νόμου καὶ προφητῶν, ἐμπεδοῦσιν αἰεὶ τὸν ἐπὶ Χριστῷ λόγον, μαρτυρίαις χρώμενοι ταῖς ἀρχαιοτέραις. Οὐκ οὖν δύο μὲν αἱ σάλπιγγες, ἀργυραὶ δὲ καὶ ἔλαται· τοῦ μὲν ἀργύρου κατασημαίνοντος τὴν φαιδρότητα, λαμπρὸς γὰρ ἔστιν ὁ παρὰ Θεοῦ λόγος· τοῦ γε μὴν ἐλάσματος ὑποφαίνοντος, ὅτι προβήσονται καὶ προκόψουσιν αἱ ἱεραὶ τε καὶ θεῖαι σάλπιγγες, ἡγουν τὸ νέον τε καὶ ἀρχαῖον κήρυγμα· προκόπτει γὰρ αἰεὶ πῶς τὸ ἐλαυνόμενον, καὶ εἰς εὐρὸς τε καὶ μῆκος ἐκτείνεται· ἔμελλον δὲ προκόπτειν, ἐπιλάμπαντος τοῦ Χριστοῦ· ὁ μὲν παλαιὸς νόμος, εἰς θεωρίαν πνευματικὴν· τὸ δὲ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν, εἰς τὸ πάσης κατευρυνθήσεσθαι τῆς ὑπ' οὐρανόν. Πλὴν τοῖς ἱερεῦσιν ὁ νόμος ἐδίδου τὸ χρῆναι ταῖς σάλπιγγι δια τάττειν τοὺς λαοὺς· δέδοται γὰρ παρὰ Χριστοῦ τὸ δια κηρύττειν αὐτὸν καὶ τὰ αὐτοῦ θεσπίσματα, τοῖς τῶν νέων κηρυγμάτων ἱερουργοῖς, δῆλον δὲ ὅτι τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις. Ὅτι δὲ ἔμελλεν εἰς αὐξήσιν ὡσπερ ἀναπηδᾶν, βραχὺς ὢν ἐν ἀρχαῖς τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ὁ λόγος, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν, προηγορευκὸς Θεοῦ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου περὶ αὐτοῦ, ὅτι "Ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γινῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσης." Θαλάσσης γὰρ δίκην ἐκκέχυται πανταχοῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ πανσθενεστάτην ἔχει τὴν ἐμβολήν· καὶ τοῦτο πάλιν ἡμῖν διασαφεῖ λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεός, διὰ προφήτου φωνῆς· "Καὶ κυλισθήσεται ὡς ὕδωρ, κρῖμα· καὶ δικαιοσύνη, ὡς χεῖμαρρὸς ἄβρατος." Κρῖμα μὲν γὰρ καὶ δικαιοσύνην, τὸ εὐαγγελικὸν ὀνομάζει κήρυγμα· οὕτω γε μὴν αὐτὸ κατακυλισθήσεσθαι διεβεβαιοῦτο τῆς ὑπ' οὐρανόν, ὡς ὕδωρ καὶ χεῖμαρρὸν, οὐ τὰς ὀρμὰς ἐγκόψειεν ἂν οὐδεὶς καταχεομένου λαύρωσ. Ὁμοία ἐστὶ ζύμη, κ.τ.λ.9 (A f. 194 b, B f. 135) Ὁ αὐτὸς δ' ἂν γένοιτο λόγος, καὶ περὶ τοῦ ζύμη παραβεβλήσθαι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· μικρὰ μὲν γὰρ ἡ ζύμη, πλὴν τοῦ παντὸς φυράματος ἀμελητὶ καταδράττεται, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῷ ποιότητα καταμίσγει γοργῶς. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν ἡμῖν ὁ θεὸς ἐργάζεται λόγος· γεγωνὸς 72.776 γὰρ ἐν ἡμῖν, ἀγίους καὶ ἀμώμους ἀποτελεῖ· καὶ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν εἰσδεδουκῶς, πνευματικοὺς ἀποφαίνει· ἴν' ὡς ὁ Παῦλος φησι, ὀλόκληρον ἡμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ σῶμα, καὶ ψυχὴ ἀμέμπτως τηρῆθαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅτι γὰρ ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας ἡμῶν ὁ θεὸς εἰσχεῖται λόγος, σαφηνιεῖ λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεός δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν· "Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν, διδοὺς νόμους μου· εἰς τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοῦς." Οὐκοῦν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, τὴν νοητὴν καὶ θεῖαν δεχόμεθα ζύμην, ἵνα διὰ τῆς οὕτω σεπτῆς καὶ ἀγίας ζύμης ἄζυμοι νοητῶς εὕρισκώμεθα. Εἰσδύνουσα γὰρ εἰς νοῦν τῆς εὐαγγελικῆς παιδεύσεως ἡ ζωοποιὸς ἐνέργεια, ψυχὴν τε, καὶ σῶμα, καὶ πνεῦμα πρὸς τὴν ἰδίαν ὡσπερ ποιότητα μεταστοιχειοῖ. 9Ἐῖπε δὲ τις αὐτῷ· Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοῦς· Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, κ.τ.λ.9 (A f. 195 b, B f. 135, δ φ. 55) Δοκεῖ πῶς ἢ ἀπὸ κρίσεως ἔξω φέρεσθαι σκοποῦ τοῦ ἐρωτήσαντος. Ὁ μὲν γὰρ ἡξίου μαθεῖν, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι· ὁ δὲ τὴν τοῦ δύνασθαι δικαιοθῆναι τρίβον ἐξηγεῖτο, λέγων· "Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης." Τί οὖν ἄρα πρὸς τοῦτο φαμεν; Ἔθος ἦν τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ, τοῖς ἐρωτῶσιν αὐτὸν ὑπαντᾶν, οὐχὶ πάντως κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, ἀλλ' εἰς τὸ χρησιμὸν τε καὶ ἀναγκαῖον τοῖς ἀκρωμένοις ὀρᾶν. Ἔδρα δὲ τοῦτο μάλιστα, ὅτε τις ἡξίου μαθεῖν τι τῶν ὅσα περὶ τὰ ἐστὶ καὶ ἀνόνητα. Τί γὰρ ἔδει φιλοπευστεῖν, πότερόν ποτε πολλοὶ τινες εἶεν ἢ ὀλίγοι οἱ

σωζόμε νοι; Τί τὸ ἐντεῦθεν ὄφελος ἐκβέβηκεν ἂν τοῖς ἀκρω μένοις; Ἦν δὲ ἀναγκαῖον καὶ λυσιτελεῖς τὸ εἰδέναι μᾶλλον τὸν τρόπον δι' οὗπερ ἂν τις ἴοι πρὸς σωτηρίαν· οὐκοῦν οἰκονομικῶς πρὸς μὲν τὸ τῆς ἐρωτῆσεως εἰκαῖον, ἀποσιγᾶ· μεθίστησι δὲ τοὺς λόγους ἐφ' ὅπερ ἦν ἀναγκαῖον· τοῦτο δὲ ἦν τὸ εἰδέναι δρᾶν ἐκεῖνα δι' ὧν ἦν δύνασθαι τὴν στενήν καὶ τεθλιμμένην εἰσελάσαι πύλην. Τοῦτο γάρ που καὶ ἐτέρωθι διδάσκων φησίν· "Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμε νοι δι' αὐτῆς· στενή δὲ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, ὀλίγοι δὲ εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν." Τοῖς γὰρ ἐθέλουσιν ἐλθεῖν, δεῖ δὴ πάντως πίστεως μὲν, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ὀρθῆς· εἶτα, βίου ἀλήπτου κατὰ γε τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης. Οὕτω γάρ που καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ τὰς πρὸς Θεὸν ἰκεσίας ἐποιεῖτο λέγων· "Κρῖνον με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου." Πλὴν οὐκ ἔνεστι τοῖς ἐθέλουσι βιοῦν ἀγίως, ἀκλητὴ δύνασθαι τοῦτο δρᾶν· αἰεὶ γὰρ πῶς ἐστὶ σκληρὰ καὶ ἀνάν 72.777 τῆς, καὶ οὐ βάσιμος τοῖς πολλοῖς, ἢ εἰς ἀρετὴν ἀποφέρουσα τρίβος· εἰσελάσει δὲ ῥαδίως διὰ τῆς στενῆς πύλης, καὶ δραμεῖται τὴν τεθλιμμένην ὁ ἀγωνιζόμενος καὶ τοὺς τοιοῦτους πόνους αἰρούμενος. Γέγραπται γοῦν, ὅτι "Ἀνὴρ ἐν πόνοις πονεῖ ἑαυτῷ, καὶ ἐκβιάζεται ἑαυτοῦ τὴν ἀπώλειαν·" ὡς γὰρ αὐτὸς πάλιν ἔφη ὁ Κύριος· "Βιασθή ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν." Πλατεῖα δὲ ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς, ἢ πολλοὺς εἰς ὄλεθρον καταφέρουσα. Καὶ ὅποιον ἂν νοηθεῖ τὸ πλάτος αὐτῆς; Αἰσχροὶ καὶ φιλήδονοι ζωῆ, τρυφαὶ, καὶ κῶμοι, καὶ μέθαι, καὶ πάντα τὰ τῆς κακίας ἐπιτηδεύματα, ἢ φιλαργυρία, καὶ τῶν προσκαίρων δοξαρίων φαντασία κενή, τὸ ἀμνημονεῖν τῶν θείων ἐνταλαμάτων, τὸ μὴ ἔχειν τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν. Οὐκοῦν τῶν μὲν τοιούτων ἀποφοιτᾶν ἀναγκαῖον τοὺς εἰσβάλλειν ἐθέλοντας διὰ τῆς στενῆς πύλης, συνεῖναι δὲ καὶ συνεορτάζειν Χριστῷ· ὅτι γὰρ οἱ μὴ τοιοῦτοι ἀπόβλητοι, δι' ἐναργοῦς παραδείγματος διέδειξεν ὁ Σωτὴρ εἰπών· Ὁ ἄφ' οὗ ἂν εἰσέλθῃ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, κ.τ.λ.9 (A f. 197, B f. 135 b, E f.137 b) Ὡς ἐπὶ τινος οἰκοδεσπότης πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων συναγυγερκὸς τοσ εἰς ἐστίαν καὶ τράπεζαν, εἶτα προεισβεβηκός μεθ' ὧν ἔδει τοῦτο δρᾶν, ἀποκλείσαντός τε τὴν θύραν, τοὺς μετὰ τοῦτο κρούοντας ἀκούσεσθαι φησίν· "Οὐκ οἶδα ὑμᾶς." Γνώσιν δὲ ἐνταῦθα οὐχ ἀπλῶς τὴν εἶδησιν λέγει, ἀλλὰ τὴν οἰκειότητα τὴν ἐν μεθέξει, τὴν ὡς ἐν χάριτι καὶ τιμῇ. Εἶπερ γὰρ ἡ γνώσις μόνον ἡμῖν κατασημαίνεται εἶδησιν, πῶς ἠγγόνησε τῶν ὄντων τινὰς, ὁ πάντα ἔχων γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ὁ καὶ πρὶν γενέσεως πάντα εἰδώς; Οὐκοῦν οὐ μόνον ἀνόητος, ἀλλὰ καὶ δυσσεβὴς, τὸ ἀγνοῆσαί τινος ὑποτοπῆσαι τὸν Κύριον· οἰησόμεθα δὲ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτὸν, ὡς οὐδαμόθεν τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ σχέσιν ἐπάγονται. Οὐκ οἶδα γὰρ, φησὶ, γεγονότας ἀρετῆς ἐραστάς· οὐ τὸν ἐμὸν τιμήσαντας λόγον, ἀλλ' οὐδὲ συναφθέντας ἐμοὶ διὰ πράξεων ἀγαθῶν. Ἀκολουθῶν καὶ πρὸς Μωϋσέα εἶρηται· "Οἶδά σε παρά πάντας, καὶ χάριν εὗρες παρ' ἐμοί·" ἀντὶ τοῦ· Ἐν οἰκειότητι τῇ ὑπὲρ πάντας ἐτέθης παρ' ἐμοί, καὶ πολλὴν ἐπορίσω τὴν χάριν. Οὐκοῦν καὶ περὶ τῶν οὐδαμόθεν οἰκειωθέντων αὐτῷ, λέγει· "Οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται τῆς ἀδικίας." "Οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος." Τίνες δ' ἂν νοηθεῖεν οἱ λέγοντες τῷ Χριστῷ τό· Ἐφάγομεν καὶ ἐπίομεν ἐνώπιόν σου; Ἀρμόσειεν ἂν ὁ τοιοῦδος λόγος μάλιστα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, οἷς δὴ καὶ ἔφη Χριστὸς, ὅτι "Ὁψεσθε τοὺς περὶ τὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ἑαυτοὺς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω." Πῶς οὖν ἦσθιον καὶ ἔπινον 72.780 ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; τὴν νομικὴν τελοῦντες λατρείαν· προσκομίζοντες γὰρ τῷ Θεῷ τὰς δι' αἵματος θυσίας, ἦσθιον καὶ ἠύφραίνοντο· ἠκροῶντο

δὲ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Μωϋσέως βιβλίων, οὐ τὰ ἑαυτοῦ γεγραφότος μᾶλλον, ἐρμηνεύοντος δὲ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ· προανειτίθει γὰρ αἰεὶ τῆς ἑαυτοῦ φωνῆς τό· "Τάδε λέγει Κύριος." Ἄλλ' οὐκ ἄρκει πρὸς δικαίωσιν ἢ δι' αἱμάτων λατρεία· οὐδ' ἂν ἀπονίψαιτό τις μολυ σμούς, ἀκροατῆς μὲν τῶν θείων γενόμενος νόμων, πεπραχῶς δὲ οὐδὲν τῶν κεκελευσμένων· καὶ ἐτέρως δὲ τὴν πίστιν οὐ προσηκάμενοι τὴν δικαιοῦσαν τὸν ἀσεβῆ, οὐδὲ τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασιν ἀκολου θήσαντες, δι' ὧν ἦν δύνασθαι τὴν εὐφυᾶ καὶ ἐξείλεγ μένην ἐξασκῆσαι ζωὴν, πῶς ἂν εἰσελάσειαν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ἐπαριθμήσεις τοῖς ὀνομασμέ νοις καὶ ἐτέρους τινὰς δυναμένους εἰπεῖν ἔσθ' ὅτε τῷ πάντων Κριτῇ· Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι πάλιν; Πολλοὶ πεπιστεύκασι εἰς Χριστὸν, καὶ τὰς ἀγίας ἐπ' αὐτῷ τελοῦσιν ἑορτὰς, φοιτῶντες δὲ καὶ ἐν ἐκκλησίαις, τῶν εὐαγγελικῶν ἀκροῶνται παιδευμά των· ἀποτίθενται δὲ εἰς νοῦν τῶν γεγραμμένων οὐ δέν· ἀλλὰ καὶ πνευματικῆς εὐκαρπίας γυμνὴν ἔχουσι τὴν καρδίαν· κλαύσονται οὖν καὶ οὗτοι πικρῶς, καὶ βρῦξουσι τοὺς ὀδόντας; ἀρνήσεται γὰρ καὶ αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ἔφη γοῦν· "Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρα νοῖς." 9^ο Ἡξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, κ.τ.λ.9 (A f. 198, B f. 136) Πολλοὶ συνελεύσονται τοῖς ἀγίοις, αὐτοὶ δὲ ἐξωσθήσονται· καὶ τὴν πρώτην ἐσχη κότες τάξιν, τὴν δευτέραν ἔξουσι τότε, προτεταγμέ νων ἐτέρων· ὃ καὶ γέγονε· προτετίμηνται γὰρ τὰ ἔθνη τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης· εἰ καὶ περὶ πολλῶν ἐτέ ρων καὶ ἀδιορίστως τοῦτο εἴρηται. Ἔσονται οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστοὶ πρῶτοι, οἱ δοκοῦντες ἔσχατοι νῦν, ὡς ἔσχατοι τὸν Θεὸν ἐπιγνόντες· ἔσονται δὲ τότε πρῶτοι διὰ τὴν εἰλικρινῆ πίστιν αὐτῶν· οἱ δὲ ἄπιστοι Ἰου δαῖοι, οἱ δοκοῦσι μὲν πρῶτοι νῦν, ὡς πρῶτοι τὸν Θεὸν ἐπιγνόντες (υἱὸς γὰρ, φησὶ, πρωτότοκός μου Ἰσ ραῆλ), ἔσονται τότε ἔσχατοι διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Νοεῖται δὲ ὁ λόγος καὶ περὶ τῶν πιστῶν τῶν δοκούν των μὲν εἶναι ἐσχάτων ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἐσομένων δὲ πρώτων ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, καὶ αὐθις ἐναλλάξ. (A f. 198) Ὅτι δὲ ἔμελλον Ἰουδαῖοι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῆς, ὀλοτρό πως ἀπολισθεῖν, ἀντεισενεχθήσεσθαι δὲ τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς, διέδειξεν εἰπών· "Ὅτι ἐξ ἡοῦς καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, καὶ νότου κεκλημένοι πολλοὶ συναναπαύ σονται τοῖς ἀγίοις." Αὐτοὶ γε μὴν ἐξωσθήσονται· [οὗτοι δὲ] ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. (A f. 198 b) Καὶ πρῶτον μὲν καιρὸν λογιούμεθα, ὡς εἴρηται, καθ' ὃν ἦν ἐν παραδείσῳ Ἀδάμ. Δεύτε 72.781 ρον, ὡς ἐν ὥρᾳ τρίτῃ δηλούμενον, καθ' ὃν ἦν Νῶε. Τρίτον, ὡς ἐν ἔκτῃ, καθ' ὃν ἦν Ἀβραάμ. Τέταρτον, ὡς ἐν ἐννάτῃ, καθ' ὃν ἦν Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται. Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην, τουτέστιν ἐν τῷ πέμπτῳ και ρῷ, συστελλομένης ἤδη τῆς ἡμέρας, ἡγουν τοῦ παρ ὄντος αἰῶνος, ἐμισθώσατο τὰ ἔθνη ὁ Χριστὸς, κεκλη μένα πρὸς ἐπίγνωσιν, παρ' οὐδενὸς ἐτέρου. 9^ο Προσηλθόν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες· Ἔξελθε, καὶ πορεύου ἐντεῦθεν.9 (B f. 136 b, δ φ. 55 b) Οὐκ ἤθελον ὑπὸ βασκανίας οἱ Φαρισαῖοι τὸν Χριστὸν ἐνδημεῖν τοῖς Ἱεροσολύ μοις, ἵνα μὴ ταῖς θεοσημείαις καὶ ταῖς ὑπὲρ νόμον μυσταγωγίαις πρὸς τὴν αὐτοῦ πίστιν σαγηνεύσει πολλούς. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸς ὢν οὐκ ἠγνῶει τοὺς αὐτῶν διαλογισμοὺς, ὑπαπαντᾶ πράως τε καὶ ἐπεσκιασμέ νως, ὡς ἔθος αὐτῷ. "Εἶπατε γὰρ, φησὶ, τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ." (A f. 198 b) Πρόσχετος ἀκριβῶς τῇ τοῦ λό γου δυνάμει. Δοκεῖ μὲν γάρ πως τετράφθαι καὶ βλέπειν εἰς τὸ Ἠρώδου πρόσωπον τὸ εἰρημένον, ὡς τινες ἐνόμισαν· ἔρχεται δὲ μᾶλλον κατὰ τῆς τοῦ Φαρισαίου σκαιότητος. Καίτοι γὰρ δυνάμενος εἰ πεῖν· Εἶπε τυχὸν τῇ ἀλώπεκι ἐκεῖνη, τοῦτο μὲν παρ ἴησιν· εὐφυέστατα δὲ μέση τινὸς χρώμενος φωνῇ, μονονουχὶ κατέδειξεν ἐγγὺς ὄντα Φαρισαῖον, εἰπών, "τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ." Τῇ ἀλώπεκι δὲ παρεικάζει τὸν

ἄνθρωπον· πανοῦργον γὰρ αἰεὶ πῶς ἐστὶ καὶ δύστροπον τὸ θηρίον· τοιοῦτοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι. 9 Ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον· καὶ τῆ τρίτῃ τελειοῦμαι.9 (A f. 198 b, B f. 156, δ φ. 55 b, E f. 204 b) Ὁρᾶς ὅτι τοῦθ' ὅπερ ἤδει λυπεῖν τὸ τῶν Φαρισαίων στίφος, ἀποπληροῦν ἐπαγγέλλεται, φάσκων ὅτι καὶ ἀκαθάρτοις ἐπιτιμήσει πνεύμασι, καὶ ἀπαλλάξει παθῶν τοὺς ἐν ἀρρώστιάις, καὶ τελειωθήσεται, τουτέστιν, ἐκὼν ὑπομενεῖ τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος, ὑπὲρ γε τοῦ σῶσαι τὴν ὑπ' οὐρανόν; Ἦδει δὴ οὖν ἄρα καὶ πῶς καὶ πότε τὸν κατὰ σάρκα θάνατον ὑποστήσεται· πλήν ᾧήθησαν οἱ Φαρισαῖοι κατορρώδησιν αὐτὸν τὴν Ἑρώδου χεῖρα, καίτοι τῶν δυνάμεων ὄντα Κύριον. Ὅτι δὲ τῆς ἐξ ἀνθρώπων πλεονεξίας οὐδένα ποιεῖται λόγον, διέδειξεν εἰπών· "Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῆ ἐχομένη πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ." Τὸ δὲ "δεῖ με" λέγων, οὐκ ἀνάγκην ἀδιάφικτον ἐπιτηρῆται μὲνην ὡσπερ ἑαυτῷ ἐδήλωσεν· ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἐξουσία τῶν ἑαυτοῦ θελημάτων ἀνυπόπτως ὅπουπερ ἂν ἐθέλη βαδιεῖται καὶ περινοστήσει τὴν Ἰουδαίαν, οὐ δυνάμεως ἐπιόντος ἢ ἐπιβουλεύοντος, ἄχρις ἂν αὐτὸς ἐκὼν καταδέξῃται τὴν τελείωσιν, τὴν διὰ γε, φημί, τοῦ τι μίου σταυροῦ. Τέως μέντοι ἐνεργῶ δυνάμεις· καὶ τούτου νῦν ὁ καιρὸς· καὶ οὗ τί γε ἐπὶ πλείονα χρόνον· τοῦτο γὰρ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον. Καὶ τοῦτο δὲ, φησὶν, ἀποκείσεται Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐχ ἑτέρως 72.784 οἷόν τε γενέσθαι· ἀλλ' ἢ τοὺς προφήτας αἰεὶ μελετῆ κυῖα φονεύειν, ἤξει καὶ ἐπὶ τὸν τῶν προφητῶν Κύριον. Πολλοῖς δὲ ἀγίων αἵμασι ποιεῖται ἔνοχον τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἀπολισθεῖν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῆς, ἔμελλον ἀποπέμπεσθαι τῆς τῶν ἀγίων ἐλπίδος. Τοῦτο λέγων, τὸν τόπον ἐδήλου ἐφ' οὗ τὸ πάθος ἔμελλεν ὑπομένειν. (A f. 199) Ὅτι δὲ ἦσαν ἀμνήμονες τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων, δυσάγωγοί τε καὶ ὀκνηροὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ὠφελούντων αὐτοῦς, διέδειξεν εἰπών· "Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξει τὰ τέκνα," κ.τ.λ. Παιδαγωγῆκε γὰρ διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως, νενουθέτηκε διὰ προφητῶν ἀγίων· ἠθέλησεν ὑπὸ πτέρυγας, τουτέστι ὑπὸ σκέπη τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἔχειν αὐτοῦς, οἱ δὲ γε τῶν οὕτως εὐκταίω τάτων διημαρτήκασιν ἀγαθῶν, ἀμνήμονες καὶ ἀχάριστοι ὄντες. 90ὸ μὴ ἴδητε, ἕως ἂν ἤξει ὅτε εἶπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.9 (A f. 199 b, B f. 137 b) Ἀποπεφοίτηκε γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων ὁ Κύριος, ὡς ἀναξίους ὄντας τῆς ἐαυτοῦ παρουσίας ἀφείκε τοὺς εἰπόντας· "Ἐξελθε, καὶ πορεύου ἐντεῦθεν." Εἶτα περινοστήσας τὴν Ἰουδαίαν, καὶ διασώσας πολλοὺς, καὶ σημειῶν ἀποτελεστής τῶν ὑπὲρ λόγον γεγενημένος, ὑπενόστησε πάλιν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, τότε δὴ, τότε κεκάθικεν ἐπὶ τὸν πῶλον τῆς ὄνου, ὄχλοι δὲ πολλοὶ καὶ παῖδες ἄνηβοι, τὰ κάλυπτρα τῶν φοινίκων ἀνατείνοντες, προεβάδιζον, εὐφημοῦντές τε καὶ λέγοντες, "Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου." Οὐκοῦν ἀναξίους ὄντας ἀφείκε, τότε πάλιν αὐτοῖς ὀφθήσεσθαι φησὶν, ὅταν ὁ τοῦ πάθους ἐνστή καιρὸς· τότε γὰρ ἀνέβη πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσήλασεν εὐφημούμενος· καὶ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ τὸ σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη πάθος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ΄.

Εἰ ἔξεστι τῷ Σαββάτῳ θεραπεύειν; (A f. 200) Ἦρετο τοὺς νομικοὺς καὶ τοὺς Φαρισαίους ὁ Κύριος, πότερον ποτε ἔξεστι τῷ Σαββάτῳ θεραπεύειν, ἢ οὐ; οἱ δὲ, φησὶν, ἐσίγησαν. Ἄνθ' ὅτου σεσίγηκας, ὦ νομικέ; Εἰπέ τι τῶν γεγραμμένων· ἐπίδειξαν τὸν διὰ Μωϋσέως νόμον διαβεβληκότα ποτὲ τὸ εὖ ποιεῖν ἐν Σαββάτῳ, εἰ σκληροὺς ἡμᾶς καὶ

ἀφιλοικτείρμονας εἶναι βούλεται διὰ τὴν τῶν Σαβ βάτων ἀργίαν. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοις ἐπιδειῖσαι τοῦτο πο θεν. Ἐπειδὴ δὲ δυστρόπως σεσιγήκασι, παραλύει Χριστὸς τὴν ἄθραυστον αὐτῶν ἀναισχυντίαν, λο γισμοῖς ἀναγκαίοις εἰς τοῦτο χρώμενος. Εἰ κεκώλυκε, φησὶν, ὁ νόμος ἔλεεῖν ἐν Σαββάτῳ, πῶς ἔποι κτείρεις αὐτὸς ὄνον [Cod.9 τὸν] εἰς φρέαρ καταπε σόντα; Μὴ φροντίσης υἱοῦ κινδυνεύοντος ἐν Σαβ βάτῳ; Ἐπιτίμησον τῷ τῆς διαθέσεως κέντρῳ, εἴπερ 72.785 οἷσθα σκληρὸν ὄντα τὸν νομοθέτην καὶ ἀφιλο[ι]κτείρ μονα· μηδὲ νέμε χεῖρα τῷ κάμνοντι, προτιθεὶς αὐτοῦ τὴν εἰς τὸν νόμον αἰδῶ, μᾶλλον δὲ τὴν ἀργίαν τὴν ἀλογωτάτην, εἰ μὴ σοι δοκεῖ πνευματικὸν εἰδέναι Σαββατισμὸν. Οὐ καταλήγει τοῦ εἶναι χρηστὸς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ φιλάνθρωπος· οὐκ ἅπαν θρωπίας τὸν Μωϋσέως νόμον ἐτίθει διδάσκαλον, ἀγάπης δὲ μᾶλλον τῆς εἰς τὸν πέλας εἰσηγητήν. Εἶτα, πῶς ἦν εἰκὸς τὴν οὕτω σεπτὴν καὶ ἀξιάγαστον ἐντολὴν ἀτονεῖν ἐν Σαββάτῳ, κατὰ βούλησιν Θεοῦ; Τί οὖν σεσίγηκας, νομικέ; Ἠπόρησας ὁμολογουμένως. Μακρὰ τοιγαροῦν χαίρειν εἰπὼν ταῖς βασκα νίαις τῶν Ἰουδαίων, ἀπαλλάττει τοῦ νοσεῖν τὸν ὑδέρῳ κεκρατημένον· ὃς δεδιὼς τοὺς Φαρισαίους, οὐ προσ ἦλθεν αἰτῶν θεραπευθῆναι διὰ τὸ Σάββατον, ἀλλὰ μόνον ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ, ἵνα ἐκ τῆς θεᾶς ἐλεήσας αὐτὸν, θεραπεύσῃ. Ὅνπερ εἰδὼς ὁ Κύριος, ὡς ἔμβα τεύων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὡς Θεὸς, οὐκ ἔρωτᾷ αὐτὸν εἰ θέλει ὑγιῆς γενέσθαι, ἀλλ' εὐθέως ἐθεράπευσεν αὐτόν· ἦδει γὰρ ὅτι ἤθελε· καὶ γὰρ ἵνα τύχη τῆς θεραπείας, ἴστατο ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐσιώπα. Ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο.⁹ (A f. 200, B f. 138 b, E f.138 b, δ φ. 56 b) Ἐπειδὴ τῶν κεκλημένων ἐθεᾶτό τινας, ὡς μέγα τι χρῆμα καὶ ἀξιόληπτον, τὰς πρωτοκλισίας ἀσυνέτως ἀρπᾶ ζοντας, ἀναγκαίως ἴν' αὐτούς τε καὶ ἡμᾶς ὠφελῆ, ματαίας δόξης καταφρονεῖν παρεγγυᾷ. Καὶ δοκεῖ μὲν ἴσως τισὶ, μικρὰ πως εἶναι ταυτὶ, καὶ οὐ πολλῆς ἄξια φροντίδος· ὅταν δέ τις αὐτοῖς τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν ἐνερείσῃ, τὸ τηνικάδε μαθήσεται ὁποῖου μὲν ἀπαλλάττει μώμου τὸν ἄνθρωπον, ὅσον δὲ τὸ κόσμιον αὐτῷ ἐνεργάζεται. Τὸ μὲν γὰρ τιμαῖς ἡμᾶς ταῖς ἀναρμόστοις, ἡγουν οὐ πάντη τε καὶ πάντως ὀφειλομέναις ἡμῖν προχειρῶς ἐπιπηδᾷ. ἀσυνέτους ἡμᾶς ἀποφαίνει. Ὅταν γὰρ, φησὶ, ἔλθῃ ὁ ἐντιμὸς τερός σου, "ἔρεῖ σοι ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας· Δὸς τούτῳ τόπον·" ὦ πόσης αἰσχύνης τὸ πρᾶγμα με μέστωται! Σώφρων δὲ καὶ ἀξιοθαύμαστος, ὁ μετὸν αὐτῷ ἀνεπιπλήκτως τοῖς πρώτοις κατασεμνύνεσθαι, τούτου μὲν οὐκ ἐφιέμενος, μόνον δὲ οὐχὶ τὰ ἑαυτοῦ παραχωρῶν ἑτέροις, ὑπὲρ γε τοῦ μὴ δοκεῖν ἠττᾷ σθαι φιλοδοξίας, ὁ τοιοῦτος ὡς ὄφλημα λήψεται τι μὴν· ἀκούσεται γὰρ παρὰ τοῦ κεκληκότος· Προσ ἀνάβηθι ὦδε. Μέγα δὴ οὖν καὶ ἐξαίρετον ἀγαθὸν, τὸ μέτριον φρόνημα. Εἰ γὰρ τις ἑτέρων προτάττεσθαι ζητεῖ, κερδαινέτω τοῦτο διὰ τῆς ἄνωθεν ψήφου, καὶ στεφανούσθω τιμαῖς ταῖς παρὰ Θεοῦ, νικάτω πολ λους τῆ τῶν ἀρετῶν λαμπρότητι, τῆ ταπεινοφροσύνη· ὑψηλὸν γὰρ παρὰ Θεῷ τὸ συνεσταλμένον φρόνημα· μιμητῆς γίνεται Χριστοῦ τοῦ εἰπόντος· "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῦς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῆ καρδίᾳ." Ταῦτα δὲ λέγων, οὐκέτι ἐπιπλήττει βαρέως, ἀλλὰ παραινεῖ χρηστῶς· ταῦτο ποιούσης καὶ τῆς παραι νέσεως, μᾶλλον δὲ καὶ πλέον ἐπὶ τῶν εὐαισθητῶν. Ὅτι καὶ προαγωγότερον ἀφίστησιν ἀπὸ τῆς φιλοτι μίας ἢ πρὸς τὰ τῆς φιλοτιμίας ἀποτροπή· μικρῶ δὲ 72.788 οὕτω τῷ παραδείγματι τῷ κατὰ τὰ δεῖπνα, τὴν τῶν φιλοτίμων καθαίρεσιν ὑποδεικνύς, καὶ τὴν τῶν ἀφι λοτίμων ὑψωσιν, μέγα τῷ μικρῷ προστίθησι, καθ ολικὸν ἐπιφέρων τὸ, ὅτι "Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπει νωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται." Ὅπερ τῆς θείας ἡρτηται κρίσεως, καὶ οὐ πάντως κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται συνήθειαν. Ἐπεὶ πολλοὶ καὶ τιμῆς ὀρεχθέντες, ἐπέτυχον τῆς εὐ τελοῦς ταύτης τιμῆς· καὶ ἄλλοι ἑαυτοὺς ταπεινώσαντες, ἔμειναν

ἀγέραστοι. 9^ο Όταν ποιῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, κ.τ.λ.9 (A f. 200 b, B f. 139, δ φ. 56 b) Ἄλλα τοῦτο μὲν περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ παράγγελμα· καλὸν δὲ καὶ πρὸς τοὺς καλοῦντας ἐπιφέρει τὸ δίδαγμα, μέγαν εἰσάγων τῆς παρὰ ἀνθρώποις δεξιώσεως τὸν σκοπὸν, καὶ τὸν καρπὸν ἀξιοσπούδαστον, εἰ καὶ μακρὰν οὐ τὸς καὶ οὐκ ἔχων παραχρῆμα τὴν ἀνταπόδοσιν, ὅπερ οἱ μικρόψυχοι ποιοῦσι· φίλους καλοῦντες, ἀδελφοὺς, συγγενεῖς, γείτονας, ἴν' εὐθύς ἀντικληθέντες, κομί σαιντο τοῦτο· οὐ πολλῶ κάλλιον καὶ μεγαλοπρεπέ στερον εἰσήγαγεν ὁ Κύριος, τὸ τοὺς δεομένους καλεῖν, τὸ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ λελωβημένους φιλοανθρωπεύεσθαι, παρ' ὧν οὐκ ἔστιν ἀνταπόδοσις, ἀλλὰ Θεὸς ὁ ἀνταποδιδὸς τῆς φιλανθρωπίας τὴν τι μὴν ἐπὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Τοῦτο δὲ φησιν, οὐχ ἵνα τῆς πρὸς τοὺς ἰδίους ἀπειρήξη τιμῆς, ἀλλ' ἵνα δι δάξῃ μὴ πιπράσκειν τὰς φιλοφροσύνας τῶν ἴσων ἀνταποδόσεων, ἀλλ' ὠφελίμους ποιεῖσθαι ταύτας, ἐπὶ μεγάλας ἀντιδόσεις ταῖς παρὰ Θεοῦ. Ἐρεῖ γάρ· "Δεῦτε, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν· ἐπέινασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν," καὶ τὰ ἐξῆς. "Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων, ἐμοὶ ἐποιήσατε." 9Μακάριος ὃς φάγεται ἄριστον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.9 (A f. 201) Εἰκὸς δὲ ἴσως τοῦ ἀνθρώπου οὐπω μὲν εἶναι πνευματικὸν, ψυχικὸν δὲ μᾶλλον, καὶ ἂν ἐπιτηδείως ἔχοντα πρὸς σύνεσιν ἀκριβῆ τῶν λαλοῦντων παρὰ Χριστοῦ· ἦν γὰρ τῶν ἀπίστων ἔτι καὶ οὐπω πεφωτισμένων· ὡρήθη δὲ τὰς σωματικὰς ἔσεσθαι τῶν ἀγίων τὰς ἀμοιβὰς ὧν ἂν δράσειαν, εἰς ἑτέροισι ἀγαθουργεῖν ἡρημένοι. 9Ἀνθρωπὸς τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα.9 (A f. 201 b, δ φ. 57, E f. 204) Πολυπραγμονήσωμεν πρό γε τῶν ἄλλων, ὅποια τις ἦν ἢ πρόφασις τῷ μὴ ἐπ' ἀρίστῳ μᾶλλον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δεῖπνῳ κε κλησθαι πολλοῦς· μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων, τίς ἂν νοηθεῖ πρὸς ἡμῶν ὁ ἀνθρώπος ὁ τὸν δειπνοκλήτορα πεπομφώς· τίς δὲ καὶ ὁ δειπνοκλήτωρ, καὶ τίνες ὅλως οἱ κεκλημένοι μὲν, ἀτιμάσαντες δὲ τὴν κλήσιν. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀνθρώπος νοηθεῖ ἂν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· αἱ γὰρ εἰκόνες πλάττονται πρὸς τὸ ἀληθές, οὐκ αὐταὶ πάντως εἰσὶν ἢ ἀλήθεια. Οὗτος δὲ οὖν ὁ τῶν 72.789 ὄλων δημιουργὸς καὶ Πατὴρ τῆς δόξης μέγα πεποίηκε δεῖπνον, τουτέστιν οἰκουμένην εἰργάσατο πανήγυριν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἐπὶ Χριστῷ ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καὶ οἷον ἐπὶ δυσμαῖς αἰῶνος τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἐπέφανεν ἡμῖν ὁ Υἱὸς, ὅτε καὶ τὸν δι' ἡμᾶς ὑπέστη θάνατον, καὶ δέδωκεν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα φαγεῖν, ἄρτος ὧν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοῦς τῷ κόσμῳ· πρὸς ἐσπέραν δὲ καὶ ὑπὸ λύχνους καὶ ἀμνὸς ἐσφάζετο κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον. Δεῖπνον οὖν εἰκότως ἢ ἐν Χριστῷ κλήσις ὠνόμασται· εἶτα, τίς ἐστὶν ὁ ἀπεσταλμένος, ὃν δὴ καὶ δούλον εἶναί φησιν; Αὐτός που τάχα Χριστός· Θεὸς γὰρ ὧν φύσει, καὶ Υἱὸς ἀληθινὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών. Ἔστι τοίνυν Κύριος μὲν τῶν ὄλων, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ· τὴν γε μὴν τοῦ δούλου κλήσιν ἐφαρμόσειέ τις ἂν εἰκότως τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ μέτροις. Πότε δὲ ἀπεστάλη; Τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου, φησί· οὐ γὰρ ἐν ἀρχαῖς τοῦ αἰῶνος τούτου καταπεφοίτηκεν ἐξ οὐρανῶν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ γέγονεν ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, ἐν καιροῖς δὲ μᾶλλον καθ' οὓς αὐτὸς ἠθέλησεν ὁ δυνάστης, δῆλον δὲ ὅτι τοῖς τελευταίοις, καθὰ φθάσαντες εἶπομεν. Ὅποιος δὲ γέγονεν ὁ τοῦ κεκληκότος λόγος; "Ἐρχεσθε, ὡς ἤδη ἔτοιμά ἐστι πάντα." Ἦτοίμασε γὰρ τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ τὰ δι' αὐτοῦ τῷ κόσμῳ δεδωρημένα ἀγαθὰ, ἀμαρτιῶν ἀπόθεσιν, Πνεύματος ἁγίου μέθεξιν, υἰοθεσίας λαμπρότητα, βασιλείαν οὐρανῶν. Ἐπὶ ταῦτα κέκληκεν ὁ Χριστός, διὰ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, τὸν Ἰσραήλ. Ἄρ' οὖν ἐβουλεύσαντό τι χρηστὸν ἐν ἑαυτοῖς; Ἄρα τεθαυμάκασιν τοῦ κεκληκότος τὴν ἡμερότητα, τοῦ διακονοῦντος τῇ κλήσει τὴν οἰκονομίαν; Οὐ μὲν οὖν· ἀλλ' ἠτίμασαν καὶ

τὸν καὶ λούντα καὶ τὸν ἀπεσταλμένον· καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες, τουτέστιν ἐξ ἑνὸς συνθήμα τος. 9Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες.9 (E f. 20 b) Ὅρας ὅτι τοῖς γεωδεστέροις ἀσυν ἔτως προσνευκότες οὐχ ὀρώσι τὰ νοητὰ, καὶ τῶν ἐν ἐλπίσι ταῖς παρὰ Θεῶ οὐδένα ποιοῦνται λόγον. Εἶτα τίνες νοηθεῖεν ἂν οἱ παραιτησάμενοι ἀγρῶν τε καὶ γεωργίας ἔνεκα, καὶ παιδοποιίας σαρκικῆς, ἢ τάχα που τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς οἱ προεστηκότες; Ἄνδρες ἄδρῳι τὰ βαλάντια, καὶ φιλοκερδείας ἡττώμε νοι, καὶ πᾶσαν εἰς τοῦτο δαπανῶντες σπουδὴν. Διὰ πάσης γὰρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς θεοπνεύστου Γρα φῆς, ἐπ' αὐτοῖς δὲ τούτοις διαβεβλημένους ἔνεστιν ἰδεῖν.(A f. 202 b) Καὶ ὅταν ἀκούσης, ὅτι ἀπ ἔστειλεν ὁ ἐστιάτωρ τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῆ μετὰ σαρ κὸς οἰκονομία, καὶ τὴν δουλείαν λογίζη καὶ τὴν ἀπο στολήν. Τί ποτε δὲ εἰπεῖν ἀπεστάλη τοῖς διὰ νόμου κεκλημένοις Ἰουδαίοις; "Ἐρχεσθε, ἤδη ἔτοιμά ἐστι πάντα." Πλὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχόντων τὴν κλήσιν παραιτησαμένων, καθὼς αὐτοὶ ἔλεγον· "Μὴ τις τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν Φαρισαίων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν;" ὠργίσθη ὁ οἰκοδεσπότης, ὡς ἀξίων ὄντων παθεῖν τὰ ἀπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς. 72.792 9Τότε ὀργισθεῖς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, κ.τ.λ.9 (A f. 208, E f. 208 b) Καὶ νῦν οὖν ὠργίσθαι λέ γεται ὁ οἰκοδεσπότης κατὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχόντων, ὡς τὸ μέγα δεῖπνον ὑβρισάντων. Καὶ δὴ κέκληνται ἀντ' ἐκείνων οἱ εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς ρύμας, οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς πληθῆος, ἀσθενῆ τε καὶ ἀγεννῆ τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀφεγγῆ τε καὶ χωλεύουσαν· τυφλοὶ γὰρ οὗτοι καὶ χωλοὶ νοηθεῖεν ἂν, ἀλλ' εὐβῆρωστοι καὶ ὑγιεῖς γεγόνασιν ἐν Χριστῷ· ἐδιδάχθησαν ὀρθοπο δεῖν, τὸ θεῖον εἰς νοῦν ἐδέξαντο φῶς· ὅτι δὲ πεπι στεύκασι τῶν Ἰουδαίων οὐκ εὐαρίθμητοι, μάθοι τις ἂν ταῖς τῶν ἀγίων ἀποστόλων Πράξεις ἐντυχῶν. Ἐκεῖ γὰρ Πέτρου δημηγορήσαντος, πρῶτον τρισχίλιοι ἐπίστευσαν, καὶ πάλιν πολὺς ὄχλος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν διδάσκων, τοῦτο δὲ θαυματουργῶν, τὸ ἄδολον πλήθος ὑπήγετο, καὶ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐπίστευον εἰς αὐτόν· οὐς καὶ ἐπαράτους οἱ Φαρισαῖοι ὠνόμα ζον, ὡς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας· ἔλεγον γάρ· "Μὴ τις ἐκ τῶν Φαρισαίων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν; ἀλλ' ὁ λαὸς οὗτος, ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσιν." Ἐνταῦθα ἐκάτερον δείκνυται, καὶ ὅτι οἱ ἄρ χοντες οὐκ ἐπίστευον, καὶ ὅτι πολλοὶ ἐκ τοῦ πλήθους ἐπίστευον· ἄπερ ἀμφότερα καὶ ἡ παραβολὴ ἠνίξατο, τοὺς μὲν εἰσάγουσα παραιτουμένους, τοὺς δὲ καλοῦ μένους καὶ ὑπακούοντας. 9Ἐξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν.9 (B f. 142 b, δ φ. 57 b, E f. 209) Ἐνταῦθά μοι βλέπε τὴν τῶν ἔθνῶν κλήσιν, μετὰ γε τοὺς ἐξ αἷμα τος Ἰσραὴλ εἰσηνηγεμένων διὰ τῆς πίστεως. Πάλαι μὲν γὰρ ἦσαν οἱ ἐξ ἔθνῶν ἄγροικοὶ τὰς φρένας, ἀπηγριωμένοι τὸν νοῦν καὶ οἷον ἔξω πόλεως, διὰ τὸ μὴ ζῆν ἐν εὐνομία, κτηνοπρεπῶς δὲ μᾶλλον, καὶ σὺν ἀλογία πολλῇ· ταύτητοι καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεως ὁδοὺς, καὶ τοὺς ἐν ἀγροῖς ὄντας φραγμοὺς, ὁ δειπνο κλήτωρ ἀπεστάλη. Πλὴν προστέτακται παρὰ τοῦ πεπομφότος, οὐχ ἀπλῶς καλέσαι, καὶ μόνην αὐτοῖς προτείνει τὴν προτροπὴν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀναγκάσαι. Καίτοι προαιρετικὸν ἅπασι τὸ πιστεύειν ἐστὶ, καὶ δεκτὸν τοῦτο παρὰ Θεῶ, εἶτα πῶς ἀναγκάζονται τι νες; Καὶ τοῦτο ναὶ γέγονεν οἰκονομικῶς· ἔδει γὰρ, ἔδει τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ἀφορήτῳ πλεονεξία κατεζευγμέ νοις, καὶ ὑπὸ ζυγὰ πεσοῦσι διαβολικὰ, καὶ οἰονεῖ σει ραῖς ἀρρήκτοις τῶν οἰκείων πλημμελημάτων ἐνισχη μένοις, καὶ οὐκ εἰδόσιν ὅλων τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν, συντονωτέρας κλήσεως, μιμουμένης ἀνάγκης χρεῖαν, ἵν' ἰσχύσειαν ἀναβλέψαι πρὸς Θεὸν, καὶ τῶν ἱερῶν γεύσασθαι μαθημάτων, καὶ ἀποφοιτῆσαι μὲν τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, ἀποπηδῆσαι δὲ τρόπον τινὰ τῆς τοῦ διαβόλου χειρός. Καὶ γοῦν ἔφη Χριστός· "Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσει αὐτόν." Ἡ δὲ λέξις ὅλως ἰσχύος ἔργον τῆς θεοπρεποῦς ἀποφαίνει τὴν

κλήσιν. Τοιοῦ τόν τι καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ εὐρίσκεται λέγων πρὸς Θεὸν περὶ αὐτῶν· "Ἐν κημῶ καὶ χαλινῶ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ." 72.793 Ὅρας ὅπως τινὶ χαλινῶ περιτρέπει πρὸς ἑαυτὸν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοὺς ἀγρίως ἀποσκοιρτήσαντας; Ἄγα θὸς γάρ ἐστι καὶ φιλάνθρωπος, καὶ πάντας τοὺς ἄνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν. 9Ἐἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ, κ.τ.λ.9 (A f. 204, B f. 145) Οὐκοῦν λέγων τὸ, Ἐἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τοὺς καθ' αἷμα καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν, οὐ τοὺς τῆς ἐμφύτου φιλοστοργίας ἀτιμάζει νόμους, οὐδὲ τῆς φυσικῆς διαθέσεως, τῆς ὀφειλομένης γονεῦσι μὲν παρὰ τέκνων, γυναιξὶ δὲ παρὰ τῶν συνηρμοσμένων, ἀδελφοῖς δὲ πρὸς ἀδελφούς, καταφρονητὰς εἶναι διδάσκει, ἐχθροὺς ποιῶν τοὺς οἰκειοτάτους, ἵνα συνῶμεν αὐτῶ καὶ ἀκολουθεῖν ἰσχύσωμεν· ὁ γὰρ κελεύων ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς, πῶς ἂν ἠθέλησε μισεῖν τοὺς κατὰ φύσιν οἰκείους; Οὔτε οὖν ἀγνοῆσαι τὴν φύσιν, οὔτε δουλεύσαι προστάττει Χριστός, ἀλλὰ χρῆσθαι τῇ φύσει πρὸς τὸ ἄμεινον καὶ σωτήριον· συνεπάγεσθαι γὰρ τὸ οἰκεῖον θέλει εἰς τὴν αὐτοῦ Χριστοῦ φιλίαν, ἀλλὰ μὴ ἀφέλκεσθαι διὰ τοῦ οἰκείου τῆς θείας ἀγάπης· ἐπεὶ τό γε τιμᾶν γονέας καὶ αὐτῶ τῷ Κυρίῳ δοκεῖ. Καὶ τὸ ἐκτρέφειν τὰ τέκνα Παῦλος εἰσηγεῖται· ἀλλὰ καὶ γονεῦσιν ὑπακούειν δεῖ, φησὶν, ἐν Κυρίῳ· καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου καὶ τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ἀγαπᾶν τοῖς ἀνδράσιν εἰσηγήσατο, ἀλλ' ἐν μιμῆσει Χριστοῦ τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἀγαπήσαντος. Καὶ ταῖς γυναιξὶ δὲ τοὺς ἄνδρας φοβεῖσθαι, ἀλλ' Ἐκκλησίας τύπῳ τῆς φοβουμένης Χριστόν· οὐ γὰρ οἰκείους γε ὄντας τῇ πίστει τοὺς οἰκείους μισητέον. "Εἴ γάρ τις τῶν ἰδίων, φησὶ, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται." Ἐνὶ δὲ λόγῳ, προκειμένου σκοποῦ τοῦ Χριστῶ ἀκολουθεῖν, εἴ τι τούτῳ σύμφωνον, αἰρετέον· τὸ δὲ μὴ σύμφωνον, παραιτητέον. Καὶ γὰρ εἰ ζῶντας τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν ἔνεστι τὸ Χριστοῦ σέβας διαφυλάττειν, οὐ φευκτέον τὴν ἐν σώματι ζωὴν, ἀλλὰ συντηρητέον ταύτην, ὡς ὁ Παῦλος, ἡνίκα διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ χαλασθεὶς, ἐκφεύγει τὰς Ἀρέτας χεῖρας, ἵνα ζῶν ἔτι κηρύττει Χριστόν, καὶ μὴ θᾶπτον ἀναιρεθεὶς, ἐμποδίσῃ τὸ κήρυγμα· ὅπου δὲ ἔδει καὶ τῆς ζωῆς καταφρονεῖν ὑπὲρ τοῦ τελειῶσαι τὸν δρόμον, οὐδὲ τὴν ψυχὴν ἔφη ποιεῖσθαι τιμίαν ἑαυτῶ· καὶ Χριστόν ἐφ' ἑκάτερα προὔτιθετο σκοπὸν, ἐπὶ τε τὸ ζῆν καὶ τὸ τεθνᾶναι. "Ἐμοὶ γὰρ, φησὶ, τὸ ζῆν, Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος." 9Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, κ.τ.λ.9 (A f. 205, B f. 143) Ὅποια τις ἢ πρόφασις, ἢ πρὸς γε τούτους παρενεγκοῦσα τοὺς λόγους, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Τὸ εὐαγγελικὸν δεῖπνον ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἔφη τελειῖσθαι μέγα, εἰς ὃ κέκληνται πολλοὶ παρὰ τοῦ προσθέντος αὐτοῖς τὴν πανήγυριν. Ἄλλ' ἦσαν πρὸς τοῦτο ῥάθυμοί τινες· παρητοῦντο γὰρ, φησὶν, ἀπὸ μιᾶς, λέγοντες, ὁ μὲν ὅτι Ἄγγρον ἠγόρασα, 72.796 ὁ δὲ ὅτι Ζεύγη βοῶν ἐπριάμην, ὁ δὲ ὅτι Γυναῖκα ἔγημα, καὶ οὐ δύναμαι ἔλθειν· καὶ τοιαύταις τισὶν εὐρεσιλογίαις χρώμενοι, λελυπήκασι τὸν κεκληκότα. Ἔδει τοίνυν ἡμᾶς εἰδέναι καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι Θεοῦ καλοῦντος εἰς ἑαυτὸν, τῶν εἰς σάρκα καὶ περὶ αὐτὴν ἐπιθυμιῶν καταφρονητὰς εἶναι προσήκει. Εἶτα δυσὶ κέχρηται παραδείγμασιν, ἀκονῶν εἰς ἄμαχον εὐὰν δρίαν τοὺς ἑαυτοῦ γνωρίμους. Εἴ γὰρ δὴ τις βούλοιο, φησὶν, οἰκοδομῆσαι πύργον, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἐτοιμασάμενος πρότερον, οὕτως τῇ οἰκοδομῇ ἐπιβάλλεται· [καὶ εἴ τις βασιλεὺς πορεύῃ συμβαλεῖν ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, πρῶτον βουλευέται] εἰ εὐσθενῆς ἢ πρὸς ἀντίστασιν, ἢ μή· ἴν' ἢ θαρρήσῃ τὸν πόλεμον, ἢ τὴν εἰρήνην ἔλοιτο. Ταῦτ' ὁ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς πιστεύοντας ἀπαιτεῖ· δεῖ γὰρ τοὺς τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀμώμητον ζωὴν κατορθοῦν ἐλομένους, τὴν ἀρκοῦσαν εἰς τοῦτο προθυμίαν ἐγκαταθέσθαι τῷ νῶ, μεμνήσθαι τε τοῦ λέγοντος· "Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ, ἐτοίμασον τὴν

ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· εὐθύνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον." Οἷς δὲ οὐκ ἔνεστι προθυμία τοιαύτη, οὗτοι πῶς ἂν ἰσχύσειαν τὸν προτεθέντα αὐτοῖς ἀποπεράναι σκοπόν;(A f. 205) Τί τὸ ἐντεῦθεν ὑποδηλούμενον; "Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις." Ἔστι δὲ τις καὶ ἐτέρων ἡμῖν πολεμίων ἐσμὸς, τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ὃ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἀγριαίων νόμος τὰ πολύτροπα πάθη· πρὸς ταῦτα ἡμῖν ἡ πάλη, αὕτη τῶν ἐχθρῶν ἡ ἀγρία πληθὺς. Πῶς οὖν ἄρα περιεσόμεθα; "Ὅταν πιστεύωμεν, ὅτι "ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς." Οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν διαθείς, ἔφη τις τῶν ἀγίων προφήτων· "Ἴδου Κύριος βοηθεῖ μοι, τίς κακώσει με;" Ψάλλει δὲ πού καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Κύριος φωτισμὸς μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;" καὶ τὰ λοιπά. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡμῶν ἡ ἰσχύς. 9Καλὸν τὸ ἄλας.9 (A f. 206, E f.139 b) "Ὡσπερ δὲ ἄνευ ἁλὸς, οὔτε ἄρτος, οὔτε ὄψον ἐδώδιμον, οὕτως ἄνευ τῆς ἀποστολικῆς συνέσεως καὶ διδασκαλίας, πᾶσα ψυχὴ μωρὰ καὶ ἄνοστος [διξ ἄνοσμος], καὶ οὐχ ἡδεῖα παρὰ Θεῶ. Ἔστωσαν οὖν ἐν ἡμῖν οἱ ἄλλες, τουτέστιν οἱ θεῖοί τε καὶ σωτήριοι λόγοι, ὧν ἐὰν καταφρονήσωμεν, ἐσὸ μεθα μωροὶ καὶ ἀσύνητοι καὶ ἀχρεῖοι παντελῶς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ΄.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ.9 (A f. 206) "Πέπομφεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν Υἱὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, οὐχ ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, καθά φησιν αὐτὸς, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ." Εἶτα πῶς 72.797 ἔδει σωθῆναι τὸν κόσμον, τοῖς τῆς ἁμαρτίας ἀλόντα βρόχοις· Ἄρα δίκας ἀπαιτούμενον, ἢ μᾶλλον εὐεργετούμενον, ἀνεξικακοῦντος Θεοῦ, καὶ οἷον λήθη παραδιδόντος τὰ παρωχηκότα, καὶ εἰς ἀγίαν ζωὴν ἀναπλάττοντος τοὺς εὖ βιοῦν οὐκ εἰδότας; Τί οὖν, εἶπέ μοι, διαγογγύεις, ὦ Φαρισαῖε, τελῶναις καὶ ἁμαρτωλοῖς οὐκ ἀπαξιώσαντος συνεῖναι Χριστοῦ, καὶ ταύτην αὐτοῖς τῆς σωτηρίας ὁδὸν οἰκονομικῶς κατασκευάζοντος; Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ ἐν ὁμοιώσει γέγονε τῇ πρὸς ἡμᾶς. Ἄρ' οὖν ἐπιπλήττεις τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομῷ τοῦ Μονογενοῦς; Καίτοι τεθαυμάκασιν οἱ μακάριοι προφήται τοῦ μυστηρίου τὸ εὐτεχνές. Ψάλλει γὰρ ὁ προφήτης Δαβὶδ καὶ φησι· "Ψάλατε συνετῶς, ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη." Ὁ δὲ γε Ἀμβακούμ ἀκηκοέναι φησὶ τὴν ἀκοήν, κατανοῆσαι δὲ καὶ τὰ ἔργα, καὶ εἰς ἔκστασιν ἔλθειν· πῶς οὖν ἂν θαυμάζειν ἐχρῆν, ταῦτα καταψέγων οὐκ ἐρυθριᾶς; Πε πλάνηται τὸ ἐπὶ γῆς γένος, ἀπώλισθε τῆς χειρὸς τοῦ ἀρχιποίμενος· γέγονε διὰ τοῦτο καθ' ἡμᾶς, ὃ τὰς ἄνω καὶ ἐν οὐρανῷ ποιμαίνων ἀγέλας, ἵνα καὶ ἡμᾶς τοῖς ἰδίους ἐναυλίση σηκοῖς· ἵνα συνάψῃ τοῖς μὴ πεπλανημένοις, καὶ ἀποσοβήσῃ τὸν θῆρα τὸν ἀλιτήριον, ἀποστήσῃ δὲ καὶ ὡσπερ τι ληστρικὸν καὶ ἀνόσιον στίφος τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, οἱ πεπλανήκασιν τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἐζήτησε τοίνυν τὸ ἀπολωλὸς, καὶ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ φιλοψογίας εἰ καίας καὶ κενὰς ἀπέδειξεν. 9Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, κ.τ.λ.9 (A f. 207) Ἄλλὰ μοι σύνες ἐνταῦθα ἀγαπητὲ, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βασιλείας τὸ πλάτος, καὶ τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές. Ἐκατὸν μὲν γὰρ εἶναί φησι τὰ πρόβατα, εἰς πληθὺν ἀναφέρων τὴν ἀρτίως ἔχουσαν καὶ τελειοτάτην, τῶν ὑποζευγμένων αὐτῷ λογικῶν τὸν ἀριθμόν· αἰεὶ γὰρ πῶς ἐστὶ τέλειος ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς, ἐκ δέκα δεκάδων συγκείμενος· μεμαθήκαμεν δὲ καὶ ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὅτι χίλια χιλιάδες λειτουργοῦσι Θεῷ, καὶ μύρια

μυριάδες τὸν ὑπέρτατον αὐτοῦ περιεστήκασιν θρόνον. Ἐκατὸν οὖν ἄρα τὰ πρόβατα· πεπλάνηται δὲ ἐν ἑξ αὐτῶν, τουτέστι τὸ ἐπὶ γῆς γένος, ὃ δὴ καὶ ἐζήτησεν ὁ πάντων ἀρχιποίμην, ἀφείκει ἐν τῇ ἐρήμῳ, τῷ ἄνω τόπῳ καὶ οὐρανίῳ τῷ πλήρει γαλήνης, τὰ ἐνενηκονταεπτά. Ἄρ' οὖν ἀφειδήσας τῶν πολλῶν, τῆς ἐφ' ἐνὶ μόνῳ γέγονε. f. εἰδοῦς; Οὐκ ἀφειδήσας. Πόθεν; Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν ἐν ἀσφαλείᾳ, περιφραττούσης αὐτὰ τῆς πανσθενεστάτης χειρὸς. Κατοικτεῖρεσθαι δὲ μᾶλλον ἐχρῆν τὸ ἀπολωλὸς, ἵνα μηδὲν ὀρώτο τὸ ἐλ λειοπὸς τῇ ἐτέρᾳ πληθῦ· προσεπηνεγεμένου δὲ τοῦ ἐνός, ἔχη τὸ ἴδιον κάλλος ἢ ἑκατοντάς. Καὶ φέρε τὸ χρῆμα καὶ δι' ἐτέρου παραστήσωμεν παραδείγματος, συναγορεύοντες πανταχοῦ τῇ ἀπαρα βλήτῳ γαληνότητι τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. 72.800 στοῦ. Ὑποκείσθω γὰρ ἐν ἐνὶ μὲν οἴκῳ διαιτᾶσθαι πολλοὺς, ἐνὶ δὲ συμβῆναι τὸ ἀρρώστια περιπεσεῖν· ἄρ' οὖν ἐπὶ τίνι κληθεῖεν ἂν οἱ θεραπεύειν εἰδότες; οὐκ ἐπὶ μόνῳ πεσόντι εἰς ἀρρώστιαν; Ἄλλ' οὐκ ἀφειδήσαντες τῶν πολλῶν, δρῶεν ἂν τοῦτο οἱ κεκλημένοι πρὸς θεραπείαν, ἐνὶ δὲ τῷ κάμνοντι τὰς ἐκ τῆς τέχνης ἐπικουρίας δωρούμενοι, καὶ καιροῦ καὶ χρείας καλούσης εἰς τοῦτο. Ἔδει δὴ οὖν, ἔδει τὸν τῶν ὄλων κατεξουσιάζοντα Θεὸν τῷ πεπλανημένῳ χεῖρα νεῖμαι τὴν σώζουσαν· σέσωκεν ὁ ἀρχιποίμην· ἐζήτησε γὰρ τὸ πεπλανημένον, ἔστησεν αὐλὴν ἡμῖν ἄσυλον καὶ ἀνάλωτον καὶ θηροῖ καὶ λησταῖς, φημὶ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν· ἦν δὴ καὶ θαυμάζοντες, ἐκεῖνό φαμεν τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς· "Ἴδου πόλις ὄχυρά καὶ σωτήριος ἡμῖν, θήσει τεῖχος καὶ περίτειχος." Ὁ αὐτὸς δ' ἂν εἴη νοῦς τῆς εὐθύς καὶ ἐφεξῆς κειμένης παραβολῆς, ἐν ἣ γυναικὰ φησι δραχμὰς ἔχουσαν δέκα, μίαν ἑξ αὐτῶν ἀπολέσαι· εἶτα λύχνον ἄψασαν καὶ εὐροῦσαν, ἡσθῆναι λίαν ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ, καὶ θυμηδίας τῆς ἀνωτάτω πρόφασιν τὸ χρῆμα ποιήσασθαι. Ἔχει δὲ οὕτως ἢ παραβολή· 9 Γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, κ.τ.λ.9 (A f. 207, B f. 146) Διὰ μὲν τῆς προτέρας παραβολῆς, ἐν ἣ πρόβατον πεπλανημένον τῆς γῆς ἀπ' εδεικνυτο γένος, ἐμανθάνομεν ὅτι κτίσις ἐσμὲν τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ, ὡς παρενεγκόντος εἰς ὑπαρξιν οὐκ ὄντα ποτέ· "Αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἡμεῖς," κατὰ τὸ γεγραμμένον. "Καὶ αὐτὸς μὲν ἐστὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα τῆς χειρὸς αὐτοῦ." Διὰ δὲ τῆς δευτέρας ταύτης, ἐν ἣ δραχμῇ παρεικάζεται τὸ ἀπολωλὸς, ὡς ἐκ δέκα πάλιν, τουτέστιν ἐκ τελειότητος, ἦτοι πληθὺς τῆς ἀρτίως ἐχούσης εἰς ἀριθμὸν (τέλειος γὰρ καὶ ὁ δέκα, τὴν ἐκ μονάδος ἀναφοίτησιν ἔχων εἰς τὸν ἐπέκεινα δρόμον), διαδεικνυται σαφῶς ὅτι καθ' ὁμοίωσιν καὶ κατ' εἰκόνα γεγονάμεν τὴν βασιλικὴν, τουτέστι τὴν τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ. Ἡ γάρτοι δραχμὴ νόμισμά που πάντως ἐστὶ, χαρακτῆρας ἔχον βασιλικούς. Ὅτι δὲ πεσόντες τρόπον τινὰ καὶ ἀπολωλότες εὐρήμεθα παρὰ Χριστοῦ, καὶ πρὸς αὐτὸν μεμορφώμεθα δι' ἀγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; γεγραφὸς ὡδὶ τοῦ μακαρίου Παύλου· "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος." Ἐπιστέλλει δὲ καὶ Γαλάταις ὡδί· "Τεκνία, οὐς πάλιν ὡδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Γέγονε δὲ τοῦ πεσόντος ἢ ζητησις, λύχνον ἀψάσης τῆς γυναικός· εὐρήμεθα γὰρ παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς σοφίας, ἣτις ἐστὶν ὁ Υἱὸς, φωτὸς ἐν ἡμῖν ἀναλάμπαντος τοῦ θείου καὶ νοητοῦ ἑωσφόρου, καὶ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἀνατείλαντος, καὶ διαυγαζούσης ἡμέρας, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ γοῦν δι' ἐνός τῶν ἁγίων προφητῶν ἔφη που Θεὸς περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "Ἐγγίξει ταχὺ ἢ δικαιοσύνη μου ἀποκα 72.801 λυφθῆναι, καὶ τὸ σωτήριόν μου ὡς λαμπὰς καυθήσεται." Καὶ αὐτὸς δὲ φησι περὶ ἑαυτοῦ, ποτὲ μὲν, ὅτι "Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου." ποτὲ δὲ πάλιν, ὅτι "Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλήλυθα· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ

σκοτία, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς." Οὐκοῦν ἐν φωτὶ σέσω σται τὸ ἀπολωλὸς, καὶ γέγονε ταῖς ἄνω δυνάμεσι θυμηδία τὸ χρῆμα· χαίρουσι γὰρ καὶ αὐταὶ καὶ ἐφ' ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι· καὶ τοῦτο αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ πάντα εἰδῶς. Εἰ δὲ ἐφ' ἐνὶ τῶν σωζομένων ἐορτάζουσι, τὸν θεῖόν που πάντων ἰχνηλατοῦντες σκοπὸν, καὶ ἀκαταλήκτοις εὐφημίαις τὴν τοῦ σώ ζοντος ἡμερότητα κατακρατεῖν εἰθισμένοι, ὁποίας ἂν τις αὐτοὺς εὐφροσύνης ἀναπίμπλασθαι φαίη ἂν, ὅλης ἀνασεωσμένης τῆς ὑπ' οὐρανὸν, καὶ διὰ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως κεκλημένης εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας; 9 Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς.9 (E f. 227) Ἦτησεν ἄσωτος τὸ ἐπιβάλλον· ἔλα βεν, ἀπεδήμησεν, ἔδαπάνησεν· εἶτα ἐν ἐνδείᾳ γέγονε παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ τῶν θεοσδότην χαρισμάτων ἐν σπάνει, καὶ οἶον λιμῶ κατεφθείρετο, τὸν ἄρτον οὐκ ἔχων τὸν ἐξ οὐρανοῦ· "Οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσε ται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ." Ἐφαρμόσειε δ' ἂν τις τὴν πα ραβολὴν καὶ τοῖς ἐξ ἔθνῶν. Ἐφη γὰρ, ἀνθρώπῳ τινὶ δύο μὲν υἱοὺς γενέσθαι· εἶναι δὲ ἓνα μὲν αὐτῶν ἐπιεικῆ, τὸν δὲ ἕτερον ἄσωτον, ὃς δὴ καὶ κατεδηδο κῶς τὸ ἐκνεμηθὲν αὐτῷ τῆς οὐσίας μέρος, εἶτα λιμῶ πιεσθεὶς, τοῖς κερατίοις προσέβαλεν ἄπερ ἦσθιον οἱ χοῖροι. Τοιοῦτόν τι πεπονθότας τοὺς ἀποπεπλανημέ νους εὐρήσομεν. Ἐν ἴσῳ μὲν γὰρ ἅπασι δέδωκεν ὁ Δημιουργός, ὥσπερ τινὰ κλῆρον, τὴν τῆς φύσεως ἐπι τηδειότητα πρὸς τὸ ἀγαθόν· ἀλλ' οἱ μὲν διέσωσαν τὸ δοθὲν, τοῖς θείοις ἀκολουθήσαντες νόμοις, καὶ φυσι καὶς ἐννοίαις χειραγωγούμενοι πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν οὐκ ἐκτόπων· οἱ δὲ ἡμοιρηκότες εἰς ἅπαν τῆς ἄνωθεν ἡμερότητος καὶ φειδοῦς καὶ ἀγάπης, ἐν σπάνει γε γόνασι τῶν τῆς ἀρίστης ζωῆς αὐχημάτων, καὶ τροφὴν ἐσχίκασι τὰς Ἑλλήνων ψευδομυθίας, ἐν τάξει κερα τίων νοουμένας, οἷς ἔνεστι μὲν βραχὺ τὸ γλυκὺ, ἀτροφία δὲ πολλὴ καὶ ξηρότης· καὶ γε κατέβοσκεν αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς ταῖς Ἑλλήνων ψευδηγορίαις, καὶ ταῖς τῶν παρ' αὐτοῖς λογάδων ἀνοήτοις εὐστομίαις· μῦθοι γὰρ καὶ ἕτερον οὐδὲν καὶ γρασοπρεπῆ τερετί σματα τὰ παρ' ἐκείνοις εἰσὶ δικαιώματα. Καὶ ἔστιν ἡ τοῦ κόσμου σοφία διὰ τὸ τῆς λέξεως εὐήχης χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Οὐκοῦν ἐτρέφοντο μὲν πάσαι τοῖς Ἑλληνικοῖς συγγράμμασιν, οὐδεμίαν ὄνη σιν εἰς κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς ἐργάσασθαι δυναμέ νοις. Ἐπειδὴ δὲ ἐξεζήτησαν τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ τῆς μακρᾶς πλάνης ἐπανῆλθον, ὡς νεκροὶ μὲν ἀνέζησαν, ὡς δὲ ἀπολωλότες εὐρέθησαν. Τῶν μὲν γὰρ ἔτι πλα νωμένων, καὶ τὸν φύσει Θεὸν οὐκ εἰδόντων, νεκρός τέ ἐστι καὶ οἶονεὶ ἀπεψυγμένος ὁ νοῦς, καὶ νεκρῶν ἔργων ἐπιμελητής· ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ θελήματα τῆς σαρκός· 72.804 τῶν γε μὴν ἐπιστρεψάντων πρὸς Θεὸν, καὶ ἐπεγνω κόντων τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ἔστι νεκρός ὁ νοῦς· τὴν παρὰ Χριστοῦ δὲ ζωοποίησιν πεπλουτηκῶς, ζῆ μᾶλ λον, καὶ τῶν εἰς ζωὴν σπουδασμάτων ποιεῖται φρον τίδα· καὶ νεκρῶν μὲν ἔργων ἀποφοιτᾶ, ἐπιθυμεῖ δὲ τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς, τῆς ἐν γε, φημί, τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι δοθησομένης παρὰ Χριστοῦ τοῖς πιστεύουσα σιν εἰς αὐτόν. (A f. 208, E f. 218 b) Δοκεῖ μὲν τισὶ διὰ τῆς τῶν υἱῶν δυάδος, τοὺς ἀγίους ἀγγέλους κατασημαίνεσθαι, καὶ ἡμᾶς δὲ τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ μὲν τοῦ πρεσβυτέρου πρόσωπον, ἄτε δὲ καὶ ζῶντος ἐπιεικῶς, τὸ τῶν ἀγίων ἀγγέλων τάγμα δηλοῦν· τὸ δὲ γε τοῦ νεωτέρου τε καὶ ἀσώτου, τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον. Εἰσὶ δὲ τῶν ἐν ἡμῖν τινες, οἱ δὴ καὶ ἐτέραν ἰόντες τρίβον, διὰ μὲν τοῦ πρεσβυτέρου καὶ εὖ βεβιωκότος υἱοῦ, καταδηλοῦσθαί φασι τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, διὰ δὲ γε τοῦ ἐτέρου, ὃς καὶ ζῆν εἴλετο φιληδόνως, καὶ ἀπεφοίτησε τοῦ πατρὸς, τὴν τῶν ἔθνῶν γράφε σθαι πληθύν. Ἀπόψηφος δὲ ταῖς περὶ τούτων δύο ξαίς εἰμὶ μὲν ἐγώ· δοκιμαζέτω δὲ τὸ ἀληθὲς ὁ φιλο μαθής. Ὅταν μὲν γὰρ εἰς τὸ τῶν ἀγγέλων πρόσωπον ἀναγάγωμεν τὸν γνήσιον υἱὸν, οὐχ εὐρήσομεν αὐτόν τὰς τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις πρεπούσας εἰπόντα φωνὰς, οὔτε μὴν οὕτω

διακείμενον καθάπερ ἐκεῖνοι περὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς μετάνοιαν. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος χαρὰν εἶναί φησιν ἐν οὐρανοῖς ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἐφ' ἐνὶ ἀνθρώπῳ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι· ὃ γε μὴν ἐν τῇ προκειμένη παραβολῇ γραφόμενος υἱὸς ὡς εὐπαρα δεκτός τῷ πατρὶ, καὶ ἀδιάβλητον ἐσχηκώς τὸν βίον, ὀργισθῆναι λέγεται, καὶ ἀφιλαλλήλου γνώμης εἰς τοῦτο ἔλθειν, ὥστε καὶ ἐγκαλέσαι τῷ πατρὶ τὴν ἐπὶ τῷ σεσωσμένῳ φιλοστοργίαν· οὐ γὰρ ἠθέλησε, φησὶν, εἰς τὴν ἐστίαν εἰσελθεῖν, ἀσχάλλων ὅτι καὶ εἰσεδέχθη μετανοῶν ὁ ἀνανήψας μόλις, τέθυται δὲ καὶ ὁ μόσχος ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὅτι τετέλεκεν ἐπ' αὐτῷ πανήγυριν ὁ πατήρ. Μάχεται δὲ τοῦτο, ὡς ἔφην, τῷ σκοπῷ τῶν ἁγίων ἀγγέλων· χαίρουσι γὰρ καὶ δοξολογοῦσι Θεὸν, σωζομένους ὀρώντες τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ γοῦν, ὅτε τὴν ἐν Βηθλεεμ ἀπότεξιν κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς ὑπέμεινε ὁ Υἱὸς, τοῖς μὲν ποιμέσιν εὐηγγελίζοντο λέγοντες· "Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· ἴδου γὰρ εὐαγγελίζο μεθὰ ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαβὶδ." Ὑμνωδίαις δὲ καὶ δοξολογίαις στεφανοῦντες τὸν γεγεννημένον, ἔφασκον· "Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία." Εἰ δὲ δὴ τις λέγοι, τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ σημαί νεσθαι διὰ τοῦ γνησίου καὶ ἐπιεικοῦς υἱοῦ, ἀφίστησι πάλιν ἡμᾶς τοῦ χρῆναι συναινεῖν τῇ τοιαύτῃ δόξῃ, τὸ κατ' οὐδένα τρόπον ἀρμόσαι τῷ Ἰσραὴλ τὸ ἀκαταψέ κτως ἐλέσθαι βιοῦν· διὰ πάσης γὰρ, ὡς ἔπος εἶπεῖν, τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς διαβεβλημένους ἔστιν ἰδεῖν· ὡς γὰρ ἀποστάτας καὶ ἀπειθεῖς, εἴρηται γοῦν πρὸς 72.805 αὐτοὺς διὰ φωνῆς Ἰερεμίου· "Τί εὔροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα, ὅτι ἀπέστησαν μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων, καὶ ἐματαιώθησαν;" Συνωδὰ δὲ τούτοις καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου περὶ αὐτῶν ἔφη που Θεός· "Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσιν· ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας [καὶ] ἐντάλματα ἀνθρώπων." Εἶτα πῶς τούτοις οὕτω καταγνωσμένοις περιθεῖ τις ἂν τὰς ἐν τῇ παραβολῇ φωνὰς, ὡς παρὰ τοῦ γνησίου καὶ ἐπιεικοῦς υἱοῦ προενηνεγμένας; Ἐφη γὰρ, ὅτι "Ἴδου τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρήλθον." Ἄλλ' οὐκ ἂν ἐσχέκασι διαβεβλημένην τὴν ζωὴν, εἰ μὴ τὰς θείας παρατρέχοντες ἐντολὰς πρὸς ἐξίτηλον ἐτράποντο. Ἄλλως τε, χρῆναι γὰρ οἶμαι ἀκεῖνο εἶπεῖν, βούλονταί τινες εἰς τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πρόσωπον ἀναφέρειν τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὃν τέθυκεν ὁ πατήρ, κεκλιμένου πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ υἱοῦ. Εἶτα πῶς ὁ γνήσιος υἱὸς, ὁ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων καὶ γεγονὼς εὐπάρεδρος, ὃν δὴ καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἁγίων ἀγγέλων εἰσκομίζουσί τινες, ὀργῆς καὶ λύπης ἐποίητο πρόφασιν τὸ σφαγῆναι τὸν μόσχον; Οὐ γὰρ τι λευπημένας κατίδοι τις ἂν τὰς ἄνω δυνάμεις τὸν κατὰ σάρκα θάνατον ὑπομείναντος τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἷον σφαγέντος ὑπὲρ ἡμῶν· ἔχαιρον γὰρ μᾶλλον, ὡς ἔφην, αἵματι τῷ ἁγίῳ σωζομένην ὀρώντες τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἀνθ' ὅτου δὴ οὖν καὶ φησὶν ὁ γνήσιος υἱὸς τὸ, "Ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον." Τίνος γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἐνδεῖ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις; καίτοι πλουσία χειρὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τὴν χορηγίαν ἐκνενέμηκεν αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης. Ἡ καὶ ποίας ἂν ἐδεῖ θησαν θυσίας ἐν γε τοῖς καθ' ἑαυτούς; Οὐ γὰρ που καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἔδει παθεῖν τὸν Ἐμμανουήλ. Εἰ δὲ δὴ τις οἶοιτο, καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ σημαίνεσθαι διὰ τοῦ γνησίου καὶ ἐπιεικοῦς γεγονότος υἱοῦ, πῶς ἀληθεύσει λέγων, ὅτι "Ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον;" Εἶτε γὰρ μόσχος εἶτε ἔριφος ὑπὲρ ἁμαρτίας θῦμα νοοῖτο Χριστὸς, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ γε μόνων τέθυται τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτὸν ἐξελεῖται τὸν Ἰσραὴλ, ἐπὶ τῇ τοῦ νόμου παραβάσει πολλὴν ὑπομείναντα τὴν κατάρρησιν. Καὶ μαρτυρήσει γράφων ὁ σοφώτατος Παῦλος· "Διὸ καὶ ὁ Υἱὸς, ἵνα ἀγιασθῇ

διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἕξω τῆς πύλης ἔπαθε." Τίς οὖν ἄρα ἐστὶ τῆς παραβολῆς ὁ σκοπός; πολὺ πραγμονήσωμεν τὴν αἰτίαν, ἐφ' ἣ καὶ γέγονεν, εἰσό μεθα γὰρ οὕτω τὸ ἀληθές. Ἔφη τοίνυν ὁ μακάριος οὗτος Λουκᾶς ἐν τοῖς ὀπίσω βραχὺ περὶ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "Ἦσαν δὲ πάντες αὐτῷ ἐγὼ γίζοντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ· καὶ ἐγόγγυζον οἱ τ.ε. φ. αρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλὸς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς." Κατακεκραγόντων τοίνυν τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων τῆς ἐνουσῆς αὐτῷ γαλῆ νότητος καὶ φιλανθρωπίας, καὶ ἐγκαλούντων αὐτῷ τὸ 72.808 προσδέχεσθαι τινὰς τῶν ἐν βεβηλώσει ζωῆς, καὶ διδάσκειν αὐτούς, ἀναγκαιοτάτην αὐτοῖς ἐποιήσατο Χριστὸς τῆς προκειμένης παραβολῆς τὴν παράθεσιν, δι' ἧς ἕξεστιν ἰδεῖν ἐκεῖνο καλῶς· βούλεται γὰρ οἷα τῶν ὅλων Θεός, καὶ τὸν εὐπάρεδρόν τε καὶ γνήσιον ἀληθῶς, καὶ βιοῦν εἰδότα σεπτῶς, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἐπιεικείας λαχόντα τὴν δόξαν, ἀκολουθεῖν ἐπιείγεσθαι τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ· καὶ τοῖς καλουμένοις εἰς μετὰ γνωσιν, κἂν εἴ τις εἶεν τῶν σφόδρα κατεγνωσμέων, ἐφήδεσθαι μᾶλλον, ἢ γοῦν ἀφιλάλληλον ἐπ' αὐ τοῖς εἰσδέχεσθαι λύπην. Πάσχομεν γὰρ ἔσθ' ὅτε τι τοιοῦτον καὶ ἡμεῖς αὐ τοῖ· ζῶσι μὲν γὰρ τινες τὴν παγκάλην τε καὶ παναρίστην ζωὴν· ἕτερος δὲ τις ἀσθενεῖ καὶ ἥττηται, πρὸς πᾶν εἶδος φαυλότητος κατενηνεγμένος· οὗτος πρὸς αὐτῷ τῷ γήρα πολλὰκις ἐπιστρέφει πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς προημάρτημένοις συγγνώμην αἰτεῖ, τῶν ἀμεινόνων γενόμενος ἐραστής· ἢ τάχα που καὶ μέλλων τὸν ἀνθρώπινον καταλύειν βίον, ἀξιοῦται τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ ἀποσκευάζεται τὰ ἐγκλήματα τοῦ Θεοῦ κατοικτείροντος. Εἶτα χαλεπαίνουσι ἔσθ' ὅτε τινὲς ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ, καὶ φασιν· Οὗτος ὁ τόδε τι πράξας, κάκεῖνο εἰπὼν, οὐκ ἐκτέτικε τῷ κριτῇ τῶν βεβιωμένων τὰς δίκας, καὶ ἠξιώθη τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ ἀξιαγάστου χάριτος, ἐν υἰοῖς ἐγράφη Θεοῦ, καὶ τῇ τῶν ἀγίων τετίμηται δόξη· ταῦτα γὰρ ἔσθ' ὅτε παραπτύουσι τινες ἐξ ἀκαίρου μικροψυχίας, οὐχ ἐπόμενοι τῷ σκοπῷ τοῦ πάντων Πατρός· χαίρει γὰρ λίαν, σωζομένους ὁρῶν τοὺς ἀπολωλότας, καὶ ἀνακομίζει πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς σχῆμα, διδούς αὐτοῖς τὸ ἐλεύθερον, καὶ στολῆ τῇ πρώτῃ κατακαλλύνων αὐ τοὺς, καὶ δακτύλιον διδούς εἰς τὴν χεῖρα· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἐλευθέρως πρέπουσα θεοφιλῆς εὐκοσμία. (I f. 134) Ἄθρει γὰρ ὅπως διὰ τρόπου παντὸς ἐξαιρετον αὐτῇ τὸ κάλλος ἐνσημαίνεται, καὶ τῆς ἀωμότητος ζωῆς ἐνεργάζεται τὴν φαιδρότητα. Κατακαλλύνει γὰρ κόσμῳ παντὶ, νοητῷ δηλονότι καὶ πνευματικῷ, τὰς τῶν σεβομένων αὐτὸν ψυχὰς, ἵνα καὶ πρὸς ἐκάστην λέγηται τὸ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας· "Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε," καὶ τὰ λοιπά. Ἔσθημα δὲ οὖν τὸ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν ἀληθῆ τῷ ἱερῷ καὶ ἀγίῳ γένει Χριστὸς, κόσμημά τε λαμπρὸν καὶ ὑπερκόσμιον ταῖς τῶν ἀγίων ψυχαῖς. "Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε," φησί· καὶ ἀληθῆς ὁ λόγος. Ἐπεθύμει γεμίσει τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων.⁹ (A f. 210 b, E f. 230) Τοιοῦτόν τι παθόντα κατ' ἀθήρησάμεν ἂν καὶ τὸν ὡς ἐν τύπῳ παραβολῆς γραφόμενον ἄσωτον, ὃς τὴν πατρῶαν οὐσίαν ἐν ἄλλοδαπῇ κατεδήδοκεν· ἐνδεία τε τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν ἐφθείρε το, καὶ λιμὸς οἷα τις τῶν οὐρανίων αὐτὸν κατεβόσκετο μαθημάτων, ἐπεθύμει τε χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· ἀλλὰ διαρρέουσα 72.809 ἡ διάκενος ἡδονὴ κενὸν αὐτὸν κατελίμπανε, καὶ ἦν ἐν ἐνδείᾳ παντάπασιν. Ἐναστάς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου.⁹ (E f. 238) Καὶ ὁ Κύριος γὰρ κελεύων παρρησίᾳ ζεσθαι, καὶ λέγειν ἐν ταῖς προσευχαῖς, Πάτερ, ἐκεῖνο τοῖς προσευχομένοις νοεῖν δίδωσιν, ὅτι εἰ Πατέρα καλοῦμεν Θεὸν, καὶ τῆς οὕτω λαμπρᾶς ἠξιώθημεν τιμῆς, δεῖ καὶ ἀξίως τοῦ τετιμηκότος πολιτεύεσθαι. Τοῦτο γὰρ καὶ Πέτρος ὁ μέγας φησὶν· "Εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε, λέγων, τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν

φόβω τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε."(A f. 212 b, E f. 242) Ἴσως ἐρεῖς κατὰ σαυτόν· Κεκηλίδωμαι διὰ πολλῆς ἀμαρτίας· εἶτα, πῶς ἂν γενοίμην καθαρὸς ὁ οὕτω μεμολυσμένος; Ἄκουε τοιγαροῦν καὶ τὰ παρ' ἡμῶν. Οἶδας ὅτι πεπλημμέληκας ὄλω; ὁμολογεῖς τὴν ἀσθέ νειαν; διαμέμνησαι τῶν ὀλισθημάτων; ἐγγὺς εἶ τοῦ σώζεσθαι· καθάρσεως γὰρ ἀρχὴ τὸ ὁμολογεῖν ἄμαρ τίας. Οὕτω καὶ γέγραπται· "Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς·" οὐ γὰρ ἔστι σκληρὸς ὁ πάντων Δεσπότης· οὐκ ἀμείλικτος, χρηστὸς δὲ μᾶλλον καὶ φιλοικτεῖρων καὶ ἀγαθὸς καὶ εἰδὼς τὸ πλάσμα. Καὶ γὰρ μέγα καὶ ὁμολογία καὶ φυγὴ τοῦ κακοῦ· οὕτως ἐδέχθη ὁ ἄσωτος.(E f. 244) Ἀλλὰ τίς ὁ μόσχος ὁ σιτευτὸς, ἢ πάντως Χριστὸς, τὸ ἄμωμον ἱερεῖον, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ θυόμενος καὶ ἐσθιόμενος; Καθ' ὃ γὰρ τὴν ἄλογον φύσει καὶ κτηνώδη σάρκα περιεβάλετο, κἂν αὐτὴν τῶν οἰκείων ἀυχμημάτων πεπλήρωκε, μόσχος νοεῖται, ἀπειρόζυγος μὲν τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας, σιτευτὸς δὲ καθ' ὃ πρὸ καταβολῆς κόσμου προώριστο τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον, ἡ φρικώδης καὶ μεγάλη θυσία, ἧς μετασχεῖν ἐφεῖται τοῖς ἐπανιοῦσιν ἐξ ἀμαρτίας.

ΚΕΦ. Ις΄.

Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἶκο νόμον.⁹ (A f. 215, B f. 152) Πλὴν κάκεῖνό φαμεν τοῖς φιλομαθέσιν, ὅτι πλαγίως καὶ ἀσυμφανῶς ἡμῖν αἱ παραβολαὶ πραγμάτων ὄνησιφόρων δήλωσιν εἰσκομίζουσιν, ὅταν αὐτῶν ἐν βραχεῖ καὶ συνεσταλμένως τὸν νοῦν καταθρήσωμεν. Οὐ γὰρ ἅπαντα τῆς παραβολῆς τὰ μέρη πολυπραγμονεῖσθαι χρὴ λεπτῶς καὶ ἐξ ητασμένως, ἵνα μήτε πρὸς τὸ πέρα μέτρου βαδίζων ὁ λόγος καταλυπήσῃ τῷ περιττῷ τοὺς φιλακροάμο νας, μήτε μὴν ἀδολεσχίας ὄχλον ἐνεργάσῃται τισιν· οἷον καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης παραβολῆς. Εἰ γὰρ βούλοίτο τις διατρανοῦν, τίς μὲν ἂν νοηθεῖ πρὸς ἡμῶν ὁ ἄνθρωπος, ὁ τὸν διαβεβλημένον ἔχων οἶκο νόμον, ἢ καὶ τίς ἂν εἶη τυχὸν ὁ διαβεβληκῶς αὐτόν, τίνες δὲ καὶ οἱ τοῖς ὀφλημάσιν ἔνοχοι, καὶ τὰς τῶν ὀφλημάτων ποιοῦντες ἀποκοπὰς, καὶ διὰ ποίαν αἱ τίαν ὁ μὲν ἔλαιον, ὁ δὲ σίτον ἐποφλῆσαι λέγεται, 72.812 σκοτεινὸν ἅμα καὶ περιττὸν ἀποτελέσει τὸν λόγον. Οὐκοῦν οὐ πάντη τε καὶ πάντως ἅπαντα τῆς παραβολῆς τὰ μέρη τῆ τῶν δηλουμένων εἰσὶ θεωρία χρήσιμα, εἰς εἰκόνα δὲ ληφθεῖεν ἂν ἀναγκαίου πρᾶ γματος ἀμυδρῶς ὑποφαίνουσιν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν τοῖς ἀκροωμένοις. Ἔστι τοίνυν τῆς παραβολῆς τοιοῦτος ὁ νοῦς· "Ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν" Ταύτη τοι καὶ νόμον εἰς βοήθειαν ἔδωκε, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Νόμον δὲ φαμεν ἐν τούτοις, οὐχὶ δὴ που πάντως τὸν διακονηθέντα διὰ Μωϋσέως, ἅπασαν δὲ μᾶλλον τὴν θεόπνευστον Γραφήν, δι' ἧς ἔνεστι μαθεῖν τὴν εὐθὺ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ σωτηριῶ δους πράγματος ἀποκομίζουσιν τρίβον. Βούλεται τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, ὀλοτρόπως ἡμᾶς τοῖς εἰς ἀρετὴν ἀνακεῖσθαι σπουδάσμασι, καὶ διαβιοῦν ἐλέσθαι σπουδαίως καὶ ἀγίως, ἀπαλλάττοντας ἕαυ τοὺς τῶν τοῦ παρόντος βίου περισπασμῶν, ἵνα εὐ παρέδρωσ καὶ ἀπερισπάστως ὑπηρετῶμεν αὐτῷ. Καὶ γοῦν διὰ μὲν τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας· "Σχο λάσατε, φησὶ, καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός." Δι' ἑαυτοῦ δὲ πάλιν ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ τοῖς τὸν πλοῦ τον ἔχουσι τὸν ἐπὶ τῆς γῆς· "Πωλήσατε, φησὶ, τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δότε ἐλεημοσύνην, ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Καὶ ἡ μὲν ἐντολὴ σωτήριος, ἀσθενὴς δὲ λῖαν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, καὶ ἀεὶ πως προσπέπηγε τοῖς γεωδεστέροις· καὶ

τοῦτο εἰδὼς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἔφησέ που περὶ αὐτῶν· "Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ!" Καὶ πάλιν· "Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ." Ἔως γὰρ ἔστι τις ἐν τῷ πλουτεῖν καὶ τρυφᾶν, ἀνεπιτήδευτον ἔχει τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν. (A f. 215 b) Ἄρ' οὖν οὐδὲ μία τοῖς πλουτοῦσι σωτηρίας ὁδός, ἀλλὰ πῦρ αὐτοῖς ἠϋτρέπισται, τὸ τῷ διαβόλῳ πρέπον καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ; Οὐμὲν οὖν· ἰδοὺ γὰρ, ἰδοὺ πρόφασιν αὐτοῖς σωτηρίας ἃν ἐδειξεν ὁ Σωτὴρ διὰ ταύτης τῆς παραβολῆς· ἐθαρρῆθησαν, τὸν ἐπὶ τῆς γῆς πλοῦτον ἀφέντος αὐτοῖς ἃν ἐξικάκως τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ· πλὴν κατὰ γε τὸν ἐνόντα σκοπὸν αὐτῷ οἰκονόμοι τινὲς τίθενται τῶν πτωχευομένων· οἰκονόμοι δὲ λέγονται παρὰ τῷ τὰ οἰκεῖα ἐκάστῳ νέμειν· ἀλλ' οἰκονομοῦσιν οὐκ ὀρθῶς, οἷονεὶ σκορπίζοντες τὰ δοθέντα αὐτοῖς παρὰ τοῦ Δεσπότη· μόναίς γὰρ ταῖς ἑαυτῶν δαπανῶσι τρυφαῖς, καὶ προσκαίρους ὠνοῦνται τιμὰς, ἀμνημο νοῦντες Θεοῦ λέγοντος· "Ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰ σπλάγχνα τῷ ἀδελφῷ σου, τῷ ἐπιδεομένῳ ἐν σοί." Ναὶ μὴν καὶ αὐτοῦ πάντων ἡμῶν Σωτὴρος Χριστοῦ· "Γένεσθε οἰκτεῖρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτεῖρμων ἐστίν." Ἄλλ' οὐδεὶς αὐτοῖς, ὡς ἔφην, τοῦ κατοικτεῖρειν ἀδελφούς ὁ λόγος, μόνῃς δὲ ποιοῦνται φροντίδα τῆς ἑαυτῶν ἀγερωχίας· τοῦτο διαβέβληκεν αὐτοὺς παρὰ τῷ πάντων Δεσπότη. Δεῖ 72.813 δὲ πάντως αὐτοὺς ἀποπεσεῖν τῆς οἰκονομίας ἐπὶ πηδῶντος θανάτου, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ἐξέλκοντος· ἀδιάφικτον γὰρ ἀνθρώπῳ παντὶ τοῦ θαλάσσιου τὸ λίνον. Τί οὖν ἄρα δρᾶν αὐτοὺς βούλεται Χριστός; Ἔως εἰσὶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, κἂν εἰ μὴ πάντα βούλοιντο τὸν ἑαυτῶν πλοῦτον διανεῖμαι πτωχοῖς, κἂν γοῦν ἐκ μέρους κατακτήσασθαι φίλους, καὶ πολλοὺς τῆς εὐσπλαγχνίας μάρτυρας, τοὺς εὖ πεπονθότας δηλονότι· ἵνα ὅταν αὐτοὺς ὁ ἐπίγειος ἐκλείπῃ πλοῦτος, ἔχῃσιν τινα τρόπον ἐν ταῖς ἐκείνων σκηναῖς. Καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν ἀμηνῶν ἀμισθον γενέσθαι ποτὲ τὸν φιλόπτωχον, ἀλλ' εἴτε ἅπαντά τις τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον διαδοίῃ τισὶν, εἴτ' οὖν ἐκ μέρους, ὀνήσει πάντως τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν.⁹ (A f. 217, B f. 154) Συχνῶς ἔσθ' ὅτε ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ τοὺς αὐτοὺς ποιεῖται λόγους, καὶ διαφόροις περὶ τοῦ αὐτοῦ θεωρήματος κέχρηται παραδείγμασιν, ἵνα πρὸς σύνεσιν ἀκριβῆ τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων, ὁ τῶν ἀκρωμένων ἐμβιβάσῃται νοῦς. Ἄθρει δέ μοι πάλιν τῶν προκειμένων ἀναγνωσμάτων τὴν δύναμιν. Δοκεῖ δέ μοι καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκεῖνο χρησίμως κατιδεῖν, τίνας ὅλως ὁ τοιοῦτος λόγος ἔχει τὰς ἀφορμὰς· ἔσται γὰρ οὕτως εὐσύννοπος τῶν προκειμένων ὁ νοῦς. Ἐδίδασκε τοίνυν τοὺς ἐν πλούτῳ Χριστὸς ἀγαπᾶν ὅτι μάλιστα τὴν φιλοπτωχίαν, καὶ θησαυρὸν ζεῖν ἐν οὐρανῷ, καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον εὐημερίας ποιεῖσθαι πρόνοιαν. Ἄλλ' εὖ ἠπίστατο, Θεὸς ὢν φύσει, τῆς ἀνθρώπου διανοίας τὸν ὄκνον, τὸν ἐπὶ παντὶ σπουδαίῳ τε καὶ ἀγαθῷ πράγματι, καὶ ὡς φιλόπλουτοι λίαν ὄντες, καὶ τῷ τοιῷδε πάθει τυραννοῦμενοι παντελῶς, οὐδένα τοῖς πτωχευομένοις νέμουσιν ἔλεον. Ὅτι τοίνυν τοῖς οὕτως ἔχουσι γνώμης, οὐδὲν ὑπάρξει τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῶν, ἐξ ἐναργεστάτων παραδειγμάτων διαδείκνυσι λέγων· "Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν," καὶ τὰ ἐξῆς. Λῦσον ἡμῖν, Δέσποτα, τὸ ζητούμενον, ἄνοιξον ἡμῶν τῆς καρδίας τὸν ὀφθαλμόν. Ἄκουε τοίνυν σαφῶς τε καὶ ἀκριβῶς, ὅπερ ἔφη· Εἰ ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγὲ νεσθε, φησὶ, τὸ ἀληθινὸν τίς δώσει ὑμῖν; Ἔστι δὴ οὖν τὸ ἐλάχιστον, ὁ ἀδίκος μαμωνᾶς, τουτέστιν ὁ ἐπίγειος πλοῦτος, ἐξ ἀρπαγῆς ἔσθ' ὅτε καὶ πλεονεξίας συνειλεγμένος· τοῖς γε μὴν εὖ εἰδόσι βιοῦν, καὶ ἀποφέρουσι μὲν τῶν ἐπιγείων τὸν νοῦν, φρονοῦσι δὲ μᾶλλον τὰ ἄνω, καταλογισθεῖν ἂν παντελῶς οὐδὲν ὁ ἐπίγειος πλοῦτος, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐνδεεῖς ὅλον δαπανήσουσι, καλῶς αὐτὸν

οικονομοῦντες. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ ἐν ὀλίγῳ γενέσθαι τινὰ πιστὸν, τὸ τοῖς ἐν ἐσχάτῃ ταλαιπωρίᾳ τὴν ἀπό γε τῶν ὄντων δια νέμειν ἐπικουρίαν. Εἰ οὖν ἐν ὀλίγῳ γεγόναμεν ἄπιστοι, πῶς ἂν λάβοιμεν παρ' αὐτοῦ τὸ ἀληθινόν, τουτέστι τῶν θεῶν χαρισμάτων ἀμφιλαφῆ χορηγίαν, ψυχὴν ἀνθρώπου κατακαλλύνουσαν, καὶ τὸ θεῖον αὐτῇ κάλλος ἐγγράφουσαν; (A f. 154 b) "Ὅτι δὲ εἰς τοῦτο βλέπει καὶ τέτρα πται τῶν τοῦ Σωτῆρος ῥημάτων ὁ σκοπὸς, καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς εἰδείη τις ἂν εὖ μάλα. Ἐφη γάρ· "Εἰ 72.816 ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς δώσει ὑμῖν;" Ἀλλότριον δὲ εἶναί φαμεν, τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν· οὐ γὰρ γεγεννήμεθα μετὰ πλοῦτου, γυμνοὶ δὲ μᾶλλον· καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, "οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα." Γενώμεθα οὖν πιστοὶ ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ καὶ γῆνῳ πλούτῳ, ὃς ἐλάχιστός ἐστι καὶ οὐδὲν, ὅτι ῥευστός· καὶ μὴ σφετερίζομεθα τὰ εἰς κοινὴν τῶν ἀδελφῶν χρεῖαν δοθέντα ἡμῖν, ὥστε ἄδικον τὸν πλοῦτον ποιεῖν, διὰ τοῦ κατέχειν αὐτὸν, καὶ ταῦτα, ἀλλότριον ὄντα· τὸ μὲν, ὅτι οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν· τὸ δὲ, ὅτι τῶν πτωχῶν ἐστίν· ἵνα τὸν ἡμέτερον θεῖον καὶ οὐράνιον πλοῦτον πιστευθῶμεν, τὸν ἀληθινὸν καὶ μένοντα. Ἀλλότριον μὲν γὰρ ἀνθρώπου παντὸς φυσικῶς, τὸ πλουτεῖν· ἔξωθεν γὰρ προσγίνεται καὶ ἐπισυμβαίνει τισί· κἂν ἀποσυμβῆ καὶ ἀπόλοιτο, παραβλάψοι ἂν οὐδὲν παντελῶς τοῦς τῆς ἀνθρώπου φύσεως λόγους. Οὐ γὰρ ἔν γε τῷ εἶναι πλούσιοι, λογικοὶ τέ ἐσμεν, καὶ ἀπάσης ἀγαθοεργίας ἐπιστήμονες, ἀλλ' ἢ τῆς φύσεως ἐπιτηδειότης δεκτικὴ τῶν τοιούτων ἐστίν, ὅπερ ἐστίν ἡμέτερον. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, ἐκτίσθημεν ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοιμάσεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Ὅταν τοίνυν ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ, τουτέστι ἐν τοῖς ἔξωθεν προσγενομένοις, ἄπιστοὶ τινες εἶεν, πῶς ἂν λάβοιεν τὰ ἑαυτῶν; τουτέστι, πῶς ἂν ἐν μεθέξει γένοιτο τῶν θεοσδότην ἀγαθῶν; ἢ πῶς κομισόμεθα τὸ ἱερόν τε καὶ ἀξιάγα στον κάλλος, ὃ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς ἐγγράφει Θεὸς, διαμορφῶν αὐτὰς πρὸς ἑαυτὸν; Γεγόναμεν γὰρ οὕτως ἐν ἀρχαῖς. "Ὅτι δ' ἐστὶ τῶν ἀμηχάνων, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν μερίζεσθαι πρὸς τὰ ἐναντία, καὶ ἀκαταψέκτως δύνασθαι βιοῦν, διαδείκνυσι λέγων· 9Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυοῖς κυρίοις δουλεύειν. (A f. 217, B f. 154 b) Παράδειγμα τοῦτο σαφές τε καὶ ἐναργές, καὶ τῆ τῶν προκειμένων θεωρίᾳ πρεπωδέστατον· συμπέρασμα δὲ ὡσπερ τοῦ παντὸς λόγου, τὸ ἐφεξῆς· "οὐ δύνασθε γὰρ Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ." Εἰ γὰρ δὴ τις γένοιτο, φησὶ, δύο κυρίων οἰκέτης, μεμερισμένων τοῖς θελήμασιν εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ ἀσύμβατον ἀλλήλοις ἐχόντων τὴν γνώμην, πῶς ἂν δύναίτο ἀμφοτέροις ἀρέσαι; Μεριζόμενος γὰρ εἰς τὸ ἑκατέρω δοκοῦν, τοῖς ἀμφοῖν θελήμασιν ἀντανίσταται. Πᾶσα γὰρ ἀνάγκη, τὸν αὐτὸν ὀρεῖσθαι πονηρόν τε καὶ ἀγαθόν. Οὐκοῦν εἴπερ ἔλοιτο γνήσιος ἐνὶ γενέσθαι, φησὶ, μισήσει τὸν ἕτερον. Ἀμηχανὸν δὲ οὖν Θεῷ δουλεῦσαι καὶ μαμωνᾷ· ἐπὶ θάτερον τοίνυν μεταθῶμεν τὴν πᾶσαν σπουδὴν, πολλὰ χαίρειν εἰπόντες τῷ μαμωνᾷ. Ταῦτα γὰρ ἡμῖν ὁ μέγας εἰσηγεῖται Διδάσκαλος. 9Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες ἐξεμυκτὴ ρίζον αὐτόν.9 (A f. 217 b). Ὡσπερ τὰ τῶν ἐν τοῖς σώμασι πα 72.817 θῶν ἀγριώτερα, τὰς ἐκ τῶν φαρμάκων ἐπικουρίας οὐ προσίεται, φεύγει δὲ ὡσπερ τὴν ἴασιν· κἂν εἴ τις προσάγοι τὸ πεφυκὸς ὠφελεῖν, ἐξαγριοῦται μειζόνως, καὶ οἶον ἀγανακτεῖ, καίτοι τῇ τέχνῃ κολακευόμενα, οὕτω τὰ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς ἐπισυμβαίνοντα πάθη σκληρὰ καὶ ἀνουθέτητά πῶς εἰσὶν ἔσθ' ὅτε, καὶ οὐδενὸς ἀνέχεται λόγου καλοῦντος εἰς ἀπόστασιν τοῦ κακοῦ, καὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἐμβιβάζοντος. Τοῦτο πεπονθότας εὐρήσομεν τοὺς Φαρισαίους, οἱ διὰ φιλαργυρίαν ἐξητελίζον τὰς ἀρίστας παρὰ νέσεις· καὶ δέον σεβασθῆναι, ἐμυκτῆριζον ταῦτα εἰσηγούμενον Δεσπότην. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐξέλωμεν τὸ τῆς φιλαργυρίας κέντρον, ὃ καὶ εἰς ἀσέβειαν ἐγείρειν δύναται,

καθάπερ ἐκείνους. Μακρὸν τοιγαροῦν ἐπ' αὐτοῖς δαπανήσας λόγον ὁ τῶν ὄλων Σωτήρ, εἶτα τῶν ἰδίων σκευμάτων καὶ παθῶν οὐκ ἀποφοιτῶντας ὄρων, ἐμφιλοχωροῦντας δὲ μάλλον τῆ συντρόφῳ σκαιοτήτι, τρέπεται λοιπὸν ἐπὶ τὸ δριμύ τῶν ἐλέγχων, καιροῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο, καὶ ἀποφαίνει ὑποκριτὰς ὄντας καὶ βωμολόχους, καὶ δόξης μὲν ἐραστὰς, ἥπερ ἂν πρόποι δικαίους τε καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, οὐ μὴν ὄντας τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν. Ὁ ὕμεις ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.⁹ (A f. 218) Τοῦτο καὶ ἐτέρωθί που πρὸς αὐτοὺς εὐρίσκεται λέγων· "Πῶς δύνασθε πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνοντες, τὴν δὲ δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;" Τοὺς μὲν γὰρ ἀληθῶς ὄντας ἀγαθοὺς, τοῖς εἰς δικαιοσύνην ἐπαίνοις ὁ Θεὸς στεφανοῖ· οἱ γὰρ μὴν ἀφιλάρετοι καὶ ὑποκριταί, τάχα ταῖς ἑαυτῶν ψήφοις, τὸ δοκεῖν εἶναι σεπτοὶ παρακλέπτουσιν. Ἄλλ' οὐδεὶς, ὃ βέλτιστος, φαίη τις ἂν αὐτοῖς, ἑαυτὸν στεφανοῖ. Γέγραπται γάρ· "Ἐγ κωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἄλλο τρίος, καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη." Πλὴν κἂν εἰ δύναιντό πως λαθεῖν οἱ ὑποκριταί, καὶ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἀρπάσαι τιμὰς, ἀλλ' οὖν ὁ Θεὸς, φησὶ, γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τιμᾶ μὲν δίκαιον τὸν ἀληθινὸν, σκορπίζει δὲ τὰ τῶν ἀνθρωπαρέσκων ὅσα· ἀνθρῶ παρεσκία γὰρ ρίζα καὶ ἀρχὴ καὶ γένεσις τῆς μεμνημένης παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ὑπεροψίας. Καταστίζας τοίνυν τοῖς ἐλέγχοις αὐτοῦς, ἕτερόν τι τούτοις προσεπάγει Χριστὸς, ὅπερ ἔμελλον πείσεσθαι, διὰ γε τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἀνοσιότητά τε καὶ ἀπειθίαν. Φησὶ γάρ· Ὁ νόμος καὶ οἱ προφηταὶ ἕως Ἰωάννου, κ.τ.λ. (A f. 218). Ἐπικρύπτει πάλιν ἀσαφεῖα τὸ λυποῦν, καὶ κατεσκιασμένην ὡσπερ ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν τῶν συμβησομένων τοῖς ἀπειθεῖν ἐλομένους αὐτῷ. Μωϋσῆς γὰρ, φησὶ, καὶ σὺν αὐτῷ τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ χορὸς, τοῦ κατ' ἐμὲ μυστηρίου τὴν δύναμιν προκατηγγέλκασιν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὁ νόμος ἐδήλου διὰ σκιᾶς καὶ τύπων, ὅτι καὶ τὸν τῆς σαρκὸς ὑπομενῶ θάνατον, ἵνα σώσω τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ 72.820 καταργήσω τὴν φθορὰν, ἐγγεγεμένους ἐκ νεκρῶν. Συμβαίνοντα δὲ τοῖς Μωϋσέως νόμοις, ἐλάλησαν οἱ προφηταὶ. Ξένον τοίνυν, φησὶν, οὐδὲν, ἤγουν προεγνωσμένον, ὅταν τοῖς ἐμοῖς ἀπειθήσητε λόγοις· μέτριον γὰρ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὁ τῆς προφητείας τῆς ἐπ' ἐμοὶ καὶ ὑμῖν ἐκτείνεται λόγος. Ἀπὸ δὲ γε τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. Βασιλείαν δὲ οὐρανῶν φησὶν ἐν τούτοις, τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν, τὴν τῆς ἀμαρτίας ἀπόνιψιν, τὴν διὰ γένημι τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγία σμὸν, τὴν ἐν Πνεύματι προσκύνησιν, τῆς υἰοθεσίας τὸ καύχημα, τῆς μελλούσης δοθήσεσθαι τοῖς ἀγίοις δόξης τὴν ἐλπίδα. Εὐαγγελίζεται τοίνυν ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, παρελθόντος εἰς μέσον τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ λέγοντος· "Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου" καὶ καταδεικνύντος ἤδη παρόντα τὸν Ἄμνὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἴροντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Πᾶς δὲ εἴ τις γέγονε τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων κατήκοος καὶ ἐραστής, εἰσβιάζεται· τουτέστιν ἀπάσῃ προθυμίᾳ καὶ παντὶ σθένει χρώμενος, εἴσω παρελθεῖν τῆς ἐλπίδος ἐπιθυμεῖ. Ὡς γὰρ ἐτέρωθί που φησὶν, "Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν." Ὁ εὐκοπώτερον δὲ ἐστὶ, κ.τ.λ.⁹ (A f. 218 b) Εὐκοπώτερον εἶναί φησιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, οὐπω τοῦτο γίνεσθαι Θεοῦ προστάττοντος, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. Νόμον δὲ φησὶν ἔσθ' ὅτε συλλήβδην ἅπασαν τὴν θεοπνευστον Γραφήν, τουτέστι, τὰ Μωϋσέως καὶ προφητῶν. Τίνα τοίνυν προαπηγγέλκασιν, ἃ καὶ δεῖ πάντως ἐκβῆναι πρὸς πέρας; Προηγόρευσαν ὅτι διὰ πολλὴν ἀπιστίαν καὶ τρόπων ἀνοσιότητα, τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἀπολισθήσει, καίτοι πρωτότοκος ὢν ἐν τέκνοις ὁ Ἰσραὴλ· καὶ ὅτι τῆς παρ' αὐτοῦ ἀγάπης ἐξωσθήσεται ἡ Ἱερουσαλήμ. Καὶ γοῦν ἔφη περὶ αὐτῆς διὰ φωνῆς Ὡσηέ· "Ἴδου ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν

αὐτῆς ἐν σκόλοψι, καὶ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς· καὶ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὕρη." Ὁδὸς μὲν γὰρ εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ οὐδὲν ἅπαντες ἐν αὐτῇ, λεῖτα δὲ πάντα καὶ ἱπήλατα. Φράσσεται δὲ ἡ ὁδὸς τῆς Ἰουδαίων μητρὸς, τουτέστιν ἀδιόδευτος αὐτοῖς ἡ τῆς εὐσεβείας ἀπετελέσθη τρίβος· ὅτι δὲ γεγόνασι σκοτεινοὶ τὸν νοῦν, καὶ οὐ προσήκαντο τῆς τοῦ Σωτῆρος δόξης τὸ φῶς, οὐ γὰρ ἐγνώκασιν αὐτὸν, προαναπεφώνηκε, λέγων, ὡς πρὸς Ἰουδαίων τὸν δῆμον· "Νυκτὶ ὡμοίωσα τὴν μητέρα σου· ὡμοιώθη ὁ λαὸς μου, ὡς οὐκ ἔχων γνῶσιν· ὅτι σὺ ἐπίγνωσιν ἀπόσω, κἀγὼ ἀπόσομαί σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι· καὶ ἐπελάθου νόμου Θεοῦ σου, κἀγὼ ἐπιλάθωμαι τέκνων σου." Ἀκούεις ὅτι σκότω καὶ νυκτὶ παρειαίκεται, καὶ σφόδρα εἰκότως, ἡ τῶν ἀπειθούντων πληθὺς; Ἀνίσχει μὲν γὰρ τοῖς πιστεύουσιν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ὁ νοητὸς ἑωσφόρος, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος· σκότω δὲ καὶ ἀχλύϊ νοητῇ καταμελαίνεται τῶν ὑβριζόντων τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ ἀξιόκτητον χάριν ὁ νοῦς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ. Περὶ δὲ τῶν ἐπεγνωκότων τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χρι 72.821 στοῖ, δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὑπισχνεῖτο, λέγων· "Καὶ κατισχύσω αὐτοὺς ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν ὑπάρξουσιν." Συνωδὰ δὲ τούτοις καὶ ὁ Ψαλμωδὸς ἐν Πνεύματι φησι πρὸς Χριστόν· "Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν· ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ· καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρας ἡμῶν." Καυχώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, δικαιοθέντες ἐν αὐτῷ· γεγόναμεν ὑψηλοὶ, τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ταπεινώσιν ἐκβεβληκότες, καὶ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων τὴν ἀκριβῆ καταπλουτήσαντες γνῶσιν· τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἐπηγγέλλετο Θεὸς λέγων διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Καὶ ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ἧ οὐκ ἔγνωσαν, καὶ τρίβους ἃς οὐκ ἤδεισαν πατήσαι ποιήσω αὐτούς· ποιήσω αὐτοῖς τὸ σκότος εἰς φῶς, καὶ πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν." Ἡμεῖς μὲν γὰρ ὄντες τυφλοὶ, πεφωτισμέθα, καὶ τὴν ἀσυνήθη τῆς δικαιοσύνης ἐρχόμεθα τρίβον· οἱ δὲ νόμον ἀύχοῦντες παιδαγωγὸν, ἐν σκότῳ γεγόνασιν. Ὡς γὰρ αὐτὸς ἔφη Χριστὸς, ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ πώρωσις ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούωσι· πεπαρωνήκασιν γὰρ εἰς τοὺς ἀγίους προφήτας, τετολμήκασιν δὲ καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπενεγκεῖν τῷ καλοῦντι πρὸς σωτηρίαν καὶ ζωὴν. Οὐκ οὖν ἂν ἀπειθῆτε, φησὶ, κἂν τοὺς ἐμοὺς ἀσυνέτως διαμυκτηρίζητε λόγους, ἐπὶ τὴν τοῦ χρησίμου καὶ πρέποντος ἀποκομίζοντας θήραν, ἀλλ' οὐκ ἠγνοήθη ταῦτα, φησὶ, ἀλλ' ἤδη προεῖρηται διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν. Ἔστι δὲ τῶν ἀμηχάνων, εἰς ἀπραξίαν διαπεσεῖν τὰς Θεοῦ φωνάς· ὁ γὰρ ἤδει πάντη τε καὶ πάντως ἐσόμενον, τοῦτο προκαταμεμήνυκε. Κατὰ μὲν οὖν τὸ ῥητὸν, δηλοῖ ὅτι ἀφίκεται, καταλύσων μὲν ἠκιστα ἢ ἀνατρέψων τὰ προφητῶν, ἀποπερανῶν δὲ μᾶλλον καὶ προφήτας καὶ νόμον. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ νόμος καὶ οἱ προφήται ἕως Ἰωάννου, ἵνα μὴ τις ὑπολάβοι, ὅτι ἐκβέβληνται καὶ ἠθέτηνται, διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, ὅτι "Οὐ πεσεῖται ἀπὸ τοῦ νόμου ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία," κατὰ τὸν Ματθαῖον. 9 Ἄνθρωπος δὲ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. 9 (A f. 220, E f. 252 b) Πύθοιτο δ' ἄν τις· Ἄρα γε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, τὴν λέγουσαν τὸν μὲν πτωχὸν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ἀπελθεῖν, τὸν δὲ πλούσιον εἰς τὴν κόλασιν, γέγονεν ἤδη ταῦτα, καὶ ἀνταπόδοσις ἀξία ἐκκληρώθη ἐκάστῳ, ἡ τῆς μελλούσης κρίσεως ἀνατυπῶν τὴν εἰκόνα ἐν τούτοις; Ἀλλὰ μὴν, φησὶν, ὅποτε ὀνομάζει Λαζάρου προσηγορίαν, ἀληθῶς γέγονε καὶ ἐπράχθη. Διὰ τί γὰρ μὴ εἶπε, Πτωχὸς δὲ τις ἄνθρωπος, ἀλλὰ, Λάζαρος; Ἴνα τῇ προσηγορίᾳ δεῖξη, πείρα καὶ ἀληθεία ταῦτα πεπραχθῆναι. Πρὸς ὃν ἐροῦμεν· Τὴν κρίσιν ἔσεσθαι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἡ θεία πανταχοῦ λέγει

Γραφή· ανάστα σις δὲ οὐκ ἔσται, μὴ αὐθις ἡμῖν ἐπιφοιτήσαντος τοῦ Χριστοῦ ἐξ οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν 72.824 ἀγίων ἀγγέλων. Οὕτω καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος φησιν ὅτι "Αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχ ἀγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ. Σαλπίζει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἐν Χριστῷ ἄφθαρτοι." Οὕτω τοίνυν ἐξ οὐρανῶν κατα βεβηκότος τοῦ πάντων Κριτοῦ, οὐδὲ ἡ τῶν νεκρῶν γέγονεν ἀνάστασις· εἶτα, πῶς οὐκ ἀπίθανον ἐννοεῖν, ὅτι γέγονεν ἤδη τισὶν ἀνταπόδοσις, ἢ πονηρῶν ἔργων ἢ ἀγαθῶν; Ἔστι τοίνυν παραβολῆς τρόπος ἐσχηματισμένος ἀστείως, τὰ τε ἐπὶ τῷ πλουσίῳ καὶ τῷ Λαζάρῳ εἰρημένα παρὰ Χριστοῦ. Ἔχει δὲ ὁ λόγος, ὡς ἡ Ἑβραίων παράδοσις ἔχει, Λάζαρον εἶναι τινα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐσχάτη συνόντα πτωχεῖα καὶ ἀρρώστια, οὗ καὶ μνημονεῦσαι τὸν Κύριον, ὡς εἰς παράδειγμα λαμβάνοντα τοῦτον εἰς ἐμφανεστέραν τοῦ λόγου δῆλωσιν. Οὕτω τοίνυν ἐξ οὐρανῶν καταφοιτήσαντος τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ἀνάστασις γέγονεν, οὔτε πράξεων ἀνταπόδοσις ἠκολούθησέ τισιν. Ἄλλ' ὡς ἐν εἰκόνι, τῇ παραβολῇ γέγραπται πλούσιος τρυφῶν καὶ ἀφιλοκτίρμων, καὶ πένης ἐν ἀρρώστια· ἴν' εἶδεῖεν ὡς οἱ τὸν ἐπὶ γῆς ἔχοντες πλοῦτον, ὡς εἰ μὴ βουληθεῖεν εἶναι χρηστοὶ, καὶ 72.825 εὐμετάδοτοι, καὶ κοινωνικοὶ, καὶ ταῖς τῶν πενήτων ἀνάγκαις ἐπικουρεῖν ἔλοιτο, δεινῇ καὶ ἀφύκτῳ περιπεσοῦνται δίκῃ. Ἀναγκαῖον δὲ οἶμαι πρότερον εἰπεῖν, ποία γέγονεν ἡ τοῦ λόγου πρόφασις, ἢ ποίου πράγματος εἰς παράδειξιν, τὴν προκειμένην παραβολὴν ἄριστα διαμορφοῖ καὶ διαπλάττει Χριστός. Ἀπετέλει τοίνυν ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ τεχνίτας εἰς ἀγαθοεργίαν, καὶ τοῖς ἐξ ἀρετῶν ἀυχήμασι βούλετο διαπρέπειν. Ἦθελε γὰρ εἶναι φιλαλλήλους, καὶ φιλοπτωχίας ἐπιμελητὰς, καὶ τῶν εἰς τοῦτο σπουδασμάτων ἔχεσθαι νεανικῶς· μάλιστα δὲ τοῖς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ πλουσίοις τὰς ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ παραινέσεις συντιθεῖς, καὶ εἰς ὁδὸν αὐτοῦ ἀποφέρων τὴν τοῖς ἀγίοις πρεπωδεστάτην, ἔφασκε· "Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δότε ἐλεημοσύνην." Καὶ ἡ μὲν ἐντολὴ καλὴ τε καὶ ἀγαθὴ καὶ σωτήριος. Οὐκ ἠγγόνησε δὲ Χριστὸς, ὅτι τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τὸ κεκελευσμένον, οὐκ ἔνεστι τοῖς πολλοῖς· ἀσθενεῖ γὰρ αἰεὶ πρὸς τὰ δυσχερῆ καὶ δυσήνυτα τῶν κατορθωμάτων ὁ ἀνθρώπινος νοῦς· ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, ἐπενόησέ τινα τρόπον ἐπικουρίας αὐτοῖς· ἵνα μὴ τὸν ἐνταῦθα πλοῦτον διηνεκῆς τε καὶ ἀναπόβλητος διαδέξῃται πτωχεῖα, καὶ τὰς προσκαίρους τρυφὰς αἰωνία κόλασις. Εἰ γὰρ μὴ ἀνέχεσθε, φησὶ, τὸν φιλήδονον ἀφείναι πλοῦτον, καὶ ἀπεμπολήσαι ὀλοκλήρους τὰς οὐσίας, καὶ διαδοῦναι τοῖς δεομένοις, κὰν γοῦν τοῖς ἐλάττοσιν ἐνευδοκιμεῖν σπουδάσατε· ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ, τουτέστι μὴ μόνον ἑαυτῶν ποιήσηθε τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις χεῖρα ἀπλώσατε· συναλγήσατε τοῖς κάμουσι, παραμυθήσαθε ἀγίους τὴν οὐκ ἀβούλητον ἀγαπῶντας πτωχεῖαν, ἵν' ἀπερισπάστως τῷ Θεῷ λατρεύωσιν. Ἔσται δὲ τοῦτο ὑμῖν οὐκ ἄμισθον· ὅταν γὰρ ὑμῖν ὁ ἐπίγειος ἐπιλείψῃ πλοῦτος, τῷ τέλει τοῦ βίου κατελιημένοις, τότε κοινωνοὺς ὑμᾶς ποιήσονται τῆς ἑαυτῶν ἐλπίδος, καὶ τῆς δοθησομένης αὐτοῖς ἐκ Θεοῦ παρακλήσεως· τοὺς γὰρ καμόντας ἐν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ ἐπιεικῶς τὸ δυσαχθὲς τῆς πενίας διενεγκόντας φορτίον, ὡς ἀγαθὸς ἀνακτήσεται. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τοῖς οὖσιν ἐν πλούτῳ συμβουλεύει, λέγων περὶ τῶν ταλαιπωρουμένων· "Τὸ ὑμῶν περίσσευμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα." Τοῦτο δὲ ἐστὶν οὐδὲν ἕτερον ἐπιτάττοντος, πλὴν ὅπερ ἔφη Χριστὸς, "Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ." Ὅτι δὲ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι τοῦτο δρᾶν, ὀλέθρου πρόξενον καὶ πυρὸς ἀσβέστου, διαδεικνυσι, τὴν προκειμένην ἡμῖν ἐκφήνας παραβολὴν· "Ἄνθρωπος γὰρ τις ἦν πλούσιος σφόδρα," φησὶν. Ἐνταῦθά μοι βλέπε καὶ ἐπιτήρησον ἀκριβῶς τοῦ Σωτῆρος τοὺς λόγους, πολὺ τι τὸ σοφὸν ἐμφαίνοντας. Καίτοι

γάρ ἐξὸν εἰπεῖν· Ὁ δεῖνα τυχὸν πλούσιος ἦν ἄνθρωπος, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ, τοῦτο μὲν οὐκ ἔφη· ἄνθρωπον δὲ ἀπλῶς πλούσιον ὀνομάζει, μνημονεύει δὲ τοῦ πένητος ὀνομασί. Ποία τοίνυν ἢ ἐπιτήρησις; Ἀνώνυμος ὁ πλούσιος, ὡς ἀφιλοικτεῖρμων, παρὰ Θεῶ· ἔφη γάρ που διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς περὶ τῶν μὴ φοβουμένων αὐτὸν, ὅτι "Οὐ μὴ μνησθῶ 72.828 τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου." Ὀνομασί δὲ, ὡς ἔφην, ὁ πένης ἐν γλώσση Θεοῦ. Πλὴν ἴδωμεν τοῦ πλουσίου ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀναγκαίων ἡμένην ὄφρυν. Τί οὖν φησι περὶ αὐτοῦ ὁ Χριστός; "Καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον," τουτέστιν, εὐεματεῖν ἐσπούδαζε ἐν ἐσθῆτι πολυτελεστάτη. (A f. 220 b, E f. 255) Ὁ δὲ πένης ἔρριπτο παρὰ τὸν πυλῶνα, νόσω καὶ πενία πεπεδημένος, καὶ οὐ δενὸς ἠξιοῦτο λόγου· φειδοῦς καὶ φροντίδος ἄμοιρος ἦν, ἐζήτει πρὸς κόρον τῆς τοῦ πλουσίου τραπέζης τὰ παρολισθαίνοντά τε καὶ ἀχρηστότερα· ἐκολάζετο δὲ καὶ ἐτέρως νόσω χαλεπωτάτη· ἀλλὰ καὶ "οἱ κύνες, φησὶν, ἔλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ," καὶ οὐκ ἀδικοῦντες μᾶλλον, κατὰ γε τὸ εἶδος, ἀλλ' οἷον συναλοῦντες καὶ θεραπεύοντες· γλώττη γὰρ ἰδίᾳ καὶ τὰς ἑαυτῶν καθιστῶσι νόσους, οἷον ἀποξύνοντες τὸ λυποῦν, καὶ φιλοφρόνως περιαιείφοντες. Ὁ δὲ πλούσιος ὢν καὶ θηρῶν ἀπηνέστερος, ἀσυναλγῆς καὶ ἀφιλοικτεῖρμων καὶ μεστὸς ἀπάσης ἀπανθρωπίας ἠλέγχετο. 9'Εγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, κ.τ.λ.9 Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη, κ.τ.λ.9 (A f. 223 b, E f. 263 b) Ἀλλ' οὐχ ὁ Λάζαρος οὗτος, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἀπήει δορυφορίας, καὶ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδων· τοῖς γὰρ ἐλπίδας ἔχουσι τὰς παρὰ Θεῶ, μετάστασις ἂν εἴη ἐξ ἀνίας [Cod. α.9 ἀκακίας] καὶ πόνων, ἢ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀποδη μία· καὶ τι τοιοῦτον ὁ Σολομῶν ἐδίδαξεν εἰπών· "Ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθάναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἢ ἔξοδος αὐτῶν, καὶ ἢ ἀφ' ἡμῶν πορεία, σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἢ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης." Δίδεται γὰρ αὐτοῖς ἰσοπαλὲς τοῖς πόνοις, τὸ τῆς παρακλήσεως μέτρον· ἢ τάχα που καὶ πλείους τῶν πόνων αἱ ἀμοιβαί· ἔφη γὰρ Χριστὸς, ὅτι "Μέτρον καλὸν πεπιεσμένον, σεσαλευμένον, ὑπερεκχυνόμενον, δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν." Οὐκοῦν "ὁ μὲν Λάζαρος διὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἀπενήνεκται, φησὶν, εἰς κόλπους Ἀ βραάμ· ὁ δὲ πλούσιος ἀπέθανε," φησὶ, "καὶ ἐτάφη" θάνατος γὰρ αὐτῶ σκληρῶ γεγονότι καὶ ἀφιλοικτεῖρ μωνι, τὸ ἀπαλλαγῆναι σώματος· ἄπεισι γὰρ ἐκ τρυφῆς εἰς κόλασιν· ἐκ δόξης εἰς ἀτιμίαν· ἐκ φωτὸς εἰς σκότος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ΄.

Ἀνένδεκτόν ἐστι μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα.9 (A f. 230 b, B f. 161) Ποίων ἄρα σκανδάλων μνημονεύει Χριστὸς, ἃ δὴ πάντη τε καὶ πάντως συμβῆσσεσθαι φησι; Διττὰ μὲν οὖν τὰ σκάνδαλα· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, τῇ ὑπερτάτῃ μάχεται δόξη, καὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας ἄπτεται, τό γε ἦκον εἰς τὸ ἐγχείρημα τῶν ἐξευρηκόντων. Τὰ δὲ πρὸς ἡμῶν ἔσθ' ὅτε γίνεται· διήκει δὲ μέχρι μόνου τοῦ λυπῆσαι τῶν ἀδελφῶν καὶ ὁμοπίστων τινάς· αἱ μὲν γὰρ τῶν αἰρέσεων παρευρέσεις, καὶ ὅς ἂν γένοιτο μετὰ τῆς ἀληθείας λόγος, αὐτῇ θεῖα καὶ ὑπερτάτῃ μάχεται δόξη· ἀποφέρει γὰρ τοὺς ἀλισκομένους τῆς τῶν ἱερῶν δογμάτων ὀρθότητός τε καὶ ἀκριβείας. Περὶ τῶν 72.829 τοιούτων σκανδάλων ἔφη που πάλιν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἐκ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται." Τὰ γὰρ τοιαῦτα σκάνδαλα, διὰ γε, φημί, τῶν ἀνοσίων αἰρετικῶν, οὐ καθ' ἑνὸς ἰδικῶς ἔρχεται τις, ἐπιβουλεύει δὲ μᾶλλον τῷ κόσμῳ, τουτέστι, τοῖς ἐν ἀπάσῃ τῇ γῆ. Τοῖς τῶν τοιούτων

σκανδάλων εύρεταῖς ἐπιπλήττει λέγων ὁ μακάριος Παῦλος· "Οὕτως δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν ἀσθενοῦσαν τὴν συνείδησιν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνετε." Ἴνα δὲ τὰ τοιαῦτα σκάνδαλα μὴ κατισχύσωσι τῶν πεπιστευ κόντων, ἔφη που Θεὸς τοῖς τὸν ὀρθὸν τῆς ἀληθείας πρεσβεύουσι λόγον, καὶ εὖ εἰδόσι μυσταγωγεῖν· "Πορεύεσθε διὰ τῶν πυλῶν μου, καὶ ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ μου, καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαβρίψατε." Πικρὰν δὲ τὴν δίκην ἐπήρτησεν ὁ Σωτὴρ τοῖς τὰ τοιάδε τιθεῖσι σκάνδαλα. Ἔοικε δὲ πως, οὐ τῶν τοιούτων σκανδάλων διαμεμ νῆσθαι νῦν, ἐκείνων δὲ μᾶλλον, ἅπερ δὴ συμβαίνει πλειστάκις ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας μεταξὺ φίλων τε καὶ ἀδελφῶν. Ἀποφέρει δὲ ἡμᾶς εἰς τὰς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὑποψίας, ὁ γείτων εὐθύς καὶ ἐπενηνεγμένος τοῖς πρώτοις λόγος, ὁ περὶ γε, φημὶ, τοῦ συγγινώσκειν ἀδελφοῖς, εἰ γένοιτό πως αὐτοὺς εἰς ἡμᾶς πλημμε λείν. Ποῖα τοίνυν τὰ τοιάδε σκάνδαλα; Μικροψυχίαί τάχα που καὶ λύπαι, δίκαιοί τε καὶ ἄδικοι παρορ γισμοὶ, λοιδορίαί, καταλαλιαὶ πολλάκις, καὶ τὰ τοῦ τοῖς ἀδελφὰ καὶ ὁμοειδῆ τῶν πταισμάτων. Ταῦτα, φημὶ, οὐκ ἐνδέχεται μὴ ἐλθεῖν· ἄρ' ὡς ἀναγκαίως ἐπιφέροντος αὐτά τισι τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ; Μὴ γένοιτο· φαῦλον γὰρ οὐδὲν παρ' αὐτοῦ, πηγὴ δὲ μᾶλ λόν ἐστι πάσης ἀρετῆς. Πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται μὴ συμβαίνειν αὐτά; Διὰ τὴν ἡμῶν που πάντως ἀσθέ νειαν. "Πολλὰ γὰρ πταίωμεν ἅπαντες," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Πλήν οὐαὶ μὲν ἔσσεσθαί φησι τῷ τιθέντι τὰ σκάνδαλα· οὐ γὰρ ἀνεπίπληκτον ἔᾶ, συστέλλει δὲ μᾶλλον τῷ φόβῳ τῆς δίκης τὸ ῥάθυμον ἐν τούτοις. Ἐπιτάττει γε μὴν ἀνεξικακεῖν τοῖς τιθεῖσιν αὐτά. Ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σέ, κ.τ.λ.9 (A f. 230 b, B f. 161 b) Ἐὰν γὰρ ἐπιστρέφῃ, φησὶν, ὁ ἀμαρτῶν εἰς σέ, καὶ καταγινώσκη ἑαυτοῦ, ἀφήσεις αὐτῷ· καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πλειστάκις. Οὐ γὰρ εἴ τις ἀσθενεῖ καὶ τοῦτο συχνῶς, διὰ τοῦτο ἀφιλαλλήλους ἡμᾶς ὀρᾶσθαι, καὶ ὀλιγώρως ἔχειν εἰς μακροθυμίαν· δεῖ δὲ μᾶλλον ἀπομιμεῖσθαι φιλεῖν τοὺς τῶν ἐν σώματι παθῶν ἰατροὺς, οἱ οὐχ ἅπαξ ἢ δις τὸν ἄρρωστον θεραπεύουσι, τοσαυτάκις δὲ μᾶλ λον, ὡσάκις ἂν αὐτὸν ἄρρωστήσαι συμβῆ. Ἐννοῶμεν γὰρ ὡς καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν ἀσθενεῖαις, καὶ ἡττώ μεθα παθῶν· πάσχοντες δὲ τοῦτο, χρηστοὺς καὶ ἀμνησικακοὺς εἶναι πρὸς ἡμᾶς εὐχόμεθα τοὺς ἐπὶ 72.832 πλήττειν ὀφείλοντας, καὶ τὴν τοῦ χρῆναι κολάζειν ἔχοντας ἐξουσίαν. Δεῖ δὴ οὖν ἄρα τῶν ἀλλήλων ἀσθενεῖαις συγκαθισταμένους, "ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν· ἀναπληρώσομεν γὰρ οὕτω τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ." Ἐπιτήρησον δὲ ὡς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον πυνθάνεται ὁ Πέτρος καὶ φησι· "Ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ;" Ἐνταῦθα δὲ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀποστόλους, ὅτι "Κἂν ἐπτά κισ τῆς ἡμέρας ἀμάρτη," τουτέστι πολλάκις, καὶ τοσαυτάκις καταγνῶ ἑαυτοῦ, "ἀφήσεις αὐτῷ." Ἐἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ Κυρίῳ· Πρόσθες ἡμῖν πίστιν.9 (A f. 231) Εὐφραίνει πάντων ἀγίων ψυχὴν, οὐ τῶν προσκαίρων καὶ ἐπιγείων ἢ κτησῖς, φθαρτὰ γὰρ ταῦτα καὶ εὐαπόβλητα, ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον ἂ τοὺς λαβόντας, σεπτοὺς ἀποφαίνει καὶ μακαρίους. Ταῦτα δὲ εἰσι τὰ θεόδοτα καὶ πνευματικὰ χαρίσματα δη λονότι· ὧν ἐν ἐστι καὶ ἐξαιρέτον, ἢ πίστις, ἥτοι τὸ βεβηκὸς εἰς πίστιν τὴν ἐπὶ γε τῷ πάντων ἡμῶν Σω τῆρι Χριστῷ· ἦν δὴ καὶ ὁ Παῦλος οἶδεν οὔσαν κεφά λαιον τῶν ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν· ἔφη γοῦν, ὅτι "Χωρὶς πίστεως, ἀδύνατον εὐαρεστήσαί ποτε." Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Ἄθρει δὴ οὖν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, τῶν ἀρχαιοτέρων ἀγίων ζηλωτὰς γεγονότας· τί γὰρ αἰτοῦσι παρὰ Χριστοῦ; "Πρόσθες ἡμῖν πίστιν." Οὐκ αἰτοῦσι πίστιν ἀπλῶς, ἵνα μὴ ἀπίστους νομίσης αὐτοὺς, προσθήκη δὲ μᾶλλον πίστεως αἰτοῦσι παρὰ Χριστοῦ, τουτέστι τὴν εἰς τοῦτο βεβαίωσιν· τῆς γὰρ πίστεως, ἢ μὲν ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, ἢ δὲ κατὰ τὴν θείαν δίδοται χάριν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν γὰρ ἐστι, τὸ προκατάρξεσθαι, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ὄλη δυνάμει ἔχειν πεποίθησίν τε καὶ πί στιν· θείας

δὲ χάριτος, ἢ εἰς τοῦτο βεβαίωσις καὶ ἰσχύς. Διὸ καὶ ἐπέιπερ πάντα Θεῶ δυνατὰ, πάντα φησὶν ὁ Κύριος δύναται τῷ πιστεύοντι· Θεοῦ γὰρ ἡ δύναμις, ἢ διὰ τῆς πίστεως ἡμῖν παραγινομένη. Τοῦτο εἰδὼς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτη φησὶν· "Ὡ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας· ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα· ἐτέρω δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι." Ὁρᾷς ὡς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἔθηκε καὶ τὴν πίστιν; Ταύτην παρεκάλουν λαβεῖν παρὰ τοῦ Σωτῆρος οἱ μαθηταί, τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσαγαγόντες, ἦν καὶ δέδωκεν αὐτοῖς μετὰ τὴν τῆς οἰκονομίας ἐκπλήρωσιν, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πρὸ γὰρ τῆς ἀναστάσεως οὕτω ἦν ἐδραία ἢ παρ' αὐτοῖς πίστις, ὡς καὶ ὀλιγοπιστίας αὐτοὺς ἐγκλήμασιν ὑποφέρεσθαι. Ἀμέλει συνέπλει ποτὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ὁ τῶν ὄλων Σωτῆρ τὴν Τιβεριάδα λίμνην ἤτοι θάλασσαν, καὶ εἰσεδέχετο μὲν αὐτὸς οἰκονομικῶς τὸν 72.833 ὕπνον· πνεύματος δὲ λαύρου διακυκλῶντος τὸ ῥόθιον, καὶ σκληρὸν κατὰ τοῦ σκάφους ἐγείροντος κύμα, τεθορύβηται λίαν· ὥστε καὶ ἀφυπνίσαι τὸν Κύριον, λέγοντες· "Ἐπιστάτα, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα." Ὁ διεγερθεὶς, φησὶν, ἐπετίμησε τῷ κλύδωνι, καὶ τὴν τοῦ χειμῶνος ἀγριότητα μετέστησεν εἰς εὐδίαν. Ἐπητιᾶτο δὲ λίαν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, λέγων· "Ποῦ ἢ πίστις ὑμῶν;" Οὐ γὰρ ἔδει θορυβεῖσθαι κατὰ τι γοῦν ὄλως, συνόντος αὐτοῖς τοῦ πάντων Δεσπότη, ὃν πάντα τὰ ἔργα τρέμει καὶ σείεται· εἰ δὲ χρεῖται καὶ ἕτερον παρενεγκεῖν τῷ πρώτῳ προσεοικὸς, ἐρῶ δὴ πάλιν. Ἐκέλευσε τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις εἰσβῆναι μὲν εἰς τὸ σκάφος, προάγειν δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· οἱ δὲ ἀμελητὶ τοῦτο δεδράκασι. Ἐληλα κότες δὲ σταδίους ὡσεὶ τριάκοντα, φησὶν, ὁρῶσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ γεγόνασι περιδεεῖς, φάσμα τι νομίσαντες εἶναι τὸ ὁρώμενον. Εἶτα προσπεφώνηκεν αὐτοῖς λέγων· "Ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε." Ἐφη δὲ ὁ Πέτρος· "Εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με εἰσελθεῖν πρὸς σὲ ἐπὶ τοῦ ὕδατος." Ὁ δὲ εἶπεν· "Ἐλθέ." Καὶ καταπηδήσας τοῦ σκάφους, ἤρξατο τοῦ βαδίζειν· ὡς δὲ εἶδε, φησὶ, τὸν ἄνεμον καὶ τὸ κύμα, ἐφοβήθη· ἀρξάμενος δὲ βαπτίζεσθαι, ἐφῶ νησε· "Κύριε, βοήθει μοι." Ὁ δὲ σέσωκε μὲν κιν δυνεύοντα, ἠτιᾶτο δὲ πάλιν λέγων· "Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;" Ὅτι δὲ κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, τῆς τῶν στρατιωτῶν σπείρας, καὶ τῶν ἀνοσίων ὑπηρετῶν ἐλθόντων συλλαβέσθαι τὸν Ἰησοῦν, πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, ἠρνήσατο δὲ καὶ ὁ Πέτρος παιδίσκης μιᾶς θορυβούσης αὐτὸν, οὐκ ἄσυμ φανές. Εἶδες ὀλιγοπίστους ἔτι τοὺς μαθητάς· θαύμασον αὐτοὺς προσθήκην λαβόντας πίστεως παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Παρηγγεῖλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, περιμένειν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἄχρις ἂν ἐνδύσωνται δύναμιν ἐξ ὕψους." Ἐπειδὴ δὲ γλωσσῶν ἐν εἶδει πυρίνων καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτοὺς ἢ ἐξ ὕψους δύναμις, τουτέστιν ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις, τότε δὴ, τότε γεγόνασιν εὐτολμοὶ καὶ νεανικοὶ καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες· ὥστε καὶ θανάτου καταφρονεῖν, καὶ μηδὲν ἠγεῖσθαι τὰ ἐπιόντα δεινὰ παρὰ τῶν ἀπίστων, καὶ σημείων δὲ τηλικαῦτα γεγόνασιν ἀποτελεσταί. Ὅτι δὲ μέγα καὶ ἐξαιρετὸν τὸ ἀραρὸς ἐν πίστει, διαδεικνύσει λέγων ὁ Κύριος· "Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως," τουτέστι θερμὴν τε καὶ ζέουσαν (E f.143 b), "ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ, Ἐκρι ζώητι ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν" ὁ γὰρ ἐπὶ Χριστῷ πεποιθὼς, οὐκ ἰδίᾳ δυνάμει θάρρει, ἀπονέμει δὲ μᾶλλον τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν αὐτῷ. Ἔστιν οὖν ὁμολογουμένως παρ' αὐτοῦ τελείωσις ἀπάντων ἐν ψυχαῖς ἀγαθῶν· δεῖ δὲ ὅμως ἕαν τοὺς παρασκευάσαι, δεκτικούς γίνεσθαι τῆς τοιαύτης χάριτος· εἰ γὰρ τὸ πεπηγὸς αὐτῷ, καὶ κατὰ γῆς ἐρρίζωμένον μετακινεῖ ἢ τῆς πίστεως δύναμις, καθ' ὅλου φαίη τις ἂν, μηδὲν ἀκίνητον εἶναι οὕτως ὃ μὴ σαλεύσειεν ἢ πίστις, εἰ μετακινήσεως αὐτοῦ δεηθείη. 72.836 Ἐσειέτο οὖν ἢ γῆ τῶν ἀποστόλων

εὐχομένων, ὡς αἱ τῶν ἀποστόλων Πράξεις ἱστορήκασιν. Δῆλον ὡς καὶ τὸναντίον ἴσθησι πίστις τὰ σαλευόμενα, οἶον καὶ ποταμίου ρεύματος ὀξυτάτην φοράν, καὶ δρόμον ἄπαυστον τῶν ἐν οὐρανῷ κινουμένων φωστήρων. (B f. 162 b) Ἐκείνῳ μέντοι προσεκτέον ἀσφαλῶς, ὡς οὐ κενὴν ἔκπληξιν, οὐδὲ μάταιον θαῦμα κινεῖ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ πόρρω ταῦτα τῆς θείας οὐσίας, τῆς ἀτύ φου καὶ ἀκομπάστου καὶ πάντως ἀληθινῆς, πρὸς ὠφέλειαν δὲ πάντως καὶ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα δὲ λέγω πρὸς τὸ μηδένα ζητεῖν περὶ τῆς θείας δυνάμεως ἀνωφελεῖς εἰ τύχη κινήσεις στοι χείων, ἢ μεταθέσεις ὀρων ἢ φυτῶν· μηδὲ ἀσεβεῖν, ὡς τοῦ λόγου ψευδοῦς ὄντος εἰ μὴ ταῦτα οὕτως γέ νοιτο· μηδ' αὖ περὶ τὴν πίστιν ἀσθένειαν νομίζειν εἰ μὴ ταῦτα ἰσχύει· ἀλλ' ἔστω τὸ χρήσιμον τὸ πρὸς ὠφέλειαν ἀληθινὴν, καὶ ἡ δύναμις οὐκ ἀπολεί ψεται. 9Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα;9 (A f. 231 b, E f.143 b) Ἐν τοῖς ἤδη παρωχηκόσι πολὺς αὐτῷ καὶ μακρὸς συμπεπέρασται λόγος, τὰς τῆς εὐδοκιμήσεως καταδεικνύντι τρίβους, καὶ τῆς ἀνεπιπλήκτου ζωῆς ἐμφανίζοντι τὰ αὐχήματα· ἵνα δι' αὐτῶν ἐρχόμενοι, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν τεθραυμασμένων ἐπὶ πολλῇ προθυμίᾳ βαδίζοντες, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καταστήσωμεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πέφυκε πῶς αἰεὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καταφέρεσθαι εἰς φιλοδοξίαν, καὶ τὴν εἰς τοῦτο ῥοπήν ἔτοι μόνον νοσεῖν· ἀφορμὴ δὲ τοῦ πάθους αὐτῷ γίνεται πολλάκις τὸ ἐπὶ τισὶ τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων εὐδοκιμῆσαι παρὰ Θεῷ· παγχάλεπον δὲ τοῦτο καὶ Θεῷ κατεστρατημένον· καταφέρει γὰρ εἰς τοῦτο γνώμη ἔσθ' ὅτε τινὰς ὁ ἀρχέκακος δράκων, ὡς οἶεσθαι τάχα πῶς, καὶ ὀφείλειν αὐτοῖς τὸν Θεὸν τὰς ἀνωτάτω τιμὰς, ὅταν εὐκλεῖ καὶ εὐδόκιμον ἔχῃ τὴν ζωὴν· ἵνα τῶν τοιούτων ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ παθῶν, ὡς ἐν τάξει παραδείγματος τῶν προκειμένων ἀναγνωσμάτων τὴν δύναμιν ποιεῖται. Διδάσκει γὰρ διὰ τούτων, ὅτι τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας ἡ δύναμις, ὡς ὄφλημα πανταχοῦ παρὰ τῶν οἰκετῶν ζητεῖ τὴν ὑποταγήν. Οὐ γὰρ χάριν, φησὶν, ὀμολογήσει ὁ δεσπότης τῷ οἰκέτῃ, κἂν εἰ γένοιτο παρ' αὐτοῦ πᾶν ὄπερ ἔδει γενέσθαι, κατὰ γὰρ τὸ τῆς δουλείας πρέπον. Ἐνταῦθά μοι βλέπε καὶ εἰς φιλεργίαν ἀκονωμένους τοὺς μαθητὰς, ἡγουν ἅπαντας τοὺς ὑπὸ σκῆπτρα κειμένους τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ οὐχ ὡς χάριν νέμοντας αὐτῷ τὴν δουλείαν, ἀλλ' ὡς ὄφλημα κατατιθέντας τὸ πρέπον οἰκέταις, τὴν ὑποταγήν· ἀναιρεῖται δὲ διὰ τούτου, καὶ τῆς ἐπαράτου φιλοδοξίας ἡ νόσος· εἰ γὰρ ὀφειλόμενα ποιεῖς, τί μέγα φρονεῖς; οὐχ ὀρων ὡς μὴ πληρώσαντι μὲν τὸ ὀφειλόμενον, κίνδυνος· πληροῦντι δὲ, χάρις οὐδεμία. Ὅπερ καλῶς συνεῖς καὶ μεμαθηκῶς ὁ θαυμάσιος οἰκέτης Παῦλος· "Ἐὰν εὐαγγελίζωμαι, φησὶν, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γὰρ μοι ἐπίκειται. Οὐαὶ δὲ μοι, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι." Καὶ πάλιν· "Ὅφει 72.837 λέτης εἰμὶ, φησὶ, τοῦ κηρύγματος τῆς διδασκαλίας, Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις." Εἰ γέγονας τοίνυν εὐδόκιμος, καὶ τὰς θείας τετήρηκας ἐντολὰς, καὶ ὑπήκουσας τοῦ Δεσπότη, μὴ ἀπαίτει Θεὸν ὡς ὄφλημα τὰς τιμὰς, πρόσθι δὲ μᾶλλον τὰ ἐκ φιλοτιμίας αἰτῶν· ἐννόησον ὅτι οἱ καθ' ἡμᾶς δεσπότηαι οὐχ ὀμολογοῦσι χάριν, ὅταν τινὲς τῶν οἰκετῶν τὴν τεταγμένην αὐτοῖς ἀποπεραίνωσι θεραπείαν, ἐκ φιλοτιμίας δὲ πολλάκις τὰς τῶν γνησίων εὐνοίας ἀνακτώμενοι, ἀδροτέραν αὐτοῖς τὴν προθυμίαν τίκτουσιν. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ μὲν ἡμᾶς τὴν δουλείαν, λόγῳ τῆς δεσποτείας χρώμενος· ἐπεὶ δὲ ἔστιν ἀγαθὸς καὶ φιλότιμος, καὶ γέρα τοῖς κάμνουσιν ἐπαγγέλλεται· ὑπερνήχεται δὲ τοὺς ἰδρώτας τῶν ὑποζευγμένων, τῆς φιλοτιμίας τὸ μέγεθος. Καὶ πιστώσεται γράφων Παῦλος· "Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς." Καὶ οἰκέτας ὄντας, υἱοὺς ὀνομάζει, καὶ τῇ πρεπούσῃ τέκνοις τιμῇ στεφανοῖ. Ὅρα δὲ ὅτι πρῶτον τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἀρόσαντα, οὕτω χρὴ ἀλλήλους ποιμαίνειν. "Ὅς γὰρ οἰκίας καλῶς οὐκ οἶδε

προστήναι, πῶς Ἐκκλησίας ἐπιμεληθήσεται;" Ὁ Ἀπὸντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες.9 (A f. 232, E f.143 b) Πάλιν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἐμφανῆ καθίστησιν ὁ Σωτὴρ, καὶ διὰ τῆς θεοπρεποῦς μεγαλοουργίας ἔρχεται σαγηνεύων εἰς πίστιν τὸν ἀκάρδιον Ἰσραὴλ. Ἄλλ' ἦν καὶ οὗτος σκληρὸς τε καὶ ἀπειθής. Εἶτα, ποῖος αὐτοῖς ἐπικουρήσει λόγος ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν οὐκ ἀνασχομένοις λαβεῖν; καὶ μάλιστα, ὅτι αὐτήκοοι γεγόνασι τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων, καὶ θεωροὶ τῶν παρὰ δόξων καὶ ὑπὲρ λόγων ἐνεργημάτων. Καὶ γοῦν ἔφη περὶ αὐτῶν· "Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον." Καὶ πάλιν· "Εἰ μὴ τὰ ἔργα ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον, νῦν δὲ καὶ ἐωράκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου." Ἀπόδειξις ἔσται σαφῆς ὧν ἔφην ἀρτίως, ἢ τῶν λεπτῶν διακάθαρσις. Οὗτοι γὰρ πόλεων τε καὶ κωμῶν ἀπελαυνόμενοι ὡς ἀκάθαρτοι, κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον.(A f. 232 b) Ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς, ὡς οἶμαι, προεῖρηται· οἱ γὰρ μὴν λεπροὶ ὑπαντήσαντες τῷ Σωτῆρι, ἐλιπάρουν ἀπαλλάττεσθαι τοῦ κακοῦ, ἐπιστάτην ὠνόμαζον, τουτέστι διδάσκαλον.(A f. 232 b) Οὐκ ἤλθει τις αὐτοὺς παθόντας τὴν νόσον· ὁ δὲ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὀφθεῖς ἐπὶ γῆς, καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ἵνα πάντας ἐλεήσει, αὐτὸς ἐσπλαγχνίσθη καὶ ὤκτειρεν. 9 Εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι.9 (A f. 232 b, E f.143 b) Καὶ διὰ τί μὴ μᾶλλον ἔφη· Θέλω, καθαρῶς, καθὰ καὶ ἐφ' ἑτέρου λεπροῦ, προστέταχε δὲ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἐπιδείξει τοῖς ἱερεῦσι; Νόμος ἐκάλεε πρὸς τοῦτο πάλιν τοὺς τῆς λέπρας 72.840 ἀπηλλαγμένους· ἐκέλευε γὰρ ἑαυτοὺς ἐπιδεικνύειν τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ θυσίαν προσάγειν ὑπὲρ τοῦ καθαρισμοῦ. Ὡς οὖν ἤδη τεθεραπευμένους βαδίζουσιν ἐκέλευσε, καὶ τρόπον τινὰ διαμαρτύρασθαι τοὺς ἱερέας, ἦτοι τοὺς Ἰουδαίων καθηγητὰς, τοὺς αἰεὶ βασκαίνοντας αὐτοῦ τῆ δόξῃ, ὅτι παρ' ἐλπίδα καὶ παραδόξως ἀπηλλάγησαν τοῦ κακοῦ, κατανέυσαντος αὐτοῖς τὴν ἴασιν τοῦ Χριστοῦ. Οὐκ ἐθεράπευσε πρῶτον, ἀλλ' ἔπεμψε πρὸς τοὺς ἱερέας, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς τὰ τεκμήρια ἠδεδίξαν τῆς λέπρας, καὶ τοῦ πότε θεραπεύεται· ἔπεμψε πρὸς τοὺς ἱερέας, συνέπεμψε αὐτοῖς καὶ τὴν θεραπείαν. Περὶ τούτων μέντοι καὶ τίς ὁ νόμος τῆς λέπρας, καὶ τίνα τὰ ὑπὲρ τοῦ καθαρισμοῦ, καὶ τί ἔκα στον τῶν νενομοθετημένων ἐβούλετο, ἐντελέστερον ἐν ἀρχῇ τῶν παρὰ τῷ Λουκᾷ θαυμάτων τοῦ Σωτῆρος, ἔνθα ὁ λεπρὸς τεθεράπευται, διεξήλθομεν. Καὶ κεῖσε παραπέμπαντες τοὺς φιλομαθεῖς, ἐπὶ τὰ ἐξῆς ἴωμεν. Καὶ οἱ μὲν ἐννέα, ἅτε Ἰουδαῖοι ὄντες, εἰς ἀχάριστον λήθην ἐμπεσόντες, οὐχ ὑπέστρεψαν δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ· ὅθεν σκληροκάρδιον καὶ ἀμνήμονα παντελῶς δεικνύει τὸν Ἰσραὴλ. Ὁ δὲ ἀλλογενής, τουτέστιν, ὁ Σαμαρεῖτης, διὰ τὸ ἐξ Ἀσσυρίας καταγεῖν τὸ γένος ἀλλογενής (οὐ γὰρ μάτην λέγει, ἐν μέσῳ τῆς Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας), ὑπέστρεψε μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζειν τὸν Θεόν· δεικνύει οὖν ὅτι Σαμαρεῖται εὐγνώμονες, Ἰουδαῖοι δὲ καὶ εὐεργητούμενοι ἀχαριστοῦσιν. 9 Ἐπερωτηθεῖς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.9 (A f. 232 b, B f. 164, E f.144) Ὅτι ἤξει κατὰ καιροὺς ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὁ Κύριος, προεκήρυτον οἱ προφήται, καὶ τετέλεσται· ἐπέφανε γὰρ τοῖς ἐπὶ γῆς, μορφὴν δούλου λαβὼν, ὧν δὲ καὶ οὕτως ἐν κυριότητι φυσικῇ, καὶ ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δόξῃ τῇ θεοπρεπεῖ. Τοιοῦτον γὰρ ἡμῖν αὐτὸν ἢ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἔδειξε λαμπρότης. Ἄλλ' οὐ πεπίστευκας εἰς αὐτὸν, ἀσύνετα. E. f. αρισσαῖε, οὐ παραδέξω τὴν παρ' αὐτοῦ δικαίωσιν. Εἶτα πῶς ἐρωτᾷς πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ; Διαγελαῖ τοιγαροῦν τὸ σεπτὸν οὕτω καὶ ἀξιάγαστον ἀληθῶς μυστήριον. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ ἐν τοῖς πρὸς ἅπαντας λόγοις, διεμέμνητο πανταχοῦ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καταμειδιῶνται οἱ τάλανες· ἢ τάχα που καὶ εἰς νοῦν ἔχοντες ὅτι τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον ὑπομενεῖ, ταῖς αὐτῶν δυστροπίαις σεσαγηνευμένος εἰς τοῦτο, κατειρωνεύονται καὶ φασί· "Πότε

ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ;" ἀντὶ τοῦ, Πρὸ τῆς παρὰ σοῦ λαλουμένης βασιλείας, σταυρός σε καὶ θάνατος λήψεται. Τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστός; Δείκνυσι πάλιν τὸ ἀνεξίκακον καὶ τὸ ἀπαράβλητον εἰς φιλανθρωπίαν· λοιδορούμενος γὰρ, οὐκ ἀντελοιδορεῖ πάσχων, οὐκ ἠπείλει. Οὐκοῦν ἐντόμως μὲν οὐκ ἐλέγχει, πονηροὺς δὲ ὄντας, ἀποκρίσεως τοῖς 72.841 ἐπερωτηθεῖσιν οἰκείας οὐκ ἀξιοῖ· πλὴν ἐκεῖνο μόνον, φησὶν, εἰς ὄνησιν ἀνθρώπου παντός· "Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν·" οὐκ ἔρχεται μετὰ παρατηρήσεως. Μὴ γὰρ δὴ χρόνους ἐρωτᾶτε, φησὶ, καθ' οὓς ἐπιλάμψει πάλιν, ἤγουν ὁ καιρὸς ἐνστήσεται τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, σπουδάσατε δὲ μᾶλλον τυχεῖν αὐτῆς· ἐντὸς γὰρ ὑμῶν ἐστὶ· τουτέστι ἐν ταῖς ὑμετέρας προαιρέσεις καὶ ἐν ἐξουσίᾳ κεῖται τὸ λαβεῖν αὐτὴν· ἔξεστι γὰρ ἀνθρώπῳ παντὶ, τὴν εἰς τὸν Χριστὸν δικαίωσιν τὴν διὰ πίστεως δηλονότι καταπλουτήσαν τι, καὶ διὰ πάσης ἀρετῆς ἐκλελαμπρυσμένῳ, τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τυχεῖν. Ἐνεργεῖα μὲν γὰρ ἐκτός ἐστιν, ἀφ' ἧν ἐξίσασιν ἐκ τῆς καρδίας διαλογισμοὶ πονηροῖ· δυνάμει δὲ ἐντὸς πάντων. Ὅτι γὰρ καὶ τῶν Φαρισαίων ἐντὸς ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀγνοούντων καὶ οἰομένων χρόνῳ τινὶ αὐτὴν εἰς τόπον ἔξωθεν ἔρχεσθαι, Ἰωάννης δείκνυσι λέγων· "Μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε," περὶ Χριστοῦ λέγων. Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. (A f. 233, E f.141) Ταῦτα λέγων, ἐτοίμους εἶναι αὐτοὺς βούλεται πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀνιᾶν πεφυκότων, καὶ προευτρεπίζεσθαι πρὸς ὑπομονήν· ἵνα εὐδόκιμοι γεγονότες, εἰσελάσαι δυνηθῶσιν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν. Προαπαγγέλλει τοίνυν, ὅτι πρὸ τῆς ἐξ οὐρανῶν ἀφίξεως τῆς ἐσομένης ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, θλίψις προσελάσει καὶ διωγμὸς, ὥστε μίαν ἡμέραν αὐτοῦ ἰδεῖν ἐπιθυμῆσαι, τουτέστι τὴν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ συνδιατρίβειν ἔτι καὶ συνδιατῆσθαι Χριστῷ· καὶ τοι πλείστη τις ἦν ἡ κατ' αὐτοῦ γενομένη τῶν Ἰουδαίων ἐξιτηλία· λίθοις γὰρ ἔβαλλον αὐτόν, ἐδίωξαν οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ πλειστάκις· ἤγον ἕως ὄφρυός τοῦ ὄρους, ἵνα κατακρημνίσωσιν αὐτόν· λοιδορίαις λελυπήκασιν καὶ συκοφαντίαις, καὶ οὐδεὶς ἦν τρόπος σκαιότητος τοῖς Ἰουδαίοις ἀνεπιτήδευτος· πῶς οὖν ἐπιθυμήσειν εἶπε τοὺς μαθητὰς μίαν ἡμέραν ἰδεῖν αὐτοῦ; Ἀντιπαραθέσει γὰρ τῶν ὑπερκειμένων κακῶν, αἰρετὰ πῶς εἰσὶ τὰ ἐλάττονα· μειζόνων γὰρ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάληψιν θλίψεων ἐπειράθησαν. Ὡς περὶ γὰρ ἡ ἀστραπή ἢ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανόν, κ.τ.λ.9 (A f. 233 b, B f. 264 b, E f.144) Πλὴν ὅτι κατὰ τὴν ταβήσεται μὲν ἐξ οὐρανοῦ, οὐκ ἀσήμως δὲ ἢ ἀσυμφανῶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ τῇ θεοπρεπεῖ, καὶ φῶς ἀπρόσιτον οἰκῶν, διαμεμήνυκε λέγων, ὡς ἀστραπὴν ἔσεσθαι τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν. Ἐγεννήθη μὲν γὰρ κατὰ σάρκα καὶ ἐκ γυναικὸς, τὴν ἐφ' ἡμῖν ἀποπληρώσων οἰκονομίαν· καὶ κεκένωκε διὰ τοῦτο, καὶ τεταπείνωκεν ἑαυτόν, καὶ ἦν οὐκ ἐν δόξῃ θεότητος ἐμφανῶς· ἐκάλει γὰρ εἰς τοῦτο καιρὸς, καὶ τῆς οἰκονομίας ἡ χρεία. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἀναπτὰς εἰς οὐρανόν, καὶ συνεδρεύσας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καταβήσεται πάλιν οὐκ ἐν ὑφέσει δόξης, οὔτε μὴν 72.844 ἐν ἀνθρωπίνῃ μικροπρεπείᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς ὑπεροχῇ, πληθῆος ἀγγέλων δορυφορούσης αὐτόν, καὶ παρισταμένης ὡς Θεῷ καὶ Κυρίῳ τῶν ὅλων. "Ἦξει τοίνυν ὡς ἀστραπή, καὶ οὐ λεληθότως. Καὶ οὐδενὶ πιστευτέον λέγοντι· "Ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ." Ὑποψίαν ἐτέραν τῆς τῶν μαθητῶν ὑποκίρει καρδίας· ὥντο γὰρ ὅτι περινοστήσας τὴν Ἰουδαίαν, εἶτα γεγονῶς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, εὐθύς ἀναδείξει τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν· καὶ γοῦν προσιόντες, ἔφασκον· "Εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, Κύριε, ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;" Ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου τοῦτο γενέσθαι προσδοκῆσασα, προσῆει περὶ καθ' ἑδρας ἀξιοῦσα. Οὐκοῦν ἴν' εἰδείεν ὅτι δεῖ πρῶτον αὐτὸν τὸ σωτήριον ὑποστῆναι πάθος, καὶ καταργῆσαι θάνατον τῷ θανάτῳ

τῆς ἰδίας σαρκός, καὶ ἀποστήσαι τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν, καταργῆσαι δὲ καὶ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, εἶθ' οὕτως ἀναβῆναι πρὸς τὸν Πατέρα, ἐπιλάμψαι τε κατὰ καιροῦς, ἵνα κρίνη τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, φησὶν ὅτι πρῶτον δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν. Ὅτι δὴ ἀδοκῆτως, καὶ οἷον εἰ δότος οὐδενός, ἐπιλάμψει, καὶ τὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀφίξεται πέρασ, οὕτω φησὶν ἔσσεσθαι τὴν συντέλειαν, ὡς γέγονεν ἐν ἡμέραις Νῶε καὶ Λώτ.(B f. 165) Ἐτρύφων γὰρ, φησὶν, ἀμερίμνως, ἥσθιον, ἔπινον, ἐπώλουν, ἠγόραζον, ὠκοδόμουν. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ὑδά των ἀπώλεσE. f. ορὰ, οἱ δὲ γεγόνασι θείου πυρὸς ἔργον καὶ τροφή. Τί οὖν ἐντεῦθεν τὸ δηλούμενον; Βούλεται ἡμᾶς ἐγρηγορέναι διὰ παντός, καὶ ἐτοιμοὺς εἶναι πρὸς ἀπολογία τὴν ἐπὶ τοῦ θείου βήματος. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὅς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκευὴ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, κ.τ.λ.9 (A f. 235) Ἀλογήσαι προστάττει παντός ἐπιγείου καὶ προσκαίρου πράγματος, καὶ εἰς ἓνα βλέψαι σκοπὸν τὸν ἐπὶ γε τῷ δεῖν ἕκαστον διασῶσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. "Ὅς ἂν τοίνυν ἦ, φησὶν, ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβήτω ἐν τῇ οἰκίᾳ ἄραι τὰ σκευὴ αὐτοῦ. Ἔοικε δὲ διὰ τούτων, τὸν ἐν ἀναπαύσει, καὶ πλούτῳ, καὶ περιφανείαις κοσμικαῖς βούλεσθαι δηλοῦν· αἰεὶ γὰρ πως οἱ ἐν δώμασιν ἐστηκότες, ἀπὸ βλεπτοὶ γίνονται τοῖς τὴν οἰκίαν περιεστηκόσιν. Εἴ τις τοίνυν τοιοῦτός ἐστι, φησὶ, μηδένα ποιείσθω λόγον, κατ' ἐκείνο καιροῦ, τῶν ἐναποκειμένων τῇ οἰκίᾳ σκευῶν· ἄχρηστα γὰρ ταῦτα καὶ ἀσυντελεῖ πρὸς ὄνησιν αὐτῷ. "Οὐ γὰρ ὠφελοῦσι θησαυροὶ ἀνόμοις," κατὰ τὸ γεγραμμένον, "δικαιοσύνη δὲ ῥύεται ἐκ θαλάτου." Ἀλλὰ κἂν εἴ τις ἦ, φησὶν, ἐν ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω· τουτέστιν, εἰ εὐρίσκοιτο τις ἐν φιλεργίαις ὑπάρχων καὶ πόνοις, καὶ πνευματικῆς εὐκαρπίας ἐπιμελητῆς, καὶ τοὺς ἐξ ἰδρώτων ἀγαθῶν συλλέγων μισθοῦς, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω· ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν ἔφη Χριστός, "Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." Χρὴ γὰρ ἔχουσιν τῶν ἱερῶν σπουδασμάτων ἀμεταστρέπτους ὀρμαῖς, ἵνα μὴ τοῦτο πάθωμεν ὃ δὴ καὶ συνέβη παθεῖν τὴν ἐν Σοδόμοις γυναῖκα, ἣν δὲ 72.845 καὶ λαβὼν εἰς παράδειγμα, φησὶ· "Μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ" ἐξεληθοῦσα γὰρ ἀπὸ Σοδόμων, εἶθ' ὑπονοστήσασα, στήλη [Cod.9 ὑπονοστήλη] γέγονεν ἄλως, τουτέστιν ἀπεμωράνθη καὶ ἀπελιθώθη. δεῖ δὴ οὖν ἀντέχεσθαι νεανικῶς τοῦ προτεθέντος σκοποῦ. Ἐὰν ζήτησῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν.9 (A f. 235, E f.144 b, δ φ. 58 b) Πῶς ἀπόλλυσι τις ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἵνα αὐτὴν διασῶσῃ, ἢ κατὰ τίνα τρόπον ὁ διασῶσαι νομίσας, ἀπόλλυσιν αὐτήν, σαφηνεῖ λέγων ὁ Παῦλος, περὶ μὲν τῶν ἀγίων· "Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις." Οἱ γὰρ ὄντως γε γονότες γνήσιοι τῷ ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ, τὴν ἑαυτῶν σταυροῦσι σάρκα, τουτέστι θανατοῦσι· πόνοις δηλονότι καὶ τοῖς εἰς εὐσέβειαν ὀμιλοῦντες ἀγῶσι, καὶ κατανεκροῦντες αὐτῆς τὸ φρόνημα. Γέγραπται γάρ· "Νεκρώσατε τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν." Ὅσοι οὖν τούτων ἕνεκα νεκροῦνται, οὗτοι σεσῶκασιν τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν· οἱ γὰρ μὴ τὸν φιλήδονον ἀγαπῶντες βίον, τάχα που τὴν ἑαυτῶν οἴονται κτᾶσθαι ψυχὴν· ἀπολλύουσι δὲ πάντως αὐτήν. "Ὁ γὰρ σπεύρων, φησὶν, εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν." Ἀπολέσας δὲ τις καὶ ἐτέρως τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, διασῶσει πάντως αὐτήν· τοῦτο πεπράχασιν οἱ μακάριοι μάρτυρες, τοὺς μέχρι ψυχῆς καὶ αἵματος διενεγκόντες ἀγῶνας, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης τὸ γνήσιον, οἷά τινα στέφανον, ταῖς ἑαυτῶν ἀνάψαντες κεφαλαῖς. Οἱ γὰρ μὴ ἐξ ἀνάνδρου ψυχῆς καὶ γνώμης ἀρνησάμενοι τὴν πίστιν, καὶ τὸν παρατύπημα τῆς σαρκὸς διαφυγόντες θάνατον, οὗτοι φονεῦται τῆς ἑαυτῶν γεγόνασι ψυχῆς· κατοικήσονται γὰρ εἰς ἄδου, τῆς κακανδρίας ὑφέξονται δίκας. Ἐταύτη τῇ νυκτὶ ἔσσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· ὁ εἷς

παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται.⁹ (A f. 235 b, B f. 166 b, E f.144 b, δ φ. 58 b) Νύκτα γε μὴν ὀνομάζει τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, διὰ τοι, καθάπερ ἠγοῦμαι, τὸ ἀσυμφανὲς καὶ ἀπροσδόκητον τῆς αὐτοῦ παρουσίας. Διὰ δὲ τῶν δύο τῶν ἐπὶ κλίνης ὄντων μιᾶς, ἔοικεν ὑπαινίττεσθαι τοὺς ἐν ἀναπαύσει καὶ πλούτῳ, καὶ ἰσομοιροῦντας ἀλλήλοις, κατὰ γε, φημί, τὸ ἐν εὐπαθείαις εἶναι κοσμικαῖς· κλίνη γάρ, ἀναπαύσεως σύμβολον. Ἄλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν, φησὶ, παραληφθήσεται, καὶ εἷς ἀφίεται· πῶς ἢ τίνα τρόπον; οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐν πλούτῳ καὶ ἀναπαύσει γεγονότες τῇ κατὰ τόνδε τὸν βίον, πονηροὶ γεγόνασι καὶ ἀμείλικτοι. Τί γάρ; Εἰ πλούσιος μὲν ἔστι τις, χρηστὸς δὲ καὶ φιλοικτεῖρμων καὶ τὴν πίστιν ὀρθὸς, οὗτος παραλαμβάνεται· ὁ γε μὴν ἕτερος, ὡς μὴ γεγονὼς τοιοῦτος, ἀφεθήσεται. Διὰ δὲ τῶν ἀληθουσῶν, ἔοικε τοὺς ἐν πτωχείᾳ καὶ πόνοις ὄντας ὑποδηλοῦν· ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν δὴ τούτων, φησὶ, πολλή τις ἔστι διαφορὰ· οἱ μὲν γὰρ τὸ τῆς πτωχείας φορτίον γενναίως φέροντες, σωφρόνως τε καὶ ἐπιεικῶς βιοῦντες, οὗτοι παραληφθήσονται, δίκαιοι δηλονότι τυγχάνοντες· οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι, δεινοὶ δὲ μᾶλλον πρὸς 72.848 κακουργίας, καὶ ἀπάσης φαυλότητος ἐπιτηδευταί, ἀφεθήσονται, τῇ διὰ πυρὸς ὑποκεισόμενοι δίκη Ἔσται τοίνυν καὶ ἐπ' αὐτοῖς πλείστη τις καὶ ἀκριβὴς τῶν τρόπων ἢ δοκιμασία· καὶ ὁ μὲν χρηστὸς παραληφθήσεται· ὁ γε μὲν οὐ τοιοῦτος ἀφεθήσεται. (A f. 235 b) Εἰπόντος γε μὴν τὸ παραληφθήσεται, χρησίμως καὶ ἀναγκαίως διερωτῶσιν οἱ μαθηταί· "Ποῦ, Κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἅετοί." (B f. 167, δ φ. 58 b) Καὶ τί δὲ τοῦτο ἔστιν; Ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐμφανεστάτου πράγματος, μέγα καὶ βαθὺ μυστήριον ὑπαινίττεται. Καὶ ποῖον τοῦτο ἔστι; Κατὰ βήσεται μὲν γὰρ ἐξ οὐρανῶν, ἵνα κρίνη τὴν οἴκου μένην ἐν δικαιοσύνῃ· ἀλλ' αὐτὸς, φησὶν, ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐκλέξουσιν ἐκ τῶν ἁμαρτωλῶν τοὺς δικαίους καὶ ἀγίους, καὶ προσοίσουσιν αὐτῶν τοὺς γε μὴν ἑτέρους ἀφιαῖσιν ἐν γῆ, κολασθησομένους δηλονότι. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος ὑποδηλοῖ γράφων· "Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ἀλλ' αὐτὸς σαλπίζει, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ· καὶ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, εἰς ἄερα· καὶ οὕτως πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα." Ὡσπερ οὖν σώματος κειμένου νεκροῦ, τὰ σαρκοβόρα τῶν πτηνῶν ἐπ' αὐτὸ συντρέχει, οὕτως ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραγένηται, τότε δὴ πάντες οἱ ἅετοί, τουτέστιν οἱ τὰ ὑψηλὰ πετόμενοι, καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ κοσμικῶν ἀνενηγμένοι πραγμάτων, ἐπ' αὐτὸν συνδραμοῦνται.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν.⁹ (A f. 236, E f.144 b, δ φ 59) Ἄδιαλείπτως οὖν χρὴ προσεύχεσθαι, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν, εὖ εἰδόμενος καὶ ἀραρότως πιστεύοντας, ὅτι πάντα δύναται κατορθοῦν ὁ παρακαλούμενος. "Αἰτεῖτω γὰρ τις, φησὶ, πιστεῖ μηδὲν διακρινόμενος. Ὁ γὰρ διακρινόμενος, ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης, ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥίπῃ ζομένῳ." Μὴ γὰρ οἰέσθω, φησὶν, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὡς λήψεται τι παρὰ τοῦ Κυρίου· ὕβριστής γὰρ ὁμολογουμένως ὁ διακρινόμενος. Εἰ γὰρ μὴ πεπὶ στευκας ὅτι τὴν σὴν αἴτησιν ἀποπερανεῖ, μηδὲ προσέλθῃς ὄλως· ἵνα μὴ κατήγορος εὐρεθῆς τοῦς πάντα 72.849 ἰσχύοντος, διψυχῆσας ἀβούλως. Χρὴ τοιγαροῦν τὴν οὕτως αἰσχρὰν παραιτεῖσθαι νόσον· ὅτι δὲ τοῖς οὐ περιέργως ἢ ἀτημελῶς, ἀλλ' ἐν

σπουδῆ καὶ ἀδιαλείπτως ποιουμένοις τὰς λιτὰς κατανεύσει ὁ Θεὸς, ἢ προκειμένη παραβολὴ πιστώσεται. Εἰ γὰρ τὸν ἄδικον κριτὴν, τὸν μήτε Θεὸν φοβούμενον, μήτε μὲν ἄνθρωπον ἐντρεπόμενον, δεδυσώπηκε τῆς χήρας ἢ συνεχῆς πρόσδοδος, ὥστε καὶ ἄκοντα ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς, πῶς ὁ φιλοικτεϊρμων καὶ μισοπόνηρος, ὁ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν χεῖρα νέμων αἰετὴν σώζουσαν, οὐ προσδέξεται μὲν προσιόντας αὐτῷ καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ, ποιήσει δὲ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ὡς ἐξειλεγμένων; (A f. 236) Ἄλλὰ γὰρ τίνες ὅλως οἱ ἀδικοῦντες αὐτοὺς, φέρε δὴ, φέρε καταθρήσωμεν [Cod. καταθρηνήσωμεν]. Ἀδικοῦσιν ἀγίους πλειστοὶ τε ὅσοι καὶ ἐπὶ πολλοῖς, τὸν τῆς ἀληθείας ὀρθοτομοῦντας λόγον, οἱ τῶν ἱερῶν δογμάτων ἀνεπιστήμονες, καὶ πάσης ὀρθότητος ἀπενηνεγμένοι. Οὗτοι δὲ εἰσι, τὰ μίαν καὶ βέβηλα τῶν αἰρετικῶν ἐργαστήρια, ἅπερ ἂν εἴποι τις θανάτου πύλας· οὗτοι διωγμοὺς καὶ θλίψεις ἐπάγουσι τοῖς ὀρθοποδοῦσι περὶ τὴν πίστιν· κατὰ τούτων οἱ Θεῷ γνῶριμοὶ ποιοῦνται τὰς λιτὰς, τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἀπομιμούμενοι, οἱ τῆς Ἰουδαίων σκαιότητος κατακεκραγότες, ἔφασκον· "Καὶ τὰ νῦν, Κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου." Ἄλλὰ γὰρ ἴσως ἐρεῖ τις· Τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἔφη που Χριστός· "Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, προσεύχεσθε ἐπὶ τῶν ἐπηρεαζόντων." Πῶς οὖν ἄρα προσευξόμεθα κατ' αὐτῶν, εἴτα τῆς θείας οὐκ ἄλο γήσομεν ἐντολῆς; Πρὸς τοῦτό φαμεν· Ἄρ' οὖν εὐξόμεθα παρρησίαν αὐτοῖς καὶ ἰσχὺν δοθῆναι παρὰ Θεοῦ, ἵνα τοὺς τὰ αὐτὰ πρεσβεύοντας μὴ ἔωσι μυσταγωγεῖν; Καὶ πῶς οὐκ εὐήθεις παντελῶς τὸ χρῆμά ἐστιν; Οὐκοῦν ὅταν μὲν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ παρά τινων ἔρχεται πλημμελήματα, τότε δὴ, τότε καύχημα ποιησόμεθα τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἀμνησικακὸν καὶ φιλάλληλον· τότε τοὺς ἀγίους Πατέρας ἀπομιμούμενοι, κἂν παίωσι, κἂν ὑβρίζωσι, κἂν ἐτέρους ἡμῖν πλεονεξίας ἐπιφέρωσι τρόπους, ἀπαλλάξομεν πάσης αἰτίας αὐτοῦς, κρείττους ἐσόμεθα καὶ ὀργῆς καὶ λύπης. Ὅταν δὲ τινες εἰς αὐτὴν ἀμαρτάνωσι τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, τῶν τὸ θεῖον ἱερουργούντων κήρυγμα, πολέμους καὶ θλίψεις κατασφραγίζοντες, τότε πρόσμιεν Θεῷ, τὴν παρ' αὐτοῦ ζητοῦντες ἐπικουρίαν, καὶ τῶν μαχομένων αὐτοῦ τῇ δόξῃ κατακεκραγότες· καθὰ περ ἀμέλει καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς· ἔφη γάρ· "Ἐξ ἐγέρθητι, Κύριε· διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ σου· φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου." Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ εἰρημένον παρὰ ἀγίων ἀποστόλων, ἐκ δείξειεν ἂν οὐκ ἀσυντελοῦν πρὸς ὄνησιν τῷ θεῷ κηρύγματι, τὸ ἀσθενῆσαι πῶς τῶν διωκόντων τὴν χεῖρα· "Ἐπίδε γὰρ, φησὶν, ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν," τουτέστι ματαίωσον αὐτῶν τὰς ἐπαναστάσεις· "καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου, μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου." Ὅτι γὰρ ἡμελλον τοὺς τῆς ὀρθότητος λόγους ἐκκαπηλεύειν τινές, καὶ τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως ἀποφέρειν πολλοὺς, προαναπεφώνηκε λέγων 72.852 9Πλὴν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔλθων, ἄρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;9 (A f. 256, B f. 168, E f.145, δ φ. 59) Οὐκ ἠγνόησε τοῦτο. Πόθεν; Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πάντα εἰδώς. Ὑπεμφαίνει δὲ ὅτι ψυγήσεται ἢ ἀγάπη τῶν πολλῶν, καὶ ἀποδραμοῦνται τινες ἐν ἐσχάτοις καιροῖς τῆς ὀρθῆς καὶ ἀδιαβλήτου πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ ψευδηγορίαις ἀνθρώπων κεκαυτηριασμένων νοῦν· καθ' ὧν ὡς οἰκέται γνήσιοι τῷ Θεῷ πρόσμιεν, ἀπράκτους αὐτῶν παρακαλοῦντες ἀποφανθῆναι τὰς πονηρίας, καὶ τὰ κατὰ τῆς αὐτοῦ δόξης ἐπιχειρήματα. Ἀδικοῦσι δὲ τοὺς Θεῷ δουλεύοντας καὶ ἕτεροὶ τινες, καθ' ὧν ἀνέγκλητος ἢ παρ' ἡμῶν ἔσται πρόσδοδος, ἢ διὰ γε τῆς προσευχῆς. Τίνες δὲ οὗτοι πάλιν; Αἱ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις, καὶ ὁ πάντων ἀντίδικος Σατανᾶς, ὁ τοῖς εὖ βιοῦν ἐθέλουσιν, ἀγρίως ἀντανιστάμενος, ὁ τοῖς φαυλότητος βόθροις ἐνιείς τοὺς νυστάζοντας, ὁ πάσης ἡμῖν ἀμαρτίας ἐμφυτεύων σπέρματα· ἔγκειται γὰρ οὐ φορητῶς μετὰ τῶν ἰδίων ὑπασπιστῶν·

καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ καταβεβόηκεν αὐτοῦ ὁ Ψαλμωδός, λέγων· "Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον; φονεύετε πάντες ὑμεῖς, ὡς τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ; Ὡσπερ γὰρ τοίχος ἤδη τὸ κλίνεσθαι παθῶν, καὶ φραγμὸς ὡσθεις, ἤγουν ἀνατραπείς, πίπτουσιν ἐτοιμῶς ὠθοῦντός τινος· οὕτως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, πλείστην ἐξ ἑαυτοῦ ἔχων τὴν ῥοπὴν εἰς φιληδονίας κοσμικὰς, πίπτει πρὸς αὐτὰς ἐτοιμῶς, ἔλκοντός τινος καὶ κατερεθίζοντος· ἔργον δὲ τοῦτο τῷ Σατανᾷ. Οὐκοῦν περὶ τούτων ἐροῦμεν ἐν προσευχαῖς πρὸς τὸν διασῶσαι δυνάμενον· "Ἐκδίκησόν μου ἐκ τοῦ ἀντιδίκου μου." Ὁ δὴ καὶ πέπραχεν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος γενόμενος ἄνθρωπος· ἐκβέβληκε γὰρ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐξείλετο δὲ καὶ σέσωκε, καὶ τοῖς τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ὑπήγαγε ζυγοῖς. Καὶ γὰρ ἐξ ὑμῶν τινες ὡς οἰκέται γνήσιοι ἐν ἐδραϊότητι πίστεως διατηρηθῆσονται παρὰ Θεοῦ ἐπὶ γῆς ὄντες· καλὴ τοίνυν ἡ ἔντευξις ἢ διὰ συχνῆς προσευχῆς· προσδέξεται γὰρ ἡμῶν τὰς λιτὰς, πληρώσει τε τὰ αἰτήματα Χριστός. Εἰ γὰρ τὸν κριτὴν τῆς ἀδικίας, τὸν καὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἀπαναιδευσάμενον, καὶ πάσης κακίας πεπληρωμένον, ἢ τῆς χήρας προσεδρεία καὶ καρτερία ἐμάλαξε, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς τὸν Πατέρα τοῦ ἐλέους εἰς οἶκτον ἐλκύσομεν, κἂν μακροθυμῇ πρὸς τὸ παρόν; Ἐπειράθησαν δὲ τινες περιεργότερον τὴν παραβολὴν ταύτην ἐρμηνεύσαι, χήραν μὲν τὴν ἀποβαλοῦσαν τὸν διάβολον, ψυχὴν λέγοντες· ἀντίδικον δὲ αὐτῆς, αὐτὸν καθ' οὗ καὶ πρόσεισι τῷ Θεῷ τῷ κριτῇ τῆς ἀδικίας, τουτέστι, τῷ κατακρίνοντι τὴν ἀδικίαν, ὃς οὐκ ἔχει Θεὸν ὃν φοβηθήσεται, οὐδὲ πρόσωπον ἀνθρώπου λαμβάνει, ὃς καὶ τὴν προσεδρεύουσαν αὐτῷ ψυχὴν οἰκτείρει· ἀλλὰ ταῦτα μὲν τολμηρῶς καὶ φαύλως τινὲς ἐξελάβοντο· ὁ μὲν τοι Κύριος, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς συντελείας πρὸς τοὺς τότε κινδύνοισι τῆ προσευχῆ συντόνως χρηστέον, ἐπιφέρει, ὅτι "Ἄρα ἐλθὼν εὐρήσει τὴν πίστιν;" ἐν σχήματι 72.853 ἐρωτήσεως τὸ σπάνιον παριστῶν. Εἶθε γὰρ ἐπὶ τοῦ σπανίου, τῷ ἐρωτηματικῷ τρόπῳ χρᾶσθαι· ὡς κἂν ταῦθα δηλῶν, ὅτι βραχεῖς ἔσονται οἱ τὴν πίστιν φυλάττοντες· καὶ ἐν ὀλίγοις αὐτὴν εὐρήσει ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν νεφέλαις ἐλθὼν. (A f. 236 b) "Ἴνα δὲ μάθης ὅσην ἔχει ζημίαν τὸ κατακρίνειν ἑτέρους, καὶ μὴ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πταίεσσι μετανοεῖν, ἐξ αὐτῶν σε τῶν Εὐαγγελίων πιστώσομεν. Λέγει τοιγαροῦν οὗτος ὁ μακάριος Λουκᾶς περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ· "Εἶπε δὲ αὐτοῖς καὶ παραβολὴν περὶ τῶν δικαιούντων ἑαυτοὺς, ἐξουθενούντων δὲ τοὺς ἑτέρους." Καὶ τίς ἢ παραβολή; 9 Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεῦξασθαι, κ.τ.λ.9 (A f. 236 b, E f.145, E f. 298) Ἐνταῦθα γὰρ διδάσκει ἡμᾶς, τίνα χρὴ τρόπον τὰς πρὸς αὐτὸν ποιεῖσθαι λιτὰς, ἵνα μὴ ἄμισθον εὐρεθῆ τοῖς χρωμένοις τὸ χρῆμα· μηδὲ δι' ὧν ἂν τις ὠφελεῖσθαι νομίζοι, διὰ τούτων αὐτῶν παροτρύνῃ καθ' ἑαυτοῦ τὸν τῶν ἄνωθεν χαρισμάτων δοτῆρα Θεόν· γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ἔστι δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ αὐτοῦ." Ἴδου γὰρ ἐνταῦθα ὁ Φαρισαῖος κατακέκριται, ὅτι μὴ ἐπιστημόνως ἐποιεῖτο τὴν προσευχὴν. Πολλὰ γὰρ κατ' αὐτὸν αὐτοῦ τὰ ἐγκλήματα· πρῶτον μὲν φορτικὸς ἔστι καὶ ἄνους· θεαύμακε γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν, καίτοι βοῶντος τοῦ ἱεροῦ Γράμματος· "Ἐγὼ κωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἀλλότριος, καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη." Εἶτα, ἠγνόησεν ὅτι τὸ κακῶν εἶναι κρείττονα, οὐχὶ πάντῃ τε καὶ πάντως ἀξιοθαύμαστον ἀποφαίνει τινά· τὸ δὲ ἀμιλλᾶσθαι φιλεῖν τοῖς εἰωθόσιν εὐδοκιμεῖν, λαμπρὸν καὶ διαπρεπῆ, καὶ τοῖς δικαίως τεθαυμασμένοις ἐναρίθμιον ἀπεργάζεται.(A f. 239, E f. 298) Ὁ γοῦν τελῶν νησ εἰστήκει μακρόθεν· οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ἀνατεῖναι τολμῶν εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ τῷ ἐρυθριῶντι βλέμματι, τὸ τῆς ψυχῆς μηνύων ἀπαρρησίαστον. Ὅρας ὅτι περιστείλας τὴν παρρησίαν, ὡς οὐκ ἔχων αὐτήν, τοῖς ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλέγχοις πλήττεται; Δέδιδε γὰρ καὶ μόνον ὀφθῆναι Θεῷ, ὡς ὀλίγως φροντίσας τῶν αὐτοῦ νόμων·

καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ φαινομένου σχήματος, τῆς ἑαυτοῦ φαυλότητος κατηγορεῖ· τύπτει τὸ στῆθος, ὁμολογεῖ τὰ ἐγκλήματα, δείκνυσιν ὡς ἰατρῶ τὴν νόσον, καὶ κατοικτεῖρεσθαι παρακαλεῖ. (A f. 241 b, E f. 305) Ὡσπερ οὖν οὐδὲ ὁ τελώνης [ἐξουδενώθη]· τί γάρ φησι περὶ αὐτοῦ, τοῦ τὰς οἰκείας ἀμαρτίας ὁμολογοῦντος, ὁ πάντων κριτῆς, ὁ τὰς καρδίας ἐπιγινώσκων, ὁ τὰς πάντων δεχόμενος προσευχάς; "Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος." Κἂν εἴ τις γὰρ γέ νοιτο χρηστὸς καὶ ἐπιεικῆς, μὴ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ὑπεροψίαν νοσεῖτω· μεμνήσθω δὲ μᾶλλον Χριστοῦ λέγοντος τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· "Ὅταν ταῦτα ποιήσητε, δῆλον δὲ ὅτι τὰ διατεταγμένα, λέγετε ὡς Δοῦλοι ἀχρεῖοὶ ἔσμεν· ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν." Ὀφείλομεν δὲ ὡς ἐξ ἀναγκαίου ζυγοῦ 72.856 τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ τὴν δουλείαν, τὴν ὑποταγὴν τὴν εἰς πᾶν ὄτιοῦν· ὁρᾶς ὅπως ὁ τελώνης τὰ ἀμαρτήματα ἀπεδύσατο, τὴν τοῦ Φαρισαίου κατηγορίαν πράως ἐνεγκών; Καὶ ὁ μὲν ἀπὸ δόξης, εἰς τὸ τῆς ἀτιμίας κατέπεσε βάραθρον· ὁ δὲ ἀπὸ τῆς ἐπονειδίστου ζωῆς, εἰς μακαρίαν ἐπανῆλθε κατάστασιν· καὶ ὁ μὲν πολλῶ τῷ μέσῳ τῆς πρὸς Θεὸν ἐγγύτητος ἐκεχώριστο· ὁ δὲ πρὸς τὴν τῆς παρρησίας χώραν ἀνειλκυτο· καὶ ὁ μὲν ἐξ ὄγκου τεταπεινώτω, ὁ δὲ ἐκ ταπεινώσεως ὕψωτο. Ἐπροσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη ἵνα αὐτῶν ἄπτηται.⁹ (A f. 243 b, B f. 169, δ φ. 60) Προσέθει ποτε γύναια, καὶ δὴ καὶ βρέφη προσεκόμιζον αἱ μητέρες, ἵνα ἐπιθῆ αὐτοῖς τὰς χεῖρας· ὄχλον δὲ τὸ χρῆμα νομίσαντες εἶναι, ἀπεῖργον οἱ μαθηταί· αὐτὸς δὲ καὶ λίαν ἀσμένως προσίετο, λέγων· "Ἄφετε· τῶν γὰρ τοιούτων ἡ βασιλεία." Ἐντεῦθεν ἀταλαίπωρον ἰδεῖν, ὡς ἀκακίας σύμβολον τὸ ἀρτιγενές ἐστὶ παιδίον· νέα γὰρ ὡσπερ κτίσις, τὸ βρέφος. Οὐ βασκαίνοντες μὲν τοὶ τοῖς βρέφεσιν ἐπετίμων οἱ μαθηταί, ἀπονέμοντες δὲ μᾶλλον ὡς διδασκάλω τὸ χρεῶν, καὶ οἶονεὶ τὰς περιττὰς ὀχλήσεις ἀπεῖργοντες· οὐκ ἀσυνέτους δὲ ἡμᾶς εἶναι βούλεται Χριστὸς, φάσκων· "Τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζειν, ταῖς δὲ φρεσὶ τελείους ὑπάρχειν· τὸ γὰρ βρέφος, ἢ ὀλίγα παντελῶς, ἢ οὐδὲν ὅλως εἶδος, ἀπ' ἀλλάττοιο ἂν εἰκότως τῆς ἐπὶ φαυλότητι καὶ πονηρίᾳ διαβολῆς· οἷς καὶ ἡμᾶς ἐξομοιοῦσθαι προσήκει, ἀπλοῦν καὶ ἀπόνηρον διαζῶντας βίον· τελείους δὲ εἶναι χρὴ ταῖς φρεσὶν, ἐδραῖον ἔχοντας τὸν νοῦν, εἰς τὸ εἰδέναι σαφῶς τίς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, καὶ διαβολικῶν σκανδάλων ἀποφοιτᾶν· οὗτος γὰρ ὅρος φιλοσοφίας, τὸ μετὰ συνέσεως ἄπλαστον εἶναι. Ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, κ.τ.λ.⁹ (A f. 244, δ φ. 60) Ὁ ἐνθάδε λεγόμενος ἄρχων, ἀκριβῆς εἶναι τις ὑπονοούμενος, ὡήθη δύνασθαι ἐλέγξει Χριστὸν, ἀτιμάζοντα μὲν τὴν διὰ Μωϋσέως ἐντολήν, ἰδίους δὲ νόμους εἰσσκεκομικότα. Προσέρχεται τοίνυν, καὶ χρηστολογεῖν ὑποπλάττεται· διδάσκαλον γὰρ ὑποκαλεῖ, καὶ ἀγαθὸν ὀνομάζει, καὶ μαθητῶν ἐπαγγέλλεται. Εἰ δὲ πειράζων ἐπύθετο, εἰκότως ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ μὴ πεπίστευκας ὅτι Θεὸς εἶμι, πῶς τὰ μόνη πρέποντα τῇ ἀνωτάτῳ φύσει περιτέθεικάς μοι, καὶ ἀγαθὸν ἀποκαλεῖς, ὃν δὴ καὶ νερόμικας ἄνθρωπον εἶναι κατὰ σέ; Φύσει γὰρ ἀγαθὸς ὁ Θεός, καὶ ἴδιον αὐτοῦ καὶ οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς καὶ ἐξαίρετον ἀξίωμα, τὸ εἶναι ἀγαθὸν, κατὰ μέθεξιν δὲ, ἄγγελοι καὶ ἡμεῖς. Καὶ οὗτος μὲν ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς γέγονε τῷ Χριστῷ. Οὐκ ἀνέξεται δὲ ἴσως τῆς τῶν ἐννοιῶν ὀρθότητος, ὁ τῆς Ἀρείου δυσσεβείας μέτοχος, φάσκων· Ἴδου σαφῶς ἠρνήσατο εἶναι ἀγαθὸς, ἀνατίθησι δὲ ὡς μόνῳ πρέπον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ἄλλ' εἶπερ ἦν, φησὶν, ὁμοούσιος αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ 72.857 φύσιν, οὐκ ἂν ὑπῆρχε καὶ αὐτὸς ὡς Θεὸς ἀγαθός; Ἄλλὰ λεκτέον πρὸς αὐτούς· Ἐπειδὴ πᾶς λόγος ὀρθός τε καὶ ἀκριβής, ὁμοούσιον οἶδεν ὄντα τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, πῶς οὐκ ἔστιν ἀγαθός, Θεὸς ὢν; Οὐ γὰρ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ ἐκ γλυκείας πηγῆς ποταμὸς πρόεισιν οὐ γλυκὺς· Θεοῦ τοιγαροῦν ἀγαθοῦ καρπὸς ἀγαθός

ὁ Υἱός· καὶ ὡς εἰκῶν, τοῦ γεννήσαντος τὸ κάλλος ἐν ἰδίᾳ φύσει δεικνύς. (A f. 245) Ἄλλα ταῦτα μὲν ἀπόχρη πρὸς γε τὰ παρόντα. Εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ Ματθαίῳ. Προσδοκῶντος δὲ τοῦ ἄρχοντος, ἀκούσεσθαι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· Ἀποπήδησον τῶν Μωϋσέως γραμμάτων, καὶ πρόσθι τοῖς δι' ἐμοῦ θεσπίσμασι· τοῦτο μὲν οὐκ ἔφη, τὸν ἐνόητα σκοπὸν τῷ πειράζοντι θεοπρεπέστατα βλέπων· ὡσπερ δὲ οὐκ οὐσῶν ἐτέρων ἐντολῶν, πλὴν ὅτι μόνων τῶν διὰ Μωϋσέως, πέμπει τὸν ἄνθρωπον πρὸς αὐτάς, καὶ φησι· Ἐτάς ἐντολάς οἶδας· Μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης, κ.τ.λ.9 (A f. 246 b) Ὁ μὲν τοι νόμος πᾶν εἶδος ἀποφάσκει φαυλότητος, καὶ τοὺς τῆς ἀνοσιότητος κατακιβδηλεύει τρόπους· "Οὐ γὰρ μοιχεύσεις, φησὶν, οὐ φονεύσεις," καὶ τὰ λοιπὰ ἐναργῶς ἀποφάσκων, τὸ μήτε χρῆναι φονεῖν, μήτε μὴν ἀλλοτρίοις γάμοις ἐπιμαίνεσθαι· καταδικάζων δὲ καὶ κλοπῆς, καὶ ἐπιρκίας, καὶ τοῦ ψευδομαρτυρεῖν, καὶ ποινὰς τοῖς πλημμελοῦσιν ὀρίζων. Εἶτα τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς ἐπιμελητὰς γενέσθαι προστέταχεν, ἀξιόκτητα τοῖς εὐδοκιμεῖν ἐθέλουσι τὰ γέρα προθεῖς· "Τίμα γὰρ, φησὶ, τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς." (A f. 247, δ φ. 59 b) Ἐνόμισεν ὁ δύστροπος καὶ δεινὸς εἰς κακουργίας, καίτοι Θεὸν ὄντα τὸν ἐρωτῶμενον συναρπάσειν ἀκονιτὶ πρὸς τὸ αὐτῷ δοκοῦν ἀποκρινόμενον· ὁ δὲ Χριστὸς, καίτοι πονηρὸν ὄντα, οὐκ ἀπεσόβησεν. "Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο." (A f. 247 b) Ὁ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ἄρχων, τὸν νέον οὐκ ἐχώρησεν οἶνον, ἀσκὸς παλαιὸς ὑπάρχων, ἀλλ' ἐρράγη, καὶ ἀχρεῖος ἦν· λελύπηται γὰρ, καίτοι μάθημα λαβὼν ζωῆς τῆς εἰς αἰῶνα πρόξενον. (B f. 171, E f.146) Κάμηλον, οὐ τὸ ζῶον, ἀλλὰ τὸ ἐν τοῖς πλοίοις παχὺ σχοινίον. Ἐξεστὶ γὰρ αὐτοῖς, εἰ μὴ εἰσάπαν ἔλοιτο τὸ τῶν ὄλων ὄντων ἀπολισθεῖν, ἐτέρως εὐδοκιμεῖν, ποιῆσαι φίλους ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ, ἵνα ὅταν ἐπιλίπωσι, δέξωνται αὐτοὺς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Ἐφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι.9 (A f. 250, E f.146) Προσεπάγει δὲ τούτοις ὁ Ματθαῖος τό· "Τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;" Πρὸς τοῦτο ἐρεῖ τις· Τί γὰρ ὅλως ἀφήκαν οἱ μαθηταί, ἢ τίνων 72.860 ἀντέκτισιν αἰτοῦσι παρὰ Χριστοῦ; Τί οὖν πρὸς ταῦτά φαμεν; Μάλιστα μὲν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἀναγκαιοτάτην ἐποιοῦντο τὴν πεῦσιν. Ὡς γὰρ οὐδὲν κεκτημένοι, πλὴν ὅτι μικρὰ καὶ εὐτελεῖ, βούλονται μαθεῖν τίνα τρόπον ἀμείψεται Θεὸς καὶ τοὺς ὀλίγιστα καταλελοιπότας διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τουτέστι διὰ τὸ ἐφίεσθαι τυχεῖν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης. Ἀραρότως μὲν γὰρ ὁ πλούσιος καταφρονήσας πολλῶν, προσδοκῆσει τὰς ἀμοιβάς· ὁ δὲ γε μικρὰ κεκτημένος, εἶτα τούτων ἀποστάς, ἐν ποίαις ἐλπίσιν ἔσται, πῶς οὐκ ἔδει μαθεῖν; Εἶτα πρὸς τούτοις κάκεῖνο εἰπεῖν ἀνάγκη· τὸ γὰρ τοι πολλῶν ἢ ὀλίγων ἀπολισθεῖν, ἴσον τοῖς παθοῦσιν εἴη ἂν κατὰ τὸν τῆς ὀρθότητος λόγον· οὐκοῦν τό γε ἦκον εἰς ὑπακοὴν καὶ πρόθεσιν, ἐν ἴσῃ τάξει καταλογισθεῖεν ἂν τοῖς πολλὰ κεκτημένοις οἱ μὴ κατ' αὐτοὺς μὲν ὄντες, εἶτα ταῖς ἴσαις προθυμίαις χρώμενοι, καὶ τῶν ἐνόητων τὴν ἀπεμπολήν ἐκούσιον ὑπομένοντες. Εἶτα τί πρὸς αὐτοὺς ὁ Χριστός; Ἐμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, κ.τ.λ.9 (A f. 250, B f. 172, δ φ. 60 b) Θεοπρεπὴς ἢ φωνή, καὶ ἡ ψῆφος ὁσία· εἰς ἐλπίδα γὰρ βεβαίαν ἀνακομίζει ἅπαντας τοὺς ἀκρωμένους· καὶ ἐνώμοτον ποιεῖται τὴν ὑπόσχεσιν, προτιθεῖς τοῦ λόγου τὸ ἀμὴν, οἷον ὄρκου χρεῖαν ἀποπληροῦν. Ζητῆσαι δὲ πρέπει, τίνες ἂν εἴεν οἱ ἀφιέντες πατέρα ἢ μητέρα, γυναικὰ τε καὶ ἀδελφοὺς καὶ οἰκίαν· εἴθ' οὕτως πολυπραγμονῆσαι λεπτῶς, πῶς ἂν οἱ τοιοῦτοι πολλαπλασίουνα λάβοιεν ἐν τῷ παρόντι καιρῷ. Οὐκοῦν καταλιμπάνουσί τινες πατέρα, καὶ τῆς εἰς ἅπαν τὸ γένος φιλοστοργίας ὀλιγωροῦσι ἔσθ' ὅτε, διὰ γε τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην· καὶ τίνα τρόπον, αὐτὸς ἡμᾶς διδάξει λέγων· "Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος." Καί· "Ἦλθον μερίσαι ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ πατρὸς

αὐτοῦ," καὶ τὰ ἐξῆς. Σαγηνεύοντος γὰρ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῷ πίστιν τοῦ θεοῦ κηρύγματος τὴν ὑπ' οὐρανὸν, βούλονται μὲν πρὸς τοῦτο ἵνα τι νῆς, ὑφορῶνται δὲ ἴσως πατέρας ἢ μητέρας ἀπίστους ὄντας καὶ πονηρούς· καὶ υἱοὺς δὲ πολλάκις οὐκ ἠνέσχοντο λυπῆσαι πατέρες, διὰ τοῦ προσδραμεῖν τῇ πίστει. Ὁ αὐτὸς δ' ἂν γένοιτο λόγος καὶ περὶ ἀδελφῶν πρὸς ἀδελφούς, καὶ νύμφης πρὸς πενθερὰν, κάκεινης πρὸς ταύτην· ἀλλ' οἷ γε τῇ πίστει ἐδραῖοι προτάπτουσιν οὐδὲν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης, τὸ κατὰ σάρκα γένος ἐν οὐδενὶ ποιούμενοι λόγῳ. Σκοπῆσαι δὲ λοιπὸν χρὴ πῶς ἂν τις τούτους ἀφείξ, πολλαπλασίονα λήψεται ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. ἼΑρα γὰρ πολλῶν γυναικῶν ἔσται ἀνὴρ, ἢ πολλοὺς ἀνθ' ἐνὸς πατέρας εὐρήσει ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πολυπλασιασθὲν οὕτω τὸ κατὰ σάρκα γένος; Οὐ τοῦτό φαμεν· ἀλλ' ὅτι τὰ σαρκικὰ καὶ πρόσκαιρα καταλελοιπῶς, τὰ πολλῶ κρείττονα λήψεται, καὶ οἷον πολλαπλασίονα τῶν καταφρονουμένων. Καὶ οἱ ἀπόστολοι γὰρ 72.861 ἀφέντες ὀλίγα, ἀγίου μεμέστωνται Πνεύματος, καὶ παντοδαπῶν ἔτυχον χαρισμάτων, ἀπόλεκτοί τε καὶ ἀοίδιμοι γεγόνασι τοῖς ἀπανταχοῦ. Ἄπαντες οὖν ἐσόμεθα κατ' ἐκείνους οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν, καὶ ἡγαπηκότες αὐτοῦ τὸ ὄνομα. Κἂν οἶκον ἀφῆ τις, τὰς ἄνω λήψεται μονάς· κἂν ἀπολισθήσῃ πατὴρ, τὸν ἐν οὐρανοῖς ἔχει Πατέρα· κἂν ἀδελφῶν γένηται μακρὰν, ἀλλ' εἰς ἀδελφότητα αὐτὸν παραλήψεται Χριστός· ὅταν ἀφῆ γυναῖκα σύνοικον, εὐρήσει τὴν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ σοφίαν, ἐξ ἧς τεκνογονήσει εὐκαρπίας· κἂν ἀφήσῃ μητέρα, εὐρήσει "τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ, ἣτις ἐστὶν ἐλευθέρα καὶ μήτηρ ἡμῶν." 9Τελεσθήσονται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ Υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου.⁹ (A f. 250, B f. 172 b, δ φ. 61) Προαποκείρει διὰ τοῦ λέγειν τὰ συμβησόμενα, καὶ λογισμῶν ἀτοπίαν, καὶ παντὸς σκανδάλου πρόφασιν· οἱ γὰρ τὰς παρ' αὐτοῦ θεοσημείας τεθεαμένοι, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ λόγοις πρὸς εὐανδρίαν διανευρούμενοι, ἔμελλον ὁρᾶν αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων ὑπομένοντα γέλωτα, σταυρούμενον, καὶ ἀτιμαζόμενον. Ἦν οὖν εἰκὸς ἐπ' αὐτοῖς δὴ τοῦ τοῖς σκανδαλιζομένους, ἐκεῖνα καθ' ἑαυτοὺς διενθυμείσθαι τε καὶ λέγειν· Ὁ τοσοῦτος ἐν ἰσχύϊ, καὶ νεύματι μόνῳ θαυματουργῶν, ὁ τὴν τοῦ Πατρὸς πρόνοιαν καὶ μέχρι στρουθίων καθικνεῖσθαι λέγων, ὁ Μονογενὴς καὶ Πρωτότοκος, πῶς ἠγνόησε τὰ ἐσόμενα, καὶ τεθήρευται παρ' ἐχθρῶν ὁ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς διασώσειν ὑπισχνούμενος; Ἴνα τοίνυν εἰδεῖεν, ὡς καὶ προέγνω τὸ πάθος, καὶ διαφυγεῖν εὐκόλως ἐξόν, ἐκὼν εἰς τοῦτο παρῆλθε, προκαταμηνύει τὰ συμβησόμενα. Προσετίθει δὲ ἀναγκαίως, ὡς πάντα προεῖρηται διὰ προφητῶν ἁγίων, προοικονομοῦντος Θεοῦ καὶ τοῦτο χρησίμως, ἵνα ὅταν γενέσθαι συμβῆ, σκανδαλισθεῖν μὴδεῖς. Ἐξῆν γὰρ ὅλως μὴδὲ παθεῖν τῷ προεγνωκῶτι τὸ συμβησόμενον· ἀλλ' οὐ βεβίασται πρὸς τινος, εἴλετο δὲ τὸ παθεῖν ἐκὼν, εὖ εἰδὼς ὅτι σωτηρία ἔσται τῷ κόσμῳ παντὶ, τὸ παθεῖν αὐτόν. Ὑπέστη μὲν γὰρ τὸν κατὰ σάρκα θάνατον, ἐγήγερται δὲ πατήσας τὴν φθορὰν, καὶ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἐνεφύτευσε τοῖς ἀνθρωπίνοις σώμασι τὴν παρ' ἑαυτοῦ ζωὴν· ὅλη γὰρ ἦν ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν αὐτῷ παλινδρομοῦσα πρὸς ἀφθαρσίαν. 9Αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν.⁹ (A f. 250 b) Ὁ μὲν τῶν ὄλων Σωτὴρ προαπήγγει ταῦτα τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οἱ δὲ οὐ συνῆκαν, φησὶ, τὰ λεγόμενα· οὕτω γὰρ ἤδεισαν ἀκριβῶς τὰ παρὰ τῶν ἁγίων προφητῶν προκεκηρυγμένα. Καὶ γοῦν ὁ προὔχων ἐν μαθηταῖς, συνεῖς οὕτω τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος, ἀντανίστατο λέγων· "Ἰλεὼς σοι, Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο." Ἐπετιμήθη δὲ 72.864 τοῦτο λέγων. Ἐπεὶ δὲ ἀνεβίω Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διήνοιξεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καθ' ὃ γέγραφέ τις τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν· κατεφωτίσθησαν γὰρ, τὴν τοῦ Πνεύματος μέθεξιν ἀμφιλαφῆ πλουτήσαντες· ὡς λέγειν· "Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ὃ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνονται ἐν ἀύχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ

φωσφόρος ἀνατείλη ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν." 9 Ἰησοῦ, υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με.9 (A f. 251 b, E f.146 b) Προσηλθε μὲν οὗτος ὡς Θεῶ τῶ πάντα ἰσχύοντι· ὀνομάζει δὲ αὐτὸν υἱὸν Δαβίδ· τεθραμμένος γὰρ ἐν Ἰουδαϊσμῶ, καὶ αὐθιγενὴς ὑπάρχων, οὐκ ἠγνόησε τὰ διὰ γε τοῦ νόμου καὶ τῶν ἀγίων προφητῶν περὶ αὐτοῦ προηγορευμένα, καὶ ὡς ἐκ γένους ὑπῆρχε τοῦ Δαβίδ τὸ κατὰ σάρκα. Οὐκοῦν ὡς ἤδη πεπιστευκῶς ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ὑπέμεινε ἐκὼν τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, τὴν ἀπό γε, φημί, τῆς ἀγίας Παρθένου, πρόσσειν ὡς Θεῶ, λέγων· "Ἐλέησόν μου, υἱὲ Δαβίδ·" Ὅτι γάρ οὐτῳ διατεθεῖς προσεκόμισε τὴν ἱκετηρίαν, ἐπιμαρ τυρήσει λέγων αὐτῶ ὁ Χριστός· "Ἡ πίστις σου σέ σωκέ σε." Μιμησάσθωσαν αὐτὸν τὸν τὰς ὄψεις ἡρ ῥωστηκότα, οἱ διαιροῦντες εἰς δύο τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὅς ὡς Θεῶ πρόσσειν τῶ πάντων Σωτῆρι Χριστῶ, καὶ Κύριον αὐτὸν, καὶ υἱὸν ὀνομάζει Δαβίδ. Μαρτυρεῖ δὲ αὐτοῦ τῆ δόξῃ, διὰ τοῦ θεοπρεπεστάτην ἐνέργειαν παρ' αὐτοῦ ζητεῖν. Θαυμαζέτωσαν αὐτοῦ τὴν ἔνστασιν τῆς ὁμολογίας· τινὲς μὲν γὰρ ἐπετίμων ὁμολογοῦντι τὴν πίστιν· ὁ δὲ οὐκ ἀνίει, οὐδ' ἐνεποδίζετο ἢ παρῆρσία διὰ τῶν κωλυόντων. Οἶδεν ἢ πίστις πρὸς πάντα μάχεσθαι καὶ πάντα νικᾶν· διὸ ἐπετίμων, ὁ δὲ πιστὸς οὐχ ὑπεστέλλετο, ἀλλ' ἠκολούθει τῶ Δεσπότῃ, εἰδὼς ὅτι καλὴ ἢ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναίδεια· εἰ γὰρ ὑπὲρ χρημάτων ἀναιδεῖς πολλοὶ, ὑπὲρ σωτηρίας ψυχῆς οὐ χρεὶ τὴν καλὴν ἀν αἰδειαν ἐνδύσασθαι;(A f. 251 b, δ φ. 61 b) Ἰστησι τὸν Κύριον ἢ φωνὴ τοῦ μετὰ πίστεως ἐπικαλουμένου· καὶ τετίμηται εἰκότως παρὰ Χριστοῦ ὁ τυφλός· κέκληται γὰρ παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐγγὺς γενέσθαι προσ τέτακται, ἵν' ὁ ἐγγίσας αὐτῶ τῆ πίστει πρότερον, πλησιάσῃ καὶ τῶ σώματι· καὶ ἡμᾶς οὖν ἢ πίστις παρίστησι καὶ ἐγγὺς ἀποφέρει Χριστοῦ, ὥστε καὶ λόγων ἀξιωθῆναι τῶν παρ' αὐτοῦ. Ἐγγὺς γὰρ ἐν ἐχθέρτα τὸν τυφλόν, ἤρετο λέγων· "Τί σοι θέλεις ἵνα ποιήσω;" Ἄρ' οὖν ἠγνόει τὴν αἴτησιν; καὶ πῶς ἂν ἔχοι τοῦτο λόγον; Ἡρώτα τοίνυν οἰκονομικῶς, ἵνα δὴ μάθοιεν οἱ περιεστηκότες, ἡγουν συμβαδίζον 72.865 τεσ, ὡς οὐ χρήματα μᾶλλον αἰτεῖ αὐτὸν, ἀλλ' ἐνέργειαν θεϊκὴν ὡς παρὰ Θεοῦ.(A f. 255, δ φ. 61 b) Ἄρ' οὖν ἀπηλλάττετο μὲν τοῦ νοσεῖν ὁ τυφλός, κατ' ἡμέλει δὲ τοῦ εἶναι φιλόχριστος; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τοῖς ἔργοις τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπεδείκνυτο. Καὶ διττῆς ἠλευθέρωτο τυφλότητος, τῆς τε σωματικῆς, καὶ τῆς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν· οὐ γὰρ ἂν ἐδόξασεν αὐτὸν ὡς Θεόν, εἰ μὴ ἀνέβλεψεν ὄντως. Γέγονε δὲ καὶ ἑτέροις πρόφασιν τοῦ δοξάζειν αὐτόν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ἴδου ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος.9 (A f. 252, B f. 173, E f.146 b, δ φ. 62) Ἄρχιτε λώνης ἦν ὁ Ζακχαῖος, ἐν ἐπιτάσει τε πολλῇ παρ' αὐτῶ φιλάργυρον, καὶ τῆς πλεονεξίας ὁ σκοπός· τοῦτο γὰρ τοῖς τελῶναις τὸ ἐπιτήδευμα· ταύτην δὲ καὶ εἰδωλολατρείαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ὡς τάχα πρέπουσαν μόνοις τοῖς οὐκ εἰδόσι Θεόν. Ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως παρῆρσιαν ἀναιδῆ τοῖς προσώποις ἐνδύσαντας τοὺς τελῶνας, πόρναις συντέταχεν ὁ Κύριος, οὕτω λέγων τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς· "Αἱ πόρναι καὶ οἱ τελῶναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ." Ἄλλ' οὐ μεμνήκεν ἐν τούτοις ὁ Ζακχαῖος, ἠξιώθη δὲ φειδοῦς τῆς παρὰ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ καλῶν ἐγγὺς τοὺς μακρὰν, καὶ φωτίζων τοὺς ἐσκοτισμένους. Ὅποια δὲ γέγονε τῶ Ζακχαίῳ τῆς ἐπιστροφῆς ἢ ὁδός, φέρε ἴδωμεν.(B f. 173 b) Ἐπεθύμησεν ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν· ἐβλάστησε γὰρ ἐν αὐτῶ σπέρμα σωτηρίας. Τεθέαται τοῦτο Χριστὸς τοῖς τῆς θεότητος ὀφθαλμοῖς· ἀναβλέψας οὖν εἶδεν αὐτόν καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ

ἐπειδὴ σκοπὸς ἦν αὐτῷ πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, προτείνει τὴν ἡμερότητα· καὶ παραθαυράζων αὐτὸν λέγει· "Σπεύσας κατάβηθι." ἐζητεῖ γὰρ αὐτὸν θεάσασθαι, καὶ ἐκώλυεν αὐτὸν ὁ ὄχλος, οὐ τοσοῦτον ὁ τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ὁ τῶν ἀμαρτημάτων. Ἦν δὲ καὶ μι κρὸς τὴν ἡλικίαν οὐ μόνον τὴν σωματικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν· καὶ οὐκ ἄλλως ἠδυνήθη ἰδεῖν αὐτὸν, εἰ μὴ ὑψώθη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὴν συκομωραϊαν, δι' ἧς ἔμελλε διελθεῖν ὁ Χριστός. Ἔχει δὲ αἰνίγμα ὁ λόγος. Οὐκ ἄλλως γὰρ δύναται τις ἰδεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ πιστεῦσαι εἰς αὐτὸν, εἰ μὴ ἐπὶ τὴν συκομωραϊαν ἀρθῆ, μωράνας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐμελλε δὲ, φησὶν, ὁ Χριστὸς διὰ τῆς συκομωραϊας διέρχεσθαι· τὴν γὰρ νομικὴν ὀδεύσας πολιτείαν, ὅ ἐστι συκὴν, τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, ὅ ἐστι τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον. Καὶ πᾶς ὃς αἴρει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ τῇ τοῦ Χριστοῦ πολιτείᾳ, σώζεται, συνετῶς τὸν νόμον ἐργαζόμενος, ὅς ἐστι συκὴ μὴ ποιούσα σῦκα ἀλλὰ μῶρα· μωρία γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις φαίνεται ἢ κεκρυμμένη τοῖς πιστοῖς 72.868 ἐργασία, ἐν περιτομῇ κακίας, καὶ ἀργία φαύλης πράξεως· μὴ μέντοι αἰσθητῶς ἀκροβυστίαν περι τεμόντων, καὶ τηρούντων τὸ Σάββατον. Ἐγὼ τοί νυν αὐτὸν ἔτοιμον εἰς ὑπακοήν, καὶ θερμὸν εἰς πίστιν, καὶ εὐμετάβλητον ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν· διὸ καὶ καλεῖ, καὶ ἄπεισι κερδήσων αὐτόν· ὁ δὲ "σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων," οὐ μόνον ὅτι εἶδεν αὐτὸν ὡς ἐζητεῖ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐκλήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὑπεδέξατο αὐτόν, ὡς οὐκ ἂν ποτε προσεδόκησεν. 9Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.9 (A f. 252 b, B f. 174) Πρόγνωσις αὕτη θεία, εὖ γὰρ ἠπίστατο τὸ ἐσόμενον· εἶδεν ἀνθρώπου ψυχὴν ἐτοιμότητα διανεύουσαν εἰς γε τὸ βιοῦν ἐλέσθαι ἀγίως· καὶ μετέθηκεν εἰς εὐσέβειαν· ὑπεδέξατο γὰρ, φησὶ, τὸν Ἰησοῦν χαίρων· ἔτυχε γὰρ ὧν μὴ προσεδόκα· ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνο φαίη τις ἂν τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ· Αὐλίξη παρὰ Ζακχαίῳ καὶ παρὰ τῷ τελωνῶν ἠγουμένῳ, ὃς οὐπω τοὺς τῆς φιλοκερδείας ἀπενίψατο τρόπους; Ναί, φησὶν· οἶδα τοῦτο, Θεὸς ὧν φύσει, καὶ τὰς ἐκάστου τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐποπτεύων ὁδοὺς, καὶ πρὸς τούτοις ἔχων τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν· κέκληκα πρὸς μετάγνωσιν, πρόθυμον ὄντα πρὸς τοῦτο. 9Τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς.9 (A f. 252 b) Ὁρᾶς πῶς ὁ τελωνῶν ἠγούμενος, ὁ φιλάργυρος, εὐθύς ἐλεήμων καὶ φιλοπτωχίας γέγονε ἐραστής, διανέμειν ἐπαγγελλόμενος τοῖς ἐνδεέσι τὸν πλοῦτον, καὶ τοῖς ἠδικημένοις ἀπολογούμενος, κατὰ τὸν νόμον τὸν τέσσαρα πρόβατα ἀνθ' ἐνὸς ἐκτίσειν κελεύοντα, κατὰ τὴν τοῦ Δαβὶδ κρίσιν περὶ τοῦ τὴν ἀμνάδα λεχθέντος ἀπεστερηκέσθαι τοῦ πτωχοῦ. "Καὶ τὴν ἀμνάδα γὰρ, φησὶ, ἀποτίσει τετραπλασίονα." 9Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο.9 (A f. 254) Ἐνθα γὰρ ἂν εἰσβάλλῃ Χριστὸς, ἐκεῖ πάντως ἐστὶ καὶ σωτηρία· οὐκ εἰς ἀναβολὰς δὲ οὐδὲ ἐπαγγελίας, ἀλλὰ σήμερον τῷ Ζακχαίῳ τὴν σωτηρίαν ὁ Χριστὸς εὐαγγελίζεται· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς αὐτίκα πεποίηκεν ἃ ἐπηγγείλατο. Οὐ γὰρ εἶπεν· Δώσω τὰ ἡμίση, καὶ τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀποδώσω τετραπλοῦν· ἤκουσε γὰρ τοῦ Σολομῶντος· "Μὴ εἶπης· Ἐπάνηκε, καὶ αὖριον δώσω." ἀλλ', "Ἴδου, φησὶ, δίδωμι καὶ ἀπο δίδωμι." Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς· Σήμερον, φησὶ, δίδω, σήμερόν σοι καὶ ἡ σωτηρία. Ἔδει τοίνυν τοὺς Ἰουδαίους χαίρειν ἐπὶ Ζακχαίῳ σεσωσμένῳ παραδόξως· ὅτι καὶ αὐτὸς εἰς υἱοὺς ἐτέλει τῷ Ἀβραάμ, οἷς τὴν διὰ Χριστοῦ λύτρωσιν διὰ προφητῶν ἀγίων ἐπηγγείλατο ὁ Θεός. 9Προσθεῖς εἶπε παραβολὴν· Ἄνθρωπός τις εὐγενής, κ.τ.λ.9 (B f. 255) Διὰ τῆς ἐν χερσὶ δὲ παραβολῆς, ὁμοῦ καὶ τὴν προτέραν εἰς ἀνθρώπους ἀφιξίν ἐαυτοῦ, καὶ 72.869 τὴν ἐνθένδε ἀποδημίαν, τὴν τε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας ὑποδοχὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι προσδοκωμένην ἡμῖν δευτέραν αὐτοῦ θεοφάνειαν, αἰνίττεται καὶ ὡς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, τῶν μὲν ἀξίων αὐτοῦ βασιλεύσει,

κοινωνούς αὐτοὺς τῶν ἀγαθῶν καὶ δὴ καὶ τῆς βασιλείας ποιησάμενος· τῶν δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου τὸ κήρυγμα παραιτησαμένων, ἐν ἐχθρῶν τε χώρα καὶ πολεμίων ἑαυτοὺς καταλεξάντων κριτῆς ἔσται ἀπαραίτητος. Ταῦτα δ' ἐν παραβολῆς ἐθέσπιζε τρόπῳ, σαφῶς διδάσκων, ὅτι μήπω τότε ταῦτ' ἐξέφαινε ἀνθρώποις συνῶν, ὁ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐνειστήκει καιρός. Ἔλεγε δ' οὖν ταῦτα καὶ παρεδίδου, ἐν Ἰεριχοῖ μὲν ποιούμενος τὰς διατριβὰς, ὁρμῶν δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα· καὶ ἔλεγεν ἀναγκαίως· ἐπειδὴ πολὺς ἦν ὁ περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῖς πᾶσι λόγος, ὡς αὐτίκα τότε μέλλοντος ἐν τοῖς Ἱεροσόλυμοις τὴν διὰ τῶν προφητῶν ἀνακεκηρυγμένην αὐτοῦ βασιλείαν παραλήψεσθαι· ἧς ὑπονοίας μυρία τοῖς πολλοῖς ἐγένετο αἴτια, τὰ πρὸς αὐτοῦ δρώμενα θαύματα, αἵ τε παράδοξοι δυνάμεις, δι' ὧν τοὺς θεωμένους ἔπειθεν ἀραρότως, αὐτὸν εἶναι ἡγεῖσθαι τὸν ἐκ πατέρων αὐτοῖς κατηγγεγμένον καὶ προσδοκώμενον Χριστόν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἤδη παρεῖναι τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸν καιρὸν ὑπελάμβανον, ἀναγκασίως τοὺς τοῦτο νομίζοντας διωρθοῦτο τῆς ψευδοῦς δόξης. (A f. 255 b, B f. 175 b) Ὅπερ οὖν ἔφημεν, καταγράφει τῆς παραβολῆς ὁ σκοπὸς ὅλην ὡς ἐν βραχέσι τῆς ἐφ' ἡμῖν γενομένης οἰκονομίας τὴν δύναμιν, καὶ τοῦ κατὰ Χριστόν μυστηρίου τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους. Γέγονε μὲν γὰρ ἄνθρωπος Θεὸς ὧν ὁ Λόγος· κεχημάτικε δὲ διὰ τοῦτο δοῦλος· ἀλλ' ἦν καὶ ἔστιν εὐγενής, κατὰ γὰρ τὴν ἐκ Πατρὸς ἄρρητον γέννησιν· ἀποπεράνας δὲ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, εἰς τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀναπεφοίτηκε δόξαν, καὶ οἷον ἀποδεδήμηκεν εἰς χώραν μακρὰν· χώρα γὰρ ἑτέρα παρὰ τὴν γῆν, ὁ οὐρανός· ἀνέβη δὲ λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν. Πῶς δὲ ὁ τῶν ὅλων βασιλεύων μετὰ τοῦ Πατρὸς, ἄνεισι πρὸς αὐτὸν ληψόμενος βασιλείαν; Δηλονότι ἐνανθρωπήσαντι τῷ Υἱῷ καὶ τοῦτο δίδωσιν ὁ Πατήρ· ἀναφοιτήσας γὰρ εἰς οὐρανὸν, κεκάθικεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλῶσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως οὗ τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. 9 Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς.9 (A f. 255 b, B f. 275 b, E f.147) Διανέμει γὰρ ὁ Σωτὴρ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, τὴν τῶν θείων χαρισμάτων διαφορὰν· τοῦτο γὰρ εἶναι φαμεν τὰς δέκα μνᾶς. Πλήν πολλὴ τούτων ἡ διαφορὰ πρὸς ἐκείνους, οἱ καὶ ὅλως ἠρνήσαντο τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· οἱ μὲν γὰρ ἀνταΐρουν, οἱ δὲ τῆς ἐπ' αὐτῷ 72.872 δουλείας φέρουσι τὸ καύχημα. Οὐκοῦν ὡς οἰκέται γνήσιοι τὸν Δεσποτικὸν ἐθαῤῥήθησαν πλοῦτον, ἵνα τι προσεργασάμενοι, τοὺς τῆ γνησιότητι πρέποντας ἐπαίνους κερδάνωσι. Ἄλλ' οἱ πολῖται αὐτοῦ, φησὶν, ἐμίσουν αὐτόν· τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις ὠνείδισεν ὁ Χριστός· "Εἰ μὴ τὰ ἔργα ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἐωράκασι καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου." Αὐτοὶ οὐκ ἠθέλησαν αὐτὸν ἐπ' αὐτοὺς βασιλεῦσαι· καίτοι Ζαχαρίου τοῦ προφήτου βοῶντος· "Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών· ὅτι ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων." Καὶ Ἡσαΐας δὲ ὁμοίως. "Ἴδου δὴ, φησὶ, βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσι." Ναὶ μὴν καὶ αὐτὸς ἔφη πού Χριστὸς διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας· "Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ." Ἠρνήσαντο τοίνυν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, φάσκοντες Πιλάτῳ· "Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα." 9 Ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν.9 (A f. 256) Ὑποστρέψαντος τοίνυν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ εὐγενοῦς, δηλονότι ὅτι τοῦ Χριστοῦ, ἐπαίνων τεύζονται, καὶ ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ἐντρυφήσουσιν οἱ τοῦ λόγου διάκονοι. Δεκαπλασιάσαντες γὰρ, ἡγουν πενταπλασιάσαντες τὸ τάλαντον διὰ τοῦ κερδᾶναι πολλοὺς, ἐπάνω δέκα πόλεων ἢ πέντε γενήσονται· τούτεστιν ἄρξουσι πάλιν, οὐχ ὧν ἤρξαν πρὸ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων ἔτι πολλῶν. [A f. 257, B f. 175 b] Διανέμει καὶ νῦν ὁ Σωτὴρ τάλαντα τοῖς

ιδίοις οϊκέταις, κατά γε τὴν ἐν Εὐαγγελίοις παραβολὴν. Οὐκοῦν ἀπλώσατε τὰς καρδίας, καὶ ὑποδέξασθε χαίροντες· δόκιμοι γένεσθε τραπεζῖται· ἐμπορεύσασθε τὸ δοθὲν, ἐπιστημόνως· πολυπλασιάσατε ταῖς ἐπιεικείαις. Μέγα καὶ ἀγιοπρεπὲς τὸ καύχημα, καὶ τοὺς τῆς γνησιότητος ἐπαίνους προξενεῖ. Καὶ τί τοῦτο λέγω, τὸ ἔτι μείζον ἀφείς; Οὐρανοῦ πολίτην ἐργάζεται, εἰς βασιλείαν ἀναφέρει, αὐτῷ συνοδοξάζεσθαι ποιεῖ τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ. Ἴδωμεν δὲ τοῦτο, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν εὐαγγελικῶν γραμμάτων. Ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, προσεργασάμενος δὲ καὶ ἕτερα πέντε, τί προσέρχεται λέγων; "Κύριε, πέντε τάλαντά μοι ἔδωκας, ἴδε ἐποίησα ἄλλα πέντε." Ὁρᾷς ὅσον ἐστὶ τῆς φιλοπονίας τὸ καύχημα; Καὶ τί πρὸς αὐτὸν ἔφη Χριστός; "Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου." Τί τούτου τὸ μείζον εἰς δύναμιν; τί τὸ αἰρετώτερον εἰς εὐημερίαν; Ἐπαινοὶ παρὰ Χριστοῦ, καὶ ψῆφος Δεσποτικῆ στεφανοῦσα τὸν φιλεργήσαντα, πιστὸν ὀνομάζει τὸν καρποφορήσαντα νοητῶς. Μὴ γὰρ τῷ Δεσπότη τὸ κέρδος προσήνεγκε; Μὴ 72.873 γὰρ χρήζει τινὸς ἐν τοῖς καθ' ἑαυτόν; Αὐτὸς ἐστὶ τὸ πάντων πλήρωμα, καὶ ὡς ὁ πάνσοφος Ἰωάννης φησὶν, "Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς ἐλάβομεν." Ἄλλ' ὅταν ἡμεῖς ἑαυτοὺς κερδάνωμεν, προσωφελῶμεν δὲ καὶ ἑτέρους, τότε χαίρει Χριστός· πλοῦτον ἡγεῖται τὴν ἡμῶν εὐδοκίμησιν. Καὶ τὸ ἔτι μείζον ἐρῶ· τροφήν ὡσπερ ποιεῖται τὸ πρᾶγμα· ὅτι δὲ ἐστὶν ἀληθὲς ὃ φημι, πάλιν ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν μαθήσῃ γραμμάτων· νενουθέτηκε μὲν γὰρ τὴν ἐκ Σαμαρείας γυναῖκα· εἶτα λεγούσης ἐκείνης, Ὅτε ἔλθῃ Μεσσίας, ἀπαγγελεῖ ἡμῖν πάντα, ἑαυτὸν ἐμφανῆ κατέστησε, λέγων· "Ἐγὼ εἰμι ὁ λαλῶν σοι." Καὶ τὸ μὲν γύναιον, δρόμῳ συντείνεται, καὶ τὴν Σαμαρειτῶν μεμυσταγωγῆκε πόλιν. Εἰδὼς δὲ Χριστὸς ὅτι πολλοὶ πιστεύουσιν ἐπ' αὐτόν, τοῖς ἀγίοις ἔφασκε μαθηταῖς· "Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἢν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε." Τρέφει γὰρ ὡσπερ τὴν ἡμερωτάτην φύσιν, τῶν ἀπολωλῶτων ἢ σωτηρία. Ὁ μὲν οὖν γνήσιος οἰκέτης, (ἀναβήσομαι γὰρ αὐθις ἐπὶ τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν), τὸν τῆς ἐπιεικειᾶς ἀνεδήσατο στέφανον· εἰσκεκόμισται γὰρ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ἰδίου δεσπότου. Ὁ δὲ γε λαβὼν τὸ [ἐν] τάλαντον, εἶτα γεγονῶς ὀκνηρὸς, προσεργασάμενος δὲ παντελῶς οὐδὲν, κατακρύψας δὲ μᾶλλον εἰς γῆν αὐτὸ, ταῖς ἐσχάταις περιπέπτωκε δίκαις. Φύγωμεν τοίνυν τὴν μίμησιν, ἀποπεμψώμεθα τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν ἀκερδῆ καὶ ἐπάρατον ὄκνον, τὸν ἐπ' ἀγαθοῖς δηλονότι σπουδάσασιν· μὴ εἰς ἀργίαν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ καταχῶσωμεν χάριν. Φησὶ πού διὰ φωνῆς Ἡσαΐου ὁ τῶν ὄλων Θεός· "Ἱερεὺς λαλησάτω εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ." Τί δὲ, εἰ ὁ μὲν διδάσκων, τοὺς ὠφελεῖν εἰωθότας ἐξυφαίνοι λόγους τοῖς ἀκρωμένοις, οἱ δὲ οὐκ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἀποτίθενται τὴν μυσταγωγίαν, ἀλλ' ἐπικροτήσαντες μόνον, καὶ γυμνοῖς ἐπαίνοις ἀμειψάμενοι τὸν μυστῆ ἀγωγόν, ἄγευστοι τῶν ἱερῶν ἀπομένουσι διδαγμάτων; Ἄρα ὀκνηῆσαι προσήκει τὸν μυσταγωγόν; Εἶτα, ποίους εὐρήσει λόγους ἐπὶ τοῦ θείου βήματος τοὺς ἐπικουροῦντας αὐτῷ, ὅταν αἰτιάσῃται τῶν ἀκρωμένων τὸ ῥάθυμον, καὶ εὐάφορμον εἶπη διὰ τοῦτο τὸν ὄκνον; Κατακριθήσεται γὰρ μᾶλλον, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς. Ὁ γὰρ τοι τὸ τάλαντον λαβὼν παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, κατέχωσεν μὲν εἰς γῆν αὐτὸ, καὶ ἀπολυπλασίαστον ἔχων, προσεκόμιζε λέγων· "Κύριε, ἴδε ἔχεις τὸ σόν." Ἄρ' οὖν ἐπὶνεται καὶ γερῶν ἠξιώται, ἢ κατεδικάσθη μᾶλλον ὡς ὀκνηρὸς; "Ἐδει σε γὰρ, φησὶ, καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζῖταις· κἀγὼ ἐλθὼν ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ." Οὐκοῦν ὡς τραπεζῖταις ὑμῖν ἐπιστήμοσι τὸ δεσποτικὸν ἀργύριον ἐξ οὐδὲν ἐγὼ· ὑμεῖς δὲ λαβόντες, ἀπόθεσθε εἰς νοῦν τὸ δοθὲν, καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς ἑαυτῶν καρδίας κρύψατε· εὖ εἰδότες, ὅτι τὰ εἰς γῆν πεμπόμενα τῶν

σπερμάτων, ἐγγωννύμενα μὲν ταῖς βώλοις, καρποφορεῖ· τὰ δὲ ἀκατάχωστα διαρπάζεται. (A f. 257 b) Ἐρεῖ καὶ ὑμῖν ὁ χρήσας τὰ τάλαντα· Εἰ γὰρ αὐστηρὸς εἰμι, φησὶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρα, διὰ τί μὴ τὴν δοθεῖσάν σοι χάριν, (τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ μνᾶ) δέδωκας τοῖς τραπεζίταις, τουτέστι, προὔθηκας εἰς ἀπόλαυσιν τοῖς εὖ εἰδόσι δοκιμάζειν τὰ παρὰ 72.876 σοῦ; Ἐγὼ γὰρ ἔλθων, ἔπραξα ἄν, τουτέστιν ἀπ ἤτησα, τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ τῶν μὲν γὰρ διδασκάλων ἐστὶ τὸ κατασπείρειν τοῖς ἀκροωμένοις τὸν ἐπωφελῆ καὶ σωτήριον λόγον· ἔργον δὲ ἰσχύος τῆς παρὰ Θεοῦ, τὸ καλεῖν εἰς εὐπείθειαν τοὺς ἀκροωμένους καὶ εὐκαρπον αὐτῶν ἀποφαίνειν τὸν νοῦν. (A f. 258 b) Ὁ μὲν ὀκνηρὸς οἰκέτης νεκρὸν θεὸς τὸ χάρισμα καὶ μὴ ἐπεργασάμενος, γυμνὸς καὶ τοῦ δοθέντος ἔσται χαρίσματος· οἱ δὲ τὴν ἀμείνω βαδίσαντες ὁδὸν, ἐν προσθήκαις ἔσσονται τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν. (β. φ. 175 b) Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ ἕτερος τῶν εὐαγγελιστῶν οἶδε καὶ ποσότητος διαφορὰς τῆς γενομένης τῶν τάλαντων διανομῆς. "Ὡ μὲν γὰρ, φησὶ, δέδωκε πέντε τάλαντα, ὧ δὲ δύο, ὦ δὲ ἓν, τοῖς ἐκάστου μέτροις ἀναλόγως τὴν διανέμησιν ποιούμενος." Τίνες δ' ἂν εἶεν οἱ θαρσοῦμενοι, φέρε λέγωμεν. Οἱ τέλειοι τὴν ἔξιν, οἷς ἂν πρέποι καὶ ἡ στερεὰ τροφή, μυσταγωγεῖν εἰδότες ὀρθῶς, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐπιτηδευμάτων ἑαυτοῦς τε καὶ ἐτέρους ἀπευθύνοντες, ὅποιοι γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τὴν αὐτὴν διακονίαν διαδεξάμενοι· τούτοις ὁ σωτὴρ τὴν τῶν θείων χαρισμάτων δίδωσι διαφορὰν· ἵνα ὧσι φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες· οὗτοι νοθετοῦντες τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς, προσεργάζονται τῷ τάλαντῳ, καὶ τὸν τοῖς ἀγίοις πρέποντα κερδανούσι κληρὸν. (A f. 259) Οἱ μὴ θελήσαντες ἐπ' αὐτοὺς βασιλεῦσαι τὸν ἄνθρωπον τὸν εὐγενῆ, κατεσφάγησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Τοῦτο πεπόνθασιν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· ἀρνησάμενοι γὰρ τὴν Χριστοῦ βασιλείαν, ταῖς ἐσχάταις περιπεπτώκασιν συμφοραῖς, καὶ κακοὶ κακῶς ἀπολώλασιν. 9Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν.9 (B f. 178 b, E f.148) Ἄγεται ὁ πῶλος, δύο μαθητῶν ἀπεσταλμένων παρὰ Χριστοῦ· ὑπηρετοῦσι γὰρ πρὸς τοῦτο αὐτῷ δύο τάγματα, προφηταὶ καὶ ἀπόστολοι δι' ὧν σαγηνεύεται εἰς πίστιν τὰ ἔθνη, ὧν ἐστὶ τύπος ὁ πῶλος· ἄγεται δὲ ἀπὸ τινος κώμης, ἵνα καὶ διὰ τούτων τὴν ἀδικὸν τῶν ἐθνῶν καταδείξῃ φρένα, οὐκ ἐννόμως, ἀλλ' ἀγρίως καὶ ἀτημελῶς ζησάντων. Πλήν μετέστη ἐπὶ τὸ ἡμέρον· γέγονε γὰρ ὑπὸ Χριστῷ τῷ πάντα διδάσκοντι. ἕτερος δὲ εὐαγγελιστῆς, καὶ παῖδας ἔφη βαῖα φοινίκων ἀνατείνοντας προτρέχειν αὐτοῦ, καὶ ὁμοῦ τοῖς μαθηταῖς δοξολογεῖν· ἵνα καὶ δι' αὐτῶν τὸν νέον καὶ ἐξ ἐθνῶν λαὸν, ὡσπερ ἐν πίνακι γεγραμμένον ἴδωμεν· γέγραπται γάρ· "Καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον." (I f. 106 b) Τὸν τῆς κολάσεως δηλονότι, τὸν ἐξώτερον σκότον, τὸν ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· οὗτος τῶν ἀφιλοικτιρμόνων ὁ κληρὸς. 72.877 9Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, κ.τ.λ.9 (A f. 260) Ἀνήκει μὲν εἰς Ἱεροσόλυμα Χριστὸς, τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων σωτηρίας καὶ ζωῆς ἀνατλήναι σταυρόν· ἐπεκάθισέ τε τῷ πῶλῳ προσυπήντων δὲ τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι, καὶ παῖδες ἄνηβοι σὺν αὐτοῖς, καὶ πολλαῖς αὐτὸν εὐφημίαις καὶ κρότοις ἠπεύγοντο στεφανοῦν· οἱ μὲν γὰρ ἐστρώννουσιν ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν, οἱ δὲ βραχεῖαν ἔτι κομιδῆ τὴν ἡλικίαν ἔχοντες, τὰ κάλυντρα τῶν φοινίκων ἀνατείνοντες ὑψοῦ, ὠδὴν ἐποιοῦντο Χριστὸν, λέγοντες· Εἰ ρήνη ἐν οὐρανῷ· οὐκέτι τοῦ Θεοῦ ἡμῖν ἐκπεπολεμωμένου, ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ περιπατοῦντος, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀγγέλων δοξαζομένου· ὁ γὰρ ἄνω βασιλεὺς κατέβη κάτω, καὶ μίαν ὑπακοὴν πεποίηκεν. 9Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον, κ.τ.λ.9 (A f. 260 b) Ἄλλ' οὐκ ἐδόκει συμφέρεσθαι ταῖς τοῦ πλήθους σπουδαῖς τοῖς καθηγεῖσθαι λαχοῦσιν· ὑπέτριζον γὰρ τοὺς ὁδόντας αὐτῶν, καὶ πρὸς τὴν τῶν παίδων ταύτην φωνὴν ἠγανάκτουσιν οἱ βάσκανοι Φαρισαῖοι, ἐπειδὴ ὀρώμενος ἄνθρωπος τὴν

Θεῶ πρέ πουσαν ὕμνολογίαν ἐδέχετο· καὶ δὴ καὶ προσήεσαν οἱ θρασεῖς, μονονουχὶ διαμαρτυρόμενοί τε καὶ λέγοντες· "Οὐκ ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσι;" ἀντὶ τοῦ, Ἄνθρωπος ὢν ἀνέχη δοξολογούμενος καὶ ὡς Θεὸς ὕμνούμενος, καὶ τὰς Θεῶν πρεπούσας εὐφημίας δέχη παρὰ τῶν παίδων; Καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστός; Ἦγα νάκτησεν ἄρα κατὰ τῶν παίδων; ἀπεσεύσατο τὴν δοξολογίαν; ἐπετίμησε τοῖς εὐφημοῦσιν αὐτὸν ὡς Θεόν; Οὐδαμῶς· ἔφη γὰρ μᾶλλον πρὸς τοὺς φιλεγκλήμονας, ἐπιστομίζων αὐτοὺς, ὅτι "Ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράζονται." Ὅρα, ὅπως προσμεμαρτύρη κεν ἑαυτῷ τὴν τῆς θεότητος δόξαν, ὁ ἐποχούμενος τῷ πῶλῳ καὶ κατὰ σάρκα υἱὸς Δαβίδ; Ἄλλ' οὐκ ἦν δόξης ἀλλοτρίας κοινωνός, ὡς οἱ χριστομάχοι φασίν, ἀλλ' οὐδὲ ὕστερος παρὰ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ὡς Υἱὸς κατὰ μόνας· διὰ τοῦτο καὶ Θεός, καὶ Κύριος, καὶ Ὑψιστος ὀνομάζεται. 9Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, κ.τ.λ.9 (A f. 260 b) Ἔφη που διὰ φωνῆς Ἰερεμίου ὁ τῶν ὄλων Θεὸς περὶ τῶν Ἰουδαίων· "Ἀργύριον ἀποδοκιμασμένον καλέσατε αὐτοὺς, ὅτι ἀπεδοκίμασεν αὐτοὺς ὁ Κύριος." Καὶ πάλιν· "Ἄκουε, γῆ, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον κακὰ, τὸν καρπὸν ἀποστροφῆς αὐτῶν, ὅτι τῷ λόγῳ μου οὐ προσέσχον, καὶ τὸν νόμον μου ἀπώσαντο." Καρποὶ τοίνυν γεγόνασιν τῆς αὐτῶν ἀποστροφῆς, τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς σκυθρωπὰ δηλονότι· πλὴν καὶ οὕτως ἔχοντας γνώμη, κατηλέει Χριστός, "Ὅς πάντας ἀθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν." Καὶ γοῦν, ἰδὼν, φησὶ, τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν, ἵνα διὰ τούτου μάθωμεν ὅτι λελύπηται· εἶπερ ὅλως χρή τι τοιοῦτον εἰπεῖν περὶ τοῦ πάντων ἐπέκεινα Θεοῦ. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔγνωμεν ἡμεῖς ὅτι κακοὺς ὄντας ἠλέει, εἰ μὴ διὰ πράγματος ἀνθρωπίνου κατέστησεν ἕνα γέ, ὅπερ οὐκ ἦν ἰδεῖν πεπονθότα· δάκρυον γὰρ κατ' ἐνεχθὲν, λύπης ἐστὶ σημεῖον. Οὕτω δεδάκρυκε καὶ ἐπὶ Λαζάρῳ, ἵνα συνῶμεν ὅτι λελύπηκεν αὐτὸν ἢ ἀνθρώπου φύσις πεσοῦσα πρὸς θάνατον· "Ἐκτίσθη γὰρ αὐτὸς ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ τὰ πάντα· φθόνῳ δὲ διαβόλου, θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον." Ἄλλ' οὐ γέγονε κρείττων τῶν τοῦ κτίσαντος θελημάτων ὁ τοῦ διαβόλου φθόνος· ἦν δὲ ἀναγκαῖον τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς ἀκολουθῆσαι δίκην καταφέρουσαν εἰς φθορὰν τὸν ἀτιμάσαντα νόμους ζωῆς. Οὕτω τοιγαροῦν δακρύσαι φαμέν αὐτὸν καὶ ἐπὶ γε τῇ Ἱερουσαλήμ· ἤθελε γὰρ, ὡς ἔφην, εὐδοκιμοῦσαν ὄραν, διὰ τοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν προσήκασθαι πίστιν, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην ἀσπάσασθαι. Αἰτιᾶται τοίνυν ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ Χριστός, καὶ φησὶν· "Εἰ ἔγνωσ τὰ πρὸς εἰρήνην σου καὶ σύ" τουτέστι, τὰ χρήσιμά σοι καὶ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ εἰρηνεῦσαι πρὸς Θεόν. Ταῦτα δὲ ἦν, ἢ πίστις, ἢ ὑπακοή, τὸ ἀπέχεσθαι τῶν τύπων καὶ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας· ἀνθελέσθαι δὲ μᾶλλον τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, δηλὸν δὲ ὅτι τὴν διὰ Χριστοῦ. 9Νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου.9 (A f. 260 b) Οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι τοῦ εἰδέναί, ἤγουν συνιέναι, τὰς θεοπνεύστους Γραφὰς, αἱ τὸ Χριστοῦ λαλοῦσι μυστήριον· "Ἄχρι γὰρ σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει· ἡνίκα γὰρ ἀναγινώσκειται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται μὴ ἀνακαλυπτόμενον." ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται· αὐτὸς γὰρ ὢν ἡ ἀλήθεια, παύει τὴν σκιά· ἐπειδὴ δὲ τοῖς τοῦ νόμου τύποις οὐ προσεσχέκασιν, οὐ θεθέανται τὴν ἀλήθειαν· ἀναξίους ἀπέφηναν ἑαυτοὺς τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας οἱ ἔξ Ἰσραὴλ. Ταύτη τοι καὶ ὁσία ψήφῳ Θεοῦ κατεκρύπτοντο· κέκρυπται τοίνυν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ τὰ τῆς πρὸς Θεὸν εἰρήνης ἐμποητικὰ, ὧν ἔστι καὶ πρῶτον ἢ πίστις, δικαιοῦσα τὸν ἀσεβῆ καὶ συνάπτουσα δι' ἁγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης τῷ παν ἄγνω Θεῷ τοὺς ἔχοντας αὐτήν. 9Ἄνθ' ὧν οὐκ ἔγνωσ καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.9 (A f. 261) Ποίας ἐπισκοπῆς; Τῆς διὰ γε, φημί, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· καὶ φανερὰ ἢ ἔκβασις. Καὶ γὰρ οἱ πιστεύσαντες, τῆς ἀλώσεως ὑπέρτεροι γεγόνασι, γνόντες τὸν ἐλθόντα αὐτοὺς

ἐπι σκέψασθαι καὶ σῶσαι, καὶ ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην σχόντες· ὥστε εἰ καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἔγνω τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῇ συντελοῦντα, οὐδεὶς ἂν ἐάλω. 9 Εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας. 9 (A f. 261 α β) Ἦν μὲν ἐν τῷ ἱερῷ πληθὺς, ἀργυρ ἀμοιβοὶ, καὶ οἱ τὰ θυόμενα κατὰ νόμον ζῶα πω 72.881 λούντες. Ἄλλ' ἦν ἤδη καιρὸς τοῦ καταλῆξαι τὴν σκιάν, ἀναλάμψαι δὲ τὴν ἐν Χριστῷ ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο Χριστὸς, ἅτε δὴ μετὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς ἐν τῷ παρ' αὐτοῖς νεῶ τιμώμενος, συστέλλεσθαι τὰ ἐν νόμῳ προστέταχεν, οἶκον δὲ προσευχῆς ἀναδείκνυσθαι τὸν ναόν. Τὸ γὰρ ἐπιπλήττειν καὶ ἀποσοβεῖν τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς τὰ εἰς θυσίαν χρήσιμα διαπιπράσκοντας, τοῦτο πάντως ἐστὶ, καὶ ἕτερον οὐδέν. (A f. 261 b, B f. 180 b) Ὁ μὲν τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος χρησίμως τοῦτο ποιεῖ, ἐμφανῆ καθιστὰς τοῖς Ἰουδαίοις τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· ὡς γὰρ ἐξουσίαν ἔχων τοῦ ναοῦ, ἐπεμελεῖτο αὐτοῦ· καὶ δὴ καὶ ὠνόμαζε Πατέρα ἴδιον τὸν Θεόν· ὡς γὰρ ἄλλος φησὶν εὐαγγελιστῆς, τοῖς ἐμπόροις ἔφη· "Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου." Καὶ πάλιν· "Γέγραπται· Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε σπήλαιον ληστῶν." Διὰ δὲ τοῦ ἐκβάλλειν τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ἐπιτήδεια ζῶα, δείκνυσιν ὅτι καιρὸς λοιπὸν παύσασθαι τὴν νομικὴν λατρείαν, καὶ τὴν σκιάν καταλῆξαι τῇ τῆς ἀληθείας παρουσίᾳ. Τὸ δὲ καὶ φραγέλλιον ἐκ σχοινίων ποιῆσαι, καὶ ἀπειλῆσαι πληγὰς ἐπανατείνειν αὐτοῖς, δηλοῖ ὅτι οἱ τὴν νομικὴν τιμώντες λατρείαν, μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἀνάδειξιν, ἅτε πνεῦμα δουλείας ἔχοντες, καὶ τὸ ἔλευθεροῦσθαι παραιτούμενοι, ὑπὸ μάστιγας ἔσσονται δουλοπρεπεῖς. Ὅρα τὴν καταφρόνησιν αὐτῶν· ἐν τῷ ναῷ γὰρ ἑκαπήλευον, καὶ οἱ μὲν ἐπώλουν τὰ πρὸς θυσίαν ἐπιτήδεια τοῖς χρήζουσι, πρόβατα λέγω, καὶ βόας, καὶ περιστεράς, ὡς ὁ Ἰωάννης ἐδήλωσε, καὶ εἴ τι τοιοῦτον· οἱ δὲ ἠγόραζον. Κολυβιστὰὶ δὲ εἰσὶν οἱ τραπεζῖται· κόλλυβος γὰρ ὁ ὄβολος, καὶ κολυβίζω λέγεται τὸ καταλλάσσω (ὡς ἡ συνήθεια κατ' ἀλλάσσει τὰ ὀνόματα) [βαεξ συντ ιν μαργ. Cod. β]. Εἰσηλθὼν οὖν ὁ Χριστὸς εἰς τὸ ἱερὸν μετὰ παρρησίας ὡς Δεσπότης, καὶ τὴν ἐκβολὴν τῶν ῥηθέντων ἐποίησατο, τὴν τε κατὰ πάντων ἐξουσίαν ὡς Θεός, ἦν εἶχε, παραγυμνῶν, καὶ τῇ ἀναμαρτησίᾳ τεθαρρήκως, καὶ τοῦτο δὲ προδηλῶν τὴν ἐκβολὴν τῶν δι' αἵματος θυσιῶν, ἅμα δὲ καὶ παιδεύων ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας παρρησιάζεσθαι. (A f. 261 b) Ἔδει δὴ οὖν προσκυνῆσαι μᾶλλον αὐτῷ ὡς Θεῷ· οἱ δὲ τοῦτο μὲν οὐ πεπράχασιν· ἐζήτουν δὲ αὐτὸν ἀπολέσαι, ἀλλ' οὐχ εὕρισκον· ὁ γὰρ λαὸς ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων, φορτικωτέραν τοῖς Γραμματεῦσι καὶ Φαρισαίοις καὶ ἅπασιν τοῖς ἡγουμένοις τῶν Ἰουδαίων ἀποφαίνων τὴν κόλασιν, μήτε προσιεμένοις τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἑτέροις ἐπισκήπτουσιν.

ΚΕΦΑΛ. Κ΄.

Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, 9 (A f. 261 b, E f. 148 b, δ φ. 65 b) Ὁ νόμος, φη 72.884 σὶν, ὁ διὰ Μωϋσέως μόνους ἐκέλευσε τῶν ἱερῶν ἅπτεσθαι σπουδασμάτων, τοὺς ἐξ αἵματος Λευῖ· αὐτοὶ διατάττουσι τὰ ἐν τῷ θείῳ ναῷ, αὐτοῖς δέδοται τὸ μυσταγωγεῖν, καὶ ἡ τῶν ἱερῶν περιβόλων ἐξουσία. Σὺ δὲ πῶς ἐξ ἑτέρας ὑπάρχων φυλῆς, (γένονας γὰρ ἐξ Ἰούδα.) τὰς ἡμῖν ἐκνεμηθείσας ἀρπάζεις τιμάς, (A f. 262) Τίς σοι δέδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἄλλ' εἰ τὰς θεοπνεύστους ἤδεις Γραφάς, ὧ ἀσύνετE. f. αρισαίε, ἐμνήσθης ἂν λέγοντος τοῦ μακαρίου προφήτου Δαβὶδ πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Χριστόν· "Ὁμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν τοῦ

Μελχισεδέκ." Φράζε δὴ οὖν, τίς ἐκ τῶν Γραμματέων ἢ Φαρισαίων λελεῖ τούργηκε τῷ Θεῷ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ὃς ἠυλόγηκέ τε καὶ δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ; Ὡς δὲ ὁ πάνσοφος γράφει Παῦλος, "Χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται." Οὐκοῦν ἡ ρίζα καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς γενέσεως τῶν ἕξ Ἰσραὴλ, τουτέστιν, ὁ προπάτωρ Ἀβραάμ, ὑπὸ τῆς τοῦ Μελχι σεδέκ ἱερωσύνης ἠυλόγηται. Τύπος δὲ ἦν ὁ Μελχισεδέκ, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἱερωσύνη, τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ, ὃς γέγονεν ἡμῖν ἀρχιερεὺς καὶ ἀπόστολος, προσάγων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τοὺς πεπιστευκότας εἰς αὐτὸν, διὰ [τῆς] ὑπὲρ νόμον λατρείας τελειῶν εἰς ἀγιασμόν. Τί τοίνυν ἀσχάλλεις, Φαρισαῖε, τῶν ἱερῶν περιβόλων ἐκπεμπομένων, ὅσα ταῖς κατὰ νόμον θυσίαις ἦν χρήσιμα, καλοῦντος εἰς τὴν ἐπέκεινα τύπων ζωὴν, καὶ εἰς ἀληθῆ δικαίωσιν, τὴν διὰ πίστεως δηλονότι τῆς εἰς Χριστὸν, καὶ παρατιθέντος τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν ὁδόν; Ἐγκαλεῖς, εἶπέ μοι, τῷ νομοθέτῃ τοῦ νόμου τὴν λύσιν, καὶ ὅτι μὴ ταῖς ἰδίαις ἠκολούθησεν ἐντολαῖς; Ἀλλὰ νόμου παντὸς ἐπέκεινα Θεός· ὁ γὰρ τοὺς νόμους οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον ἀλλ' ἡμῖν ὀρισάμενος, μεθίστησι κατὰ καιροὺς ἐφ' ὅπερ ἂν βούλοιο τὰ διατεταγμένα, ἀναφέρων εἰς βελτίονα. Ἦν οὖν καιρὸς τοῦ παύσασθαι τὰ ἐν τύποις, ἀναδειχθῆναι δὲ τὰ κρείττονα. Καὶ γοῦν ἔφη πού Θεὸς διὰ φωνῆς. Ἡσαΐου· "Καὶ ἀφανισθήσεται νόμιμα λαοῦ μου." Ἠργησε γὰρ τῆς νέας ἐν τολῆς ἀναδεδειγμένης, ἣν δι' ἑαυτοῦ λελάληκεν ἡμῖν ὁ Υἱός. (A f. 262, B f. 181 b) Κατὰ ταῦτα καὶ τούτοις ἐρωτῶσιν, "Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;" ἀνθυπήνεγκεν ὁ Σωτὴρ τὰ περὶ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου. Οἱ δὲ φεύγουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ δυσσεβούντες οὐ καταπεφρίκασιν. Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς καὶ Πατὴρ προαπέστειλε τὸν μακάριον Βαπτιστὴν διακεκραγότα· "Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν." Περὶ οὗ φησι καὶ ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστής· "Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός." Με μαρτύρηκε δὲ λέγων, ὅτι "Οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι ἁγίῳ." καὶ ὅτι "Αὐτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ." Ἀξιόχρεως μὲν οὖν εἰς μαρτυρίαν τὴν ἐπὶ Χριστῷ, μέγας ὢν, ὁ μακάριος Βαπτιστής. Ἐπειδὴ 72.885 δὲ ἔθος ἦν τοῖς Ἰουδαίοις διαβάλλειν τοὺς προφήτας, ὡς οὐκ ἀπεσταλμένους παρὰ Θεοῦ, ἤρετο Χριστὸς, ὁποῖαν περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ τὴν δόξαν ἐσχήκασιν. Οἱ δὲ δεδίασι μὲν εἰπεῖν τὸ ἀληθές, ἵνα μὴ ἀκούσωσι· Διὰ τί μὴ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Φεύγουσι δὲ τὸ κατηγορεῖν τοῦ Προδρόμου, δεδιότες οὐ Θεὸν, ἀλλὰ τοὺς ὄχλους. Ἐπεὶ δὲ μὴ εἰδέναι ὁπόθεν εἶη τὸ βάπτισμα Ἰωάννου προσεποιούντο, καὶ ἐκακούργουν, εἰκότως οὐδὲν αὐτοῖς ἀποκρίνεται. 9 Ἀνθρωπὸς τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, κ.τ.λ.9 (A f. 262, B f. 182, E f.149, δ φ. 66) Ὅλην εὐρήσει τις τὴν ἐπί γε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἱστορίαν ἐν τούτοις, ὡς ἐν βραχέσι συνηνεγμένην. Ἀμπελῶν γὰρ, ὁ Ἰσραὴλ, ὡς ὁ Ψαλμωδὸς φησιν· "Ἀμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας, ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν." Καὶ ὁ Ἡσαΐας· "Ἀμπελῶν ἐγενήθη, φησὶ, τῷ ἡγαπημένῳ." Τοῦτον τὸν ἀμπελῶνα φυτεύσας ἐν τῇ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ (τοῦτον γὰρ ἄνθρωπον νῦν λέγει διὰ τὸ φιλόανθρωπον καὶ τὸ τῆς παραβολῆς ἔθος), ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς· καίτοι πληροῖ τὰ πάντα, ἀπολιμπάνεται δὲ τῶν ὄντων οὐδενός· πῶς οὖν ἀπεδήμησε; Μετὰ τὸ ὀφθῆναι ἐν εἴδει πυρὸς καταβεβηκῶς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, καὶ τὴν ἄρρητον μορφήν ἐμφανῆ δεῖξαι αὐτοῖς, οὐκέτι τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ὀφθαλμοφανῆ δέδωκεν αὐτοῖς, ἀλλ' ὡς κατὰ γε τὸν τύπον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἔοικέ πως ἀποδημία μακρᾶ τὸ γεγεννημένον. Πλὴν ὁρᾶται πεφροντικῶς τοῦ χωρίου, καὶ εἰς νοῦν ἔχειν αὐτό· οὐδεὶς γὰρ γέγονε διὰ μέσου καιροῦ, καθ' ὃν οὐκ ἀπεστέλλοντο παρὰ τοῦ Θεοῦ προφήται καὶ δίκαιοι νουθετοῦντες· ἀλλ' ἦ φησιν Ἱερεμίας· "Ἴδου τὸ ῥῆμα Κυρίου ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς ὄνειδισμόν· οὐ μὴ βουληθῶσιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι." Γεγόνασιν ἀπειθεῖς,

καὶ ἀτιμάσαντες τοὺς ἀπεσταλ μένους, ἐξαπέστειλαν κενούς. Διαλογίζεται δὲ καθ' ἑαυτὸν ὁ τοῦ ἀμπελῶνος δεσπότης, λέγων· "Τί ποιήσω;" Οὐχ ὡς ἐτέρων ἀπορήσας οἰκετῶν, τὸ, "Τί ποιήσω;" φησὶν· οὐ γὰρ ἂν ἐπέλειψαν αὐτῷ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θελημάτων οἱ ὑπουργοί· ἀλλ' ὡς πάσης ἱατρικῆς μεθόδου γεγεννημένης, ὠφεληθέντος γε μὴν ἐκείνου μηδέν. Εἶτά φησι τὸ ἐντεῦθεν· "Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἐντραπήσονται." Οἱ δὲ ἐπαγωνίζονται τοῖς μιάσμα σιν, αἰεὶ τὰ πρότερα τοῖς δευτέροις ἀποκρύπτοντες· ὁ καὶ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγε· "Πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν." Ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς ταῦτα ἐνεκάλουν οἱ προφήται, λέγοντες· "Αἱ χεῖρες ὑμῶν, αἵματος πλήρεις." Καί· "Αἵματα ἐφ' αἵμασι μί σγουσι." Καί· "Οἰκοδομοῦντες Σιών ἐν αἵμασιν." Ἄλλ' οὐκ ἔσωφρονίζοντο, καίτοι ταύτην πρώτην λα βόντες τὴν ἐντολήν, τὸ, "Οὐ φονεύσεις;" καὶ διὰ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν, εἰς τὴν φυλακὴν τῆς ἐν τολῆς ταύτης ἐναγόμενοι. Ἄλλ' ὅμως τὴν πονηρὰν ἐκείνην οὐκ ἀπέθεντο συνήθειαν· ἀλλὰ μετὰ τοὺς προφήτας, καὶ τὸν φύσει Υἱὸν ἀπεκτόνασιν. (A f. 262 b) Ἐκβέβληνται τοίνυν οἱ τῶν Ἰουδαίων ἡγούμενοι, ὡς καὶ Δεσποτικοῖς θελήμασιν ἀντενηγμένοι, καὶ ἄκαρπον ἀποφάναντες τὸν ἐγχειρισθέντα αὐτοῖς 72.888 ἀμπελῶνα. Ἐκδέδοται δὲ τὸ χωρίον τοῖς τῆς καινῆς διαθήκης ἱερουργοῖς. Οἱ δὲ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ἔφησαν· Μὴ γένοιτο. Ἐντεῦθεν ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι συνιέντες τῶν αἰνιγμάτων τὸ βάθος, ἀποσεύονται τὸ παθεῖν, καὶ δεδοίκασι τὸ ἐσόμενον· ἀλλ' οὐκ ἔξω γεγόνασι αὐτοῦ, διὰ τὸ ἀκάθεκτον εἰς παρακοήν, καὶ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι πιστεῦσαι Χριστῷ. Ἡλίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, κ. τ.λ.9 (A f. 264, B f. 183 b, E f. 149 b) Λίθον ἑαυτὸν καλεῖ καὶ οἰκοδόμους τοὺς τῶν Ἰουδαίων διδασκάλους. Καὶ Ἰεζεκιήλ φησιν. "Οἰκοδομοῦντες τὸν τοῖχον, καὶ ἀλείφοντες ἀναρτύτως." Ἀπεδοκίμασθη δὲ καίτοι λίθος ὢν ἐκλεκτὸς ὁ Σωτὴρ παρὰ τῶν ὀφειλόντων ὠφελεῖν διὰ πάσης ὠφελείας, δηλονότι τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς· ἀλλὰ γέγονεν εἰς ὅμοψυχίαν τε καὶ ὁμοπιστίαν τῶν δύο λαῶν, φημὶ δὲ τοῦ Ἰσραὴλ τε καὶ τοῦ ἐξ ἔθνῶν· ἔκτισε γὰρ ὁ Σωτὴρ τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰς ῥήνην, καὶ ἀποκαταλλάσσων τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα. Ἔοικε τοίνυν τὸ χρῆμα γωνία δύο τοίχους συναπτούσης. Ταύτην τεθαύμακε τὴν γωνίαν, ἥτοι τῶν δύο λαῶν τὴν εἰς ταυτότητα σύνοδον, ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγων· "Λίθον ὃν ἀπ' ἐδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κ. ε. α. λὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη," ἡ γωνία δηλονότι, "καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν." Οὐκοῦν σωτήριος μὲν ὁ λίθος τῇ γωνίᾳ τῇ παρ' αὐτοῦ γεγεννημένη, συντριβὴ δὲ καὶ ὄλεθρος τοῖς ἔξωθεν μεμενηκόσι τῆς νοητῆς ταύτης καὶ πνευματικῆς συνδρομῆς· σκανδαλισθέντες γὰρ ἐπὶ Χριστῷ, καὶ προσπαίσαντες αὐτῷ τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι συνετρίβησαν. Οὐ γὰρ ἤθελον ἀκοῦσαι τῆς Ἡσαίου φωνῆς λεγούσης· "Κύριον αὐτὸν ἁγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσται σοι φόβος, καὶ οὐχ ὡς λίθου προσκόμματι συναντήσετε αὐτῷ, οὐδὲ πέτρας πτώματι." Λίθος μὲν οὖν προσκόμματος τοῖς ἀπίστοις ἐθνικοῖς ὁ Χριστὸς, πέτρα δὲ σκανδάλου τοῖς Ἰουδαίοις, τοῖς δὲ πιστοῖς ἡμῖν λίθος τοῦ θεμελίου, τῆς Ἐκκλησίας πᾶσαν τὴν κρηπίδα συνέχων· καὶ πέτρα διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἄπτωτον τῆς ὁμολογίας, ἣ προσαραττόμεναι αἱ τρικυμῖαι τῶν αἰρέσεων εἰς ἀφρόν διαλύονται. Ὁ μέντοι Ματθαῖος καὶ τὸ λειπόμενον τῆς προφητείας εἰπὼν, τὸ, "Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη," καὶ τὰ ἐξῆς· εἶτα εἰπὼν· "Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ἀρθήσεται ἄφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνεσι ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς;" τότε ἐπήγαγεν· "Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἔστι τοίνυν τὰ μὲν τοῦ Ματθαίου, ἀκρίβεια ἀπαγγελίας· τὰ δὲ τοῦ Λουκᾶ, συντομία· καὶ παρὰ πᾶσι δὲ τοῖς εὐαγγελισταῖς εὐρίσκομεν τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν, ἐκάστου αὐτῶν ποτὲ

μὲν ἀκριβῶς, ποτὲ δὲ συντόμως ἀπαγγέλλοντος. Ὁ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς ἐπὶ βαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας.⁹ (A f. 264, E f.149 b) Ἐξεκαύθη πάλιν εἰς ἄχα 72.889 λίνους ὀργὰς τὸ τῶν Φαρισαίων ἐργαστήριον, καὶ ἀποκτεῖναι βούλονται τὸν ἐπὶ λύσει θανάτου γενόμενον ἄνθρωπον· ἀλλὰ διέκοψεν αὐτῶν τὸ ἀνόσιον ἐγχείρημα ὁ τοῦ λαοῦ φόβος· οὐ γὰρ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἦν αὐτοῖς ὁ λόγος· οὐδὲ γέγονεν αὐτοῖς χαλινὸς ἢ διὰ Μωϋσέως ἐντολὴ λέγουσα· "Ἀθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς;" προτιμῶσι δὲ μᾶλλον τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς τὸν ἀνθρώπινον φόβον. Ποία δὲ αὐτοῖς ἐστὶν ἡ αἰτία καὶ τῆς μανίας ἢ πρόφασις; Ἐγνώσαν, φησὶν, ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπε τὴν παραβολὴν ταύτην. Καίτοι πῶς οὐ μᾶλλον ἐχρῆν μεμαθηκότας τὸ ἐσόμενον, ἔξω φέρεσθαι τοῦ κακοῦ, καὶ τῇ πίστει τιμῆσαι τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀμνησικάκῳ χάριτι διασώζοντα τοὺς ταῖς ἀμαρτίαις ἐνισχημένους; Ἄλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων ὑπολογισάμενοι, συκοφαντίας τῆς κατ' αὐτοῦ συλλέγουσιν ἀφορμάς. Ὁ καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους, κ.τ.λ.⁹ (A f. 264, E f.149 b, δ φ. 67) Καθῆκάν τινες ἐπιεικείας δόκησιν ἔχοντας, πονηροὺς δὲ ὄντας τὸν τρόπον· ἐπιλαθόμενοι τοῦ εἰπόντος Θεοῦ· "Τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ οἶεται κρύπτειν;" ὡς ἀνθρώπῳ προσίόντες κοινῶ τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ· ἀλλ' ἦν ἄμεινον ἐννοεῖν, ὅτι γέγονε μὲν ἐν ὁμοίῳ τῇ πρὸς ἡμᾶς Θεὸς ὢν ὁ Λόγος· ἀπὸ δὲ γε τῆς ὑπὲρ λόγον θεοσημείας καὶ ἀπὸ δόξης τῆς θεοπρεποῦς, οὐκ ἄνθρωπος ὢν μόνον διεδείκνυτο, ἀλλὰ καὶ Θεός. Τί δὲ δὴ φασίν; Ὁ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, κ.τ.λ.⁹ (A f. 264 b, E f.149 b) Ἦθελε μὲν γὰρ ὁ Θεός, ἀνθρωπίνης δυναστείας ἐλεύθερον εἶναι τὸν Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ δὲ τοὺς θεῖους πεπατήκασιν νόμους, γεγονάσιν ὑπὸ χεῖρα Ῥωμαίων, οἱ καὶ δασμοὺς ἐπέθηκάν αὐτοῖς. Ἐζήτησαν τοίνυν παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος· προσεδόκησαν γὰρ ὅτι πάντη καὶ πάντως ἀκούσονται λέγοντος· Οὐκ ἔξεστι φόρους δοῦναι Καίσαρι. Τί οὖν φησὶν πρὸς αὐτοὺς ὁ τὰς καρδίας εἰδὼς τῶν ἀνθρώπων; Κατανοήσας αὐτῶν τὴν πανουργίαν, "Ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον," ἔφη. Ἐπιδειχθέντος δὲ, πάλιν ἤρετο· "Τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν;" Οἱ δὲ, "Καίσαρος," φασίν. Καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστός; "Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ." Χρημάτων μὲν γὰρ δασμοὺς ὑποβρίπτουσι τοῖς ὑπεζευγμένοις οἱ τὴν κατ' αὐτῶν λαχόντες ἀρχήν· οὐκ ἀπαιτεῖ δὲ παρ' ἡμῶν ὁ Θεός, ἀλλὰ πίστιν καὶ ἀγάπην, καὶ τὴν ἐξ ἔργων ἀγαθῶν εὐοσμίαν. Οὐκοῦν θαυμάκασιν μὲν τὴν ἀπολογίαν, καὶ τοῦτο ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἐφ' οὗ καὶ ἠρώτων· ὡς μείζονα γε νέσθαι τὴν ἀμαρτίαν. Οἱ δὲ καὶ τούτων εἰς λήθη ἐνηνεγμένοι, Πιλάτῳ προσῆγον τὸν Ἰησοῦν φάσκοντες· "Τοῦτον εὐρομεν διαστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ κωλύοντα φόρους διδόναι Καίσαρι." Καὶ ὅμως θαυμάσαντες τὴν ἀπολογίαν, ἀπῆλθον κατησχυμένοι. 72.892 Ὁ προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων, κ.τ.λ.⁹ (A f. 265, E f.130) Ὅποια τις ἢ τῶν Σαδδουκαίων αἴρεσις, διεσάφησεν ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὡδὶ γεγραφώς· "Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα· Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι καὶ ἀμφοτέρω." Προσίασι τοίνυν τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ, ὅς ἐστι ζωὴ καὶ ἀνάστασις, καὶ ἀναιρεῖν πειρῶνται τὴν ἀνάστασιν· ὑβριστὰί δὲ ὄντες καὶ ἄπιστοι, πλάττουσι τι μεστὸν ἀμαθίας. Ἰδόμεν δὲ ἄπερ ἔφη Χριστός, διελέγχων αὐτοὺς, διαγελᾶν τὴν ἀνάστασιν πειρωμένους τῷ πλάσματι τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν ἐπὶ μιᾷ γαμετῆς τεθνεώτων. Οἱ μὲν γὰρ υἱοὶ, φησὶ, τοῦ αἰῶνος τούτου, τουτέστιν, οἱ τὸν κοσμικὸν καὶ ἐνσώματον διαζῶντες βίον, τεκνογονίας ἕνεκα γαμοῦσιν· οἱ γὰρ μὴ τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀγαθῶν μεστὴν κατορθώσαντες ζωὴν, εἶτα καταξιοθέντες τυχεῖν τῆς ἐντίμου ἀναστάσεως, ἄνω που

πάντως ἔσονται τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ζωῆς· διαβιώσονται γὰρ ὡς ἂν ἀγίοις πρέποι, καὶ ἐγγὺς ἤδη γεγόνασι Θεοῦ· ἰσάγγελοι γὰρ εἰσι καὶ υἱοὶ Θεοῦ, τὴν ἀγίοις πρέπουσαν πνεύμασι τε λούντες λατρείαν· καὶ ὡσπερ τὸ ἀγγελικὸν πλῆθος πολὺ μὲν ἔστιν, οὐ μὴν ἐκ γενέσεως αὐξηθὲν, ἀλλ' ἐκ δημιουργίας ὑπάρχον, οὕτω καὶ οἱ ἀνιστάμενοι· καὶ οὐ χρεία ἔτι γάμου· ἐπεὶ κἀνταῦθα μετὰ τὸ ἀποβαλεῖν τὸν Ἀδὰμ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ἀθανάσιος τὴν χάριν, διὰ τῆς παιδοποιίας φυλάττεται τῷ γένει τὸ διάδοχον, ἥτις βοήθεια παρὰ τοῦ πάντα προεγνωκότος Θεοῦ προκαταβέβλητο ἤδη καὶ ἀπ' ἀρχῆς. Ποιήσας γὰρ ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν. Οὐκοῦν ἐσόμεθα μὲν ἑαυτῶν ἀμείνους, ἀποβαλόμενοι τὴν φθορὰν, καὶ πνευματικὸν ἔχοντες τὸ σῶμα, τουτέστιν εἰς μόνον βλέπον τὰ τοῦ πνεύματος· καὶ νοῦς δὲ ὁ καταβιβάζων εἰς φαυλότητα οὐδεὶς ἔσται τῆνικαῦτα· συνέχοντος ἡμᾶς εἰς τὸ ἕαν τοῦ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ, διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. καθάπερ ἀμέλει καὶ τοὺς ἀγίους ἀγγέλους. 9^οΤι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωϋσῆς ἐμὴ νυσεν, κ.τ.λ.9 (A f. 265, E f.150) Παρήγαγε γὰρ αὐτοῖς καὶ Μωϋσέα εὖ εἰδόμενα τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν· ἐν γὰρ τῇ βάρῃ, φησὶν, εἰσκεκόμικε λέγοντα Θεόν· "Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ." Τίνων δὲ Θεός, εἰ μὴ ζήσονται κατ' ἐκείνους; Ἀλλ' ἔστι ζώντων Θεός· οὐκοῦν πάντῃ τε καὶ πάντως ἀναβιώσονται, τῆς πανσθενεστάτης δεξιᾶς ἀποφερούσης εἰς τοῦτο ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. 9^οὐκέτι δὲ ἐτόλμησαν ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.9 (A f. 266) Ἀρχὴ συνέσεως ἢ πίστις· "Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε." Σωτήριος δὲ τῶν ἀναγκαίων ἢ ζήτησις· ἔστι μὲν ὁμολογουμένως καὶ υἱὸς καὶ Κύριος τοῦ Δαβὶδ ὁ Ἐμμανουήλ· τίνα δὲ τρόπον αὐτὸ δὴ τοῦτο προσήκει νοεῖν, εἴπερ ἔλοιτό 72.893 τις ἀναμαθεῖν, βαδιεῖται πάντως εἰς ἀκριβῆ θεοῦ ρίαν μυστηρίου τοῦ κατ' αὐτὸν, ὃ σεσίγηται μὲν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, πεφανέρωται δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. Οἱ μὲν οὖν Φαρισαῖοι σεσιγήκασιν ἐρομένου Χριστοῦ· ἔδρων δὲ τοῦτο δυστρόπως, μᾶλλον δὲ καθ' ἑαυτῶν, ἵνα μὴ ξεομένης τῆς ἐρωτήσεως, ὁ σωτήριος ἐν αὐτοῖς ἀναλάμψη λόγος· οὐ γὰρ ἦθε λον εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἡμεῖς δὲ τοῖς νέοις Φαρισαίοις τὴν τοιάνδε πεῦσιν προσοίσομεν, τοῖς μῆτε Υἱὸν ἀληθινὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, μῆτε Θεὸν εἶναι λέγουσι τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου γεγεννημένον· μερίζουσι δὲ τὸν ἕνα Υἱὸν εἰς υἱοὺς δύο. Τίνα δὴ τρόπον ὁ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ Κύριος αὐτοῦ ἔστι, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνη κυριότητι μᾶλλον, ἀλλὰ θεϊκῆ; Τὸ γὰρ ὅλως ἐκ δεξιῶν αὐτὸν καθίσει τοῦ Πατρὸς, τὴν ἄνω δόξαν αὐτῷ προσμαρτυρεῖ· τὰ γὰρ ὁμόθρονα καὶ ἰσότιμα, καὶ ἐν ταυτότητι νοεῖται φυσικῆ· ἢ δὲ κάθισις ἐπὶ Θεοῦ σημήνειεν ἂν οὐχ ἕτερον, πλὴν ὅτι τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν τῶν πάντων ἐξουσίαν κάθηται δὲ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πάντως, κατὰ γε τὸν ἀπλανῆ τοῦ Σωτῆρος λόγον, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀναφύς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι πρὸς αὐτὸν ὑπάρχων, γέγονε σὰρξ, τουτέστι τέλειος ἄνθρωπος, οὐκ ἐκβεβηκῶς τῶν θείων ἀξιομάτων, μεμενηκῶς δὲ μᾶλλον, ἐν οἷς ἦν αἰεὶ, καὶ Θεὸς ὑπάρχων, κἂν εἰ γέγονε σὰρξ ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς. Κύριος τοί νυν ἔστι τοῦ Δαβὶδ κατὰ γε τὸ πρέπον τῇ θεϊκῇ φύσει τε καὶ δόξει καὶ ἐξουσίᾳ, υἱὸς δὲ αὐτοῦ κατὰ σάρκα. Ἔδει τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, καίτοι μεγάλην αἶροντας τὴν ὀφρὺν ἐπὶ τῇ τῶν θείων εἰδήσει νόμων, τὰς τῶν ἀγίων προφητῶν μὴ ἀγνοῆσαι φωνάς. Ἡσαΐας γὰρ φησὶν· "Ἴδου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν· καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός." Μεθ' ἡμῶν δὲ γέγονε Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθὼν, ἵνα σώσῃ τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἀλλ' οὐδεὶς ἦν, ὡς ἔφην, τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς, ἀληθείας ὁ λόγος· ὅποια δὲ τις γέγονεν αὐτοῖς ἢ πρόφασις εἴπερ τις ἔλοιτο μαθεῖν, ἀκούσεται πρὸς ἡμῶν· ὅτι τὸ μὴ

ἐθέλιν ἀποφοιτᾶν τῆς συντρόφου φιλοδοξίας, μήτε μὴν τῆς ἐπαράτου φιλοκερδείας. 9Προσέχετε ἀπὸ τῶν Γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, κ.τ.λ.9 (A f. 266 b) Τῶν Γραμματέων ἀρρώσθημα ἦσαν τὸ φιλόκομπον καὶ τὸ φιλοκερδές. Ἵνα τοίνυν τῶν οὕτως αἰσχρῶν αἰτιαμάτων ἕξω που γένηται τῶν ἀγίων μαθητῶν ὁ χορὸς, παρεγγυᾶ χρησίμως, λέ γων· Μὴ ἀνάσχησθε τοῖς ἴσοις ἀλῶναι κακοῖς, μηδὲ τῆς ἐκείνων ἀφιλοθεΐας γένησθε κοινωνοί. Ποῖον γὰρ ἦν τὸ ἔθος αὐτοῖς; Τὸ βαδίζειν ἐν ἀγοραῖς εὖ μὲν περιεσταλμένους, κατασύροντας δὲ βαθεῖαν ὄφρυν, τὸ τοὺς παρὰ τῶν ὀρώντων ἐπαίνους ζητεῖν, τὸ ἐπὶ πλαστον ἔχειν τὸ ἦθος, τὸ βαττολογεῖν ἐν προσευχαῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ΄.

Ἐναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους.9 (B f. 187 b, E f.150 b) Ἔφη που ὁ Σωτήρ· "Μα κάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται." Τούτους ἐποπτεύει προσφέροντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· ἀλλ' ὡς ἐκ πλούτου πολλοῦ, πολλὰ μὲν ἦσαν, ὡς εἰκὸς, τὰ παρ' ἐκάστου καρποφορούμενα· ὀλίγα δὲ πάλιν καὶ τῆς τῶν προκομιζόντων ἀνάξια χειρός. Εἶτα μετ' ἐκείνους γύναιον πτωχεῖα δεινῆ κατηχθισμένον εἰσέθει, ἐξ ἐράνου μόλις καὶ δὴ σὺν ἰδρῶτι συλλέγον εὐτελεστάτην καὶ ἀποχρῶσαν ἡμέρα διατροφήν· εἶτα δύο προσῆγεν ὀβολοὺς, ὡσπερ ἀποκτωμένη τὸν βίον. Ὡ παραδόξου θαύματος! ἢ τὸν παρ' ἐτέρου ἔλεον ζητοῦσα διηνεκῶς, αὐτὴ δανεῖζει Θεῷ, καρποφόρον αὐτῷ καὶ αὐτὴν ἀποφαίνουσα τὴν πτωχεῖαν. Νικᾶ τοιγαροῦν τοὺς ἄλλους, καὶ δικαία ψήφω στεφανοῦται παρὰ Θεοῦ. 9Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, κ.τ.λ.9 (E f.151, δ φ. 69) Ἐπεδείκνυον τινες τῷ Χριστῷ τὰς ἐν τῷ ναῷ μεγαλουργίας, καὶ τὸν τῶν ἀναθημάτων κόσμον· ὠμήθησαν γὰρ ὅτι θαυμάσει σὺν αὐτοῖς τὰ ὀρώμενα, καίτοι Θεὸς ὢν καὶ θρόνον ἔχων τὸν οὐρανόν. Ὁ δὲ ἀφίησι μὲν τὸν περὶ αὐτῶν λόγον, προμεμήνυκε δὲ ὅτι ἐκ βάρων πεσεῖται κατὰ καιροὺς, κατακομιζούσης εἰς τοῦτο αὐτὸν τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, καὶ ἅπασαν Ἱερουσαλήμ τὰς τῆς κυρίου κτονίας δίκας ἐξαιτούσης τὸν Ἰσραὴλ· μετὰ γὰρ τοῦ τῷ Σωτῆρος σταυρὸν, ταῦτα συνέβη παθεῖν αὐτούς.(A f. 268 b) Οὐ συνίεσαν δὲ οἱ μαθηταὶ τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ἀλλὰ περὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος εἰρησθαι νομίσαντες, ἤροντο πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ γίνεσθαι. Τί οὖν ὁ Χριστός; Ἐπεταί τῷ σκοπῷ τῶν προσαγόντων τὴν πεῦσιν, καὶ ἀφίησι μὲν τέως τοὺς περὶ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων λόγους· τοὺς δὲ περὶ συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑφαίνει, καὶ φησιν ὅτι πρὸ τῆς ἐξ οὐρανῶν αὐτοῦ καθόδου, προδραμοῦνταί τινες ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἑαυτοῖς περιπλάττοντες, οἷς οὐ χρὴ πείθεσθαι. Ἠθέλησε μὲν γὰρ ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα σώσῃ τὴν ὑπὸ οὐρανόν, καὶ γέννησιν ὑπομείναι τὴν κατὰ σάρκα ἐκ γυναικός· ἦν δὲ τὸ χρῆμα αὐτῷ κένωσις καὶ ταπείνωσις· ὡς οὖν ἑαυτὸν καθεῖς εἰς κένωσιν λανθάνειν ἡξίου· καὶ γοῦν ἐπετίμα τοῖς ἀποστόλοις πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸν ποιήσωσιν· ἐδεῖτο γὰρ τοῦ λαθεῖν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος, ἵνα καὶ τὸν τίμιον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας σταυρὸν ὡς ἄνθρωπος, κατ' ἀργήσῃ τὸν θάνατον, καὶ τῆς κατὰ πάντων τυραννίδος ἀποσοβῆσιν τὸν Σατανᾶν. Ἡ δὲ δευτέρα καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταφοίτησις, οὐ λεληθότως ἔσται καθὰ καὶ πρὸ τούτου, ἀλλ' ἐπίσημός τε καὶ φόβου μεστή· καταβήσεται γὰρ δορυφορούντων αὐτὸν τῶν ἀγίων ἀγγέλων, καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἵνα

κρίνη τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνη. Οὐκοῦν ὅταν 72.897 τινὲς ἐγερωσὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται, μὴ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν.(A f. 269, E f.151) Ἡ καὶ τέλος τὸ κοινὸν φησι; καὶ τὴν παγκόσμιον συντέλειαν. Δίδωσι σημεῖα σαφῆ τε καὶ ἐναργῆ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. Πόλεμοι γὰρ ἔσονται, φησὶν, καὶ καταστασίαι, καὶ λιμοὶ καὶ φόβητρα ἀπ' οὐρανοῦ. Ὡς γὰρ ἕτερός φησι τῶν εὐαγγελιστῶν, πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται, εἰλιχθήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον, αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Διὰ μέσου μέντοι τίθησιν ὁ Σωτὴρ τὰ περὶ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τὸν λόγον κεράννουσι λέγων· Ἐπὶ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ἡμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσι, κ.τ.λ.⁹ (E f.151, δ φ. 69 b) Πρὸ γὰρ τῶν τῆς συντελείας καιρῶν, ἦλω μὲν ἢ τῶν Ἰουδαίων χώρα, καταδρα μούσης αὐτὴν τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, ἐμπέπηρηται δὲ ὁ ναὸς, κατεσείσθη τὰ παρ' αὐτοῖς βασιλεία, πέπαυται τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἢ δυνάμεις. Πρὶν δὲ ταῦτα συμβῆναι, ἐδιώχθησαν παρ' αὐτῶν οἱ μακάριοι μαθηταί, δεσμῶται γεγόνασι, ἤχθησαν ἐπ' ἄρ χοντας, ἐπέμφθησαν ἐπὶ βασιλέας· ἀπεστάλη γοῦν ὁ Παῦλος εἰς Ῥώμην πρὸς Καίσαρα, καὶ Φήστω παρέστη καὶ Ἀγρίππα· πλὴν γέγονεν αὐτοῖς εἰς μαρτύριον, τουτέστιν, εἰς μαρτυρίου δόξαν, τὰ ἐπενη νεγμένα. Ἐθέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι.⁹ (E f.151, δ φ. 69 b) Παρεγγυᾶ, ὅτι Μὴ προμελετᾶτε μέλλοντες ἀπολογεῖσθαι. "Λήψετε γὰρ, φησὶ, παρ' ἐμοῦ σοφίαν καὶ γλώσσαν ἄμαχον καὶ ἀκαταγώνιστον τοῖς ἀντικειμένοις ὑμῖν." Ἀποκείρων δὲ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης μικροψυχίας τὰς ἀφορμὰς, παραδοθήσεσθαι φησὶν αὐτοὺς παρὰ τῶν οἰκειοτάτων, πλὴν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως σωθήσονται παρ' αὐτοῦ· ἐπάγει γοῦν· "Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἐκ γένους."(A f. 270, E f.151) Πλὴν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως σωθήσονται παρ' αὐτοῦ. "Θριξὶ γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐκ ἀπολεῖται," φησὶ. Σαφεστέραν δὲ ποιῶν τὴν προαγόρευσιν τῆς ἀλώσεως, ἐπάγει· "Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικε ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς." Εἶτα μεθίστησι πάλιν τοὺς λόγους ἐπὶ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν. Γέγραπται ἐν ταῖς πράξεσιν, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, καὶ σεισμοὶ πολλοὶ ἐγένοντο. Ἄ γὰρ ἐωράκατε ἐπ' ἐμοῖ γινόμενα, προσδοκήσατε καὶ ἐφ' ὑμῖν. Ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν.⁹ (B f. 191 b) Ἀρχομένης γὰρ ὡσπερ τῆς κτίσεως ἐναλλάττεσθαι, συνοχὴ τις ἔσται δεινὴ καὶ ἀπόψυξις εἰς θάνατον· τὸ γὰρ ἐπερχόμενον ἀφόρητον δεῖμα, πολλοῖς ἀρκέσει πρὸς ὄλεθρον. Ἐτότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ. (A f. 272, E f.151 b, E f. 315) Πῶς δὲ ἐλεύσεται; πῶς ἦξει; Ὡς αὐτὸς ἐδήλωσεν [καὶ] ἀλλαχοῦ λέγων· "Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις, μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς." Ἐλεύσεται γὰρ οὐκέτι ἐν ὑφέσει, οὐδὲ ἐν μικροπρεπείᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ καὶ δυνάμει θεότητος. Κατ' ἀμφοτέρων δὲ ἀκούσῃ τὸ πολλῆς· μετὰ δυνάμεως γὰρ πολλῆς καὶ δόξης πολλῆς τὴν δευτέραν αὐτοῦ ποιήσεται θεοφάνειαν, ἐπεὶ τὴν προτέραν μετὰ ἀσθενείας καὶ ἀτιμίας ἐποίησατο, ὅσον κατὰ τὸ τοῖς πολλοῖς ὀρώμενον. Διὰ τί δὲ ἐν νεφέλῃ; Ὅτι οὕτως αἰεὶ φαίνεται ὁ Θεός· "Νεφέλη γὰρ καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ." Καὶ· "Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης." Καὶ πάλιν· "Ὁ τιθεὶς νέφος τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ." Καὶ, "Νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν." Καὶ, "Ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν." Οὕτω γοῦν αὐτὸν καὶ Δαυὶδ θεωρεῖ· οὕτω καὶ τότε ἐλεύσεται οὐ λεληθότως, ἀλλ' ὡς Θεὸς καὶ Κύριος ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ, καὶ πάντα μεταστήσει πρὸς τὸ ἄμεινον· ἀναβιώσονται γὰρ οἱ νεκροὶ, καὶ ἀποδύσεται τὴν φθορὰν τὸ ἐκ γῆς τοῦτο εὐάλωτον τοῖς πάθεσι σώμα· ἐνδύσεται δὲ τὴν ἀφθαρσίαν, Χριστοῦ νέμοντος αὐτὴν, καὶ συμμόρφους τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ τοὺς εἰς αὐτὸν

πιστεύοντας ἀποφαίνοντος. Διὸ καὶ ἀπολύτρω σιν ἡμῶν αὐτὸς τὸ πρᾶγμα καλεῖ, λέγων· "Ἄρχο μένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν." "Ὡσπερ γὰρ εἰ λέγοι τις περὶ ἀνθρώπου, ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔλαβε τὸ λογικὸς εἶναι, ἐκ λογι κοῦ σημαίνει καὶ αὐτὸν λογικὸν γεννηθῆναι· οὕτω καὶ ὁ μονογενὴς ἐκ Θεοῦ Θεός, καὶ ἐκ τοῦ κρίνοντος πᾶσαν τὴν γῆν προῆλθε κριτῆς. Καὶ οὐκ ἐπειδὴ πᾶ σαν τὴν κρίσιν δέδωκεν τῷ Υἱῷ ὁ Πατήρ, αὐτὸς τῆς δεσποτείας ἐψίλωται· ἀχώριστος γὰρ ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου· ἔστι γὰρ ἐν αὐτῷ φυσικῶς· καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, τοῦ Υἱοῦ ἔστι, καὶ ἀνάπαλιν. 9 Ἴδετε τὴν συκὴν καὶ πάντα τὰ δένδρα. (δ. φ. 71) Εἰπὼν τὴν παραβολὴν τῆς συκῆς, εὐ θέως ἐπάγει· "Γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστὶν ἡ βασι λεία τοῦ Θεοῦ." Τὸ δὲ τοιοῦτο διδάσκει, ὅτι οὕτω πρὸς τὸ ἔσχατον τέλος ἵκει τὰ πράγματα, τούτων γινομέ νων, ἀλλ' ὀδεύει πρὸς τὸ τέλος ἤδη, καθάπερ ἐπὶ τὸν καρπὸν ὀδεύει ἡ συκὴ τοὺς κλάδους ἀπαλυνομένη, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύουσα· οὕτω γὰρ δὴ καὶ ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία καταργουσα πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξ ουσίαν, παρασκευάζει τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Εἰτά φησιν· "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ γε νεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται." Γενεὰν δέ φησι, οὐ τοὺς τότε ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοὺς ὁμοίους τῷ τρό πῳ. Ἐν δὲ τῷ λέγειν, ὅτι ἀδύνατον τοὺς λόγους παρ ελθεῖν, καὶ τὴν τῶν στοιχείων συντέλειαν προαγο ρεύει ἤδη. Ἀδύνατον γὰρ, φησὶν, τοὺς λόγους μου παρελθεῖν, καίτοι καὶ τῶν στοιχείων παρερχομένων· ἐγὼ μὲν γὰρ ἀληθεύων, ὅτι ἤξει ἡμέρα, καὶ ταῦτα γενήσεται, καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ μὴ γενέσθαι ἃ λέγω· "Προσέχετε δέ, φησὶν, μὴ βαρηθῶσιν ὑμῶν οἱ τῆς 72.901 διανοίας ὀφθαλμοί·" μέριμνα γὰρ βιωτικὴ καὶ κραι πάλῃ καὶ μέθη ἐξορίζει τὴν σύνεσιν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν καὶ φόβον ἀμαυροῖ. Χρεῖα οὖν ἀγρυ πνίας τοιαύτης καὶ προσοχῆς, ἵνα μὴ αἰφνίδιος ἐπ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὡσπερ παγὶς πρὸς ὑμᾶς μηδὲν ὠφεληθέντας ἐκ τοῦ προακηκοέναι. 9 Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων.9 (A f. 275) Τίνα δὲ ἦν ἃ ἐδίδασκεν, ἢ πάντως που τὰ ὑπὲρ τὴν νομικὴν λατρείαν; Ἐνειστήκει γὰρ καιρὸς τοῦ τὴν σκιὰν μεταπλάττεσθαι εἰς ἀλήθειαν· ὁ δὲ ὄχλος ἠδιστα ἠκροᾶτο· τεθαυμάκασι γὰρ αὐτὸν πλειστάκις, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ· ὡς αὐ τὸς γὰρ ὑπάρχων ὁ πάλαι λαλῶν διὰ τε Μωυσέως, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ὄλων Κύριος, μεθίστη μετ' ἐξουσίας πρὸς τὴν πνευματικὴν λατρείαν τὰ ἐν τύποις κεχρησμοδημένα. Ἡύλιζέτο γε μὴν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τοὺς ἐν τῇ πόλει θορύβους παρ αιτούμενος, ἵνα ἡμῖν κὰν τούτῳ γένηται τύπος· τῷ γε μὴν ὄχλω ὀρθρίζοντι πρὸς αὐτὸν, προσῆκε λέγειν τὸ τοῦ Δαβίδ· "Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρ θρίζω· ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου." Περὶ τῆς ἐορτῆς τῶν ἀζύμων ὅτι ἠγγιζε, καὶ ὅτι ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς ἀνελεῖν αὐτὸν, καὶ ὅτι εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὸν Ἰούδαν, καὶ ὅτι συνεφώνησε τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν, καὶ ὅτι ἐζήτηι ἐπὶ τοῦτο εὐκαιρίαν, ἕως, "Καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ," προεγράφη εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

Ἦγγιξε δὲ ἡ ἐορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη Πάσχα.9 (A f. 278) Θέα δὲ ὅτι ἄνωθεν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ ἐνο μοθέτει τὰ κάλλιστα καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ διὰ νόμου καὶ προφητῶν σύμβουλος ἡμῖν ἀγαθὸς εἰς σωτηρίαν ἐγίνετο· ἀλλὰ τότε μὲν δι' αἰνίγματος καὶ σκιᾶς διὰ τὴν τῶν ἀκρωμένων ἀσθένειαν· νυνὶ δὲ γυ μνήν ἡμῖν παρατιθεῖς τὴν ἀλήθειαν, καὶ αὐτὴν τῶν πραγμάτων εἰς μέσον ἄγει τὴν εἰκόνα· ἔδει γὰρ ὄν τως διὰ μὲν τῶν θεραπόντων διακονεῖσθαι τοὺς τύ πους διὰ δὲ τοῦ πάντων Δεσπότηου τὴν ἀλήθειαν·

ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἦν ὁ λέγων περὶ ἑαυτοῦ· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια." Ἀποκεκινημένης τοιγαροῦν τῆς σκιάς, εἰσίτω λοιπὸν ἡμῖν τῆς ἀληθείας ἡ δύναμις· φαίνεται ὅτι τῶν δι' αἰνίγματος εἰρημένων ὁ τύπος ἔναργέ στερος. Ἰουδαῖοι μὲν οὖν σφάλλονται καὶ πλανῶνται, καὶ τῶν δεόντων ἐκπίπτουσι λογισμῶν, ἀζύμους ἄρ τους παρατιθέμενοι· οὐκ ἀκούουσι δὲ, ὡς εἰκὸς, τοῦ Παύλου λέγοντος· "Βρῶμα ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ," καὶ τὰ ἐξῆς· οὐδὲ τοῦ Σωτῆρος· "Οὐκ οἶδατε ὅτι πᾶν τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται;" Ἡμεῖς δὲ πνευματικοὶς τὰ πνευματικὰ συγκρίνομεν· ὡς ζύμην, τὴν κακίαν ἀποφεύγοντες, καὶ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύοντες, ἵνα σὺν Χριστῷ ὡς ἐν ἄνωγαίῳ 72.904 εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ἀνακλιθῆσόμεθα· ἦν Ἡσαΐας ἀποθαυμάζων ἔλεγεν, ὡς πρὸς ἡμᾶς τοὺς μέλλοντας εἰς ἐκείνην ἔσσεσθαι τὴν πόλιν· "Οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται Ἱερουσαλήμ· πόλις πλουσία, σκηναὶ αἱ οὐ μὴ σεισθῶσιν, οὐδὲ τὰ σχοινία αὐτῆς οὐ μὴ διαρῶν γῶσιν." Ἡ μὲν γὰρ παρὰ ἀνθρώποις εὐθυμία, εἰς ὀλίγον ἀντέχει, ἀπορρήγνυται δὲ ὀλίγης τινὸς μεταξὺ γενομένης μεταβολῆς· αἱ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς μοναὶ καὶ τὸ παρ' αὐταῖς ἀγαθὸν, γενναῖον ἔχει τὸν τόνον, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει διακρατούμενον. Ἴνα τοίνυν ἐν ταῖς οὕτω ἀξιαγάστοις καταλύσωμεν μοναῖς, καὶ συν εορτάσωμεν τῷ Χριστῷ, καθαρὰν ἐπιτελέσωμεν τὴν νηστείαν, μὴ βρωμάτων [ἀποχῆ] συμμετροῦντες αὐτῆς τὴν δύναμιν, ἀλλ' ὡσπερ ἀναχωροῦμεν περιέργου τραπέζης, καὶ τῆς ἄλλης τρυφῆς ἀναχωρήσωμεν καὶ ποικιλίας κακῶν. 9 Ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπὼν· Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.9 (A f. 278 b) Φασὲκ ὁ τῆς ἐορτῆς ὠνομάζετο καὶ ρὸς, δηλοῖ δὲ διάβασιν. Ὡσπερ οὖν τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ὁ Ἰσραὴλ ἀπηλλάττετο, εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἐρχόμενος γῆν, διὰ θαλάσσης μέσης βαδίζων ἀβρόχῳ ποδὶ· οὕτω καὶ ἡμᾶς δεῖ καθάπερ τινὰ θάλατταν διαπεραιούσθαι νεανικῶς, τὸν εἰκαῖον τοῦ παρόντος βίου περισπασμόν. Διαβαίνομεν γε μὴν ἐκ φιλοσαρκίας εἰς ἐγκράτειαν, ἐξ ἀγνωσίας τῆς πάλαι εἰς θεογνωσίαν τὴν ἀληθῆ, ἐκ θανάτου εἰς ἀφθαρσίαν.(A f. 279, δ φ. 72) Ἴδωμεν τοὺς τύπους τι μῶσαν ἔτι τὴν ἀλήθειαν. Ἐλθούσης γὰρ, φησὶ, τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, δύο τινὰς ἀπολέγηδην τῶν ἀγίων ἀποστόλων (ἦσαν δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης) πέπομφεν ἐν τῇ πόλει, εἰπὼν αὐτοῖς τὰ προγεγραμμένα· καίτοι τί δὴ ποτε οὐ τὸν ἄνθρωπον ἔναργῶς καταμεμήνυκε τοῖς ἀπεσταλμένοις; Οὐ γὰρ ἔφη πρὸς τὸν δεῖνα τυχόν, ἀλλὰ σημεῖον δέδωκεν, ἄνθρωπον ἀπλῶς κεράμιον σκεῦος πεφορτισμένον. Τί οὖν πρὸς τοῦτό φαμεν; Ἦδη τοῖς Ἰουδαίοις ὑποσχόμενος ἦν ὁ προδότης παραδώσειν αὐτόν. Ἴνα τοίνυν μὴ μάθῃ τὸν ἄνθρωπον, καὶ δραμῶν ἀπαγγείλῃ τοῖς μισθωσαμένοις, δίδωσι σημεῖον· ἔτι γὰρ ἐπλάττετο τὴν μαθητοῦ εὐνοίαν ἔχειν, μισθωσίαν ὠδίνων. "Ἐπανθήσει γὰρ, φησὶν, ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων." Ἡ τάχα που καὶ μυστικόν τι καὶ ἀναγκαῖον διὰ τούτου δηλῶν· ἔνθα γὰρ ἂν εἰσέλθοι τὸ ὕδωρ (δηλον δὲ ὅτι τὸ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος), ἐκεῖ καταλύσει Χριστός· παντὸς γὰρ ἡμᾶς ἀπαλλάττει ρύπου, ὥστε καὶ ναὸν ἡμᾶς ἅγιον γενέσθαι Θεοῦ, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως κοινωνοὺς διὰ μετοχῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος· οὐκ ἂν δὲ ἀμάρτοι τις τοῦ 72.905 ἀληθοῦς, καὶ ἀγγεῖον [Cod.9 ἀνάγειον] εἶναι λέγων τοῦ ἀγίου Πνεύματος, παντὸς ἀγίου ψυχῆν. "Καυχάσθω γὰρ, φησὶν, ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ." 9 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ.9 (A f. 279) Ἐτοιμάσασι τὸ Πάσχα τοῖς μαθηταῖς συνεισιτάτω Χριστός· ἀνεξικακῶν δὲ τῷ προδότῃ φησὶν· "Ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν." Τί δὲ τοῦτο δηλοῖ; Καιρὸν ἐζήτει τῆς προδοσίας ὁ φιλάργυρος μαθητής· ἵνα δὴ μὴ πρὸ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα τοῖς φονῶσιν αὐτῶν παραδῶ, οὐ διαμεμήνυκεν ὁ Σωτὴρ ἢ τὸν οἶκον, ἢ τὸν ἄνθρωπον, παρ' ᾧ τὸ Πάσχα πεπλήρωκεν.

Ἄποδιδούς τοιγαροῦν τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ θελήσαι σαφῶς εἰπεῖν τὸν παρ' ᾧ κατέλυσεν· "Ἐπιθυμία, φησὶν, ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν." Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Πᾶσαν ἐθέμην σπουδὴν, ὅπως ἂν ἰσχύσω λαθεῖν τὴν τοῦ προδόντος ἀνοσιότητα, ἵνα μὴ πρόωρον ὑπομείνω τὸ πάθος. Πλὴν, οὐ μὴ φάγω τὸ Πάσχα τοῦτο, ἕως οὗ πληρωθῆ ἔν τῃ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Ἔθος δὲ αὐτῷ βασιλείαν Θεοῦ ὀνομάζειν τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος κάθαρσιν, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας τὴν δύναμιν. Οὐκοῦν οὐ γεύσομαι, φησὶ, τοιούτου Πάσχα, τοῦ διὰ βρώσεως δηλονότι δηλουμένου τυπι κῶς, ἕως οὗ πληρωθῆ ἔν τῃ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· τουτ ἔστιν, ἀναδειχθέντος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐαγγελίζεται. Πληροῦται γὰρ ἐν ἡμῖν τοῖς τὴν ὑπὲρ νόμον τιμῶσι λατρείαν, Πάσχα τὸ ἄλη θινόν. Καὶ οὐκ ἐξ ἀγέλης ἀμνὸς ἀγιάζει τοὺς ἐν Χριστῷ, αὐτὸς δὲ μᾶλλον ἀγίως ἱεουργούμενος διὰ τῆς μυστικῆς εὐλογίας, καθ' ἣν εὐλογοῦμεθα καὶ ζωοποιούμεθα. Γέγονε γὰρ ἡμῖν ἄρτος ζῶν, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ. (E f.153) Ἐν τῷ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ οὕτω κεῖται· "Οὐ μὴ πῖω ἀπάρτι ἐκ τούτου γενή ματος τοῦ ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν ἐν τῃ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου." (A f. 280) Ἀσταχύων γὰρ οἶά τις ἀπαρχή, καὶ νέος ὡσπερ καρπὸς ἐν εἶδει δράγατος, νοεῖται Χρὶ στὸς, ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἡ τῆς ἀναστά σεως καὶ ἡμῖν ὁδὸς, ὁ πάντα πρὸς καινότητα μετα στοιχειῶν, καὶ παλαιότητος ἀπαλλάττων. Ἄνεκομί ζετο δὲ τὸ δράγμα ἔναντι Κυρίου. Ἐγυγερμένος γὰρ ἐκ νεκρῶν ὁ Ἐμμανουήλ, ὁ νέος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὡς ἐν ἀφθαρσίᾳ καρπὸς, ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐ ρανὸν, ἵνα ἐμφανισθῆ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ οὐχὶ δὴ πάντως ἑαυτὸν εἰς ὄψιν ἄγων αὐτοῦ· σύνεστι γὰρ αἰδίως καὶ οὐκ ἂν ἀπολιμπάνοιτο τοῦ Πατρὸς, ὡς Θεός· ὡς ἐν ἑαυτῷ 72.908 δὲ μᾶλλον εἰς ὄψιν ἄγων ἡμᾶς τοὺς ἕξω προσώπου καὶ ἐν ὀργῇ, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τυραννήσασαν ἀμαρτίαν. Ὅρα δὲ ὅπως ἡμῖν ὁ νόμος καὶ τὸν τῇ ἀναστάσει πρέποντα προανετύπου καιρὸν, τουτέστι τὴν τρίτην ἡμέραν· "Τῇ γὰρ ἐπαύριον τῆς πρώτης, φησὶν, ἀνοίσει τὸ δράγμα ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου." Εἰσεκεκόμικε δὲ παραχρήμα τῆς ἀγίας ἡμῖν Πεντηκοστῆς προανατύ πωσιν ἔναργῆ, ἑπτὰ χρῆναι λέγων ἐπαριθμεῖν ἑβδο μάδας, τῇ τοῦ δράγατος ἀνακομιδῇ. Μετὰ γὰρ τοι τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτῆρος ἡμέραν, ἑπτὰ συνεί ροντες ἑβδομάδας, τὴν ἐπαύριον Πεντηκοστὴν ἑορτά ζομεν οἱ πεπιστευκότες. 9Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε· καὶ ἔδω κεν αὐτοῖς, λέγων· Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, κ.τ.λ.9 (A f. 281, δ φ. 73) Εὐχαριστεῖ μὲν, τουτέστιν, ἐν σχήματι προσευχῆς διαλέγεται τῷ Θεῷ Πατρὶ, κοι νωνὸν ὡσπερ αὐτὸν καὶ συνευδοκητὴν ἀποφαίνων τῆς δοθησομένης ἡμῖν εὐλογίας ζωοποιουῦ. Πᾶσα γὰρ χάρις καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἐφ' ἡμᾶς ἔρχεται παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Τύπος δὲ ἦν ἄρα τὸ δρώμενον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, τῆς ὀφειλοῦ σης προσανατείνεσθαι λιτῆς, εἰ μέλλοι προτίθεσθαι παρ' ἡμῶν τῆς μυστικῆς καὶ ζωοποιουῦ δωροφορίας ἢ χάρις, ὃ δὴ καὶ δρᾶν εἰθίσιμεθα. Προσαναπέμποντες γὰρ τὰς εὐχαριστίας, καὶ ὁμοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δοξολογοῦντες τὸν Υἱὸν σὺν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, πρόσ ιμεν οὕτω ταῖς ἀγίαις τραπέζαις· πιστεύοντες τε ὅτι ζωοποιούμεθα καὶ εὐλογοῦμεθα καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς. Δεχόμεθα γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸν ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λό γον, ὃς ἐστι ζωὴ καὶ ζωοποιός. Εἶτα τίς ἐστιν ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου λόγος, ὡς ἔνι ζητήσωμεν. Ἔκτισε τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ τὰ πάντα· καὶ εἰσιν αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου σωτήριοι· φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον· παρεκόμισε γὰρ εἰς παρά βασιν καὶ παρακοὴν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, καὶ ταῦ της ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑπὸ θείαν ἀράν. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· "Γῆ εἶ

καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση." Ἄλλ' ὑπερήλατο τῆς ἐκείνου δυστροπίας τὸ βλάβος ἢ τοῦ κτίσαντος ἡμερότης· βεβοήθηκε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· ζωὴ μὲν γάρ ἐστι κατὰ φύσιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· μόνος δὲ τοῦτο ὑπάρχων, ἐξέλαμψε τὸν Χριστὸν, ζῶν ὄντα καὶ αὐτόν· οὐ γὰρ ἦν ἐτέρως δύνασθαι τὸν οὐσιωδῶς ἐκ ζωῆς προελθόντα λόγον. Πάντα τοῖ νυν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ζωογονεῖ δι' Υἱοῦ, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Πῶς οὖν ἔδει τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον κε κρατημένον θανάτῳ πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναδραμεῖν· Ἔδει τὴν ἀποθνήσκουσαν σάρκα τῆς παρὰ Θεοῦ ζωοποιοῦ δυνάμεως γενέσθαι μέτοχον. Δύναμις δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἢ ζωοποιὸς ὁ μονογενὴς ἐστὶ Λόγος. Τοῦτον ἡμῖν ἔπεμψε σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν, 72.909 καὶ γέγονε σὰρξ· οὐ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ὑπομείνας εἰς ὅπερ οὐκ ἦν· οὔτε μὴν ἀποφοιτήσας τοῦ εἶναι Λόγος· γεννηθεὶς δὲ μᾶλλον κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ ἰδιοποιησάμενος σῶμα τὸ ἐξ αὐτῆς, ἴν' ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμφυτεύσῃ καθ' ἔνωση ἀδιάσπαστον, καὶ θαλάτου καὶ φθορᾶς ἀποφῆνῃ κρείττονας. Τὴν γὰρ ἡμῶν ἡμπέσχετο σάρκα, ἴν' ἐκ νεκρῶν ἀναστήσας αὐτήν, ὁδοποιήσῃ λοιπὸν τῇ πρὸς θάνατον κατενηνεγ μένη σαρκί, τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ἀναδρομὴν, καθά φησιν ὁ Παῦλος· "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν· ὡς περ γὰρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." Ἐνώσας τοίνυν ἑαυτῷ τὴν τῷ θανάτῳ κάτοχον σάρκα, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος καὶ ζωὴ, ἀπεσόβησε μὲν αὐτῆς τὴν φθορὰν, ἀπέφηνε δὲ αὐτὴν καὶ ζωοποιόν. Καὶ μὴ ἀπιστήσης οἷς εἶπον· δέχου δὲ μᾶλλον ἐν πίστει τὸ ῥῆμα, ἐκ μικρῶν παραδειγμάτων τὰς ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πληροφορίας συλλέγων. Ὅταν εἰς οἶνον ἢ γοῦν εἰς ἔλαιον ἢ εἷς τι τῶν ὑγρῶν μικρὸν ἄρτον ἐμβάλῃς, εὐρήσεις αὐτὸν γεγονότα μεστὸν τῆς ἐκεῖ ποιότητος. Ὅταν σίδηρος ὀμιλήσῃ πυρὶ, τότε ἐμπίπεται τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ σίδηρος ὢν κατὰ φύσιν ἰδίαν, τὴν τοῦ πυρὸς ὠδίνει δύναμιν. Οὐκοῦν ὁ ζωοποιὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐνώσας ἑαυτὸν τῇ ἰδίᾳ σαρκί, καθ' ὃν οἶδε τρόπον αὐτὸς, ζωοποιὸν ἀπέφηεν αὐτήν. Ἐφη γὰρ αὐτός· "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς." Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ἐστίν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἶμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς." Οὐκοῦν ἐσθίοντες τὴν σάρκα τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ τίμιον αἶμα, ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς, ἐν ὧς πρὸς αὐτὸν ἀποτελούμενοι, καὶ ἐν αὐτῷ μένοντες, ἔχοντες δὲ αὐτὸν καὶ ἐν ἑαυτοῖς. Καὶ μὴ τις λεγέτω τῶν ἀπιστεῖν εἰωθότων· Ἄρα οὖν ἐπειδὴ καὶ ἐν ἡμῖν ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀλύζεται, ζωοποιὸν ἐστὶ καὶ τὸ ἐκὰς τοῦ σώματος; Ἰστω δὲ μᾶλλον ὡς ἕτερον ἐστὶ τὸ κατὰ μέθεξιν σχετικὴν ἡμᾶς ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸν Υἱόν, ἕτερον δὲ ὀλοτρόπως τὸ αὐτὸν γενέσθαι σάρκα, τοῦ ἐστίν, ἴδιον ποιήσασθαι σῶμα τὸ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ληφθέν. Οὐ γὰρ ἐν ἡμῖν γινόμενος, ἐνανθρωπήσας λέγεται καὶ γενέσθαι σὰρξ· τοῦτο γὰρ γέγονεν ἅπαξ, ὅτε προῆλθεν ἄνθρωπος, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶναι Θεός· ἴδιον οὖν γέγονε σῶμα τοῦ Λόγου, τὸ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ληφθέν καὶ ἐνωθέν αὐτῷ. Πῶς 72.912 δὲ ἢ τίνα τρόπον, εἰπεῖν οὐκ ἔνεστιν. Ἄφραστος γὰρ καὶ ἀπερινόητος παντελῶς, καὶ αὐτῷ μόνῳ γνώριμος ὁ τῆς ἐνώσεως τρόπος. Ἔδει τοίνυν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν γενέσθαι θεοπρεπῶς· συνανακίρνασθαι δὲ ὡς περ τοῖς ἡμετέροις σώμασι, διὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος· ἃ δὴ καὶ ἐσχίκαμεν εἰς εὐλογία ζωοποιόν, ὡς ἐν ἄρτῳ τε καὶ οἴνῳ. Ἴνα γὰρ μὴ ἀποναρκήσωμεν, σάρκα τε καὶ αἶμα προκείμενα βλέποντες ἐν ἀγίαις τραπέζαις ἐκκλησιῶν, συγκαθιστάμενος ὁ Θεὸς ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις, ἐνήσι τοῖς

προκειμένοις δύναμιν ζωῆς, καὶ μεθίστησιν αὐτὰ πρὸς ἐνέργειαν τῆς ἑαυτοῦ σαρ κός· ἵνα εἰς μέθεξιν ζωοποιὸν ἔχωμεν αὐτὰ, καὶ οἶον σπέρμα ζωοποιὸν ἐν ἡμῖν εὑρεθῆ τὸ σῶμα τῆς ζωῆς. Καὶ μὴ ἀμφιβάλῃς, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, αὐτοῦ λέγοντος ἐναργῶς. "Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα," καὶ "Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα." Δέχου δὲ μᾶλλον τοῦ Σωτῆρος ἐν πίστει τὸν λόγον· ἀλήθεια γὰρ ὢν, οὐ ψεύδεται.⁹ Ὁ ἴδου ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.⁹ (A f. 282 b, E f.153) Ὡς μεν ἴσως διαβολικῆς ἀπονοίας ἐπίμεστος ὢν ὁ προδότης, δύνασθαι λαθεῖν Θεὸν ὄντα Χριστὸν, ἀλλ' ἠλέγγετο παρὰ Χριστοῦ, παμπόνηρος ὢν, καίτοι τραπέζης ἀξιούμενος καὶ συνέστιος ὢν, καὶ τῆς θείας ἡμερότητος μέχρι παντὸς ἀπολαύσας, ὃ δὴ μάλιστα φορτικωτέραν αὐτῷ τὴν κόλασιν ἀπεργάζεται. Πλὴν οὐαὶ τῷ Ἰούδα, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν! Ὁ μὲν γὰρ κατ' εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς δέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα παντὸς ἡμᾶς ἐξέλῃται κακοῦ· ὃ δὲ τὸν τῶν ὄλων σωτῆρα Χριστὸν καὶ λυτρωτὴν ταῖς τῶν φονῶντων χερσὶ παραδούς, τὴν τῷ διαβόλῳ πρεπωδεστάτην κληρονομίῃσι δίκην. Ὁ ἔγενετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων.⁹ (A f. 283, B f. 198, δ φ. 73 b) Οἱ μέντοι μαθηταὶ ἀνθρώπινόν τι παθόντες, πεφιλονεικήκασι πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα μείζων ἔσται ἐν αὐτοῖς, οὐκ ἀνεχομέων τάχα που τῶν τὴν δευτέραν ἐχόντων τάξιν τοῖς πρωτεύουσι παραχωρεῖν. Κεκίνηται δὲ τοῦτο καὶ γέγραπται πρὸς ὄνησιν ἡμετέραν· ἐπετίμα γὰρ παραχρῆμα Χριστὸς τῇ τοιαύτῃ νόσῳ· τοῦτο δὲ ἦν ἡ ἀνόητος φιλοδοξία, ῥίζαν ἔχουσα τὴν ὑπεροψίαν. Τὸ μὲν γὰρ ἦρθαι κατ' ἀρετὴν, τοῦ παντὸς ἄξιον λόγου· δεῖ δὲ τοὺς οὕτω διακειμένους μετρίῳ κεχρησθαι φρονήματι, καὶ παραχωρεῖν ἐξ ἀγάπης ἀδελφοῖς τὸ ἐν μείζοσιν εἶναι δοκεῖν. Τὸ γὰρ πεφουσημένον ἔχει τὸ φρόνημα, παραπλησίους ὁρᾶσθαι ποιεῖ τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις, οἷς τὸ ὑπέρογκον φρόνημα φίλον ἀεὶ πῶς ἐστὶν· εὐεργέται γὰρ, φησὶ, καλοῦνται, τουτέστι, κολακεύονται παρὰ τῶν ὑποβεβηκότων. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὡς ἔξω νόμων ἱερῶν ἐν τοιαύταις ἔστωσαν ἀρρώστιάς· παρ' ὑμῖν δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἔστω τὸ ὕψος ἐν ταπεινότητι. 72.913 Ὁ ἔγωγ δὲ εἶμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς διακονῶν.⁹ (A f. 283 b) Ταῦτα λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, τίς ἐστὶν οὕτως ἀπηνής, ὡς μὴ πᾶσαν ἀποπτύσαι φιλοδοξίαν, ὅ γὰρ ὑπὸ πάσης κτίσεως λογικῆς καὶ ἀγίας διακονούμενος, ὁ σύνθρονος καὶ συμβασιλεύων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, διακόνου τάξιν ἐπέχων, ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. Καθ' ἕτερον δὲ τρόπον διακονίας ἔχει τάξιν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος. Ἐφη γὰρ ὁ Παῦλος· "Λέγω γὰρ Χριστὸν διάκονον γεγενησθαι περιτομῆς εἰς τὸ πληρῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων," καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐκοῦν διηκόνησεν ὁ διακονούμενος· καὶ ὁ τῆς δόξης Κύριος τεταπεινώκεν ἑαυτὸν, ἡμῖν καταλιμπάνων ὑπογραμμόν. Ἀλλ' εἰκὸς ἐκεῖνο τάχα που καθ' ἑαυτοῦς διενθυμῆσθαι τε καὶ λέγειν τοὺς μαθητάς· Ποῖος οὖν ἔσται τῆς γνησιότητος ὁ μισθός; ἢ τί τὸ ἐντεῦθεν ἔσται χρήσιμον, συμβησομένων ἔσθ' ὅτε καὶ πειρασμῶν; ἵνα τοίνυν τῇ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἐλπίδι διανευρούμενοι, πάντα ὄκνον ἐπ' ἀγαθοῖς σπουδάσμασιν ἐκπέμψωσι τῆς ἑαυτῶν διανοίας, ἀναγκαίως φησὶν· "Ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου," κ.τ.λ. (B f. 197 b, δ φ. 73 b) Σύνες ὅπως τῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως μέτρων ἀποφοιτᾷ, οὕτω τὸν τίμιον ὑπομείνας σταυρόν· διαλέγεται γὰρ ὡς εἶς ἐξ ἡμῶν· μετὰ δὲ γε τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν πεφά νέρωκεν ἑαυτοῦ τὴν δόξαν, καιροῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο· ἔφη γὰρ, ὅτι "Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς." Διαλέγεται τοίνυν ἀνθρωπίνως, ὡς ἔφην. Διὰ τοῦτο φησὶ· "Κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ Πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου." Ἄρα οὖν καὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἐνστάντος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν συνεσόμεθα τῷ Χριστῷ, συμμόρφους ἡμᾶς ἀποφαίνονται τοῦ σώματος τῆς δόξης αὐτοῦ,

μετὰ τὸ ἐνδύσεσθαι τὴν ἀφθαρσίαν, ἐδεσμά των πάλιν ἐν χρεῖα ἐσόμεθα καὶ τραπέζης; Οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ὑποφαίνει τὰ πνευματικά. Οἱ μὲν γὰρ τὰς παρὰ τῶν ἐπιγείων βασιλέων πρώτας ἔχοντες τιμὰς, συνέστιοί τέ εἰσιν αὐτοῖς καὶ ὁμόσιτοι. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροί τινες τιμῆς μὲν τῆς παρὰ τῶν κρατούντων ἀξιούμενοι, οὐ μὴν ὅτι καὶ κοινῆς τραπέζης ἀπτόμενοι. Ὅτι τοῖνυν ἐν ταῖς πρωτεύουσαις τιμαῖς ἔσσονται παρ' αὐτῶ, ὡς ἐκ παραδείγματος τοῦ καθ' ἡμᾶς διαδείκνυσιν. 9Εἶπε δὲ Κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατα νᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σίτον.⁹ (A f. 284, B f. 198) Ἀναγκαῖον οἶμαι καὶ ἐπωφε λές, μαθεῖν τίς ἦν ἡ πρόφασις, ἡ παρενεγκοῦσα εἰς τοῦτο τοῦ Σωτῆρος τοὺς λόγους. Διορθωσάμενος δὲ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς δι' ὧν ἐπετίμησε τῷ τῆς φιλοδοξίας πάθει, καὶ ἑαυτὸν εἰς ὑπόδειγμα δέδωκε, τρίτον τοῖς μαθηταῖς ἐπικούρημα προσκεκόμικε, διὰ 72.916 τῶν προκειμένων ἀναγνωσμάτων· διδάσκει γὰρ ὅτι μέτρια φρονεῖν ἡμᾶς ἀναγκαῖον, οὐδὲν μὲν ὄντας τό γε ἦκον εἰς τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ εἰς τὸ τῆς ἡμετέρας διανοίας εὐόλισθον, στηριζομένους δὲ καὶ ὄντας ὅπερ ἐσμὲν, δι' αὐτὸν τε καὶ παρ' αὐτοῦ. Οὐκ οὖν ἐφ' ἑαυτοῖς μᾶλλον, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ χαρίσμασι σεμνύνεσθαι δεῖ. Κἂν εἴ τις οὕτως διατεθῆ, ποῖον εὐρήσει τόπον ἐν αὐτῷ τὸ ὑπερκεῖσθαι τινῶν ἐθέλῃ; Ταύτητοι τοὺς μὲν ἐτέρους ἀφήσει μαθητὰς, ἐπ' αὐτὸν δὲ τὸν κορυφαῖον ἔρχεται· καὶ φησιν ὅτι "Πολλάκις ἠθέλησεν ὁ Σατανᾶς σινιάσαι καὶ ὑμᾶς ὡς τὸν σίτον," ἀντὶ τοῦ δοκιμάσαι καὶ πειράσαι· ἔθος γὰρ τῷ Σατανᾶ, τοῖς εὐδοκιμοῦσιν ἐπιπηδᾶν· οὕτως ἐζήτησε τὸν Ἰωβ, ἀλλ' ἠτᾶτο τῆς ἐκείνου τληπαθείας. Πλὴν πλεονεκτεῖ τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ἀσθενῆς γὰρ αὕτη, δεινὸς δὲ καὶ ἀπηνῆς ἐκεῖνος· ὡς γὰρ φησι περὶ αὐτοῦ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὡσπερ λίθος, ἔστηκε δὲ ὡσπερ ἄκμων ἀνήλατος. Πλὴν τοῖς τῶν ἀγίων ὑπ' ἐνήνεκται ποσὶ, Χριστοῦ καὶ τοῦτο κατωρθώκοτος. 9Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ.⁹ (A f. 284, δ φ. 74) Ἴδου δὴ πάλιν ἡμῖν συμπλάττεται, καὶ ἐκ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος διαλέγεται μέτρων, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει, καὶ εἰ γέγονε σάρξ· δεηθῆναι γὰρ φησιν ὡς ἄνθρωπος. Ἐμφαίνει δὲ διὰ τούτων, ὡς εἶπερ ἐξεδόθη πρὸς πείραν τῷ Σατανᾶ, ἄπιστος ἂν ἐγένετο παντελῶς· ὅπου γε καὶ μὴ ἐκδοθεῖς, ἠσθένησεν· ἠρνήσατο γὰρ παιδίσκης μιᾶς θορυβούσης αὐτὸν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ μὲν τοι Κύριος, τὴν τοῦ μαθητοῦ ἄρνησιν αἰνιζάμενος ἐν οἷς ἔφη, "Ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου," εἰσφέρει παραχρήμα τὸν τῆς παρακλήσεως λόγον, καὶ φησι· "Καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου." τουτέστι, γενοῦ στήριγμα καὶ διδάσκαλος τῶν διὰ πίστεως προσιόντων ἐμοί. Καὶ θαύμασον πάλιν τοῦ λόγου τὸ εὐτεχνές, καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς θείας γαληνότητος· ἵνα γὰρ μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἀγάγη τὸν μαθητὴν, ὅτι τῶν τῆς ἀποστολῆς ἀχημάτων ἀποπεμφθήσεται ἀρνησάμενος αὐτὸν, ἀναμίμπλησιν ἀγαθῆς ἐλπίδος, καὶ ὅτι τεύξεται τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. Ἐφη γὰρ, ὅτι "Καὶ σὺ ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου." Ὡ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας! Οὕτω γέγονεν ἡ ἁμαρτία, καὶ τὴν ἄφεσιν ἐκομίσατο, καὶ πάλιν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς κατέταξεν ἀξιώμασιν. 9Πρὶν ἢ τρεῖς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.⁹ (A f. 285 b). Ἐκδέξῃ δὲ τὰ προκείμενα καὶ ὧδε· προκαταμεμήνυκε τῷ θαυμασίῳ Πέτρῳ, ὅτι τρεῖς αὐτὸν ἀρνήσεται, κατὰ τὸν τῆς συλλήψεως δηλονότι καιρόν. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ μνήμη γέγονε τῆς συλλήψεως αὐτοῦ, ἀκολουθεῖ δὲ πάντως τῇ τοιαύτῃ μνήμῃ καὶ τὰ ἐφεξῆς γεγονότα, τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ φημι πάθη. Λοιπὸν τὸν ἐπισκήψαντα τοῖς Ἰουδαίοις προαπαγγέλλει πόλεμον. Διὰ τοῦτο φησιν· "Ὅτε ἀπὸ 72.917 ἔστειλα ὑμᾶς χωρὶς βαλαντίου, καὶ πήρας, καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; Οἱ δὲ εἶπον· Οὐ." Πέπομφε μὲν γὰρ ὁ Σωτὴρ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, κηρύσσειν αὐτοῖς ἐπιτάξας τοῖς ἀναπᾶσαν κώμην τε καὶ πόλιν τὸ εὐαγγέλιον τῆς

βασιλείας τῶν οὐρα νῶν, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλα κίαν ἐν τῷ λαῷ· ἐκέλευσε δὲ βαδίζοντας μηδενὸς τῶν σωματικῶν ποιεῖσθαι φροντίδα· ἐπ' αὐτῷ δὲ πᾶσαν ἔχοντας τοῦ ζῆν τὴν ἐλπίδα περινοστεῖν· ὃ δὴ καὶ πεπράχασιν. Ἀλλὰ νῦν, φησὶν, "Ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω καὶ πήραν ὁμοίως." Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν, ἐροῦμεν· ἐσχηματίσθη μὲν ὁ λόγος ὡς πρὸς αὐτοὺς, βλέπει δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς εἰς τὸ παντὸς Ἰουδαίου πρόσωπον. Αὐτοῖς γὰρ μᾶλλον διαλέγεται Χριστός. Εἴ τις γὰρ, φησὶν, εὐπορεῖ χρημάτων κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, ἅπαντα συνενεγκῶν, φευγέτω· εἰ δέ τις τούτων μὲν οὐκ εὐπορεῖ, πενία δὲ συζῶν ἐσχάτη τὴν χώραν οἰκεῖ, καὶ οὗτος ὅπερ ἔχει, φησὶ, πωλησάτω ἄμφιον, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. Ἔστι γὰρ λοιπὸν ἅπασιν τοῖς τὴν χώραν οἰκοῦσιν ὁ λόγος οὐ περὶ γε τοῦ ἔχειν τι ἢ μὴ, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι καὶ ζῆν. Κατασκήψει γὰρ εἰς αὐτοὺς ὁ πόλεμος ἀφορήτοις ὀρμαῖς, ὡς οὐδὲν ἀρκέσαι πρὸς ἀντίστα σιν. Εἶτα τὴν αἰτίαν τῶν τοιούτων κακῶν ἀπαγγέλλει, λέγων, ὅτι δεῖ μὲν αὐτὸν, κατὰ τὰς Γραφὰς, μετὰ τῶν ἀνόμων λογισθῆναι, συγκρεμάμενον δηλον ὅτι τοῖς συσταυρωθεῖσιν αὐτῷ λησταῖς, καὶ τὴν τοῖς ἀνόμοις πρέπουσαν ὑπομείναντα δίκην· τέλος δὲ λοιπὸν τῷ μέχρι τούτων ἔλθειν ὁ τῆς οἰκονομίας λήψεται λόγος. "Τέλος γὰρ, φησὶν, ἔχει τὰ περὶ ἐμοῦ," ἦτοι γεγραμμένα ἐν νόμῳ καὶ προφήταις, μέχρι δηλονότι τοῦ παθεῖν τὸν κατὰ σάρκα θάνατον· συμβήσεται δὲ τοῖς ἀπεκτονόσιν, ἃ καὶ πάλαι προεῖρηται διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν. 9Οἱ δὲ εἶπον· Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο.⁹ (A f. 286, B f. 200 b) Ταυτὶ μὲν ὁ Κύριος περὶ τῶν συμβησομένων τῇ Ἰουδαίων χώρᾳ προκαταμεμῆ νυκεν. Οἱ δὲ γε μαθηταὶ οὐ συνῆκαν τῶν εἰρημένων τὸ βάθος· ᾤθησαν δὲ μᾶλλον, ὅτι διὰ τὴν συμβησο μένην ἔφοδον αὐτῷ παρὰ τοῦ προδότου καὶ τῶν συληψομένων αὐτὸν, μαχαιρῶν εἶναι χρεῖαν διεβεβαιώσατο· ταύτητοί φασι· "Ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο." Καὶ τί πρὸς αὐτοὺς ὁ Σωτῆρ; "Ἰκανόν ἐστι" μονονουχὶ διαγελαῖ τὴν φωνήν· εὐ εἰδῶς ὅτι τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν οὐ συνιέντες οἱ μαθηταὶ ᾤθησαν, ὡς ἔφην, μαχαιρῶν εἶναι χρεῖαν εἰς τὴν ἐσομένην ἔφοδον κατ' αὐτοῦ. Πρὸς ἐκεῖνα τοίνυν ὀρῶν ὁ Σωτῆρ, ἃ συμβήσεσθαι ἔμελλον τοῖς Ἰουδαίοις, τῆς εἰς αὐτὸν ἔνεκα δυσσεβείας, διαγελαῖ τὸ ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰρημένον, ὅτι "Ἰδοὺ ὧδε εἰσι μάχαιραι δύο" καὶ φησιν· "Ἰκανόν ἐστι." Ναὶ, φησὶν, ἀρκέσουσι δύο ξίφη πρὸς ἀντίστασιν τοῦ πολέμου τοῦ μέλλοντος ἤξειν κατ' αὐτῶν, πρὸς ὃν οὐδὲν ἂν ὠφέλησαν οὐδὲ πολλὰ ξιφῶν χιλιάδες! 9Καὶ ἐξεληθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.⁹ (A f. 287 b) Ἐν ἡμέρᾳ μὲν ὁ Σωτῆρ τὰς ἐν Ἱερο-σολύμοις ἐποιεῖτο διατριβὰς, ἐπιλαβούσης δὲ τῆς ἐσπέρας, ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, ὁμοῦ τοῖς ἀγίοις ἠύλιζετο μαθηταῖς, εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ. 72.920 Ματθαῖος γὰρ οὕτω φησὶν ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστής. Ἀφιγμένος δὴ οὖν ἐνταῦθα Χριστὸς, ὡς αὐτὸς που πάλιν ὁ Ματθαῖός φησι, παραλαβὼν τοὺς τρεῖς, τὸν Πέτρον, φημί, καὶ τοὺς τοῦ Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. Ἐνταῦθά μοι βλέπε τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ βάθος, καὶ τῆς ἀπορρήτου σοφίας τὸ ὕψος. Διὰ ποῖαν αἰτίαν, ὧ Δέσποτα, ἀδημονεῖς; Ἄρα δέδιας καὶ αὐτὸς τὸν θάνατον, καὶ δειλίᾳ κεκρατημένος παραιτῆ τὸ παθεῖν, καίτοι τοῖς μαθηταῖς εἰπὼν· "Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι;" Ἀλλὰ κἂν εἴ τις λέγοι τῆς πνευματικῆς εὐανδρίας παρὰ σοῦ τοῖς ἐξαιρεγμένοις δίδοσθαι τὴν χάριν, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ ἀληθοῦς. Ἰσχύς γὰρ πᾶσα παρὰ σοῦ, καὶ ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχεις καὶ ζωοποιός. Πῶς οὖν λελύπησαι καὶ ἀδημονεῖς ἕως θανάτου; Καίτοι σαφῶς ἠπίστασο, Θεὸς ὢν φύσει, ὅτι τὸν κατὰ σάρκα θάνατον ὑπομείνας, ἀπαλλάξεις θανάτου τοὺς ἀναπᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τὸ τῆς νίκης τρόπαιον ἐγερεῖς κατὰ πάσης πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης δυνάμεως, καὶ ὡς Θεὸς προσκυνηθήσῃ καὶ τῶν ὄλων Δημιουργός. Ἐπὶ τίσιν οὖν ἄρα

λελύπησαι καὶ ἀδημονεῖς; Ναὶ, φησὶ, τὰ μὲν ἐκ τοῦ πάθους τῷ κόσμῳ ἀγαθὰ συμβησόμενα ἐπὶ σταμαί· λυπεῖ δέ με ὁ πρωτότοκος Ἰσραὴλ, ὅτι οὐδ' ἐν δούλοις ἐστὶ καὶ ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου μερὶς, τὸ σχοίνισμα τῆς κληρονομίας, μερὶς ἀλωπέκων ἔσται, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὅτι δὲ, καίτοι τὸ ἐσόμενον εἰδῶς, κατηλέει τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς τῆς εἰς αὐτὸν ἕνεκα δυσσεβείας ἔσο μὲνην ἐν παντὶ κακῷ, κἀντεῦθεν ἂν μάθοις. Ἀνήει μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς Ἱεροσόλυμα· ὡς δὲ φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς, "Ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ," ὡς ὅσον οὐδέπω ταῖς ἐσχάταις ταιλαιπωρίαις καὶ ἀνηκέστοις συμφοραῖς ὁμιλήσουσαν βλέπων τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἵνα δὲ μάθωμεν ταύτην ἐσχηκότα τὴν διάθεσιν ἐπ' αὐτῇ, διαμεμήνυκε τοῖς μαθηταῖς ὅτι καὶ ἀκηδιᾶ καὶ λελύπηται. Οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν μαθεῖν τὰ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένα, μὴ διὰ λόγων ἐκφήναντος τὰ ἐν οἷς ἐστὶ. Κάκεινο δὲ οἶμαι τοῖς εἰρημένοις προσεπενεγκεῖν ἀναγκαῖον. Τὸ γάρτοι τῆς λύπης πάθος ἦτοι τῆς ἀδημονίας οὐ περὶ αὐτὴν ἂν γένοιτο τὴν θείαν καὶ ἀκήρατον τοῦ Λόγου φύσιν· ἀμήχανον γὰρ, ὅτι παντὸς ἐπέκεινα πάθους ἐστὶν· ἐθελῆσαι δὲ φαμεν τὸν σαρκωθέντα Λόγον, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρωπότητος καθικέσθαι μέτροις, διὰ τοῦ δοκεῖν ὑπομεῖναι τὰ αὐτῆς. Ὡσπερ οὖν πεινῆσαι λέγεται, καίτοι ζωὴ καὶ ζωοποιός, καὶ ἄρτος ὁ ζῶν ὑπάρχων αὐτὸς, κοπιάσαι τε ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ, καίτοι τῶν δυνάμεων ὑπάρχων Κύριος, οὕτω καὶ ἀκηδιάσαι καὶ δοκεῖν εἰσδέξασθαι λύπην. Οὐ γὰρ ἔδει τὸν καθιγμένον εἰς κένωσιν, καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἐμβεβηκότα μέτροις, παραιτεῖσθαι δοκεῖν τὰ ἀνθρώπινα. Ἠπροσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.⁹ (A f. 287 b, B f. 201, δ φ. 75) Συνεβούλευσε μαθηταῖς τὰ τῷ καιρῷ πρέποντα, εἰπών· "Προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν." Ἄλλ' ἵνα 72.921 μὴ λόγοις αὐτοὺς ὠφελήσῃ μόνοις, παράδειξις δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος εὐρεθῆ, βραχὺ προσελθὼν, πεσὼν ἐπὶ γόνυ, προσηύχετο. Καὶ τί δή ποτε τοῖς ἀγίοις οὐ συνηύχετο μαθηταῖς, ἀλλὰ καταμόνας; Ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς τῆς ἀρεσκούσης Θεῷ προσευχῆς τὸν τύπον. Ἐφη γὰρ ἐτέρωθι· "Σὺ δὲ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, ἀπόκλεισον τὴν θύραν, πρόσευξαι τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυφαίῳ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ." Πανταχοῦ γὰρ εὐρήσομεν καταμόνας εὐχόμενον, ἵνα καὶ σὺ μάθῃς, ὅτι σχολάζοντι νῶ καὶ γαληνιώσῃ καρδίᾳ διαλέγεσθαι χρὴ τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ. Καὶ οὐ δή που φαίη τις ἂν, εἴ γε νοῦν ἔχοι, ὅτι τῆς παρ' ἐτέρου χειρὸς ἢ ἐπικουρίας ἐν χρεῖα καθεστηκῶς, ἐποιεῖτο τὰς λιτάς. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ πανσθενεστάτη χεὶρ καὶ δύναμις τοῦ Πατρός· ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς διὰ τούτων μάθωμεν, μὴ νυ στάζειν ἐν πειρασμοῖς, συντείνεσθαι δὲ μᾶλλον εἰς προσευχάς. Ἄμαθές δὲ λίαν, καὶ τὸ τῶν ἀγώνων καταθρασύνεσθαι· τῷ μετρίῳ δὲ φρονήματι χρῆναί φημι τὸ εὐτολμον καὶ τληπαθὲς ἀναπλέκειν. Ἰδῶμεν δὲ καὶ προσευχῆς τὸν τρόπον. ἨΠάτερ, εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλήν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω.⁹ (A f. 288, B f. 201 b, δ φ. 75) Ὁρᾶς ὅπως μετ' εὐλαβείας ἀνθρωποπρεποῦς ἐποιεῖτο Χριστὸς τοῦ πειρασμοῦ τὴν παραίτησιν; Εἰ γὰρ βούλει, φησὶ, παρένεγκε. Ὡς γὰρ εἷς ὑπάρχων τῶν καθ' ἡμᾶς, τοῖς τοῦ Πατρὸς θελήμασιν ἀπονέμει τῶν ἐκβησομένων τὸ πέρας· ἵνα καὶ ἡμεῖς αἰτῶμεν ἐκεῖνα κρατεῖν, ἄπερ ἂν αὐτὸς εἰδείη συμφέροντα ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς. Πρὸς δ' αὖ τούτοις, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος τὸ χρῆμα κατηγορεῖ· ἦν μὲν γὰρ οὐκ ἀβούλητον αὐτῷ τὸ παθεῖν, φορτικόν γε μὲν ἐτέρως, διὰ τε τὴν ἀδοξίαν καὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς τὸν ὄλεθρον· οὐ γὰρ ἂν ἠθέλησε κυριοκτόνον γενέσθαι τὸν Ἰσραὴλ, ἵνα μὴ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ταῖς ἐσχάταις δίκαις ὑπενεχθῆ. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν μὴ ὑποστῆναι τὸ πάθος, εἴλετο αὐτὸ, συνευδοκοῦντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ὡς εἶναι τῆς μὲν ἀνθρωπείας φύσεως τὸ εἰς θορύβους εὐκόλον· τῆς δὲ θείας, τὸ ἐφ' ἅπασιν ἄθραυστον. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ

θανάτου παρ εισδύσα μνήμη ταράττει τὸν Ἰησοῦν· ἡ δὲ τῆς θεότητος δύναμις κεινημένον εὐθὺς χειροῦται τὸ πάθος, καὶ μεταμορφοῖ πρὸς εὐτολμίαν. Κεκίνηται γὰρ καὶ ἐν Χριστῷ τὰ ἀνθρώπινα, διὰ δύο τρόπους· ἔδει γὰρ καὶ διὰ τούτων αὐτὸν, οὐ δοκῆσει καὶ ὑπονοίᾳ, φysi κῶς δὲ μᾶλλον καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπον ἐκ γυναικὸς γεγονότα, φαίνεσθαι πάντα φέροντα τὰ ἀνθρώπινα, δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας. Φόβος δὲ καὶ δειλία, πάθη μὲν ἐν ἡμῖν φυσικὰ, τό γε μὴν ἐν ἀμαρτίαις τετάχθαι διαπεφευγότα. Ἔτι ἐκινεῖτο ἐν Χριστῷ τὰ ἀνθρώπινα, οὐχ ἵνα κινήθῃτα κρατύνηται, ἀλλ' ἵνα τῇ δυνάμει τοῦ Λόγου διακόπηται, πρὸς ἀμείνω τινὰ καὶ θειοτέραν κατάστασιν μεταστοιχειουμένης τῆς φύσεως ἐν πρώτῳ Χριστῷ· ἦν γὰρ οὕτω καὶ οὐχ ἑτέρως, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὸν τῆς ἰάσεως διαβῆναι τρόπον. Εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα τὸ συμβᾶν οὐχὶ πάντη 72.924 τε καὶ πάντως θελητὸν ἦν αὐτῷ, ἀλλ' οὖν τῆς πάντων ἕνεκα σωτηρίας καὶ ζωῆς ἐκούσιον ἐποίησατο τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος· ἦδει γὰρ τὰ ἐντεῦθεν ἐσόμενα κατορθώματα, καὶ ὅτι τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀνακαί νειῖ, καὶ αἵματι τῷ οἰκείῳ κατακτῆσεται. Εἰ γὰρ μὴ ἐποίησατο θελητὸν, καίτοι λίαν ἀβούλητον ὄν τὸ παθεῖν, τίς ἂν νοοῖτο λοιπὸν τοῦ προσεύχεσθαι ἢ πρόφασιν, καὶ λέγειν· "Πάτερ, εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο;" Γέγονε μὲντοι ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐ διὰ τινὰ πρόφασιν ἑτέραν, ἀλλ' ἵνα πάντα τὰ αὐτοῦ ταῖς ἡμῶν ἀσθενείαις ἀναμίξας τρόπον τινὰ καὶ συγκεράσας, νευρώσῃ τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ μεταποίησιν στερρότητα. Ὄταν οὖν φαίνηται δειλιῶν τὸν λόγον τὸν θάνατον, καὶ λέγων· "Παρένεγκε τὸ ποτήριον," ἐννοεῖ πάλιν, ὅτι δειλιῶσα τὸν θάνατον ἢ σὰρξ ἐδιδάσκετο, φοροῦ μὲνη παρὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου, μηκέτι τοῦτο πάσχειν· ἔλεγε δὲ πρὸς τὸν Πατέρα· "Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ." Οὐκ ἐφοβεῖτο μὲν γὰρ, καθ' ὃ Λόγος ἐστὶ καὶ Θεός, τὸν θάνατον αὐτὸς, ἀλλ' εἰς τέλος τὴν οἰκονομίαν διεξάγειν ἠπέιγετο· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός. ἔχει δὲ καὶ τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν, διὰ τὸ παραιτεῖσθαι τὴν σάρκα τὸν θάνατον φυσικῶς. Διδάσκων τοίνυν τὴν ἀνθρωπότητα μηκέτι τὰ αὐτῇ προσόντα φρονεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ζητεῖν, ὡς ἄνθρωπος λέγει· "Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ." Διὰ τοῦτο γὰρ φαίνεται καὶ προσθεῖς ἐν τῷ Ματθαίῳ· "Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον· ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής." Ἀτονούσα μὲν γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, τὸ ὅσον εἰς αὐτὴν, εὐρίσκεται· ἀνακομίζεται δὲ διὰ τοῦ ἐνωθέντος αὐτῇ Λόγου εἰς εὐτολμίαν θεοπρεπῆ. Ὁ ἴδου ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἰς τῶν δώδεκα.⁹ (A f. 292 b, B f. 203) Διὰ τί δὲ φησιν, "Ὁ λεγόμενος Ἰούδας;" Μὴ γὰρ οὐκ ἦδει τὸν ἄνδρα τοῖς ἐξαιρετικῶς ἐναριθμούμενον; Ἀλλ' ὡς ἤδη μεμίσθη κῶς αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα, φησὶν, "Ὁ λεγόμενος Ἰούδας." Προσεπάγει δὲ τούτῳ τὸ, "Εἰς τῶν δώδεκα," πρὸς ἔνδειξιν καὶ διαβολὴν τῆς τοῦ προδότου φαυλότητος. Ὁ γὰρ ἐν ἴσῳ τοῖς ἀποστόλοις τετιμημένος, τοῖς φονῶσι κατὰ Χριστοῦ γέγονε πρόφασιν· δέδωκε γὰρ αὐτοῖς σημεῖον· "Ὁν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν." Ἐπελάθετο παντελῶς τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ· ὥθη τάχα πού δύνασθαι λαθεῖν· φίλημα μὲν προτείνων εἰς τύπον ἀγάπης, ἀνοσίων δὲ σκεμμάτων μεστὴν ἔχων τὴν καρδίαν. Οὐκοῦν ὡς ἐκ μέθης προσέρχεται τῷ Χριστῷ· δόλου καὶ ἀπάτης ὄργανον τὴν ἐξαίρετον ἀγάπην ἀποφῆναι προσδοκῶν. Ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως φορτικώτερον αὐτῷ τὸ κρίμα ἐποίει, ὅτι οὐδὲ τὸ σχῆμα καὶ σύμβολον ἠσχύνθη τῆς προδοσίας τὸ φίλημα. Ἐπάγει γοῦν ὁ εὐαγγελιστής· "Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἰούδα, φιλήματι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδω;" Εἰδέναι γὰρ ἀναγκαστὸν καὶ τὰ τῷ Ἰωάννῃ περὶ τούτου εἰρημένα· ἔφη γοῦν, ὅτι οἱ μὲν τῶν Ἰουδαίων ὑπηρετῶν προήεσαν συλληψόμενοι τὸν Ἰησοῦν· ὁ δὲ ὑπὲρ αὐτοῖς, λέει 72.925 γων· "Τίνα ζητεῖτε;" Λεγόντων δὲ τῶν ὑπηρέτων, "Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον," αὐτὸς ἑαυτὸν ταῖς τῶν φονῶντων χερσὶ προσεκόμιζε, λέγων· "Ἐγὼ εἰμι." Οἱ δὲ ἀπήλθον, φησὶν, εἰς τὰ

ὀπίσω· καὶ τοῦτο γέ γονε τρίς. Τίς οὖν ἡ οἰκονομία, καὶ τίνος ἔνεκεν προσ κεκόμικεν ἑαυτὸν ὁ Σωτῆρ, οἱ δὲ κατέπιπτον ἀκούοντες τὸ, "Ἐγὼ εἰμι;" Ἴνα δὴ μάθοιεν ὡς οὐκ ἀβούλητον αὐτῷ τὸ παθεῖν· οὐ γὰρ τῆς ἐκείνων ἰσχύος γέγονεν ἀποτέλεσμα, τὸ συλλαβέσθαι Χριστὸν, καὶ προσαγαγεῖν τοῖς ἀνοσίοις καθηγηταῖς, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν δέδωκεν. (A f. 293 b) Φέρε δὲ κάκεῖνο ζητήσωμεν. Ἄρα ψῆφος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, θέλημα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ κέκληκεν αὐτὸν ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸ πάθος; Εἶτα πῶς, εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, οὐκ ἔδει πάντως καὶ προδότην γενέσθαι τινὰ, παρενεχθῆναι δὲ καὶ εἰς τοῦτο θράσους τὸν Ἰσραήλ, ὡς καὶ ἀπειθῆσαι Χριστῷ καὶ ἀτιμάσαι πολυτρόπως, ἐξαρτίσαι δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου θάνατον αὐτῷ; Εἶτα, πῶς εὐρίσκεται λέγων· "Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται;" καὶ τὰ ἐξῆς. Διὰ τί δὲ καὶ ἀπόλωλεν ὁ Ἰσραήλ; Ἄλλ' οὐκ ἀδίκως ὁ Θεὸς, αἰσία δὲ κρίσει ταλαντεύει τὰ καθ' ἡμᾶς. Πῶς οὖν τὸ ἀβούλητον ἐποίησατο θελητόν; Ἠλέησε μὲν γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς πεπραχότας ἀθλίως, καὶ ἔπεμψεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν Υἱὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτῆν, ὃς καὶ γέγονεν ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς· ἀλλὰ καὶ τοὶ προεγνωκῶς ἄπεισται, εἴλετο παθεῖν διὰ τὸ σῶσαι τὴν γῆν, συνευδοκοῦντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διὰ πολλὴν ἡμερότητα καὶ φιλήανθρωπίαν. Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς τὴν ἐκ τοῦ παθεῖν ἀδοξίαν, οὐκ ἂν ἠθέλησε παθεῖν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐνεδέχετο μὴ παθεῖν, διὰ τὴν Ἰουδαίων ἐπ' αὐτῷ γενομένην ὠμότητα καὶ ἀπειθειαν, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας. Ἐψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ ἴασατο αὐτόν.⁹ (A f. 294) Ἰάσατο γὰρ θεοπρεπῶς τὸν ὑπομείναντα τὴν πληγὴν, τοῖς ἀφιγμένοις εἰς τὸ συλλαβεῖν αὐτὸν θεοπρεπῆς καὶ τοῦτο διδοὺς σημεῖον. Ἐκαθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ.⁹ (α φ 294 b, B f. 204) Ἄρα γε αἰτιᾶται Χριστὸς τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, ὅτι μὴ πρόωρον αὐτῷ τὴν τοῦ θανάτου πάγην ἐσκεύαζον; Οὐ τοῦτο βούλεται δηλοῦν· ἀλλ' ὅτι Ἐξὸν ὑμῖν καθημέραν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκοντα κατασχεῖν, οὐκ ἐκρατήσατε. Ἐταμιευόμην γὰρ μᾶλλον τὸ παθεῖν ἐν καιρῷ τῷ καθήκοντι· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ παρών. Μὴ γὰρ ἀγνοήσητε, φησὶν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους· τουτέστιν, ὀλιγοστος ἐδόθη ὑμῖν καιρὸς τῆς κατ' ἐμοῦ πλεονεξίας, συνευδοκήσαντος τοῖς ἐμοῖς θελήμασι τοῦ Πατρὸς. Οὐκοῦν μίαν ὥραν ἔχετε κατ' ἐμοῦ, τουτέστιν ὀλίγον παντελῶς καὶ συνεσταλμένον καιρὸν, τὸν μεταξὺ δηλονότι τοῦ τιμίου 72.928 σταυροῦ, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως· αὕτη δὲ ἐστὶ καὶ ἡ δοθεῖσα ἐξουσία τῷ σκότει. Σκότος δὲ ὄνομα μᾶζει τὸν Σατανᾶν τοῖς Ἰουδαίοις ὁμοῦ κατεξαναστῆναι Χριστοῦ· ἴν' ὁ μὲν σῶση διὰ τοῦ παθεῖν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἀναβιώῃ τριήμερος, τὸ τοῦ θανάτου πατήσας κράτος, οἱ δὲ δίκην αἰώνιον τίσωσιν ὁμοῦ τῷ προδότῃ. (A f. 294 b) Οὐ τὸ βράδος οὖν αἰτιᾶται τὸ πρὸς μαιφονίαν, ἀλλὰ δείκνυσιν ὅτι οὐ τῆς αὐτῶν ἰσχύος ἔργον ἢ σύλληψις, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ βουλήσεως, τὸ ἀβούλητον πάθος οἰκονομικῶς ποιησαμένου θελητόν, καὶ τοῦτο καιρῷ τῷ προσήκοντι παραδεξαμένου. Οὐ γὰρ δὴ αἰτιᾶται αὐτοὺς, ὅτι μὴ πρόωρον αὐτῷ τὸ πάθος ἐπήγαγον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλέγχει αὐτοὺς ὡς οἰηθέντας ἀσυνέτως, ἄκοντος αὐτοῦ περιέσθαι. Τότε μὲν οὖν οὐκ ἐκρατήσατέ μου, φησὶν, οὐ γὰρ ἐβουλόμην· οὐκ ἂν δὲ οὐδὲ εἰς τὸ παρὸν ἰσχύσατε, εἰ μὴ ταῖς ὑμετέραις χερσὶν ἐθέλοντες τῆς ὑπενήνεγμα. Ὡστε οὐ τῆς Ἰουδαίων ἰσχύος ἔργον ἦν τὸ θανάτῳ περιβαλεῖν τὸν Κύριον· ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐκείνων ἀνοσίοις τολμήμασιν ἐπιγράψοι τις ἂν τὸ ἐγχείρημα· τῷ δὲ Σωτῆρι Χριστῷ, τὸ ὑπὲρ πάντων ἐθέλησαι παθεῖν· ἵνα πάντα ἐξέλῃται, καὶ ἀγοράσας αἵματι τῷ ἰδίῳ, παραστήσει τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ἐθῆνεν αὐτὸν, λέγων· Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν.⁹ (A f. 295, E f.155) Ἐθῆνεν κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Χριστοῦ ὁ μακάριος Πέτρος, καὶ ἠρνήσατο τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα

Χριστόν, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ τρίς, καὶ ἐνώμοτον ἐποίησατο τὴν ἄρνησιν· ἔφη γὰρ ὁ Ματθαῖος, ὅτι "Ἦρξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον." Τινὲς μὲν οὖν φασιν ὁμοκενῶς τὸν μαθητὴν, Οὐκ οἶδα ἄνθρωπον γεγονότα τὸν Ἰησοῦν· τοῦτο δὲ ἄπιστον. Πῶς γὰρ αὐτὸν οὐκ ἠρνήσατο, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ἀνατρέπων τὸ μυστήριον; ἦδει γὰρ καθ' ἡμᾶς γεγο νότα, τουτέστιν ἄνθρωπον, τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον· καὶ γοῦν ὠμολόγησεν ἐναργῶς, ὅτι "Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος." Καὶ οὐχ ὡς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς υἱὸν αὐτὸν εἶναι Θεοῦ διαβεβαιού μενος τὰ τοιάδε. f. ησὶν, ἀλλὰ καίτοι τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἐμβεβηκότα θεωρῶν τὸν ἐπέκεινα παντὸς γενητοῦ, καὶ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἀναλάμπαντα Λόγον, οὐκ ἀπέσται τοῦ εἶδέναι καὶ ὁμολογεῖν ὡς ἔστιν αὐτὸς Υἱὸς Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ οὐ δήπου φαμὲν ὅτι γέγονεν ἄρνησις, ἵνα μὴ ψεύ σηται Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐσόμενον οὐκ ἠγνοηκῶς, ἀπήγγειλε τῷ μαθητῇ, "Ὅτι γὰρ ἀνθρωπίνης μικρο ψυχίας, ὡς ἔφην, γέγονε τὸ κακὸν, καὶ τοῖς τοῦ συνειδότος ἐλέγχους ὁ μαθητῆς κατεκρίνετο, διδάξει ἂν εὐθύς καὶ αὐτὸς ὁ θρηῆνος, καὶ τὸ ἐπὶ τῇ μεταγνώ σει δάκρυον· "Ἐξελθὼν γὰρ ἔξω, φησὶν, ἔκλαυσε πικρῶς," προσεσηκόςτος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν γεγονότος λόγου καλέσαντος εἰς ἀνάμνη σιν. Ἐπιστρέψας δὲ οὐ διήμαρτε τοῦ σκοποῦ· μεμὲ νηκε γὰρ ὅπερ ἦν, γνήσιος μαθητῆς, πεπλουτηκῶς τῆς ἀφέσεως τοῦ πλημμελήματος. 72.929 9'Ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες,9 (B f. 206, E f.155) Πρέποι ἂν εἰπέιν τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο· "Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφρι ξεν ἐπὶ πλέον σφόδρα, λέγει Κύριος." Ὁ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ Κύριος, ὁ τῶν ὅλων Δημιουργὸς καὶ Τεχνί της, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὡς εἶς ἐξ ἡμῶν ἀτιμάζεται.(A f. 295 b, E f.155) Βαβαί! Ὁ γῆς καὶ οὐρανοῦ Κύριος ὡς εἶς ἐξ ἡμῶν διακαρτερεῖ τυπτόμενος, καὶ τὸν ἐκ τῶν ἀσεβῶν ὑπομένει γέλωτα, τύπον ἡμῖν τῆς εἰς ἄκρον ἀνεξικακίας παρατιθείς· ὁ γὰρ ἐτάζων καρ δίας, πῶς ἂν ἠγνόησε τίς ἐστιν ὁ παίσας αὐτόν; 9Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέ ριον τοῦ λαοῦ, κ.τ.λ.9 (A f. 295 b, B f. 206, E f.155, δ φ. 76 b) Ἐπειδὴ ἀνισχούσης ἡμέρας, τὸ δυσσεβὲς αὐτῶν συναγῆγερτο βουλευτήριον, παρεκομίζετο μὲν εἰς μέσον ἀθέσμως ἐξυβριζόμενος ὁ Μωϋσέως καὶ προφητῶν Δεσπότης· διεπυθάνετο δὲ ὁ ὑβριστῆς Ἰουδαῖος, εἰ αὐτὸς ἐστιν ὁ Χριστὸς; Ἄλλ' εἶποι τις ἂν πρὸς αὐτούς· Εἰ μὲν ἀγνοῶν ἐρωτᾶς, πῶς οὐκ ἔδει πρὶν ἂν μάθης τὸ ἀλη θές, κατὰ μηδένα λυπῆσαι τρόπον, μὴ ἄρα πως Θεῷ προσκρούσειας; Εἰ δὲ ὑποπλάττη τὴν ἄγνοιαν, εὖ εἰδὼς αὐτὸν ὄντα Χριστόν, ἀκούση λέγοντος ἱεροῦ Γράμματος· "Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται." Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτούς· "Ἐὰν ὑμῖν εἶπω," καὶ τὰ ἐξῆς· ποῦ γὰρ ἀκούσαντες ἐπιστεύσατε; ποῦ δὲ ἐρω τώμενοι σεσιγήκατε; Τί δὲ, εἶπέ μοι, πολυπραγμο νεῖς, καὶ παρ' αὐτοῦ μανθάνειν ἀξιοῖς, εἰ αὐτὸς ἐστιν ὁ Χριστὸς, καίτοι μετὸν εὐκόλως ἀπὸ τε νόμου καὶ προφητῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ γνῶσιν ἐλεῖν; Ἄλλ' ἄπιστοι ὁμολογουμένως καὶ ἀσύνητοι παντελῶς, ὁμοῦ τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς, οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί. Ἐρο-μένοις τοίνυν εἶπερ ἐστὶν ἀληθῶς αὐτὸς ὁ Χριστὸς, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο μαθεῖν ἐθέλουσιν· "Ἐὰν εἶπω, φησὶν, οὐ μὴ πιστεύσητε· καὶ ἐὰν ἐρωτήσω ὑμᾶς, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε." Ποῦ τοιγαροῦν ἀκούοντες οὐ πεπιστεύκασι; Ποῦ δὲ σεσιγήκασιν ἐρωτώμενοι; Ἀνελθὼν Χριστὸς εἰς Ἱεροσόλυμα, εὔρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας πρόβατα, καὶ βόας, καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους· καὶ ποιήσας, φησὶν, ὡς φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, ἐξέβαλε πάντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγων· "Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου." Ἐπειδὴ τοίνυν ὠνόμαζε Πατέρα τὸν Θεόν, πρὸς τοῦτο ἀσχάλλοντες οἱ τὰς ἐν τῷ ναῷ τελοῦντες θυσίας, ἐπεπῆδων λέγοντες· "Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;" Καὶ πρὸς γε ταῦτα Χριστὸς· "Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου, πόθεν

ἦν;" Οἱ δὲ εἶπον· "Οὐκ οἶδαμεν." Ἦρετο δὲ καὶ ἐτέρωθί που, λέγων· "Τί δοκεῖ ὑμῖν περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνας υἱὸς ἐστίν· Οἱ δὲ εἶπον· Τοῦ Δαβίδ. Εἶτα πρὸς αὐ τοὺς ὁ Κύριος ἔφη· Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ;" Καὶ πρὸς τοῦτο πάλιν σεσιγή κασι. Καὶ ἐτέρωθι πάλιν εὐρήσεις πολυπραγμονῶν τὰ παραπλήσια ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις. Διὰ τοῦτο οὐδὲν αὐτοῖς ὑποκρίνεται, ἐλέγχει δὲ ἀπίστους ὄντας 72.932 καὶ ἀνηκόους· ἐχρῆν γὰρ, εἴπερ ἐβούλοντο, συνιέναι ὅτι καὶ Κύριός ἐστι τοῦ Δαβίδ ὡς Θεός, καὶ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸς ὁμοούσιος, καὶ τοῦ Δαβίδ υἱὸς κατὰ σάρκα, ἐπεὶ Θεὸς ὢν καὶ Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ἐκ σπέρματος ὢν Δαβίδ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα, κατὰ τὰς Γραφάς. 9 Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθ' ἡμενος ἐκ δεξιῶν δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.9 (A f. 295 b) Ἴνα δὲ φορτικωτέραν Ἰουδαίους ἐργάσῃται τὴν ἐπὶ τῷ μὴ θέλειν πιστεῦσαι δίκην, ἐναργῆ τὴν αὐτοῦ καθίστησι δόξαν εἰπὼν· "Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθημένος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ." Ἐμὲ, φησὶ, τὸν ἐν εἶδει τῷ καθ' ὑμᾶς γεγονότα, Υἱὸν φύσει τοῦ Θεοῦ ὄντα, ἐν οὐδενὶ λόγῳ πεποίησθε. Ἐπεὶ οὖν εἰς τοῦτο ἀμαθίας καταβεβηκότες, τὸ αὐτοῦ τε καὶ τὸ ἐμὸν οὐκ ἴσθε μυστήριον, καίτοι νομομαθεῖς ὄντες, ἀναγκαίως ἐκεῖ νόφημι, ὅτι τῆς κατ' ἐμοῦ δυσσεβείας βραχὺς ὑμῖν ἐδόθη καιρὸς ὁ μέχρι τοῦ σταυροῦ· μετὰ γὰρ τοῦτο εὐθὺς εἰς τὴν ἑμαυτοῦ παλινδρομήσω τιμὴν, καὶ σύνεδρος ἔσομαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μετὰ σαρκός. Ταῦτα λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, τὸ τῶν Φαρισαίων ἀν' ἐκαύθη στίφος εἰς ἀκαθέκτους ὀργάς· ἀρπάζουσι τὴν φωνὴν εἰς πρόφασιν δυσφημίας, οὐδὲ μιᾶς μαρτυρίας ἔτι δεῖσθαί φασιν, ὡς αὐτήκοοι γεγονότες τῶν λόγων αὐτοῦ. Ἄλλ', ὦ πονηροὶ καὶ ἀνόητοι! Ἡξιοῦτε μαθεῖν εἴπερ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Χριστός; Ἐδίδασκεν, ὡς φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστὶν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς τῆς Θεότητος ἔχει θρόνους. Ἐντεῦθεν ἦν μάλιστα μαθεῖν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός. Τί δήποτε τὴν τῆς σωτηρίας ὁδὸν ὀλέθρου πρόφασιν ἑαυτοῖς ἀπεφίνατε;

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ἦγαγον αὐτὸν ἐπὶ Πιλάτον.9 (E f.155 b) Ἐπήγαγον Πιλάτῳ τὸν Ἰησοῦν, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ ταῖς Ῥωμαίων στρατιαῖς. Καὶ πεπλήρωται τὰ διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν ἐπ' αὐτοῖς προεπηγγελμένα· "Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ! πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ." Ὁ δὲ, "Καθὼς ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι· τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται σοι εἰς κεφαλὴν σου." Τί δὲ δὴ καὶ Πιλάτῳ φασί; Τὰς κατὰ τοῦ πάντων Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ συντιθέντες συκοφαντίας. 9 Τοῦτον εὐρομεν κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι.9 (A f. 296, E f.155 b, δ φ. 77) Καὶ ποῦ κεκώλυκε. f. ὄρους διδόναι Καίσαρι; Καίτοι πεπόμφατε πρὸς αὐτὸν ἐξ ἑαυτῶν τινὰς, μετὰ τῶν καλουμένων Ἑρῶ διανῶν, πειράζοντάς τε καὶ λέγοντάς· "Διδάσκαλε, ἔξεστι φόρους διδόναι Καίσαρι, ἢ οὐ;" Εἶτα πρὸς τοῦτο Χριστός· "Ἐπιδείξατέ μοι, φησὶ, νόμισμα τοῦ κήνσου;" Ἦρετό τε τίνας ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν 72.933 τὸ προσοισθὲν δηνάριον; Ὡς δὲ Καίσαρος ἔφασκον· "Ἀπόδοτε, φησὶ, τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ." Ποῦ τοιγαροῦν κεκώλυκε. f. ὄρους διδόναι Καίσαρι; Ἄλλ' εἷς ἦν αὐτοῖς ὁ σκοπός, τὸ κατ' ἀγαγεῖν εἰς θάνατον τὸν ἀναφέροντα πρὸς ζωὴν. Πλὴν ἠλέγχοντο καὶ ἀνδρὸς εἰδωλολάτρου γεγονότες δυσσεβέστεροι. Ὁ μὲν γὰρ Πιλάτος παντὸς αἰτίαμα τὸς ἀπήλλαττε τὸν Ἰησοῦν· καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ τρίς. Οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες· "Ἀνασεῖει τὸν λαόν," συκοφαντιῶν ἐτέρας συλλέγοντες ἀφορμάς· καὶ ὅτι μὲν ἐδίδασκε,

φασί, σεσιγήκασι δὲ τῆς διδα σκαλίας τὸν τρόπον, δεδιότες μὴ ἄρα πως καὶ αὐτὸς ὁ Πιλάτος εὐρεθῆ τοῖς πιστεύουσιν ἐναρίθμιος, Πλὴν ταῦτα λέγουσιν ἐπετίμα Πιλάτος, ἀπολογούμενός τε καὶ λέγων· "Οὐδεμίαν αἰτίαν εὗρηκα ἐν αὐτῷ," καὶ τὰ ἐξῆς. 9 Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν.9 (E f.156) Τοῦ κρίνειν λαχόντος ἐλευθεροῦντος αὐτὸν θανάτου, ψῆφον ὑποστήναι παρακαλοῦσι τὸν πάσης εὐσεβείας καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον, ἵνα ἔτι φορτικωτέραν ὑπομείνωσι κόλασιν. Ἀνέκραγον γὰρ παμπληθεὶ λέγοντες· "Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν." Ἴδου δὴ σαφῶς τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσαντο, καθά φησιν ὁ μακάριος Πέτρος, καὶ ἠτήσαντο ἄνδρα φονεὰ χαρισθῆναι αὐτοῖς, ἵνα τῆς ἐκείνου μερίδος ἔσωνται κοινωνοί· ὁ δὲ καὶ συνέβη παθεῖν αὐτούς· δέδονται γὰρ εἰς ὄλεθρον καὶ σφαγὴν. Ἐπεφώνησαν γὰρ, φησὶ, λέγοντες· "Αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν." Ταύτην τὴν ἀνοσίαν καταβοῆν αἰτιατο λέγων ὁ Κύριος διὰ φωνῆς Ἱερεμίου· "Ἐγ-κατέλιπον τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου, δέδωκα τὴν ἡγαπημένην ψυχὴν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς· ἐγενήθη ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ, ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς· διὰ τοῦτο ἐμίσησα."(E f.156 b) Ἔφη που περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀνοσιότητος ὁ προφήτης Ὅση [Cod. Ἡσαΐας]· "Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ! Δεῖλαιοὶ εἰσιν ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ. Ἐγὼ δὲ ἐλυτρώσαμην αὐτούς, αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ." Καὶ πάλιν· "Πεσοῦνται ἐν ῥομφαίᾳ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν διὰ ἀπαιδευσίαν γλώσσης αὐτῶν." 9 Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν.9 (A f. 298, B f. 209 b, E f.156 b). Ἐπέκρινε τοί νυν, φησὶν, ὁ Πιλάτος γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν, καὶ νίκην νενικήκασιν ὀλέθρου μητέρα. Ἦνεγκε μὲν τὸν σταυρὸν ὁ Σωτὴρ ἐκ τοῦ πραιτωρίου, ὅτι καὶ Ἀβραὰμ ἀνίων ἐπὶ τὸ παραδειχθὲν αὐτῷ ὄρος, ἵνα θύσῃ τὸν Ἰσαὰκ, Θεοῦ γενέσθαι τὸ χρῆμα προστάτ τοντος, ἐπετίθει τῷ παιδίῳ τὰ ξύλα· καὶ ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ, τὸν ἑαυτοῦ σταυρὸν εἰς ὦμους ἔχοντος. (B f. 209 b) Καὶ ἄγεται μὲν ὁ Σωτὴρ ἐπὶ τὸ πάθος· Σίμωνι δὲ, φησὶ, Κυρηναίῳ ἐπέθεσαν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Ἐτερος δὲ τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν καὶ αὐτὸν ἔφη τὸν Ἰησοῦν βαστάσαι τὸ ξύλον. Ἀληθὲς δὲ πάντως καὶ τοῦτο κάκεινο· ἦνεγκε μὲν γὰρ σταυρὸν ὁ 72.936 Σωτὴρ, κατὰ μέσην δὲ ἴσως τὴν ὁδὸν ὑπαντήσαντες τὸν Κυρηναῖον κατεσχίκασιν, καὶ μετέθηκαν ἐπ' αὐτῷ τὸ ξύλον. Ἀναγκαίως δὲ πως ἔχει λόγον τὸ καὶ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα ἐπικομίσασθαι τὸν σταυρὸν. Εἶρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Τὸ παιδίον ἐγενήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὦμου αὐτοῦ." Ἀρχὴ γὰρ αὐτοῦ γέγονεν ὁ σταυρὸς, δι' οὗ βεβασίλευκε τῆς ὑπ' οὐρανόν, εἶπερ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι "Γέγονεν ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπ' οὐρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν." 9 Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν.9 (A f. 298, δ φ. 79). Ἐβάδιζε μὲν οὖν ὁ Σωτὴρ ἐπὶ τὸν τοῦ σταυροῦ τόπον· εἶποντο δὲ κλαίουσαι αἱ γυναῖκες, σὺν ἑτέροις πολλοῖς. Φιλόδακρυ γὰρ πως αἰεὶ τὸ θῆλυ γένος, καὶ τὸν νοῦν εἰς ἔλεον εὐδιάθροπτον ἔχον. Ἄλλ', ὧ θυγατέρες, φησὶν, Ἱερουσαλήμ, τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ δάκρυον στήσατε· κλαύσατε δὲ μᾶλλον ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἔρχονται γὰρ ἡμέραι, φησὶν, ἐν αἷς ἔσται γυναιξὶν ἀμείνων ἢ ἀπαιδία· ἐπισκήψαντος γὰρ τοῦ πολέμου τῆ Ἰουδαίων χώρα, ἅπαντες ἄρδην ὀλώλασι μικροὶ καὶ μεγάλοι. Τότε, φησὶ, τὸ ὑπὸ βουνοῖς καὶ ὄρεσι γενέσθαι, τοῦ παντὸς ἄξιον· "Εἰ γὰρ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ, φησὶ, ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;" Καὶ πέπλασται μὲν ὡς ἐν τάξει παραβολῆς ὁ λόγος, ἡγουν παραδείγματος, ὠδίνει δὲ νοητοῦ πράγματος δύναμιν· βούλεται γὰρ δηλοῦν ἐκεῖνο, οἷμαί που. Ἰγρὸν

μὲν ξύλον ἑαυτὸν ὀνομάζει, τουτέστι χλωρὸν καὶ ἔγκαρπον καὶ εὐανθές· καρποὶ δὲ ἦσαν αὐτοῦ μυσταγωγίαι, καὶ παραινέσεις, καὶ θεοπρεποῦς ἐξουσίας ἐπιδείξεις, διὰ τῆς ὑπὲρ λόγον θεοσημείας. Ἄλλ' ἐν τούτοις ὄντα ταῖς οὕτω δειναῖς περιβεβλήκασιν ἀτιμίαις οἱ Ῥωμαίων στρατηγοὶ, ἤγουν ὁ κατακρίνας αὐτὸν Πιλάτος. Ὅτε τοίνυν, φησὶ, τοιαῦτα πεπράχασιν εἰς ἐμὲ, τί δράσουσιν ὡς ξηρῶ καὶ ἀκάρπῳ προσπεπολεμηκότες τῷ Ἰσραήλ; Ὅψονται γὰρ ἐπ' αὐτῷ οὐδὲν τῶν τε-θαυμασμένων, ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς τιμῆς καὶ φειδοῦς ἀξιωθῆναι τῆς παρ' αὐτῶν· κατεμπρήσουσι γὰρ αὐτὸν, δηλονότι τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας εἰσπραττόμενοι δίκας. Ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν.⁹ (A f. 299 b) Πλὴν ἐσπούδασεν ὁ Κύριος, μήτε δι' ὄλου φανερωῖαι τὴν ἑαυτοῦ θεότητα, μήτε εἰς τὸ παντελὲς ἀποκρύψαι· τὸ μὲν διὰ τοὺς τότε, τὸ δὲ διὰ τοὺς μετὰ ταῦτα· ὥστε δεῖξαι καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τρανὰς τὰς ἐνεργείας· ἵνα μήτε ἡ θεία δύναμις ἀμβλυθῆ, μήτε ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀπιστηθῆ. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν 72.937 αἴρεσις ἀνακύπτειν, ἡ λέγουσα ὅτι φάντασμα ἦν τὸ σῶμα, καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατήλθεν, οὐ γὰρ ἂν ἔλαβε τοῦ φθαρμοῦ σώματος σάρκα ἢ ἄφθαρτος φύσις, οὐδ' ἂν κατεδέξατο ῥύπον, ἢ μολυσμὸν, ἢ σπῖλον, ἵνα πιστώσῃται ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, ὅτι τοῦτο ἐγένετο ὃ ἐσμεν, μένων ὃ ἦν, διὰ τοῦτο συνεχώρησε τῇ σαρκὶ πάσχειν τὰ ἴδια. Καὶ ἔδειξε διπλὴν τὴν ἐνέργειαν, πάσχων μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐνεργῶν δὲ ὡς Θεὸς ὁ αὐτός· οὐ γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, εἰ καὶ ἄλλως καὶ ἄλλως. Ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες.⁹ (A f. 303 b) Μάτην μὲν τοι αὐτοῦ κατειρωνεύονται οἱ τῆς συναγωγῆς ἡγούμενοι, κατασειόντες τὰς κεφαλὰς, καὶ πικρὸν αὐτῷ μειδίαμα καταχέοντες· "Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν σωσάτω," φασίν. Εἰ ἄλλους ἔσωσε (καὶ οἶσθα τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν γεγονὸς), πῶς οὐκ ἂν ἴσχυσε τῶν σῶν ἑαυτὸν ἐξελέσθαι χειρῶν; Ἐν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ, κ.τ.λ.⁹ (δ φ. 79 b) Ἡ ἐν τῷ τίτλῳ προγραφὴ τῆς τοῦ Κυρίου αἰτίας, πρακτικῆς, καὶ φυσικῆς, καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας ὄντα βασιλέα τὸν σταυρωθέντα σαφῶς καὶ Κύριον ἔδειξεν· Ῥωμαῖστὶ γὰρ, καὶ Ἑλληνιστὶ, καὶ Ἑβραῖστὶ φησὶν ἀναγεγράφθαι τῷ λόγῳ. Νοῶ δὲ διὰ μὲν τοῦ Ῥωμαῖστὶ τὴν πρακτικὴν, ὡς τῆς Ῥωμαίων βασιλείας κατὰ τὸν Δανιὴλ ὀριθεύσης ἀνδρικωτέρας τῶν ἐπὶ γῆς βασιλειῶν· πρακτικῆς δὲ ἴδιον, εἴπερ τι ἄλλο, ἢ ἀνδρεία. Διὰ δὲ τοῦ Ἑλληνιστὶ, τὴν φυσικὴν θεωρίαν, ὡς μᾶλλον τοῦ Ἑλλήνων ἔθνους, παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τῇ φυσικῇ σχολάσαντος φιλοσοφία. Διὰ δὲ τοῦ Ἑβραῖστὶ τὴν θεολογικὴν μυσταγωγίαν, ὡς τοῦ ἔθνους τούτου προδήλως ἀνέκαθεν τῷ Θεῷ διὰ τοὺς πατέρας ἀνατεθέντος. (A f. 304) Ὁ μὲν εἷς, φησὶ, τῶν ληστών τὰ αὐτὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἠρεύγετο· ὁ γὰρ μὴν ἕτερος, ταῖς τοῦ συγκρεμαμένου φωναῖς ἐπετίμα· ὡμολόγησε τὴν ἁμαρτίαν, μεμαρτύρηκε Χριστῷ τὸ ἀνυπαίτιον, πεπίστευκεν εἰς αὐτόν, βασιλέα ἐκάλει καὶ τοὶ σταυρούμενον. Ταύτητοι τὸν τῶν ἁγίων ἠρπασε κληρὸν. Ἐσκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν.⁹ (A f. 306) Ὁ παντὸς ἐπέκεινα γενητοῦ, ὁ σύνοδος τῷ Πατρὶ, καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ ἔλαβε δούλου μορφήν, καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἠνέσχετο μέτρων, ἵνα πληρώσῃ τὴν ἐπαγγελίαν τὴν τοῖς πατέρας τῶν Ἑβραίων ἐπηγγελμένην παρὰ Θεοῦ. Οἱ δὲ γεγονόσιν οὕτω σκληροὶ τε καὶ ἀπειθεῖς ὥστε καὶ ἀντανίστασθαι Δεσπότη. Τὸν γὰρ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς θανάτῳ περιβαλεῖν ἐσπούδασαν, καὶ τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν· ἐπειδὴ δὲ σταυρῶ παρέδωσαν τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην, ἔδυνεν ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτοῖς· συν 72.940 ἐσκότασε δὲ ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς, κατὰ τὸν θεῖον Ἀμῶς. Γέγονε γὰρ σκότος ἀπὸ ὥρας ἕκτης, ἕως ὥρας ἐνάτης· καὶ τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις σημεῖον ἦν ἐναργὲς τοῦ κατασκοτισθῆναι νοητῶς τὰς τῶν σταυρωσάντων ψυχὰς. Πῶρωσις γὰρ ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραήλ. Ἐπαρᾶται δὲ αὐτοῖς καὶ Δαβὶδ ἐκ φιλοθεΐας, λέγων· "Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν."

Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κτίσις, τὸν ἑαυτῆς ἐπένοι Δεσπότην· ὁ μὲν γὰρ ἥλιος ἐσκοτίζετο, διεβρόγγυνοντο δὲ πέτραι, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ναὸς τῶν πενθούντων ἐπλήρωσε σχῆμα, περιεβρόγγυμένου καταπετάσματος ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. Καὶ τι τοιοῦτον ὑπεσῆμαινεν ἡμῖν ὁ Θεὸς διὰ φωνῆς Ἑσαΐου, λέγων· "Καὶ ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν σκότος, καὶ θήσω σάκκον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ." 9 Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, κ.τ.λ.9 (A f. 309 b) Ἄθρει δὴ μοι πάλιν, ὅτι πεπονθὼς ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πάθος, ἤρξατο τοῦ σαγηνεύειν πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας. Ὁ γὰρ ἑκατόνταρχος, φησὶν, ἰδὼν τὰ γεγενημένα, ἐδόξαζε τὸν Θεὸν, λέγων, ὅτι "Ὀντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν." Ἐτυπτον δὲ καὶ τὰ στήθη τῶν Ἰουδαίων τινές, κατανυττόμενοί που πάντως, καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν ἀναβλέποντες πρὸς Κύριον, καὶ τάχα που τῆς κατὰ Χριστὸν δυσσεβείας ἀπαλ λάττοντες ἑαυτοὺς, διὰ τοῦ τῶν σταυρωσάντων καταβοᾶν, εἰ καὶ μὴ ἐμφανῶς διὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἀνοσιότητα. Οὐκοῦν ἀληθῆς ἦν λέγων ὁ Κύριος· "Ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." 9 Κατηκολούθησαν δὲ καὶ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθῆσαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, κ.τ.λ.9 (A f. 310 b) Ἥκολούθουν σοφαὶ γυναῖκες τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ, τὰ εἰς πίστιν τὴν ἐπ' αὐτῷ χρησιμὰ τε καὶ ἀναγκαῖα συλλέγουσαι. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἀπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα τὴν ἑαυτοῦ ἔδωκε σάρκα, ἔδραμον αἱ σοφαὶ πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν· ὠθήθησαν γὰρ ὅτι ἀπομενεῖ νεκρὸς ἐν μνημείῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ΄.

Ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τοῦ του, κ.τ.λ.9 (A f. 311) Ἀφίκοντο μὲν αἱ γυναῖκες ἐπὶ τὸ μνῆμα· οὐχ εὐροῦσαί γε μὴν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. ἐγήγερτο γὰρ, εἰς πολλὴν πεπτῶκασιν ἀπορίαν. Καὶ 72.941 τί τὸ ἐντεῦθεν; τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἕνεκα, καὶ τῆς εἰς τοῦτο γενομένης σπουδῆς ἠξιώθησαν ἰδεῖν ἀγίους ἀγγέλους· καὶ δὴ καὶ γεγόνασιν αὐταῖς εὐαγγελισταί, καὶ τῆς ἀναστάσεως κήρυκες, "Τί ζητεῖτε, φάσκοντες, τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη." Ζῆ μὲν γὰρ αἰεὶ, καὶ ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· καθεὶς δὲ ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθὼν, ἐγεύσατο θανάτου. Ἄλλ' ἦν τοῦτο τοῦ θανάτου θάνατος. Ἐγήγερται τοίνυν ἐκ νεκρῶν, ὁδὸς τῆς εἰς ἀφθαρσίαν ἀναδρομῆς, οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλ' ἡμῖν, γεόμενος· καὶ μηδεὶς ζητεῖτω τὸν αἰεὶ ζῶντα μετὰ νεκρῶν· οὐκ ἔστι γὰρ ὧδε, τουτέστιν ἐν θανάτῳ καὶ μνήματι. Ποῦ δὲ μᾶλλον; Ἐν οὐρανῷ δηλονότι καὶ ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ. Ἴνα δὲ βεβαιωτέραν αὐταῖς τὴν ἐπὶ τούτοις ἐνιδρύσειαν πίστιν, εἰς μνήμην ἀναφέρουσιν, ὡς ἔφη Χριστὸς, ὅτι χρὴ πάντως αὐτὸν εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν δοθῆναι καὶ παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. (A f. 312) Ἄγγελοι μὲν τοὶ καὶ τοῖς ποιμέσιν ἐν Βηθλεὲμ τὸν τόκον εὐηγγελίζοντο, καὶ νῦν τὴν ἀνάστασιν. Καὶ λελεῖ τούργηκεν οὐρανὸς τοῖς περὶ αὐτοῦ κηρύγμασι, καὶ περιέπουσι τὸν Υἱὸν ὡς Θεὸν, καὶ ὅτε γέγονε σὰρξ, αἱ τῶν ἄνω πνευμάτων στρατιαί. 9 Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. 9 (A f. 312) Μυσταγωγηθεῖσαι διὰ φωνῆς ἀγγέλων αἱ γυναῖκες, ἀπαγγέλλουσι ταῦτα δρόμῳ τοῖς μαθηταῖς. Ἔδει γὰρ γυναιξὶ τὴν οὕτω λαμπρὰν δοθῆναι χάριν· ἡ γὰρ πάλαι γεγενημένη τοῦ θανάτου διάκονος, ἀπαλλάττεται τῆς αἰτίας, διακονοῦσα φωναῖς ἀγίων ἀγγέλων, καὶ τὸ σεπτὸν τῆς ἀναστάσεως μὴ στήριον καὶ πρώτη μαθοῦσα καὶ ἀπαγγέλλουσα. Κεκέρδαγκε [ἰτα Cod.] τοίνυν τὸ θῆλυ γένος, καὶ λύσιν ὄνειδισμοῦ καὶ κατάρας ἀνατροπῆν. Ὁ γὰρ εἰπὼν πάλαι

πρὸς αὐτάς: "Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα," παῦλαν αὐταῖς δέδωκε τοῦ κακοῦ, συναντήσας αὐταῖς ἐν τῷ κήπῳ, ὡς φησιν ἕτερος εὐαγγελιστής, καὶ εἰπὼν· "Χαίρετε." Πλὴν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ὁ περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγος ἔδοξεν εἶναι ληρὸς τις. ἀπλῶς καὶ πρᾶγμα κατεψευσμένον, διὰ τοι τὸ μηδὲ αὐτοὺς εἰδέναι τὴν θεόπνευστον Γραφήν. Ἠπίστησαν γοῦν, καὶ τὸ ἀπαγγελθὲν ἔσκωψαν καὶ διέπτυσαν. (δ φ. 81 b) Πῶς παρὰ μὲν τῷ Ἰωάννῃ τῆς Μαρίας ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ δρομαῖοι ἐλθόντες ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἐπίστευσαν; καὶ τοῦτο αὐτοῖς μαρτυρεῖ ἡ Γραφή λέγουσα· "Ὅτε οὖν εἰσῆλθον, ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσε." Παρὰ δὲ τῷ Λουκᾷ εἴρηται· "Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς (ἦν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, καὶ Ἰωάννα, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα), καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. 9 Ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην. 9 (δ φ. 82) Δύο τῶν μαθητῶν βαδίζοντες εἰς κώ 72.944 μῆν Ἐμμαοῦν λεγομένην, πρὸς ἀλλήλους ὡς οὐ ζῶντα προσδοκῶντες ἔτι τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ὡς ἀν ηρημένου ἀνιώμενοι, ὠμίλουν λέγοντες τὰ περὶ αὐτοῦ. "Ἐν δὲ τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς προσελθὼν συνεπορεύετο αὐτοῖς, μὴ γινωσκόμενος ὑπ' αὐτῶν· ἐκρατοῦντο γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. Καὶ φησιν πρὸς αὐτούς· Τί ποτέ ἐστι ὃ διαλέγεσθε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες σκυθρωποὶ; Ἀποκριθεὶς δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν ὃ ὄνομα Κλεόπας, εἶπε· Σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ;" καὶ ἐξῆς. Ἐπειτα τὴν φήμην τῆς ἀναστάσεως τὴν διὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὴν διὰ Πέτρου λέγουσι μὲν, οὐ πιστεύουσι δέ. Λέγοντες γάρ· "Καὶ γυναῖκες ἐξέστησαν ἡμᾶς τὸ σῶμα μὴ εὐροῦσαι," οὐχ ἠγοῦντο πρὸς τὸ λεγόμενον ἀληθεύειν, οὐδὲ εὐαγγελισμὸν ἀληθείας, ἀλλ' ὡς ταραχῆς τινος καὶ ἐκστάσεως αἴτιον ὑπέλαβον εἶναι. Καὶ τὴν τοῦ Πέτρου μαρτυρίαν τὰ ὀθόνια μόνον ἐπὶ τοῦ μνήματος ἑωρακότος, οὐ πιστὴν εἶναι περὶ τὴν ἀνάστασιν ἐνόμιζον, ὅτι μὴ αὐτὸν εἶδον, ἔλεγεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ κεῖσθαι τὸ ἀνεστηκέναι αὐτόν ἐτεκμαίρετο. Ἰστέον δὲ ὅτι οὗτοι τῶν ἑβδομήκοντα ὑπῆρχον, καὶ ὁ μετὰ Κλεόπα ὁ Σίμων ἦν, οὐχ ὁ Πέτρος οὐδὲ ὁ ἀπὸ Κανᾶ, ἀλλ' ἕτερος τῶν ἑβδομήκοντα. Ἀρξάμενος ἀπὸ Μωϋσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, κ.τ.λ. 9 (B f. 222) Ἀναγκαίαν ἐν τούτοις δείκνυσιν ὁ Κύριος τὴν τοῦ νόμου πρόοδον, καὶ τὴν τῶν προφητῶν λειτουργίαν, πίστιν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ πράγματι προεισαγόντων, ἵν' ἐπιστάσης τῆς ἀναστάσεως οἱ θορυβούμενοι τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος ἀναμνησθῶσι τῆς πάλαι προῤῥήσεως, καὶ εἰς τὸ πιστεύειν ἐπιστρέφοντο. Διὸ παράγει μάρτυρα Μωϋσέα καὶ τοὺς προφήτας, τὸ ἐπικεκρυμμένον ἐρμηνεύων, καὶ τὰ τοῖς ἀναξίοις ἀσαφῆ σαφηνίζων τοῖς ἀξίοις, ἀρχαίαν τε καὶ πάτριον τὴν πίστιν αὐτοῖς ἐντιθεὶς ἐξ ὧν κατεῖχον Γραμμάτων ἱερῶν. Οὐδὲν γὰρ τῶν παρὰ Θεοῦ μάταιον, ἀλλὰ τάξις ἀπάντων καὶ χρεια τῶν καθέκαστον· ἐν τάξει προαπεστέλλοντο δοῦλοι, καὶ προωκονόμουν τῇ τοῦ Δεσπότητος παρουσίᾳ, ἀναγκάσιαν τὴν προφητείαν εἰς τὴν πίστιν ἀνθρώποις προεισάγοντες· ἵν' ὡσπερ θησαυρὸς βασιλέως ἐν καιρῷ προβληθεῖ τὰ προειρημένα ἐξ ἀποκρύφου τῆς πρότερον ἀσαφείας, εἰς τούμφανές διὰ τῆς σαφηνείας, ἀποκαλυπτόμενα. Οὕτω δὲ προὑποκινήσας αὐτοὺς διὰ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν Γραμμάτων, μετὰ ταῦτα ἐμφανέστερον ἤδη καθίστησιν ἑαυτὸν, ἀξιώσασιν οὖν ἐλθεῖν εἰς τὴν κώμην, ὅτε λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλογήσας, καὶ κλάσας ἐπέδιδου· "Ἐκρατοῦντο γὰρ, φησὶν, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ γνῶναι αὐτόν," ἕως οὗ δηλονότι ὁ λόγος εἰσέλθη κινῶν τὴν καρδίαν εἰς τὴν πίστιν, ἔπειτα οὕτω καὶ ῥίαν τὴν ὄψιν ἐπὶ τῇ ἀκοῇ παραστήσῃ, τὸ προ ακουσθὲν καὶ πιστωθὲν ἐμφανὲς καθιστάς. Οὐ μὲν συμπαραμένει γε αὐτοῖς· "Καὶ αὐτὸς γὰρ, φησὶν, ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν." Οὐκ ἔστι γὰρ μετὰ τὴν

ἀνάστασιν τὰ τοῦ Κυρίου τοιαῦτα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους οἷα τὰ πρότερον, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἀνακαί νώσεως ἔδει, καὶ δευτέρας ζωῆς τῆς κατὰ Χριστὸν, 72.945 ἵνα καινοὶ καινῶ συνῶσιν, καὶ ἄφθαρτοι πλησιάζωσιν ἀφθάρτῳ. Διὸ καὶ τὴν Μαρίαν ἐκώλυσε ἐφάψασθαι αὐτοῦ, καθά φησιν Ἰωάννης, ἕως ἂν ἀπελθὼν ἀφ᾽ ἱκηται. Ὁ ἀναστάντες αὐτῆ τῆ ὥρα, κ.τ.λ.⁹ (δ φ. 83) Ἀναστάντες, φησὶν, οἱ περὶ Κλεόπαν αὐτῆ τῆ ὥρα, τουτέστιν, ἐν ἧ ἄφαντος ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο ὁ Ἰησοῦς, ἐπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ. Οὐκ ἐν αὐτῇ δὲ τῆ ὥρα, φησὶν, εὗρον τοὺς ἔνδεκα συνηθροισμένους, καὶ ἀπήγγειλαν τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ τῆ τεσσαρακοστῆ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως, ὅτε καὶ ἀνελήφθη. Τὰ τοίνυν ἐν ταῖς μεταξὺ τῶν ἡμερῶν τούτων γενόμενα, παρήκεν ὁ οὗτος ἅπερ οἱ περὶ Κλεόπαν διηγουμένους εὗρον τοὺς ἔνδεκα καταμόνας λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ Κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι· περὶ οὗ οὐκ ἐμνήσθη ποῦ ἢ πότε ἢ πῶς ὤφθη. Ἐν ταύταις οὖν ταῖς ἡμέραις καὶ τὰ κατὰ τὴν Γαλιλαίαν πέπρακται, περὶ ὧν ἐμνήσθη ὁ Ματθαῖος. Ὁ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστι ἐν μέσῳ αὐτῶν.⁹ (A f. 317, δ φ. 83 b) Νῦν δὲ τῆς ἀκολουθίας ἐχόμενοι, φαμέν, ὅτι ἤδη πολλαχόθεν τοῦ λόγου τῆς ἀναστάσεως περιθέοντος τοὺς ἀποστόλους, καὶ τοῦ πόθου πρὸς τὴν ὄψιν ἐγηγεμένου, ποθούμενος ἔρχεται, καὶ ζητοῦσι καὶ προσδοκῶσιν ἐμφανίζεται καὶ ἀποκαλύπτεται· πλὴν οὐκέτι κρατούμενοις ὀφθαλμοῖς ἐπιφαίνεται, οὐκέτι ὡς περὶ ἐτέρου διαλέγεται, ἀλλ' ἐμφανῆ ἑαυτὸν δίδωσι καὶ θαρρῆϊν παρακελεύεται. Οἱ δὲ καὶ οὕτως εἰσὶν ἀμφίβολοι καὶ δεδίασιν· ὦντο γὰρ οὐκ αὐτὸν βλέπειν, φάσμα δὲ τι καὶ σκιάν. Εἶτα, καὶ τὸν ἐκ τῶν τοιούτων λογισμῶν κατευνάζει θόρυβον, τὸ ἐντριβὲς αὐτοῖς καὶ οὐκ ἄθες ἐπι-φθεγξάμενος ῥῆμα. Ἐφη γάρ· "Εἰρήνη ὑμῖν." Ὁ εἶπεν αὐτοῖς· Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;⁹ (A f. 317 b, E f.159, δ φ. 83 b) Ἴνα βεβαίως καὶ ἐνδοιασμοῦ δίχα πιστεύσειαν αὐτὸν ἐκεῖνον ὄντα τὸν πεπονθότα, διαδείκνυσιν εὐθύς, ὅτι Θεὸς ὢν φύσει, γινώσκει τὸ κεκρυμμένον, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς τῶν ἐννοιῶν οὐκ ἠγνόησε θόρυβον. Ἐφη γάρ· "Τί τεταραγμένοι ἐστέ;" Ἀποδείξιν αὕτη καὶ μάλα σαφῆς τοῦ μὴ ἕτερον εἶναι τινὰ τὸν ὀρώμενον, ἀλλ' ἐκεῖνον αὐτὸν, ὃν καὶ τεθέανται τὸν ἐπὶ ξύλου παθόντα θά 72.948 νατον καὶ τεθειμένον ἐν μνημείῳ, ὃς καὶ νεφροὺς ὄρα καὶ καρδίαν, καὶ οὐκ ἂν αὐτὸν λάθοι τῶν ἐν ἡμῖν οὐδέν. Σημεῖον οὖν ἄρα ποιεῖται τὸ χρῆμα, τὸ εἶδέναι φημί τὸν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐννοιῶν θόρυβον. Πιστούμενος δὲ καὶ ἐτέρως, ὅτι καὶ νενίκηται θάνατος, καὶ ἀπεδύσατο τὴν φθορὰν ἢ ἀνθρώπου φύσιν ὡς ἐν αὐτῷ καὶ πρώτῳ, δείκνυσιν τὰς χεῖρας τε καὶ τοὺς πόδας, καὶ τὰς διατρήσεις τῶν ἰλῶν, καὶ ψηλαφᾶν ἐπιτρέπει καὶ πληροφορεῖσθαι διὰ τρόπον παντός, ὅτι τὸ πεπονθός, ὡς ἔφη, ἐγήγερται σῶμα. Οὐκοῦν συκοφαντεῖται μηδεὶς τὴν ἀνάστασιν. Κὰν ἀκούσης τοῦ ἱεροῦ Γράμματος λέγοντος περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· "Σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν," μὴ ἀνέλης τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ἀναδρομήν. Ὡσπερ γὰρ ψυχικόν ἐστὶ τὸ ταῖς ψυχικαῖς ἡγουν σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις ἀκολουθοῦν καὶ ὑπεζευγμένον, οὕτω καὶ πνευματικόν τὸ τοῖς τοῦ ἀγίου Πνεύματος θελήμασιν ὑποκείμενον. Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, οὐκ ἔστιν ἔτι φιλοσαρκίας καιρὸς, ἀλλ' ἀπρακτῆσει παντελῶς τῆς ἀμαρτίας τὸ κέντρον. Αὐτὸ μὲν τοι τὸ κατενεχθὲν εἰς τὴν γῆν, τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσεται. (A f. 318, B f. 224, γ φ. 117 b) Ἴνα τοίνυν αὐτὸ τοῦτο εἶδεῖν σαφῶς οἱ μαθηταί, ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ παθὼν καὶ ταφείς καὶ ἀναστὰς, δείκνυσιν, ὡς ἔφη, πόδας τε καὶ χεῖρας. Καὶ ὅτι μὴ καθάπερ ὦντο πνεῦμα μᾶλλον ἐστὶν, ἀλλὰ σῶμα κατὰ τὸ ἀληθές, πληροφορεῖσθαι προστάττει λέγων· "Καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." Σκιὰ γὰρ καὶ πνεῦμα καὶ δόκησις ἀπλῶς, οὐκ ἂν ὑπομείνη τὴν χειρὸς ἀφήν. (A f. 319, B f. 224, γ φ. 117 b) Ἄλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, δείξας τὰς

χειρας και τους πόδας τοῖς μαθηταῖς ὁ Κύριος, ἐπληροφόρησεν αὐτούς, ὅτι τὸ παθὸν ἀνέστη σῶμα· ἵνα δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἔτι μειζρόνως ἰδρυμένην αὐτοῖς ἐργάσῃται τὴν ἐπὶ τούτῳ πίστιν, ἤτησέ τι τῶν ἐδωδύμων· ὁπτοῦ δὲ ἰχθύος μέρος ἦν. Καὶ λαβὼν, κατεδήδοκεν ὀρώντων αὐτῶν· τοῦτο γὰρ δι' οὐδὲν ἕτερον ἔπραξεν, ἢ ἵνα δείξῃ σαφῶς ὡς αὐτὸς ἐστὶν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ὁ καὶ πρὸ τούτου καὶ παρὰ πάντα τὸν καιρὸν τῆς οἰκονομίας συνεσθίων καὶ συμπίνων αὐτοῖς καὶ συναναστρεφόμενος ἀνθρωπίνως κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ἰν' οὖν εἶδεῖεν ὅτι σῶμα μὲν τὸ ἀνθρώπινον, δέοιτο ἂν τῆς τοιαύτου τροφῆς, πνεῦμα δὲ οὐκέτι. Τίς οὖν ἀξιῶν πιστὸς εἶναι, καὶ τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν τὴν μαρτυρίαν ἀναμφιβόλως δεχόμενος, ἔτι πλασμάτων ἀκούσειεν αἰρετικῶν, ἔτι δοκησισόφων ἀνάσχοιτο; Νικᾶ γὰρ ἀνθρωπίνην ἐξέτασιν, καὶ τὴν ἐκ τῶν συνήθων πραγμάτων ἔννοιαν, ἢ τοῦ Χριστοῦ δύναμις. Ἐφαγεν ἰχθύος μέρος, διὰ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τὸ τῆ βρώσει ἀκολουθοῦν, οὐκέτι ἐπὶ Χριστοῦ ἠκολούθησεν, ὅπερ ἄπιστος ἂν τις ἐπιζητοίη, εἰδὼς ὅτι τὰ εἰσιόντα εἰς τὸ στόμα, πάντως ἐκχωροῦσι καὶ εἰς ἀφεδρῶνα βάλλονται. Ἄλλ' οὐχ ὅ γε πιστὸς, εἰς ἔννοιαν τοιοῦτόν τι λήψεται, ἀλλὰ δυνάμει Θεοῦ δώσει τὸ πρᾶγμα. 72.949 Ἐτότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν, τοῦ συνιέναι τὰς Γραφὰς, κ.τ.λ.9 (A f. 319 b) Ὅτε τὸν λογισμὸν αὐτῶν, δι' ὧν εἶπε, δι' ὧν ἐψηλαφήθη, δι' ὧν ἔφαγεν, εἰρήνευσε, τότε διήνοιξε τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι ὅτι οὕτως ἔδει παθεῖν αὐτὸν, δῆλον δὲ ὅτι διὰ ξύλου σταυροῦ. Ἀποφέρει τοίνυν τοὺς μαθητὰς ὁ Κύριος, εἰς ἀνάμνησιν ὧν ἔφη. Προαπήγγειλε γὰρ αὐτοῖς τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθη, καθ' ἃ φθάσαντες ἔφασαν οἱ προφήται. Ἀνοίγνυσι δὲ καὶ τοὺς τῆς καρδίας αὐτῶν ὀφθαλμοὺς, ὥστε συνιέναι τὰ πάλαι προειρημένα. (A f. 320) Πνεύματος ἀγίου κάθοδον, ὃ διὰ Ἰωὴλ ὁ Θεὸς προεπηγγείλατο, τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτὴρ ἐπαγγέλλεται καὶ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, ἵν' εἶεν εὐσθενεῖς καὶ ἀκα-ταγώνιστοι, καὶ δίχα παντὸς δέους διακηρύξειαν τοῖς ἀπανταχοῦ τὸ θεῖον μυστήριον. (δ φ. 83) Λαβοῦσι Πνεῦμα, λέγει· "Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον," μετὰ τὴν ἀνάστασιν· καὶ φησιν· "Ἐμεῖς δὲ καθίσατε εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ παραμείνατε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ·" οὐκέτι ὕδατι, ἔλαβον γὰρ, ἀλλὰ Πνεύματι ἁγίῳ· οὐκ ἐπεισάγει ὕδωρ τῷ ὕδατι, ἀλλὰ ἀναπληροῖ τὸ λεῖπον τῷ λειπομένῳ. (B f. 226, E f. 159 b, γ φ. 119 b) Εὐλογήσας αὐτούς καὶ βραχὺ προελθὼν, ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανὸν, ἵνα σύνοδος ἦ τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός. Καὶ ταύτην ἡμῖν ἐνεκαίνισε τὴν ὁδὸν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ γεγωνὸς ὁ Λόγος. Ἦξει δὲ πάλιν κατὰ καιροὺς ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ παρα-λήψεται ἡμᾶς μεθ' ἑαυτοῦ. Δοξολογήσωμεν τοίνυν αὐτὸν τὸν ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς Θεὸν Λόγον, τὸν ἐκουσίως παθόντα σαρκί, καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ λύσαντα τὴν φθοράν. Τὸν ἀναληφθέντα, καὶ μετὰ τοῦτο ἤξοντα μετὰ δόξης πολλῆς ἐπὶ τὸ κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ καὶ Θεῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.